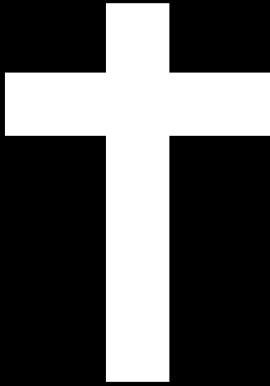

Ga'dang

Ga'dang: Ga'dang New Testament

Ga'dang

Ga'dang: Ga'dang New Testament

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ga'dang

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

d27dc212-1a55-5d51-8f9d-54742e300a0f

Contents

Mateo	1
Marcos	84
Lucas	134
Juan	217
Inangwa	277
Roma	353
1 Corinto	393
2 Corinto	431
Galacia	455
Efeso	469
Filipos	482
Colosas	491
1 Tesalonica	500
2 Tesalonica	508
1 Timoteo	513
2 Timoteo	525
Tito	533
Filemon	539
Hebreo	542
Santiago	572
1 Pedro	582
2 Pedro	593
1 Juan	600
2 Juan	609
3 Juan	611
Judas	613
Nepakaammu	617

Ino Nalawara Damaga Neturakki Mateo Ino Mapeafu Sitawa Leburu

Ino Nalawara Damaga Neturakki Mateo, ipakaammuna si i Jesusino Kristo a piniliyi Dios a matturay anna mangisalak sino Judyuwera, e konna kappay amminino tolayira a mangurug sikwana. Ino kaodduwanira a nanurakkani Mateo, Judyuwera, antu gafuna, ita'dangnganke si ino nekariyi Dios sino tolena a Judyu sino Dadana Tulag, neyakkuruwira gafu ki Jesus.

Ipaita yawa turak si i Jesusino kapatiyana mesturuwa dinunduni Dios, antu gafuna, aneno kalintiyanna a mituldu sino anggama sapitannino lintiyi Dios anna manuldu mapeafu sino patturayanna. Ino kaodduwana netulduna a neturak sitaw, naurnusira a metuntul sino angganda a sapitan. Kunnayawino limera a naurnusanna: 1) ino netulduwi Jesus sin nagyananna sino kulura mapeafu sino kabibiyag, tarabafu, kalintiyann, anna labu'nenno mesapatira sino patturayani Dios (kapitulu 5-7); 2) ino netuni Jesus sino karadwera a adalanna sin nanundunanna sikwara a umang mibanyag (kapitulu 10); 3) ino amparyira mapeafu sino patturayani Dios (kapitulu 13); 4) ino netulduwi Jesus sino adalannera mapeafu sino aggangwara andino kalintiyanda (kapitulu 18); anna 5) ino netulduwi Jesus mapeafu sino makwa sino maddagguna aw andino gumangwanganino patturayani Dios (kapitulu 24-25).

Odduweno tulduwa sito leburu pelangino neturakkanda, kunnangke ino nannodoyuwano nalaingira a mituldu sino anggama sapitannino bitunira sey Betlehem, ino nallakarani Pedro sino utunna danum, ino nappabattunoyani Jesus sino adwera a lappat, ino nangappani Jesus sino pappagara sino buwit sino wangi'na lamis, andino amparyira mapeafu sino mattarabafuwera sino kaubasan, ino adwera a abbing, ino kasarneno abbingnga ari, andino tafuluwera a bafalatang.

Ino Bagga'na Yaw

Ino neturakkanino gagginafuwera i Jesus annino neyanakanna 1:1-2:23

Ino nanulduwani Juan a Gumabawtisar 3:1-12

Ino nappabawtisarani Jesus annino nanalodawani Ofagga nanutungung sikwana 3:13-4:11

Ino nanulduwani Jesus sey Galilea 4:12-18:35

Ino inangwa i Jesus nangiyafu sey Galilea kiyad sey Jerusalem 19:1-20:34

Ino kauddiyana awira i Jesus annino natayanna 21:1-27:66

Ino nangngangoliyani Jesus annino nappaddanna 28:1-20

Ino Gagginafuwera I Jesus

(Luc. 3:23-38)

¹ Antuyawino neturakkanneno gagginafuwera i Jesu Kristo a gaka i Ari David a gaka kappayi Abraham. ² I Abrahamino ama i Isaac a ama i Jacob a ama payi Juda andino kakkola'ngera. ³ I Judeno amara Fares anni Zara, e i Tamarino inara. I Faresino ama i Esrom a ama i Aram. ⁴ I Aramino ama i Aminadab a ama i Naason a ama i Salmon. ⁵ I Salmonino ama i Boaz, e i Rahabino inana. I Boazino ama i Obed, e i Ruth ino inana. I Obedino ama i Jesse, ⁶ e i Jesse ino ama i Ari David.

I David ino ama i Solomon, e ino inana, atawa i Urias a inatawa i David. ⁷ I Solomonino ama i Roboam a ama i Abias a ama payi Asa. ⁸ I Aseno ama i Josafat a ama i Joram a ama i Ozias. ⁹ I Oziasino ama i Joatam a ama i Acaz a ama payi Ezekias. ¹⁰ I Ezekiasino ama i Manases a ama i Amon a ama payi Josias. ¹¹ I Josiasino ama i Jeconias andino kakkola'ngera sin neyangnganino Judyuwera sey Babilonia ta mearipannira.

¹² Wasin nasinduweno inanawanino Judyuwera sino lubbunda, neyanaki Salatiel a i Jeconiasino amana. I Salatielino ama i Zorobabel. ¹³ I Zorobabelino ama i Abiud a ama i Eliakim a ama payi Azor. ¹⁴ I Azorino ama i Sadoc a ama i Akim a ama payi Eliud. ¹⁵ I Eliud ino ama i Eleazar a ama i Matan a ama payi Jacob. ¹⁶ I Jacob ino ama i Jose, e i Jose ino atawa i Maria a ina i Jesus a maingnganan si Kristo.

¹⁷ Kunnantu, kara'appatira a gagginafuwi Jesu Kristo mangiyafu ki Abraham makkiyad ki Ari David. Kara'appatira kappay mangiyafu ki Ari David makkiyad sino inanawanino Judyuwera sino lubbunda ta mearipannira sey Babilonia. Kara'appatira kappay mangiyafu sino inanawanda sino lubbunda makkiyad sino neyanakanino maingnganan si Kristo.

Ino Neyanakani Jesu Kristo

(Luc. 2:1-7)

¹⁸ Antuyawino istoriyeno neyanakani Jesu Kristo. Naturatuwi Maria a inana a meatawa ki Jose, udde sin liyera a matawa, naammuwan si mabussitin gafu sino pannakadameno Espirituwi Dios. ¹⁹ I Jose a mangatawana sikwana, minakkurug sino lintiyi Moises, udde ammena

anggamma meyatatalli Maria. Antuweno dinandamma si ikatwena a awana makaammu.*

²⁰ Wasin aggadandammannenay, agyanino angheli Afu Dios a nappadda sikwana si tenap, e nassapit si, "Jose a gaka i David, ammeke mattalawa mangatawa ki Maria, se ino nabussitanna, naggabwat sino pannakadamenno Espirituwi Dios. ²¹ Lalakineno iyana'nga, e ingnganannuna si Jesus, se antuneno misalak sino tolenera sino liwa'da."

²² Nakwa ammin yaw takesi meyakkuruwino nepasapiti Afu Dios sino tata a gumalabbunna a kunna si, ²³ "Mabussi'nenno tata a balatanga ammena kepay nasengged, e miyana'nga si lalakiya maingnganan si Emmanuel,"† anggamma sapitan, ana i Dios sikwatam.

²⁴ Wasin nafati Jose, kinurungngeno sinapitino anghel e inatawana i Maria, ²⁵ udde ammena dinuruwi Maria kiyad si ammena neyanakino abbingnga. E wasin neyanak, nginani Jose si Jesus.

2

Ino Naddayawanino Nalalaingira Ki Jesus

¹ Neyanaki Jesus sey Betlehem a lubbunna Judea sin naturayani Ari Herodes. Wasinoy, agyanino inangngira sey Jerusalem a naggabwat sino lattakanna sinag a nalalaingira a mituldu nu sanneno anggamma sapitannino bitunira.

² Wasin ginamwangira sinay, nabbebutira a nassapit si, "Sintawino agyananino bawuwa neyanaka ariyeno Judyu-
era? Se initamiyeno nappaddanino bituna senyalneno neyanakanna, e antuweno inangkami sitawa maddayaw sikwana."

³ Wasin diningngaggi Herodes inay, nappelalotino dararanna, kunna kappayino korwanira a tolay sey Jerusalem. ⁴ Antu gafuna, nepaayangngeno pangafuwani-rana padi andino mamnesturuwerana lintig, e nebebu'na sikwara nu sintawino keyanakanino Kristo. ⁵ "Sey Betlehem sito probinsiya a Judea," nesomba'da. "Se antuweno nepeturakki Dios sino gumalabbunna si'ina kunna si,

⁶ 'Ino Betlehem a sako'ma Judea, antuweno kapapatiyan sino madayawira a lubbunna Judea, se antuneno paggabwatanino matturaya mifuyut anna mimut sino tolekira a gakagaka i Israel.' ""*

* **1:19** 1:19 Ino gagangena Judyu, nu wara netulaga mangatawa si balat-
tang, nebilangin si atawana. Nu wara nakwa e dinandamma si ammena
ituluy, maawag si a'danneno balatang si papela mangipakaammu si ikatwena.
Maawaggappay si wara adwa a tistigu. † **1:23** 1:23 Isaias 7:14 * **2:6** 2:6
Mikias 5:2

⁷ Wasinoy, nepaayi Herodes inayira a nalalainga mituldu sino anggama sapitannino bitunira takesi tatabbannera a ira pelang, e naammuwanana sikwareno fustuwa tiyemponeno nappaddanino bitun. ⁸ Wasin naammuwannan, dinundunera sey Betlehem e sinapi'na si, "Umangkayu sinay, e tufukandaw si nalawad inaya kalu'bit. Nu sumpalandaw, mulikayuna sitaw ta itulduyu sikwak takesi umangngappaya maddayaw sikwana."

⁹⁻¹⁰ Wasin nabalina nattunino ari sikwara, ginikkatira, e nappelalotino aanganda, se initara kappayino bituna initara si'in. Nefuyu'nera makkiyad sino batunggeno balaya agyananino kalu'bit, kasena nittud. ¹¹ Sinallungira sino balay, e initareno kalu'bit anni Maria a inana. Namaliturira a naddayaw sino kalu'bit, kasera nelawanino nakkakangina a neyangkalinda, e neya'dara sikwaneno rigalura a bulawan, bambanguwa insensuwa ngananda si frankinsens, anna mirra.

¹² Wasin manawiran, nepatenappi Dios sikwara si amerana muli ki Herodes, antu gafuna, tangananino nalakaranda a nuli sino lubbunda.

Ino Nabbukalanda Jose A Umang Sey Egipto

¹³ Wasin inanawinnino nalalaingira, nappadda ki Jose ino tata a angheli Afu Dios si tenap, e sinapi'na sikwana si, "Gumabwakka, e ibukalnuweno kalu'bit annino inana ta umangkayu sey Egipto. Agyangkayu sinay kiyad si itulduk si mulikayu, se ino gakkaddi Herodes, paintufu'ngeno kalu'bit ta ipapapatena."

¹⁴ Wasinoy, ginabwati Jose e neikka'nenno kalu'bit annino inana si tangngana gafi ta umangngira sey Egipto. ¹⁵ Antuweno nagananda kiyad sino natayani Herodes. Nakwenay takesi meyakkuruwino nepasapiti Afu Dios sino gumalabbunna a kunna si, "Inayangkuweno Abbingku a manaw sey Egipto."†

Ino Nappapatayani Herodes Sino Kalu'bitira

¹⁶ Wasin nalasini Herodes a binalabaliyampelangino nalalaingira, nappelalotino bungu'na. E sinapi'na sino sindalunera ta umangngira mamapatay sino amminira a kalu'bita lalakiya maddawun kiyad si adwarun sey Betlehem anda sino wewe'nginna a lulubun. Se ammuna si antuweno fustuwa kabayangngeno tiyempowa nappaddanino bitun se ammena kinalyawanino sinapitino nalalaingira sikwana. ¹⁷ Gafu sinaya nakwa, neyakkuruwino nepasapiti Dios sino gumalabbunna a i Jeremias a kunna si,

† 2:15 2:15 Oseas 11:1

18 “Madingngag sey Rameno nappelalota tangi'da gafu sino loneno nakanda. Tangitani Raquelino abbingnera. Ammena anggama mabambayan, nu ammena lud aggetangatangit, se awaninnino abbingnera.” ‡

Ino Inangnganda Jose Sey Nazaret A Naggabwat Sey Egipto

¹⁹ Wasin natayinni Herodes, nappaddeno tata a angheli Afu Dios ki Jose si tenap sin nagananda sey Egipto, ²⁰ e sinapi'na si, “Gumabwakka ta iyanomino kalu'bit annino inana ta mulikayu sey lubbundawa Israel, se natayinnino nassapit si mapapatayino kalu'bit.” ²¹ Antu gafuna, ginikkatira e nuliya sey Israel.

²² Udde wasin diningngaggi Jose si nepataliyi Arkelao a abbingi Herodes a matturay sey Judea, mattalawa muli sinay. Nepatenakkappayi Afu Dios ki Jose ta umangngira magyan sey probinsiya a Galilea. ²³ Inangngira nagan sey Nazaret. Nakwenay takesi meyakkuruwino nepasapiti Dios sino gumalabbunna mappeafu ki Kristo a kunna si, “Maingngananna si taga-Nazaret.” §

3

Ino Nanulduwani Juan A Gumabawtisar
(*Mar. 1:1-8; Luc. 3:1-18; Jn. 1:19-28*)

¹ Wasin tiyempowa naganangkepera Jesus sey Nazaret, inangngi Juan a Gumabawtisar sino kalolowata sako'ma Judea, e nanuldu sino tolayira a inang naningngag sikwana.

² Sinapi'na si, “Iboboliyuweno liwa'daw, se ara'niyennino patturayani Dios.” ³ I Juanino sinapiti Isaias a gumalabbun sin nassapitanna si,

“Antuneno mikulakulawu sey kalolowata massapit si, ‘Idadandawino lakarannino Afuyu a gumamwang takesi nalawanneno dalana pallakaranna.’ ”*

⁴ Ino barawasiyi Juan, naangwa si du'du'na kamelyu anna gaddangino sintaronna. Ino a'akkananna, durun anna diyuna ayokan. ⁵ Inang sikwaneno tolayira a naggabwat sey Jerusalem anda sino ammina lulubbunna Judea anda sino lulubbuna nassalidadamang sino wawwanga Jordan.

‡ **2:18** 2:18 Jeremias 31:15 Sino nakammi Jeremias, i Raquelino mebilang si ineno ammina Judyu, e ino abbingnera ino gagagakeno abbingira i Israel a naaffut anna nearipan sey Babilonia. I Mateo pay, usaranna i Raquel si ampariyino bafabbayira sey Betlehem a natayino abbindera. § **2:23**

2:23 Ino sapi'na Nazaret, awan sino Dadana Tulag, udde sino tiyempowi Jesus, bibissangngino lubbuna Nazaret anna pappoporayanino tolayira (itannu sino Jn. 1:46), antu gafuna, ino anggammii Mateo a sapitan, odduwera a gumalabbunna nassapit si pappoporayanino tolayira i Jesus. * **3:3** 3:3 Isaias 40:3

⁶ Nepunnureno liwa'da, kaseyira binawtisarani Juan sino wawwanga Jordan.

⁷ Udde wasin naita i Juanino odduwera a Fariseo anda Saduceo a umang mappabawtisar sikwana, sinapi'na sikwara si, "Mayan umangkayuwa massalasangkun sitaw? Inyeno nassapit sikwayu si meli'wakayu sino kastiguwi Dios nu mabawtisarangkayu?" ⁸ Ammena dama, nu ammeyu abbu ipaita sino aggangwayu si gakkuruwa neboboliyuweno liwa'daw. ⁹ Ammeyu kappay nganan si meli'wakayu sino kastiguna se i Abrahamino gagginafuyu, se massiki iyawira a batu, dama i Dios a pabbalin si gakagaka i Abraham. ¹⁰ Inona kastiguwi Dios sikwayu, meyamparig si wataya nedadana paggabba si kayu, e kadda kayuwa ammena mammunga si nalawad, mefungalla magabba e masikkulan."

¹¹ Wasinoy, netuluyna a nassapit si, "Aneno metufara gumamwanga natatig amma sikwak. Gafu sinaya kinapatingnga, ammek meannunga mattammit sino sapatu'na.† Bawtisarantakayu pelang si danum ta mepaita si iboboliyuweno liwa'daw, udde sikwana, bawtisanakayuna sino Espirituwi Dios anna si afuy. ¹² Antuneno mangukum sino tolayira. Meyamparig si tolaya aneno miyawa pitta'ma sino apaya naaggik. E ino nabbagat, iyalangnga, udde ino pittapanna, itakkumma sino afuya ammena maaddap."

Ino Nappabawtisarani Jesus

(Mar. 1:9-11; Luc. 3:21-22)

¹³ Sinoya tiyempowa namawtisarani Juan sino tolayira, ginamwangi Jesus a naggabwat sey Galilea e inang sino wawwanga Jordan ta mappabawtisar ki Juan. ¹⁴ Udde amme anggammi Juan, e sinapi'na si, "Ikkana'ngaddino mappabawtisar sikwam. Mayan ikkammangke ino umang mappabawtisar sikwak?"

¹⁵ Udde sinombati Jesus si, "Kadde, massiki akwannu, se antuweno meannunga akwanta takesi tuntulanta aminino anggammi Dios a makwa." Wasinoy, binawtisarani Juan.

¹⁶ Wasin nasinduwa nabawtisarani Jesus, gina'dangin sino dappit, e kaka'meng kelanga nabukkatanino langit. E naitaneno Espirituwi Dios a naddassa kunnangke kalapatiya naffun sikwana. ¹⁷ E agyanino naddamit sey

† **3:11** 3:11 Ino tata a tarabafuweno kaabbafawana aripan si'in, iyangngeno sapatu'nenno amungnga nu wara umangnganna e ariyanna kappay nu muli anna sumallung sino balay. Antu gafuna, ino anggammi Juan a sapitan, ammena nebilangino baggina si meannunga masserbi si massiki aripanni Jesus.

langita nassapit si, "Antuyawino iiddukanguwa Abbingku, e maanggamakungke gafu sikwana."

4

Ino Nanalodawani Ofagga Nanutungung Ki Jesus

(Mar. 1:12-13; Luc. 4:1-13)

¹ Wasinoy, nefuyutino Espirituwi Diosi Jesus sino kalolowat takesi tutunggunani Ofag. ² Nagyan sinay si apatafuluwa aw anna gafiya awana nangapangngan, kasena gini'nenno bisinna. ³ Wasinoy, i Ofagga gumatutungung, inang sino agyananna e sinapi'na si, "Nu gakkuruwa ikkeno Abbingi Dios, sapitannu sitawira a batu ta mabbaliyera si maakkan."

⁴ Udde sinombati Jesus si, "Ino neturakka sapiti Dios, kunna si, 'Bakkampelanga maakkanino ikabiyangnga tolay, nu ammena kappelud ammina sapitanni Dios.' " *

⁵ Wasinoy, nefuyuti Ofag sino nadosana lubbuna Jerusalem, e nepata'dangnga sino kata'nangana partineno Templo. ⁶ E sinapi'na si, "Nu gakkuruwa ikkeno Abbingi Dios, mallattuka, se ino neturakka sapiti Dios, kunna si, 'Tunanni Diosino anghelnera ta imutandaka. Tampayandaka takesi ammeka makalowan, massiki ino takkim, ammena mabiyaran si batu.' " †

⁷ Sinombati Jesus si, "On, udde kungkappayino neturakka sapiti Dios si, 'Ammemmad dalodawanni Dios a Afum.' " ‡

⁸ Waso kunnenoy, nefuyuti Ofag sino ata'nangingke a kulud, e nepaitana sikwaneno ammina patturayan sito lubag andino kinaba'nanda. ⁹ Sinapiti Ofag sikwana si, "Iya'dak ammin yaw sikwam, nu mamalitugga a maddayaw sikwak."

¹⁰ Udde sinombati Jesus si, "Manokan, Ofag! Se kunnino neturakka sapiti Dios si, 'Dayawandonaddi Dios a Afuyu, e antu nabbelangino passerbiyandaw.' " §

¹¹ Wasinoy, inanawi Ofag, e agyanino anghelira a ginamwanga nanuffun sikwana.

Ino Nangiyafuwani Jesus A Nanuldu

(Mar. 1:14-15; Luc. 4:14-15)

¹² Wasin diningngaggi Jesus si nabaluri Juan, nuli sey Galilea. ¹³ Udde ammena nagyan sey Nazaret, nu ammena lud nagyan sey Capernaum, tata a lubbun sino dappi'na bebaya Galilea a sako'meno Zabulon anni Neftali si'in.

* 4:4 4:4 Deuteronomio 8:3 † 4:6 4:6 Salmo 91:11-12 ‡ 4:7 4:7

Deuteronomio 6:16 § 4:10 4:10 Deuteronomio 6:13

14 Nakwenay takesi meyakuruwino nepasapiti Dios ki Isaias a gumalabbunna a kunna si,

15 “Ino Galilea a sakopanneno lubagga neya'da sino gakagakara Zabulon andino gakagakara Neftali, a agyan sino dappi'na bebay anna sino dammangngeno wawwanga Jordan, antuweno agyananino bakkannira a Judyu. 16 Ino tolayira sinay, kunnangke naganira si lammuk, e kunnangke ireno iturayanino katayan se awana innanamanda. Udde sitoya, aneno itanda a natuyagga sirwat, se nappadda sikwareno mappabaggaw sino nakanda.”*

17 Mangiyafu sinoya tiyempo, neyafuwi Jesus a nanulduwa nassapit si, “Ibobiliyuweno liwa'daw, se ara'niyennino patturayani Dios.”

Ino Nayani Jesus Sino Palunguwa Adalannera
(Mar. 1:16-20; Luc. 5:1-11)

18 Wasin tata si awa malallakari Jesus sino dappi'na bebaya Galilea, initaneno adwera a makkolaka gumattafukul, da Simon a isamura si Pedro anni Andres. Iyattureno tafukulda sino bebay. 19 Sinapi'na sikwara si, “Mebulungkayu sikwak takesi pabbalintakayu si kunnangke gumattafukul si tolay.” 20 Inanawandanino tafukulda e nebulunira sikwana.

21 Sin aggelakalakarira sino dappi'na bebay, inita kappayi Jesusino adwera a makkolaka da Santiago anni Juan a abbingira i Zebedeo. Aggatakayira andino amara sino abanda a mamiyangay sino tafukulda. Inayanira i Jesus, 22 e inanawandanino abanda annino amara, e nebulunira pay ki Jesus.

Ino Nanulduwan, Nangibanyan, Anna Nappabattunoyani Jesus Sino Matakitera
(Luc. 6:17-19)

23 Nannodoyuwi Jesus sino ammina probinsiya a Galilea. Nanuldu sino sinagogera a nangibanyag sino nalawara damag mappeafu sino patturayani Dios, anna nepabbattunoyнено naddadaruma a takitino tolayira annino dya'na baggira. 24 Naddinnamino inangangwa i Jesus kiyad sino ammina sakopanna Siria, antuweno inang sikwaneno ammina matakitera anna madyatanira a kakunnenno nau-nagganira si narakkatta espiritu, ino makkoldatira, andino paralitikuwera, e nepabbattunoynera ammin. 25 Antu gafuna, odduweno tolayira a dinandan sikwana a naggabwat sey Galilea, sino Tafuluwera a Lubun, sey Jerusalem anda

* 4:16 4:16 Isaias 9:1-2

sino korwana lubbunna Judea, anna sino dammangngeno wawwanga Jordan.

5

Ino Netulduwi Jesus Sin Nagyananna Sino Kulud

¹ Wasin inita i Jesusino odduwera a tolay, nanu'du sino kulud* e nattuttud sinay. Wasin nakkakampattino adalannera sino agyananna, ² sinulduwannera. Sinapi'na si,

Ino Nagasatira A Tolay

(Luc. 6:20-23)

³ "Nagasatino tolayira a nangammu si pobiriyera si pannakadama a mangwa sino panggammani Dios nu awana duffunna, se ireno mesapat sino patturayanna.

⁴ "Nagasatino tolayira a aggalowino nakanda gafu sino liwa'da, se bambayanira i Dios.

⁵ "Nagasatino tolayira a tagatulutuluk sino urayi Dios, se appendeno ammuna nekariyi Dios.

⁶ "Nagasatino tolayira a kabbatandangke a mangwa sino panggammani Dios, se duffunannera ta damara a akwan.

⁷ "Nagasatino tolayira a naallak si korwana tolay, se allakkannira payi Dios.

⁸ "Nagasatino tolayira a pittatandeno nakanda sino panggammani Dios, se iraneno mita sikwana.

⁹ "Nagasatino tolayira a mappalawad sino abbafaru-lunino kasittolerera, se ireno mebilang si abbingi Dios.

¹⁰ "Nagasatino tolayira a melopalopet gafu sino pangwanda sino panggammani Dios, se ireno mesapat sino patturayani Dios.

¹¹ "Nagasakkayu nu atatallandakayu anna ilopalope'dakayu anna massisiriyera a massapit si narakkat mappeafu sikwayu gafu sino nanguruwandaw sikwak.

¹² Nappelalo'naddino aangandaw, se nedadumeno labuta neyimfuni Dios para sikwayu sey langit. Se ino akwanda sikwayu, kunna kappayino nakwa sino gumalabbunira si'in."

Ino Mappeafu Sino Asin Annino Sirwat

(Mar. 9:50; Luc. 14:34-35; Mar. 4:21-23; Luc. 8:16-18)

¹³ Netuluyi Jesus a nanuldu, e sinapi'na si, "Ikkayuwa mangurug sikwak, meyampariggayu si asin sino tolayira sito lubag. Udde nu dumantakino asin, ammenan dama

* 5:1 5:1 Ino anggama sapitan sino dami'na Griego, bakkanna tata a ata'nanga kulud, nu ammuna lurino kakuluran onnu kamukaggan. Odduweno kulura ara'ni sino bebaya Galilea.

a pulinino pe'na. Awaninna serbina, e metakkubbelang, e pappipi'nakkanino tolayira.

¹⁴ “Meyampariggayu kappay si sirwata mawwaldag sino nakammino tolayira sito lubag. Dandammandonad si nu wara lubbun sino munsu'nga kulud, maitengke. ¹⁵ Awangkappay misigi si lampara, kasena abbugan si angngoran, nu ammena lud itappat takesi itan amminino taabbalayireno akwanda. ¹⁶ Kunna kappay sikwayu, ammeyu nad ilefangngino angnguruddaw, nu ammekayu lud massirwat sino ammina tolay takesi itandeno nalawara aggangwayu e dayawandana i Dios a Amayu sey langit.”

Ino Mapeafu Sino Lintiyi Moises

¹⁷ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus si, “Ammeyu nad dandamman si inangngak sitawa mappaibbat sino lintiyi Moises andino neturakkino gumalabbunira, nu ammek lud inang sitaw takesi iyakkuruggu amminino sinapi'da.† ¹⁸ Sapitangku gakkurug sikwayu, makkiyad si ana kepay yo lubag anna langit, awaningke a maawan sino ana sino lintiyi Dios, massiki ino kaabbafawana sapit onnu ino tata a tulnak, kiyad si makwa amminino gakkaddi Dios. ¹⁹ Antu gafuna, nu wara ammena mangurug sino massiki kalalampawana lintiyi Dios anna antu kappayino itulduna sino korwanira, mebilang si kaabbafawan sino patturayani Dios. Udde ino mangurug sino lintig e itulduna pay sino korwanira, mebilang si napatig sino patturayani Dios. ²⁰ Udde ino sapitangku sikwayu, nu ammena nalawarino annuntuldaw sino lintiyi Dios amma sino Fariseowera andino mamnesturuwerana lintig, ammeyu dama a mesapat sino patturayanna.”

Ino Mapeafu Sino Bungut

²¹ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Diningngaddawino lintiya netuldu sino gagginafutamira si'ina kunna si, ‘Ammeyu nad mamapatay, se nu wara mamapatay, maukum anna makastigu.’ ” ²² Udde sapitangku sikwayu si massiki ino mabbungut sino bulunna, maukum. Ino kappay tolaya miyatatal sino bulunna a massapit si “Awana serbim,” medarum sino pangafuwanira. E ino kappay tolaya massapit sino bulunna si “Abulka,” meannunga metakkub sino afuy sey infiyernu. ²³ Antu gafuna, nu wara iwa'la'nu ki Dios sino Templo, e madandammu si wara pabbungutanino bulunnu sikwam, ²⁴ anawannu naddino

† 5:17 5:17 Ino tata kappaya anggamma sapitan sino dami'na Griego: ...nu ammek lud inang sitaw takesi ipakaammukino fustuwa angganda a sapitan.

iwa'la'nu ta umangka abbu mappakoli sikwana, kaseka muliya miwa'lat sino iya'dam ki Dios.

²⁵ “Nu wara manggamma midarum sikwam, malangka nadda umang sikwana ta makitatabbagga si nalawad. Se nu ammem akwan inay, idarundaka sino huwes, iyalawa'daka sino pulis, e mabalugga. ²⁶ Sapitangku gakkurug sikwam si ammeke makalawan sino abbaluran kiyad si mapagan amminino multam.”

Ino Mapeafu Sino Makibulun

²⁷ “Diningngaddokappayino netuldu sikwara si'ina kunna si, ‘Ammekayu nad makibulun.’ ²⁸ Udde sapitangku sikwayu si ino lalakiya aggatulang si tata a bafay e imallanna, nakibulunin sino nakamma. ²⁹ Antu gafuna, nu ino diwanana matamino paggabwatanino palliwatannu, tuketannu ta itakkummu. Se tawwareno makuranganino baggim si tata a partina amma sino awana kurangnga, e metakkugga sey infiyernu. ³⁰ E nu ino kappay diwanana kama'nuweno paggabwatanino palliwatannu, ga'bungannu ta itakkummu. Se tawwareno makuranganino baggim si tata a partina amma sino awana kurangnga, e metakkugga sey infiyernu.”

Ino Mapeafu Sino Mikatway Sino Atawana

(*Mat. 19:9; Mar. 10:11-12; Luc. 16:18*)

³¹ “Aneno netuldu kappay si'ina kunna si, ‘Nu ikatwayino lalakiyeno atawana, wara nad iya'dana si turakka pangitan si nakkatwayira.’ ³² Udde sapitangku sikwayu si ino lalakiya mikatway sino atawana a bakkanna gafu sino akkibulunino bafay, malliwat. Liwa'na se pabbalinneno bafay si makibulun nu mangatawa kappay. E ino kappay lalakiya mangatawa si bafaya nekatway, makaliwakkappay si makibulun.”

Ino Mapeafu Sino Massapata

(*Sant. 5:12*)

³³ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Diningngaddokappayino netuldu sino gagginafutamira si'ina kunna si, ‘Ammeyu nad talekkuranino nekariyu, nu ammeyu lud akwanino nesapatayu ki Afu Dios.’ ³⁴ Udde sapitangku sikwayu si ammekayungke nad massapata. Ammeyu nad passapateno langit, se antuweno pattutturani Dios a matturay. ³⁵ Ammeyu naggappay passapateno lubag, se antuweno pitappatanna sino takkina, onnu sey Jerusalem, se antuweno lubbunino madandayawa Ari. ³⁶ Massiki ino uluyu, ammeyu nad passapata, se ammeyu dama a mapafuraw onnu mapangisitino massiki tata a abuk. ³⁷ Unoyнено

sapitandopelang si 'On' onnu 'Awan' nu gakkuruwino ikarim, a ammeyu dagganan si sapata. Se massiki sanna a idaggayu, maggabwat ki Satanas."

Ino Mapeafu Sino Mabbalat
(Luc. 6:29-30)

³⁸ "Diningngaddokappayino netuldu sikwara si'ina kunna si, 'Nu wara tolaya manaral sino mateno bulunna, madaral kappenaddino matana, e ino tolaya manammu sino ngipanneno bulunna, matammu kappenaddino ngipanna.'
³⁹ Udde sapitangku sikwayu si ammeyu nad mabbalat sino tolaya mangwa si narakkat sikwayu, nu ammekayu lud mangwa si kunnayaw. Nu wara manipang sino diwanana paringilnu, purayannu ta sipangnganna kappayino tafik.
⁴⁰ Nu wara kappay midarum sikwam e pammultandaka si barawasi, nalawad nu iya'dangkappayino tafalnu. ⁴¹ E nu wara mipatut sikwama mattu sino iggamma si takilometro, massiki nu attunnu si adwa a kilometro. ⁴² Nu wara marang sikwam, a'dannu, e nu wara kappay takkawanda sikwam, ipatakkom."

Ino Agganggam Si Kakkalinga
(Luc. 6:27-28, 32-35)

⁴³ "Diningngaddawino netuldu sikwara si'ina kunna si, 'Anggammandonaddino bafulundawira, e kababannaddawino kakkalingayuwera.'
⁴⁴ Udde sapitangku sikwayu si anggammandonaddino kakkalingayuwera anna ikararandonaddino milopalopetira sikwayu ⁴⁵ takesi maita si gakkuruwa abbindakayuwi Dios a Amayu sey langit. Se i Dios, pawwaldanneno sinag sino ammina tolay, massiki narakkat onnu nalawad. E purananna kappay sino lubangngeno naggaddangnga tolay anna sino lubangngeno bakkanna naggaddang. ⁴⁶ Nu ino pelang manggam sikwayuweno anggammandaw, wara kad labu'daw ki Dios? Massiki ino naingapira a gumattuki si buwit, damara a mangwa si kunnenoy. ⁴⁷ E nu ino pelang bafulundawireno pannakammandaw, sanna kaddino kedumandaw sino korwanira? Se massiki ino ammera nangammu ki Dios, akwanda kappay.
⁴⁸ Kunnantu, maawag si awaningke nad pakkuranganino kinalawaddaw a kakunna i Dios a Amayu sey langita awaningke pakkuranganna."

6

Ino Annuffun Sino Mekakallakkira

¹ Netuluyi Jesus a nanuldu, e sinapi'na si, "Itandaw ta nu mangwakayu si nalawad, ammeyu ipaita si korwana

tolay ta dayawandakayu. Se nu kunnenoyino akwandaw, awanna a labut si appandaw sino Amayu sey langit.

² “Antu gafuna, nu manga'dakayu si duffun sino mekakallakkira, ammeyu nad ipaita anna padidingngag sino odduwera a tolai a kunneno akwanino massasanakammira sino paddayawanda anna sino dalan takesi medayawira. Sapitangku gakkurug sikwayu, inapparanino labu'da. ³ Antuweno nu wara iya'dayuwa duffun sino mekakallakkira, ammeyu nad ipakaammu massiki sino kadikkattana bulundaw ⁴ takesi awana makaammu. E ino Amayuwa mita sino akwandawa amme maammuwanna korwan, antuneno mallabut sikwayu.”

Ino Mapeafu Sino Kararag

(Luc. 11:2-4)

⁵ Sinapikkappayi Jesus si, “Nu makkararaggayu, ammeyu nad tuntulannino aggangweno massasannakammira, se angganda a matta'dagga makkararag sino paddayawanda anna sino paddarambalanna dalan takesi itanireno tolayira. Sapitangku gakkurug sikwayu, inapparanino labu'da. ⁶ Udde nu makkararagga, sumallungka si kwartuwa ikka pelang e iyaku'nu, kaseka makkararag ki Dios a Amama ammena maita. E ino Amama mita sino akwannuwa amme maammuwanna korwan, antuneno mallabut sikwam.

⁷ “Sino kararaddaw, ammeyu nad musar si odduwa sapit a ammeyu dandammannino anggammamma sapitan a kunneno aggangweno tolayira a amme nangammu ki Dios. Kunnenayino akwanda se aridda si madingngaggino kararadda gafu sino kasoddangnga. ⁸ Ammeyu tuntulannino akkararadda, se ino Amayu sey langit, ammunanino awandaw liyeyuwa aranggan. ⁹ Kunna nad yawino akkararaddaw.

'Amamiya ana sey langit, madayonaddino ngannu.

¹⁰ Gumamwangngaddino patturayannu takesi maangweno panggammannu sito lubag a kunna pay sey langit. ¹¹ Iya'dam sikwamiyeno makkana awammi sitawa aw. ¹² Pakomannuweno liwa'mi se pakomammi kappayino nakaliwatira sikwami.

¹³ Duffunandakami ta ammekami matutungungan e meli'wakami si narakkat.*

¹⁴ “Pakomandonaddino malliwatira sikwayu, se nu pakomandawira, pakomandakayu kappayino Amayu sey langit. ¹⁵ Udde nu ammeyuwera pakoman, amme kappay pakomanino Amayu sey langitino liwa'daw.”

* **6:13** 6:13 Ino tata kappaya anggammamma sapitan sino dami'na Griego: ...meli'wakami sino Diablo.

Ino Mappeafu Sino Mallantanga Mangngan

¹⁶ Wasinoy, netuluyi Jesus a nassapit si, “Nu mallantangkayuwa mangngan, ammeyu nad ipaita si malowino nakandaw a kunneno aggangweno massasannakamira. Se angganda a maammuwanino tolayira si mallantangira a mangngan, antuweno ammera lawarannino baggira. Sapitangku gakkurug sikwayu, inapparannino labu'da. ¹⁷ Antuweno nu mallantangkayuwa mangngan, mimutungkayu nad anna mallagguggayu ¹⁸ takesi awana mangammu si mallantangkayuwa mangngan, nu bakkampelangi Dios a Amayuwa ammena maita. Se itanneno akwandawa amme maammuwanna korwan, e antuneno mallabut sikwayu.”

Ino Mappeafu Sino Kinaba'nang Sey Langit

(Luc. 12:33-34)

¹⁹ “Ammekayu mampat si kinaba'nang sito lubag, se ino kukwayu sitaw, naladda a darallanna anay anna lati,† e aneno tolayira a sumallunga mattakaw. ²⁰ Antu nad ampattandawino kinaba'nandaw sey langit, se awaningke a anay anna latiya manaral, e awangkappaya makatallunga mattakaw. ²¹ Se ino kakuruwanna, ino agyananino kinaba'nandaw, antu kappayino agyananino nakandaw.”

Ino Mappeafu Sino Gumansirwa'na Baggi

(Luc. 11:34-36)

²² “Ino mata, antuweno gumansirwa'na baggi. Antu gafuna, nu nalawarino angngitama mittata ki Dios, mabaggawino nakammu. ²³ Udde nu narakkattino angngitam, lammuk kepayino nakammu. Nu sapitannu si nabaggawino nakammu gampade lammuk kena, gakkuruwingke a lammuk kepay.”

Ino Aggimuti Dios Sino Manalakkira Sikwana

(Luc. 16:13; 12:22-31)

²⁴ “Ammena dama nu adweno amungngeno tata a aripan, se anggammanneno tata e ka'ganneno tata. Ipatingnga kappayino tata e balawanneno tata. Antu gafuna, nu pirakino aggadandammandaw, ammeyu dama a mangwa sino panggammani Dios.

²⁵ “Antuwenayino gafuna a sapitangku sikwayu, ammekayu nad maddararan mappeafu sino akkanan, inuman, anna barawasiya maawaddaw sitawa biyag. Ammena kad napatiyino biyag anna baggiyu amma sino akkanan

† 6:19 6:19 Sino dami'na Griego, odduwa keusaranino sapi'na lati. Ino anggamma sapitan, massiki sanna a mangngan onnu manaral a kunnangke lati, akad, ballaingan, anna bu'buk.

anna barawasi? Gafu se i Diosino nanga'da sino biyag anna baggiyu, antu kappayino manga'da sino maawaddaw. ²⁶ Dandammandonaddino mammanukira. Ammera mabini, ammera ke maggani, awangkappay alanda a pimfunan sino akkananda, udde ammera mabisinan, se iya'deno Amayu sey langitino akkananda. Ammekayu kad napatig amma sino mammanukira? ²⁷ Ino tata kappay, massiki nu makadaradarangkayu, ammeyu dama a pasoddannino biyaddaw si massiki taorappelang.

²⁸ "Mayan maddararangkayu kappay mapeafu sino pabbarawasiyu? Itandawino addokallino sabungira sino danak. Ammera mattarabafu anna massinnun, ²⁹ udde sapitangku sikwayu, massiki i Ari Solomon a naba'nangngingke, awana barawasina a mekunna sino kinalawarirenaya sabung. ³⁰ Nu kunnenayino kinalawara iya'da i Dios sino kaddattira sino danaka mabiyayira pelang si tata si aw e masikkulanira si kadarama'na, ammena kaggappay manga'da sino barawasiya awandaw? Mayan kurang kepayino annala'daw sikwana? ³¹ Antu gafuna, ammekayu nad maddararana massapit si, 'Sintomatino pappammi sino akkanammi anna inumammi andino pabbarawasimi?' ³² Se antuweno kabbatannino tolayira a amme nangammu ki Dios. Udde sikwayu, ammuweno Amayu sey langit si awandawira ammin inay. ³³ Antu gafuna, pittatandonaddino nakandawa maddandam sino patturayani Dios andino annuntuldaw sino naggaddangnga pakwana sikwayu, e iya'danana ammin inaya awandaw. ³⁴ Kunnantu, ammeyu nad paddararananino makwa nu daramat. Se ino makwa nu daramat, kaseyuna dandamman sinoy. Se fustuwennino dyata lawumandaw kadda aw, e ammeyu nad dadagganan."

7

Ino Angngukum Sino Bafuluntamira (Luc. 6:37-38, 41-42)

¹ Netuluyi Jesus a nanulduwa nassapit si, "Ammeyu nad ukumannino bafulundawira takesi ammerakayu pay ukumanni Dios a makastigu. ² Se ino angngukundaw sino bafulundawira, kunna kappeneno angngukumi Dios sikwayu. Nu awana alla'daw sikwara, ammerakayu pay allakkanni Dios. ³ Kunnangke aggitannuweno bibissangnga ana sino mateno bulunnu, a ammem magi'nenno dokalla ana sino matam. ⁴ Ansannu massapit sino bulunnu si ariyannuweno ana sino matana a ammem maiteno ana sitan matam? ⁵ Ikka a massasannakam, ariyannubbuweno

ana sino matam takesi nalawarino angngitam, kasem dama a ariyanino ana sino mateno bulunnu.”

⁶ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Ammeyu ipatuta manuldu sino tolayira a mangayoyung sino nadosana sapiti Dios se ammera anggama dingngaggan. Meyampariyira si atu onnu bafuy, se massiki nu nangineno iya'dam sino nabunguta atu, katandaka kepay, e massiki nu perlasino itakkummu sino bafuy, pappipi'nakkanna pelang.”

Ino Mapeafu Sino Aggarantam Ki Dios

(Luc. 11:9-13)

⁷ Sinapikkappayi Jesus si, “Kanayungkayu nadda marang ki Dios, e iya'dana sikwayuweno arangngandaw. Ituluydokappaya mintufuk sikwana sino awandaw, e sumpalandaw. Itulutuluydokappaya mattottok, e mabukkatanino sawang ta makatallungkayu. ⁸ Se massiki inyeno marang ki Dios, maa'dan. Massiki inyeno mintufuk, makasumpal, e massiki inyeno mattottok, mabukkatanino sawang para sikwana. ⁹ Dandammandaw, ikkayuwa mapparanak, nu tinapayino arangngannino abbindaw, a'dandokad si batu? ¹⁰ Onnu nu bilisino arangnganna, a'dandokad si ulag? ¹¹ Ikkayuwa narakkatta tolay, ammuyuwu manga'da si nalawad sino abbindaw. Mannanotinna ki Dios a Amayu sey langit, nalawanneno iya'dana sikwara a marang sikwana.

¹² “Kunnantu, akwandonad sino kasittoleyuweno anggandawa akwanda sikwayu, se antuweno anggama sapitanino ammina lintiyi Moises andino tulduweno gumalabunira.”

Ino Bibissangnga Lamwangan

(Luc. 13:24-25)

¹³ “Sumallungkayu nad sino bibissangnga lamwangan, se nalaweno lamwangan annino dalana umang sey infiyernu, e odduweno sumallung anna mallakad sinay. ¹⁴ Udde bibissangngino lamwangan anna madyatino dalana umang sino biyaya mannayun, e bisangngira ke a makasumpal.”

Ino Kayu Andino Bungana

(Luc. 6:43-44)

¹⁵ “Palanandawino massisiriya a gumalabbuna gumawang sikwayu, se nannakammino kaitanda a kunnangke karnero, udde ino gakkuruwa aggangwara, manarallira a kunnangke sumarona atu. ¹⁶ Ino pimunuwandaw sikwara, ino aggangwara, a kakunnenno kayu, ino bungareno kaimunuwanda. Se ino uway, ammena mammunga si ubas, e ino anifung, ammena mammunga si igos. ¹⁷ Ino nalawara kayu, nalawabbayino bungana, udde ino

narakkatta kayu, narakkakkappepayino bungana. ¹⁸ Se ammena dama a mammungeno nalawara kayu si narakkat, e ammena kappay dama a mammungeno narakkatta kayu si nalawad. ¹⁹ Ammina kayuwa narakkattino bungara, meyamfungallira a magabba takesi metunguwera. ²⁰ Kunnantu, damayuwa maimunuwanino massisiriya a gumalabbun gafu sino aggangwara."

Ino Ammera Mesapat Sino Patturayani Dios
(*Luc. 13:24-27*)

²¹ "Ino mesapatirana sino patturayani Dios, bakkanna amminira a minggan sikwak si Afura, nu bakkampelangino mangwera sino panggammani Ama sey langit. ²² Nanu mada'nganeno awa pangukumani Dios sino tolayira, odduneno massapit sikwak si, 'Afu, Afu, isapa'dakami nad sino patturayannu se nanuldukami sino mappeafu sikwam, anna inusarmi kappayino ngannuwa nappaanaw si narakkatta espiritu anda sino nangwammi si odduwa kakka'baw.' ²³ Udde ino itabbaguna sikwara, 'Ammetakayu inammu. Manokayu sitaw, ikkayuwa nangwa si narakkat.' "

Ino Adwera A Namata'dag Si Balay
(*Luc. 6:47-49*)

²⁴ "Amminira a tolaya maningngag anna mangurug sinaya sinapikku, meyampariyira si nalainga tolaya namata'dag si balay sino utunna batu. ²⁵ Wasinoy, natalannab, naddokallino wawwang, e natuyaggappayino bayabbag, udde ammena naanseno balay, se nafundasiyon si batu. ²⁶ Udde ino tolaya naningngag sinaya sinapikku e ammena kuruwan, meyamparig si pangababulana tolaya namata'dag si balay sino karatan. ²⁷ Wasin nuran, naddokallino wawwang anna natuyaggino bayabbag, naletwarino balay e nadaral."

²⁸ Wasin nasinduwi Jesus a sinapit ammin inay sino tolayira a nakkakarampat, nakka'bawira sino annulduna, ²⁹ se ino nepanulduna, maitengke si wara turena, a bakkanna kakunnenno annulduweno mammetsturuwerana lintig.

8

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Tolaya Nakkutal
(*Mar. 1:40-45; Luc. 5:12-16*)

¹ Wasin maddawuti Jesus sino kulud, odduweno tolaya dinandan sikwana. ² Agyanino lalakiya nakkutalla inara'ni

sikwana. Namalitud sino a'langnga a nakiggimallak sikwana si, "Afu, nu anggammu, damaraka pabbattunoyan."

³ Inappangani Jesusino nakkutal, kasena sinapit si, "On, angganku si mabbattunoykan. Maariyen yan kutalnu." E kaka'meng kelanga naariyeno kutalna. ⁴ E sinapikkappayi Jesus si, "Ammem sapitan yaw si massiki sanna a tolay, nu ammem lud umang mappaita sino padi ta itanna nu naariyennino kutalnu. Kasem iya'da sikwaneno netuni Moises si'ina mewa'lat ki Dios takesi wara pangamuwanino tolayira si gakkuruwa nabbattunoykan."

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Aripannino Kapitan
(Luc. 7:1-10)*

⁵ Wasin ginamwangi Jesus sey Capernaum, agyanino kapitanna sindaluwa taga-Roma a inang nanambal sikwana. Nakiggimallak sikwana a nassapit si, ⁶ "Afu, aneno aripangku sey balaya nabayinna matakit. Ammena makaanikkad e madyataningke."

⁷ "Umangnetam mantu ta pabbattunoyangku," kunni Jesus.

⁸ Udde sinapitino kapitan si, "Massiki ammekan umang, Afu, se ammena meannunga sumallungka sino balek. Sapitannumpelang si mabbattunoyin, e am muk si mabbattunoyinnino aripangku. ⁹ Se massiki ikkanak, aneno mangituray sikwak, e ana payino sindalukira a iturayangku. Nu sapitangku sino tata si 'Umangka,' umang, e nu sapitangku kappay sino tata si 'Gumamwangka sitaw,' gumamwang, e nu sapitangku kappay sino aripangku si 'Akwannu yaw,' akwanna."

¹⁰ Nakka'bawi Jesus sino naningngagganna sinay, e sinapi'na sino tolayira a dinandan sikwana si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, awana dinambalkuwa tolay sikwayuwa gakagaka i Israel a kunnenoyino kinatuyangngeno angngurungnga. ¹¹ Dandammandaw yaw, odduneno bakkannira a Judyu a mesapat sino patturayani Dios a maggabwat si palulubbun, e makia'langirana a mangngan sikwara Abraham, Isaac, anni Jacob. ¹² Udde ino Judyuwera a mesapa'nad sino patturayani Dios, metakkufirana sino kalam mukana aroyu sikwana, e mattatarangitirana anna mangngarangaritammirana."

¹³ Wasinoy, sinapiti Jesus sino kapitan si, "Umanokan, se ino kinurungnguwa makwa, nakwen." Nabbattunoyinnino aripanneno kapitan sinoyingke a orat.

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Odduwera A Tolay
(Mar. 1:29-34; Luc. 4:38-41)*

¹⁴ Wasin tata si aw, inangngi Jesus sino balera Pedro, e initaneno katuwangani Pedro a bafaya aggaidda se mababannag. ¹⁵ Inappanganneno kamattino bafay, e kaka'meng kelanga naariyeno babannangnga. Ginabwat e pinakkanna i Jesus.

¹⁶ Wasin maggafiyen, neyanda ki Jesusino odduwera a naassaddan. E nepaanoneno narakkattira a espiritu sino sapi'na pelang, e nepabbattunoyнено amminira a matakit. ¹⁷ Nakwenay takesi meyakkuruwino nepasapiti Dios ki Isaias a gumalabbunna a kunna si, "Antuwengkepayino nari sino dya'nenno baggitam annino takittam."*

Ino Kadyatanino Mebulunira Ki Jesus
(Luc. 9:57-62)

¹⁸ Wasin tata si fuwab, inita i Jesusino odduwera a tolaya inaribumbung sikwana, e sinapi'na sino adalannera si, "Maddammangetam." ¹⁹ Udde inara'niyeno tata a mesturuna lintig e sinapi'na si, "Afu mesturu, mebulunak sikwam massiki sintawino umangngannu."

²⁰ Sinombati Jesus a nassapit si, "Massiki ino amutitira, aneno agwefa pabbalayanda, andino mammanukira, aneno umu'dera, udde ikkanaka Abbingnga Tolay, awana fustu si pagyanangku."

²¹ Agyangkappayino adalanna a nassapit si, "Afu, mebulunak sikwam, udde mattarongka, ta umangku abbu itanammi amak."

²² "Mebulungkan sikwak," kunni Jesus. "Purayannuweno natay ta itanammino bulunna a kunnangke natayira kappay se ammera mangurug sikwak."

Ino Nappasiyanakkani Jesus Sino Kalipappag Andino Palung

(Mar. 4:35-41; Luc. 8:22-25)

²³ Wasinoy, natakayi Jesus andino adalannera si abang e ginikkattira. ²⁴ Nada'nganira si kalipappag sino tangngana bebay, e lumannannaddino abanda gafu sino palunga medaladaluyak sikwara. Udde i Jesus, aggakaturug. ²⁵ Inanda inafat, e sinapi'da si, "Afu, isala'dakami, se malimattetamun!"

²⁶ Wasinoy, "Mayan mattalokayu? Mayan kurang kepayino annala'daw sikwak?" kunna. Ginabwat e nepasiyana'ngeno kalipappag andino palung, e nassiyankkiran.

²⁷ Nakka'bawirangke ammin, e sinapi'da si, "Sanneno katolena yaw? Massiki ino kalipappag andino palung, kuruwandeno sapitanna."

* 8:17 8:17 Isaias 53:4

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Adwera A Lallakiya Naunaggan

(*Mar. 5:1-20; Luc. 8:26-39*)

²⁸ Wasin naddammanda Jesus, gina'dangira sino sakopanna Gadarenowera. Agyanino adwera a lallakiya naunaggan si narakkatta espirituwa naggabwat sino attanammana nanambal sikwana. Kattalatalawira se nappelalotino tansi'da, antuweno awaninna makaturira mallakad sinay. ²⁹ Pa'lata initara i Jesus, nakkulawuwera a nassapit si, "Ikka a Abbingi Dios, sanneno gakkannu sikwami? Inangka sitawa mappaidam sikwami massiki ammena kepay nada'ngeno fustuwa kaukumammi?"

³⁰ Ammena kura aroyu sino agyananda, agyanino oddu-
era a bafuya maddukiruk. ³¹ Antuweno nappekakallakkino narakkattira a espiritu ki Jesus a nassapit si, "Nu paanawan-
dakami sitawira a tolay, purayandakamiya munag sinayira a bafuy."

³² "Kadde, umangkayu," kunni Jesus. Kunnantu, inanawandeno lallakiyera e inangngira inunag sino bafuyira. Kaka'meng kelanga naddadaraddaggio bafuyira a naddawut, nangawwatira sino dabba'ngeno bebay, nadara'nira, e nalimattira ammin.

³³ Ino mindaggira sino bafuy, nabbafukalira a inang sino kaara'niyana lubbun, e nepadamadda sino tolayira ammin inaya nakwa, pati ino nakwa sino lallakiyera a naunaggan sino narakkattira a espiritu. ³⁴ Antu gafuna, ino amminira a tolay sinaya lubbun, inangngira ki Jesus ta tatabbanda. Wasin initara i Jesus, nakiggimallakkira sikwana ta anawanneno lubbunda.

9

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Tolaya Paralitiku

(*Mar. 2:1-12; Luc. 5:17-26*)

¹ Wasinoy, natakera Jesus sino abang e naddammangira sino lubbunna. ² Waso kunnenoy, agyanino niyangngira sikwana si tolaya paralitikuwa aggaidda. Inita i Jesusino tala'da sikwana, e sinapi'na sino paralitiku si, "Ikka a kolakku, pattuyagannuweno nakammu, se napakomaninino liwa'nu."

³ Wasinoy, ino mammesturuwerana lintiya nagyan sinay, kunda sino nakanakanda si, "Iyana tolay, ikunnananino baggina ki Dios."

⁴ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, e sinapi'na si, "Mayan narakkattino dandammandaw? ⁵ Naladda ma'lura massapit si 'Napakomanino liwa'nu' amma sino 'Gumab-wakka ta umanokan.' ⁶ Udde nu kunnenoy, sapitangku

mantuweno madyat takesi ipaitak si ikkanakino Abbingnga Tolaya aneno kalintiyanna sito lubagga mamakoma si liwat." E sinapi'na sino paralitiku si, "Gumabwakka, appannu yan iddam, ta umanokan." ⁷ E ginabwatino tolay, e inanawin. ⁸ Nakatalawino tolayira a nita sinay, e dinayora i Dios gafu se neya'dana si tolayino kalintiyana mangwa si kunnenoy.

Ino Nayani Jesus Ki Mateo

(Mar. 2:13-17; Luc. 5:27-32)

⁹ Nanawi Jesus sinay, e wasin aggelakalakad, initaneno gumattuki si buwita mingngan si Mateo a aggatuttud sino ofisinana. "Mebulungka sikwak," kunni Jesus. Ginabwati Mateo e nebulun sikwana.

¹⁰ Wasin aggekakkanda Jesus andino adalannera sey balera Mateo, odduweno ginamwangira a gumattuki si buwit annino korwanira a minalliwata tolay, e nakikkanira.

¹¹ Wasin initeno Fariseowereno inangwana, sinapi'da sino adalannera si, "Ansanna lang makikkanino mesturuyu sino gumattukiyera si buwit andino korwanira a minalliwata tolay?"

¹² Udde diningngaggi Jesusino nebebu'da, e sinapi'na a niyamparig si, "Inyeno mawag si doktor, nu bakkampelangino matakit? ¹³ Ammek inang sitawa mayag sino naggaddangngira a tolay, nu ammena lurino malliwatira. Umandonad adalannino fustuwa anggama sapitannino nepeturakki Dios a kunna si, 'Aanggangkuweno aggikalla'daw sino bafulundawira amma sino iwa'la'daw sikwak.' "*"

Ino Mapeafu Sino Pallantangana Mangngan

(Mar. 2:18-22; Luc. 5:33-39)

¹⁴ Wasinoy, inangngino adalanira i Juan a Gumabawtisar ki Jesus, e sinapi'da si, "Ikkami andino Fariseowera, aneno awa mallantangkamiya mangngan. Udde ino adalannuwera, ammera akwan. Sanneno gafuna?"

¹⁵ Sinabbira i Jesus a niyamparig si, "Nu wara makkasar, kundokad si amme makikkanino bafulunino mangatawa a inayanna? Udde duma'nganeno tiyempowa meanaw sikwareno mangatawa, kaserana mallantanga mangngan."

¹⁶ Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, "Awana tolaya miyappit si bawu sino gamita sinnun. Se makkassannino bawu e ilabbenneno de'na, e maampapissayino naappitan. ¹⁷ Awangkappaya miyekwa si talifawu sino dadana sinan anganga gaddang,† se battakanna. Mesayukino tayug anna

* **9:13** 9:13 Oseas 6:6 † **9:17** 9:17 Ino piyekwanna Judyu si diyuna ubas, gaddangnga galding.

madaral kappayino gaddang. Ino bawuwa tayug, bawu kappanaddino gaddanga keyekwana takesi mabbalanayunira a adwa.”

Ino Abbingino Turay Andino Bafaya Nanengged Sino Barawasiyi Jesus

(*Mar. 5:21-43; Luc. 8:40-56*)

¹⁸ Wasin aggesapasapiti Jesus sikwara, ginamwangino tata a turena Judyu. Namalitud sino a'langnga e sinapi'na si, “Pappateneno abbingkuwa bafay, udde umangngu abbu appangan ta mabiyag.” ¹⁹ Nebuluni Jesus sikwana e dinandangkappayino adalannera.

²⁰ Agyanino tata a bafay sinaya aggedada si karadwa si run. Inara'ni sino likuri Jesus, e sinenggenneno barawasina. ²¹ Se kunna sino nakamma si, “Massiki nu sengerangku nabbelangino barawasina, mabbattunoyakun.”

²² Nabbaliwiti Jesus, initaneno bafay, e sinapi'na sikwana si, “Ikka a abbingku, pattuyaggannuweno nakammu. Gafu sino angngurungngu sikwak, nabbattunoykan.” E nabbattunoyin gakkurug.

²³ Wasin ginamwanda Jesus sino baleneno turay, initaneno mamalyotira andino nakkakarampattira a tolaya makkanawakaw, ²⁴ e sinapi'na si, “Umanokayu sitan, se ammena natay yan balatang, naturubbelang.” Kinakkatawanino tolaiyira i Jesus.

²⁵ Wasin nepallawannera, sinallung sino agyananino balatang, e iniggammanneno kama'na. E ginabwatin. ²⁶ Antu gafuna, naddinnamag inaya inangwa i Jesus sino ammina wewe'nginna lulubun.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Adwera A Lappat

²⁷ Wasin inanawi Jesus sinaya balay, dinandanino adwera a lallakiya lappat, e nekulawura a nassapit si, “Ikka a Gaka i David,‡ allakkannakami!” ²⁸ Wasin sinallungi Jesus sino balay, sinallungira kappay. E nebebu'na sikwara si, “Kuruwandaw si damaka ariyanino lappa'daw?”

“On, Afu,” kunda sikwana.

²⁹ Wasinoy, sinukkalli Jesusino matara e sinapi'na si, “Gafu sino angnguruddaw sikwak, makwennino anggangdaw.” ³⁰ E makaiteran. Sinutunnerangke a nassapit si, “Ammeyu sapasapitan si massiki sanna a tolaiyino nakwa

‡ 9:27 9:27 Gaka i Davirino titiluneno Kristo a aggataronanda, antu gafuna, ino nepingnganino lappattira ki Jesus si kunnenoy, pipaitanda si kuruwanda si antuweno Kristo onnu Mesias a dinotukani Dios a matturay.

sikwayu!" ³¹ Udde wasin inanawira, neyanannera a sinapasapit inaya inangwa i Jesus si ammina wewe'nginnenaya lubbun.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lalakiya Ammena Makadamit

³² Wasin umanawiran, agyanino niyamwangira sino agyanani Jesus si lalakiya ammena makadamit se nau-naggan si narakkatta espiritu. ³³ Nepaanawi Jesusino narakkatta espiritu sikwana, e nakadamitinnino lalaki. Nakka'bawingke ino tolayira e sinapi'da si, "Awangkepaya initamiya kunnenoy sino ammina lulubbun sito Israel."

³⁴ Udde agyanino Fariseowera a nassapit si, "Ino afa-fuweno narakkattira a espiritu ino nanga'da sikwana sinaya pannakadamana a mappaanaw si narakkatta espiritu."

Ino Nallakkani Jesus Sino Tolayira

³⁵ Nannodoyuwi Jesus sino lulubbuna manuldu sino sinagogarera a mibanyag sino nalawara damag mappeafu sino patturayani Dios. Nappabattunoy kappay sino matakitira, massiki sanneno takit anna dya'nenno baggira. ³⁶ Wasin inita i Jesusino odduwera a tolay, inalla'ngera, se kakallakkira anna awana pappaduffunanda a kundangke karnerowa awana mimut sikwara. ³⁷ Antuweno sinapi'na sino adalan-nera si, "Meyamparig si apayino tolayira a mawag si manuldu sikwara. Odduwen naddino magani, udde bisangngira ke ino maggani. ³⁸ Arangngandonad ki Dios a makwan apay ta manundun si korwanira a manulduwa meyamparig si maggani."

10

*Ino Nanundunani Jesus Sino Karadwera A Adalanna
(Mar. 3:13-19; 6:7-13; Luc. 6:12-16; 9:1-6)*

¹ Wasin tata si aw, inayani Jesusino karadwera a adalanna, e nakkakarampattira. Neyadana sikwareno kalintiyana mappaanaw si narakkatta espiritu anna mari si ammina klasena takit anna dya'na baggi. ² Irayawino nganganino karadwera a apostol: ino palungu, i Simon a nginali'na si Pedro, e ana kappayi Andres a kola'nga, da Santiago anni Juan a abbingira i Zebedeo, ³ da Felipe anni Bartolome, da Tomas anni Mateo a gumattuki si buwit, i Santiago a abbingi Alfeo anni Tadeo, ⁴ i Simon a ngananda si Patriota se ikaloneno lubbunna, anna i Judas Iscariote a antuneno mallaku ki Jesus.

⁵ Dinunduni Jesus inayira a karadwa a adalanna, e sinunnera a nassapit si, "Ammekayu umang sino lulubunino bakkannira a Judyu. Ammekayu kappay umang sino lulubbun sey Samaria, ⁶ nu ammekayu lud umang sino bafuluntamira a gakagaka i Israel a kundangke naawana karnero. ⁷ Kadda umangngandaw, ibanyaddaw si ara'niyennino patturayani Dios. ⁸ Pabbattunoyandawino matakitira anna pangngangolindawino natayira. Pabbattunoyandokappayino nakkutallira anna paanawandawino narakkattira a espiritu. Awana pinagandaw sinaya panakadama a neya'dak sikwayu, antuweno ammeyu nagappay ipapageno duffundaw. ⁹ Ammekayu miyangkalin si dokalla pirak onnu massiki dipilata. ¹⁰ Ammekayu kappay miyangkalin si pasiking, pamataliyandaw si barawasi anna sapatu, anna tokud. Ino duffunandaw, ireno mimut sikwayu, se ino mattarabafu, meannunga maa'dan si ika-tolena.

¹¹ "Kadda lubbuna umangngandaw, mintufukkayu si tolaya manggamma mappadilot sikwayu, e antu naddino pagyanandaw kiyad si umanokayu sinaya lubbun. ¹² Nu maddilokkayu sino balay, sapitandaw si 'Bindisiyonandakayu naddi Dios.' ¹³ Nu nalawarino appadilo'da sikwayu, gakkuruwa mabindisiyonanira, udde nu ammera meannunga mabindisiyonan, ammena makwa. ¹⁴ Nu gumawangkayu si tata a lubbun onnu balay, e ammerakayu paddilotan anna ammera kappay anggamma dingngaggannino sapitandaw, tattakandawino lafuk sino takkiyu sino anawandaw sinay ta antuweno pangammuwanda si ireno makammu sino kakastiguwanda. ¹⁵ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nanu mada'ngeno pangukumani Dios si ammina tolay, nadamma'nenno kastiguweno tolayira sinay amma sino kastiguweno taga-Sodomera andino taga-Gomorrera."

*Ino Tiyempona Dyat Sino Maddagguna Aw
(Mar. 13:9-13; Luc. 21:12-17)*

¹⁶ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Dingngaggandaw yaw. Dundunantakayu sino narakkattira a tolay a kundawingke ino karnerowa umang sino agyananino kattalatalawira a sumarona atu. Antu gafuna, palanandonaddino akwanda sikwayu e awangkappenad balawanda sikwayu. ¹⁷ Mappalangkayu nad, se do'mandakayu anna idarundakayu, e siwa'wattandakayu sino sinagogarera. ¹⁸ Gafu sino angnguruddaw sikwak, medarungkayu kappay sino gubernadorira anda sino ariyera, e antuneno wayayuwa mipakaammu sino nalawara damag sikwara anda sino

iturayandera a bakkanna Judyu. ¹⁹ Nu imbistigarandakayu, ammeyu paddararananino isomba'daw annino sapitandaw, se sinoyna a orat, mepakaammu sikwayuweno fustuwa sapitandaw. ²⁰ Se bakkanna ikkayuweno paggabwatanna, nu amme lud ipadandammino Espirituwi Dios a Amayu ino sapitandaw.

²¹ "Sinoyna a tiyempo, ananeno midarumira si kola'da sino tatturayira ta papatayanda. Kunna kappayino akwanneno mapparanakira sino abbinda. Inona kappay aanakira, kontarandeno mapparana'dera ta ipapaterera. ²² Amminna a tolay, kababannaddakayu gafu sino kesapatandaw sikwak. Udde nu mattalaginaggayuwa mangurug kiyad si mada'ngeno uddina, mesalakkayu. ²³ Nu ilopalope'dakayu si tata a lubbun, mabbukalkayuwa umang si korwan. Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nanu muliyaka Abbingnga Tolay, ammeyu kepay binalinino nepangwak sikwayuwa umang manuldu sino ammina lulubbunna Israel.

²⁴ "Awana madala napatig amma sino mesturuna. Awangkappaya aripanna naturay amma sino amungnga. ²⁵ Kunnantu, maanggammaddino madal nu mekunnenno lawumanna sino mesturuna, e kunna kappay sino aripan, nu mekunna sino amungnga. Ikkanakino afuyu, e gafu se ilopalope'dakino tolayira a massapit si ikkanaki Beelzebub a afafuna narakkattira a espiritu, kumaralla narakkattingkeno sapitanda mappeafu sikwayuwa kataabbalayangku."

Ino Nad Pattalawannino Tolayira
(*Luc. 12:2-7*)

²⁶ "Antu gafuna, ammekayu mattalaw si tolay, se ammina neyimad anna ammena naammuwan sito ingkein, mepaita anna maammuwana so maddagguna aw. ²⁷ Ino sapitangku sikwayuwa ikkayu pelang, ipakaammuyu nad si ammina tolay. Ino sapitangku sikwayuwa awana korwana makadingngag, ikokwayu nadda sapitan ta dingngaggan ammina tolay. ²⁸ Ammekayu nad mattalaw sino tolayira a manggamma mamapatay sikwayu, nu ammekayu lud mattalaw ki Dios. Se ino tolayira, damara a mamapatay si baggi, udde ammera dama a papatayannino kararuwa, udde i Dios, damana a mangastigu si baggi anna kararuwa sey infiyernu. ²⁹ Udde dandammandonaggappayino aggangwa i Dios a Amayu sino dinattira. Damayu pelanga gatangannino adwaggiya dinnat si sentabo. Udde awana massiki tata sikwara a matay anna mada'nag nu ammena purayan. ³⁰ Mannanotinna sikwayuwa tolay. Se massiki ino abu'daw, ammuneno bilangnga. ³¹ Antu gafuna, ammekayu

nad mattalaw, se ipatingngeno kadda tata sikwayu amma sino dinnattira.”

*Ino Massapit Si Mangurug Andino Miyimad Ki Jesus
(Luc. 12:8-9)*

³² “Massiki sanna a tolaya massapit sino a'langino tolayira si mangurug sikwak, antu kappayino ita'daggu sino a'langi Ama sey langit. ³³ Udde ino tolaya miyimad si mangurug sikwak sino a'langino tolayira, kunna kappayino sapitangku sino a'langi Ama sey langit.”

*Ino Akkakontara A Maggabwat Sino Angngurug Ki Jesus
(Luc. 12:51-53; 14:26-27; 9:24)*

³⁴ Sinapikkappayi Jesus si, “Ammeyu nad nganan si ino inangngangku sito lubag ino mappaiibat si pakkakontaranino tolayira. Se ino kakuruwana, antuweno dumagattanneno pattatarukkiyanda anna pakkakarawayanda. ³⁵ Gafu se ammera ammina mangurug sikwak, makkakontaraneno matatamera andino masasinera, e massiki ino makkatuwanganira. ³⁶ Inona kalingeno tolay, maggabwatira sino kataabbalayannangkepay.

³⁷ “Massiki sanna a tolaya dodokkallino agganggama sino mapparana'ngera amma sino agganggama sikwak, ammena meannunga mebilang si adalanku. Kunna kappayino tolaya dodokkallino agganggama sino abbingnera amma sino agganggama sikwak, ammena kappay meannunga mebilang si adalanku. ³⁸ E massiki sanna kappaya tolaya ammena makattamma madyatan anna matay gafu sino angngurungnga sikwak, ammena kappay meannunga mebilang si adalanku.* ³⁹ Se ino tolaya mikalow sino biyangnga, matekappena. Udde ino tolaya matay gafu sino angngurungnga sikwak, ananeno biyaya mannayuna iya'da i Dios sikwana.”

*Ino Labuta Iya'da I Dios
(Mar. 9:41)*

⁴⁰ “Massiki sanna a tolaya mangawat sikwayu, ikkanakino inawa'na, e ino mangawat sikwak, inawa'na kappayino nanundun sikwak. ⁴¹ Nu wara mappadilot sino manuldu sino sapiti Dios gafu se ibilangnga si pannakabaggiyi Dios, parefuneno appanna a labut sino labuta appannino manuldu. Ino kappay mappadilot sino naggaddangnga tolay gafu se ibilangnga si tolayi Dios, parefuneno appanna a labut sino labuta appannino naggaddangnga tolay. ⁴² E massiki ino mappainum si tatasa a danum sino kaabbafawana

* **10:38** 10:38 Ino sapitanna sino dami'na Griego: ...tolaya ammena mabbuttung sino krusna e mebulun sikwak...

adalangku gafu se adalangku, sapitangku si gakkuruwingke a malabutan.”

11

Ino Sinapiti Jesus Sino Dinundunira I Juan
(Luc. 7:18-23)

¹ Wasin nasinduwi Jesus a nattun sino karadwera a adalanna, inanaw sinay e inang nanuldu anna nangibanyag sino wewe'nginna lulubbun.

² I Juan a Gumabawtisar, aggabaluggepay sinoya tiyempo. Wasin diningnganggeneno inangangwa i Kristo, dinunduneno korwanira a adalanna ³ ta umanda bebutan ki Jesus si, “Ikkeno nekariyi Dios a gumamwang onnu wara kepapay korwan si taronantam?”

⁴ Sinombati Jesus si, “Mulikayu ki Juan ta umandaw sapitan sikwaneno inita anna diningngaddaw, ⁵ ino lappat, makaitera, ino pilay, makalakarira, ino nakkutal, nabattunoyira, ino bangngag, makadingngaggira, ino natay, nangngangoliyera, e ino nalawara damag, mebanyak sino mekakallakkira. ⁶ Itulduyu kappay sikwana si nagasatino tolaya awana daladudwana mappeafu sikwak.”

Ino Sinapiti Jesus Mapeafu Ki Juan
(Luc. 7:24-35)

⁷ Wasin manawinnino adalanira i Juan, agyanino sinapiti Jesus sino tolayira sinay mapeafu ki Juan. Kunna si, “Sin inangngandaw sino agyanani Juan sey kalolowat, sanneno ginakkaddawa inita? Tata kadda tolaya kunnangke sikalla ipapallelenna bayabbag? ⁸ Nu bakkan, sanna mantuweno inandaw inita? Tata kadda tolaya nalawaringke ino barawasina? Bakkan, se ino mabbarawasiyera si kunnenay, ino balena ariyeno agyananda. ⁹ Sanna mat antuweno gakkuruwa inandaw inita? Tata kadda gumalabbun? On, gakkurug, tata a gumalabbun, udde ino kakuruwanna, nangatu amma si gumalabbun. ¹⁰ Se i Juanino sapitannino neturakka sapiti Dios a kunna si, ‘Ananeno dundunanguwa maunta sikwama midadan sino pallakarannu.’ ”* ¹¹ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, awana tolaya neyanak sito lubagga nangatu amma ki Juan, udde massiki nu kunnenoy, ino kaabbafawana tolaya mesapat sino patturayani Dios, nangatu amma sikwana. ¹² Mangiyafu sino nanulduwani Juan kiyad sito ingkein, anera a mipatuta mangibanyag mapeafu sino patturayani Dios, e anera kappaya mipatuta

* 11:10 11:10 Malakias 3:1

mesapat sinaya patturayanna.† 13 Se ino neturakkino gumalabbunira andino lintiyi Moises, nelabbunira ammin mappeafu sino patturayani Dios, kase ginamwangi Juan e neyafuwa neyakkuruwino nelabbunda. 14 E nu anggandawa kuruwannino sinapitino tata sikwara, maawatandaw si i Juan, antuwi Elias a nelabbunna a muli.‡ 15 Ikkayuwa maningngag, dandammandonaddino diningngaddaw.”

16 Sinapikkappayi Jesus si, “Sannadeno kekunnanino tolayira sito ingkein? Mekunnera si abbinga aggatuttud sino a'langino allakuwana ayanino bulundera a makkarayam. Kunnino bulundera si, 17 ‘Massiki sanneno akwammi, ammekayu medagga. Nanontakkami, udde ammekayu nanalip. Nababbinungakami, udde ammekayu nattangit.’ 18 Ireo kekunnandaw, se awaningke a anggandawa dingngaggan. Se i Juan, nallantanga mangngan anna ammena ninum, e sinapi'daw si, ‘Naunaggan si narakkatta espiritu.’ 19 E ikkanaka Abbingnga Tolay, nakikkan anna nakiinumak sikwayu, e sinapi'daw si, ‘Itandaw inaya tolay! Malawot anna minabbobok anna mebumbulun sino gumattukiya si buwit andino korwanira a minalliwat!’ Udde massiki nu kunnenoyino sapitandaw, maita si gakkuruwa naggabwat ki Diosino tuldumi anni Juan gafu sino salinunu'na sino biyayino manguruwira.”

Ino Nibuyani Jesus Sino Ammerera Nabboboli
(Luc. 10:13-15)

20 Wasinoy, nebuya i Jesusino tolayira a nagan sino lulubuna nangwana si oodduwa kakka'baw, se ammera nabboboli sino liwa'da. 21 Sinapi'na si, “Kakallakkayuna a taga-Corazin anna taga-Betsaida! Se oodduweno kakka'bawa inangwak sino lubbundaw, udde ammekayu nabboboli sino liwa'daw. Nannud sey Tiro anna sey Sidonino nangwangku sinayira a kakka'baw, nabayiran nadda nabbarawasi si nakarumisanga sinnun anna nabburayit si lallang sino ulura a mangipaita si nabboboliyera. 22 Sapitangku sikwayu si nalamponeno kastiguweno taga-Tirowera andino taga-Sidonira amma sikwayu naso awa pangukumani Dios sino tolayira. 23 Ikkayu kappaya taga-Capernaum, ariddonakuy si meyantokayu kiyad sey langit. Gampade madyadyatangayuna a kunnangke metakkuggayu sey infiyernu. Se oodduweno kakka'bawa inangwak sino lubbundaw,

† **11:12** 11:12 Aneno adwera kappaya anggama sapitan yaw: 1) ...anera a matuluya makkontara sino patturayani Dios, anna anera kappaya natansita miyallanggad sino mesapatira sinay; 2) ...anera a matalaginara mangibanyag sino patturayani Dios, anna anera kappaya natansita miyallanggad sino mesapatira sinay. ‡ **11:14** 11:14 Malakias 4:5

udde ammekayu nabboboli sino liwa'daw. Nannud sey Sodomeno nangwangku sinayira a kakka'baw, nabbobolieran nad, e agyangkepenaddino lubbunda sito ingkein. ²⁴ Sapitangku sikwayu si nalamponeno kastiguweno taga-Sodomera amma sikwayu naso awa pangukumani Dios sino tolayira."

Ino Pimwanganino Umanggira Ki Jesus
(*Luc. 10:21-22*)

²⁵ Sinoya tiyempo, nakkarari Jesus a nassapit si, "Ama, ikka a Afu sey langit anna sito lubag, mappasalamatak sikwam, se ino kakuruwan mappeafu sikwaka ammem nepakaammu sino nalaingira anna diyadalira a tolay, antuweno nepakaammum sino awana adalda. ²⁶ Mappasalamatak sikwam, Ama, sinaya nakwa, se antuweno panggammannu."

²⁷ Wasinoy, sinapiti Jesus sino tolayira si, "Ikkanakino nitalakkani Ama si amammin. Awana makaammu sikwak nu bakkanni Ama, e awangkappaya makaammu ki Ama nu bakkannappelanga Abbingnga andino tolayira a pilingkuwa pangipakaammuwan.

²⁸ "Ikkayu ammina naayang anna madyatan, umangkayu sikwak ta pimwanganakayu. ²⁹ Tuntulandawino sapitangku anna mappatuldukayu sikwak ta massiyanakkino nakandaw, se nannakammak anna ammek iyantawino baggik. ³⁰ Ammekayu madyatana mangwa sino ipaangwak sikwayu se ammetakayu padyatan."

12

Ino Mappaeafu Sino Awna Aggimwangan
(*Mar. 2:23-28; Luc. 6:1-5*)

¹ Wasin tata a Sabadu a aggimwanganino Judyuwera, nallakadda Jesus sino aggumana namulan si trigo. Nabisi-nanino adalannera, antuweno nangappera sino dawana trigo e binula'da. ² Udde naganino Fariseowera a nangita sino inangwara e sinapi'da ki Jesus si, "Itannuweno akwanino adalannuwera, kontarandeno lintiddama kamarallino maggani sino awna aggimwangan."

³ Sinabbira i Jesus si, "Ammeyu kad binaseno inangwa i Ari David andino bafulunnera sin nabisininira? ⁴ Sinallungi David sino balayi Dios e inappaneno tinapaya newa'lat ki Dios a kunnino lintig si ino pelang padiyeno mangngan sinay. Udde nakkanna kepay anna nangngangkappayino bafulunnera. ⁵ Dandammandonaggappayino neturak sino lintiyi Moises a kunna si ino padiyera a mattarabafu sino Templo

sino awna aggimwangan, kontarandeno lintig, udde bakkanna liwa'da. ⁶ Sapitangku sikwayu si sito ingkein, ana sitawino napatig amma sino Templo. ⁷ Aneno nepeturakki Dios a kunna si, 'Aanggangkuweno aggikalla'daw sino bafulundawira amma sino iwa'la'daw sikwak.* Nannud naawatandawino anggamma sapitan inay, ammeyu nad nepaliwatino awana liwa'na. ⁸ Se ikkanaka Abbingnga Tolayino ana kalintiyanna a massapit sino damana a maangwa sino awna aggimwangan."

Ino Lalakiya Pilayino Tata A Kama'na

(*Mar. 3:1-6; Luc. 6:6-11*)

⁹ Wasin inanawi Jesus sinay, inang sino tata a sinagoga. ¹⁰ Agyan sinayino lalakiya pilayino tata a kama'na. Agyangkappayino tolaira a manggam si wara pidarumanda ki Jesus, antuweno nassapitanda si, "Damana kad sino lintiddama mappabattunoy si matakit sino awna aggimwangan?"

¹¹ Sinombati Jesus a nassapit si, "Nu wara sikwayuwa mada'nino karnerona si bitu sino awna aggimwangan, ammena kad umang appan? ¹² Nabalorino tolaira amma sino karnero, antu gafuna, damana sino lintiddama manufun sino bafuluntamira sino awna aggimwangan." ¹³ E sinapi'na sino lalakiya pilayino kama'na si, "So'yarannu yan kama'nu." Sino'yanna e nappiyen a kunneno tafika kama'na. ¹⁴ Udde inanawino Fariseowera ta umanda pattatarabban nu ansandeno mamapatay ki Jesus.

I Jesusino Aripanna Piniliyi Dios

¹⁵ Ammuwi Jesusino gakkadda, antuweno inanaw sinay. Odduweno tolaira a dinandan sikwana, e nepabbattunoy-neno amminira a matakit. ¹⁶ Udde sinunnera si ammera sapesapitannino mappeafu sikwana. ¹⁷ Inangwanenay takesi meyakkuwino nepeturakki Dios ki Isaias a kunna si,

¹⁸ "Antuyawino aripangkuwa pinilik. Antuweno iiddukangku anna mappaanggam sikwak.

Dundunangkuweno Espirituk a magyan sikwana takesi ipakaammuneno kinagaddangku sino bakkannira a Judyu si palulubbun. ¹⁹ Ammena makisosombat anna ammena ikokweno dami'na. Ammena kappay ikokweno sapitanna sino padaladalan. ²⁰ Ammena ga'bungannino napattuta sikal anna ammena addappannino gaaaddappa lampara, anggamma sapitan, ammena purayanino tolaira nadismaya onnu talekkuranino tolaira nakafuyino angngurungnga, nu ammena lud duffunan. Akwana ammin inay kiyad si

* 12:7 12:7 Oseas 6:6

meyakkuruwino naggaddangnga urek. ²¹ E antuweno innanaman ammina tolay si kesalakanda."†

I Jesus Anni Beelzebub

(*Mar. 3:20-30; Luc. 11:14-23*)

²² Wasin namitta, agyanino niyangngira ki Jesus si lalakiya lappat anna ammena makadamit se naunaggan si narakkatta espiritu. Nepaanawi Jesusino narakkatta espiritu, e makaiten anna makadamitinnino lalaki. ²³ Nakka'bawino tolayira, e sinapi'da si, "Antuwen nakuy yawino gaka i Ari David a aggataronantam?"

²⁴ Udde wasin diningngaggino Fariseowera, sinapi'da si, "Bakkangkena! Ino pannakadamana a mappaanaw sino narakkattira a espiritu, awana korwan si nanga'da sikwana nu bakkanni Beelzebub a afafuna narakkattira a espiritu."

²⁵ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, antuweno nassapitanna sikwara si, "Nu maggagarunutino tolayira sino tata a lubbun, madaralnenaya lubbun. Kunna kappay sino taabbalayira onnu talubbunira, nu massasarombatira, makkakarawayira. ²⁶ Kunna kappay ki Satanas. Nu paanawanneno bafulunnera a narakkatta espiritu, kon-taranneno bagginangkepay, e gakkuruwa madarallino pat-turayanna. ²⁷ Kundaw si i Beelzebub ino nanga'da sino pannakadamaka mappaanaw si narakkatta espiritu. Nu gakkuruwinay, ino adalandawira a mappaanokappay si narakkatta espiritu, inya mantuweno naggabwatanino pan-nakadamara? Ira kappayino mipakurug si nabbakabakkan-nino sapitandaw. ²⁸ Se ino kakuruwana, ino Espirituwi Diosino nanga'da sino pannakadamaka mappaanaw si narakkatta espiritu, e antuweno pangammuwandaw si anen sikwayuweno patturayani Dios.

²⁹ "Awana makatallung sino balayino natuyagga tolay ta takawanneno kukwana nu ammena abbu baluran, kasena dama a ibukalino kukwana. Gakkuruwa natuyaggi Satanas, udde inaffukun, e antuweno damaka paanawannino narakkatta espiritu.

³⁰ "Ino ammena mebulun sikwak, ireno kumontara sikwak, e ino ammena manuffuna mampat sino tolayira sikwak, ireno mappakakaraway. ³¹ Kunnantu, sapitangku sikwayu si massiki sanna a liwatino tolay anna massiki sanna a sapitanda a narakkat mappeafu si korwan, dama i Dios a pakoman, fera pelang sino massapit si narakkat mappeafu sino Espirituwi Dios. ³² Massiki ino massapit si narakkat mappeafu sikwaka Abbingnga Tolay, dama a mapakoman inay, udde ino massapit si narakkat mappeafu

sino Espirituwi Dios, ammena dama a mapakoman inaya liwa'na si makkikiyad."

Ino Kayu Andino Bungana
(Luc. 6:43-45)

³³ Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, "Pakkunnandonaddino angngitayu sino kayu andino bungana. Nu ibilandaw si nalawarino tata a kayu, nalawannaggappayino bungana sino angngitayu. Nu ibilandokappay si narakkattino tata a kayu, narakka'naggappayino bungana sino angngitayu. Se ino bunganeno kaimunuwanino kayu. ³⁴ Ikkayuwa massalasangkun, ansanandawino massapit si nalawad a narakkakkayuwa tolay? Se ino sapitanna tolay, maggabwappelang sino nakamma. ³⁵ Ino nalawara tolay, nalawarino sapitanna, se nalawallurino ana sino nakamma. Udde ino narakkatta tolay, narakkakkappayino sapitanna, se narakkattino ana sino nakamma. ³⁶ Dandammandaw yawa sapitangku sikwayu. Naso awa pangukumani Dios sino tolayira, irangkepeneno manombat sino ammina sinapi'da a awana serbina. ³⁷ Se ino sapitannino kadada tata sikwayu, antuneno usaranni Dios a mangukum sikwayu, e iraneno mangipaita si nalliwalkayu onnu awan."

Ino Narangganda Ki Jesus Si Kakka'bawa Senyal
(Mar. 8:11-12; Luc. 11:29-32)

³⁸ Wasinoy, sinapitino korwanira a mamnesturuwerana lintig andino Fariseowera si, "Afu mesturu, mangipaitaka nad si kakka'bawa senyal ta pangammuwammi si naggabwat ki Diosino pannakadamam."

³⁹ Udde nesombati Jesus si, "Narakkattingke ino tolayira sito ingkein se sinalekkurandeno gakkuruwa Dios. Patutan-daka mipaita si kakka'bawa senyal, udde awana mepaitak nu bakkampelangino senyal a kunneno nakwa ki Jonas a gumalabbun si'in. ⁴⁰ Se i Jonas, nagyan sino kuyungngeno dokalla lamis si tallu aw anna tallu gafi, e kunna kappay sikwaka Abbingnga Tolay, magyanak kappay sino tanangku[‡] si tallu aw anna tallu gafi. ⁴¹ Nu mada'nganeno awa pangukumani Dios sino tolayira, paliwatandakayuneno taga-Nineveyira, se nebololireno liwa'da sin diningngaddeno tulduwi Jonas, udde ikkayu, massiki anen sikwayuweno

[‡] **12:40** 12:40 Ino sapitanna sino dami'na Griego: ...magyanak kappay sino dolammeno lubag. Ino tata kappaya anggamma a sapitan, sino agyananino natayira sey Hades. **§ 12:40** 12:40 Ino nagyanani Jesus sino tanamma, kappatafulu si annamma orappelang, udde ino gagangena Judyu, massiki parti pelangga aw onnu gafi, ibilanda si tata si aw. Antu gafuna, nu maawatantamino pibilanganna Judyu si aw, fustu kepayino sapitanna sitaw mapeafu si tallu aw anna tallu gafi.

napatig amma ki Jonas, ammekayu kepay mangurug. ⁴² Ino kappay bafaya ari sey Seba si'in, paliwatandakayuna kappay sinaya aw, se naggabwat si aroyuwengke a lubbuna inang naningngag sino kinalainga netulduwi Ari Solomon. Udde ikkayu, massiki anen sikwayuweno napatig amma ki Solomon, ammeyu anggama dingngaggannino tulduna."

Ino Puliyanino Narakkatta Espiritu
(*Luc. 11:24-26*)

⁴³ Netuluyi Jesus a niyamparig si, "Nu manawino narakkatta espirituwa nunag si tolay, umang mannodoyug sino kalolowata awana danumma a mintufuk si pimwanna. E nu awana sumpalanna, ⁴⁴ kunna sino nakamma si, 'Muliyak sino balaya naggabwatanku.' Muli, e mada'nganeno balaya awangkepay nepatali sikwana e nadalusan anna nalawad amma si'in. ⁴⁵ E umang mayag si pituwa espirituwa narakkat amma sikwana takesi maki-aganira sikwana. Kakallakkingke inaya tolay amma sino palunguwa katolena. Kunna kappeneno makwa sino narakkattira a tolay sito ingkein."

Ino Ina I Jesus Andino Kakkola'ngera
(*Mar. 3:31-35; Luc. 8:19-21*)

⁴⁶ Wasin aggedamadamikkepayi Jesus sino tolayira, ginamwangino inana andino kakkola'ngera sino balaya agyananna, e sinaronanda sino lawan se angganda a tatabban. ⁴⁷ Agyanino nassapit sikwana si, "Anara inam andino kakkola'nguwera sino lawan, e ana kanuweno angganda a sapitan sikwam."

⁴⁸ Sinapiti Jesus si, "On lud, udde ana kappayino korwanira a ibilangku si inak anda kakkolakku." ⁴⁹ E netulda'ngeno adalannera e sinapi'na si, "Ira yanino inak andino kakkolakkuwera, ⁵⁰ se ino mangwa sino panggamani Ama sey langit, ireno ibilangku si inak anda kakkolakku."

13

Ino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit
(*Mar. 4:1-9; Luc. 8:4-8*)

¹ Sinoya aw, nanawi Jesus sino balay e inang sino dappi'na bebay. ² Gafu se odduweno tolaya inaribumbung sikwana, inang nattuttud si abang sino utunna danum e naganino tolayira sino ga'dang. ³ Odduweno netulduna sikwara si amparig. Sinapi'na sikwara si, "Aneno tolaya inang nawwarit si aggik. ⁴ Wasin aggewarawarit, naddattuveno korwana aggik sino dammingna dalan, e ina'naminu

mammanukira. ⁵ Ino korwana newari'na, naddattu sino kabatuwana bisangkeno lubangnga. Gafu se naimpitino lubangnga, nalanira a nattufu. ⁶ Udde wasin nasinaniran, nalelayira, se awana naggamutanda. ⁷ Ino korwangkappay, naddattu sino kasasitan, e neyindanino asita nattufu e ilintu'danino mula. ⁸ Udde ino korwana newari'na, naddattuwera si nalawara lubag, nattufuwera e nammungeran. Aneno nammunga si tatut, ana kappayino nammunga si annammafulu, e ana kappayino nammunga si tallufulu." ⁹ E inabambutani Jesus a sinapit si, "Ikkayuwa maningngag sitawa ampariggu, dandammandonaddino diningngadaw."

Ino Anggama Sapitannino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit

(Mar: 4:10-20; Luc. 8:9-15)

¹⁰ Wasinoy, inara'niyeno adalanira i Jesus sikwana, e nebebu'da si, "Mayan passibbelanga ampariyino usaranuwa manuldu sino tolayira?"

¹¹ Sinombati Jesus si, "Ipakaammuwi Dios sikwayuweno ammena nepakaammu si'in mapeafu sino patturayanna, udde ammena nepakaammu sino korwanira a tolay. ¹² Se ino tolaya manggama mangwa sino diningngangnga, madadaggananneno angngawa'na, udde ino tolaya ammena mangwa sino diningngangnga, massiki ino bisangnga ammuna, maawanna. ¹³ Antu gafuna, ampariyino usarangkuwa manuldu sikwara, se massiki nu aggitanda, ammera maimunuwan, anna massiki nu dingngagganda, ammera maawatan. ¹⁴ Ireo keyakkuruwanino nepeturakki Dios ki Isaias a gumalabbuna kunna si,

'Massiki nu aggadingngagganda, ammera maawatan. E massiki nu aggitanda, ammera maimunuwan. ¹⁵ Se nataggatinnino ulura. Ammutandeno layadda anna makki'dammira. Se nu ammera kunninoy, tantaro nu makaitera, makadingngaggira, anna makaawatira, e muliyera sikwak ta pabbattunoyangkuwera.' "*"

¹⁶ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Udde ikkayu, nagasakkayu se makaita anna makadingngaggayu. ¹⁷ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, odduwenin gumalabbunira anna nagaddangngira a tolaya nanggama mita sino initayu, udde ammera naita, e angganda kappaya dingngaggannino diningngaddaw, udde ammera nadingngag.

* 13:15 13:15 Isaias 6:9-10

18 “Dingngaggandawino anggama sapitannino amparig mappeafu sino inang nawwarit si aggik. 19 Ino bukalla nadattu sino dalan, antuweno ampariyino tolayira a maningngag sino tuldu mappeafu sino patturayani Dios udde ammera maawatan, kase gumamwangi Ofag e ariyanna sino nakandeno diningngadda. 20 Ino naddattu sino kabatuwan, ireno tolaya manggama mangurug sino diningngadda a tuldu. 21 Udde ammena sumallung sino nakandeno sapit, antu gafuna, nu wara gumamwang si dya'da onnu nu madyatanira gafu sino angngurudda sinaya sapit, talekku-randeno angngurudda. 22 Ino kappay bukalla naddattu sino kasasitan, ireno tolaya maningngag sino sapiti Dios, udde nakungkulino nakanda gafu sino paddararananda sino maawadda sino biyadda andino buma'nannganda, e antuweno mabung sino sapita diningngadda, e awana ketupakkanna. 23 Ino kappay naddattu sino nalawara lubag, ireno tolaya maningngag sino sapiti Dios e maawatanda, e aneno pattupakkanna sino biyadda. Mekunnera sino mula a mammunga si tatut, annammafulu, onnu tallufulu.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Kaddat

24 Wasinoy, niyampariggappayi Jesus a nassapit si, “Ino makwa sino patturayani Dios, kunnangke ino makwa sino tolaya nawwarit si nalawara bukal sino umana. 25 Wasin tata si gafiya aggakaturuwira, inangngino kalingana a nawwarit si bukalla kaddat sino uma a namulan sino nalawara bukal.† 26 Dinarokallira kiyad si nammungera, kasena naimunuwan si wara kaddat. 27 Inangngino aripannino makwan uma sikwana e sinapi'da si, ‘Afu, ammena kad nalawarino bukalla newari'nu sino umam? Sintawino naggabwatanino kaddat?’

28 “ ‘Aneno kalingaka nangwa sinay,’ sinapitino makwan uma.

“ ‘Anggammu ta umammiya fi'dutannino kaddat?’ kunda sikwana.

29 “ ‘Ammeyu, se tafi'du'donalangino apay,’ sinapi'na sikwara. 30 ‘Purayandaw ta dumarokallira kiyad sino kaganiyanna. Ituldu'nga sino magganiera ta palungunda a fi'dutannino kaddat e rappattanda ta sikkulanda, kasera ganinino apay e umanda iyekwa sino alanku.’ ”

Ino Amparig Mapeafu Sino Bukalla Mustasa (Mar. 4:30-32; Luc. 13:18-19)

† 13:25 13:25 Ino klasena kaddatta nemula, kunnangke apayino kaitanna kiyad si mallawanino bungana, kasena naimunuwan si bakkanna apay, nu ammena lud tata klasena kaddatta ammena makkan.

³¹ Wasinoy, niyampariggappayi Jesus a nassapit si, "Ino patturayani Dios, meyamparig si tata a bukalla mustasa a nemuleno tolay sino umana. ³² Antuweno kabibis-sangngana bukal sino ammina bukal, udde nu mattufu e dumokallin, antuweno kadodokkallana mula sino gardin a kunnangke kallakayuweno kata' nangnga, e damana mam-manuka pumukanino tangatangana."‡

Ino Amparig Mapeafu Sino Lebadura
(Luc. 13:20-21)

³³ Wasinoy, niyampariggappayi Jesus si, "Ino patturayani Dios, meyamparig si lebadura a ilamurino bafay si odduwa arina, e massiki bisangke, palattagganna amminino arina a kelamuranna."

Ino Nusarani Jesus Si Amparig
(Mar. 4:33-34)

³⁴ Passiya amparyino inusari Jesus sino nanulduwanna sino tolayira. Awana sinapi'na sikwara nu ammena nusar si amparig. ³⁵ Antuweno inangwana sino nanulduwanna sikwara ta meyakuruwino nepasapiti Dios sino gumalab-bunna si'ina kunna si, "Amparingngeno usarangkuwa manuldu sikwara. Ituldu'nga sikwareno ammena nepakaammu nangiyafu sin naparatuwan yo lubag."§

Ino Anggama Sapitannino Amparig Mapeafu Sino Kaddat

³⁶ Wasinoy, inanawani Jesusino tolayira e sinallung sino balay. Dinandanino adalannera e sinapi'da si, "Ituldum sikwamiyeno anggama sapitannino amparig mapeafu sino kaddatta nattufu sino uma."

³⁷ Sinapiti Jesus si, "Ino nawwarit sino nalawara bukal, ikkanaka Abbingnga Tolay, ³⁸ e ino uma, antu yo lubag. Ino nalawara bukal, ireno tolaya mesapat sino patturayani Dios, e ino kaddat, ireno tolayi Ofag. ³⁹ Ino kalingaka nawwarit sino bukalla kaddat, antuwi Ofag. Ino pagganian, antuweno uddina aw, e ino nagganiyera, ino anghelira. ⁴⁰ Ino narrappattanda sino kaddat ta masikkulan, kunna kappene-no makwa sino uddina aw, ⁴¹ se ikkanaka Abbingnga Tolay, dundunangkuneno anghelkuwera ta ampattanda anna ariyandeno ammina tolaya mangwa si palliwatanino bafu-lundera andino mangwera si narakkat. ⁴² Itakkudderana sino afuya ammena maaddap, e mattatarangitirana anna mangngarangaritammirana. ⁴³ Udde ino naggaddangngira

‡ **13:32** 13:32 Ino klasena mustasa a nemula sino lubbunna Judyu, dodokkal amma sino memula sitaw. Ino kata' nangnga, inang si appata metro. § **13:35** 13:35 Salmo 78:2

a tolayi Dios, mangngilikilitirana sino patturayanino Amara a kunnangke sinag. Ikkayuwa maningngag sitaw, dandammandonaddino dinginggaddaw.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Nekokkofa Kinaba'nang

⁴⁴ Netuluyi Jesus a niyamparig si, “Ino patturayani Dios, meyamparig si kinaba'nangnga nekokkob si uma. Sinumpalanino tata a tolay, e maanggammingke. Sinabunanna kappay, e inangnga nelaku amminino kukwana ta iyatangnga sinaya lubag.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Perlas

⁴⁵ Sinapikkappayi Jesus si, “Ino tata kappaya amparyino patturayani Dios, kakunnaneno gumallakuwa mintufuk si kalalawarana perlas. ⁴⁶ Wasin initaneno tata a nabaloringke, inanaw e nelakuna amminino kukwana ta wara iyatangnga sinaya perlas.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Tafukul

⁴⁷⁻⁴⁸ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Ino patturayani Dios, meyampariggappay si tafukula itakkufino manafukulira sino bebay e makanna amminino naddadaruma a lamis. Wasin napannuwen, nelabbedda sino dappit e nattutturira a mamimpili sino kinannara. Ino nalawara mesira, neyekwara sino aggekwanda, udde ino narakkattira, netakkudda. ⁴⁹ Kunna kappeneno makwa sino uddina aw. Gumawangino anghelira a umang mipassig sino narakkattira a tolay sino naggaddanggira. ⁵⁰ Itakkuddaneno narakkattira sino afuya ammena maaddap, e mattatarangitirana anna mangngarangeritammirana. ⁵¹ Maawatandaw ammin inay?” kunni Jesus sikwara.

“On,” kunnino adalannera.

⁵² E sinapikkappayi Jesus si, “Nu kunnenoy, maawatandonaggappay si ino mesturuna lintiyi Moises a mangu-ruggappay sino itulduk mapeafu sino patturayani Dios, mekunna si makwan balaya ammuna a usarannino dadan annino bawuwa neyimfunna.”

Ino Ammera Nanginggagan Ki Jesus Sey Nazaret
(*Mar. 6:1-6; Luc. 4:16-30*)

⁵³ Wasin nasinduwi Jesus a nituldu sinayira a amparig, inanaw sinaya lubbun, ⁵⁴ e nuli sino lubbuna dinokallanna. Inang nanuldu sino sinagogara, e nakka'bawino naningngaggira sikwana. E sinapi'da si, “Sintawino nangappanna sinaya kinalaingnga annino pannakadamana a mangwa si kakka'baw? ⁵⁵ Bakkangkad yanino abbingino kalapanteru? Bakkangkaddi Maria ino inana, e da Santiago,

Jose, Simon, anni Judasino kakkola'ngera? ⁵⁶ Amme kappekad magyanino kakkola'ngera a bafabbay sitaw? Sintomantuweno nappanna ammin sinaya kinalaingnga anna pannakadamana?" ⁵⁷ Antuweno ammera anggama maningngag sikwana e ammera kuruwan.

Antu gafuna, sinapiti Jesus sikwara si, "Massiki sintawa lubbuna umangnganino gumalabbun, dayawannino tolayira, fera pelang sino kalubbunannera andino kataabbalayannera." ⁵⁸ Gafu se awana angngurudda sikwana, awana oddu si kakka'bawa inangwana sinay.

14

Ino Natayani Juan A Gumabawtisar
(*Mar. 6:14-29; Luc. 9:7-9*)

¹ Sinoya tiyempo, naammuwani Herodes a turay* sey Galilea ino inangangwa i Jesus, ² e sinapi'na sino kadufunannera si, "Antuwi Juan a Gumabawtisar a nangngangoli. Antu gafuna, aneno pannakadamana a mangwa si kakka'baw."

³⁻⁴ Antuwenayino sinapiti Herodes gafu sino nakwa si'in. Se nepado'mana i Juan e nepabalunna a nakadenan, gafu sino nallangngani Juan sikwana. Se i Herodes, inatawaneno ipangnga a i Herodias a ataweno kola'nga a i Felipe. E namipidya a sinapiti Juan sikwana si mekontara sino lintig nu atawanteno ataweno kolatta. ⁵ Antuweno anggammii Herodes a papapatayi Juan, udde nattalaw sino tolayira, se ibilanda i Juan a gumalabbun.

⁶ Udde wasin nada'ngeno awa neyanakani Herodes, nasaleno balatanga abbingi Herodias sino a'langino ammina inayanna a makilanggak. Nappelalotino langgaki Herodes sino nassalanna. ⁷ Antu gafuna, nassapata a nakkari sino balatang si iya'dana sikwaneno massiki sanna a anggama.

⁸ Wasinoy, sinuntulino balatango netunino inana, e sinapi'na ki Herodes si, "Ino angganku, iya'dam sikwak sito ingkeinino uluwi Juan a Gumabawtisar a neyekwa si duyug."

⁹ Malowino nakammi Ari Herodes sin diningngangngenay, udde gafu se nassapata sino a'langino inayannera, sinapi'na si makweno arangngannino balatang, ¹⁰ e nepafutulna i Juan sino abbaluran. ¹¹ Neyekwareno uluna si duyug, e neyanda sino balatang, e neya'dana sino inana. ¹² Wasin naammuwanino adalanira i Juanino nakwa

* **14:1** 14:1 Iyawa Herodes, Herodes Antipas a abbingi Herodes a ari sin kakalu'biti Jesus. Ino fustuwa tituluna, tetrarko, udde kunnangke gubernadorino saanna.

sikwana, inanda inappeno baggina e netananda, kasera inang netuldu ki Jesus.

Ino Namakkanani Jesus Sino Nasuruk Si Limarifuwera A Tolay

(*Mar. 6:30-44; Luc. 9:10-17; Jn. 6:1-15*)

¹³ Wasin naammuwani Jesusino nakwa, nanaw sinay e natakay si abanga inang sino awana matotolay ta mittata sinay. Udde wasin naammuwanino tolaira sino lubbuna inanaw, ginikkatira e nallakarira a dinandan sikwana. ¹⁴ Wasin gina'dangi Jesus, initaneno odduwa tolaira, e inalla'ngera, e nepabbattunoyнено matakitira.

¹⁵ Wasin maffuwafin, inangngino adalannera sikwana, e sinapi'da si, "Fuwafin, gampade awana bafalay sitaw. Panawannuweno tolaira ta umangngira maggatang si akkananda sino kaara'niyanira a lubbun."

¹⁶ Sinapiti Jesus sikwara si, "Massiki ammeran umanaw. Ikkayunnino mamakkan sikwara."

¹⁷ E sinapi'da sikwana si, "Lima ke a tinapay anna adwaggiya tinapeno ana sitaw."

¹⁸ "Iyandaw taw," kunni Jesus. ¹⁹ Nepattuttunnenno tolaira sino kakaddattan. E inappaneno lima a tinapay andino adwaggiya tinapa, kasena sinangaw sey langit mappasalamat ki Dios. Ginaradwaneno tinapay e neya'dana sino adalannera e neyannera sino tolaira. ²⁰ Nangnganira ammin e nabattuwira. Inampattino adalannereneno nabuna a tinapaya ginaradwa i Jesus, e napanuweno karadwera a basket. ²¹ Ino kaodduweno lallakiyera a nangngan, limarifuwera, fereno bafabbayira andino aanakira.

Ino Nallakarani Jesus Sino Utunna Danum

(*Mar. 6:45-52; Jn. 6:16-21*)

²² Wasinoy, nepattakayi Jesusino adalannera sino abang ta mauntera nadda maddammang, e nataka mappaiikat sino tolaira. ²³ Wasin nepaikka'neran, nittata a nanu'du sino kulud ta makkararag. Wasin lammukin, agyangkepay sinay, ²⁴ udde ino abanga natakayanino adalannera, agyanin sino tangnganeno bebay. Mikiikiyino abang gafu sino palung se dambalandeno bayabbag.

²⁵ Wasi marrifarifaddin, dinandananira i Jesus a nallakad sino utunna danum. ²⁶ Udde wasin naiteno adalannera a mallakad sino utunna danum, nakatalawira. Nakkulawuwera gafu sino talora, se aridda si banig.

²⁷ Udde nalani Jesus a naddamit sikwara e sinapi'na si, "Ammekayu mattalaw! Ikkanak yaw."

²⁸ Wasinoy, sinapiti Pedro si, "Afu, nu gakkuruwa ikka yan, ayandak ta umangngak sitana mallakad sino utunna danum."

²⁹ "Umangka taw," kunni Jesus.

Naddassi Pedro sino abang e nallakad sino utunna danuma inang ki Jesus. ³⁰ Udde wasin initaneno palung gafu sino tuyangngeno bayabbag, nakatalaw e luman-naddin nad. Nakkulawuwa nassapit si, "Afu, isalakannak!"

³¹ Kinangkamani Jesus a ginafutino kamatti Pedro. "Mayan kurang kepayino annala'ngu sikwak? Mayan naddaladudwaka?" kunna sikwana.

³² Wasinoy, natakayira sino abang, e ilammattino bayabbag. ³³ Dinayawino natakayira sino abangi Jesus, e sinapi'da si, "Gakkuruwa ikkeno Abbingi Dios."

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Matakitera Sey Gensaret

(Mar. 6:53-56)

³⁴ Wasin nakadammangiran, ginamwangira sey Gensaret, ³⁵ e naimunuwanino tolayira i Jesus. Nepaayaddeno matakitera sino ammina wewe'nginna lulubbun ta iyandera sikwana. ³⁶ Nakiggimallakkira si senggeran naddino matak-itere no leleno barawasina. E amminira a nanengged, nabbattunoyira.

15

Ino Nedumanneno Aggangwana Fariseowera Sino Lintiyi Dios

(Mar. 7:1-13)

¹ Wasin tata si aw, agyanino Fariseowera andino mammeturuwerana lintiya naggabwat sey Jerusalem a inang ki Jesus. ² Nabbebutira sikwana si, "Mayan kontaranino adalannuwereno gagangaya inillalupattam sino gagginafutamira? Se mangnganira a ammera tuntulannino fustuwa ammaggu."

³ Sinombati Jesus a nassapit si, "Massiki ikkayu, kontaran-dawino lintiyi Dios ta tuntulandawino gagangaya aggangwayu. ⁴ Se ino lintiyi Dios, kunna si 'Dayawannura amam anni inam,' anna 'Nu wara massapit si narakkat sino amana onnu sino inana, mapapatenad.' ⁵ Udde tangananino itulduyu. Se sapitandaw si nu wara iduffun naddino tolay sino amana onnu inana, massiki nu ammena iya'da. Damana a irason sikwara a massapit si, 'Ino iduffungku nad sikwayu, nekarikunna iwa'lat ki Dios.' ⁶ E sapitandaw si nu kunnenoyino akwana, massiki nu ammena iya'da sino mapparana'ngereno iya'dana nad sikwara. Gafu sinaya

aggangwayu, pataliyandawino sapiti Dios sino tulduyungkepay. ⁷ Ikkayuwa massannakam! Gakkuruwino nepelabbuni Dios ki Isaias mappeafu sikwayuwa kunna si,

⁸ 'Tyawira a tolay, bifidda pelangino paddayora sikwak, udde aroyuweno nakanda sikwak. ⁹ Awana serbineno paddayawanda sikwak, se ituldureno lintiya inangwana tolay, e sapitanda si antuweno lintiggu.' ^{**}

Ino Mappadakkut Si Tolay Sino A'langi Dios

(Mar. 7:14-23)

¹⁰ Wasinoy, nepara'niyi Jesusino odduwera a tolay e sinapi'na sikwara si, "Dingngaggandaw yaw takesi maawatandaw. ¹¹ Bakkannino ipaunangnga tolay sino wangi'nenno mappadakkut sikwana sino a'langi Dios, nu amena lurino narakkatta sapita maggabwat sino bifingnga."

¹² Inara'niyeno adalannera sikwana e sinapi'da si, "Am-mengkad inammu si malowino nakammino Fariseowera sino sinapi'nu?"

¹³ Sinombati Jesus a niyamparig si, "Ammina mula a amme nemula i Ama a ana sey langit, mafi'dutirana. ¹⁴ Ammekayu maburuburung sikwara. Kakunnareno lap-patta mifuyut sino kasillappa'da. E nu ifuyutino lappattino kasillappa'na, mada'nira a adwa sino dabbak."

¹⁵ Wasinoy, sinapiti Pedro si, "Ituldum sikwamiyeno anggama sapitannino sinapi'nu mappeafu sino mappadakkut si tolay sino a'langi Dios."

¹⁶ Sinapiti Jesus si, "Massiki ikkayu, ammeyu kepay maawatan? ¹⁷ Ammeyu kad ammu si massiki sanna a ipaunangnga tolay sino wangi'na, umang sino kuyungnga, kasena kappay mallawan? ¹⁸ Udde ino ipalawanna sino wangi'na, maggabwat sino nakamma, e antuweno mappadakkut sikwana. ¹⁹ Se ino nakamma tolayino paggabwatanino ammina narakkatta dinandamma a metupak si narakkatta aggangwa a kunnayaw: ino mampatay, ino makibulun, ino makidurug sino bakkanna atawana, ino mattakaw, ino massisiri, annino mamara-paral. ²⁰ Irayawino mappadakkut si tolay sino a'langi Dios. Udde ino pangngananna tolaya ammena tuntulannino fustuwa ammaggu, bakkan inayino mappadakkut sikwana."

Ino Angnguruwino Tata A Bafaya Taga-Canaan

(Mar. 7:24-30)

²¹ Wasinoy, inanora Jesus sinay, e inangngira sino sakopanna Tiro anna Sidon. ²² Agyanino tata a bafaya bakkanna Judyu a taga-Canaan a nagyan sinay. Inara'ni

* 15:9 15:9 Isaias 29:13

ki Jesus e nakiggimallak sikwana si, "Afuwa gaka i David, allakkannak. Se madyataningke ino balatanga abbingkuwa naunaggan si narakkatta espiritu."

²³ Udde amme sinombatani Jesus. Antu gafuna, inara'niyeno adalannera sikwana e sinapi'da si, "Akwan-nuweno anggama ta panawannun, ta ammenan dumaladandana mappalingag."

²⁴ Udde sinapiti Jesus si, "Awana korwan si nanundunani Dios sikwak, nu bakkampelang sino gakagakera i Israel a meyparig si naawana karnero."

²⁵ Udde inang kappayino bafaya namalitud sino a'langnga. "Afu, duffunandak abbu," kunna.

²⁶ E sinabbi Jesus a niyparig si, "Ammena fustu nu fulattanteno akkananna abbing e iya'data sino atu."

²⁷ "On lud, Afu," kunnino bafay, "udde massiki ino atuwera, akkanandeno butta a madara'nag sino pangngananino afura."

²⁸ E sinapiti Jesus si, "Natuyag gakkuruwino angngurunggu sikwak. Makweno arangngannu." E kaka'meng kelanga nabbattunoyino balatanga abbingnga.

Ino Nappabattunoyani Jesus Si Odduwera A Matakit

²⁹ Wasinoy, inanawi Jesus e inang sino dappi'na bebaya Galilea. Nanu'du sino kulud e nattuttud sinay.

³⁰ Odduweno tolayira a inang sikwana a nibulun sino matakitira. Agyanino pilayira, ino lappattira, ino ammera makalakad, ino ammera makadamit, andino korwanira. Newaggarera sino a'langi Jesus, e nepabbattunoynera ammin.

³¹ Gafu sinoy, nakka'bawino tolayira sininitareno ammera makadamita maddamitiran, ino ammera makalakara mallakariran, ino pilayira a nabbattunoyiran, annino lappattira a makaiteran. E dinayora i Dios a Diosino gakagakera i Israel.

Ino Namakkanani Jesus Sino Nasuruk Si Appatarifuwa Tolay

(Mar. 8:1-10)

³² Wasinoy, inayani Jesusino adalannera e sinapi'na si, "Maallakkanak sitawira a tolay, se ka'lu awina naganira sikwatam, e naambutinnino akkananda. Ammekira anggama panawan nu ammera kepay nangngan, tantaro nu maffunawira sino dalan."

³³ "On lud," kunnino adalannera sikwana, "udde sintawino pangappantam si akkanan sito kalolowata makabalin sino kunnayawa kaoddura?"

³⁴ "Pidyeno tinapeyu sitan?" kunni Jesus.

"Pitu ke," kunda, "e ana kappayino bisangnga tinapa."

³⁵ Wasinoy, nepattutturi Jesusino odduwera a tolay. ³⁶ Inappaneno pituwa tinapay annino tinapa, e nappasalamat ki Dios, kasena ginaradwa e neya'dana sino adalanera, e neyannera sino tolayira. ³⁷ Nangnganira ammin e nabattuwira. Wasin nasinduwera, inampa'deno nabuna, e pituwa basketino pinannura sino nabuna. ³⁸ Ino bilangino nangnganira, appatarifuwera a lallaki, fereno bafabbayira andino aanakira.

³⁹ Wasinoy, nepaanawi Jesusino tolayira, kasena nattakay si abanga umang sino sakopanna Magadan.

16

Ino Narangnganino Fariseowera Andino Saduceowera Si Senyal

(*Mar. 8:11-13; Luc. 12:54-56*)

¹ Agyanino Fariseowera andino Saduceowera a inang ki Jesus, se angganda a dalodawan. Antu gafuna, inaranda si mipaita si kakka'bawa senyal sey langit ta pangammuwanda si gakkuruwa i Diosino nanundun sikwana. ² Udde sinabbi Jesus si, "Nu sumallappino sinag e malidaga sey langit, sapitandaw si, 'Awana uran nu daramat.'" ³ Si kagigi'ba'na kappay, nu mallibaga sey langit e madduladulam, sapitandaw si, 'Muran nakuy.' Damayuwa distun nu muran onnu awan nu itandawino langit, udde ammeyu kena ammuweno anggama sapitannino senyala ipaita i Dios sino makwa sito ingkein. ⁴ Narakkatingke ino tolayira sito ingkein se sinalekkurandeno gakkuruwa Dios. Patutandaka mipaita si kakka'bawa senyal, udde awana mepaitak nu bakkampelangino senyal a kunneno nakwa ki Jonas si'in." Sinapiti Jesus inay, kasenera inanawan.

Ino Niyampariyani Jesus Sino Tulduweno Fariseowera Andino Saduceowera Si Lebadura

(*Mar. 8:14-21*)

⁵ Wasin nakadammanda Jesus sino bebay, dinandammino adalannera si nakalyawanda a nabbalibal si tinapay. ⁶ Sinapiti Jesus sikwara si, "Palanandawino lebadureno Fariseowera andino Saduceowera."

⁷ Wasin diningngaddeno sinapi'na, nattatarabbanda si, "Ino nassapitanna sinay, se ammetam nabbalibal si tinapay."

⁸ Ammuwi Jesusino pattatarabbanda, antuweno kunna sikwara si, "Sandolang paddararananino awana tinapeyu? Kurang kepayino annala'daw sikwak!" ⁹ Ammeyu kepay maawatanino pannakadamak? Nakalyawandawinnino lima a tinapaya nakabalin sino limarifuwera a tolay? Pidya

a basketino pinannuyu sino nabuna? ¹⁰ Onnu ino pituwa tinapaya nakabalin sino appatarifuwera a tolay, pidya a basketino pinannuyu sino nabuna? ¹¹ Mayan ammeyu kepay maawatan si bakkanna tinapayino sapitangu sikwayu? Ino sinapikku, palanandonaddino lebadureno Fariseowera andino Saduceowera.”

¹² Wasinoy, naawatanda si ino sapitanni Jesus si palananda, bakkannino lebadurana tinapay, nu ammena lurino tulduweno Fariseowera andino Saduceowera.

Ino Nassapitani Pedro Sino Katotolayi Jesus
(Mar. 8:27-30; Luc. 9:18-21)

¹³ Wasin ginamwanda Jesus sino sakopanna Cesarea Filipos, nebebu'na sino adalannera si, “Sanneno sapitannino tolayira mappeafu sikwak?”

¹⁴ “Aneno massapitira si ikka i Juan a Gumabawtisar. Kunnino korwanira si ikka i Elias, e kungkappayino korwanira si ikka i Jeremias onnu korwana gumalabbun si'in,” kunda sikwana.

¹⁵ “Udde ikkayu pay,” sinapiti Jesus, “sanneno kundaw mappeafu sikwak?”

¹⁶ Sinabbi Pedro si, “Ikkeno Kristo a Abbingino ag-gabiyaya Dios.”

¹⁷ Sinapiti Jesus si, “Nagasakka, Simon a abbingi Jonas, se bakkanna tolayino nipakaammu sikwam sinay, nu ammena luri Ama sey langit. ¹⁸ Antu gafuna, kunnayawino sapitangu sikwam. Nginalittaka si Pedro, ino anggama sapitan, batu. Iyawa batuweno pamata'daggangu sino balek a ireno ammina manguruwirana sikwak, e massiki ino pan-nakadamana katayan,* ammenerana maaffut. ¹⁹ Iya'da'nga sikwamino kalintiyannu a meyanmarig si tulbika† pab-bukkat sino patturayani Dios. Massiki sanneno iyallangu sito lubag, iyallang kappayi Dios a ana sey langit, e massiki sanneno purayannu sito lubag, purayangkappayi Dios a ana sey langit.”‡

²⁰ Wasinoy, sinutuningke i Jesusino adalannera si ammera nad ituldu si massiki sanna a tolay si antuweno Kristo.

Ino Nilabbunani Jesus Sino Katayanna Annino Pangngan-goliyanna
(Mar. 8:31-33; Luc. 9:22)

* **16:18** 16:18 pannakadamana katayan Ino sapitanna sino dami'na Griego, lamwangana sumallungan sey Hades a pagyananino natayira. Ino anggama sapitannino lamwangan, pannakadama. † **16:19** 16:19 Ino anggama sapitannino *tulbik*, kalintayan. ‡ **16:19** 16:19 Ino tata kappaya anggama sapitan sino dami'na Griego: ...massiki sanneno iyallangu sito lubag, neyallangninni Dios sey langit, e massiki sanneno purayannu sito lubag, nepurayinni Dios sey langit.

²¹ Mangiyafu sinoya tiyempo, nepakaammuwi Jesus sino adalannereno makwana sikwana so maddagguna aw. Sinapi'na si, "Maawa umangngak sey Jerusalem e pady-atanda'ngeno pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan. Papapateranga, udde pangngangolinda'nga i Dios sino mekataluwa aw."

²² Wasinoy, nebakkangi Pedro e nebuyana a nassapit si, "Ammeka nad massapit si kunnenoy! Amme purayani Dios a makwa sikwam inay."

²³ Nabbaliwiti Jesus e sinapi'na ki Pedro si, "Aroyuwanak, Satanas! Talantanandak, se ino dandammannu, bakkannino panggammani Dios, nu ammena lurino panggammanna tolay."

Ino Biyayino Mesapat Ki Jesus

(Mar. 8:34-9:1; Luc. 9:23-27)

²⁴ Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Ino manggamma mesapat sikwak, talekkuranna naddino urengkepay. Kunnangke buttunganna naddino krusna, se inona urekino tuntulanna, massiki antuweno ipatena. §

²⁵ Se ino mikalow sino biyangnga, matekappena. Udde ino matay gafu sino angngurungnga sikwak, ananeno biyaya mannayuna iya'da i Dios sikwana. ²⁶ Se sanna kaddino pallawaranneno tolay nu akwana amminino kinaba'ngang sito lubag, e matena e makastigu si makkikiyad? Awan! Se awana kinaba'ngangnga damana a italyat sino biyangnga ki Dios. ²⁷ Se ikkanak Abbingnga Tolay, muliya'nga a kebulunanino anghelkuwera a mangipaita sino kedayawani Ama, kasek labutanino kadada tolaya meannung sino inanggangwana. ²⁸ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, aneno korwanira sikwayu sitawa ammera matay makkikiyad si itandaka Abbingnga Tolaya mangiyafuwa matturay."

17

Ino Nangkakwanino Baggiyi Jesus

(Mar. 9:2-13; Luc. 9:28-36)

¹ Wasin nalla'wutino annamma aw, inayani Jesus da Pedro andino makkolakira a da Santiago anni Juan, e ira pelangino nanu'du sino tata a ata'nganga kulud. ² Wasin agyananda sinay, initareno nangkakwanino baggiyi Jesus.

§ 16:24 16:24 Sinoya tiyempo, nu wara tolaya melansana si krus, mapatuta mabbuttung sino krus kiyad sino pilansanda sikwana. Antu gafuna, ino sapitanni Jesus, nu wara manggamma mesapat sikwana, ibilangnga naddino baggina a natayin takesi ino pelang tuntulanna ino urayi Jesus.

Ino mutungnga, mangngilikilita kunnangke sinag, e ino barawasina, karririyeno furona.

³ Wasinoy, nappaddara Moises anni Elias, e makitatabbira ki Jesus. ⁴ Naddamippayi Pedro e kunna si, “Afu, nalawad se ayawetam sitaw. Nu anggammu, mangwak si talluwa bawi sitaw ta akwamino tata, akwa i Moisesino tata, anna akwa i Eliasino tata.”

⁵ Wasin aggedamadamikkepay, nakulmutanira ammin si karririya dulam. E agyanino damita naggabwat sino dulla nassapit si, “Antuyawino iiddukanguwa Abbingku e maanggammakungke gafu sikwana. Dingngaggandon-addino sapitanna.”

⁶ Wasin naningngagganino adalanira i Jesus sinaya damit, nassakabbira gafu sino talora. ⁷ Inara'niyanira i Jesus e inappangannera, e sinapi'na si, “Gumabwakkayu. Ammekayu mattalaw.” ⁸ Wasin sinangawira, awana korwan si initara, nu bakkampelangi Jesus.

⁹ Wasin aggedawadawutira sino kulura nagananda, netuni Jesus sikwara si, “Ammeyu itutulduwenaya nepaita sikwayu si massiki sanna a tolay makkiyad si mangngangoliyaka Abbingnga Tolay.”

¹⁰ Wasinoy, nebebutino adalannera si, “Mayan sapitan mantuweno mammesturuwerana lintig si muli nad abbuwi Elias a gumalabbun si'in, kasena gumamwangino Kristo a nekariyi Dios?”

¹¹ “Gakkuruwa muli abbuwi Elias ta idadanna ammin,” nesombati Jesus sikwara. ¹² “Udde sapitangu sikwayu si ginamwanginni Elias, udde ammera naimunuwan, nu ammena lud ingkelamangino inangwara sikwana. Kunna kappeneno appadya'da sikwaka Abbingnga Tolay.”

¹³ Gafu sinaya sinapiti Jesus, naawataninnino adalannera si i Juan a Gumabawtisarino sapitanna.

Ino Nappaanawani Jesus Sino Narakkatta Espirituwa Nunag Sino Abbing

(Mar. 9:14-29; Luc. 9:37-43)

¹⁴ Wasin ginamwanganda sino kaodduwanna tolay, agyanino tata a lalaki sikwara a inara'ni ki Jesus e namalitud sino a'langnga. ¹⁵ Sinapi'na si, “Afu, allakkannu abbu yo abbingkuwa makkoldat. Nu makkoldat, madyatangingke, se namipidyena naletwad sino afuy anna sino danum. ¹⁶ Neyangkun sino adalannuwera udde ammera a mapabattunoy.”

¹⁷ “Ikkayuwa tolay sito ingkein, awangingke angngurudaw anna ammekayu matulduwan!” kunni Jesus sikwara. “Naansa matino panguruwandawa nabayakunna nakiigyan

sikwayu? Makapidyak kepaya manus sikwayu? Iyandaw sikwakino abbing.”¹⁸ E sinapi'na sino narakkatta espiritu si umanaw, e inanawannenaya abbing, e kaka'meng kelanga nabbattunoy.

¹⁹ Wasin inowimpelang adalannera, inangngira nabbebut ki Jesus si, “Mayan ammemi mapaanaw inaya nunag sikwana?”

²⁰ “Gafu se kurang kepayino annala'daw sikwak,” netabbi Jesus. “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki nu wara angnguruddaw a mekunna sino kabibissangngana bukalla mustasa, damayuwa sapitan sitawa kulud si 'Malikka,' e gakkuruwa malit. Awaningke a ammena dama sikwayu. ²¹ Udde ino kunnenaya narakkatta espiritu, ammena umanaw nu ino mappaanaw sikwana, ammena mallantanga mangngan anna aggekarakararag.”*

Ino Nipidwani Jesus A Nilabbun Sino Katayanna Annino Panggangoliyanna

(Mar. 9:30-32; Luc. 9:43-45)

²² Wasin tata si awa nakkakarampa'da Jesus andino adalannera sey Galilea, sinapiti Jesus sikwara si, “Ikkanaka Abbingnga Tolay, ara'niyenna meyalawatak sino tolaira ²³ e papatayandak, udde panggangolinda'nga i Dios sino mekatalluwa aw.” Wasin diningngaggino adalannerenay, malowingke ino nakanda.

Ino Nappagani Jesus Sino Buwi'na Templo

²⁴ Wasin ginamwanda Jesus andino adalannera sey Capernaum, inangngino gumattukiyera si buwi'na Templo ki Pedro e nebebu'da si, “Pagampayino mesturuyuweno buwi'na Templo?”

²⁵ “One,” kunni Pedro.

Wasin sinallungi Pedro sino balaya agyanani Jesus, naunta i Jesus a naddamit e sinapi'na si, “Simon, sanneno masapi'nu? Inyeno pappapaganino ariyera sito lubag si buwit? Ino abbindangkepay onnu ino korwana tolaira?”

²⁶ “Ino korwana tolaira,” kunni Pedro.

Sinapikkappayi Jesus si, “Nu kunnenoy, ammena antu maawag si mappageno abbinda. ²⁷ Udde ammetammad mangwa sino kalowanino nakanda sikwatam, antu gafuna, umangka mamawet sino bebay. Ino palunguwa banwetannu, pagangngangannu, e maitamino dipilata a damata a ipaga a adwa. Appannu ta umangngu iya'da sikwara ta mapaganino buwitta.”

* **17:21** 17:21 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego, udde agyan sino Mar. 9:29.

18

*Inyeno Kapatiyan?**(Mar. 9:33-37; Luc. 9:46-48)*

¹ Sinoya tiyempo, inangngino adalanira i Jesus sikwana e sinapi'da si, "Inya sikwamiyeno kapatiyan sino patturayani Dios?"

² Antuweno nayi Jesus si abbing e nepata'dangnga sino nara'langanda. ³ E sinapi'na si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu ammeyu angkakwanino nakandaw ta mekunnakayu si abbing, ammeyu dama a mesapat sino patturayani Dios. ⁴ Ino kapatiyan sino patturayani Dios, antuweno mipaabbafaw sino baggina ta mekunna sitawa abbing. ⁵ E massiki inyeno mawat si abba'fawa tolai a kakunna yawa abbing gafu sino angngurungnga sikwak, ikkanakino inawa'na."

*Ino Paggafuwanna Palliwatan**(Mar. 9:42-48; Luc. 17:1-2)*

⁶ "Udde ino manutunggung ta malliwatino tata a abba'fawa tolai mangurug sikwaka mekunna si abbing, tawwaren nu meyakad sino bu'loneno dokalla aggilin-gana batu ta malimat sino bebay amma sino ituluy-neno manutunggung. ⁷ Kakallakkino tolaiyira sito lubag gafu sino odduwa katutunggunganda. Ammena dama a maari inay, udde kakallakkingke ino tolai manutunggung. ⁸ Antuweno nu kama'nu onnu ino takkimino paggafuwano palliwatannu, ga'bungannu ta itakkummu. Se tawwareno naga'bunganino tata a kama'nu onnu takkim e mabiyagga si makkikiyad amma sino sikkakamakka anna sittatakkika a metubba sino afuy sey infiyernu. ⁹ E nu ino matangkappayino paggafuwano palliwatannu, tuke-tannu ta itakkummu. Se tawwareno tafiyangka si mata e mabiyagga si makkikiyad amma sino nadduwammangino matama metubba sino afuy sey infiyernu."

*Ino Amparig Mapeafu Sino Naawana Karnero**(Luc. 15:3-7)*

¹⁰ "Itandaw ta ammeyu pappoporayanino massiki tata a abba'fawa tolai kakunnana yawa abbing. Se gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino anghelira a mimut sikwara, kanayunira a uma'lang ki Ama sey langit. ¹¹ Se ikkanak Abbingnga Tolai, ino inangnganku sito lubag, takesi isalakkuweno minalliwatira a kunnangke natantangira.*

* **18:11** 18:11 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

12 “Sanneno masapi'daw? Nu wara tolaya makangkwa si tatuta karnero e naawanino taggi, sanna nakuyino akwanna? Gakkuruwa anawanneno asamafulu si asama maggarab sino kakuluran ta umangnga tufukannino naawana karnero. 13 Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu da'nganneno taggiya naawan, dodokkallino aanggamma sikwana amma sino asamafuluwera e asama ammena naawan. 14 Kunna kappay sino Amayu sey langit, ammena anggam si mekatwayino massiki tata sino kaabbafawana tolay sikwana.”

Ino Kolak Si Angnguruwa Nakaliwat

15 “Nu wara kola'ngu si angnguruwa nakaliwat sikwam, umangka a makitatabbag sikwana a ikkayu pelang ta ituldum sikwaneno liwa'na. Nu dingngagganneno sapitannu, nalawad se muliyeno abbafulundaw. 16 Udde nu ammena anggamma dingngaggan, mayagga si tata onnu adwa a bulunnu takesi wara adwa onnu talluwa mana'dag sino pattatabbandaw. 17 Nu ammena kepay maningngag, ipakaammum sino bafulunnuwera a mangurug nu makkakarampakkayu ammin. E nu ammena kepay dingngaggannino sapitandaw, ibilandawin si tolaya amme nangammu ki Dios onnu narakkatta kunnangke gumattuki si buwit.

18 “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki sanneno iyallandaw sito lubag, iyallang kappayi Dios a ana sey langit, e massiki sanneno purayandaw sito lubag, purayangkappayi Dios a ana sey langit.

19 “Sapitangku kappay sikwayu, nu wara massiki adwa sikwayuwa mittata si nakam sino parangnganda ki Ama sey langit, gakkuruwa akwanneno arangnganda. 20 Se massiki nu adwa onnu talluveno makkakarampat gafu sino angngurudda sikwak, agyanak sinaya mebulun sikwara.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Ofisiyala Awana Alla'nga Sino Bulunna

21 Wasinoy, inangngi Pedro ki Jesus e sinapi'na si, “Afu, mamipidyanguwa pakomanino bulungkuwa aggeliwaliwat sikwak? Makkiyad si mamippitu?”

22 “Bakkampelanga mamippitu, nu ammena lud mamipitufulu e pitu,”† kunni Jesus. 23 “Se ino makwa sino patturayani Dios, meyamparig si kunnayaw. Aneno tata

† 18:22 18:22 Ino sapitannino korwanira a manuskritu sino dami'na Griego, mamippitufuluweno pitu. Ino anggamma sapitan, namipidya a awana kiyanna.

a ariya nanandam si mappapaga sino gatutino ofisiyal-nera.‡ 24 Wasin neyafunana mappapaga, neyanda sikwano tata ofisiyalna a nakagatut si parifurifuwa pirak. § 25 Ammena makapaga inaya ofisiyal, antuweno sinapitino ari si melakuweno ammina kukwana, anna melaku kappay, pati sino atawana andino abbingngera ta mearipannira ammin takesi mapaganino gatu'na. 26 Udde namaliturino ofisiyal sino a'langino ariya nakiggimallakka nassapit si, 'Afu, allakkannak! Anusandak abbu ta pagangkuna amin.' 27 Gafu sino kunnenoy, naallakkino ari, ammenan nepapageno gatu'na, e nepaanonan.

28 "Wasin nallawanin inaya ofisiyal, dinambalneno bulunna a ofisiyala nakagatut sikwana si tatut.* Pinattalna e sinapi'na sikwana si, 'Pagannuweno gatu'nu!'

29 "Namaliturino bulunna e nakiggimallakka nassapit si, 'Allakkannak! Anusandak abbu ta pagangkuna ammin.' 30 Udde ammena inallak e nepabalunna makkiyad si mapaganino gatu'na. 31 Wasin initeno bulundera a ofisiyalino inangwana, malowino nakanda, e inanda netuldu sino ariyeno nakwa.

32 "Wasin naammuwanino ari, nepaayangngeno ofisiyala nakagatut sikwana e sinapi'na si, 'Narakkatingke ino aggangwam! Ammek nepapageno gatu'nu sin nakiggimallakka sikwak. 33 Inallattaka. Mayan ammem inallakkino bulunnuwa kunna payino inangwak sikwam?' 34 Gafu se nappelalotino bungutino ari, nepabalunna ta madyatan makkiyad si mapaganna ammina gatu'na."

35 Wasinoy, neyabambuti Jesus a nassapit si, "Kunna kappenenayino akwani Ama sey langit sino kadda tata sikwayu, nu ammeyu gakkuruwa pakomanino kasittoleyu."

19

Ino Mapeafu Sino Makkatwaya Matawa (Mar. 10:1-12)

1 Wasin nasinduwi Jesus a sinapit ammin inay, nanaw sey Galilea, e inang sino sako'ma Judea sino dammangngeno wawwanga Jordan. 2 Odduweno dinandan sikwana e nepabbattunoyнено matakitera sinay.

‡ **18:23** 18:23 Ino sapitanna sino dami'na Griego, *aripan*, udde ino anggamma sapitan, ino napatiya ofisiyala makammu si odduwa pirak. § **18:24** 18:24 Ino sapitanna sino dami'na Griego, tafulurifuwa talentu. Ino tata a talentu, nabbalor si annamarifuwa dinariyu, ino tata a dinariyu, nabbalor si tandan si tata si aw. Antu gafuna, iyawa gatut, nabbalor si tandan si annamma milyon si aw. * **18:28** 18:28 Ino sapitanna sino dami'na Griego, tatuta dinariyu.

³ Agyangkappayino Fariseowera a inang ki Jesus ta kakkapanda a balabaliyan, e nebebu'da si, "Sino lintiddam, damana kadda ikatwayino lalakiyeno atawana, massiki sanneno gafuna?"

⁴ Nesombati Jesus si, "Ammeyu kad binaseno neturakka sapiti Dios mappeafu sino namaratuwanna si tolai? Ino neturak, kunna si ino inangweno namaratu sin gafugafuna, nangwa si lalaki anna bafay. ⁵ E sinapi'na si, 'Antu gafuna, anawanino lalakiyeno mapparana'ngera takesi makikofung sino atawana, e mabbaliyera si tata.*' ⁶ Antuweno ammerana adwa, nu ammerallud nittata. Kunnantu, amme nad pakkatwayanna tolaiyino nepamungi Dios."

⁷ "Udde mayan kunnino lintiyi Dios si manga'deno lalaki sino atawana si turakka pangitan si nakkatwayira, kasena panawan?" kungkappayino Fariseowera.

⁸ Sinabbi Jesus si, "Gafu pelang sino kinataggatino uluyu, antuweno nepurayi Moises si ikatweyuweno atawayu, udde sin gafuna, bakkanna kunnenoy. ⁹ Antuweno sapitangu sikwayu, ino lalakiya mikatway sino atawana, fera pelang nu millalaki, kasena mangatawa si korwan, makibulun se atawana kepayino palunguwa atawana."

¹⁰ Wasinoy, sinapitino adalanira i Jesus sikwana si, "Nu kunnenaya ammena dama a makkatwayino matawa, tawwarennino ammetam mangatawa."

¹¹ Sinapikkappayi Jesus si, "Gakkurug inaya sinapi'daw, udde bakkanna ammina tolai e damara a attammanino ammena mangatawa, ino pelang nanga'dani Dios si panakadamara a miyattam. ¹² Naddadarumeno gafuna a amme mangataweno lallakiyera. Ino korwan, neyanakira a kurangino kinalalakira, ino korwan, gafu se nalassitanira, e ino korwanira kappay, ammera mangatawa takesi pittatandeno nakanda sino passerbiyanda ki Dios sino patturayanna. Ino makattamma mangwa si kunnenoy, akwanna nad."

*Ino Namindisiyonani Jesus Sino Anakira
(Mar. 10:13-16; Luc. 18:15-17)*

¹³ Wasin tata si aw, agyanino tolaiyira a niyang sino ana'dera ki Jesus takesi itappa'nenno kama'na sikwara anna ikararannera. Inallangnganino adalannera, ¹⁴ udde sinapiti Jesus si, "Purayandawino anakira ta umangngira sikwak, e ammeyuwera allangngan. Se ino kakunnara, ireno dama a mesapat sino patturayani Dios." ¹⁵ E netappa'nenno kama'na a mamindisiyon sikwara, kasena inanaw.

* 19:5 19:5 Genesis 2:24

*Ino Ba'nanngnga Buwanak**(Mar. 10:17-31; Luc. 18:18-30)*

¹⁶ Wasinoy, agyanino buwanaka inang ki Jesus. "Afu mesturu, sanneno nalawara akwangku takesi maappakino biyaya mannayun?" kunna.

¹⁷ Sinapiti Jesus sikwana si, "Mayan bebutannu sikwak nu sanneno nalawad? Se i Dios pelangino nalawad. Nu anggammuwa maa'dan si biyaya mannayun, kuruwannu naddino lintiyi Dios."

¹⁸ "Sannenaya lintig?" kungkappayino buwanak.

"Ammeka mamapatay, ammeke makibulun, ammeke mattakaw, ammeke manistigu si bakkanna gakkurug, ¹⁹ dayawannuweno mapparana'nguwera, anna anggammannuweno kasittolema kunna payino agganggamu sino baggin," kunni Jesus.

²⁰ Sinapikkappayino buwanak si, "Kinuruggu ammin inaya lintig. Sanna kepayino maawa akwangku?"

²¹ Sinapiti Jesus si, "Nu anggammu si awana pakkurangannu, umanggu ilaku amminino kukwam ta iya'dam sino pobiriyereno pallakuwannu, ta ananeno kinaba'nannggu sey langit. Nu inangwamunnenay, kaseka muli sitaw e mebulungka sikwak." ²² Wasin diningngaggino buwanakino sinapi'na, kaka'ganna a inanaw, gafu se ba'nanngingke.

²³ Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, madyata mesapatino ba'nanngnga tolay sino patturayani Dios. ²⁴ Sapitangku kappay si mas naladdeno attaffutino kamelyu sino abbu'na bilat amma sino kesapatanino ba'nanngnga tolay sino patturayani Dios."

²⁵ Nappelalotino ka'bawino adalannera sin diningngadenay, e sinapi'da si, "Nu kunnenoy, inya ma'nen mesalakan?"

²⁶ Sinulangnganira i Jesus, e sinapi'na si, "Ino tolay, awana damana a akwana misalak sino bagginangkepay. Udde i Dios, damana akwan ammin."

²⁷ Wasinoy, sinapiti Pedro si, "Ikkami mappaye? Se inanawamminnino amammimmi ta mebulungkami sikwam. Sannaneno labu'mi?"

²⁸ "Gakkurug yo sapitangku sikwayu," kunni Jesus, "nu mapabawuna yo lubag, maiteno kedayawangkuwa Abbingnga Tolay, se mattuttura'nga sino tronoka matturay. E ikkayuwa adalanku, mattuttuggayuna kappay si karadwa a tronowa makituray sikwak sino tolekira a mekunnera sino gakagakeno karadwa a abbingi Israel. ²⁹ Massiki inya a manganaw sino balena, ino kakkola'ngera, ino mapparana'ngera, ino ana'ngera andino lubangnga gafu

sikwak, oodduneno appanna amma sino inanawanna, e maa'dangkappay si biyaya mannayun. ³⁰ Udde odduweno meyantaw sito ingkeina metabbafana, e odduwera kappaya abbaaw sito ingkein a meyantona.”

20

Ino Amparig Mapeafu Sino Mattarabafuwera Sino Kaubasan

¹ Sinapiti Jesus si, “Ino makwa sino patturayani Dios, meyamparig si kunnayaw. Aneno makwan kaubasana naggi'batta inang nintufuk si tandananna a mattarabafu sino kaubasanna. ² Agyanireno dina'ngana e nakitulag sikwara si paganneno innawanino kadada tata sikwara, kasenera dinunduna mattarabafu.

³ “Wasin alas nuwebe si gigi'bat, nallawangkappayino makwan lubag, e initaneno gitutturanira sino allakuwan. ⁴ Sinapi'na sikwara si, ‘Umangkayu pay mattarabafu sino kaubasangku ta tandanantakayu si fustu.’ ⁵ E inangngira.

“Wasi tangnganaw anna alas tres, kunna kappayino inangweno makwan lubag. ⁶ Wasin maffuwafin, inang kappay sino allakuwan e ana kappayino initana sinaya gitutturanira kappay. Sinapi'na sikwara si, ‘Mayan mapatatokayu pelanga aggatuttud?’

⁷ “ ‘Awan lura pakitandanammi,’ kunda sikwana.

“E sinapitino makwan lubag si, ‘Umangkayu mantu mattarabafu sino kaubasangku.’

⁸ “Wasin massi'lappin, sinapitino makwan lubag sino katala'nga si, ‘Ayannuweno mattarabafuwera ta iya'damino tandanda. Iyafum sino nauddiyera a inang nattarabafu kiyad sino nauntera.’

⁹ “Waso kunnenoy, ginamwangino nangiyafuwera a natarabafu si fuwab, e natandanaira si innawan. ¹⁰ Antu gafuna, wasin ginamwangino nauntera a nattarabafu, aridda si oodduweno tandanda, gampade nekunna kappekena a innawanino neya'da sikwara. ¹¹ Wasin inapparenaya tandanda, narririyera sino makwan lubag e sinapi'da si, ¹² ‘Ino nauddiyera, taorappelangino nattarabafuwanda, udde ikkami, nappafufuwaggamiya nattarabafu e nasinasi-nangkami. Mayan nekunnaminamo tandammi?’

¹³ “Udde sinapitino makwan lubag sino tata sikwara si, ‘Kolak, ammetaka dinarogat, se nattatabbanta si innawanino annandangku sikwam. ¹⁴ Appannuweno tandannu e umanokan. Nekunnakino tandanino nauddiyera sino tandandaw se antuweno anggangkuwa akwan. ¹⁵ Awangkadda kalintiyangkuwa mangwa sino anggangku

sino pirakkungkepay? Onnu umimalka gafu se inallakkuwera?' ”

¹⁶ Wasinoy, neyabambutu Jesus a sinapit si, “Kunnenayino amparingngeno sinapikkuwa ino abbafawira sito ingkein, meyantawirana, e ino meyantawira sito ingkein, metab-
baferana.”*

Ino Meka'luwa Nilabbunani Jesus Sino Katayanna Annino Pangangoliyanna

(*Mar. 10:32-34; Luc. 18:31-34*)

¹⁷ Sinoya umangnganda Jesus sey Jerusalem, nebakkangngeno karadwa a adalanna ta tatabbannera a ira pelang, e sinapi'na si, ¹⁸ “Dingngaggandaw. Sitoya, umangngetam sey Jerusalem. Nanu gumamwangetam sinay, ikkanaka Abbingnga Tolay, meyalawata'nga sino pangafuwanirana padi andino marmesturuwerana lintig. Sentensiyanda'nga a mapapatay, ¹⁹ iyalawa'dak sino bakkannira a Judyu ta pappoporayandak anna siwa'wattandak, kaserak ilansa sino krus. Udde sino mekatalluwa aw, pangangolinda'nga i Dios.”

Ino Inarangngino Inara Santiago Anni Juan

(*Mar. 10:35-45*)

²⁰ Wasinoy, inang ki Jesusino atawa i Zebedeo andino adwera a abbingnga, e namalitud sino a'langnga a marang.

²¹ “Sanneno anggammu?” kunni Jesus.

“Nu mada'ngeno patturayannu, purayannu nad yo adwera a abbingkuwa makituttud sikwam, tata sino padiwanannu, tata sino padawim,” kunna sikwana.

²² Udde sinabbi Jesus si, “Ammeyu ammuweno arangngandaw. Damayu kadda attammanino lawumangkuna a dyat?”

“On, damami,” kunda.

²³ Sinapikkappayi Jesus si, “Gakkuruwa madyatangayuna a kunna kappayino kadyatangku. Udde ino mattutturira sino padiwanangku anna sino padawik, awana kalintiyangkuwa mamili, se piniliyenni Ameno mattutturira sinay.”

²⁴ Wasin dinangngaggino tafuluwera a bulundenay, nabungutira sino adwera a makkolak. ²⁵ Gafu sino kunnenoy, inamungira ammini Jesus, e sinapi'na si, “Ammuyu si ino matturayira sito lubag, ipatu'deno panggammanda sino iturayanda, e ino kappay pangafuwanira, ipaitareno kinaturera. ²⁶ Udde ammena nad kunninoyino akwandaw. Se

* **20:16** 20:16 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...ino uddiyera sito ingkein, mapalunguwerana, e ino mapalunguwerana sito ingkein, mauddiyerana.

nu wara sikwayuwa manggamma medayaw, passerbiyanna naddino bafulunnera. ²⁷ E ino manggamma mabbali si kapatiyan, paaripanna naddino baggina sino bafulunnera. ²⁸ Tuntulanda'ngadda Abbingnga Tolay, se ammek inang sito lubagga mappaserbi, nu ammena lud ta masserbiyak sino tolayira anna takesi iya'dakino biyagguwa panubbut sino kaodduwan."

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Adwera A Lappat
(*Mar. 10:46-52; Luc. 18:35-43*)

²⁹ Wasin umanawanda Jesus sey Jerico, odduwa tolaya dinandan sikwana. ³⁰ Agyanino adwera a lappatta ag-gatuttud sino dammingino dalan. Wasin diningngadda si matta'lifi Jesus, nekokwara a nassapit si, "Ikka a gaka i David, allakkandakami!"

³¹ Inallangnganireno odduwa tolay ta suminakkira nad, udde neyangkakokwara lura nassapit si, "Afu, ikka a gaka i David, allakkandakami!"

³² Wasinoy, nitturi Jesus e inayannera e nebebu'na si, "Sanneno anggandawa akwangku sikwayu?"

³³ "Afu, anggammiya makaita," kunda sikwana.

³⁴ Naallakki Jesus sikwara e sinukkalneno matara. Kaka'meng kelanga makaitera e dinandanira sikwana.

21

Ino Nanayawanda Ki Jesus Sin Ginamwanganna Sey Jerusalem

(*Mar. 11:1-11; Luc. 19:28-40; Jn. 12:12-19*)

¹ Wasin makkataminda Jesus sey Jerusalem, ara'niyeran sey Betfage sino kulura Olivo. Nepauntaneno adwera a adalanna ² a sinapi'na si, "Umangkayu sino madompaka lubbun. Addatandaw sinay, maitayuneno neyakadda asno annino ubbunna. Uttarandaw ta iyandaw sikwak. ³ Nu wara mabbebut sinaya akwandaw, sapitandaw si, 'Awan-nino Afutam,' e purayannana a appandawira."

⁴ Nakwenay takesi meyakkuruwino nepasapiti Dios sino gumalabbunna a kunna si,

⁵ "Ituldum sino talubbuna Jerusalem, 'Itandaw, gumamwanginnino Ariyuwa nipaabbafaw sino baggina a mattakay si ubbunna asno.' ""*

⁶ Wasinoy, inangngino adwera a adalan e inangwareno netuni Jesus sikwara. ⁷ Neyandeno asno annino ubbunna ki Jesus, e neyekwareno tafalda sino darurura, kase nat-takayi Jesus. ⁸ Ino odduwera a tolay sinay, neyafa'deno

* 21:5 21:5 Zacarias 9:9

tafalda sino dalan. Ino korwanira, nangappera si simi'na kayu e neyafa'da kappay sino dalana mangipaita sino angngiyatalda ki Jesus. ⁹ Ino tolayira sino katamanna andino dumandanira sikwana, nekokwara a nassapit si, "Madandayawino gaka i David! Madandayokappenaddino dinunduni Afu Dios si pannakabaggina! Madandayawi Dios sey langit!"

¹⁰ Wasin ginamwangi Jesus sey Jerusalem, nakungkul amminino tolayira sinay e sinapi'da si, "Inyada yaw?"

¹¹ "Antuwi Jesus a gumalabbuna naggabwat sey Nazaret sino probinsiya a Galilea," nesombatino tolayira a nebumbulun ki Jesus.

*Ino Nappaanawani Jesus Sino Malallakuwera Sino Templo
(Mar. 11:15-19; Luc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

¹² Wasinoy, sinallungi Jesus sino Templo,[†] e nepaanona amminino mallakuwera andino maggatangira sinay. Iletwanneno lamisaanino gumatalyatira si pirak, kunna kappay sino tutturino gumalakuwera si kalapati. ¹³ Sinapi'na sikwara si, "Neturak sino sapiti Dios si 'Ino balek, maingnganan si pakkararan ammina tolay.' Udde ino inangwayu, nepabbaliyu si paddarogatandaw sino kasittoleyu."[‡]

¹⁴ Wasinoy, agyanino lappattira andino pilayira a inang ki Jesus sino Templo, e nepabbattunoynera. ¹⁵ Udde nabbungutino pangafuwanirana padi andino mammosturuwerana lintig sin naitereno kakka'bawa inangwa i Jesus andino abbingira a mikakkulawuwa massapit si, "Madandayawino gaka i David!"

¹⁶ Antuweno sinapi'da sikwana si, "Ma, ammem madingngaggino sapitanda?"

"On, madingngaggu," kunni Jesus. "Ammeyu kad binaseno neturakka sapiti Dios a kunna si, 'Sinulduwani Diosino abbingira andino kalu'bitira a maddayaw si fustu sikwana?' " ¹⁷ Wasinoy, inanawannera sinaya lubbun, e inang sey Betania ta midda sinay.

*Ino Kayuwa Igosa Awana Bungana
(Mar. 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Wasi kadarama'na a mulira Jesus sino lubbun, nabisiinan. ¹⁹ Initaneno kayuwa igos sino dammingnga dalan e inara'niyanna, udde awana initana si bungana, ino pelang adonnera. Antuweno nassapitanna sino kayu si, "Ammekanna mammunga." E kaka'meng kelanga nanganuweno kayu.

[†] **21:12** 21:12 Ino agyanani Jesus, bakkan sino dolamma Templo, nu ammena lud sino lasinna a nagyananino tolayira sin naddayawanda ki Dios. [‡] **21:13** 21:13 Isaias 56:7; Jeremias 7:11

²⁰ Wasin initeno adalannerenaya nakwa, nakka'bawira e sinapi'da si, "Mayan naganguwengkelang inaya kayuwa igos?"

²¹ Sinabbi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu natalanggaddino angnguruddaw ki Dios a ammekayu maddaladudwa, damayuwa akwan inaya inangwak sino kayu. Bakkampelang inay, nu ammeyu lud dama a sapitan sito kulud si 'Meyalikka e meyassagga sino bebay,' e gakkuruwa makwa. ²² Massiki sanneno arangngandaw ki Dios, appandaw, nu natalanggaddino angnguruddaw sikwana."

*Ino Nabbebutanda Mapeafu Sino Kalintiyani Jesus
(Mar. 11:27-33; Luc. 20:1-8)*

²³ Wasinoy, nuliyi Jesus sino Templo. Sin aggetutulduwanna, inang sikwaneno pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu. Nebebu'da si, "Sanneno kalintiyannuwa mangwa sino inangwamira? Inyeno nagabwatanna yana kalintiyannu?"

²⁴ Sinabbi Jesus sikwara si, "Ana payino ibebukku abbu sikwayu. Nu sombatandaw, kaseppay itulduweno nagabwatanino kalintiyanguwa mangwa sito inangwakira. ²⁵ Antuyawino ibebukku. Inyeno naggabwatanino kalintiyani Juan a mamawtisar? Ki Dios onnu si tolay?"

Wasinoy, nakkakibikibebutira a nassapit si, "Sanneno isombattam? Nu kuntam si i Diosino naggabwatanino kalintiyanna, tantaro nu sapitanna sikwatam si 'Nu kunnenoy, mayan ammekayu nangurug sikwana?' ²⁶ Udde nu kuntam si tolepelangino naggabwatanna, kattalataloneno akwanino tolayira sikwatam, se kuruwanda ammin si gumalabbuni Juan." ²⁷ Antuweno sinapi'da ki Jesus si, "Ammemi inammu."

"Nu kunnenoy," kunni Jesus, "ammeppemantu sapitan sikwayu nu inyeno naggabwatanino kalintiyanguwa mangwa sitawira a akwangku."

Ino Amparig Mapeafu Sino Adwera A Abbing

²⁸ Wasinoy, netuluyi Jesusino sapitanna sikwara a niyamparig si, "Agyanino tolaya adwereno abbingnga a lallaki. Wasi tata si aw, sinapi'na sino palungu si, 'Umangka mattarabafu sino kaubasan.'

²⁹ " 'Ammek,' kunna, udde naddadandam, e inang kappelang.

³⁰ "Wasinoy, inang kappayino amana sino uddiya abbingnga e parefuweno sinapi'na sikwana. 'On, umanggak,' kunna, udde ammena karud inang." ³¹ E kunni Jesus

si, "Inya sikwara a adweno nangwa sino panggammanino amara?"

"Ino palungu," kunda.

"Gakkurug yan," kunni Jesus, "e gakkuruggappayino sapitangku sikwayu si ino minalliwatira a tolaya kakunneno gumattukiyera si buwit andino maayotira a bafabbay, maunterana sikwayuwa mesapat sino patturayani Dios. 32 Se inang sitawi Juan a Gumabawtisar e netulduna sikwayuweno akwandonad takesi maggaddangkayu ki Dios, udde ammeyu kinurug. Udde ino gumattukiyera si buwit andino maayotira a bafabbay, ireno nangurug. E massiki sin initayuweno inangwara, ammekayu kepay nabboboli ta kuruwandopayino tulduna."

Ino Amparig Mapeafu Sino Narakkattira A Makikasamak Sino Kaubasan (Mar. 12:1-12; Luc. 20:9-19)

33 Sinapikkappayi Jesus si, "Dingngaggandokappayino tata a amparig. Agyanino tata tolaya nakamulamula si ubas sino lubangnga. Inalasangngeno nammulanna, nangwa si pamappattanna sino bungana, e namata'dag si garita a pagyananino pindagganna. Wasin nabalinin inoy, nepaimu'na sino makikasamakkira, e inang nagyan si aroyuwa lubbun.

34 "Wasin nada'ngeno abba fuwat si ubas, dinundunino makwan lubaggino aripannera a umang sino makikasamakkira a mappa sino ballena. 35 Udde wasin ginamwangira, dino'manino makikasamakkira e sini-wasiwa'wattandeno tata, pinapatereno tata, e ilapalap-paddeno tata kiyad si natay. 36 Wasinoy, nandadundungkappayino makwan lubag si oodduwa aripanna amma sino palunguwera, udde kunna kappayino inangweno makikasamakkira sikwara. 37 Ino kauddiyana dinundunna sikwara ino abbingngangkepay, se kunna sino nakamma si 'Ammuk si iyatalda yaw se abbingku.'

38 "Udde wasin initeno makikasamakkireno abbingnga, sinapi'da si, 'Antuwen yawino millaluput sito lubag. Papatayantam ta akwatamunnino illalupattanna nad.' 39 Dino'manda e nelawanda sino kaubasan, kasera pinapatay.

40 "Nu kunnenoy," kunni Jesus, "nu muliyeno makwan lubag, sannadeno akwanna sino makikasamakkira?"

41 "Kattalataloneno ammapatena sikwara a narakkatta tolai, kasena ipabalattino lubangnga si korwana tolai matalakka manga'da sino ballena nu abba fuwat," nesomba'da.

⁴² Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Ammeyu kepekad binasa yawa nepeturakki Dios a kunna si, 'Ino batuwa inammayino mamata'daggira si balay, antuweno nepabbaliyi Dios si kapatiyana batuwa mapatuyag sino balay. Antuweno inangwa i Dios, e kakka'bawingke sikwatam.'§

⁴³ Antu gafuna, sapitangku sikwayu si bakkanninna ikkayuwa Judyuweno iturayani Dios, nu ammena lurino tolayira a mangwa sino panggammanna. ⁴⁴ Ino tolaya mada'nag sitawa batu, makarattu, udde ino tolaya kada'nanino batu, mama'makka mabbali si lafuk."

⁴⁵ Wasin diningngaggino pangafuwanirana padi andino Fariseowera inayira a ampariyi Jesus, naammuwanda si ireno sapitanna, ⁴⁶ e angganda a do'man. Udde mattalawira sino tolayira, se nebilanda i Jesus si tata a gumalabbun.

22

Ino Amparig Mapeafu Sino Naayanira A Makikasar (Luc. 14:15-24)

¹ Wasinoy, niyampariggappayi Jesus a nassapit si, ² "Ino makwa sino patturayani Dios, meyamparig si kunnayaw. Agyanino tata a ariya naddadana mappakasar sino abbingnga a lalaki. ³ Wasin nadadanin ammin, dinundunno korwana aripanna ta umanda ayanino inayanera a makikasar. Udde ino inayannera, ammera inang. ⁴ Antuweno nanundungkappay sino korwana aripanna a umang mayag sikwara ta sapitanda si, 'Umanggetam makikasar se nadadanin ammin. Napartiyennino nepatafanera a baka e nalutuwen ammin.' ⁵ Udde ino inayannera, ammerera nepilingalinga, nu ammera lud netuluyino akwanda. Ino tata, inang sino umana, ino tata kappay, inang sino allakuwana. ⁶ Ino korwanira, dino'mandeno aripannera e pinadyatandera, kaserera pinapatay.

⁷ "Nabungubungutino ari e dinundunno sindalunera a umang mamapatay sino namapatayira sino aripannera anna massikkul sino lubbunda. ⁸ E sinapitino ari sino korwanira a aripanna si, 'Nadadaninnino kasar, udde ino tolayira a inayangku, ammera meannunga umang. ⁹ Umangkayu nad sino daladalana kaodduwana tolay e ayandawino ammuna itandaw sinay.' ¹⁰ Inangngino aripannera e inayanda amminino naitara a tolay, ino nalawad anna massiki ino narakkattira. E napannuweno pakkasaran sino balena ari.

11 “Wasinoy, sinallungino ariya makitatabbag sino makikasarira, e initaneno tata a ammena nabbarawasi si meannung si kasar. 12 ‘Kolak,’ kunna sikwana, ‘mayan inangka sitawa ammeke nabbarawasi si meannung si kasar?’ Udde ammena nakadamit. 13 Antuweno sinapitino ari sino aripannera si, ‘Balurandawino kama'na anna takkina ta itakkuddaw sino kalammukan sino lasin ta makatangatangit anna mangngarangaritamma sinay.’ ”
14 E neyabambuti Jesus a nassapit si, “Odduweno ayanira i Dios, udde bisangke ino pilinna a mesapat sino paturayanna.”

*Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Pappaganda Si Buwit
(Mar. 12:13-17; Luc. 20:20-26)*

15 Wasinoy, inanawino Fariseowera e inanda nattataraban nu sanneno ibebu'da ki Jesus, tantaro nu mabalabaliyan e massapit si kedarumanna. 16 Dinundundeno adalandera andino korwanira a buyuti Herodes a umang ki Jesus. Wasin dina'ngara, sinapi'da si, “Afu, ammumi si gakkurug ammina sapitannu, e gakkuruggappayino ituldum mapeafu sino panggammani Dios. Ammumi kappay si awana padumannu si tolay, massiki nu wara turera, nu ammena lud nakkakarunneno ituldum sikwara. 17 Kunnantu, sanneno dandammannu mapeafu sitaw? Kontara sino lintiddama Judyu nu pagammiyeno buwit sino Emperador sey Roma?”

18 Udde ammuwi Jesusino narakkatta gakkadda, antuweno sinapi'na sikwara si, “Ikkayuwa massasannakam, mayan kalakannandak? 19 Paitayu mantu sikwakino piraka ipagayu sino buwit.” Wasin nepaitara sikwana, 20 nebebu'na sikwara si, “Inyeno makwan letratu anna angan sitaw?”

21 “Ino Emperador,” kunda sikwana.

“Nu kunnenoy,” kunni Jesus, “ino akweno Emperador, iya'dayu sikwana, e ino akwa i Dios, iya'dayu pay ki Dios.” 22 Sin naningngagganda sinay, nakka'bawira, e inanawanda.

*Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Nataya Mangngangoli
(Mar. 12:18-27; Luc. 20:27-40)*

23 Sinoy kappaya aw, ana kappayino Saduceowera a inang ki Jesus. Ireneo tata a buyu'na Judyu a massapit si ammena mangngangoliyeno natayira. 24 Sinapi'da sikwana si, “Afu mesturu, sapitannino lintiyi Moises si, ‘Nu matayino lalakiya awana abbingnga, atawan naddino kola'ngeno balu takesi nu wara abbinda, antuneno guman abbingino natay.’ 25 Agyanino pituwera a makkakarolaka lallaki sito

agyanammi. Nangataweno palungu, udde nataya awana abbingga. Antuweno inataweno metufarino balu,²⁶ udde natekappaya awana abbinda. Kunna kappayino nakwa sino mekatalluwa kola'da, mampesino korwanira a kakkola'da kiyad sino mekapitu.²⁷ Wasin natayira ammin, natekappayino bafay.²⁸ Kunnantu, naso awa pangngangoliyanino natayira, inyana sikwara a pituweno makwan atawa sinaya bafay? Se inatawara ammin.”

²⁹ Sinombati Jesus si, “Natamakayu, se ammeyu ammuweno neturakka sapiti Dios e ammeyu kappay ammuweno pannakadamana.³⁰ Se nanu mangngangoliyeno natayira, ammeran mangatawa, nu ammera lud mekunna sino anghelira sey langit.³¹ Nu mapeafu kappay sino pangngangoliyanino natayira, kunnangke ammeyu binaseno neturakka sinapiti Dios sikwayuwa kunna si,³² ‘Ikkanakino Diosi Abraham, i Isaac, anni Jacob.’* Antuweno nassapitanna si massiki natayiran, nabiyayira kappay sikwana. Ino anggamma sapitan, mangngangoliyeno natayira, se i Dios, bakkanna Diosino natayira, nu ammena lurino aggabiyayira.”³³ Nakka'bawingke ino tolayira sin diningngaddenaya netulduwi Jesus.

Ino Kapatiyana Tuni Dios

(Mar. 12:28-34; Luc. 10:25-28)

³⁴ Wasin diningngaggino Fariseowera si sininakkino Sadeceowera sino sinapiti Jesus, nakkakarampattira e inangngira ki Jesus.³⁵ Ino tata sikwara a nalainga mesturuna lintig, antuweno nangakkapa namalabali ki Jesus a nabbebut si,³⁶ “Afu mesturu, sanneno kapatiyana tun sino ammina lintiyi Dios?”

³⁷ Netabbi Jesus si, “ ‘Anggammannu naddi Dios a Afum, e pittatannuweno ammina nakammu, ammina urem, annino ammina kinalaingngu sikwana.’†³⁸ Antuwenayino kapatiyana tuni Dios.³⁹ Ino mekadwa a kapatiyan, mekunna sino palungu, a kunna si, ‘Anggammannu naddino kasittolem a kunna payino aggangammu sino baggim.’‡⁴⁰ Iyawira a adwa a tuni Dios, ireno kefungallanino ammina lintiyi Moises andino neturakkino gumalabbunira.”

Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Kristo

(Mar. 12:35-37; Luc. 20:41-44)

⁴¹ Wasin nakkakarampakkepayino Fariseowera, nabbebukappayi Jesus sikwara a nassapit si,⁴² “Sanneno masapi'daw mapeafu ki Kristo? Inyeno gagginafuna?”

* 22:32 22:32 Exodo 3:6 † 22:37 22:37 Deuteronomio 6:5 ‡ 22:39 22:39 Levitico 19:18

“Gaka i David,” kunda sikwana.

⁴³ Nebebukkappayi Jesus si, “Nu kunnenoy, mayan Afu mantuweno nepingngani David sikwana? Se kunnayawino nepesapitino Espirituwi Dios ki David:

⁴⁴ ‘Sinapiti Afu Dios ki Kristo a Afuk: Mattuttugga sito padiwanangku kiyad si affutangkuweno kalingam.’ ”§

⁴⁵ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Nu ingnganani Daviri Kristo si Afuna a matturay sikwana, ansandolang kun si gaka i David?” ⁴⁶ Awaningke sikwara a makasombat, e mangiyafu sinoy, awaninna naturira mabbebut sikwana.

23

Ino Sinapiti Jesus Mapeafu Sino Fariseowera Andino Mammesturuwerana Lintig

(*Mar. 12:38-39; Luc. 11:43, 46; 20:45-46*)

¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sino tolayira andino adalannera si, ² “Ino mammesturuwerana lintig andino Fariseowera, ireno ana kalintiyanna a manuldu sino lintiyi Moises, ³ antuweno kuruwandonad ammina ituldura sikwayu. Udde ammeyu nad tuntulannino aggangwara, se ammera akwanino ituldura. ⁴ Dadagganandeno lintig e patutandeno tolayira a manuntul, gampade awangkena iduffunda sikwara. Kunnangke pattunda si nadammat, udde ammera manuffuna mattu. ⁵ Ammina akwanda, akwanda ta itanino tolayira e iyataldera. Antuweno padokkallandeno piittungan sino korwana neturakka sapiti Dios a ibabbadda sino kirera anna sino gissipatanda, e pata'nganda kappayino barebayino barawasira. ⁶ Nu umangngira makipangngan, pilinda a pakitutturanino pangafuwanira, e pilinda kappaya pattutturanino attutturanna napatiya tolay sino sinagoga. ⁷ Angganda a medayawa mapakumusta sino mangita sikwara kadda mallakarira sino palengki, e angganda kappaya maingnganan si mesturu.

⁸ “Udde ikkayu, ammeyu purayan si ingnganandakayuweno bafulundawira si mesturu, se makkakarolakkayu ammin e ikkanappelangino mesturuyu. ⁹ Ammeyu kappenad ingnganan si amayuweno massiki inya a kakkola'daw sito lubag, se tata ke ino Amayuwa i Dios sey langit. ¹⁰ Ammeyu kappay purayannino bafulundawira a mingngan si afu sikwayu, se ikkanappelanga Kristoweno afuyu. ¹¹ Ino masserbi sino bafulunnera, antuneno kapatihan sikwayu. ¹² Se ino miyantaw sino baggina, itabbafa i Dios, udde ino mitabbafa sino baggina, iyantonana.”

Ino Nappaliwatani Jesus Sino Fariseowera Andino Mammesturuwerana Lintig

(Mar. 12:40; Luc. 11:39-42, 44, 47-52)

¹³ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Kunnangke iyaku'dawino kayatana sumalungan naddino tolayira sino patturayani Dios. Se ammeyu anggama mesapat sino patturayanna anna ilo'dokappayino tolayira a manggam.

¹⁴ "Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Se balabaliyandawino bafaluwera ta appandawino kukwara andino bafalera, e makkararaggayu si asoddag ta pangalladdaw sino narakkatta aggangwayu. Nadammattingkeneno kastiguyu!*

¹⁵ "Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Se maddadamangkayu sino bebaya umang mannodoyug si palulubbun takesi mawiskayu si massiki tata a mabbali si adalandaw. Nu wara awisandaw, tuntulandeno aggangwayu kiyad si mararakattira amma sikwayu, e kumarallingkeneno kastigura sey infiyernu.

¹⁶ "Kakallakkayuna! Kunnangke lappakkayuwa mifuyut si dalan se manuldukayu, massiki awana ammuyu. Se itulduyu si nu wara misapata sino Templo, bakkanna liwa'na nu ammena akwanino nesapatana, udde nu ino bulawan sino Temploweno isapatana, liwa'na nu ammena akwan. ¹⁷ Lappakkayu anna ammekayu makadandam! Sanna kaddino mas napatig? Ino bulawan onnu ino Templo a nappabali sino bulawan si nadosan? ¹⁸ Itulduyu kappay si nu wara misapata sino assikkulanda sino mewa'lat ki Dios, bakkanna liwa'na nu ammena akwanino nesapatana, udde nu ino newa'lat sino assikkulanino isapatana, liwa'na nu ammena akwan. ¹⁹ Lappakkayu gakkurug! Sanna kaddino mas napatig? Ino newa'lat onnu ino assikkulana nappabali sino newa'lat si nadosan? ²⁰ Ino assikkulanino mas napatig, e ino misapata sino assikkulan, bakkampelang inayino isapatana, nu ammena kappelurino newa'lat sinay. ²¹ E ino misapata sino Templo, bakkampelang inayino isapatana, nu ammena kappeluri Dios a makwan balay. ²² Kunna kappayino misapata sino langit, bakkampelang inayino isapatana, nu ammena kappelurino tronowi Dios anna i Dios a aggatuttud sinaya matturay.

* **23:14** 23:14 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

23 “Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Se nattalaginaggayuwa manga'da sino pakkatafuluneno mulayu, massiki ino kad-datta meusar si rikadu, udde ammeyu tuntulannino napatiya tunino lintiya massapit si naggaddangngaddino akwandaw sino bafulundaw, naallakkayu nad sikwara, anna matalakkayu. Ira nad yawino tuntulandaw e tuluyandokappayino korwan. 24 Gakkuruwa lappakkayuwa mifuyut! Kakunnayuveno tolaya paparanneno ilak sino inumanna, gampade sillunanneno kamelyu si tasillunan. Se maddararangkayu sino bibissangnga liwa'daw, gampade ammeyu dandammannino darokkalla liwa'daw.

25 “Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Se uwatandawino lasin-neno tasayu andino likunnenno duyuddaw ta tuntulan-dawino lintig, gampade narakkattino iyekwayu sinay se naggabwat sino kinadaroga'daw. 26 Lappakkayuwa Fariseo! Palungundonadda dalusanino dolammeno tasa a mibbatta mangwa si kunnenoy e nadalus kappeneno lasinna.

27 “Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Kakunnayuveno pantiyona napinturan si nafuraw. Nalawaringke a itan, udde napannu si tulangnga natay andino korwana kad-dadakkut. 28 Mekunnakayu sinay se nalawarino ag-gangwayu sino angngitana tolai, udde ino kakuruwana, massasannakangkayu anna passiya narakkattino ana sino nakandaw.

29 “Kakallakkayuna a mammesturuwerana lintig anda Fariseo! Massasannakangkayu! Se mangwakayu si nalawara pantiyonin gumalabbunira a pinapatayino gaggi-nafuyuwera si'in e artiyandokappayino pantiyonin naggad-dangngira a tolai. 30 E sapitandaw si, 'Nu nagyangkami nad sin tiyempowenin gagginafumiya, ammekami nad nesap-ata namapatay sin gumalabbunira.' 31 Gafu se kunnenayino sapitandaw, ipunnuyu si gakagakarakuweno namap-atayira sin gumalabbunira.† 32 Ara mantu, itupa'dawino neyafuwenin gagginafuyuwera. 33 Kunnangke ulaggayuwa manuntul sino aggangwenin gagginafuyu. Ammeyu mali'wanino kakastiguwandaw sey infiyernu! 34 Se ma-nunduna'nga sikwayu si gumalabbunira, mammesturuw-era, andino korwanira a nangammu sino sapiti Dios ta tulduwandakayu. Papatayandoneno korwanira anna ilansayuneno korwanira si krus. Siwasiwa'wattandoneno

† 23:31 23:31 Ino dinandammino Judyuwera, nakkunnenno abbing annino amana. Antu gafuna, nu gakagakereno gumappapataya tolai, anggamma a sapitan si nekunnera sikwara.

korwanira kappay sino sinagogayuwera, e massiki sintawino pabbukalanda, daladaddaggandawirana ta padyatan-dawira. ³⁵ Gafu sinay, makastigukayuna a kunnangke ikkayuweno mikaru sino namapatayanda sino ammina naggaddangnga tolay sito lubag nangiyafu ki Abel kiyad ki Zacarias a abbingi Barakias a pinapatayin gagginafuyuwera sino nallatanneno Templo annino assikkulan. ³⁶ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ikkayuwa tolay sito ingkein, makastigukayuna gafu sino napapatayanda ammin."

*Ino Angngikalowi Jesus Sino Tolayira Sey Jerusalem
(Luc. 13:34-35)*

³⁷ Wasinoy, sinapiti Jesus si, "Ikkayuwa tolay sito Jerusalem a nallapalappag anna namapatay sino gumalab-bunira andino korwanira a dinunduni Dios! Namipidyan-takayuwa anggama para'nin sikwak ta imutantakayu a kunnangke ino akwanino upa a mangakkab sino piya'ngera, udde ammeyu anggam. ³⁸ Antu gafuna, ikkayunnino makammu, se anawandakayuwi Dios. ³⁹ Sapitangku sikwayu si ammerakunna maita makkiyad sino awa passapitandona si 'Madandayawino gumamwanga dinunduni Dios.' "

24

*Ino Nilabbunani Jesus Sino Akkadaralmeno Templo
(Mar. 13:1-2; Luc. 21:5-6)*

¹ Wasin umanawi Jesus sino Templo, inara'niyeno adalan-nera ta ipaitara sikwaneno kinalawanneno Templo andino bafalay sino lebanna. ² Udde sinapi'na si, "On, itandawira nad. Gakkurug yo sapitangku sikwayu, mada'nganeno awa madarallira ammin. Awaningkena tata si batuwa mabattang sino agyananna, se maduduwirana ammin."

*Ino Tiyempona Dyat So Maddagguna Aw
(Mar. 13:3-13; Luc. 21:7-19)*

³ Wasinoy, inangngira sino kulura Olivo, e nattutturi Jesus. Inara'niyeno adalannera a ira pelang, e sinapi'da si, "Ituldum abbu sikwami nu naanseno kaangwan-nenaya sinapi'nu, anna sannaneno senyala pilasinammi si ara'niyennino puliyannu annino pakkiyaranna yo lubag?"

⁴ Netabbi Jesus si, "Palanandaw ta ammekayu mabala-baliyan. ⁵ Se odduweraneno gumamwanga massapit si, 'Ikkanaki Kristo a dinunduni Dios a matturay,' e odd-uneno balabaliyanda. ⁶ Dingngaggandokappeneno magga-garubattira sino ara'ni sikwayu annino damag mappeafu sino gubat sey korwana lubbun, udde ammekayu nad

mattalaw. Maawag si makwerana yaw, udde bakkangkepayino uddina aw. ⁷ Se maggaguba'nenno naddadaruma a lulubbun, mampesino patturayandera. Ananeno nafulota bisin e maluniggappena si palulubbun. ⁸ Udde amminira yaw, gafuna pelangino kadyatan a kunnangkeno loneno kuyungnga gapapanak.

⁹ "Sinoyna a tiyempo, do'mandakayuna ta padyatan-dakayu anna papatayandakayu. Ammina tolay, kababannaddakayuna gafu sino kesapatandaw sikwak. ¹⁰ E odduneno manalekkud sino angngurudda sikwak, e kababannaddeno bafulundera e idarundera. ¹¹ Odduneno gumawanga massisiriya massapit si gumalabbunira i Dios, e odduneno balabaliyanda. ¹² Gafu se umoodduweno narakkat, bumibissangngino agganggammimo kaodduwan. ¹³ Udde ino mattalaginara mangurug kiyad si mada'ngeno uddina, mesalakanna. ¹⁴ E ino nalawara damag map-peafu sino patturayani Dios, mebanyangnga si palulubbun sito lubag takesi dingngaggan ammina tolay, kasena mada'ngeno uddina aw."

Ino Kattalatalawingke A Manandaral

(Mar. 13:14-23; Luc. 21:20-24)

¹⁵ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Meyakkurungngeno nelabbuni Daniel a ananeno 'kattalatalawingke a manandaral' a matta'dag sino nadosana agyanan. (Ino mab-basa sitaw, maawatanna naddino anggamma sapitan.) ¹⁶ Nu itandonenay, ino magyanira sey Judea, mabbukalira nadda umang sino kakuluran. ¹⁷ Inona agyan sino lasinneno balena, ammenan nad sumallunga mappa si iyangkalinna. ¹⁸ Kunna kappenenno magyan sino umana, ammenan nad umapita mappa sino barawasina. ¹⁹ Sinoyna a tiyempo, kakalla'ngeno mabussitira andino mappasusuw-
era. ²⁰ Ikararaddaw ta ammena nad medemmuweno pabbukalandaw si aggururan onnu si awna aggimwangan. ²¹ Se sinoyna a tiyempo, nappelalo'nenno dyat, e awana kakunnana mangiyafu sin naparatuwanna yo lubag kiyad to ingkein, e ammenan mepipidwa si makkikiyad. ²² Nu amme nad dinandammi Dios a arananino awnenaya kadyatan, awan nadda mabuna si tolay sito lubag. Udde gafu sino alla'nga sino pinilinera a tolona, aranannana."

²³ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Sinoyna a tiyempo, nu wara massapit sikwayu si 'Itandaw, ayawinnino Kristo' onnu 'Anen sinay,' ammeyu kuruwan. ²⁴ Se odduneno massan Kristo andino massasanlabbuna massapit si ireno dinunduni Dios. Mipaiterana si kakka'bawa senyal anna milagro takesi balabaliyanda naddino tolayira, massiki

ino tolayira a piniliyi Dios, nu damana. ²⁵ Kunnantu, mappalangkayu, se dinadangukuwa sinapitira yaw sikwayu.

²⁶ "Antu gafuna, nu wara massapit si 'Itandaw, agyanino Kristo sino kalolowat,' ammeyu nad umang itan. Nu sapitanda kappay si 'Itandaw, ana sitawa ammena mappadda,' ammeyu kuruwan. ²⁷ Se ino puliyangukuwa Abbingnga Tolay, kunnangke ino kilata itan ammina tolay nu mangilat sey langit. ²⁸ Gakkuruwingke a makwerenay a kunnangke ino sapitanda si, 'Massiki sintawino agyananino natay, antuweno pakkakarampattanino mammanukira.' "

Ino Puliyanneno Abbingnga Tolay
(Mar. 13:24-27; Luc. 21:25-28)

²⁹ "Nanu masindu ammin inaya dyat, mallammu'ngeno sinag anna ammenana maddakkag. Madara'nangngeno bitunira, se maguyaddino ammina ana sey langit. ³⁰ Ananeno senyal sey langita pilasinan si ara'niyennino puliyangukuwa Abbingnga Tolay, e maloneno nakam ammina tolay sito lubag gafu se ara'niyennino kaukumanda. Itanda'nga a Abbingnga Tolaya maggabwat sey langita mebulun si dulam. Itandana kappayino pannakadamak andino nappelalota kedayawangku. ³¹ Ananeno natuyagga dami'na tangguyub, e dundunangkuneno anghelkuwera sino pampangnga yo lubag ta pakkakarampattandeno tolekira a pinilik sino palulubun sito lubag."

Ino Maammuwan Sino Kayuwa Igos
(Mar. 13:28-31; Luc. 21:29-33)

³² Wasinoy, sinapiti Jesus si, "Dandammandonaddino kayuwa igos ta wara padalandaw. Nu mallalimuddutino tangatangana e mandadaron, ammuyu si ara'niyennino dawun. ³³ Kunna kappay, nu itandawa makwa ammina sinapikku sikwayu, ammuyun si ara'niyennino puliyanguku. ³⁴ Gakkurug yo sapitanguku sikwayu, ananeno korwanira sikwayuwa ammera matay liyeya meyakkurug amminino sinapikku. ³⁵ Maawanneno langit anyo lubag, udde ammenana maawanino sapikku si makkikiyad, nu ammena lud meyakkurug ammin."

Awana Makaammu Nu Naanseno Puliyannino Abbingnga Tolay

(Mar. 13:32-37; Luc. 17:26-30, 34-36)

³⁶ Sinapikkappayi Jesus si, "Awana makaammu nu sananeno aw anna oratta keyakkuruwanino sinapikku map-peafu sino puliyanguku. Ino anghelira sey langit, ammera ammu, anna massiki ikkanaka Abbingnga Tolay, ammek

kappay ammu. Se awana mangammu nu bakkampelangi Dios a Ama. ³⁷ Inona akwanino tolayira sino awa puliyangkuwa Abbingnga Tolay, kunnaneno nakwa sino tiyempowi Noe. ³⁸ Se sinoya tiyempo liyeya nallinang sito lubag, netulutuluyda a nangngan, napparinum, anna nangatawa kiyad sino awa sinallunda Noe sino dokalla abanga inangwana. ³⁹ Ammera inammu si ara'niyenna makwa sikwareno kattalatalaw kiyad si nallinang sito lubag e nalimattira ammin. Kunnana kappayino makwa sino puliyangkuwa Abbingnga Tolay. ⁴⁰ Sinoyna a aw, nu warana adwa a lallakiya mattarabafu sino umara, maappaneno tata e mabattangino tata. ⁴¹ Nu warana adwa a bafabbaya aggegiligiling, maappaneno tata e mabattangino tata. ⁴² Antu gafuna, kanayungkayu nadda maddadan, se ammeyu ammuweno awa puliyano Afuyu.

⁴³ "Dandammandaw yaw. Nu ammu naddino makwan balayino oratta gumwanganino gumatakaw, ammena nad maturug ta amme makatallungino gumatakaw. ⁴⁴ Kunnantu, kanayungkayu nadda maddadan, se ikkanaka Abbingnga Tolay, gumamwanga'nga sino oratta ammeyu innanaman si gumamwanganku."

Ino Matalak Andino Ammena Matalakka Aripan
(Luc. 12:41-48)

⁴⁵ Niyampariyi Jesus a nassapit si, "Ino matalak anna madandamma aripan, antuweno dotukanino amungnga a makammu sino korwana aripanna anna manga'da sino akkananda si kadda aw. ⁴⁶ Nagasat inaya aripan nu magamwanganino amungnga a mangwa sino nepakwana. ⁴⁷ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, gafu se matalak, dotukangkappayino amungnga a makammu sino ammina kukwana. ⁴⁸ Udde nu narakka'nad inaya aripan, kunna nakuy sino nakamma si, 'Mabayaggepayino puliyano amungku.' ⁴⁹ E padyatanneno bafulunnera a aripan, e makakakkan anna makininumira andino bafulunnera a minabbobok. ⁵⁰ E kaka'meng kelanga gumamwangino amungnga sino aw anna oratta amme innanaman inaya aripan. ⁵¹ Kastigunnangkena e isapa'na sino korwanira a ammena matalakka metakkub sey infiyernu takesi matatarangitirana anna mangngarangeritammira."

25

Ino Amparig Mapeafu Sino Tafuluwera A Bafalatang

¹ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Ino manggammira a mesapat sino patturayani Dios sino puliyangku, meyampariyira si tafuluwa bafalatanga nappa si sittatara a lampara

ta umanda dambalannino lalakiya mangatawa.* 2 Ino lima sikwara, pangababulannira, udde ino limera, nadandammira. 3 Ino limera a pangababulan, niyangkalinira sino lamparara, udde nakalyawanda a nangappa si reserbara a lana.† 4 Udde ino nadandammira, niyangkalinira sino lamparara anna reserbara a lana. 5 Gafu se ammena nalana ginamwangino lalakiya mangatawa, natatukappira e nakaturuwannira.

6 "Wasin tangngenna gafi, aneno nikulawuwa nassapit si, 'Anennino mangatawa! Umandaw dambalan!' 7 Ginabwatino tafuluwera a bafalatang e nedadandeno lamparara. 8 Sinapitino limera a awana reserbara sino bafulundera si, 'A'dandakami abbu sino lanayu, se gaaad-dappinnino lamparami.' 9 'Ammena dama,' kunnino nadandammira, 'se ammena makabalinino reserbami sikwatam ammin. Umangkayullang sino allakuwan ta magatangayu si akwayu.'

10 "Antuweno inangngira nagatang. Udde wasin inanawiran, ginamwanginnino lalakiya mangatawa. Ino limera a bafalatang a aggatarona naddadan, nebulunira sino lalakiya sinallung sino pakkasaran, e neyakutinnino lamwangan.

11 "Ammena mabayag e ginamwangino bafalatangira a inang nagatang, e nekokwara a nassapit si, 'Afu, Afu! Sumallungkami pay!' 12 Udde sinombatino mangatawa si, 'Ammena dama, se ammetakayu ammu.' "

13 Wasinoy, neyabambutu Jesus a nassapit si, "Antuweno kanayungkayu nadda maddadan, se ammeyu ammuweno aw anna ora'nenno puliyangku."

Ino Amparig Mapeafu Sino Talluwera A Aripanna Naa'dan Si Pirak
(Luc. 19:11-27)

14 Netuluyi Jesus a nassapit si, "Ino makwana sino paturayani Dios sino puliyangku, meyamparig si kunnayaw. Aneno tata a lalakiya naddadana umang si aroyuwa lubbun. Inayanneno aripannera ta itala'ngeno kinaba'nganga sikwara. 15 Ina'danneno kadda tata sikwara sino pira'nga a meannung sino kinalainda. Ino tata, na'danna si limarifu,

* 25:1 25:1 Ino gagangena Judyu nu wara makkasar, inangngino lalaki sino balayino bafay sino palunguwa awnenno kasar. Sinoya gafi, nallakarino matawera andino amminira a naayana makikasar a umang sino pabbalayanneno matawera. Ino kappay gagangena Judyu, wara nad lamparaneno kadda tata a mebulun. Ino bafalatangira sito amparig, aggataronandeno maggabwatira sino balena bafay takesi mebulunira a umang sino balena lalaki. † 25:3 25:3 Ino inusarino Judyuwera si'in sino lamparara, lana a naggabwat sino napappatta bungana olibo.

ino tata, na'danna si adwarifu, e ino tata kappay, na'danna si tarifu, kasena inanaw.

¹⁶ "Wasinoy, ino nitalakkanna si limarifu, nalana nenigosiyona, e nagganansiya si limarifu kappay. ¹⁷ Kunna kappayino nitalakkanna si adwarifu, adwarifu kappayino ganansiyana. ¹⁸ Udde ino nitalakkanna si tarifu, inangnga nekobbob inaya pirakino amungnga.

¹⁹ "Wasin nabayin, nuliennino amunda a nitalak si pirak sikwara, e inayannera ta ammunna nu pidyeno ganansiyara. ²⁰ Inang sikwaneno nitalakkanna si limarifu, neya'daneno tafulurifu, e sinapi'na si, 'Afu, limarifuweno netala'ngu sikwak. Ayokappayino limarifuwa ganansiyak.' ²¹ 'Nalawarino inangwam,' kunnino amungnga. 'Nalawad anna matalakka a aripan. Gafu se natalakka sino bis-sangnga neya'dak sikwam, oodduneno italakku sikwam. E mesapakka kappaya makilanggak sikwak.'

²² "Wasinoy, inampay sikwaneno nitalakkanna si ad-warifu, neya'daneno appatarifu, e sinapi'na si, 'Afu, ad-warifuweno netala'ngu sikwak. Ayokappayino adwari-fuwa ganansiyak.' ²³ 'Nalawarino inangwam,' kunnino amungnga. 'Nalawad anna matalakka a aripan. Gafu se natalakka sino bissangnga neya'dak sikwam, oodduneno italakku sikwam. E mesapakka kappaya makilanggak sikwak.'

²⁴ "Wasinoy, inampay sikwaneno nitalakkanna si tarifu, neya'daneno tarifu, e sinapi'na si, 'Afu, amruk si ammemungke nu wara bissang. Se magganansiyaka sino ammem nallingattan a kunnangke buwatannuweno ammem nemula. ²⁵ Antuweno mattalawak sikwam e nekobbogguweno pira'ngu. Ayawin sitaw, iyulikun.' ²⁶ 'Narakkat anna natarukkangke a aripan,' kunnino amungnga. 'Nu ammem si kunneno magganansiyak sino ammek nallingattan anna buwatannuweno ammek nemula, ²⁷ mayan ammem mantu nebangkuweno pirakku takesi wara nad appangku si ganansiya sito nuliyan'ku?' ²⁸ E sinapitino amungnga sino korwana aripanna si, 'Appandaw yaw tarifuna ta iya'dayu sino aripanna aneno tafulurifuna. ²⁹ Se ino matalakka musar sino kinalaingnga, madadagganan takesi oodduneno ana sikwana, udde ino ammena matalak anna matarut, massiki ino bissangnga ana sikwana, maawanna. ³⁰ E inaya aripanna awana serbina, itakkuddaw sino kalammukan takesi mattangit anna mangngaritamma sinay.' "

Ino Kaukuman Ammina Tolay

³¹ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Nanu muliyaka Abbingnga Tolaya mangipaita sino kedayawangkuwa mebulun sino

ammına anghel, mattuttura'nga a matturay anna man-gukum. ³² Amminna a tolay sito lubag, makkakaram-pattirana a uma'lang sikwak, e ipassigguneno naggad-dangngira sino korwanira a kunnangke ino akwanino mimut si animala mipassig sino karnero annino galding. ³³ Ino naggaddangngira a tolaya meyamparig si karnero, iyekwakirana sino padiwanangku, e ino meyampariyira si galding, iyekwakirana sino padawik.

³⁴ "Ikkanaka ari, sapitangkuna sino tolayira sino padiwanangku si, 'Ikkeyuwa inallakki Ama, umangkayu taw e sumallungkayu ta makiagyangkayu sino patturayani Dios a nedadanna para sikwayu nangiyafu sin napatuwanna yo lubag. ³⁵ Se nabisininak e pinakkandak, nauwawak e pinainundak. E massiki ammerak kalubbunan, nepadilo'dak. ³⁶ Wasin awana barawasik, binarawasiyandak. Wasin natakitak, inimu'dak. Wasin nabalurak, binisitarak.'

³⁷ "Ino naggaddangngira a tolay, isomba'dana si, 'Afu, kanseno nangitammi sikwama nabisinin e pinakkam-mika, onnu nauwoka e pinainummika? ³⁸ Kanseno nappadilotammi sikwam onnu namarawasiyammi sikwam? ³⁹ Kansa kappayino natakitannu e inimu'mika, onnu nabalugga e binisitamika?'

⁴⁰ "Ikkanaka ari, sapitangkuna si, 'Gakkurug yo sapitanku sikwayu, sin nangwandawira sinay sino massiki tata a kaabbafawana kolakku,‡ ikkanakino nangwandaw.'

⁴¹ "Sapitangkuna kappay sino tolayira sino padawik si, 'Ikkeyuwa meannunga makastigu, umaroyukayu sikwak! Agyangkayuna sino afuya ammena maaddappa nedadan para ki Ofag andino anghelnera. ⁴² Se sin nabisininak, ammerak pinakkan, e sin nauwawak, ammerak pinainum. ⁴³ Sin inangngak sino lubbundaw, ammerak nepadilot, e sin awana barawasik, ammerak binarawasiyan. Sin natakitak anna nabalurak, ammerak binisita.'

⁴⁴ "Isomba'dana sikwak si, 'Afu, kanseno nangitammi sikwama nabisin onnu nauwaw, awana pagyanannu onnu awana barawasim, natakit onnu nabalugga, e ammemika dinuffunan?' ⁴⁵ E kungkuna a ari si, 'Gakkurug yo sapitanku sikwayu, sin ammeyu dinuffunanino tata a kaabbafawana kolakku, ikkanakino ammeyu dinuffunan.'

⁴⁶ Wasinoy, inabambutani Jesus a nassapit si, "Iranayawino makastigu si makkikiyad, udde inona naggaddangngira a tolay, maa'danirana si biyaya mannayun."

‡ 25:40 25:40 Nu mappeafu sino kakkolakira i Jesus, itannu kappay sino 12:48-50.

26

Ino Nattatarabbanda A Pamapatayan Ki Jesus (Mar. 14:1, 2; Luc. 22:1, 2; Jn. 11:45-53)

¹ Wasin nasinduwi Jesus a nassapit sinay, sinapi'na sino adalannera si, ² "Ammuyu si adwa aw kaseneno fiyestana La'wutan, e ikkanaka Abbingnga Tolay, meyalawata'nga ta melansak sino krus."

³ Sinoya aw, nakkakarampattino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu sino balayi Caifas a afafuna padi ⁴ ta pattatarabbanda nu ansandeno map-pado'ma ki Jesus a awana makaammu takesi papapatera. ⁵ Udde sinapi'da si, "Ammetammad iyindan sino fiyesta, tantaro nu makungkulino tolayira."

Ino Nisibuwano Bafay Si Bambangug Sino Uluwi Jesus (Mar. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Wasin agyanda Jesus sey Betania, inangngira sino balera Simon a nakkutal si'in. ⁷ Sin aggekakkanira, inara'ni ki Jesusino tata a bafaya niggam si beduruwa naangwa si alabastrowa napannu si nangina a bambangug, e nesi-bungnga sino uluna.

⁸ Wasin initeno adalannera, nabbungutira, e sinapi'da si, "Mayan tatangganna pelangino bambangug? ⁹ Nelakuna nad si nangina, ta wara iya'dana sino mekakallakkira."

¹⁰ Udde ammuwi Jesusino sapitanda, e sinapi'na si, "Sandolang balawan inaya bafay? Nalawarino inangwana sikwak. ¹¹ Se ino mekakallakkira, kanayuna anera sikwayu, udde sikwak, ammek mabaya makiigyan sikwayu. ¹² Nesibungngeno bambangug sikwak takesi idadanneno baggik liyeneno ketanammangku. ¹³ Gakkurug yo sapingtangku sikwayu, massiki sintawa lubbun sito lubaggino kebanyanneno nalawara damag, masapikkappeneno inangwa yawa bafay ta panandammanino tolayira sikwana."

Ino Nakitulani Judas Sino Pappado'manna Ki Jesus (Mar. 14:10-11; Luc. 22:3-6)

¹⁴ Wasinoy, ino tata sino karadwera a adalani Jesus a i Judas Iscariote, inang sino pangafuwanirana padi, ¹⁵ e sinapi'na si, "Pidyeno iya'dayu sikwak nu duffunan-takayuwa mano'ma ki Jesus?" E na'danda si tallufuluwa pirak.* ¹⁶ Mangiyafu sinay, neyafunana manandam sino nalawara tiyempowa pappado'manna ki Jesus.

* **26:15** 26:15 Iyawa tallufuluwa pirak, nabbalor si 120 a dinariyu a antuweno fustuwa paggatang si tata a aripan.

*Ino Uddiya Nakipangnganani Jesus Sino Adalannera
(Mar. 14:12-21; Luc. 22:7-14, 21-23; Jn. 13:21-30)*

¹⁷ Wasin awa pangiyafuwanino fiyestana Tinapaya Awan Lebadurana, inangngino adalanira i Jesus sikwana, e nebebu'da si, "Sintawino anggamuwa pidadanammi sino akkanantam sino fiyestana La'wutan?"

¹⁸ Sinapi'na si, "Umangkayu sey Jerusalem sino agyananino tata a lalakiya ammutam, e sapitandaw sikwana si, 'Kunnino Afumi si nada'ngennino katayanna, e sitawin baleyuweno pakipangnganammi ammin sino fiyestana La'wutan.'" ¹⁹ Wasinoy, inangweno adalannereno netuni Jesus, e nedadandeno pamuwadda.

²⁰ Wasin gafenin, nakia'langi Jesus sino karadwera a adalanna a mangngan. ²¹ Wasin aggekakkanira, sinapiti Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, aneno tata sikwayuwa makipangngan sikwaka mangifuyut sino manggammira a mamapatay sikwak."

²² Malowingkeno nakanda, e nappatapataliyera a nabbebut sikwana si, "Afu, ikkana'ngalangino sapitannu?"

²³ Sinabbi Jesus si, "Ino meyindan sikwaka misosaw si tinapay sito malukung, antuneno mangwa sinay. ²⁴ Ikkanaka Abbingnga Tolay, gakkuruwa mataya'nga takesi meyakkuruwino nepeturakki Dios si'in. Udde kakallappeneno mangifuyut sino manggammira a mamapatay sikwak. Unoyna nad nu ammena neyanak!"

²⁵ Wasinoy, naddamiti Judas a antuneno mangifuyut sino manggammira a mamapatay ki Jesus. Sinapi'na si, "Afu, ikkana'ngalangino sapitannu?"

"Nu antuweno sapitannu, antu," netabbi Jesus.

*Ino Sinapiti Jesus A Akwanda Nadda Panandam Sikwana
(Mar. 14:22-26; Luc. 22:15-20; 1 Cor. 11:23-25)*

²⁶ Wasin aggekakkanira kepay, nappa i Jesus si tinapay e nappasalamat ki Dios, kasena ginaradwa e neyannena sino adalannera a nassapit si, "Appandaw yaw ta akkanandaw, se antuyawino baggik." ²⁷ E nangappa kappay si kopa a napannu si diyuna ubas, e nappasalamat ki Dios, kasena neya'da sikwara, e sinapi'na si, "Minungkayu ammin sitaw, ²⁸ se antuyawino adaka mamakurug sino bawuwa tulagi Dios. Se meububbuneno adak takesi odduneno tolaya mapakomanino liwa'da. ²⁹ Sapitangku sikwayu si ammekunna uminum si diyuna ubas kiyad sino awa makiinumak sikwayu si bawuwa diyuna ubas sino patturayani Ama."

³⁰ Wasinoy, nakkantera si paddayaw ki Dios, e nanawira sinay e inangngira sino kulura Olivo.

Ino Nilabbunani Jesus Sino Piimaddani Pedro Sino Nangammuwanna Sikwana

(*Mar. 14:27-31; Luc. 22:31-34; Jn. 13:36-38*)

³¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Sito kapaya gafi, ikkayu ammin, anawanda'nga e mabbukalkayu gafu sino makwana sikwak, se antuweno anggama sapitannino nepeturakki Dios a kunna si, 'Papatayangkuneno mimut sino karnerowera, e makkakarawayiran.'[†] ³² Udde nu pangngangolinda'nga i Dios, untanantakayuna a umang sey Galilea."

³³ Wasinoy, sinapiti Pedro si, "Massiki nu mabbukal amminino bafulungkuwera gafu sino makwana sikwam, ammetaka anawan."

³⁴ Kunni Jesus sikwana si, "Gakkurug yo sapitangku sikwam, sito gafi, liyeya massirallotino lalung, nami'luwannakunna a neimad."

³⁵ Sinapikkappayi Pedro si, "Massiki nu mataya'nga a melot sikwam, ammetakangkena iyimad." Kunna kappayino sinapitino ammuna bafulunnera a adalan.

Ino Nakkararani Jesus Sey Getsemani

(*Mar. 14:32-42; Luc. 22:39-46*)

³⁶ Wasinoy, inanda Jesus andino adalannera sino kakayuwana minggan si Getsemani, e sinapi'na sikwara si, "Mattuttuggayu sitaw ta umangngak makkararag seoy."

³⁷ Ino pelang nebulunna, da Pedro andino adwera a abbingi Zebedeo. Mangiyafu sinoy, malowingkeno nakamma e maddararan, ³⁸ e sinapi'na sikwara si, "Nappelalot-inkingeno loneno nakanguwa kunnangke antuweno ipatek. Agyangkayu sitaw ta makipabbiraggayu sikwak."

³⁹ Wasinoy, nebakkangi Jesus sikwara, kasena nassakabba makkarara massapit si, "Ama, nu damana, ili'warak sitawa dyata ara'niyenna makwa sikwak. Udde bakkan naddino anggangkuweno makwa, nu ammena lurino panggammanu."

⁴⁰ Wasin nuliyi Jesus sino agyananino talluwera a adalanna, dina'nganera a maturug. Antuweno sinapi'na ki Pedro si, "Ma, ammekayu kad makattamma makipabbirag sikwak si taora'lang? ⁴¹ Ammekayu maturug, nu ammekayu lud makkararag, takesi ammekayu matutunggungan. Se ammukino nakandaw, anggandawa mangurug, udde nakafuy langino baggiyu."

⁴² Nebakkang kappayi Jesus a nakkarara nassapit si, "Ama, nu ammek meli'wa sitawa dyata makwana sikwak, iyattangku, takesi makweno panggammanu."

[†] **26:31** 26:31 Zacarias 13:7

⁴³ Nuli kappay sino agyananino talluwera a adalanna, e dina'nganera kappaya aggakaturug, se matatukappirangke. ⁴⁴ Inanawannera kappay, e nepi'luna a nakkararag, e antu kappayino nekararangnga.

⁴⁵ Wasinoy, nan-uli sino talluwera, e sinapi'na si, "Aggakaturuggayu kepaya mimwang? Nada'ngennino oratta keyalawatanguwa Abbingnga Tolay sino minalliwatira a tolay. ⁴⁶ Gumabwakkayu, se anennino mappado'ma sikwak. Antam dambalan."

Ino Nado'mani Jesus

(Mar. 14:43-52; Luc. 22:47-53; Jn. 18:3-11)

⁴⁷ Wasin aggedamadamikkepaya Jesus, ginamwangi Judas a tata sino karadwera a adalanna. Odduweno tolaya nebulun sikwana a nassisaset anna nassibafa'gung. Ireo dinundunino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu. ⁴⁸ Agyanino sinapiti Judas sino bafulunnera ta maimunuwanda i Jesus. Kunna si, "Inona ummangku, antuneno do'mandaw." ⁴⁹ Kinangkamani Judas a inara'ni ki Jesus e sinapi'na si, "Afu, ayokami." E inummana.

⁵⁰ Sinapiti Jesus si, "Akwannunnino gakkannu."‡

Inara'niyeno tolayira ki Jesus, e dino'manda. ⁵¹ Ino tata a buluni Jesus a aggata'dag sinay, sinu'nu'nenno sase'na, e binakangngeno aripannino afafuna padi e nagingaranino layangnga. ⁵² Udde sinapiti Jesus sikwana si, "Iyimfunnu yan sase'na. Se ino mamapataya musar si saset, sase'peneno ipatena. ⁵³ Ammengkad ammu si nu marangngak si duffun ki Ama, manundun si kawalufulu si adwarifuwa anghela misalak sikwak?§ ⁵⁴ Udde nu antuweno akwangku, ansanna meyakkuruwino neturakka sapiti Dios a sapitanna si maawag si makwa yaw?"

⁵⁵ Wasinoy, sinapiti Jesus sino tolayira si, "Ma, narakkat-taka tolay ta nassisaset anna nassibafa'gungkayuwa umang mano'ma sikwak? Kadda awa aggatutturak sino Templo a manuldu sikwayu. Mayan bakkanna sinayino nano'mandaw sikwak? ⁵⁶ Udde nakwa ammin yaw takesi meyakkuruwino nepeturakki Dios sino gumalabbunira." Sin nassapitani Jesus sinay, nabfafukal amminino adalannera e nananawanda.

Ino Nimbistigaranino Turayirana Judyu Ki Jesus

(Mar. 14:53-65; Luc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

‡ **26:50** 26:50 Ino tata kappaya anggama sapitan sino dami'na Griego: "Sanneno gakkannuwa inang sitaw?" § **26:53** 26:53 Ino sapitannino dami'na Griego, nasuruk si karadwa a bunggoya anghel. Sin tiyempowi Jesus, ino bilangino sindaluwera sino tata a bunggoy, annamarifu.

⁵⁷ Wasin dino'manda i Jesus, neyanda sino balayi Caifas a afafuna padiya nakkakarampattanino mammesturuw-erana lintig andino korwanira a pangafuwanna Judyu. ⁵⁸ Dumadandani Pedro sino gafanda kiyad si ginamwang sino kalawatan inaya balay, e inang nakituttud sino gwardiyera kesi itanneno makwa ki Jesus.

⁵⁹ Ino pangafuwanirana padi andino korwanira a nakkakarampat, niintufukira si pamakurudda a pappali-watanda ki Jesus, massiki nu ammena gakkurug, ta aki-randa a pamapatayan sikwana. ⁶⁰ Udde awana sinumpa-landa, massiki odduweno manistigu si siri mappeafu sik-wana. Wasinoy, agyanino adwera a tolaya ⁶¹ nassapit si, "Iyawa tolai, sinapi'na si damana a darallannino Templowi Dios, kasena pata'daggan si tallu aw."

⁶² Wasinoy, natta'daggino afafuna padi, e sinapi'na ki Jesus si, "Ma, awana isomba'nu sino ipaliwa'da sikwam?"

⁶³ Udde sininappelangi Jesus. Antuweno sinapikkappayino afafuna padi si, "Isapatammad ki Dios a aggabiyag ta ituldum sikwami nu gakkuruwa ikka i Kristo a Abbingnga."

⁶⁴ "On, gakkuruwino sinapi'nu," kunni Jesus. "Udde ino sapitangku sikwayu, itanda'nga a Abbingnga Tolaya aggatuttud sino padiwanani Dios a mannakadama. Itandak kappena a muliya maggabwat sey langita mebulun si dulam."

⁶⁵ Wasin diningngangngenay, pinissayino afafuna padiyeno barawasinangkepaya mangipaita sino bungu'na, e sinapi'na si, "Ikunnaneno baggina ki Dios! Anna kepayino awantama manistigu? Diningngaddam amminino narakkatta sinapi'na. ⁶⁶ Sanneno ureyuwa makwa sikwana?"

"Nalliwat, e mapapatened!" kunda. ⁶⁷ E ilupaluppandeno mutungnga anna sinatampalanda. Ino korwanira, sinipasi-panda ⁶⁸ a nassapit si, "Ikka a Kristo, nu gumalabbungka, sapitannu nu inyeno nanipang sikwam."

Ino Niimaddani Pedro Ki Jesus

(Mar. 14:66-72; Luc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aggatuttuggepayi Pedro sino kalawatan sin inara'niyeno tata a balatanga aripan sikwana, e sinapi'na si, "Massiki ikka, nebumbulangka ki Jesus a taga-Galilea."

⁷⁰ Udde neimanna sino nara'langanda ammin, e sinapi'na si, "Ammek ammu yan sapitannu."

⁷¹ Wasinoy, inanggi Pedro sino pampangnga kalawatana ara'ni sino lamwangan. Udde agyangkappayino balatanga aripanna nangita sikwana, e sinapi'na sino tolaiyira sinay si, "Inaya lalaki, nebumbulun ki Jesus a taga-Nazaret."

⁷² Udde neimaggappayi Pedro a nassapit si, "Isapatak si ammek inammu inaya tolay."

⁷³ Ammena mabayag e inara'niyeno tolayira sinay e sinapi'da si, "Gakkuruwa tataka sikwara, se melasin sino addami'nu."

⁷⁴ E nesapata i Pedro si, "Massiki matayak nu ammena gakkurug yo sapitangku. Ammek gakkuruwa ammu yana tolay." Assapi'na lang sinoy, nassiralotinnino lalung. ⁷⁵ E dinandammi Pedroweno sinapiti Jesus a "Liyeya massiralotino lalung, nami'luwannakunna neimad." E nallawani Pedro e nakatangatangit.

27

Ino Niyalawatanda Ki Jesus Ki Pilato

(Mar. 15:1; Luc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Wasin gigi'battin, nammamitingino ammina pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu, e nattatarabbanda nu ansanneno ammapatera ki Jesus. ² E binaludda, kasera inang neyalawat ki Gubernur Pilato.

Ino Natayani Judas

(Inangwa 1:18-19)

³ I Judas a nifuyut sino nano'mera ki Jesus, naamuwanna si nasentensiyani Jesus a matay, e nammoboli sino inangwana. Wasinoy, neyulineno tallufuluwa pirak sino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwan, ⁴ e sinapi'na si, "Nakaliwatak, se nepado'makino tolaya awana liwa'na."

"Awaninna ammumi sitan," kunda sikwana. "Ikka pelangino makammu." ⁵ Netakkufi Judasino tallufuluwa pirak sino lawummeno Templo, kasena inanaw e inang nappattal.

⁶ Ina'namino pangafuwanirana padiyeno pirak, e sinapi'da si, "Kontara sino lintiddama meyekwa yawa pirak sino aggiitungantam sito Templo, se pagana biyangnga tata a tolay." ⁷ E nattatarabbanda nu sanneno keusaranneno pirak, e dinandanda si iyatanda sino lubangnga tata a maddweng si banga ta pabbalinda si attanamman sino bakkanna kalubbunanda. ⁸ Antu gafuna, maingnganan inaya lubag si Lubangnga Ada kiyad sito ingkein. ⁹ Antuweno neyakkuruwanino neturakki Jeremias a gumalabbun si'ina kunna si,

"Inappareno tallufuluwa piraka nattatarabbanino gaka-gakera i Israel si fustuwa pagana, ¹⁰ e neyatanda

sino lubangngeno maddweng si banga, a antuweno sinapiti Afu Dios sikwaka makwa.”*

Ino Nimbistigarani Pilato Ki Jesus
(Mar. 15:2-5; Luc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Wasinoy, nepaa'landa i Jesus sino gubernador, e inimbistigarino gubernadora nabbebut si, “Ikkeno Arina Judyu?”

“Nu antuweno sapitannu, antu,” kunni Jesus.

¹² Udde wasin nepaliwatino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwan, awana nesomba'na. ¹³ Antu gafuna, sinapiti Pilato si, “Ammengkad madingngaggino odduwa ipaliwa'da sikwam?” ¹⁴ Udde ammayingke sinombati Jesus sino nepaliwa'da, antuweno nakka'bawino gubernador.

Ino Nasentensiyani Jesus A Matay
(Mar. 15:6-15; Luc. 23:13-25; Jn. 18:39-19:16)

¹⁵ Ino gagangayino gubernador, kadda fiyestana La'wutan, aneno tata a pallawananna a balud, massiki inyeno anggammino tolayira a arangngan. ¹⁶ Sinoya tiyempo, agyanino tata a balura naddinnamag gafu sino kinarakka'nenno inangwana a mingngan si Jesus Barrabas. ¹⁷ Antu gafuna, wasin nakkakarampattino odduwera a tolay, nebebuti Pilato sikwara si, “Inyeno anggandawa pallawanangku, i Jesus Barrabas onnu i Jesus a maingnganan si Kristo?” ¹⁸ Kunnenoyino nebebu'na, se ammuna si neyalawa'da i Jesus sikwana gafu sino apalda. ¹⁹ Ino tata kappay, wasin aggatuttuggepayi Pilato sino tuttunna ukum, nepetulduweno atawana si, “Ammeka luma'laka mangastigu sitana tolaya awana liwa'na, se kattalatalawino sinenakku sino gafi mappeafu sikwana.”

²⁰ Udde ino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwan, sinutunggungandeno tolayira sinay takesi arangnganda ki Pilato a i Barrabasino pallawananna e i Jesusino papapatena. ²¹ Antu gafuna, wasin nebebukkappayino gubernador nu inya sikwara a adweno angganda a pallawananna, nesomba'da si, “I Barrabas!”

²² “Nu kunnenoy, sanna mantuweno akwangku ki Jesus a mingngan si Kristo?” kunni Pilato.

“Ilansam si krus!” kunda ammin.

²³ “Ma? Sanna ma'lurino liwa'na?” kunni Pilato.

Udde neyangkakulawura si, “Ilansam si krus!”

²⁴ Wasin magi'na i Pilato si awaninna damana akwan se ara'niyenna maguluguluweno tolayira, nappaappa si

* 27:10 27:10 Zacarias 11:12-13; Jeremias 32:6-9

danum e binagguwanneno kama'na sino nara'langanda, e sinapi'na si, "Antuyawino mangipaita si ammek luma'laka mamapatay sitawa tolay. Ikkayuneno makammu!"

²⁵ E sinombat amminino tolayira si, "Kadde, ikkami andino gakagakamiyereno makammu sino katayanna!"

²⁶ Wasinoy, nepallawani Pilatowi Barrabas, udde i Jesus, nepasiwa'wa'na, kasena neyalawat sino sindaluwera ta ilansara si krus.

Ino Inangweno Sindaluwera Ki Jesus

(Mar. 15:16-20; Jn. 19:2-3)

²⁷ Wasinoy, netallungino sindaluwera i Jesus sino balayino gubernador, e inaribumbung amminino sindalunera. ²⁸ Binoyanganda e binarawasiyanda si ata'nanga barawasiya nalibaga a kunnangke barawasina ari. ²⁹ Binalikokawandeno nasasit, e nesinga'da sikwana a kunnangke koronana. Nepiggandeno diwanana kama'na si sikal a kunnangke senyalneno kinaarina. E namaliturira sino a'langnga a nassandayaw sikwana, e sinapi'da si, "Madayoka nadda Arina Judyu!" ³⁰ Ilupaluppanda, kasera inappeno sikalla nepaigganda sikwana ta antuweno nepamompolda sikwana. ³¹ Wasin nasinduwera a nappoporay sikwana, inarireno nebarawasira sikwana, e nepatalira kappayino dadana barawasina, kasera neyang sino pilansanda sikwana.

Ino Nilansanda Ki Jesus Sino Krus

(Mar. 15:21-32; Luc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Wasin agyanira kepay sino dalan, dinambaldeno tata a lalakiya taga-Cirene a mingngan si Simon, e pinatu'da a nepabuttungino krusi Jesus. ³³ Wasin ginamwangira sey Golgota, ino anggama sapitan, ino agyananino takata'nga ulu, ³⁴ painumanda si tayuwa nalamuran si a'duwa mappaaranan si malow. Udde wasin sininsimanna, ammena ininum.

³⁵ E nelansara sino krus. Wasinoy, nabbabinnunutira a naggaradwa sino barawasina, ³⁶ kasera nattuttura mindag sikwana. ³⁷ Aneno nepikka'da sino kalekeneno uluna a neturakkanino nepaliwa'da sikwana a kunna si, "Antuyawi Jesus a Arina Judyu." ³⁸ Nelansara kappayino adwera gumattakaw sino krusda, tata sino padiwananna, tata sino padawina.

³⁹ Ino natta'lifira, wawwarangngiwangnganda a a'ayoyungana massapit si, ⁴⁰ "Matta kunnu si darallannuweno Templo, kasem kappay pata'daggan si tallu aw? Nu kunnenoy, salakannu antu yan baggim! Nu gakkuruwa Abbindaka i Dios, mulluggan sitan krus!"

41 Kunna kappay, ino pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan, ina'ayoyunganda kappayi Jesus a nassapit si, 42 "Nesala'ngeno korwana tolay, udde ammena makaisalak sino bagginangkepay. Antu ke kanuweno Arina Israel. Nu gakkuruwinay, umullunggad sino krus, e manguruggami sikwana. 43 Talakkanna kanuwi Dios e kunna si antuweno Abbingnga. Itantam antu nu anggammí Dios a misalak sikwana." 44 Massiki ino gumattakawira a nelansa si krus sino idangnga, nakiayoyungira kappay sikwana.

Ino Natayani Jesus

(Mar. 15:33-41; Luc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Wasin alas doseyin, nallammuk ammina palulubbun kiyad si tallu orat. 46 Wasin ara'niyen si alas tres si fuwab, nekokwa i Jesus a naddamit a nassapit si, "Eli, Eli, lama sabaktani?", ino anggammá sapitan, "Diosku, Diosku, mayan inanawandak?"

47 Wasin diningngaggino korwanira a nagyan sinay, sinapi'da si, "Ayanna i Elias." 48 Nalayawino tata sikwara a inang nangappa si kunnangke kapat. Nesosona si kilam, kasena pinakaw si biltak ta iyaddangnga ki Jesus ta sussupanna. 49 Udde kunnino korwanira si, "Ammembu, ta itantam nu gumamwangi Elias a misalak sikwana."

50 Wasinoy, nakkulawuwi Jesus e natayin. 51 Neyindana napissayino kortina a nanaldak sino Kadidiosana Kwartuneno Templo, a neyafu sino kalekay kiyad sino difafa. Nalunig e nabbartakino batuwera. 52 Nabukkatanino tanammira e nangngangoliyeno odduwera a tolayi Dios a natay si'in, 53 e nallawanira sino tananda. Wasin nangngangoliyenni Jesus, inangngira sey Jerusalem a Nadiosana Lubun, e odduweno nangita sikwara.

54 Wasin nagi'nenó kapitanna sindalu andino bafulunera a mindag ki Jesusino alunig, e initará ammina nakwa, nakatalawira, e sinapi'da si, "Gakkurug ikka a Abbingi Dios iyawa tolay."

55 Oddu kappayino bafabbaya aggadipat sino makwa. Ireño nebumbuluna nanuffun ki Jesus sin naggabwatanda sey Galilea. 56 Ino korwan sikwara, i Maria Magdalena, i Maria a inara Santiago anni Jose, annino atawa i Zebedeo.

Ino Nitanammanda Ki Jesus

(Mar. 15:42-47; Luc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 Wasin fuwafin, ginamwangino tata a ba' nangnga tolaya taga-Arimatea a mingngan si Jose a tata kappaya nangurug ki Jesus. 58 Inang ki Pilato a narang sino baggiyi Jesus,

e sinapiti Pilato si damana a appan. ⁵⁹ Inappa i Jose ino baggina, e bina'battanna si bawuwa nafurawa sinnun. ⁶⁰ Neyekwana sino tanamma nad a bawuwa nepangwana a neyabbut si batuwa kunnangke agweb, kasena nangalleling si da'dap a paggaku'na sino tanam, e inanawin. ⁶¹ Agyan sinera Maria Magdalena annino kanganna a i Maria a aggatuttura ina'lang sino tanam.

Ino Nindaggira Sino Tanammi Jesus

⁶² Sinoya aw, antuweno paddadanano Judyuwa para sino kadarama'na a awna agginwangan.† Sinoya awna agginwangan, inangngino pangafuwanirana padi andino Fariseowera ki Pilato, ⁶³ e sinapi'da sikwana si, "Afu, madandammi si sin aggabiyaggepay inaya massisiriya tolay, sinapi'na si mangngangolina si tallu aw. ⁶⁴ Antu gafuna, nalawad nu paindangnguveno tanam kiyad si mekatalluwa aw, tantaro nu umang takawannino adalannereno baggina, kasera sapitan si nangngangoliyen. Nu kunnenoyino akwanda, oodduneno balabaliyanda sinaya sirira amma sino binalabaliyani Jesus sin nassisiriyanna si antuweno Kristo."

⁶⁵ "Mangappakayu mantu si sindalu ta paindaddaw si nalawarino tanamma," kunni Pilato. ⁶⁶ Antuweno inanawira e inanda minarkanino batuwa sellanneno tanam ta malasinda nu wara mabbukkat. E nibatangira si sindaluwa mindag.

28

Ino Nangngangoliyani Jesus

(*Mar. 16:1-11; Luc. 24:1-12; Jn. 20:1-18*)

¹ Wasin nasinduveno awna agginwangan e gigi'battinna Linggu, inang initara Maria Magdalena annino kanganna a i Maria sino tanammi Jesus. ² Kaka'meng kelanga nalunig si natuyag, se naddassino tata a angheli Dios a naggabwat sey langit. Kinaroringngeno batuwa nesellad sino tanam, kasena nattutturano. ³ Karririyeno mutungnga a kunnangke kilat e nakafurawingke ino barawasina. ⁴ Nayya'yakkino mindaggira gafu sino talora, e naletwarira a kundangke natay.

⁵ Udde sinapitino anghel sino bafabbayira si, "Ammekayu mattalaw. Ammuk si tufukandawi Jesus a nelansa sino krus. ⁶ Udde awanin sitaw, se nangngangoliyen a antuweno sinapi'na sikwayu. Umandaw itanino newagganna, ⁷ e kangkamandawa umang ituldu sino adalannera a

† **27:62** 27:62 Ino gagangena Judyu, mangiyafuweno awna agginwangan nu massi'lappin si awna Biyernes, e masindu nu massi'lappin sino awna Sabadu.

nangngangoliyen, e untanandakayuwa umang sey Galilea. Itandona sinay. Aggadandammandaw yawa sinapikku sikwayu.”

⁸ Antu gafuna, nakkangkamira a inanaw sino tanam. Nakatalawira udde maanggammira kappay, e nalayawira a inang nituldu sino adalannera. ⁹ Wasin aggepalapalayawira, kaka'meng kelanga dinambalira i Jesus, e sinapi'na si, “Sintawino angandaw?” Inara'niyera sikwana, namaliturira, e inawakandeno takkina a naddayaw sikwana. ¹⁰ “Ammekayu mattalaw,” kunni Jesus sikwara. “Umandaw ituldu sino kakkolakuwera ta umangngira sey Galilea e maitara'nga sinay.”

Ino Namasussukanda Sino Nindaggira Sino Tanam

¹¹ Wasin nakaanawinnino bafabbayira, inang sino lubuna Jerusalemno korwanira a sindaluwa nindag sino tanammi Jesus, e nepakaammura sino pangafuwanirana padi ammina nakwa. ¹² Antu gafuna, nammamitingino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwan, e nattatarabbandeno akwanda nad. E ino inangwara, pinasussukandeno sindaluwera si odduwa pirak, ¹³ e sinapi'da sikwara si, “Kunna nad yawino sapitandaw sino tolayira. ‘Sino gafiya aggakaturuggami, ginamwangino adalanira i Jesus e sinakoreno baggina.’ ” ¹⁴ Sinapi'da kappay si, “Ammekayu mattalaw tantaro nu maammuwanino gubernador yaw, se ikkamiyeno makammuwa makitatabbag sikwana ta ammerakayu ansan.”

¹⁵ Antuweno inappeno sindaluwereno pirak e inangwareno netuldu sikwara. Antu gafuna, kiyad sito ingkein, antu kepayino sapisapitannino Judyuwera.

Ino Nappaddani Jesus Sino Adalannera

(*Mar. 16:14-18; Luc. 24:36-49; Jn. 20:19-23; Inangwa 1:6-8*)

¹⁶ Wasinoy, inangngino kadwafulu si tata a adalani Jesus sey Galilea, sino kulura netulduwi Jesus si umangnganda. ¹⁷ Wasin initara i Jesus sinay, naddayawira sikwana, udde ino korwanira, naddaladudwera. ¹⁸ Inara'niyanira i Jesus, e sinapi'na si, “Neya'da sikwakino ammina kalintiyan sey langit anna sito lubag. ¹⁹ Antu gafuna, dundunantakayuwa umang sino ammina lulubbun sito lubag ta tulduwandaw ammina tolay ta mabbaliyera si adalanku. Bawtisarandawira a mangipaita si mesapatira ki Ama, sikwaka Abbingnga, annino Espirituna, ²⁰ e tulduwandawira

a mangurug sino ammina netungku sikwayu. Aggadan-dammandokappay si kanayunaka mebulun sikwayu kiyad sino uddina aw.”

Ino Nalawara Damaga Neturakki Marcos Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pabloweno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunveno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Nanulduwani Juan A Gumabawtisar

(Mat. 3:1-12; Luc. 3:1-18; Jn. 1:19-28)

¹ Antuyawino nalawara damag mapeafu ki Jesu Kristo a Abbingi Dios. ² Nangiyafu yaw sin neyakkuruwino neturakki Isaias a gumalabbuni Dios si'in a antuweno sinapiti Dios sino Abbingnga. Sinapi'na si,

“Dingngaggannu, ananeno dundunangku a maunta sikwama midadan sino pallakarannu. ³ Antuneno mikulakulawu sey kalolowata massapit si, ‘Idadandawino

lakarannino Afuyu a gumamwang takesi nalawan-
 neno dalana pallakaranna.' ”*

⁴ Neyakkuruwinay sin nappaita i Juan a Gumabawti-
 sar sey kalolowat. Nanuldu sino inangngira naningn-
 gag sikwana. Sinapi'na sikwara si, “Iboboliyu naddino
 liwa'dawira e mappabawtisarkayu takesi pakomani Diosino
 liwa'dawira.” ⁵ Odduweno tolayira a inang naningngag
 sikwana a naggabwat sey Jerusalem anda sino ammina
 lulubbunna Judea. Nepunnurereno liwa'da, kasenera bi-
 nawtisaran sino wawwanga Jordan.

⁶ Ino barawasiyi Juan, naangwa si du'du'na kamelyu
 anna gaddangino sintaronna. Ino pay nepakkatolena,
 durun anna diyuna ayokan. ⁷ Netutulduna sino tolayira
 si, “Ara'niyennino gamwanganino tolaya napatig amma sik-
 wak. Massiki ino muttad sino gakanneno sapatu'na, ammek
 meannunga mangwa, gafu sino nappelalota kinapatingnga.
⁸ Sitoya, bawtisarantakayu pelang si danum, udde sikwana,
 bawtisarandakayuna sino Espirituwi Dios.”

Ino Nappabawtisarani Jesus
 (Mat. 3:13-17; Luc. 3:21-22)

⁹ Sinoya tiyempowa nabbawtisarani Juan sino tolayira,
 ginamwangi Jesus a naggabwat sey Nazaret a lubbun sino
 probinsiya a Galilea, e binawtisarani Juan sey wawwanga
 Jordan. ¹⁰ Wasin gina'danginni Jesus sino danum, initaneno
 langita nabbukkat annino Espirituwi Dios a kunnangke
 kalapatiya maddassa maffun sikwana. ¹¹ Agyanino nad-
 damit sey langita nassapit si, “Ikkeno Abbingkuwa iid-
 dukangku, e maangammakungke sikwam.”

Ino Nanalodawani Satanas A Nanutungung Ki Jesus
 (Mat. 4:1-11; Luc. 4:1-13)

¹² Wasinoy, nefuyutino Espirituwi Diosi Jesus sey
 kalolowat. ¹³ Nagyan sinay si appatafuluwa aw e dinalo-
 daw i Satanas a nanutungung sikwana. Agyanino suma-
 ronira a animal sinaya agyananna, udde agyangkappayino
 anghelira a nanuffun sikwana.

Ino Nangiyafuwani Jesus A Nanuldu
 (Mat. 4:12-17; Luc. 4:14-15)

¹⁴ Wasin nabalurani Juan, nuliyi Jesus sey Galilea a nan-
 uldu sino nalawara damaga naggabwat ki Dios. ¹⁵ Sinapi'na
 si, “Nada'ngennino tiyempowa piyakkuruwani Dios sino
 sinapi'na. Ara'niyennino patturayanna. Iboboliyu man-
 tuweno liwa'dawira anna manguruggayu sino nalawara
 damag.”

* 1:3 1:3 Malakias 3:1; Isaias 40:3

Ino Nayani Jesus Sino Palanguwa Adalannera
(Mat. 4:18-22; Luc. 5:1-11)

¹⁶ Wasi tata si awa malallakari Jesus sino dappi'na bebaya Galilea, initaneno adwera a makkolaka gumattafukul a da Simon anni Andres. Iyattureno tafukulda sino bebay. ¹⁷ Sinapi'na sikwara si, "Mebulungkayu sikwak takesi pabbalintakayu si kunnangke gumattafukul si tolay."
¹⁸ Inanawandanino tafukulda e nebulunira sikwana.

¹⁹ Sin aggelakalakarira sino dappi'na bebay, inita kappayi Jesusino adwera a makkolak a da Santiago anni Juan a abbingira i Zebedeo. Aggatakayira sino abanda a mamiyangay sino tafukulda. ²⁰ Inayanira kappayi Jesus, e inanawandanino amara andino tandanandera sino abang, e nebulunira pay ki Jesus.

Ino Nappaanawani Jesus Sino Narakkatta Espiritu
(Luc. 4:31-37)

²¹ Wasinoy, inanda Jesus sey Capernaum. Sin awna agginwangan, sinallungira sino sinagoga, e neyafuwi Jesus a nanuldu. ²² Nakka'bawino tolayira sino annulduna, se nanuldu sikwara a mangipaita si aneno kalintiyanna a manuldu, a ammena nekunna sino annulduweno mames-turuwerana lintig. ²³ Ana sinayino lalakiya naassaddan si narakkatta espiritu. ²⁴ Kaka'meng kelanga nakkulawuwa nassapit si, "Sanna ma'lurino gakkannu sikwami, Jesus a taga-Nazaret? Ginamwangka kadda manaral sikwami? Ammutakan. Ikkeno Abbingi Dios a awana liwa'na."

²⁵ Udde "Suminakkan!" kunni Jesus sino narakkatta espiritu. "Anawannun yana tolay!" ²⁶ Nepakkoldatino narakkatta espirituweno lalaki anna nepakkulawuna, kasena inanawan.

²⁷ Nakka'bawino anera sinay, e nakkapakipakibebutira a massapit si, "Sanna yaw? Nedumengke yawa bawuwa tulduna! Se massiki ino narakkattira a espiritu, kuruwandeno sapitanna e manawira!" ²⁸ Antu gafuna, nalana naddinnamino mappeafu ki Jesus sino lulubbunna Galilea.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Odduwera A Tolay
(Mat. 8:14-17; Luc. 4:38-41)

²⁹ Wasin nallowanda Jesus sino sinagoga, nangawwatira sino balera Simon anni Andres. Nebulungkappera Santiago anni Juan. ³⁰ Wasin ginamwangira, aggaiddeno katuwanganini Simon a bafay se mababannag, e sinapi'da ki Jesus. ³¹ Inara'niyani Jesus, e ginafu'nenno kama'na ta duffunanna a gumabwat. Kaka'meng kelanga naariyeno babannangnga, e pinakkannera.

³² Wasin sumallappinnino sinag, neyanda ki Jesusino aminira a matakit andino naassaddanira. ³³ Nakkakarampat aminino tolayira sinaya lubbun sino lasinneno balaya agyanani Jesus. ³⁴ Odduweno nepabbattunoyi Jesus a matakit, massiki naddadarumeno taki'da, e oddu ke ino nepaanona a narakkatta espirituwa inassad sino tolayira, udde nepasina'ngera, se ammura si antuweno Abbingi Dios.

*Ino Nanulduwani Jesus Sino Lulubbunna Galilea
(Luc. 4:42-44)*

³⁵ Wasin marrifarifad si kadarama'na, ginabwati Jesus e nebakkang sino lubbun takesi mittata a makkararag. ³⁶ Wasin ginabwa'da Simon andino bafulunnera, inanda inintufuk. ³⁷ Wasin sinumpalanda, sinapi'da sikwana si, "Tufukandakeno tolayira." ³⁸ Udde sinapi'na sikwara si, "Umangnetam abbu pay sino wewe'nginna lulubbun ta manulduwappay sinay, se antuwenayino gakkagguwa inangngan sitaw." ³⁹ Wasinoy, nannodoyuwira sino lulubbunna Galilea, e kadda lubbuna inangnganda, nanulduwi Jesus sino tolayira sino sinagogarera, e nepaanoneno narakkattira a espirituwa inassad sino korwanira.

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Nakkutal
(Mat. 8:1-4; Luc. 5:12-16)*

⁴⁰ Waso kunnenoy, agyanino nakkutalla inang ki Jesus. Namalitud sino a'langnga a nakiggimallak sikwana a massapit si, "Nu anggammu, damaraka pabbattunoyan."

⁴¹ Inallakki Jesus, e inappanganna. Sinapi'na si, "On, anggangku si mabbattunoykan. Maariyen yan kutsalnu."

⁴² Kaka'meng kelanga naariyeno kutsalna.

⁴³ Wasinoy, nepaanawi Jesus, e sinutunna si, ⁴⁴ "Ammem sapitan yaw si massiki sanna a tolay, nu ammem lud umang mappaita sino padi ta itanna nu naariyennino kutsalnu. Kasem iya'da sikwaneno netuni Moises si'ina mewa'lat ki Dios takesi wara pangammuwanino tolayira si gakkuruwa nabbattunoykan." ⁴⁵ Udde wasin inanawino lalaki, minamammalna so ingkelanga tolayino nakwa sikwana. Antu gafuna, amme makaangngi Jesus si ingkelanga lubbun, tantaro nu odduweno tolayira a dumambal sikwana, nu ammena lud nagan sino kalolowata aroyu sino lubbun. Udde oddu kepayino tolayira a naggabwat si palulubbuna inang sikwana.

2

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Tolaya Paralitiku
(Mat. 9:1-8; Luc. 5:17-26)*

¹ Wasin nalla'wutino pipidya a aw, nuliya Jesus sey Capernaum, e naddidingngagganino tolayira a ginamwangin sino balena. ² E nakkakarampattira sinay makkiyad si awaninna pagyananino korwanira, massiki sino lamwangan. Wasin manulduwi Jesus sino sapiti Dios sikwara, ³ aneno ginamwangira a appata lallakiya nabbolig si tolaya paralitiku. ⁴ Udde ammera dama a meara'ni ki Jesus gafu sino kaodduweno tolayira. Antu gafuna, neune'da sino atap, e inabbutandeno ata'meno batuwi Jesus, kasera nepatabbafeno tolaya paralitikuwa aggaidda sino bolig. ⁵ Wasin inita i Jesusino annala'da sikwana, sinapi'na sino paralitiku si, "Kolak, napakomaninnino liwa'nu."

⁶ Agyanino mamnesturuwerana lintiya aggatuttud sinay, e kunda sino nakanda si, ⁷ "Sanna lang kunnenayino sapitanna? Ikunnananino baggina ki Dios. Se bakkangk-abelangi Diosino makapakoma si liwat?"

⁸ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, e sinapi'na si, "Ma, ansanna lang kunnayanino dinandandaw? ⁹ Naladda ma'lura massapit si 'Napakomanino liwa'nu' amma sino 'Gumabwakka, appannuweno iddam e umanokan.'" ¹⁰ Udde nu kunnenoy, sapitangku mantuweno madyat takesi ipaitak sikwayu si ikkanakino Abbingnga Tolaya aneno kalintiyanna sito lubagga mamakoma si liwat." ¹¹ E sinapi'na sino paralitiku si, "Gumabwakka, appannu yan iddam, ta umanokan."

¹² Wasinoy, ginabwatino lalaki, inappaneno iddana, e inanawin, a aggitanino tolayira. Amminira a ana sinay, nakka'bawira e dinayora i Dios a sapitanda si, "Am-metangkepay nakaita si kunnayaw!"

Ino Nayani Jesus Ki Levi

(Mat. 9:9-13; Luc. 5:27-32)

¹³ Wasinoy, inang kappayi Jesus sino dappi'na bebaya Galilea. Odduweno tolayira a nakkakarampat sino agyananna, e sinulduwannera. ¹⁴ Wasin malallakari Jesus, initana i Levi a abbingi Alfeo. Aggatutturi Levi sino ofisnana abbuwitan, se antuweno tarabafuna. "Mebulungka sikwak," kunni Jesus. Ginabwati Levi e nebulun sikwana.

¹⁵ Wasinoy, nangnganda Jesus andino adalannera sino balera Levi, e odduwera a nakikkana gumattuki si buwit annino korwanira a minalliwata tolay. Se odduwera a nebulun ki Jesus. ¹⁶ Wasin initeno mamnesturuwerana lintiya Fariseo si nakikkani Jesus sino tolayira a kunnenoy, nebebu'da sino adalannera si, "Ansanna lang makikkan sino gumattukiyera si buwit andino korwanira a minalliwata tolay?"

17 Diningngaggi Jesusino pattatarabbanda, e sinapi'na a niyamparig si, "Inyeno mawag si doktor, nu bakkampelangino matakit? Ammek inang sitawa mayag sino naggaddangngira a tolay, nu ammena lurino malliwatira."

Ino Mapeafu Sino Pallantangana Mangngan
(Mat. 9:14-15; Luc. 5:33-35)

18 Wasi tata si aw, nallantanga mangnganino adalanira i Juan a Gumabawtisar andino Fariseowera. E agyanino inangngira ki Jesus, e sinapi'da si, "Ino adalanira i Juan andino Fariseowera, aneno awa mallantangira a mangngan. Udde ino adalannuwera, ammera akwan. Sanneno gafuna?"

19 Sinabbira i Jesus a niyamparig si, "Nu wara makkasar, kundokad si amme makikkanino bafulunino mangatawa a inayanna? Mangnganira, se narakkat nu lantangandeno mangngan nu wara kepay sino agyanandeno mangatawa. 20 Udde duma'nganeno tiyempowa meanaw sikwareno mangatawa, antuneno pallantanganda a mangngan."

Ino Mapeafu Sino Bawuwa Tulduwi Jesus
(Mat. 9:16-17; Luc. 5:36-39)

21 Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, "Awana tolaya miyappit si bawu sino gamita sinnun. Se makkassannino bawu e ilabbenneno de'na, e maampapissayino naappitan. 22 Awangkappaya miyekwa si talifawu sino dadana sinan angang a gaddang, se battakanna, mesayukino tayug, anna madaral kappayino gaddang. Ino bawuwa tayug, bawu kappenadda gaddangino keyekwana."

Ino Mapeafu Sino Awna Aggimwangan
(Mat. 12:1-8; Luc. 6:1-5)

23 Wasi tata si awna aggimwangananna Judyu, nallakadda Jesus sino aggumana namulan si trigo. E ino adalanera, nappera sino dawana e binula'da. 24 Udde initeno Fariseowera, e nabbebutira ki Jesus si, "Ma, sanna lang kunnayanino akwanino adalannuwera? Kontarandeno lintiddama kammarallino maggani so awna aggimwangan."

25 Sinabbira i Jesus si, "Ammeyu kepekad binaseno inangwa i Ari David andino bafulunnera sin nabisininira? 26 Sinallungi David sino balayi Dios e inappaneno tinapaya newa'lat ki Dios a kunnino lintiya kammaralla akkanannino bakkanna padi. Udde nakkanna kepay e na'danneno bafulunnera. Nakwenay sin tiyempowa i Abiatarino afafuna padi." 27 Sinapikkappeluri Jesus si, "Ammena pinaratuwi Diosino tolayira a mearipan sino lintig mapeafu sino awna aggimwangan, nu ammena lud inangweno awna

aggimwangan si pallawaranino tolayira. ²⁸ Antu gafuna, ikkanaka Abbingnga Tolayino ana kalintiyanna a massapit sino damana a maangwa sino awna aggimwangan.”

3

Ino Lalakiya Pilayino Tata A Kama'na

(Mat. 12:9-14; Luc. 6:6-11)

¹ Wasin tata si aw, inang kappayi Jesus sino sinagoga. Agyan sinayino lalakiya pilayino tata a kama'na. ² Agyangkappayino tolayira a mallakkap ki Jesus nu pabbattunoyanneno lalaki sino awna aggimwangan, ta wara pidarumanda sikwana. ³ Sinapiti Jesus sino lalakiya pilayino kama'na si, “Umangka sito nara'langammi.” ⁴ Kasena nepakibebut sino tolayira si, “Sanneno anggammino lintiddama akwantam sino awna aggimwangan? Mangwetam si nalawad onnu narakkat? Misalak si tolay onnu mamapatay?” Udde aggasisinakkira. ⁵ Nabbunguti Jesus a nangita sikwara, e malowino nakamma gafu se nataggatino ulura anna awana alla'da. Sinapi'na sino lalakiya pilay si, “So'yarannu yan kama'nu.” Sino'yanna, e napiyen. ⁶ Gafu sinay, nallawanino Fariseowera e inangngira nakitatabbag sino buyutira i Ari Herodes nu ansandeno mamapatay ki Jesus.

Ino Nanandanano Odduwa Tolay Ki Jesus

⁷ Wasinoy, nanora Jesus andino adalannera sinay, e inangngira sino dappi'nenno bebaya Galilea. Odduweno tolayira a dinandan sikwara a naggabwat sey Galilea. Odduwera kappaya naggabwat sey Judea, ⁸ Jerusalem, Idumea, dammangngeno wawwanga Jordan, annino naggabwatira sey Tiro anna Sidon, kunna kappay sino wewe'nginda. Inangngira ki Jesus, se diningngaddeno ammina inangangwana. ⁹ Gafu sino kaodduweno tolayira, sinapiti Jesus sino adalannera si umangngira mappa si abang ta pattutturanna a manuldu takesi amme pidakkannino odduwera a tolay. ¹⁰ Se odduwennino nepabbattunoyna, antuweno inaribumbunganino matakitira takesi appanganda nad. ¹¹ Ino kappay tolayira a naunaggan si narakkatta espiritu, kadda itanda i Jesus, nassakabbira sino a'langnga a nepakkulawuweno narakkattira a espiritu sikwara si, “Ikkeno Abbingi Dios.” ¹² Udde netutuni Jesus sikwara si ammera nad massapit sino mappeafu sikwana.

Ino Namiliyani Jesus Sino Karadwera A Adalanna

(Mat. 10:1-4; Luc. 6:12-16)

¹³ Wasinoy, nanu'duwi Jesus sino kakuluran, inayanneno tolayira a anggama, e dinandanira sikwana. ¹⁴ Sikwara a dinandan sikwana, namili si karadwa, e iningngananna si apostolna, a iraneno kanayuna mebumbulun sikwana anna iraneno dundunanna a umang manuldu. ¹⁵ A'dannera kappay si pannakadama a mappaanaw sino narakkatta espirituwa inassad. ¹⁶ Iyawireno karadwa a pinilina: i Simon a nginali'na si Pedro, ¹⁷ da Santiago anni Juan a abbingira i Zebedeo a nginali'nera si Boanerges, ino anggama sapitan, natansitira a kunnangke addug, ¹⁸ da Andres, Felipe, Bartolome, Mateo, Tomas, Santiago a abbingi Alfeo, Tadeo, Simon a ngananda si Patriota se ikaloneno lubbunna, ¹⁹ anni Judas Iscariote a antuneno mallaku sikwana.

I Jesus Anni Beelzebub

(Mat. 12:22-32; Luc. 11:14-23)

²⁰ Wasin nuliyenda Jesus andino adalannera sino balaya agyananda, nakkakarampakkappayino tolayira, e ammeran makapangngan. ²¹ Wasin diningngaggino wawwayinera, inanda inappa sinay, se sinapi'da si nansetin. ²² Agyangkappayino mammesturuwerana lintiya naggawat sey Jerusalem a nassapit si, "Inunaggi Beelzebub a afafuweno narakkattira a espiritu. Antuweno nanga'da sikwana sino pannakadamana a mappaanaw sino narakkattira a espiritu."

²³ Antu gafuna, inayanira i Jesus, e niyampariya nassapit sikwara si, "Ansanna lang paanawani Satanas ino baggingangkepay? ²⁴ Nu maggagarunutino tolayira sino tata a lubbun, madaralnenaya lubbun. ²⁵ Kunna kappay sino taabbalayira, nu massasarombatira, makkakarawayira e maawanino taabbalay. ²⁶ Kunna kappay ki Satanas. Nu paanawanneno bafulunna a narakkatta espiritu, kontrannera, e ammena mabayag, awaninna patturayanna. ²⁷ Awana makatallung sino balayino natuyagga tolay ta takawanneno kukwana nu ammena abbu baluran, kasena dama a ibukalino kukwana. Gakkuruwa natuyaggi Satanas, udde inaffukun, e antuweno damaka paanawannino narakkatta espiritu.

²⁸ "Sapitangku sikwayu si gakkurug, damana a mapakomanino massiki sanna a liwatino tolay anna massiki sanna a sapitanda a narakkat mappeafu si korwan. ²⁹ Udde ino massapit si narakkat mappeafu sino Espirituwi Dios, ammenangke mapakomanino liwa'na, se antuweno liwa'na si makkikiyad." ³⁰ Antuwenayino sinapiti Jesus, se sapitanda si naunanggan si narakkatta espiritu.

Ino Ina I Jesus Andino Kakkola'ngera

(*Mat. 12:46-50; Luc. 8:19-21*)

³¹ Wasinoy, ginamwangino ina i Jesus andino kakkola'ngera sino balaya agyananna. Nagyanira sino lasin, e nepaayadda i Jesus. ³² Odduwera a tolaya nattuttud sino lebanna, e ireno nassapit si, "Anara inam andino kakkola'nguwera sino lasin, e paayaddaka."

³³ Sinapiti Jesus si, "On lud, udde ana kappayino korwanira a ibilangku si inak anda kakkolakku."

³⁴ Nallangalanga sino tolayira a aggatuttud sino lebanna, kasena sinapit si, "Irayanino inak andino kakkolakkuwera,

³⁵ se ino mangwa sino panggammani Dios, ireno ibilangku si inak anda kakkolakku."

4

Ino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit

(*Mat. 13:1-9; Luc. 8:4-8*)

¹ Wasinoy, nanuldu kappayi Jesus sino dappi'na bebaya Galilea. Gafu se odduweno tolaya inaribumbung sikwana, inang nattuttud sino abang so utunna danum e nagyanino tolayira sino ga'dang. ² Odduweno netulduna sikwara si amparig. Sino nanulduwanna sikwara, sinapi'na si, ³ "Dingngaggandaw. Aneno tolaya inang nawwarit si aggik.

⁴ Wasin aggewarawarit, naddattuveno korwana aggik sino dammingnga dalan, e ina'naminamo mammanukira. ⁵ Ino korwana newari'na, naddattu sino kabatuwana bisangkeno lubangnga. Gafu se naimpitino lubangnga, nalanira a nattufu. ⁶ Udde wasin nasinaniran, nalelayira, se awana naggamutanda. ⁷ Ino korwangkappay, naddattu sino kas-

asitan, e neyindanino asita nattufu e ilintu'danino mula, antuweno ammeran nakapabbunga. ⁸ Udde ino korwana newari'na, naddattuwersa si nalawara lubag, nattufuwera e dinarokkallira, anna nammungera. Aneno nammunga si tallufulu, ana kappayino nammunga si annammafulu, e ana kappayino nammunga si tatut." ⁹ E inabambutani Jesus a sinapit si, "Ikkayuwa maningngag sitawa ampariggu, dandammandonaddino diningngaddaw."

Ino Anggamma Sapitannino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit

(*Mat. 13:10-23; Luc. 8:9-15*)

¹⁰ Wasin inanawino kaodduwana tolai, inara'niyeno karadwera a adalani Jesus andino korwanira a mebumbulun sikwara, e nabbebutira nu sanneno anggamma sapitannino amparingngera. ¹¹ Sinapiti Jesus sikwara si, "Ipakaammuwi Dios sikwayuweno ammena nepakaammu

si'in mappeafu sino patturayanna. Udde ino korwanira a tolaya ammena manggamma mangurug sikwak, passiya ampariyino sapitangku sikwara, ¹² takesi massiki nu aggiganda, ammera maimunuwan, anna massiki nu dingngagganda, ammera maawatan. Se nu maawatanda, tantaro nu uma'langira ki Dios e pakomanneno liwa'dera."*

¹³ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Ma, ammeyu kagepay maawatan inaya amparig? Nu kunneno, ansandoma'na mangawat sino korwana ampariggu? ¹⁴ Kunnayawino anggamma sapitan. Ino aggika newarig, antuweno sapiti Dios. Ino inang nawwarig, antuweno mangibanyag sinaya sapit. ¹⁵ Ino dalana naddattuwanino korwana aggik, antuweno keyampariyanino tolaira a maningngag sino tuldu, udde malana gumamwangi Satanas, e ariyanna sino nakandeno diningngadda. ¹⁶ Ino kabatuwana naddattuwanino korwan, ireno tolaira a manggamma mangurug sino dingngagganda a tuldu. ¹⁷ Udde ammena sumallungino sapit sino nakanda, antu gafuna, nu wara gumamwang si dya'da onnu nu madyatanira gafu sino angngurudda sinaya sapit, talekkurandanino angngurudda. ¹⁸ Ino kasasitana naddattuwanino korwana aggik, ireno tolaira maningngag sino sapiti Dios, ¹⁹ udde nakungkulino nakanda gafu sino paddararananda sino maawadda sino biyadda. Angganda kappaya buma'nang anna odduweno angganda a ampattan sito lubag, e antuweno mabbung sino sapita diningngadda, e awana ketupakkanna. ²⁰ Udde ino nalawara lubagga naddattuwanino korwana aggik, ireno tolaira maningngag sino sapiti Dios e kuruwanda, e aneno pattupakkanna sino biyadda. Mekunnera sino mula a mammunga si tallufulu, annammafulu, anna tatut."

*Ino Amparig Mappeafu Sino Lampara
(Luc. 8:16-18)*

²¹ Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, "Wara kad mitaggab si lampara, kasena kallabban si angngoran onnu iyekwana so gukamma katri? Awan, nu ammena lud itappat ta masirwatan ammin. ²² Kunna kappayino neyampariggu, se ammina neimad onnu ammena nepakaammu sito ingkein, mepakaammuna ta maawatanino anggamma sapitan so maddagguna aw. ²³ Ikkayuwa maningngag, dandammandonaddino diningngaddaw."

²⁴ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Aggadandammandonaddino diningngaddawa sinapikku, se nu antuweno akwandaw, ooddu kepayino maawatandaw, e ana

* 4:12 4:12 Isaias 6:9-10

kappayino idagga i Dios sino angngawa'daw. ²⁵ Se ino tolaya manggamma mangwa sino diningngangnga, madadaggananneno angngawa'na, udde ino tolaya ammena mangwa sino diningngangnga, massiki ino bisangnga ammuna, maawanna."

Ino Amparig Mapeafu Sino Bukalla Mattufu

²⁶ Sinapikkappayi Jesus si, "Kunnayawino tata kappaya keyampariyanino patturayani Dios. Aneno tolaya inang nawwarit si aggik sino umana. ²⁷ Wasin nasinduwenna nawwarit, inangwaneno gagangaya akwanna, a maturug si gafi anna mattarabafu si aw. E ino newari'na, nattufu anna dinokkal, udde ammena ammu nu ansanneno nepattufuna. ²⁸ Se ino lubabbelangino mappatufu anna mappamunga sino mula. Mattufu, dumokkal, anna maddawa, kasena mabbagat. ²⁹ E nu malutuwen, magganiyennino nammula se aggaraniyen."

*Ino Amparig Mapeafu Sino Bukalla Mustasa
(Mat. 13:31-32; Luc. 13:18-19)*

³⁰ Sinapikkappayi Jesus si, "Sannadeno pikunnantam onnu piyampariyantam sino patturayani Dios? ³¹ Meyamparig sino bukalla mustasa, a antuweno kabibissangngana bukal sino ammuna mula. ³² Udde nu memula, mattufu e dumokkal, e mabbali si kadodokkallana mula sino gardin. Mattangatanga si tara'nang, kiyad si dama a pumukanino mammanukira."

³³ Odduweno kunnenaya ampariya inusari Jesus sino nanulduwanna sino sapiti Dios sino tolayira. Sinulduwanera kiyad sino damara a maawatan. ³⁴ Awana netulduna sikwara a ammena nusar si amparig, udde nu ira pelang andino adalannera, netulduna sikwareno anggamma sapitannino amparingnera.

Ino Nappasiyanakkani Jesus Sino Kalipappag Andino Palung

(Mat. 8:23-27; Luc. 8:22-25)

³⁵ Wasin fuwafin sinoya aw, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Maddammangtam." ³⁶ Antuweno natakayira sino abanga aggatutturani Jesus, e inanawandeno odduwera a tolay. Agyangkappayino korwana abanga nebulun sikwara. ³⁷ Wasinoy, kaka'meng kelanga nakkalipappag, e dinaluyakanino palungino abanda si danum, e lumannaddiran nad. ³⁸ Udde i Jesus, aggakaturuwa naffungan sino likunneno abang. Ginammiyanino adalannera a kunda si, "Afu, ma, purayannu si malimattetam?"

³⁹ Ginabwati Jesus, e sinapi'na sino kalipappag si, "Lumammakkan." Sinapi'na kappay sino palung si, "Suminakkayu." E ilammattinnino kalipappag anna nas-
siyanakkinnino palung. ⁴⁰ Kase sinapiti Jesus sino adalan-
nera si, "Mayan mattalokayu? Awangkepekad tala'daw
sikwak?"

⁴¹ Nappelalotino ka'bora e nakkakibikibebutira si, "San-
neno katolena yaw? Se massiki ino kalipappag andino
palung, kuruwandeno sapitanna."

5

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lalakiya Naunaggan (Mat. 8:28-34; Luc. 8:26-39)

¹ Wasinoy, netuluyda Jesus a naddammang sino bebaya
Galilea kiyad si gina'dangira sino sakopanna Gerasenow-
era.* ² Wasin inulluwi Jesus sino abang, dinambalino tata
lalakiya naunaggan si narakkatta espiritu. Inaya lalaki, nag-
gabwat sino agwefa attanammanda, ³ se antu pelangino pa-
gagyananna. Awana makabalud sikwana, massiki nu kade-
neno ikawadda sikwana. ⁴ Namipidyandana binalurino
kama'na anna takkina, udde ginatagatta'nenno kadena sino
kama'na anna dinaralnenno ana sino takkina. Awangkap-
paya makafuwad sikwana se nappelalotino tuyangnga.
⁵ Aw anna gafi, aggelakalakad sino katanamman anda sino
kakuluran a mangakkulawu anna daladalunneno baggina
si batu.

⁶ Udde wasin nedipa'na i Jesus, nalayawa inang dinam-
bal sikwana, e namalitud sino a'langnga. ⁷ E nakku-
lawuwa nassapit si, "Jesus a Abbingi Dios a Kapatayan,
sanneno gakkannu sikwak? Isapatam ki Dios si ammerak
paidaman!" ⁸ Antuweno sinapi'na, se sinapitinni Jesus sino
inassadda narakkatta espiritu si, "Anawannun yana tolai!"

⁹ Wasinoy, nepakibebuti Jesus si, "Sanneno angannu?"

E sinabbino narakkatta espiritu si, "Rinifuweno an-
gangku, se oddukami." ¹⁰ E namipidya a nakiggimallakkino
narakkatta espiritu ki Jesus ta ammenera nad panawan
sinaya lubbun.

¹¹ Agyan sinayino odduwera a bafuya maddukiruk sino
sanna'nga kulud. ¹² E nakiggimallakkino narakkattira a
espiritu ki Jesus si, "Purayandakami ta munaggami sino
bafuyira." ¹³ Nepurayira i Jesus. Inanawandeno lalaki
e inangngira nunag sino bafuyira. Naddadaraddaggino
bafuyira a naddawut, nangawwatira sino dabba'ngeno

* 5:1 5:1 Ino neturak sino korwana manuskrituwa anganna yawa lubbun,
Gadara onnu Gergesa.

bebay, nadara'nira, e nalimattira ammin. Ino kaodduweno bafuyira, inang si adwarifu.

¹⁴ Ino mindaggira sino bafuy, nabfafukalira a inang nituldu sinaya nakwa sino kalubbunandera anda sino sina'lifandera. Antuweno inang initeno tolayireno nakwa. ¹⁵ Wasin ginamwangira sino agyananda Jesus, initareno lalakiya naunaggan si'in. Aggatuttud sinaya nabbarawasi anna nuliennino nalawara nakamma. E nakatalawira ammin. ¹⁶ Ino tolayira a nakaita sino nakwa sino lalakiya naunaggan andino nakwa sino bafuyira, netutuldura kappay sino korwanira. ¹⁷ Gafu sinoy, nakiggimallakkira ammin ki Jesus ta anawanna naddino lubbunda. ¹⁸ Wasin mattakayinni Jesus sino abang, nakiggimallakkino lalakiya inanawanino narakkattira a espirituwa mebulun nad sikwana. ¹⁹ Udde amme anggammi Jesus, nu ammena lud sinapit sikwana si, "Nalawad nu mulikan sey baleyu ta sapitannu sino wawwayimira amminino inangwa i Afu Dios sikwam annino nepikalla'nga sikwam." ²⁰ Nanawino lalaki, e inang nannodoyug sino ammina sako'ma tafuluwa lubbun a ngananda si Decapolis a nituldu sino inangwa i Jesus sikwana. E nakka'baw amminino tolayira a naddingngag sino netulduna.

Ino Abbingi Jairo Andino Bafaya Nanengged Sino Barawasiyi Jesus

(Mat. 9:18-26; Luc. 8:40-56)

²¹ Wasinoy, nabang kappera Jesus a nuli sino dammangnga bebay. Wasin inasipiran, odduweno tolayira a inaribumbung sikwana. ²² E ginamwangino tata a pangafuwanna sinagoga a mingngan si Jairo. Wasin initana i Jesus, namalitud sino a'langnga. ²³ Nakiggimallakka nassapit si, "Gapapatayinnino abbingkuwa bafay. Umangngu nad abbu appangan ta mabbattunoyin kesi mabiyabbay." ²⁴ Nebuluni Jesus sikwana. Dinandangkappayino odduwera a tolaya makkatutu'yurira a umara'ni sikwana.

²⁵ Agyan sinayino tata bafaya aggedada si karadwa si run. ²⁶ Nadyataningke sino odduwa nappaagasanna, e nagastunan amminino kukwana, udde ammena nabbat-tunoy, nu ammena lud dinaggattino taki'na. ²⁷ Gafu se diningngangnganino mapeafu ki Jesus, nakilasilasi sino tolayira takesi ara'niyanneno likuri Jesus. E sinenggenneno barawasina. ²⁸ Se kunna sino nakamma si, "Massiki nu senggeranku nallangino barawasina, mabbattunoyakun."

²⁹ Assenggenna lang sino barawasina, ilammattinnino adana, e gini'nana si awaninnino taki'na. ³⁰ Udde i Jesus,

gini'nana si aneno nallawana pannakadamana. Antuweno nabbaliwit sino likunna, e nebebu'na sino tolayira si, "Inyeno nanengged sino barawasik?"

³¹ Nesombatino adalannera si, "Maitamino kaodduwana tolaya maddadara'lin sino lebannu, e ibebu'nu kepay nu inyeno nanengged sikwam?" ³² Udde nallangalanga kepayi Jesus ta itanna nu inyeno nanengged sikwana. ³³ Gafu se inammuveno bafayino nakwa sikwana, inara'ni ki Jesus a mayya'yak sino talona, namalitud sino a'langnga, e nepunnuneno ammina inangwana.

³⁴ Sinapiti Jesus sikwana si, "Ikka a abbingku, gafu sino angngurungngu sikwak, nabbattunoykan. Manokana nalawannaddino nakammu. Ammenan muliyeno taki'nu."

³⁵ Wasin aggetatabbangkepayi Jesus sino bafay, ginamwangino naggabwatira sey balera Jairo, e sinapi'da sikwana si, "Ammetamun talantanannino mesturu, se natayinnino abbingngu."

³⁶ Udde amme nepilingalinga i Jesusino sinapi'da ki Jairo, nu ammena lud sinapit sikwana si, "Ammeka maddararan. Pattuyagganu lurino annala'ngu sikwak."

³⁷ Amme nepurayi Jesus a dinandanino tolayira sikwana, da Pedro pelang anda Santiago anni Juan a makkolakino nebulunna. ³⁸ Wasin ginamwangira sino balera Jairo, inita i Jesus si madadammuluweno odduwera a tolay, e makkanawakawira a mattatarangit anna mababbinungera. ³⁹ Wasin sinallungi Jesus, nebebu'na sikwara si, "Mayan makkanawakokayu anna mattatarangit? Ammena natayino abbing. Maturubbelang."

⁴⁰ Kinakkatawanino tolayira i Jesus. Antu gafuna, nepallawannera ammin, kasena inayanino mapparanakireno abbing andino talluwera a adalanna, e sinallungira sino agyananino abbing. ⁴¹ Ginafuti Jesusino kama'na, e sinapi'na si, "Talita kum." Ino anggama sapitan, "Ikka a abbing, gumabwakkan." ⁴² Kaka'meng kelanga ginabwatino abbing e nalallakad. Inaya abbing, mabambalatangin se karadwennino runna. Nappelalotino ka'bawino nitera. ⁴³ Netutuni Jesus sikwara si ammera nad sapitannino initara si massiki sanna a tolay. E sinapi'na sikwara Jairo si pakkananda naddino abbing.

6

*Ino Amme Nanguruwanino Kalubbunani Jesus Sikwana
(Mat. 13:53-58; Luc. 4:16-30)*

¹ Wasinoy, inanora Jesus andino adalannera sinay, e inangngira sino lubbuna dinokallanna. ² Wasin nada'ngeno

awna aggimwangan, nanulduwi Jesus sino sinagogara. Nakka'bawino odduwa tolaya naningngag sino tulduna, e sinapi'da si, "Sintawireno nangappanna sinay? Sintawino nappanna sinaya kinalaingnga? Ansanna lang ammuwa mangwa si kakka'baw? ³ Bakkangkad yanino kalapanteruwa abbingi Maria? Bakkangkaggappaya kola'da Santiago, Jose, Judas, anni Simon? Ammena kaggappay magyanino kakkola'ngera a bafabbay sitaw?" Antuweno ammera anggama maningngag sikwana e ammera kuruan.

⁴ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Massiki sintawa lubbuna umangnganino gumalabbun, dayawannino tolaira, fera pelang sino kalubbunannera, sino wawwayinera, andino kataabbalayannera." ⁵ Gafu se awana angngurudda sikwana, awana inangwa i Jesus si kakka'baw sinay, nu bakkampelangino nappabattunoyanna sino bisangngira a natakita inappanganna. ⁶ E nakka'bawi Jesus sino ammera nanguruwan sikwana.

*Ino Nanundunani Jesus Sino Karadwera A Adalanna
(Mat. 10:5-15; Luc. 9:1-6)*

Waso kunnenoy, nannodoyudda Jesus sino lulubbun sinaya umang manuldu. ⁷ E inayanneno karadwera a adalanna ta dundunannerana si aggadwa. Neya'dana sikwareno kalintiyana mappaanaw si narakkatta espiritu. ⁸ Sinunnera si ammera nad miyangkalin si massiki sanna a awanda sino pannodoyuwanda. Ammera nad miyangkalin si makkan, pasiking, onnu pirak, ino pelang tokuddeno iyangkalinda. ⁹ Damara a massapatut, udde ammera nad miyangkalin si pamataliyanda. ¹⁰ Sinapi'na kappay sikwara si, "Kadda lubbuna umangngandaw, e wara mayag sikwayu sino balera, antu naddino pagyanandaw kiyad si umanokayu sinaya lubbun. ¹¹ Udde nu wara lubbun si umangngandaw, e awana mappadilot sikwayu anna ammera anggama dingngaggannino tulduyu, umanokayu sinay, e so agganoyu, tattakandawino lafuk sino takkiyu ta antuweno pangammuwanda si ireno makammu sino kakastiguwanda."

¹² Waso kunnenoy, ginikkatino adalannera, e inangngira nanuldu sino tolaira ta ibobolira naddino liwa'dera. ¹³ Nepaanoreno odduwa narakkatta espirituwa inunag sino tolaira, e ilanandeno odduwera a matakit e nabbat-tunoyira.

*Ino Natayani Juan A Gumabawtisar
(Mat. 14:1-12; Luc. 9:7-9)*

¹⁴ Naammuwani Ari Herodes* sey Galilea ino inangangwa i Jesus, se naddinnamino angani Jesus si palulubbun. Aneno korwana tolaya nassapit si, "Antuwi Juan a Gumabawtisar a nangngangoli. Antu gafuna, aneno pannakadamana a mangwa si kakka'baw." ¹⁵ Ino korwanira, kunda si, "Antuwi Elias." Ino korwanira kappay, sinapi'da si, "Gumalabbun inay, a kunneno gumalabbunira si'in."

¹⁶ Udde wasin diningngaggi Ari Herodesino inangwa i Jesus, sinapi'na si, "Antuwenayi Juan a Gumabawtisar a nepafutulku. Sanna lang nangngangoli kappay?" ¹⁷ Kunnenoyino sinapiti Herodes gafu sino inangwana si'in. Se nepado'mana i Juan e nepabalunna a nakadenan, gafu sino nallangngani Juan sikwana. Se i Herodes, inatawaneno ipangnga a i Herodias a ataweno kola'nga a i Felipe. ¹⁸ E namipidya a sinapiti Juan sikwana si mekontara sino lintig nu atawanteno ataweno kolatta. ¹⁹ Antu gafuna, nabbungutingke i Herodias ki Juan, e anggama a papapatay, udde gafu ki Herodes, ammena dama a akwan. ²⁰ Se neyatalli Herodes i Juan, se ammuna si naggaddang anna nadosana tolai, e antuweno ammena nepuray si mapapatayi Juan. Massiki nu makungkulino nakamma nu dingngagganneno itulduwi Juan, anggama kepaya dingngaggan.

²¹ Udde nada'ngeno tiyempowa nawayani Herodias a mappapatay ki Juan, sino awa neyanakani Herodes. Inayani Herodesino ofisialnera, ino afafuwerana sindalu, andino napapatiyira a tolai sey Galilea takesi makilang-gakira sikwana. ²² E sinallungino balatanga abbingi Herodias sino agyananda Herodes andino inayannera, e nassala sinay. Nappelalotino langga'da Herodes sino nassalanna, antuweno nassapitanna sikwana si, "Massiki sanneno anggammu, ituldum ta iya'dak sikwam." ²³ Nesapatana kappay si, "Massiki sanneno arangngannu, massiki ino kagadwaneno patturayangku, iya'dak sikwam."

²⁴ Nallawanino balatang e inang nabbebut sino inana si, "Sanneno arangnganku?"

"Ino uluwi Juan a Gumabawtisar," kunnino inana.

²⁵ Nakkangkamino balatanga nuli ki Ari Herodes, e sinapi'na sikwana si, "Ino anggangku, iya'dam sikwak sito ingkeinino uluwi Juan a Gumabawtisar a neyekwa si duyug."

* **6:14** 6:14 Iyawa Herodes, Herodes Antipas a abbingi Herodes a ari sin kakalu'biti Jesus. Ino fustuwa tituluna, tetrarko, udde sino annandammimo taga-Romera a nanurakkani Marcos, kunnangke ariyeno saanna.

26 Malowino nakammi Ari Herodes sin diningngangn-
genay, udde gafu se nassapata sino a'langino inayan-
nera, maatalla ammena mangwa sino nekarina sikwana.
27 Antu gafuna, dinundunnanino tata a sindaluwa umang
mangappa sino uluwi Juan. Inangngino sindalu sino
abbaluran e finutulanna. 28 Neyekwana si duyuwino ulu,
e neyangnga sino balatang, kase neya'deno balatang sino
inana. 29 Wasin naammuwanino adalanira i Juanino nakwa
sikwana, inanda inappeno baggina e netananda.

*Ino Namakkanani Jesus Sino Nasuruk Si Limarifuwera A
Tolay*

(Mat. 14:13-21; Luc. 9:10-17; Jn. 6:1-15)

30 Wasinoy, nuliyeno apostolira ki Jesus, e sinapi'da
sikwaneno ammina inangwara anna netuldura sino nann-
odoyuwanda. 31 Udde gafu se odduwa tolaya mappata-
pataliya umang mita ki Jesus, ammeran makapangngan.
Antuweno sinapiti Jesus sino adalannera si, "Umangngtam
sino awana matotolena ta mimwangetam." 32 E natakayira
si abanga umang sino awana matotolena.

33 Udde odduweno nita sikwara sino inanawanda, e
naimunuwanda. Nalayawino tolaira a naggabwat
sino lulubbunda, e inuntanandara Jesus sino umangn-
ganda. 34 Wasin gina'dangi Jesus, initaneno odduwa tolai,
e inalla'ngera, se kundangke karnerowa awana mimut
sikwara. Antu gafuna, odduweno netulduna sikwara.
35 Wasin maffuwafin, inangngino adalannera sikwana, e
sinapi'da si, "Fuwafin, gampade awana bafalay sitaw.
36 Panawannuweno tolaira ta umangngira maggatang si
akkananda sino kaara'niyana lubbun."

37 Udde sinapiti Jesus sikwara si, "Ikkayunnino ma-
makkan sikwara."

E sinabbadda si, "Anggammuwa sapitan si ikkamiyeno
umang maggatang si tinapaya nabbalor si pipidya a rifu† ta
ipakkammi sikwara?"

38 Nebebuti Jesus si, "Pidyeno tinapeyu? Umandaw itan."

E inanda inita, kasera sinapit sikwana si, "Lima ke a
tinapay anna adwaggiya tinapa."

39 Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera ta garadwan-
deno tolaira ta pattutturandera sino kakaddattan. 40 E
naggagaradwera a nattuttud, aneno sittatut, ana payino
allalimafulu. 41 Inappa i Jesusino lima a tinapay andino
adwaggiya tinapa, kasena sinangaw sey langita mappasala-
mat ki Dios. Ginaradwaneno tinapay e neya'dana sino

† 6:37 6:37 Ino sapitanna sino dami'na Griego, adwatuta dinariyu. Ino tata a
dinariyu, nabbalor si tandan si tata si aw.

adalannera ta iyannera sino tolayira. Kunna kappayino inangwana sino adwaggiya tinapa ta iyannera kappay.⁴² Nangnganira ammin e nabattuwira.⁴³ Inampattino adalannereno nabuna a tinapay anna tinapa a ginaradwa i Jesus, e napannuweno karadwera a basket.⁴⁴ Ino kaodduweno lallakiyera a nangngan, limarifuwera, fereno bafabbayira andino aanakira.

Ino Nallakarani Jesus Sino Utunna Danum
(Mat. 14:22-33; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Sassindu langa namakkani Jesus sino tolayira, nepat-takenanino adalannera sino abang, ta maunteran nadda maddammanga umang sey Betsaida. E nataki Jesus a mappaikkat sino tolayira.⁴⁶ Wasin nepaikka'neran, nanu'du sino kulud ta makkararag.⁴⁷ Wasin nallammukin, agyaninnino abanga nattakayanino adalannera sino tangnganeno bebay, e i Jesus, agyangkepay sino kulura nittata.⁴⁸ Nedipa'nera, e initana si madyatanira a mamaluwa sino abang, se dambalandeno bayabbag.

Wasin marrifarifaddin, dinandananira i Jesus a nallakad so utunna danum. La'wutannera nad,⁴⁹⁻⁵⁰ udde sin naitara a mallakad sino utunna danum, nakatalawirangke e nakkulawuwera, se aridda si banig. Udde nalana naddamiti Jesus sikwara a sinapi'na si, "Ammekayu mattalaw! Ikkanak yaw."⁵¹ Nakitakay sikwara, e ilammattino bayabbag. Nangkaka'bawino adalannera,⁵² se massiki initareno nappaodduwanna sino tinapay, ammera naawatanino anggama sapitan mappeafu sino pannakadamana, se kunnangke nataggakkepayino ulura.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Matakitera Sey Gensaret
(Mat. 14:34-36)

⁵³ Wasin nakadammangiran, ginamwangira sey Gensaret, e neyakaddeno abang sino dappi'nenno bebay.⁵⁴ Aggulludda lang sino abang, naimunuwanino tolayira i Jesus.⁵⁵ E nakkangkamira a nipakaammu sino lulubbun a anenni Jesus. E ammina tolaya naddingngag, nu wara matakita sino bafulundera, ibolidda a iyang sino massiki sintawa agyananna.⁵⁶ E massiki sintawa inangngani Jesus, dokalla lubbun onnu bibissang onnu sino sittata ke a bafalay, netarondeno matakitera sino pangannanna. E nakiggimallakkira si senggeran naddino matakitere no leleno barawasina. E amminira a nanengged, nabbattunoyira.

7

*Ino Naddumanino Aggangwana Fariseowera Andino Lintiyi Dios**(Mat. 15:1-9)*

¹ Wasin tata si aw, agyanino Fariseowera andino mamnesturuwerana lintiya naggabwat sey Jerusalem a inang ki Jesus. ² Initara a mangngampelangino korwanira a adalani Jesus a nadakkukkepayino kama'da, anggama sapitan, ammera sinuntulino gagangena Judyu mappeafu sino fustuwa ammaggu. ³ Se ino Judyuweru, kumarallino Fariseowera, ammera mangngan nu ammera abbu mamagguwa manuntul sino gagangaya inillalupa'da sino gagginafurera. ⁴ Nu maggabwatira kappay sino allakuwan, ammera mangngan nu ammera abbu warsiyanino baggira si danum.* Oddu kappayino korwana gagangaya inillalupa'da sino gagginafurera, a kunnangke ino aggangwara a malli'naw si tasa, kapatera, anna kanderu.

⁵ Antu gafuna, inayira a Fariseo anda mamnesturuwerana lintig, nebebu'da ki Jesus si, "Mayan amme tuntulanino adalannuwereno gagangaya inillalupattam sino gagginafutamira? Sanda lang mangngana ammera tuntulannino fustuwa ammaggu?"

⁶ Sinombati Jesus sikwara si, "Gakkuruwino nelabbuni Isaias si'in mappeafu sikwayuwa massasan mangurug ki Dios. Se netura'nga si, 'Iyawira a tolay, bifidda pelangino paddayora sikwak, udde aroyuweno nakanda sikwak. ⁷ Awana serbineno paddayawanda sikwak, se ituldureno lintiya inangwana tolay, e sapitanda si antuweno lintiggu.'†

⁸ Gakkuruwa akwandawino neturakki Isaias, se purayandawino lintiyi Dios ta tuntulandawino gagangeyuwa inangwa pelangnga tolay."

⁹ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Nalaingkeyungke a mammay sino lintiyi Dios ta tuntulandawino gagangaya aggangwayu. ¹⁰ Se ino nepeturakki Dios ki Moises, kunna si, 'Dayawannura amam anni inam,' anna 'Nu wara massapit si narakkat sino amana onnu sino inana, mapapatened.' ¹¹ Udde tangananino itulduyu. Se ino itulduyu, nu wara iduffun naddino tolay sino amana onnu inana, massiki nu ammena iya'da. Damana a irason sikwara a massapit si, 'Ino iduffungku nad sikwayu, korban, anggama sapitan, nekarika iwa'lat ki Dios.' ¹² E nu kunnenoyino sapitanna,

* **7:4** 7:4 Ino neturak si korwana manuskritu, Nu wara kappay ginatanda sino allakuwan, ammera mangngan nu ammera abbu warsiyan si danum. † **7:7** 7:7 Isaias 29:13

iyallandaw si makkikiyarino panuffunanna sino amana anna inana. ¹³ Gafu sinaya aggangwa a itulduyu sino tolayira, ammayandawino sapiti Dios. Ooddu kappayino akwandawa kunnenay," kunni Jesus sikwara.

Ino Mappadakkut Si Tolay Sino A'langi Dios
(Mat. 15:10-20)

¹⁴ Wasinoy, nepara'niyi Jesusino odduwera a tolay, e sinapi'na si, "Dingngaggandaw ammin yaw takesi maawatandaw. ¹⁵ Bakkannino ipaunangnga tolay sino wangi'nenno mappadakkut sikwana sino a'langi Dios, nu ammena lurino narakkatta sapita maggabwat sino bifingnga. ¹⁶ Ikkayuwa maningngag, dandammandonaddino diningngaddaw."

¹⁷ Wasin inanawani Jesusino tolayira e sinallung sino balay, nebebutino adalannera nu sanneno anggama sapitan inaya sinapi'na. ¹⁸ Sinapiti Jesus si, "Ma, massiki ikkayu, ammeyu kappay maawatan? Ammeyu kad ammu si massiki sanna a akkananna tolay, ammena dama a mappadakkut sikwana so a'langi Dios? ¹⁹ Se ammena sumallung sino nakamma, nu ammena lud sino kuyungnga, kasena kappay mallawan." (Gafu sinaya sinapiti Jesus, nepakaammuna si damatam akkanan ammuna makkan, e bakkanna liwat.)

²⁰ Netuluy kappayi Jesus a nassapit si, "Ino maggabwat sino nakamma tolayino mappadakkut sikwana. ²¹ Se ino nakamma tolayino paggabwatanino ammuna narakkatta dinandamma, a metupak si narakkatta aggangwa a kunyaw: ino makidurug sino bakkanna atawana, ino matatakaw, ino mamapatay, ino makibulun, ²² ino minga'run, ino mangwa si narakkat sino bafulunnera, ino mamalabali, ino mangwa si ka'atatalla ammena mafuwaddan, ino mimal, ino mamaraparal, ino massangkatolay, annino ammena manandam sino nalawara akwana. ²³ Amminira yaw, maggabwatira sino nakamma tolay, e ireno mappadakkut sikwana sino a'langi Dios."

Ino Angnguruwino Tata Bafay
(Mat. 15:21-28)

²⁴ Wasinoy, nanawi Jesus sinay, e inang sino sakopanna Tiro. Nagyan sino tata a balaya dina'ngana, e anggama si awana mangammu si agyan sinay, udde naammuwanda kappay. ²⁵ Agyanino tata bafaya naunagganino abbingnga a bafay si narakkatta espiritu. Wasin diningngangnga si ana i Jesus sinay, nakkangkama inang sino agyananna. E namalitud sino a'langnga. ²⁶ Nakiggimallak sikwana ta paanawanneno narakkatta espirituwa inunag sino abbingnga. Inaya bafay, neyanak sey Fenisia, a sakopanna

Siria, e Griegoweno dami'na. ²⁷ Sinabbi Jesus sikwana a niyamparig si, "Mangngan nad abbuweno abbingira kiyad si mabattu-wira. Se ammena fustu nu fulattanteno akkananna abbing e iya'data sino atu." Ino anggama sapitan, ino Judyuwera abbuweno duffunanna, kaseneno bakkannira a Judyu.

²⁸ "Gakkurug yan, Afu," kunnino bafay, "udde massiki ino atuwera, akkanandeno butta a madara'nag sino pangngananino anakira."

²⁹ Sinapikkappayi Jesus si, "Gafu sinaya somba'nu, damamunna umanaw. Inanawaninnino narakkatta es-pirituweno abbingngu." ³⁰ Inanawinnino bafay, e dina'nganeno abbingnga a aggaidda sino katri, se inanawinnino narakkatta es-iritu sikwana.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lalakiya Bangngag Anna Ammena Makadamit

³¹ Wasinoy, nanawi Jesus sey Tiro, inang sey Sidon anda sino sako'ma Decapolis, kasena nuli sino bebaya Galilea. ³² Agyanino tata lalakiya bangngag anna ammena makadamita neyangngino tolayira ki Jesus. Nakiggimal-lakkira sikwana ta appangannenaya lalaki ta mabbattunoy. ³³ Nearoyuwi Jesusino lalaki sino tolayira ta ira pelanga adwa, kasena netulatino tamuruna sino layangngeno lalaki, e nefurayelna kappayino luppuna sino dilana. ³⁴ Sinangaw sey langita makaannangat, e sinapi'na sino dami'da si, "Efata," anggama sapitan, "Mabukkatangka." ³⁵ Kaka'meng kelanga makadingngaggino lalaki e nalawar-inkappayino addami'na.

³⁶ Netuni Jesus sino tolayira a ammera nad sapa-sapitan si massiki sanna a tolay. Udde massiki nu namipidyanna a netun sikwara, nanuyagganda lullanga mipakaammu. ³⁷ Amminira a naningngag, nakka'bawirangke, e sinapi'da si, "Passiya nalawarino ammina akwanna. Massiki ino bangngaggira, paddingngaggannera, e ino ammera makadamit, paddamitannera."

8

Ino Namakkanani Jesus Sino Appatarifuwa Tolay (Mat. 15:32-39)

¹ Sinoya tiyempo, nakkakarampakkappayino odduwera a tolay sino agyanani Jesus, e naambutanira si akkanan. Antu gafuna, inayani Jesusino adalannera e sinapi'na si, ² "Maallakkanak sitawira a tolay, se ka'lu awinna naganira sikwatam, e naambutinnino akkananda. ³ Nu paanawangkuwera a ammera kepay nangngan, tantaro

nu wara maffunaw sikwara sino dalan, se aroyuweno naggabwatanino korwanira.”

⁴ “On lud,” kunnino adalannera sikwana, “udde sintawino pangappantam si akkanan sito kalolowat ta wara ipakkantam sikwara?”

⁵ “Pidyeno tinapeyu?” nebebuti Jesus.

“Pitu ke,” kunda sikwana.

⁶ Wasinoy, nepattutturi Jesusino odduwera a tolay. Inapaneno pituwa tinapay, e nappasalamat ki Dios. Kasena ginaradwa, e neya'dana sino adalannera ta iyannera sino tolayira. ⁷ Agyangkappayino bisangnga tinapa. Nappasalamakkappayi Jesus, e nepeyannena kappay. ⁸ Nangnganira ammin kiyad si nabattuwira. Wasin nasinduwera a nangngan, inampattino adalannereno nabuna, e napannuweno pituwa basket. ⁹ Ino bilangino nangnganira, umang si apatarifu. Wasinoy, nepaanawi Jesusino tolayira, ¹⁰ kasena nakitakay sino adalannera sino abang ta maddammangira a umang sino sako'ma Dalmanuta.

*Ino Narangnganino Fariseowera Si Kakka'bawa Senyal
(Mat. 16:1-4)*

¹¹ Agyanino Fariseowera a inang ki Jesus ta makisombatira sikwana. Gafu se angganda a dalodawan, inaranda si mipaita si kakka'bawa senyal sey langit ta pangamuwanda si gakkuruwa i Diosino nanundun sikwana. ¹² Nakaannangatti Jesus gafu sino loneno nakamma, e sinapi'na si, “Mayan ipatutino tolayira sito ingkein a mipaitak si kakka'bawa senyal sikwara? Gakkuruwino sapitangku sikwayu, awaningke a ipaitak sikwara.” ¹³ Wasin sinapi'nenay, inanawannera, e natakayira kappay andino adalannera sino abang ta maddammangira sino bebay.

*Ino Niyampariyani Jesus Sino Tulduweno Fariseowera
Andino Narakkatta Aggangwa I Herodes Si Lebadura
(Mat. 16:5-11)*

¹⁴ Nakalyawanino adalannera a nabbalibal si tinapay, e tata ke ino tinapaya ana sikwara sino abang. ¹⁵ Sinapiti Jesus sikwara si, “Palanandawino lebadureno Fariseowera andino lebadura i Herodes.”

¹⁶ Wasin diningngaggino adalannereno sinapi'na, nattetarabbanda si, “Ino nassapitanna sinay, se ammetam nabbalibal si tinapay.”

¹⁷ Ammuwi Jesusino pattatarabbanda, antuweno kunna sikwara si, “Sandolang paddararananino awana tinapeyu? Nataggakkad yan uluyu ta ammeyu kepay maawatanino pannakadamak? ¹⁸ Ayan yan matayu, udde ammeyu maiteno inangwak. Ayangkappay yan layaddaw, udde

ammeyu madingngaggino sapitangku. Nakalyawandaw-
ingkaddino ¹⁹ ginaradwaka lima a tinapaya neyanneyu sino
limarifuwera a tolay? Pidya a basketino napannu sino
inampa'dawa nabuna?"

"Karadwa," kunnino adalannera.

²⁰ "Ino pituwa tinapaya ginaradwaka nakkanino appatar-
ifuwera a tolay, pidya a basketino napannu sino nabuna?"
kunni Jesus sikwara.

"Pitu," kunda sikwana.

²¹ "Nu kunnenoy, mayan ammeyu kepay maawatanino
anggangkuwa sapitan?" kunni Jesus sikwara.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lappat Sey Betsaida

²² Wasin ginamwangira sey Betsaida, agyanino niyangn-
gira si lalakiya lappat ki Jesus. Nakiggimallakkira sik-
wana ta appanganna naddino lappat kesi mabbattunoy.

²³ Kinewiri Jesusino lappat e neyangnga sino lasinneno
lubbun. Iluppanneo matana, kasena inappangan, e
nebebu'na si, "Waren itannu?"

²⁴ Nallangalangenoy lappat e sinapi'na si, "Anen.
Maitakino tolayira. Kunnangke kayuwera, udde
mallakarira."

²⁵ Inappangangkappayi Jesusino mateno lappat. Nallad-
dang, e naariyennino lappa'na, e nalawarinnino angngi-
tana si ammin. ²⁶ Kase nepaanawi Jesus a nassapit si,
"Manokan sey baleyu. Ammekan massippal sino lubbuna
inanawanta."

Ino Nassapitani Pedro Sino Katotolayi Jesus

(*Mat. 16:13-20; Luc. 9:18-21*)

²⁷ Wasinoy, inanda Jesus sino lulubbuna sakopanna Ce-
sarea Filipos. Sin aggelakalakaranda, nebebuti Jesus sino
adalannera si, "Sanneno sapitannino tolayira mappeafu
sikwak?" ²⁸ Nesomba'da si, "Aneno massapitira si ikka i
Juan a Gumabawtisar. Kunnino korwanira si ikka i Elias,
e kungkappayino korwanira si ikkeno tata gumalabbun
si'ina nangngangoli." ²⁹ "Udde ikkayu pay," kunni Jesus,
"sanneno kundaw mappeafu sikwak?"

Sinabbi Pedro si, "Ikka i Kristo a nekariyi Dios a gu-
mamwang." ³⁰ E netuni Jesus sino adalannera si am-
merangke nad ituldu si massiki sanna a tolayino katotolena.

Ino Nilabbunani Jesus Sino Katayanna Annino Pangngan- goliyanna

(*Mat. 16:21-23; Luc. 9:22*)

³¹ Nepakaammuwi Jesus sino adalannereno makwana
sikwana so maddagguna aw. Sinapi'na si, "Ikkanaka

Abbingnga Tolay, maawag si madyatanakungkena. Ammayandakino pangafuwanihana padi, ino mammetsturuwera lantig, andino korwanira a pangafuwan. Papapatera'nga, udde mangngangoliya'nga sino mekatalluwa aw." ³² Nalawarino nepassapiti Jesus sikwara sinay. Antuweno nebakangi Pedro e nebuyana ta ammena nad sapitannino kunnenoy. ³³ Nabbaliwiti Jesus e sinulangnganneno adalannera, kasena inallangngani Pedro. "Aroyuwannak, Satanas! Se ino dandammannu, bakkannino panggammani Dios, nu ammena lurino panggammanna tolay."

Ino Biyayino Mesapat Ki Jesus
(Mat. 16:24-28; Luc. 9:23-27)

³⁴ Wasinoy, inayani Jesusino odduwera a tolay andino adalannera, e sinapi'na sikwara si, "Ino manggama mesapat sikwak, talekkuranna naddino urengkepaya. Kunnangke buttunganna naddino krusna, se inona urekino tuntulanna, massiki antuweno ipatena. ³⁵ Se ino mikalow sino biyangnga, matekappena. Udde ino matay gafu sino angngurungnga sikwak andino pangibanyanna sino nalawara damag, ananeno biyaya mannayuna iya'da i Dios sikwana. ³⁶ Se sanna kaddino pallawaranneno tolay nu akwana amminino kinaba'nang sito lubag, e matena e makastigu si makkikiyad? ³⁷ Awan, se awana kinaba'ngnga damana a italyat sino biyangnga ki Dios. ³⁸ Gakkuruwa minalliwatino tolayira sito ingkein e ammerangke tuntulannino urayi Dios. Udde ino tolaya maatalla mana'dag sikwak andino itulduk, maatallak kappena a mita'dag sikwana ki Dios nu muliyak. Se ikkanaka Abbingnga Tolay, muliya'nga a kebulunanino anghelira i Dios a mangipaita sino kedayawani Ama."

9

¹ Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, aneno korwanira sikwayu sitawa ammera matay makkikiyad si itandeno pannakadama i Dios sino patturayanna."

Ino Nangkakwanino Baggiyi Jesus
(Mat. 17:1-8; Luc. 9:28-36)

² Wasin nalla'wutino annamma aw, inayanira i Jesus da Pedro, Santiago, anni Juan, e ira pelangino nanu'du sino tata a ata'nanga kulud. Sin agyananda sinay, initarano nangkakwanino baggiyi Jesus. ³ E ino barawasina, naffurawa mangngilikilit. Ino kafurona, awaningke kakunnana sito lubag.

⁴ Wasinoy, nappaddara Elias anni Moises, e nakitatabbira ki Jesus. ⁵ Naddamippayi Pedro e kunna si, “Afu, nalawad se ayawetam sitaw. Mangwakamin lud si talluwa bawi, tata sikwam, tata ki Moises, anna tata kappay ki Elias.” ⁶ Ino nassapitanna sinay, se ammena inammuweno sapitanna, gafu sino nappelalota talora.

⁷ Kaka'meng kelanga nakulmutanira si dulam, e aneno damita naggabwat sino dulamma kunna si, “Antuyawino iiddukanguwa Abbingku. Dingngaggandonaddino sapitanna.” ⁸ Nallangalangenno adalanira, udde awana korwan si initara, nu bakkampelangi Jesus.

⁹ Wasin aggedawadawutira sino kulura nagyananda, ne-tuni Jesus sikwara si, “Ammeyu itutulduwenaya initayu si massiki sanna a tolay makkiyad si ikkanaka Abbingnga Tolay e mangngangoliya'nga.”

¹⁰ Kinuruwino adalannereno netunna sikwara e awana korwan si nassapitanda, udde nattatarabbanda a tallu nu sanneno anggama sapitannino sinapi'na a mangngangoli kappay. ¹¹ E nebebu'da sikwana si, “Mayan sapitannino mammeturuwerana lintig si muli nad abbuwi Elias a gumalabbun si'in, kasena gumamwangino Kristo a nekariyi Dios?”

¹² E nesombati Jesus sikwara si, “Gakkuruwa muli abbuwi Elias ta idadanna ammin. Udde ana kappayino nepeturakki Dios mappeafu sikwaka Abbingnga Tolay. Sapitanna si odduwa dyatino lawumangku e melopalopetak kappay. ¹³ Udde gakkuruggappayino sapitangu sikwayuwa ginamwanginni Elias, e ingkelanga inangweno tolayira sikwana, a antuweno nepeturakki Dios mappeafu sikwana.”

Ino Nappaanawani Jesus Sino Narakkatta Espirituwa Inassad Sino Abbing

(Mat. 17:14-21; Luc. 9:37-43)

¹⁴ Wasin ginamwanda Jesus sino agyananino korwanira a adalanna, initara a odduweno tolaya inaribumbung sikwara. Agyangkappayino mammeturuwerana lintiya makisosombat sikwara. ¹⁵ Wasin nedipatino tolayira i Jesus, nakka'bawira, e nalayawira a dinambal sikwana. ¹⁶ “Ma, sanneno passasarombatandaw?” kunni Jesus sikwara.

¹⁷ E sinombatino tata sino tolayira e sinapi'na si, “Afu, neyangku nad sikwamino abbingkuwa lalaki, se naassaddan si narakkatta espirituwa mappaabul sikwana. ¹⁸ Kadda sumruweno inassad sikwana, malletwad, mal-luweno wangi'na, mangngaratungutino ngipanna, e kumintal ammina baggina. Inarangku sino adalannuwera si

paanawanda naddino inassad sikwana, udde ammera dama a akwan."

¹⁹ "Ikkayuwa tolay sito ingkein, awaningke angngurud-daw!" kunni Jesus sikwara. "Naansa matino panguruwandawa nabayakunna nakiigyan sikwayu? Makapidyak kepaya manus sikwayu? Iyandaw sikwakino abbing."

²⁰ Neyandeno abbing sikwana. Angngita langino narakkatta espirtu ki Jesus, nepakkolda'nenno abbinga inassaddanna, e nabbalabalituweno abbing sino lubagga malluluweno wangi'na. ²¹ Nebebuti Jesus sino ameno abbing si, "Kanseno nangiyafuwanna yana taki'na?"

"Gagangena kiyad sin kabbingnga," kunnino amana. ²² "Namipidya a netubbeno narakkatta espirtu anna neyasamma sino danum takesi papatayanna nad. Nu wara damama akwan, allakkandakami ta duffunandakami."

²³ "Sannu lang sapitan si 'Nu wara damaka akwan?'" kunni Jesus sikwana. "Nu manguruwino tolay ki Dios, awana ammena dama a makwa."

²⁴ Nekokweno amana a nassapit si, "Manguruwak. Udde pantatuyagganu naddino angnguruggu se kurang kepaya."

²⁵ Wasin inita i Jesus si umoodduweno tolayira a umaribumbung sikwara, sinapi'na sino narakkatta espirtu si, "Ikka a narakkatta espirtuwa mappabangngag anna mappaabul sitana abbing, anawannun ta ammekan muli sikwana."

²⁶ Nakkulawuweno narakkatta espirtu, e nappelalotino nepappakolda'na sino abbing, kasena inanaw. Ammenan manikkarino abbinga mallanga natay, antuweno odduwa nassapit si, "Natayin." ²⁷ Udde iniggammani Jesusino kama'na e ginabwa'nan, e natta'daggin.

²⁸ Wasin sinallunda Jesus andino adalannera sino balaya pagyananda a ira pelang, nebebu'da sikwana si, "Mayan ammeme mapaanaw inaya inassad sikwana?"

²⁹ E nesombati Jesus si, "Ino kunnenaya espirtu, ammena umanaw, nu amme makkararino mappaanaw sikwana."

Ino Nipidwani Jesus A Nilabbun Sino Katayanna Annino Panggangoliyanna

(Mat. 17:22-23; Luc. 9:44-45)

³⁰ Waso kunnenoy, inanawanda Jesus inaya lubbun e nallakarira sino probinsiya a Galilea. Amme anggammii Jesus si maammuwanino tolayireno patta'lifanda, ³¹ se maddagguna tulduwanneno adalannera. Sinapi'na sikwara si, "Ikkanaka Abbingnga Tolay, ara'niyenna meyalawatak sino tolayira ta papatayandak, udde manggangoliya'nga so mekatalluwa aw." ³² Udde amme inammuweno adalanira i

Jesusino anggama sapitannino sinapi'na, e nababangira a nabbebut sikwana.

Inyeno Kapatiyan?

(Mat. 18:1-5; Luc. 9:46-48)

³³ Wasin ginamwanda Jesus sey Capernaum, sinallungira sino balaya pagyananda, e nebebuti Jesus sino adalannera si, "Sanneno nassarombatandaw sey dalan?" ³⁴ Udde sinakkira, se ino nassarombatanda, nu inyeno kapatiyan sikwara ammin. ³⁵ Wasinoy, nattutturi Jesus. Inayaneno karadwera a adalanna, e sinapi'na sikwara si, "Ino manggama mebilang si kapatiyan, ipaabbafona naddino baggina a passerbiyanna amminino bafulunnera." ³⁶ Nayi Jesus si tata abbing e nepata'dangnga sino nara'langanda, kasena inawakan e sinapi'na si, ³⁷ "Ino mangawat sino abba fawa tolaya kakunna yawa abbing gafu sino angnurungnga sikwak, ikkanakino inawa'na, e ino mangawat sikwak, inawa'na kappayino nanundun sikwak."

Ino Ammera Kumontara, Ireno Buluntam

(Luc. 9:49-50)

³⁸ Wasinoy, sinapiti Juan ki Jesus si, "Afu, aneno initamiya tolaya mappaanaw si narakkatta espirituwa usaranneno ngannu, e inallangngammi gafu se bakkanna buluntam."

³⁹ "Ammeyu allangngan," kunni Jesus sikwara, "se ino mangwa si kakka'bawa musar sino ngangku, ammena malana massapit si narakkat mappeafu sikwak. ⁴⁰ Se ino ammena kumontara sikwatam, antuweno buluntam. ⁴¹ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino manuffun sikwayu, massiki ino mappainum pelang si tatasa a danum sikwayu gafu se adalannakayuwi Kristo, gakkuruwingke a malabutan."

Ino Paggafuwanna Palliwatan

(Mat. 18:6-9; Luc. 17:1-2)

⁴² "Udde ino manutunggung ta malliwatino tata a abba fawa tolaya mangurug sikwak a mekunna si abbing, tawwaren nu mabassinanino bu'lona si dokkalla aggilin-gana batu ta metu'yud sino bebay amma sino ituluyneno manutunggung. ⁴³ Kunnantu, nu ino kama'nuweno pagga-fuwanneno palliwatannu, ga'bungannu nad. Se tawwareno naga'bunganino tata a kama'nu e mabiyagga si makkikiyad amma sino sikkakamakka a metubba sino afuya ammena maaddap sey infiyernu.* ⁴⁵ E nu ino takkimino pagga-fuwanneno palliwatannu, ga'bungannu nad. Se tawwareno

* **9:43** 9:43 Bersikulu 44 anna 46, awanira sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego. Nekunnera sino bersikulu 48.

naga'bunganino tata a takkim e mabiyagga si makkikiyad amma sino sittatakkika a metubba sino afuy sey infiyernu. ⁴⁷ E nu ino matangkappayino paggafuwanneno palliwatannu, tuketannu. Se tawwareno tafiyangka si mata e mabiyagga si makkikiyad sino patturayani Dios amma sino nadduwammangino matama metubba sino afuy sey infiyernu. ⁴⁸ Se sey infiyernu, ammena matayino u'gitira a mangngan sino baggira e ino afuy, ammena maaaddap.

⁴⁹ "Ammina tolay, kakkapandeno dyat ta mallawarino aggangwara a kunnangke ino makkana maasinan nad takesi damana a mewa'lat ki Dios.† ⁵⁰ Ino asin, aneno serbina, udde nu maariyeno pe'na, ammenan dama a mampapet. Dandammandonaddino serbineno asin e makkaduduf-fungkayu takesi nalawarino abbafarulundaw."

10

Ino Tulduwi Jesus Mappeafu Sino Makkatwaya Matawa (Mat. 19:1-12; Luc. 16:18)

¹ Wasinoy, inanora Jesus sey Capernaum e inangngira sino sako'ma Judea, kasera naddammang sino wawwanga Jordan. Nakkakarampakkappayino odduwera a tolay sino agyananna, e sinulduwannera, se antuweno gagangaya aggangwana.

² Ana kappayino Fariseowera a inang ki Jesus ta kakka-panda a balabaliyan, e kunda sikwana si, "Sino lintiddam, damana kadda ikatwayino lalakiyeno atawana?"

³ Sinabbira payi Jesus si, "Sanna kaddino netutuni Moises sikwayu si'in?"

⁴ "Nepalubusi Moises a mangweno lalaki si turakka pangitan si nakkatwayira, kasena paanawannino atawana," nesomba'da sikwana.

⁵ Sinapiti Jesus sikwara si, "Gafu pelang sino kinatag-gatino uluyuveno nanurakkani Moises si kunnayan. ⁶ Udde sin gafuna a naparatu yo lubag, pinaratuwi Diosino lalaki anna bafay. ⁷ Antu gafuna, anawanino lalakiyeno mappara-n'ngera takesi makikofung sino atawana, ⁸ e mabbaliy-era si tata.* Antuweno ammerana adwa, nu ammerallud nittata. ⁹ Kunnantu, amme nad pakkatwayanna tolayino nepamungi Dios."

¹⁰ Wasin nulira Jesus sino balera, neyambabebutino adalannereno mappeafu sinaya sinapi'na. ¹¹ Sinapiti Jesus sikwara si, "Ino lalakiya mikatway sino atawana, kasena

† **9:49** 9:49 Ino sapitanna Griego, Ammina tolay, maawag si maasinanira si afuy. Ino annandammeno kaodduwan, dyatino keampariyanino asin. * **10:8**

10:8 Genesis 2:24

mangatawa si korwan, makaliwat sino atawana se makibulun si korwan. ¹² Mampesino bafaya mikatway sino atawana, kasena mangatawa si korwan, makaliwakkappay si makibulun.”

*Ino Namindisiyonani Jesus Sino Anakira
(Mat. 19:13-15; Luc. 18:15-17)*

¹³ Agyanino tolayira a niyang sino ana'dera ki Jesus takesi appangannera nad anna bindisiyonannera. Udde inalangnganino adalanira i Jesus. ¹⁴ Wasin binalawi Jesusino akwanda, nabbungut sikwara, e sinapi'na si, “Purayandawino anakira ta umangngira sikwak, e ammeyuwera allangngan. Se ino kakunnara, ireno dama a mesapat sino patturayani Dios. ¹⁵ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu ammeyu talakkanni Dios a kakunneno annalakkino abbing, ammekayu makatallung sino patturayanna.” ¹⁶ Wasinoy, inakkuyneno anakira, e netappa'nenno kama'na sikwara a namindisiyon.

*Ino Ba'ngnga Tolay
(Mat. 19:16-30; Luc. 18:18-30)*

¹⁷ Wasin aggegigikka'da Jesus a umanaw sinay, agyanino lalakiya nalayawa inang sikwana. Namalitud sino a'langnga e sinapi'na si, “Ikka a nalawara Afu, sanneno akwangku takesi maa'danak si biyaya mannayun?”

¹⁸ Sinapiti Jesus sikwana si, “Mayan nganandak si nalawad? Se awana nalawad, nu bakkampelangi Dios. ¹⁹ Ammumino lintiyi Dios a kunna si, ‘Ammeka mampatay, ammeka makibulun, ammeka mattakaw, ammeka manistigu si bakkanna gakkurug, ammeka mamalabali, e dayawannuweno mapparana'nguwera.’ ”

²⁰ “Afu mesturu,” kunnino lalaki sikwana, “kiyad sin kabbingku, kinuruggu ammin yana lintig.”

²¹ Sinulangngani Jesusino lalaki e inanggammanna, e sinapi'na si, “Ana kepayino tata a pakkurangannu. Umangngu ilaku amminino kukwam ta iya'dam sino pobiriyereno pallakuwannu, ta ananeno kinaba'nganggu sey langit. Nu inangwamunnenay, kaseka muli sitaw e mebulungka sikwak.” ²² Wasin diningngangngeno sinapiti Jesus, malowingkeno nakamma, e kaka'ganna a inanaw, gafu se ba'ngangngingke.

²³ Wasinoy, nallangalanga i Jesus sino adalannera, kasena sinapit sikwara si, “Madyatingke a mesapatino bafa'ngangngira sino patturayani Dios.” ²⁴ Nakka'bawira sin diningngaddenay, udde nepidwa kepayi Jesus a nasapit si, “Ikkayuwa abbingku, gakkuruwa madyatingke a

mesapatino tolayira sino patturayani Dios. ²⁵ Mas naladeno attaffutino kamelyu sino abbu'nenno bilat amma sino kesapatanino ba' nangnga tolay sino patturayani Dios."

²⁶ Nangkaka'bokappayino adalannera, e nebebu'da sikwana si, "Nu kunnenoy, inya ma'nenno mesalakan?"

²⁷ Sinulangngannera, kasena sinapit si, "Ino tolay, awana damana a akwan a misalak sino bagginangkepay. Udde i Dios, damana akwan ammin. Antuweno makadama a misalak si tolay."

²⁸ Wasinoy, naddamiti Pedro, e sinapi'na si, "Ikkami mappaye? Se inanawamminnino amammimmi ta mebulungkami sikwam."

²⁹ "Gakkurug yo sapitangku sikwayu," kunni Jesus, "ino manganaw sino balena, ino kakkola'ngera, ino mapparana'ngera, ino ana'ngera, andino lubangnga gafu sikwak annino pangibanyanna sino nalawara damag, ³⁰ oodduneno meya'da sikwana sito katolena amma sino inanawanna. Oodduneno maappana a balay, kakkolak, mapparanak, aanak, anna lubag, udde madyatangkappay. E naso maddagguna aw, maa'danna si biyaya manayun. ³¹ Odduweno meyantaw sito ingkein a metabbafana sinoya aw, e odduwera kappaya abbafawa tolay sito ingkein a meyantona."

Ino Meka'luwa Nilabbunani Jesus Sino Katayanna Annino Panggangoliyanna

(Mat. 20:17-19; Luc. 18:31-34)

³² Sinoya umangnganda Jesus sey Jerusalem, nauunta i Jesus sino bafulunnera. Nakka'bawino adalannera e nattalokappayino korwanira a tolaya dumandan sikwana. Wasinoy, inayani Jesusino karadwera a adalanna e nebakkangngera, kasena sinapit sikwareno makwana sikwana. ³³ "Dingngaggandaw," kunni Jesus sikwara. "Sitoya, umangngetam sey Jerusalem. Nanu gumamwangetam sinay, ikkanaka Abbingnga Tolay, meyalawata'nga sino pangafuwanirana padi andino mamnesturuwerana lintig. Sentensiyanda'nga a mapapatay, kaserak iyalawat sino bakkannira a Judyu. ³⁴ Pappoporayanda'nga, luluppandak, siwa'wattandak, kaserak papatayan. Udde sino mekataluwa aw, manggangoliya'nga."

Ino Inaranda Santiago Anni Juan

(Mat. 20:20-28)

³⁵ Wasinoy, inara'nira Santiago anni Juan a abbingi Zebedeo ki Jesus, e sinapi'da si, "Afu, ana naddino aranggammi sikwam."

36 “Sanneno anggandawa akwangku sikwayu?” kunni Jesus.

37 “Nu mada'ngeno kedayawannu sino patturayannu, makituttuggami nad sikwam, tata sino padiwanannu, tata sino padawim,” kunda sikwana.

38 Sinapiti Jesus sikwara si, “Ammeyu ammuweno arangngandaw. Damayu kadda attammanino dyata lawu-mangku? Damayu kadda matay a kunnangkeno ipatek?”

39 “On, damami,” kunda.

E sinapiti Jesus sikwara si, “Gakkuruwa madyatang kayu a kunna kappayino kadyatangku. Matekayu kappay a kunneno ipatek. ⁴⁰ Udde ino mattutturira sino padiwanangku anna sino padawik, awana kalintiyangkuwa mamili, se piniliyenni Diosino mattutturira sinay.”

⁴¹ Wasin dinginggaggino tafuluwera a bulundeno inaranda Santiago anni Juan, nabbungutira sikwara. ⁴² Antu gafuna, inamungira ammini Jesus, e sinapi'na sikwara si, “Ammuyu si ino mebilangira a matturay sito lubag, ipatu'deno panggamanda sino iturayanda, e ino kappay pangafuwanira, ipaitareno kinaturera. ⁴³ Udde ammena nad kunninoyino akwandaw. Se nu wara sikwayuwa manggamma medayaw, passerbiyanna naddino bafulunnera. ⁴⁴ E ino manggamma mabbali si kapatian, paaripanna naddino baggina si ammina tolay. ⁴⁵ Se massiki ikkanaka Abbingnga Tolay, ammek inang sito lubagga mappaserbi, nu ammena lud ta masserbiyak sino tolayira anna takesi iya'dakino biyagguwa panubbut sino kaodduwan.”

*Ino Nappabattunoyani Jesus Ki Bartimeo a Lappat
(Mat. 20:29-34; Luc. 18:35-43)*

⁴⁶ Wasinoy, ginamwanda Jesus andino adalannera sey Jerico. Wasin umanawanda, odduwa tolaya nebulun sikwara. Agyanino lappatta aggatuttud sino dammingino dalana makipalimut, i Bartimeoweno nganna, a abbingi Timeo. ⁴⁷ Anninggangnga lang si ana i Jesus a taga-Nazaret, nekokwana a nassapit si, “Jesus, gaka i David, allakkandak!” ⁴⁸ Odduweno tolayira a nallang sikwana ta sumina'ngad, udde neyangkakokwana lura nassapit si, “Ikka a gaka i David, allakkandak!”

⁴⁹ Nitturi Jesus e sinapi'na si, “Ayandaw taw.”

Inayandeno lappat, e sinapi'da sikwana si, “Pattuyag-gannu naddino nakammu. Matta'dagga se paayaddaka.” ⁵⁰ A'ari langi Bartimeo sino tafalna, e ginabwatin a inara'ni ki Jesus.

⁵¹ E sinapiti Jesus sikwana si, “Sanneno anggammuwa akwangku sikwam?”

“Afu, anggangkuwa makaita,” kunnino lappat.

⁵² “Damamunna umanaw. Makaitakan gafu sino angngurungu sikwak,” kunki Jesus sikwana. Kaka'meng kelanga makaiteno lappat e dinandan ki Jesus.

11

Ino Nanayawanda Ki Jesus Sin Ginamwanganna Sey Jerusalem

(Mat. 21:1-11; Luc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Wasin makkataminda Jesus sey Jerusalem, agyaniran sino nallatanna Betfage anna Betania, adwa a lubbuna ara'ni sino kulura Olivo. Nepaunta i Jesusino adwera a adalanna ² a sinapi'na si, “Umangkayu sino madompaka lubbun. Addatandaw sinay, maitayuneno neyakadda ubbunna asno a ammena kepay natakayan. Ubbarandaw ta iyandaw sitaw. ³ Nu wara mabbebut sikwayu si, ‘Sandolang ubbaran yan?’, kundaw sikwana si, ‘Awannino Afutam, e lanannana a peuli.’ ”

⁴ Wasinoy, inangngira, e nesa'baldeno ubbunna asno. Nagyan sino damminggeneno dalana neyakad sino lamwanaganino tata a balay. Wasin ubbarandan, ⁵ nebutino tolayira a aggata'dag sinay si, “Sandolang ubbaran yan?” ⁶ Nesomba'deno netuni Jesus sikwara, antuweno nepurayireno nangita sikwara. ⁷ Neyandeno ubbun ki Jesus. Neyafa'deno tafalda sino daruruna, kase nattakayi Jesus.

⁸ Odduweno tolayira sinaya niyafak sino tafalda sino dalan. Ino korwanira pay, nangappera si iddadona simit sino uma, kasera neyafakkappay sino dalan, a mangipaita sino angngiyatalda ki Jesus. ⁹ Ino tolayira so katamanna andino dumandanira sikwana, nekokwara a nassapit si, “Madandayawi Dios! Madandayokappenaddino dinunduni Afu Dios si pannakabaggina! ¹⁰ Madandayonaddino maturena a kakunna i Ari David a gagginafutam! Madandayawi Dios sey langit!”

¹¹ Wasin ginamwangira sey Jerusalem, sinallungi Jesus sino Templo, e initana amminino ana sinay. Gafu se gafenin, inanaw, e inangngira andino karadwera a adalanna sey Betania.

Ino Kayuwa Igosu Awana Bungana

(Mat. 21:18-19)

¹² Wasi kadarama'na a mulira Jesus sey Jerusalem a naggabwat sey Betania, nabisinin. ¹³ Aneno nedipa'na a

kayuwa igosa iddadaron, e inara'niyanna ta itanna nu wara bungana. Udde wasin ara'niyen, passiya adonino initana, se bakkangkepayino pammunganna igos. ¹⁴ Antuweno nassapitani Jesus sino kayu si, "Mangiyafu sito ingkein, ammekanna mammunga." E diningngaggino adalannereno sinapi'na.

Ino Nappaanawani Jesus Sino Malallakuwera Sino Templo
(Mat. 21:12-17; Luc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Wasin ginamwangira sey Jerusalem, sinallungi Jesus sino Templo, e nepaanoneno mallakuwera andino mag-gatangira sinay. Iletwanneno lamisaanino gumatalyatira si pirak, kunna kappay sino tutturino gumalakuwera si kalapati. ¹⁶ Nepalamma'na kappayino miggammira si karga a mangan sino lawummeno Templo. ¹⁷ Sinulduwanneno tolayira, e kunna si, "Neturak sino sapiti Dios si 'Ino balek, maingnganan si pakkararan ammina tolay.' Udde ino inangwayu, nepabbaliyu si paddarogatandaw sino kasitto-leyu."*

¹⁸ Diningngaggino pangafuwanirana padi andino mamnesturuwerana lintig inoya inangwa i Jesus, e nattatarabbanda nu ansandeno mamapatay sikwana. Se nattalawira sikwana, gafu se nakka'baw amminino tolayira sino annulduna. ¹⁹ Wasin mallammukin, inanora Jesus andino adalannera sinaya lubun.

Ino Maammuwan Sino Naganguwanino Kayuwa Igos
(Mat. 21:20-22)

²⁰ Wasi kagigi'ba'na, sina'lifanda Jesusino kayuwa igos, e initara a naganguwen, pati sino gamu'na. ²¹ Dinandammi Pedroweno sinapiti Jesus sino kayu, kasena sinapit sikwana si, "Afu, itannu kadda, ino kayuwa ginerannu, nagan-guwen."

²² Sinapiti Jesus sikwara si, "Wara nad angnguruddaw ki Dios. ²³ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu kuruwandaw si meyakkuruwino sapitandaw a ammekayungke mad-dudwa, damayuwa sapitan sito kulud si, 'Meyalikka e meyassagga sino bebay,' e gakkuruwa makwa. ²⁴ Antu gafuna, sapitangku sikwayu, massiki sanneno arangngandaw ki Dios sino kararaddaw, dandammandonad si inappayun, e gakkuruwingke a meya'da sikwayu. ²⁵ Kadda makkararag-gayu, nu wara nakaliwat sikwayu, pakomandonad, takesi pakomampayi Dios a Amatam sey langitino liwa'dawira. ²⁶ Udde nu ammekayu mamakoma, ammerakayu pena pakomanino Amatam sey langit."

* 11:17 11:17 Isaias 56:7; Jeremias 7:11

*Ino Nebebu'da Mappeafu Sino Kalintiyani Jesus
(Mat. 21:23-27; Luc. 20:1-8)*

²⁷ Wasinoy, ginamwanginda Jesus sey Jerusalem. Wasin malallakari Jesus sino lawumma Templo, inara'niyeno pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan. ²⁸ Nebebu'da sikwana si, "Sanneno kalintiyannuwa mangwa sino inangwamira? Inyeno naggabwatanna yana kalintiyannu?"

²⁹ Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Aneno ibebukku sikwayu. Nu masombatandaw, kaseppena sapitannino naggabwatanino kalintiyangkuwa mangwa sito inangwakira. ³⁰ Antuyawino ibebukku. Inyeno naggabwatanino kalintiyani Juan a mamawtisar? Ki Dios onnu si tolay?"

³¹ Wasinoy, nakkakibikibebutira a nassapit si, "Sanneno isombattam? Nu kuntam si i Diosino naggabwatanino kalintiyanna, tantaro nu sapitanni Jesus si 'Nu kunnenoy, mayan ammekayu nangurug sikwana?' ³² Udde nu kuntam si tolepelangino naggabwatanna, kattalatalaw inay!" Ino nassapitanda sinay, se nattalawira sino tolayira, se kuruwanda ammin si tata a gumalabbuni Juan. ³³ Antu gafuna, sinapi'da ki Jesus si, "Ammemi inammu."

Kunni Jesus sikwara si, "Ammeppemantu sapitan sikwayu nu inyeno naggabwatanino kalintiyangkuwa mangwa sitawira a akwangku."

12

*Ino Ampariyi Jesus Mappeafu Sino Narakkattira A Makikasamak Sino Kaubasan
(Mat. 21:33-46; Luc. 20:9-19)*

¹ Wasinoy, netuluyi Jesusino sinapi'na sikwara, udde neyamparingnga. Sinapi'na si, "Agyanino tata a tolaya nammula si odduwa ubas. Inalasangngeno nammulanna, nangwa si pamappattanna sino bungana, e namata'dag si garita a pagyananino pindagganna. Wasin nabalin inoy, nepaimu'na sino makikasamakkira, e inang nagan si aroyuwa lubbun. ² Wasin nada'ngeno abbafuwat si ubas, dinundunino makwan lubaggino tata a aripanna a umang sino makikasamakkira a mappa sino ballena. ³ Udde wasin ginamwang, dino'manino makikasamakkira, siniwasiwa'wattanda, kasera nepaanawa kamakama'na pelang. ⁴ Wasinoy, nanundungkappayino makwan lubag si tata a aripanna. Udde pinopompa'deno uluna e neyatatalda. ⁵ Nandadundungkappay si tata, e pinapatera. Kunnenayino inangwara sino ammina dinundunna, binad-abaddu'deno korwanira e pinapatereno korwan. ⁶ Waso

kunnenoy, tatakeinnino nabuna a dundunanna. Antuweno iiddukannangke a abbingnga. Dinundunna kappay sikwara, se kunna sino nakamma si 'Ammuk si iyatalda yaw se abbingku.' ⁷ Udde wasin initeno makikasamakkira, sinapi'da si, 'Antuwen yawino millalupat sito lubag. Papatayantam ta akwatamun!' ⁸ Dino'mandan e pinapatera, kasera netakkufino baggina sino lasinneno kaubasan."

⁹ Wasinoy, kunni Jesus si, "Sannadeno akwanino makwan lubag sikwara a makikasamak? Umangngerana papatayan, kasena ipabalattino lubangnga si korwan. ¹⁰ Ammeyu kepekad binaseno nepeturakki Dios a kunna si, 'Ino batuwa inammayino mamata'daggira si balay, antuweno nepabbaliyi Dios si kapatiyana batuwa mapatuyag sino balay. ¹¹ Antuweno inangwa i Dios, e kakka'bawingke sikwatam.' ">*

¹² Sin diningngaddenay, anggammino afafuwerana Judyu a do'mani Jesus, se naawatanda si ireno ampariyanna. Udde nattalawira sino tolayira, antuweno inanawanda.

*Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Pappaganda Si Buwit
(Mat. 22:15-22; Luc. 20:20-26)*

¹³ Waso kunnenoy, nanundunino afafuwerana Judyu si korwanira a Fariseo andino korwanira a buyuti Herodes a umang mabbebut ki Jesus, tantaro nu mabalabaliyan e massapit si kedarumanna. ¹⁴ Inangngira sikwana, e sinapi'da si, "Afu, ammumi si gakkurug ammina sapitannu. Ammumi kappay si awana padumannu si tolay, massiki nu wara turera, nu ammemira lud tulduwan ammin sino kakuruwan mapeafu sino panggammani Dios. Kunnantu, ituldummad sikwami nu kontara sino lintiddama Judyu nu pagammiyeno buwit sino Emperador sey Roma. Pagammi onnu awan?"

¹⁵ Udde inattalani Jesusino gakkadda a mamalabali sikwana, antuweno sinapi'na sikwara si, "Mayan kalakannandak? A'danda'mantu si pirak ta itangku."

¹⁶ Wasin ina'danda si pirak, kunna sikwara si, "Makwan letratu anna angan sitaw?"

"Ino Emperador sey Roma," kunda sikwana.

¹⁷ "Nu kunnenoy," kunni Jesus, "ino akweno Emperador, iya'dayu sikwana, e ino akwa i Dios, iya'dayu pay ki Dios." Sin naningngagganda sinay, nakka'bawira ammin sikwana.

*Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Nataya Mangngangoli
(Mat. 22:23-33; Luc. 20:27-40)*

* 12:11 12:11 Salmo 118:22-23

¹⁸ Ana kappayino Saduceowera a inang ki Jesus. Ireno tata a buyu'na Judyu a massapit si ammena mangngangoliyeno natayira. Sinapi'da sikwana si, ¹⁹ "Afu, kunnino lintiddama neturakki Moises, 'Nu wara matawa a awana abbinda e matayino lalaki, atawan naddino kola'ngeno balu takesi nu wara abbinda, antuneno guman abbingino natay.' ²⁰ Agyanino pituwera a makkakarolaka lallaki. Nangataweno palungura, udde nataya awana abbinda. ²¹ Antuweno inataweno metufarino balu, udde natekappaya awana abbinda. Kunna kappay sino mekatalluwa kola'da. ²² Nappatapataliyeno pituwera a makkakarolaka inatawenaya bafay, e natayira ammina awana abbinda, kase pay natayino bafay. ²³ Kunnantu, naso awa pangngangoliyanino natayira, inyana sikwara a pituweno makwan atawa sinaya bafay? Se inatawara ammin."

²⁴ Sinombatanira i Jesus si, "Natamakayu, se ammeyu ammuweno neturakka sapiti Dios e ammeyu kappay ammuweno pannakadamana. ²⁵ Se nanu mangngangoliyeno natayira, ammeran mangatawa, nu ammera lud mekunna sino anghelira sey langit. ²⁶ Nu mapeafu kappay sino pangngangoliyanino natayira, kunnangke ammeyu binaseno nepeturakki Dios ki Moises sino istoriyaneno gumatagatangnga kayu. Ino neturak sinay, kunna si sinapiti Dios ki Moises si, 'Ikkanakino Diosi Abraham, i Isaac, anni Jacob.' Antuweno sinapi'na si massiki natayiran, nabiyayira kepay sikwana. ²⁷ Ino anggama sapitan, mangngangoliyeno natayira, se i Dios, bakkanna Diosino natayira, nu ammena lurino aggabiyayira. Antuweno gakkuruwingke a natamakayu."

Ino Kapatiyana Tuni Dios

(Mat. 22:34-40; Luc. 10:25-28)

²⁸ Agyanino mesturuna lintiya naningngag sino natatarabbanda Jesus andino Saduceowera. Gafu se diningngangnga si nalawarino sombati Jesus sikwara, inara'ni sikwana a nabbebut si, "Sanneno kapatiyana tun sino ammina lintiyi Dios?"

²⁹ Netabbi Jesus si, "Antuyawino kapatiyana tuni Dios. 'Ikkayuwa gakagaka i Israel, dingngaggandaw yaw. Tatakene Afutama i Afu Dios, awana korwan. ³⁰ Anggammannu naddi Dios a Afum, e pittatannuweno ammina nakammu, ammina urem, ammina kinalaingngu, annino ammina tuyangngu sikwana.' ³¹ Ino kappay mekadwa a kapatiyan, kunnayaw, 'Anggammannu naddino kasittolema kunna payino agganggamu sino baggim.' Awana korwana tuni Dios a napatig amma sitawira."

³² “Afu, gakkuruwino sinapi'nu,” kunnino mesturuna lintig. “Gakkuruwa tata ke i Dios e awana korwan. ³³ Gakkuruggappaya anggamantammad e pittatantamino ammina nakantam, kinalaintam, annino tuyadadam sikwana, e anggamantangkappenaddino kasittolotama kunna payino aggangantam sino baggitam. Mas nalawad nu kuruwantam inayira a adwa a tun amma sino miwa'latetam si animal ki Dios anna miya'detam si korwan sikwana.”

³⁴ Wasin diningngaggi Jesusino nalawara somba'na, sinapi'na sikwana si, “Ara'niyennino kesapatannu sino patturayani Dios.” Kiyad sinoy, awaninna makaturira mabbebut ki Jesus.

Ino Nebebu'da Mappeafu Sino Kristo

(*Mat. 22:41-46; Luc. 20:41-44*)

³⁵ Wasin panulduwani Jesus sino Templo, sinapi'na si, “Mayan kunnino mamesturuwerana lintig si gaka i Ari David ino Kristo? ³⁶ Se i Daviringkepayino nappadammanino Espirituwi Dios a nassapit si,

‘Sinapiti Afu Dios ki Kristo a Afuk: Mattuttugga sito padiwanangku kiyad si affutangkuweno kalingam.’[†]
³⁷ Nu ingganani David ino Kristo si Afuna a matturay sikwana, ansanda lang sapitan si gaka i David?” Anggammino odduwera a tolay maningngag sino sapitanna.

Ino Sinapiti Jesus Mappeafu Sino Mamesturuwerana Lintig

(*Mat. 23:1-36; Luc. 20:45-47*)

³⁸ Sin nanulduwanna sikwara, sinapi'na kappay si, “Palanandawino mamesturuwerana lintig takesi ammeyu tuntulannino aggangwara. Se angganda a mabarawasi si ata'nang anna nalawad takesi malasin si napatiyira. Angganda kappaya medayawa mapakumusta sino mangita sikwara kadda mallakarira sino palengki.

³⁹ Pilinda kappaya pattutturannino attutturanna napatiya tolay sino sinagoga, e kunna kappay nu umangngira makipangngan, pilinda a pakitutturannino pangafuwannira. ⁴⁰ Massannakammira sino baluwera a bafabbay se akiranda a pangappan sino kukwara andino bafalera, e makkararira si asodda kararag se angganda a kallabbanino narakkatta aggangwara. Nadammatingkeneno kastigura.”

Ino Neya'deno Balu Ki Dios

(*Luc. 21:1-4*)

[†] **12:36** 12:36 Salmo 110:1

⁴¹ Wasinoy, inara'niyi Jesus sino aggiittungan si pirak sino Templo, e nattuttura nabbuya sino tolayira a miitung si pirak. Odduwenyo bafa'nangngira a niitung si pirak. ⁴² Ginamwangino tata a pobiriya balu, e niitung si adwa a dipilata, a mabbalor si tata a sentabo. ⁴³ Nepaara'niyi Jesusino adalannera, e sinapi'na sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, oodduweno neyitungino pobiriya balu amma sino ammina neyitungino korwanira. ⁴⁴ Se ino korwanira, neya'dara pelangino sobraneno kinaba'nanda, udde ino balu, massiki pobiri, neya'dana amminino kabiyayanna."

13

Ino Nilabbunani Jesus Sino Akkadaralmeno Templo

(Mat. 24:1-2; Luc. 21:5-6)

¹ Wasin mallawanda Jesus sino Templo, sinapitino tata adalanna si, "Afu, itannu. Nalawaringke yo Templo andino bafalayira sito lebanna. Kakka'bokappayino batuwera a inusarda se darokkallirangke anna nalawarira."

² "On lud," kunni Jesus, "itandawira nad ammin yana darokkalla balay, se mada'nganeno awa madarallira amin. Awaningkena tata si batuwa mabattang sino agyananna, se maduduwirana."

Ino Tiyempona Dyat So Maddagguna Aw

(Mat. 24:3-14; Luc. 21:7-19)

³ Wasinoy, inangngira sino kulura Olivo, e nattutturi Jesus a midipat sino Templo. Inara'nira Pedro, Santiago, Juan, anni Andres sikwana a ira pelang, e sinapi'da si, ⁴ "Ituldum abbu sikwami nu naanseno kaangwannenaya sinapi'nu, anna sannaneno senyala pilasinammi si ara'niyennino keyakkuruwanda."

⁵ Netabbi Jesus si, "Palanandaw ta ammekayu mabalabaliyan. ⁶ Se odduweraneno gumamwanga massapit si ira kanuweno Kristo a dinunduni Dios a matturay, e odduneno balabaliyanda. ⁷ Dingngaggandokappeneno maggagarubattira sino ara'ni sikwayu annino damag mappeafu sino gubat sey korwana lubun, udde ammekayu nad mattalaw. Maawag si makwerana yaw, udde bakkangkepayino uddina aw. ⁸ Se maggaguba'nenyo naddadaruma a lulubun, mampesino patturayandera. Maluniggappena si palulubun, e ananeno nafulota bisin. Udde amminira yaw, gafuna pelangino kadyatana kunnangkeno loneno kuyungnga gapapanak.

⁹ "Mappalangkeyu nad, se do'mandakayuna e idarundakayu anna siwa'wattandakayu sino sinagogarera. Gafu

sino angnuruddaw sikwak, medarungkayu kappena sino gubernadorira anda sino ariyera, e antuneno wayayuwa mipakammu sikwara sino nalawara damag. ¹⁰ Se inaya nalawara damag, mebanyanggad abbu si palulubbun, kasena mada'ngeno uddina aw. ¹¹ Nu do'mandakayuna e imbistigarandakayu, ammeyu paddararananino sapitandaw, se sinoyna a orat, mepakaammu sikwayuweno fustuwa sapitandona. Se bakkanna ikkayuweno paggabwatanna, nu amme lud ipadandammino Espirituwi Dios.

¹² “Sinoyna a tiyempo, ananeno midarumira si kola'da sino tatturayira ta papatayanda. Kunna kappayino akwanneno mapparanakira sino abbinda. Inona kappay aanakira, kontarandeno mapparana'dera ta ipapaterera. ¹³ Ammina tolai, kababannaddakayuna gafu sino kesapatandaw sikwak. Udde nu natalangggayuwuwa mangurug kiyad si mada'ngeno uddina, mesalakkayu.”

Ino Akkadaralno Lubbuna Jerusalem
(*Mat. 24:15-28; Luc. 21:20-24*)

¹⁴ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Itandoneno ‘kattalata-lawingke a manandaral’ a matta'dag sino bakkanna kalin-tiyanna a patta'daggan. (Ino mabbasa sitaw, maawatanna naddino anggama sapitan.) Nu maitayuna, ino magyanira sey Judea, mabbukalira nadda umang sino kakuluran. ¹⁵ Inona agyan sino lasinneno balena, ammenan nad sumallunga mappa sino maawangnga. ¹⁶ Kunna kappeneno magyan sino umana, ammenan nad umapita mappa sino barawasina. ¹⁷ Sinoyna a tiyempo, kakalla'ngeno mabusitira andino mappasuwera. ¹⁸ Ikararaddaw ta ammena nad makwa yaw nu aggururan. ¹⁹ Se sinoyna a tiyempo, nappelalo'nenno dyat, e awana kakunnana mangiyafu sin napatuwanna yo lubag kiyad to ingkein, e ammenan mepipidwa si makkikiyad. ²⁰ Nu amme nad dinandammi Dios a arananino awnenaya kadyatan, awan nadda mabuna si tolai sito lubag. Udde gafu sino alla'nga sino pinilinera a tolena, aranannana.”

²¹ Netuluy kappayi Jesus a nassapit si, “Sinoyna a tiyempo, nu wara massapit sikwayu si ‘Itandaw, ayawinnino Kristo’ onnu ‘Anen sinay,’ ammeyuwera kuruwan. ²² Se odduneno massan Kristo andino massasanlabbuna massapit si ireno dinunduni Dios. Mipaiterana si kakka'bawa senyal anna milagro takesi balabaliyanda naddino tolaiyira, massiki ino tolaiyira a piniliyi Dios, nu damana. ²³ Kunnantu, mapalangkau, se dinadangkunna sinapitira yaw sikwayu.”

Ino Puliyaneno Abbingnga Tolay
(*Mat. 24:29-31; Luc. 21:25-28*)

²⁴ “Nanu masindunenaya tiyempona dyat, mallammu'ngeno sinag anna ammenana maddakkag.
²⁵ Madara'nangngeno bitunira, se maguyaddino ammina ana sey langit. ²⁶ Antuneno pangitanino tolayira sikwaka Abbingnga Tolaya maggabwat sey langita mebulun si dulam. Itanda kappeneno nappelalota pannakadamak andino kedayawangku.
²⁷ Dundunangkuneno anghelkuwera sino papampangna yo lubag ta pakkakarampattandeno tolekira a pinilik sino palulubun sito utunna lubag.”

Ino Maammuwan Sino Kayuwa Igos
(*Mat. 24:32-35; Luc. 21:29-33*)

²⁸ Wasinoy, sinapiti Jesus si, “Dandammandonaddino kayuwa igos ta wara padalandaw. Nu mallalimuddutino tangatangana e mandadaron, ammuyu si arani'yennino dawun. ²⁹ Kunna kappay, nu itandawa makweno sinapikku sikwayu, ammuyun si ara'niyennino puliyangku.
³⁰ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ananeno korwanira sikwayu sitawa ammera matay liyeya meyakkurug aminino sinapikku. ³¹ Maawanneno langit anyo lubag, udde ammenana maawanino sapikku si makkikiyad, nu ammena lud meyakkurug ammin.”

Awana Makaammu Nu Naanseno Puliyanino Abbingnga Tolay
(*Mat. 24:36-44*)

³² Sinapikkappayi Jesus si, “Awana makaammu nu sananeno aw anna oratta keyakkuruwanino sinapikku map-peafu sino puliyangku. Ino anghelira sey langit, ammera ammu, anna massiki ikkanaka Abbingnga Tolay, ammek kappay ammu. Se awana mangammu nu bakkampelangi Dios a Ama. ³³ Mappalangkayu nad e kanayungkayuwa maddadan, se ammeyu ammu nu naansa a makwa.

³⁴ “Ino keyampariyanna yaw, ino tata tolaya umang si aroyuwa lubun, e itala'ngeno balena sino aripannera. Kadda tata sikwara, a'dannera si tarabafura, e itunna kappay sino mindag sino lamwangan ta nalawannaddino ag-gimu'na. ³⁵ Kunnantu, maddadangkayu, se ammeyu ammu nu naanseno puliyangkuwa makwan balay, nu fufuwab, tangngana gafi, ara'ni si aw, onnu si gigi'bat. ³⁶ Antuweno maddadangkayu, tantaro nu kaka'meng kelanga muliyak e mada'ngatakayuwa aggakaturug. ³⁷ Iyawira a sinapikku

sikwayu, sapitangku kappay sino ammina tolay, takesi maddadangkayu ammin.”

14

*Ino Nattatarabbanda A Pamapatayan Ki Jesus
(Mat. 26:1-5; Luc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Wasin adwa aw kepay kaseneno fiyestana Judyu a mingngan si La'wutan annino fiyesta a pangngananda si tinapaya awana lebadurana, nattatarabbanino pangafuwanirana padi andino marmesturuwerana lintig nu ansandeno mappado'ma ki Jesus a awana makaammu takesi papapatera. ² E sinapi'da si, “Ammetammad iyindan sino fiyesta, tantaro nu makungkulino tolayira.”

*Ino Nisibuwanino Bafay Si Bambangug Sino Uluwi Jesus
(Mat. 26:6-13; Jn. 12:1-8)*

³ Wasin agyanda Jesus sey Betania, inangngira sino balera Simon a nakkutal si'in. Sin aggekakkanira, ginamwangino tata a bafaya niggam si beduruwa naangwa si alabastrowa napannu si nangina a bambanguwa mingngan si nardo. Binukkatanneno beduru e nesibungnga sino uluwi Jesus.

⁴ Nabbungutino korwanira a nagan sinay, e sinapi'da si, “Mayan tatangganna pelangino bambangug? ⁵ Nelakuna nad, se ino balorna, nasuruk sino masweldu si tarun. Nu kunna nad inayino inangwana, wara nad meya'dana sino mekakallakkira.” E inaallangngandeno bafay.

⁶ Udde sinapiti Jesus si, “Sandolang allangngan? Puyayandopelang. Nalawarino inangwana sikwak. ⁷ Se ino mekakallakkira, kanayuna anera sikwayu, e massiki sanna a orat, damayuwera a duffunan nu anggandaw. Udde sikwak, ammek mabaya makiigyan sikwayu. ⁸ E iyawa bafay, inangwaneno damana a akwan sikwak. Nesibungngeno bambangug sikwak takesi idadanneno baggik liyeneno ketanammangku. ⁹ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki sintawa lubbun sito lubaggino kebanyanneno nalawara damag, masapikkappeneno inangwa yawa bafay ta panandammanino tolayira sikwana.”

*Ino Nakitulani Judas Sino Pappado'manna Ki Jesus
(Mat. 26:14-16; Luc. 22:3-6)*

¹⁰ Wasinoy, i Judas Iscariote a tata sino karadwera a adalani Jesus, inang sino pangafuwanirana padi ta makitulang nu sanneno akwana a manuffun sikwara ta do'manda i Jesus. ¹¹ Maanggammingkeno padiyera sin diningngaddeno sinapiti Judas, e nekarira si a'danda si pirak. Antu gafuna,

neyafuwenni Judas a manandam sino nalawara tiyempowa pappado'manna ki Jesus.

*Ino Uddiya Nakipangnganani Jesus Sino Adalannera
(Mat. 26:17-25; Luc. 22:7-14, 21-23; Jn. 13:21-30)*

¹² Nada'ngeno awa pangiyafuwanino fiyestana Tinapaya Awana Lebadurana, a antu kappayino awa pamartiyanda sino ubbunna karnerowa isirara sino fiyestana La'wutan. Inangngino adalanira i Jesus sikwana, e nebebu'da si, "Sintawino anggammuwa pidadanammi sino akkanantam sino fiyestana La'wutan?"

¹³ Antuweno dinunduni Jesusino adwera a adalanna a nassapit si, "Umangkayu sey lubbuna Jerusalem, e ananeno madambaldawa lalakiya mattu si tagafa a danum. Dandanandona sino balaya umangnganna, ¹⁴ e sapitandaw sino makwan balay si, 'Kunnino Afumi, sintawino kwartuwa pakipangnganammi andino adalanguwera sino fiyestana La'wutan?' ¹⁵ Ipaitanana sikwayuweno nangkalekaya dokkalla kwartuwa ana amminino maawaddam. Sinayino pidadanandaw sino pamuwaddam sino fiyesta."

¹⁶ Wasinoy, ginikkatino adwera a adalanna, e inangngira sey Jerusalem. Nesa'balda gakkuruwino sinapiti Jesus sikwara, e nedadandeno pamuwadda.

¹⁷ Wasi gafenin, ginamwanda Jesus andino karadwera a adalanna sinaya balay. ¹⁸ Wasin aggekakkanira, sinapiti Jesus sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, aneno tata sikwayuwa makipangngan sikwaka mangifuyut sino manggammira a mamapatay sikwak."

¹⁹ Malowino nakanda, e nappatapataliyera a nabbebut sikwana si, "Ikkana'ngalangino sapitannu?"

²⁰ Nesombati Jesus si, "Gakkuruwa tata sikwayuwa karadwa, tata a makisosaw sikwak si tinapay sito malukung. ²¹ Se ikkanaka Abbingnga Tolay, gakkuruwa matayak takesi meyakkuruwino nepeturakki Dios si'in. Udde kakallapneneno mangifuyut sino manggammira a mamapatay sikwak. Unoyna nad nu ammena neyanak!"

*Ino Sinapiti Jesus A Akwanda Nadda Panandam Sikwana
(Mat. 26:26-30; Luc. 22:15-20; 1 Cor. 11:23-25)*

²² Wasin aggekakkanira kepay, nappa i Jesus si tinapay e nappasalamat ki Dios, kasena ginaradwa e neyannena sino adalannera a nassapit si, "Appandaw, se antuyawino baggik."

²³ E nangappa kappay si kopa a napannu si diyuna ubas, e nappasalamat ki Dios, kasena neya'da sikwara e

inimumira ammin. ²⁴ E sinapi'na sikwara si, "Antuyawino adak a mamakurug sino bawuwa tulagi Dios. Se mebubbuneno adak takesi odduneno tolaya mapakomanino liwa'da. ²⁵ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ammekunna uminum si diyuna ubas kiyad sino awa uminumak si bawuwa diyuna ubas sino patturayani Dios."

²⁶ Wasinoy, nakkantera si paddayaw ki Dios, e nanawira sinay e inanggira sino kulura Olivo.

Ino Nilabbunani Jesus Sino Piimaddani Pedro Sino Nangammuwana Sikwana

(*Mat. 26:31-35; Luc. 22:31-34; Jn. 13:36-38*)

²⁷ Sinapiti Jesus sino adalannera si, "Ikkayu ammin, anawanda'nga e mabbukalkayu, se antuweno anggama sapitannino nepeturakki Dios a kunna si, 'Papatayangkuneno mimut sino karnerowera, e makkakarawayiran.* ²⁸ Udde nu pangngangolinda'nga i Dios, untanantakayuna a umang sey Galilea."

²⁹ Wasinoy, sinapiti Pedro si, "Massiki nu mabbukal amminino bafulungkuwera, ammetaka anawan."

³⁰ Kunni Jesus sikwana si, "Gakkurug yo sapitangku sikwam, sito gafi, liyeya ipidweno lalunga massirallot, nami'luwannakunna neimad."

³¹ Udde nepatukkappayi Pedro a nassapit si, "Massiki nu mataya'nga a melot sikwam, ammetakangkena a iyimad." Kunna kappayino sinapitino ammina bafulunnera a adalan.

Ino Nakkararani Jesus Sey Getsemani

(*Mat. 26:36-46; Luc. 22:39-46*)

³² Inanda Jesus andino adalannera sino kakayuwana minggan si Getsemani, e sinapi'na sikwara si, "Mattutuggayu sitaw ta umangngak makkararag." ³³ Ino pelang nebulunna, da Pedro, Santiago, anni Juan. Mangiyafu sinoy, malowingkeno nakamma e maddararan, ³⁴ e sinapi'na sikwara si, "Nappelalotingkeno loneno nakangku a kunnangke antuweno ipatek. Agyangkayu taw e mabbiraggayu."

³⁵ Wasinoy, nebakkangi Jesus sikwara, kasena nassakabba makkararag, a nu damana, ammena nad meyakkuruwino dyata makwana sikwana. ³⁶ "Ama," sinapi'na, "damama mangwa si ammin. Antuweno arangngangku si ammem iyakkurug iyawa dyata ara'niyen a makwa sikwak. Udde bakkan naddino angganguweno makwa, nu ammena lurino panggammanu."

³⁷ Wasin nuliya Jesus sino agyananino talluwera a adalanna, dina'nganera a maturug. Antuweno sinapi'na ki

* 14:27 14:27 Zacarias 13:7

Pedro si, “Simon, maturugga? Ammeka kad makapabbirag si taora'lang? ³⁸ Ammekayu maturug, nu ammekayu lud makkararag, takesi ammekayu matutunggungan. Se am-mukino nakandaw, anggandawa mangurug, udde nakafuy langino baggiyu.”

³⁹ Nebakkang kappayi Jesus a nakkararag, e nepidwa-neno arangnga. ⁴⁰ Nuli kappay sino agyananino tallu-
era a adalanna, e dina'nganera kappaya aggakaturug, se matatukappirangke. Inafa'nera e ammera inammuweno isomba'da sikwana.

⁴¹ Wasin pi'lunana muli, sinapi'na sikwara si, “Aggakatu-ruggayu kepaya mimwang? Kundenin! Se nada'ngennino oratta ikkanaka Abbingnga Tolay, meyalawatakun sino minalliwatira a tolai. ⁴² Gumabwakkayu, se anennino mappado'ma sikwak. Antam dambalan.”

Ino Nado'mani Jesus

(Mat. 26:47-56; Luc. 22:47-53; Jn. 18:3-11)

⁴³ Wasin aggedamadamikkepaya Jesus, ginamwangi Ju-das a tata sino karadwera a adalanna. Odduweno to-laya nebulun sikwana a nassisaset anna nassibafa'gung. Ireo dinundunino pangafuwanirana padi, ino mames-turuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwanna Judyu. ⁴⁴ Agyanino sinapiti Judas sino bafulunnera ta maimunuwanda i Jesus. Kunna si, “Inona ummangku, antuneno do'mandaw. Iyanoyuna e lawarandawa gafutan.”

⁴⁵ Antuweno wasin ginamwangiran, nakkangkami Judas a inara'ni ki Jesus. “Afu,” kunna sikwana, e inummana a kunnangke ikalona. ⁴⁶ E dino'manda i Jesus e ginafu'da si nalawad. ⁴⁷ Udde ino tata a bulunna a aggata'dag sinay, sinu'nu'nenno sase'na, e binakangngeno aripannino afafuna padi e nagingaranino layangnga.

⁴⁸ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, “Ma, narakkattaka tolai ta nassisaset anna nassibafa'gungkayuwa umang mano'ma sikwak? ⁴⁹ Kadda awa agyanak sino Tem-plo a manuldu sikwayu. Mayan bakkanna sinayino nano'mandaw sikwak? Udde maawag si makwa yaw ta meyakkuruwino nepeturakki Dios.”

⁵⁰ Waso kunnenoy, nabfafukal amminino adalannera e inanawanda i Jesus. ⁵¹ Agyanino tata buwanaka dinandan ki Jesus a nattafal pelang si ulat. Kinakkapanda a do'man e ginafu'deno nepattafalna, ⁵² udde newarsina e nalayawa nabbukala awaningke barawasina.

Ino Nimbistigaranino Turayirana Judyu Ki Jesus

(Mat. 26:57-68; Luc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:13-14, 19-24)

53 Neyanda i Jesus sino balayino afafuna padiya nakkakarampattanino pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwanna Judyu. 54 Dumadandani Pedro sino gafanda kiyad si ginamwang sino kalawatannenaya balay. Nakituttud sino gwardiyera a makigarenu.

55 Ino pangafuwanirana padi andino korwanira a nakkakarampat, niintufukira si pamakurudda ta paliwatanda i Jesus ta ipapatera, udde awana sinumpalanda, 56 se massiki odduweno nanistigu si siri mappeafu sikwana, ammena nakkakarunneno sinapi'da.

57 Wasinoy, natta'daggino korwanira a manistigu si siri mappeafu sikwana. Sinapi'da si, 58 "Ino diningngammiya sinapi'na, darallanna kanuweno Templotama inangwana tolay, e si unangnga talluwa aw, mamata'dagganu si tata a bakkanna tolayino mangwa." 59 Udde massiki kunnenoyino netistigura, ammena nakkunneno nepassapi'da.

60 Wasinoy, natta'daggino afafuna padi sino nara'langanda, e sinapi'na ki Jesus si, "Ma, awana isomba'nu sino ipaliwa'da sikwam?" 61 Udde sininappelangi Jesus a ammena sinombat. Antuweno nabbebukkappayino afafuna padi sikwana si, "Ikka kaddino Kristo a Abbingino madandayawa Dios?"

62 "On, ikkanak," kunni Jesus. "Itanda'nga a Abbingnga Tolaya aggatuttud sino padiwanani Dios a mannakadama. Itandak kappena a muliya maggabwat sey langita mebulun si dulam."

63 Sin diningngangngenay, pinissayino afafuna padiyeno barawasinangkepaya mangipaita sino bungu'na, e sinapi'na si, "Anna kepayino awantama manistigu?" 64 Diningngaddam amminino sinapi'na a ikunnaneno baggina ki Dios. Sanneno ureyuwa makwa sikwana?" E sinombatira ammin si mapapatenad.

65 Ilupaluppanino korwanira. Inabbungandeno mutungnga, kasera sinatampalan e sinapi'da si, "Kunnu si gumalabbungka. Sapitannu nu inyeno nanampal sikwam." Kunna kappayino gwardiyera a niyanaw sikwana, sinusultu'da.

Ino Niimaddani Pedro Ki Jesus

(Mat. 26:69-75; Luc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

66 Agyangkepaya Pedro sino kalawatan sin inara'niyeno tata a balatanga aripannino afafuna padi. 67 Wasin initana i Pedro a maggarenu, inimu'nakkanna, kasena sinapit si, "Massiki ikka, nebumbulangka ki Jesus a taga-Nazaret."

⁶⁸ Udde neimanna a nassapit si, “Ammek ammu yan sapitannu. Ammek maawatan.” Ginabwati Pedro e inang sino pampangnga kalawatana ara'ni sino dalan. E antuwempayino nassirallotanino lalung.[†] ⁶⁹ Inita kappayino balatang sinay, e sinapi'na sino korwanira a tolay si, “Inaya lalaki, tata kappay sikwara.” ⁷⁰ Udde neimagappayi Pedro.

Ammena mabayag e sinapikkappayino tolayira sinay si, “Gakkuruwa tataka a bulunna, se taga-Galileaka kappay.”

⁷¹ Udde nesapata i Pedro a nassapit si, “Massiki matayak nu ammena gakkurug yo sapitangku. Ammek gakkuruwa ammu yan tolaya sapitandaw.”

⁷² Assapi'na lang sinoy, nassirallokkappayino lalung. Dinandammi Pedroweno sinapiti Jesus a “Liyeya ipidweno lalunga massirallot, nami'luwannakunna neimad.” E nakatangit gafu sino loneno nakamma.

15

Ino Niyalawatanda Ki Jesus Ki Pilato

(*Mat. 27:1-2, 11-14; Luc. 23:1-5; Jn. 18:28-38*)

¹ Wasin gigi'battin, nammamitingino pangafuwanirana padi, ino marmesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan, ira ammina aneno turera a mangukum, e nattatarabbanda nu sanneno akwanda ki Jesus. Wasinoy, binaluddeno kama'na, kasera inang neyalawat ki Gubernurador Pilato.

² Nebebuti Pilato sikwana si, “Ikkeno Arina Judyu?”

“Nu antuweno sapitannu, antu,” nesombati Jesus.

³ Odduweno nepaliwatino pangafuwanirana padi sikwana. ⁴ Antuweno nebebuti Pilato sikwana si, “Diningnganguweno odduwa nepaliwa'da sikwam. Awangkad mesomba'nu?” ⁵ Udde amme pelang sinombati Jesus, antuweno nakka'bawi Pilato.

Ino Nasentensiyani Jesus A Matay

(*Mat. 27:15-26; Luc. 23:13-25; Jn. 18:39-19:16*)

⁶ Ino gagangayi Gubernurador Pilato, kadda fiyestana La'wutan, aneno tata a pallawananna a balura pilinino tolayira. ⁷ Sinoya tiyempo, odduweno balurira a naka-papatay si tolay sin nakiyubattanda sino gubiyernu, e i Barrabasino nganino tata. ⁸ Waso kunnenoy, nakkakarampattino odduwera a tolay sino agyanani Pilato, e inaranda si mappalawan nad si tata a balud, se antuweno a'akwanna. ⁹ Sinapiti Pilato si, “Anggandaw ta pallawanangkuweno Arina Judyu?” ¹⁰ Kunnenoyino nebebu'na, se ammuna si

[†] **14:68** 14:68 Iyawa mappeafu sino lalung, awan sino korwana manuskritu sino dami'na Griego.

neyalawatino pangafuwanirana padiyi Jesus sikwana gafu sino apalda.

¹¹ Udde sinutunggunganino pangafuwanirana padiyeno tolayira takesi i Barrabasino arangnganda a mallawan. ¹² “Nu kunnenoy,” kunni Pilato, “sanna mantuweno akwangku sitawa tolaya nganandaw si Arina Judyu?”

¹³ “Ilansam si krus!” kunda a nekulawu.

¹⁴ “Ma? Sanna ma'lurino liwa'na?” kunni Pilato.

Udde neyangkakulawura si, “Ilansam si krus!”

¹⁵ Gafu se anggammi Pilato a panggammanino tolayira, nepallawanna i Barrabas, udde i Jesus, nepasiwa'wa'na, kasena neyalawat sino sindaluwera ta ilansara si krus.

Ino Inangweno Sindaluwera Ki Jesus
(Mat. 27:27-31; Jn. 19:2-3)

¹⁶ Netallungino sindaluwera i Jesus sino balayino gubernador, e inayanda amminino bafulundera a sindalu. ¹⁷ Binarawasiyanda i Jesus si ata'nanga barawasiya nalibaga a kunnangke barawasina ari. Binalikokawandeno nasasit, e nesinga'da sikwana a kunnangke koronana. ¹⁸ E nassandayawira sikwana a nassapit si, “Madayoka nadda Arina Judyu!” ¹⁹ Pinopompolda anna ilupaluppanda, e namaliturira a nassandayaw sikwana. ²⁰ Wasin nasinduwera a nappoporay sikwana, inarireno nebarawasira sikwana a nalibaga, e nepatalira kappayino dadana barawasina, kasera neyang sino pilansanda sikwana.

Ino Nilansanda Ki Jesus Sino Krus
(Mat. 27:32-44; Luc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Wasin agyanira kepay sino dalan, dinambaldeno tata tolaya umang sey Jerusalem a naggabwat sino agguman, e pinatu'da a nepabuttungino krusi Jesus. Inaya tolay, i Simon a taga-Cirene a amara Alejandro anni Rufo. ²² Neyanda i Jesus sey Golgota, ino anggamma sapitan, ino agyananino takata'nga ulu. ²³ Wasin ginamwangira sinay, painumanda i Jesus si tayuwa nalamuran si mirra a mapparaan si malow, udde ammena ininum. ²⁴ E nelansara sino krus. Wasinoy, ginaradwareno barawasina, e nabbabinnunutira ta itanda nu sanneno appannino kadda tata sikwara.

²⁵ Alas nuwebe si gigi'battino nilansanda ki Jesus. ²⁶ Aneno neturakka itulduneno nepaliwat sikwana a kunna si “Arina Judyu.” ²⁷ Agyangkappayino adwera a gumat takawa neyindana nelansa si krus, tata sino padiwananna, tata sino padawina. ²⁸ Antuweno neyakkuruwanino

nepeturakki Dios a kunna si, "Nebilang sino narakkattira a tolay."*

²⁹ Ino natta'lifira, wawwarangngiwangnganda a a'ayoyungana massapit si, "Matta kunnu si darallannuweno Templo, kasengkappay pata'daggan si talluwa aw? ³⁰ Nu kunnenoy, salakannu antu yan baggim ta mulluggan sitan krus!"

³¹ Massiki ino pangafuwanirana padi andino mammostu-ruwerana lintig, ina'ayoyunganda kappayi Jesus a massapit si, "Nesala'ngeno korwana tolay, udde ammena makaisalak sino bagginangkepay. ³² Nu itantammaddi Kristo a Aritama gakagakana Israel a umullug sino krusna, manguruwetamad sikwana." Massiki ino adwera a nelansa si krus sino idangnga, nakiayoyungira kappay.

Ino Natayani Jesus

(*Mat. 27:45-56; Luc. 23:44-49; Jn. 19:28-30*)

³³ Wasin alas doseyin, nallammukino palulubun kiyad si tallu orat. ³⁴ Wasin alas tresin si fuwab, nekokwa i Jesus a naddamit a nassapit si, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?", ino anggamma sapitan, "Diosku, Diosku, mayan inanawandak?"

³⁵ Wasin diningngaggino korwanira a nagan sinay, sinapi'da si, "Dingngaggandokadda, ayanna i Elias."

³⁶ Nalayawino tata sikwara a inang nangappa si kunnangke kapat. Nesosona si kilam, kasena pinakaw si biltak ta iyaddangnga ki Jesus ta sussupanna. "Itantamma nu gumamwangi Elias a miyullug sikwana sino krus," kunna.

³⁷ Wasinoy, nakkulawuwi Jesus e natayin. ³⁸ Neyindana napissayino kortina a nanaldak sino Kadidiosana Kwartuneno Templo, a neyafu sino kalekay kiyad sino difafa. ³⁹ Wasin initeno kapitanna sindaluwa agyan sino a'langnga krusino nepappatayi Jesus, sinapi'na si, "Gakkurug ikka a Abbingi Dios yawa tolay."

⁴⁰ Agyangkappayino bafabbayira a aggadipat sino makwa. Ino korwan sikwara, i Maria Magdalena, i Salome, anni Maria a inara Jose anni Santiago a Bibissang. ⁴¹ Inayira a bafabbayino nebumbulun ki Jesus a nanuffun sikwana sin nagananna sey Galilea. Agyangkappay sinayino odduwera a bafabbaya nebulun ki Jesus sey Jerusalem.

Ino Nitanammanda Ki Jesus

(*Mat. 27:57-61; Luc. 23:50-56; Jn. 19:38-42*)

⁴² Inaya aw, awna paddadanano Judyuwera sino awanda sino awna agginwangangan. Wasin fuwafin, ⁴³ agyani

* **15:28** 15:28 Isaias 53:12 Iyawa bersikulu, awan sino korwana manuskritu sino dami'na Griego.

Jose a taga-Arimatea a naturira inang ki Pilato a marang sino baggiyi Jesus. I Jose, tata a madayawa afafuweno Judyuweru a mattaron sino gumwanganino patturayani Dios.

⁴⁴ Nakka'bawi Pilato sin nadingngangnga si natayinni Jesus, e nepaayangngeno kapitanna sindalu ta bebutanna nu gakkurug. ⁴⁵ Sinapitino kapitan si gakkuruwa natay, antuweno neoni Pilato si umang appanni Jose ino baggiyi Jesus. ⁴⁶ Inang neyulluwi Jose ino baggiyi Jesus sino krus, e bina'battanna si nafurawa sinnuna bawuwa ginatangnga. Neyekwana si tanamma neyabbut si batuwa kunnangke agweb, kasena nangalleling si da'dap a paggaku'na sino tanam. ⁴⁷ Agyangkappera Maria Magdalena anni Maria a ina i Jose a nangita sino netanammani Jesus.

16

Ino Nangngangoliyani Jesus

(Mat. 28:1-8; Luc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Wasin massi'lappin si awna aggimwangan, inanda Maria Magdalena, Salome, anni Maria a ina i Santiago a naggatang si bambangug takesi umanda iyekwa sino baggiyi Jesus. ² Wasi gigi'ba'na Linggu, ginikkatira a inang sino tanamma. Siniltakinni sinag sin ginamwanganda. ³ Wasin agyanira kepay sino dalan, nattatarabbanda si, "Inyeno ayantama mangalleling sino da'dapa gagalu'neni tanam?" ⁴ Kunnenoyino nattatarabbanda, se dokal ma'lurino batu. Udde wasin ginamwangira, initara a naariyennino batu. ⁵ Sinallungira sino tanam, e aneno initara a buwanaka nabbarawasi si nafurawa aggatuttud sino padiwananda. E nala'gatira a nakaita sikwana.

⁶ Sinapitino buwanak sikwara si, "Ammekayu mattalaw. Ammuk si tufukandawi Jesus a taga-Nazaret a nelansa sino krus. Udde awanin sitaw, se nangngangoliyen. Itandaw, antuyawino niwagganda sikwana. ⁷ Manokayun ta umandaw ituldu ki Pedro andino korwanira a adalanna si untanandakayuwi Jesus a umang sey Galilea. Itandona sinay a kunna kappayino sinapi'na sikwayu."

⁸ Nallawanino bafabbayira sino tanam, e nalayawira a nanaw. Nala'gatiurangke e mayya'yakkira sino talora. Awana nassapitanda si massiki sanna a tolay, se napelalotino talora.

Ino Nappaddani Jesus Ki Maria Magdalena

(Mat. 28:9-10; Jn. 20:11-18)

⁹ Wasin gigi'ba'na Lingguwa nangngangoliyani Jesus, naunta a nappadda ki Maria Magdalena a antuveno nappaanawanna si pituwa narakkatta espiritu. ¹⁰ Inangngi Maria sino agyananino adalanira i Jesus a aggetangatangitira kepay gafu sino loneno nakanda. Sinapi'na si initana i Jesus. ¹¹ Udde massiki diningngaddeno sinapi'na a nangngangoliyenni Jesus anna nappadda sikwana, ammera kinurug.

Ino Nappaddani Jesus Sino Adwera A Adalanna
(Luc. 24:13-35)

¹² Wasinoy, nappadda kappayi Jesus sino adwera a adalanna sin aggelakalakarira a umang sino agguman, udde ammena nekunneno kaitanna. ¹³ Nuliyeno adwera a adalan e netuldura sino bafulundera, udde ammerera kappaya kinurug.

Ino Nappaddani Jesus Sino Kadwafuluwera Si Tata A Adalanna
(Mat. 28:16-20; Luc. 24:36-49; Jn. 20:19-23; Inangwa 1:6-8)

¹⁴ Wasinoy, nappadda i Jesus sino kadwafuluwera si tata a adalanna sin aggekakkananda. Inallangnganneru gafu se awaningke a angngurudda anna nataggatino ulura, se ammera kinuruwino nakaitera sikwana a nangngangoliyen. ¹⁵ Sinapi'na sikwara si, "Umangkayu si ammina lulubbun to lubag ta ibanyaddawino nalawara damag si ammina tolay. ¹⁶ Ino tolaya mangurug anna mabawtisan, mesalakanna, udde ino tolaya ammena mangurug, makastiguna. ¹⁷ Kunnayawino senyala ipaiteno mangu-ruwira. Paanawandeno narakkattira a espiritu gafu sino pannakadameno ngangku, e makadamitira si korwana damita ammera kinalakammu. ¹⁸ Massiki nu makaiggam-mira si ulag onnu makainumira si kappatay, awana makwa sikwara. Damara a appanganino matakitira, e mabbat-tunoyira."

Ino Netulluwani Jesus Sey Langit
(Luc. 24:50-53; Inangwa 1:9-11)

¹⁹ Wasin nasinduwenni Jesus a nakitatabbag sikwara, netulluwen sey langit e nattuttud sino padiwanani Dios. ²⁰ E inangngino adalannera a nangibanyag sino nalawara damag sino ammina lulubbun. Dinuffunanira i Afu Jesus e nepaitana si gakkuruwino netuldura gafu sino kakka'bawa senyala nepaangwana sikwara.

Ino Nalawara Damaga Neturakki Lucas Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pablowno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunneno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Gafuneno Turak

¹ Antuyawino turakku sikwama madandayawa Afu Teofilo. Odduwereno nanurak mapeafu sino ammina naangwa sito agyanantam. ² Ino netura'da, ino netuldu sikwamiyeno nangitera mangiyafu sin gafuna anna inang nangibanyag mapeafu ki Afu Jesus. ³ Gafu se nabbababebutak mapeafu sinayira a naangwa mangiyafu sino gafuna, dinandangku si nalawad nu urnusanguwenaya istoriya,

kasek iturak sikwam. ⁴ Se anggangku si ammunnungke si gakkuruwino ammina netuldu sikwam.

Ino Nelabbunanino Keyanakani Juan A Gumabawtisar

⁵ Sin naturayani Ari Herodes sey Judea, agyanino padiya mingnan si Zacarias a tata sino buyutino papadiyera a gagakakera i Abias. I Elisabet a atawana, gaka kappayi Aaron a padi si'in. ⁶ Ira a matawa, naggaddanggira sino angngita i Dios, se kinurudda amminino tunna anna lintingnga. ⁷ Udde awana abbinda, se lupatti Elisabet e lakay anna bakattiran.

⁸ Wasi tata si aw, nada'ngeno batangngino buyutira i Zacarias a masserbi ki Dios sino Templo. ⁹ Ino gagangayino papadiyera, mabbibinnunutira nu sanneno tarabafuweno kadda tata sikwara, e i Zacariasino nabbunuta sumallung sino Templo a massikkul si bambangug. ¹⁰ Wasin sikkulan-nanino bambangug sino dolam, makkararimpayino oddu-
era a tolay sino lasin.

¹¹ Kaka'meng kelanga nappaddeno angheli Afu Dios sikwana a aggata'dag sino padiwananneno assikkulanda si bambangug. ¹² Nala'gati Zacarias sin initana e nakatalaw-
ingke. ¹³ Udde sinapitino anghel si, "Ammeka mattalaw, Zacarias, se diningngaggi Diosino kararangngu. Mana'nga i Elisabet a atawam si lalaki, e ingnganannuna si Juan. ¹⁴ Maanggangkayungkena, e oddu kappeneno tolayira a maanggam gafu sino keyanakanna, ¹⁵ se napatiyungkena so angngita i Afu Dios. Maawag si ammenangkena minum si diyuna ubas onnu korwana kabbok, se sino liyena kepaya meyanak, anenneno Espirituwi Dios sikwana. ¹⁶ Odduneno bafulunnuwera a gagakaka i Israel* a pulinna ki Dios a Afura. ¹⁷ Mauntana sino dundunanni Afu Dios a Kristo. Inona pannakadamana, kakunneno pannakadama a neya'deno Espirituwi Dios ki Elias a gumalabbun si'in. Pakkapakakolinnera a matatama sino passasarombatanda, e pulinna kappayino nammayira ki Dios sikwana takesi mekunnenno nakanda sino naggaddanggira a tolay. Antuneno akwanna takesi maddadanino tolayira sino gumamwanganino Afura."

¹⁸ Wasinoy, sinapiti Zacarias sino anghel si, "On, udde ansangku mangammu si makwa yan a lakayakun anna bakattinnino atawak?"

* **1:16** 1:16 I Israel, tata a angani Jacob a gagginafuna Judyu, e antu gafuna, ino gagakakana Israel a sapitanna sitaw, anggamma sapitannino ammina Judyuwera.

19 Sinapikkappayino anghel si, "Ikkanaki Gabriel a masserbi ki Dios, e antuweno nanundun sikwaka mipakaammu sitawa nalawara damag sikwam. 20 Udde gafu se ammem kuruwannino sinapikku, ammekana makadamit kiyad sino awa makwenay. Se gakkuruwingke a meyakku-ruwino sinapikku nu mada'nganeno awa piniliyi Dios."

21 Wasinoy, ino tolayira sino lasin, taronandeno pallawananni Zacarias, e nakka'bawira se nabayingke sino unangngeno Templo. 22 Wasin nallawan, ammenan makadamit. Antuweno naammuwanda si aneno nepaita i Dios sikwana sino unangngeno Templo. Gafu se ammenan makadamit, sengyappelangino akkitatabbangnga sikwara.

23 Wasin nasinduwennino batangngi Zacarias sino Templo, kasena nuli sey lubbunda. 24 Ammena nabayag e nabusiti Elisabet a atawana, e lima dakka ammena nallawalawan sino balera. 25 Kunna sino nakanakamma si, "Gakkuruwa inalla'ngaki Afu Dios. Se inarineno neyatatallangku sino tolayira gafu sino awana abbingku."

Ino Nelabbunanino Keyanakani Jesus

26 Wasin annamma dakkinnino bussiti Elisabet, dinunduni Diosino anghelna a i Gabriel sey Nazaret a tata a lubbun sino probinsiya a Galilea. 27 Se aneno nepesapi'na sino tata a balatanga ammena kepay nasenggera neturatuwa meatawa ki Jose a gaka i Ari David. I Maria ino nganna. 28 Inangngino anghel sikwana, e sinapi'na si, "Maanggangka nad, se inalla'daka i Dios, e imutandaka."

29 Nakungkulino nakammi Maria sino sinapitino anghel, e pakadadandammanna nu sanneno anggamma sapitan. 30 "Ammeka mattalaw, Maria," kunnino anghel sikwana. "Se inalla'daka i Dios. 31 Mabussikkana, e lalakiyeno iyana'ngu, e nganannuna si Jesus. 32 Napatingnga e maingngananna si Abbingi Dios a Kapatayan. Pabbalina kappayi Dios si ari a kakunna i Ari David a gagginafuna si'in, 33 e antuneno matturay sino tolenera a gakagaka i Jacob si makkikiyad. Awaningkena pakkiyaranneno patturayanna."

34 Wasinoy, sinapiti Maria sino anghel si, "On, udde ansanna a makwa yaw, a awangkepay nanengged sikwak?"

35 Sinabbino anghel si, "Umangnga sikwamino Espirituwi Dios, e gafu sino pannakadamana, makweno sinapikku. Antu gafuna, nadiosanneno iyana'ngu e maingngananna si Abbingi Dios. 36 Dandammannuwi Elisabet a wayima kunda si lupat. Massiki bakattin, nabussikkepay, e annamma dakkinnino busi'na a lalaki. 37 Se awana amme dama a akwani Dios."

³⁸ Antuweno sinapiti Maria si, "Ayawaka aripanni Afu Dios. Makwa nad sikwakino sinapi'nu." Wasinoy, inanaw-innino anghel.

Ino Naddorawani Maria Ki Elisabet

³⁹ Ammena nabayag, ginikkati Maria e nakkangkama inang sino tata lubbun sino kakuluran sey Judea ⁴⁰ a agyananda Zacarias. Wasin ginamwang sinay, sinallung sino balera, e nappakaammu ki Elisabet sino ginamwanganna. ⁴¹ Anningngallangi Elisabet sino damiti Maria, nanikkarino kalu'bit sino kuyungnga anna inangngino Espirituwi Dios sikwana, ⁴² antuweno nekokwana a sinapiti si, "Ikkeno binindisiyonani Dios amma sino ammina bafabay, e bindisiyonanna kappayino kalu'bita iyana'nguna! ⁴³ Sanneno katolek ta inangka maddoraw sikwak, ikka a ineno Afuk? ⁴⁴ Se anningngaggu langino dami'nu, nanikkarino kalu'bit sino kuyungku gafu sino aanggamma. ⁴⁵ Nagasakka se kinurungngu si meyakkuruwino sinapiti Afu Dios sikwam."

Ino Naddayawani Maria Ki Dios

⁴⁶ Wasinoy, sinapiti Maria si, "Dayawangkungke i Afu Dios, ⁴⁷ e nappelalotino aang-gangku gafu sikwana a mangisalak sikwak, ⁴⁸ se dinandandaka abbafawa aripanna. Antuweno mangiyafu sito ingkein, sapitannino amminira a tolay si nagasatak ⁴⁹ gafu sino kakka'bawa inangweno mannakadama a Dios sikwak. Awana kakunnaneno kedayawanna. ⁵⁰ Minangkallak sino amminira a tolaya miyatal sikwana mangiyafu sino pappalunguwera kiyad sino gakagakarera. ⁵¹ Ipaitaneno pannakadamana sino akwana, se affutanneno natansitira a tolaya miyantaw sino baggira. ⁵² Ariyanneno pannakadameno matturayira e iyantoneno abbafawira a tolay. ⁵³ A'danneno mekakallakkira sino ammina nalawara awanda, udde ino bafa'ngngira, paanawannera a kamakama'da pelang. ⁵⁴ Duffunandetama tolona a gakagaka i Israel, se aggadandammanneno nekarina sin gagginafutamira. ⁵⁵ Se akwanneno nekarina ki Abraham a allakkanna annino gakagakanera si makkikiyad."

Antuweno sinapiti Maria a naddayaw ki Dios.

⁵⁶ Nakiagyan Maria sikwara Elisabet si talluwa dakkag, kasena inanaw sey balera.

Ino Neyanakani Juan A Gumabawtisar

⁵⁷ Wasin nada'ngeno panakani Elisabet, lalakiyeno neyana'nga. ⁵⁸ Wasin naammuwanino kalubbunandera andino wawwayirereno dokalla allakki Dios sikwara, maanggammira kappay.

⁵⁹ Wasin walu awinnino kalu'bit, a antuweno pakkugitanda sikwana, nakkakarampattira ammin. Angganda a ingnganan sino nganino amana a i Zacarias, ⁶⁰ udde kunnino inana si, "Bakkan. I Juanino pingngantam sikwana."

⁶¹ "On, udde awana wayiyu si mingngan si kunnayan," kunnino tolayira sikwara. ⁶² Antuweno sinengyattanda i Zacarias ta ammunda nu sanneno anggama a pingngan sino kalu'bit. ⁶³ Narangngi Zacarias si panurakkanna, e ino netura'nga, "Juanino anganna." Nakka'baw aminino naganira sinay. ⁶⁴ Kaka'meng kelanga nakadamiti Zacarias, e nedandayona i Dios.

⁶⁵ Nakka'baw amminino kalubbunandera, e naddinnamag inaya nakwa sino ammina lulubbun sino kakuluran sey Judea. ⁶⁶ Ammina naningngag, aggadandammandenay e kunda si, "Sannadeno pabbalinannenaya kalu'bit?" Se maiten si anen sikwaneno pannakadama i Dios.

Ino Nelabbuni Zacarias

⁶⁷ Wasinoy, naa'dani Zacarias sino Espirituwi Dios, e nallabbuna nassapit si,

⁶⁸ "Dayawantami Dios a Afutama gakagaka i Israel, se umang sitawa manuffun anna manubbut sikwatama tolena. ⁶⁹ Se dundunanneno mannakadama a mangisalak sikwatam a antuweno gaka i Ari David a aripanna. ⁷⁰ Antu kappayino nekarina a nepasapit sino nadosanira a gumalabbunna si'in, ⁷¹ sin nassapitanda si isala'detam sino kalingatamira anda sino ammina makkababannag sikwatam. ⁷² Antuweno keyakkuruwanneno sinapi'na sino gagginafutamira a allakkannera, annino pipaitanna si akwanneno netulangnga sikwara. ⁷³ Se nassapata ki Abraham a gagginafutam si ⁷⁴ isala'detam sino kalingatamira takesi ammetam mattalawa masserbi sikwana ⁷⁵ anna takesi nadosanetam anna naggaddang sino angngitana sito katoletam.

⁷⁶ "E ikka paya abbingku, ikkaneno maingnganan si gumalabbuni Dios a Kapatayan, se mauntaka sino Afutam ta idadannuweno tolayira sino gamwanganna. ⁷⁷ Ituldumma sikwara si isalakanira i Dios gafu sino kapakomanino liwa'da. ⁷⁸ Se naallakkingke i Dios a Afutam. Antu gafuna, aneno dundunanna a maggabwat sey langita misalak sikwatam. Ino gamwanganna, meyamparig sino lattakanna sinag si gigi'bat, ⁷⁹ se nu

gumamwang, waldandetama tolaya ana si lammuka mattalawa matay, e tulduwandetam sino akwantammad takesi massiyana'ngeno nakantam."

Antuweno nelabbuni Zacarias.

⁸⁰ Wasinoy, dinokkallino abbingnga, e nattuyaggino angngurungnga ki Dios. Wasin dokallin, inang nacyan sino kalolowat kiyad si nada'ngeno tiyempowa piyafuwanna a manuldu sino kasittolenera a gakagaka i Israel.

2

Ino Neyanakani Jesus

(Mat. 1:18-25)

¹ Sinoya tiyempo, netunino Emperadorna Roma a i Augusto si mappalista amminino tolayira a iturayanna. ² Iyawa palunguwa nappalstanda sino tolayira, nakwa sin i Kirenio ino gubernador sey Siria. ³ Antu gafuna, inang amminino tolayira a mappalista sino lubbuna nacyananino gagginafurera si'in.

⁴ I Jose pay, ginikkata naggabwat sey Nazaret a lubbunna Galilea a inang sey Betlehem a lubbunna Judea, se antuweno lubbuni Ari David si'ina gagginafuna. ⁵ Nebulungkappayi Maria a neturatuwa atawanna a umang mappalista. Gapapanakin sin inangnganda, ⁶ e wasin agyaniran sinay, nada'ngennino tiyempona a manak. ⁷ E neyana'ngeno parutara abbingnga a lalaki. Bina'battanna si lampin, kasena nepaidda sino lutungnga aggayam, se awaninna pagyananda sino balaya paffunduwanda nad.

Ino Nappaddanino Anghelira Sino Gumaindaggira Si Karnero

⁸ Sinoya gafi, agyanino tolayira sino pastowa mindag sino karnerorera. ⁹ Kaka'meng kelanga nappaddeno tata a angheli Afu Dios sikwara, e nawaldanira sino kilikili'nenokinalawari Dios. E nakatalawirangke. ¹⁰ "Ammekayu mat-talaw," kunnino anghel sikwara. "Se inangngak sitawa mipakaammu sikwayu sino nalawara damaga mappaanggam si ammina tolay. ¹¹ Se sito gafi, neyanak sey lubbuni Ari David ino mangisalak sikwayu, a antuweno Kristo* a Afutam. ¹² Kunnayawino pangammuwandaw si gakkuruwino sinapikku. Sumpalandoneno kalu'bita naba'battan si lampina nepiddara si lutungnga aggayam."

¹³ Wasinoy, nappaddeno odduwera a anghela naggabwat sey langit, e nedandayora i Dios a sapitanda si,

* **2:11** 2:11 Ino Kristo sino dami'na Griego, antu kappayino Mesias sino dami'na Judyu. Ino anggama sapitan, ino dinotukani Dios a matturay.

14 “Madandayawi Dios sey langit, e nasiyana'ngeno nakammino tolayira sito lubagga mappaanggam sikwana.”

15 Wasin nuliyeno anghelira sey langit, natatarabbanino gumaindaggira si karnero si, “Umangnetam sey Betlehem ta itantamino nakwa sinaya nepakaammuwi Afu Dios sikwatam.” 16 Wasinoy, nakkangkamira a inang, e sinumpalandra Maria anni Jose, e initareno kalu'bita nepaidara sino lutungnga aggayam. 17 Wasin initareno kalu'bit, netuldureno sinapitino anghel sikwara mapeafu sikwana. 18 Nakka'baw amminino naningngaggira sino sinapitino gumaindaggira. 19 E i Maria, neuluna ammin inaya nakwa, e aggadandammanna.

20 Wasinoy, nanawinnino gumaindaggira sey pasto. Nakakkantera a naddayaw ki Dios gafu sino initara anna dinginggadda, se nakwa amminino sinapitino anghel sikwara.

Ino Ningngananda Ki Jesus

21 Wasin walu awnanino kalu'bit, nepakugi'da e iningngananda si Jesus, se antuweno sinapitino anghel sikwara liyena a neluwaring.

Ino Niyangnganda Ki Jesus Sino Templo

22-24 Wasin nada'ngeno awa panuntulanda nad sino netunino lintiyi Moises† mapeafu sino bawuwa nanak, inanda Jose anni Maria sey Jerusalem ta umanda iwa'lat ki Diosino sinapit inaya lintiya adwaggiya funay onnu adwaggiya ubbunna kalapati. Neyangkalinda kappayino kalu'bit ta idutunda ki Afu Dios. Se ino kappay neturak sinaya lintiyi Afu Dios, kunna si, “Maawa medutung ki Afu Diosino ammina parutara abbinga lalaki.”‡

25 Agyanino tata lakay sey Jerusalem a mingngan si Simeon. Naggaddangnga tolay anna natalanggadda manuntul sino lintiyi Dios. Aggataronanneno Kristo a nekariyi Dios a mangisalak sino bafulunnera a gakagaka i Israel. Ana sikwaneno Espirituwi Dios. 26 E nepakaammuweno Espirituwi Dios sikwana si ammena matay kiyad si maitaneno Kristo a nekariyi Dios a gumamwang. 27 Sinoya aw, nefuyutino Espirituwi Dios i Simeon a umang sino Templo. Antu gafuna, wasin niyangnganino mapparanakira i Jesus sikwana sino Templo ta akwandeno netunino lintig

† **2:22-24** 2:22-24 Ino lintiya netulduwi Dios ki Moises, sinapi'na si nu manakino bafay si lalaki, mebilang si nadakkut si appatafuluwa aw. Nu masindu inay, miyangngad si ubbunna karnero onnu mammanuk sino Templo ta iya'dana sino padi takesi sikkulanna a iwa'lat ki Dios. Kasena mebilang si nadalusino bafay. ‡ **2:22-24** 2:22-24 Exodo 13:2

mappeafu sikwana, agyaninni Simeon sinay. ²⁸ Inappaneno kalu'bit e naddayaw ki Dios a nassapit si,

²⁹ "Afu, massiki nu matayakuna aripannu, se nassiyanakinnino nakangku. Se sitoya, neyakkuruwino nekarim sikwak, ³⁰ se initakunnino dinundunnuwa mangisalak sino tolayira, ³¹ ino nedadannuwa maammuwan ammina tolay. ³² Antuweno kunnangke sirwata mawwaldag sino nakammino bakkannira a Judyu ta maammuwandeno kesalakanda. E antu kappayino kadayawammiya gakagaka i Israel."

³³ Nakka'bawino mapparanakira i Jesus gafu sino sinapiti Simeon mappeafu sikwana. ³⁴ E binindisiyonanira i Simeon, kasena sinapit ki Maria si, "Iyawa abbingngu, dinotukani Dios, e gafu sikwana, odduna sikwatama gakagaka i Israel a mesalakan, udde oddu kappena sikwatama madaral gafu se ammera kuruwan. Se antuneno kunnangke senyala mangipaita si mesalakanino tolayira, udde odduneno makkontara sikwana. ³⁵ Gafu sino akwanda sikwana, maammuwanino ana sino nakammino tolayira. E ikka a inana, malowingkeno nakammu gafu sino akwanda sikwana a kunnangke nasuduk si nataramma saset."

³⁶ Agyangkappay sinayino gumalabbun a tata a bakatta mingngan si Ana a abbingi Fanuel a gaka i Aser. Pitu runa naddi'nera annino atawana, ³⁷ kasena nabalun, e kasamafulu e appata runnan. Kanayuna inang sino Templo, se aw anna gafi, naddayaw ki Dios a makkararag anna mallantanga mangngan. ³⁸ Sinoya oratta aggedamadamikkepayi Simeon sikwara Jose, inara'niyi Ana sikwara, e nappasalamat ki Dios sino initana. E nangiyafu sinoy, nassapit mappeafu sino kalu'bit sino amminira a tolaya aggatarongkappay sino kesalakanda a gakagaka i Israel.

Ino Nuliyanda Jose Sey Nazaret

³⁹ Wasin inangwenda Jose anni Maria ino ammina sapitannino lintiyi Afu Dios, nuliyera sino lubbunda a Nazaret sino probinsiya a Galilea. ⁴⁰ Dinokalli Jesus a natuyag e nappelalotino kinalaingnga, se dinuffunani Dios.

Ino Nabattangani Jesus Sino Templo

⁴¹⁻⁴² Wasin karadwennino runi Jesus, nebulun sino mapparana'ngera a inang sey Jerusalem, se gagangera a kadda run, umangngira makifiyesta sino fiyestana La'wutan.

⁴³ Wasin nasinduwennino fiyesta, ginikka'da Jose a muli sino lubbunda, udde nabattangi Jesus sey Jerusalem a ammera inammu, ⁴⁴ se aridda si nebulun sino korwanira a bafulundera. Tata si awdana nallakad, kasera naammuwan

si awan, e nebebu'da sino wawwayirera andino inammurera. ⁴⁵ Gafu se ammera sinumpalan, nuliyera sey Jerusalem takesi tufukanda sinay.

⁴⁶ Wasin mekatallu awin, sinumpalanda i Jesus sino Templo a nakituttud sino mamnesturuwerana lintiya maddingngag anna mabbababebut sikwara.

⁴⁷ Nakka'bawira ammina naningngag sikwana gafu sino kinalaingnga a manombat sikwara. ⁴⁸ Nakka'bokappayino mapparana'ngera a nita sikwana sinay, e sinapitino inana si, "Abbingku, mayan kunnenayino inangwam sikwami? Naddararangamingke anni amama miintufuk sikwam."

⁴⁹ "Mayan a'intufukandak? Ammeyu kad ammu si maawa agyanak sito balayi Amak?" netabbi Jesus. ⁵⁰ Udde ammera naawatanino anggamma sapitan.

⁵¹ Wasinoy, nebuluni Jesus sikwara a nuli sey Nazaret. Kinurungnga amminino panggammanda. E ino inana, aggadandammanna ammin inaya nakwa. ⁵² I Jesus, dinokal e nadadaggananino kinalaingnga. Nan-aanggammi Dios sikwana, kunna kappay sino tolayira.

3

Ino Nanulduwani Juan A Gumabawtisar (Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Wasin kadwafuluwen si lima a runino patturayani Emperador Tiberio, i Poncio Pilatoweno gubernador sey Judea. I Herodesino matturay sey Galilea, e ino kola'nga a i Felipe ino matturay sey Iturea anna sey Traconite. I Lisanasino matturay sey Abilene. ² Ino afafuwerana padi sinoya tiyempo, da Anas anni Caifas.

Sinoy kappaya tiyempo, agyanino sinapiti Dios ki Juan a abbingi Zacarias sin nagananna sino kalolowat, ³ e neyafunana nanuldu. Inang sino tolayira sino nassalidammanga wawwanga Jordan, e sinapi'na sikwara si, "Iboboliyu naddino liwa'dawira e mappabawtisarkayu takesi pako-mani Diosino liwa'daw." ⁴ Inaya inangwa i Juan, antuweno neyakkuruwanino neturakki Isaias a gumalabbun si'ina kunna si,

"Ananeno mikulakulawu sey kalolowata massapit si, 'Idadandawino lakarannino Afuyuwa gumamwang takesi nalawanneno dalana pallakaranna. ⁵ Ino nad akwandaw, tabbunandaw ammina alungung anna passimpandaw ammina kulud anna mukag. Nu

wara nalliku, paggaddangngandaw anna pallawaran-dawino narakkat sino dalan ⁶ takesi ammina tolay, itandeno dundunanni Dios a mangisalak sikwara.' ”*

⁷ Odduwenno tolayira a inang ki Juan a mappabawtisar. Sinapi'na sikwara si, “Mayan umangkayuwa massalasangkun sitaw? Inyeno nassapit sikwayu si meli'wakayu sino kastiguwi Dios nu mabawtisarangkayu? ⁸ Ammena dama, nu ammeyu abbu ipaita sino aggangwayu si gakkuruwa neboboliyuweno liwa'daw. Ammeyu kappay sapitan si meli'wakayu sino kastiguna se i Abrahamino gagginafuyu, se massiki iyawira a batu, dama i Dios a pabbalin si gakagaka i Abraham. ⁹ Inona kastiguwi Dios sikwayu, meyamparig si wataya nedadana paggabba si kayu, e kadda kayuwa ammena mammunga si nalawad, mefungalla magabba e masikkulan.”

¹⁰ Antuwenno nabbebutino tolayira ki Juan a nassapit si, “Sanna antuwenno akwammi?”

¹¹ E sinabbangnga si, “Kunnayawino nalawara akwandaw. Nu wara adwa si barawasiyu, iya'dayu naddino tata sino awana akwana. Kunna kappay nu wara akkanandaw, a'dandonaddino awana akkananna.”

¹² Agyangkappayino gumattukiya si buwita inang mapabawtisar, e sinapi'da si, “Afu mesturu, sanna payino nalawara akwammi?”

¹³ “Ammekayu mattuki si sobra sino fustuwa paganino tolayira,” netabbangnga sikwara.

¹⁴ Agyangkappayino sindaluwera a nabbebut sikwana si, “Ikkami mappaye, sanneno nalawara akwammi?”

Sinapiti Juan sikwara si, “Ammeyu tantalawannino massiki sanna a tolay onnu massisiriya midarum sikwara ta appandawino pira'da, nu ammekayu lud maanggam sino swelduyu.”

¹⁵ Gafu sino netulduwi Juan, minnanamengkeinnino tolayira si malana gumamwangino Mesias, e kunda sino nakanakanda si, “Antuwen nakuyino Kristo a aggataronantam.”

¹⁶ Udde kunni Juan sikwara si, “Aneno napatig amma sikwaka mepatali. Massiki ino muttad sino gakanneno sapatu'na, ammek meannunga mangwa gafu sino kinapatingnga. Bawtisarantakayu pelang si danum, udde bawtisarannakayuna sino Espirituwi Dios anna si afuy. ¹⁷ Antuneno mangukum sino tolayira. Meyamparig si tolaya aneno miyawa pitta'ma sino apaya naaggik. E ino nabbagat, iyalangnga, udde ino pittapanna, itakkumma sino afuya ammena maaddap.”

* 3:6 3:6 Isaias 40:3-5

¹⁸ Kunnenayino sinapiti Juan sino tolayira, e oddu kappaya netulduna sikwara sino nibanyanna sino nalawara damag sikwara. ¹⁹ Nebuyana kappayi Gubernur Herodes gafu sino namulattanna ki Herodias a ataweno kola'nga andino korwana narakkatta inangangwana. ²⁰ Antuweno nada'ngeno tiyempowa nepabaluri Herodesi Juan, e nadaggananinnino liwa'na.

Ino Nappabawtisarani Jesus

(Mat. 3:13-17; Mar. 1:9-11)

²¹ Sin ammena kepay nabaluri Juan, odduweno tolaya binawtisaranna, e nappabawtisar kappayi Jesus. Wasin makkararaggepay sinay, kaka'meng kelanga nabukkatanino langit, ²² e naddassino Espirituwi Dios sikwana a kunnangke kalapati. E agyanino naddamit sey langita nassapit si, "Ikkeno Abbingkuwa iiddukangku, e maanggammakungke gafu sikwam."

Ino Gagginafuwera I Jesus

(Mat. 1:1-17)

²³ Wasin nangiyafuwani Jesus a manuldu, mattallufuwennino runna. E nebilangino tolayira si antuweno abbingi Jose. I Jose ino abbingi Eli a ²⁴ abbingi Matat. I Matatino abbingi Levi a abbimpayi Melki. I Melkiyeno abbingi Jane a abbimpayi Jose. ²⁵ I Jose ino abbingi Matatias a abbimpayi Amos. I Amosino abbingi Nahum a abbingi Esli a abbimpayi Nage. ²⁶ I Nage ino abbingi Maat a abbingi Matatias a abbingi Semei a abbingi Jose a abbimpayi Juda. ²⁷ I Judeno abbingi Joana a abbingi Resa a abbingi Zorobabel a abbingi Sealtiel a abbimpayi Neri. ²⁸ I Neriyo abbingi Melki a abbingi Adi a abbingi Cosam a abbingi Elmodam a abbimpayi Er. ²⁹ I Erino abbingi Josue a abbingi Eliezer a abbingi Jorim a abbingi Matat a abbimpayi Levi. ³⁰ I Leviyeno abbingi Simeon a abbingi Judas a abbingi Jose a abbingi Jonan a abbimpayi Eliakim. ³¹ I Eliakimino abbingi Melea a abbingi Mena a abbingi Matata a abbingi Natan a abbimpayi David. ³² I David ino abbingi Jesse a abbingi Obed a abbingi Boaz a abbingi Salmon a abbimpayi Naason. ³³ I Naasonino abbingi Aminadab a abbingi Aram a abbingi Arni a abbingi Esron a abbingi Fares a abbimpayi Juda. ³⁴ I Judeno abbingi Jacob a abbingi Isaac a abbingi Abraham a abbingi Tare a abbimpayi Nacor. ³⁵ I Nacorino abbingi Serug a abbingi Ragau a abbingi Peleg a abbingi Heber a abbimpayi Selah. ³⁶ I Selahino abbingi Cainan a abbingi Arfaxad a abbingi Sem a abbingi Noe a abbimpayi Lamec. ³⁷ I Lamecino abbingi Matusalem a abbingi Enoc a abbingi

Jared a abbingi Mahalaleel a abbimpayi Cainan. ³⁸ E i Cainanino abbingi Enos a abbingi Set a abbingi Adam a abbimpayi Dios.

4

Ino Nanalodawani Ofagga Nanutungung Ki Jesus (Mat. 4:1-11; Mar. 1:12-13)

¹ Wasin inanawi Jesus sino wawwanga Jordan, aneno Espirituwi Dios sikwana e antuweno nifuyut sikwana a inang sino kalolowat. ² Nagyan sinay si appatafuluwa aw anna gafi e dinalodawi Ofagga sinutungungan. Awaningke nangapangngan sikwana sinoya tiyempo, antuweno nabisiningke. ³ Wasinoy, sinapit i Ofag sikwana si, "Nu gakkuruwa ikkeno Abbingi Dios, sapitannu sitawa batu ta mabbali si maakkan."

⁴ Udde sinombati Jesus si, "Ino neturakka sapiti Dios, kunna si, 'Bakkampelanga maakkanino ikabiyangnga tolay.' ">*

⁵ Waso kunnenoy, nefuyuti Ofaggi Jesus si ata'nanga kulud, e si takimmatan, nepaita sikwaneno ammina paturayan sito lubag. ⁶ E sinapiti Ofag si, "Iya'dak sikwamino kalintiyana matturay sino ammin inay takesi akwamino kinaba'nanda, se neya'da ammin sikwak, e damaka iya'da kappay sino massiki sanna a anggangkuwa panga'dan. ⁷ Maddayoka mantu sikwak ta akwam ammin."

⁸ Udde sinombati Jesus si, "Kunnino neturakka sapiti Dios si, 'Dayawandonaddi Dios a Afuyu, e antu nabelangino passerbiyandaw.' "†

⁹ Wasinoy, nefuyuti Ofaggi Jesus sey Jerusalem, e nepata'dangnga sino kata'nangana partineno Templo, e sinapi'na si, "Nu gakkuruwa ikkeno Abbingi Dios, mallatuka taw, ¹⁰ se ino neturakka sapiti Dios, kunna si, 'Tunanni Diosino anghelnera ta imutandaka. ¹¹ Tampayandaka takesi ammeke makalowan, massiki ino takkim, ammena mabiyaran si batu.' "‡

¹² Udde sinombati Jesus si, "On, udde kungkappayino neturakka sapiti Dios si, 'Ammemmad dalodawanni Dios a Afum.' "§

¹³ Wasin inangwen ammini Ofaggino damana a panutungung ki Jesus, inanawanna ta mattaron si korwana tiyempona.

* 4:4 4:4 Deuteronomio 8:3 † 4:8 4:8 Deuteronomio 6:13 ‡ 4:11 4:11 Salmo

91:11-12 § 4:12 4:12 Deuteronomio 6:16

Ino Nangiyafuwani Jesus A Nanuldu

(Mat. 4:12-17; Mar. 1:14-15)

¹⁴ Waso kunnenoy, nuliya Jesus sey Galilea a ana sikwaneno pannakadamenno Espirituwi Dios. Naddinaminno mappeafu sikwana sino ammina lulubbun sinay.

¹⁵ Nanuldu sino sinagogarera, e naddayaw ammina tolay sikwana.

Ino Amme Nanguruwanino Kalubbunani Jesus Sikwana

(Mat. 13:53-58; Mar. 6:1-6)

¹⁶ Wasinoy, inang sey Nazaret a antuweno lubbuna naddokallanna. Wasin nada'ngeno awna aggimwangana Sabadu, inang sino sinagoga, se antuweno gagangena. E natta'dagga mibasa sino sapiti Dios. ¹⁷ Neya'dara sikwaneno nalukuta neturakkanino nepeturakki Isaias a gumalabbun si'in. Bino'liyanna e sinumpalanna yawa neturakka kunna si,

¹⁸ "Ana sikwakino Espirituwi Dios, se piniliraka umang manuldu sino nalawara damag sino mekakallakkira.

Dinundundaka mangipakaammu sino balurira si mallawanirana, ino lappattira, makaiterana, andino madyatanira, maduffunanirana, ¹⁹ takesi mepakaammu si ammina tolaya nada'ngennino tiyempowa pipaitani Dios sino alla'nga sikwara."*

²⁰ Wasin nasinduwi Jesus a nibasa sinay, iluku'na kapayino turak, neyulina sino nanga'da sikwana, kasena nattuttura nanuldu, e aggitan amminino tolayira sinay.

²¹ Sinapi'na sikwara si, "Inaya neturakka sapiti Dios a nebasak, meyakkuruwin sito ingkeina aggadingngaggayu kepay sito sapitangku."

²² Dinayaw amminino tolayira e nakka'bawira sino kinalawanneno sinapi'na. E kunda si, "Bakkangkad yanino abbingi Jose?"

²³ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Ammuk si sapitan-daw sikwak yawa palanut, 'Doktor, agasannu abbuweno baggimungkepay,' a ino anggandawa sapitan, akwangku nad sito lubbuntamino kakka'bawa dinginggaddawa inangwak sey Capernaum."

²⁴ E netuluy kappayi Jesus a sinapit si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, awana gumalabbun si medayaw sino lubbunnangkepay. ²⁵ Dandammandonaddino nakwa sin tiyempowi Elias. Awaningke uran sito Israel si kappata run si gadwa, e dokallino bisin si palulubbun. Odduweno kakallakkira a balu sito lubbuntam sinoya tiyempo, ²⁶ udde bakkanna ireno nanundunani Dios ki Elias a duffunan, nu

* 4:19 4:19 Isaias 61:1-2

ammena lud dinunduna nanuffun sino tata a baluwa taga-Serepta sino sakopanna Sidon a bakkanna kalubbunantam. ²⁷ Kunna kappayino nakwa sin tiyempoweno gumalabbuna i Eliseo. Odduweno tolayira sito Israel a nakkutal, udde awana nepabbattunoyna sikwara. I Naaman pelanga taga-Siria ino nepabbattunoyna.”

²⁸ Nappelalotino bungutino ammina tolayira sino sinagoga sin naningngagganda sinay. ²⁹ Natta'daggira ammin, ginafu'da i Jesus, e nelawanda sino lubbun. Neyanda sino munsu'ngeno kulura agyananino lubbunda se angganda a itu'yud sino dabbak. ³⁰ Udde nallakari Jesus sino nallalanda e inanaw.

*Ino Nappaanawani Jesus Sino Narakkatta Espiritu
(Mar. 1:21-28)*

³¹ Wasinoy, inangngi Jesus sey Capernaum a tata a lubbun sey Galilea. Inang nanuldu sino tolayira sino sinagoga sino awna aggimwangan. ³² E nakka'bawira sino annulduna, se melasin sino sapitanna si aneno kalintiyanna a manuldu.

³³ Agyanino lalaki sinaya naunaggan si narakkatta espi-ritu, e nakkulawuwa nassapit si, ³⁴ “Sanna ma'lurino gakkannu sikwami, Jesus a taga-Nazaret? Ginamwangka kadda manaral sikwami? Ammutakan. Ikkeno Abbingi Dios a awana liwa'na.”

³⁵ Udde “Suminakkan!” kunni Jesus sino narakkatta espi-ritu. “Anawannun yana tolay!” E iletwarino narakkatta espi-rituweno lalaki sino nara'langanino tolayira, kasena inanawana ammena inansa.

³⁶ Nakka'bawira ammin, e nattatarabbira a nassapit si, “Sanna lang mannakadameno sapi'na? Se massiki ino narakkattira a espi-ritu, aneno turena anna pannakadamana a massapit si umanawira, e manawiran.” ³⁷ Gafu sinoy, naddinnamino mappeafu ki Jesus si ammina palulubbun sinay.

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Odduwera A Tolay
(Mat. 8:14-17; Mar. 1:29-34)*

³⁸ Wasinoy, inanawi Jesus sino sinagoga e inang sino balera Simon. Wasin ginamwang sinay, nappelalotino babannangngeno katuwangani Simon a bafay, e sinapi'da sikwana ta duffunanna. ³⁹ Inara'niyi Jesus sino iddana e sinapi'na si maari naddino babannangnga. E naariyen gakkurug, e ginabwatino bafay e pinakkannera.

⁴⁰ Wasin sumallappinnino sinag, neyangngino tolayira ki Jesusino ammina matakit si massiki sanna a takit. Inap-panganneno kadda tata, e nabbattunoyira. ⁴¹ Nepaanona kappayino narakkattira a espi-ritu sino odduwera a tolaya

nunagganda. E sin umanawanda, nakkulawuwera a nassapiti si, "Ikkeno Abbingi Dios." Udde inallangnganneri ta suminakkira, se ammura si antuweno Kristo a dinunduni Dios.

Ino Nanulduwani Jesus Sino Sinagogarera
(Mar. 1:35-39)

⁴² Wasi marrifarifad si kadarama'na, inanawi Jesus sinaya lubbun e inang sino awana matotolena. Antuweno inang inintufukino tolayira, e wasin sinumpalanda, inaranda si ammena nad umanaw sino lubbunda. ⁴³ Udde sinapi'na si, "Maawag si itulduk sino korwangkappaya lubbunino nalawara damag mappeafu sino patturayani Dios, se antuweno gafuna a dinundundak." ⁴⁴ Antuweno nannodoyuwa inang sino lulubbunna Judea a nanuldu sino sinagogarera.

5

Ino Nayani Jesus Sino Palunguwa Adalannera
(Mat. 4:18-22; Mar. 1:16-20)

¹ Wasin tata si aw, aggata'daggi Jesus sino dappi'na bebaya Genesaret a manuldu sino sapiti Dios, e inaribumbunganino odduwera a tolay se angganda a dingngaggan. ² Inita i Jesusino adwa a abang sino dappi'na bebaya inanawanino gumattafukulira a inang nunab sino tafukulda. ³ E nattakay sino tata a abanga akwa i Simon, e inarangnga ki Simon ta paroyunna si bissang sino dappit. E nattuttura nanuldu sino tolayira.

⁴ Wasin nasinduwa nanuldu, sinapi'na ki Simon si, "Pali-tannuweno abangngu sino agyananino ata'nanga danum ta itakkuddawino tafukuldaw."

⁵ "On, Afu," kunni Pedro, "udde nappaawkamiya nana-fukul, e awaningke a naappami. Udde nu antuweno sapitannu, itakkummi kappayino tafukulmi." ⁶ Antuweno netakkudda kappayino tafukulda, e wasin nelabbedda, odduweno inappara kiyad si gapapissayino tafukulda. ⁷ E kinulafattandeno bafulundera sino tata a abang ta umandera duffunan. Inangngira e pinannureno adwera a abang si lamis kiyad si galalannaddira.

⁸ Wasin inita i Simon Pedro* inaya nakwa, namalitud sino a'langi Jesus e sinapi'na si, "Afu, anawandak, se minalliwataka tolay." ⁹ Kunnenayino sinapiti Pedro, se

* 5:8 5:8 I Simon, nginaliti Jesus si Pedro, antu gafuna, ngananda si Simon Pedro.

nakka'bawira andino bafulunnera sino kaodduweno sina-fukulda. ¹⁰ Nakka'bokappayino bafulundera sino tata a abang a da Santiago anni Juan a abbingi Zebedeo.

Wasinoy, sinapiti Jesus ki Simon si, "Ammeka mattalaw, se mangiyafu sito ingkein, ammekan manafukul si lamis, nu ammeka lud mangawis si tolay ta manguruwira sikwak." ¹¹ Antuweno wasin neya'dandeno abanda, inanawanda ammin e nebulunira ki Jesus.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Nakkutal
(Mat. 8:1-4; Mar. 1:40-45)

¹² Wasin tata si aw, agyani Jesus sino tata a lubbuna agyananino tata a lalakiya nakkutal amminino baggina. Wasin initana i Jesus, inang namalitud sino a'langnga a nakiggimallakka nassapit si, "Afu, nu anggammu, damaraka pabbattunoyan."

¹³ Inappangani Jesusino nakkutal, kasena sinapit si, "On, anggangku si mabbattunoykan. Maariyen yan kutalnu." E kaka'meng kelanga naariyeno kutalna.

¹⁴ Wasinoy, netuni Jesus sikwana si, "Ammem sapitan yaw si massiki sanna a tolay, nu ammem lud umang mappaita sino padi ta itanna nu naariyennino kutalnu. Kasem iya'da sikwaneno netuni Moises si'ina mewa'lat ki Dios takesi wara pangammuwanino tolayira si gakkuruwa nabbattunoykan."

¹⁵ Udde massiki antuweno netunna, kumalar lullanga naddinnamino mapeefu ki Jesus. Antu gafuna, odduwengke ino tolayira a inang sikwana a maningngag sino tulduna anna mappari sino taki'da. ¹⁶ Udde kanayuna inangngi Jesus sino kalolowat ta mittata a makkararag.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Tolaya Paralitiku
(Mat. 9:1-8; Mar. 2:1-12)

¹⁷ Wasin tata si awa nanulduwi Jesus sino tata a balay, agyanino Fariseowera andino mammesturuwerana lintiya nakituttud sikwana. Naggabwatira sino palulubbunna Galilea anna Judea, mampay sey Jerusalem. Ana ki Jesusino pannakadama i Dios a mappabattunoy sino matakitira.

¹⁸ Wasinoy, agyanino ginamwangira a nabbolig si tolaya paralitiku. Kinakkapanda a itallung sino balay ta iyanda sino agyanani Jesus, ¹⁹ udde ammena dama gafu sino kaodduweno tolayira. Antu gafuna, neune'da sino ata'meno balay, inabbutandeno batuwi Jesus, kasera nepatabbafeno bolig sino a'langi Jesus sino tangngeno tolayira. ²⁰ Wasin inita i Jesusino annala'da sikwana, sinapi'na sino lalaki si, "Napakomaninnino liwa'nu."

21 Wasin diningngaggino Fariseowera andino mammostu-ruwerana lintig inay, kunda sino nakanakanda si, "Sanneno katolena a ikunnaneno baggina ki Dios? Se bakkangkabbelangi Diosino makapakoma si liwat?"

22 Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, e sinapi'na si, "Ma, ansanna lang kunnayanino dinandandaw?"
23 Naladda ma'lura massapit si 'Napakomanino liwa'nu' amma sino 'Gumabwakka ta umanokan.' 24 Udde nu kunnenoy, sapitangku mantuveno madyat takesi ipaitak sikwayu si ikkanakino Abbingnga Tolaya aneno kalintiyang sito lubagga mamakoma si liwat." E sinapi'na sinoya paralitiku si, "Ino sapitangku sikwam, gumabwakka, appannu yan iddam, e umanokan." 25 E kaka'meng kelanga ginabwatino tolay sino nara'langanda ammin, inappaneno iddana, e inanawa maddandayaw ki Dios. 26 E amminira a nagan sinay, nakka'bawirangke anna nakatalaw, e naddayawira ki Dios a nassapit si, "Kakka'bawingkeno naitatam sito aw!"

Ino Nayani Jesus Ki Levi

(Mat. 9:9-13; Mar. 2:13-17)

27 Wasin nasinduwenay, nallowani Jesus e initaneno gumattuki si buwita minggan si Levi a aggatuttud sino ofisinana. "Mebulungka sikwak,"† kunni Jesus. 28 E ginabwati Levi, inanawanna ammin, e nebulun ki Jesus.

29 Wasinoy, inangngira sino balera Levi, e odduweno nedadanna a akkananna pappagamwangnga ki Jesus. Odduwera kappayino ginamwanga gumattukiyera si buwit andino korwanira a tolay, e nakikkanira ki Jesus.
30 Wasinoy, ino korwanira a Fariseo andino bafulundera a mammosturuwerana lintig, binaloreno initara. E sinapi'da sino adalanira i Jesus si, "Mayan makikkan anna makiin-ungkayu sino gumattukiyera si buwit andino korwanira a minalliwata tolay?"

31 Udde i Jesusino nanombat sikwara, e sinapi'na si, "Inyeno mawag si doktor, nu bakkampelangino matakit?"
32 Ammek inang sitawa mayag sino naggaddangngira a tolay, nu ammena lurino minalliwatira takesi mabboboliyera."

Ino Mapeafu Sino Pallantangana Manggan

(Mat. 9:14-15; Mar. 2:18-20)

33 Agyanino korwanira a tolaya nassapit ki Jesus si, "Ino adalanira i Juan, dayandanira a mallantanga manggan anna makkararag, e kunna kappay sino adalanireno

† 5:27 5:27 Ino sapitanna sino dami'na Griego: "Dumandangka sikwak." Ino anggamma a sapitan, mebulun ki Jesus si adalanna.

Fariseowera. Udde ino adalannuwera, ammera akwan, nu ammera lud mangngan anna minum.”

³⁴ Sinabbira i Jesus a niyamparig si, “Nu wara makkasar, kundokad si amme makikkanino bafulunino mangatawa a inayanna? ³⁵ Udde duma'nganeno tiyempowa meanaw sikwareno mangatawa, kaserana mallantanga mangngan.”

Ino Mapeafu Sino Bawuwa Tulduwi Jesus

(Mat. 9:16-17; Mar. 2:21-22)

³⁶ Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, “Awana tolaya mappissay si bawuwa barawasi takesi iyappi'na sino dadan. Se nu antuweno akwanna, darallanneno bawu, e ammena meannungino bawuwa sinnun sino keappitanna.

³⁷ Awangkappaya miyekwa si talifawu sino dadana sinan anganga gaddang, se battakanna, mesayukino tayug, anna madaral kappayino gaddang. ³⁸ Ino bawuwa tayug, bawu kappenadda gaddangino keyekwanna. ³⁹ Ino tata kappay, ino nawama minum sino dadana tayug, ammena anggamma sinsimanino bawu, se kunna si nalawarino dadana nawamanna.”

6

Ino Mapeafu Sino Awna Aggimwangan

(Mat. 12:1-8; Mar. 2:23-28)

¹ Wasin tata a Sabadu a aggimwanganino Judyuwera, malallakadda Jesus sino aggumana namulan si trigo. E ino adalannera, nangappera sino dawana trigo, irurunda, kasera binulak e nakkanda. ² Udde naganino korwanira a Fariseo a nassapit sikwara si, “Mayan kontarandawino lintiddama kammarallino maggani sino awna aggimwangan?”

³ Sinabbira i Jesus si, “Ammeyu kad binaseno inangwa i Ari David andino bafulunnera sin nabisinanira?

⁴ Sinallungi David sino balayi Dios, nangngan sino tinapaya newa'lat ki Dios a kunnino lintiya kammaralla akkanannino bakkanna padi, e na'danna kappayino bafulunnera.” ⁵ E inabambutani Jesus a nassapit si, “Ikkanaka Abbingnga Tolayino ana kalintiyanna a massapit sino damana a maangwa sino awna aggimwangan.”

Ino Lalakiya Pilayino Tata A Kama'na

(Mat. 12:9-14; Mar. 3:1-6)

⁶ Wasin tata kappaya awna aggimwangan, inangngi Jesus sino tata a sinagoga ta manuldu. Agyan sinayino lalakiya pilayino diwanana kama'na. ⁷ Agyangkappayino korwanira a mammesturuwerana lintig anda Fariseowera a mallakkap ki Jesus nu pabbattunoyanneno lalaki sino awna aggimwangan, se mintufukira si ipaliwa'da sikwana ta wara

pidarumanda. ⁸ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, e sinapi'na sino lalakiya pilayino kama'na si, "Gumabwakka ta umangka sito nara'langammi." E ginabwat e inang sino a'landa.

⁹ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Bebutangku sikwayu nu sanneno anggammimo lintiddama akwantam sino awna agginwangan. Mangwetam si nalawad onnu narakkat? Misalak si tolay onnu mamapatay?" ¹⁰ Ilangalanganera ammin, kasena sinapit sino lalakiya pilay si, "So'yarannu yan kama'nu." Sino'yanna, e napiyen. ¹¹ Udde nabbungubungutingke ino mallakkappira, e nattatarabbanda nu sanneno akwanda ki Jesus.

Ino Namiliyani Jesus Sino Karadwera A Apostolna
(Mat. 10:1-4; Mar. 3:13-19)

¹² Sinoya tiyempo, nanu'duwi Jesus sino tata kulud, e nappafafiya nakkararag ki Dios. ¹³ Wasin kagigi'ba'nenoy, inayanneno adalannera, e namili si karadwa sikwara a ngananna si apostolna, se dundunannera a umang manuldu. ¹⁴ Irayawino nganganino piniliner: i Simon (a nginanna si Pedro) anni Andres a kola'nga, da Santiago anni Juan, da Felipe anni Bartolome, ¹⁵ da Mateo anni Tomas, i Santiago a abbingi Alfeo, i Simon (a ngananda si Patriota se ikaloneno lubbunna), ¹⁶ i Judas a abbingi Santiago, anni Judas Iscariote a antuneno mallaku ki Jesus.

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Matakitira
(Mat. 4:23-25)

¹⁷ Wasin naddawu'da Jesus andino apostolnera, niturira sino nakkanafana nakkakarampattanino odduwera a adalanna andino odduwera kappaya tolaya naggabwat sey Judea anna sey Jerusalem anda sino lulubbuna Tiro anna Sidon a ara'ni sino bebay. ¹⁸ Inangngira sinay se angganda a dingngaggannino sapitanni Jesus, e ino matakitira, angganda si pabbattunoyannera. Inangkappayino naunagganira si narakkatta espiritu, e nepaanoneno inunag sikwara. ¹⁹ Amminino naganira sinay, anggan-dangkenadda appangan, se aneno pannakadama sikwana a mappabattunoy si takit. E nepabbattunoynera ammin.

Ino Nagasatira A Tolay Andino Kakallakkira
(Mat. 5:1-12)

²⁰ Wasinoy, ilangngiyi Jesusino adalannera, e sinapi'na sikwara si,

"Nagasakkayuwa pobiri, se mesapakkayuna sino paturayani Dios.

21 “Nagasakkayuwa mabisin sito ingkein, se mabattug-gayuna.

“Nagasakkayuwa mattangit sito ingkein, se makkatawakayuna.

22 “Nagasakkayu nu kababannaddakayu anna ammerakayu anggam anna iyataldakayu anna massapitira si narakkat mappeafu sikwayu gafu sino angnguruddaw sikwaka Abbingnga Tolay. 23 Nu kunnenayino akwanda sikwayu, maanggangkayungke nad e ilalattuyuweno aangandaw, se dokallingke ino labu'daw sey langit. Se ino akwanda sikwayu, kakunnaneno inangweno gagginafurera sino gumalabbunira i Dios si'in.

24 “Udde kakallakkayuwa ba'nang, se inappayunnino mappaanggam sikwayu e awaninna innanamandaw.

25 “Kakallakkayuwa mabattug sito ingkein, se mabisi-nangkayuna.

“Kakallakkayuwa makkatawa sito ingkein, se maloneno nakandaw e mattangikkayuna.

26 “Kakallakkayu nu dayawandakayu ammuna tolay gafu se akwandopelangino panggammanda, se kakunnana kappayino nepaddayawino gagginafurera sino massisiriyera a gumalabbun si'in.”

Ino Aggangantam Sino Kakkalingatamira

(Mat. 5:38-48; 7:12)

27 Netuluyi Jesus a nassapit si, “Ino sapitangku sikwayuwa maningngag sikwak, anggammandonaddino kakkalingayuwera. Nalawannaggappayino akwandaw sino makkababannag sikwayu. 28 Ino magged sikwayu, arangngandonad ki Dios si bindisiyonannera, e ikararandokappayino mappadyatira sikwayu. 29 Nu wara manipang sino tata a paringilnu, passipangngu kappayino tafik, e nu wara mappa sino kadwatta'meno barawasim, iya'dangkappayino tata. 30 A'dannu naddino massiki inya a marang sikwam, e nu wara mappa sino kukwayu, ammeyu sapitan si iyulina. 31 Akwandonad sino kasittoleyuweno anggandawa akwanda sikwayu.

32 “Nu ino pelang manggam sikwayuweno anggammandaw, wara kad labu'dona ki Dios? Se massiki ino minalliwatira, anggammanda payino manggam sikwara. 33 E nu ino pelang mangwa si nalawad sikwayu ino pangwandaw si nalawad, wara kad labu'dona sinay? Se massiki ino minalliwatira, kunna kappay inayino akwanda. 34 E nu ino pelang ammuyuwu miyuli sino takkawandeno patakkawandaw, wara kad labu'dona? Se massiki ino

minalliwatira, patakkawandeno bafulundera se innananda a meyuliyeno nepatakkora. ³⁵ Ammena nad kuninoyino akwandaw, nu ammeyu lud anggammannino kakkalingayuwera, e mangwakayu si nalawad sikwara. Mappatakkokayu sikwara massiki ammeyu innanaman si iyulira. Se nu kunnenayino akwandaw, dokallino labu'daw ki Dios, e mebilangkayu si abbingi Dios a Kapatian. Se i Dios, naallak sino narakkattira a tolay andino ammera mappasalamat sikwana.”

Ino Angngukum Sino Bafuluntamira
(Mat. 7:1-5)

³⁶ “Maawag si minangkallakkayu a kakunna i Dios a Amayuwa minangkallak. ³⁷ Antuweno ammeyu nad ukumannino bafulundawira ta sapitandaw si makastiguwera nad takesi ammerakayu pay ukumanni Dios a makastigu, nu ammeyu lud pakomanino bafulundawira ta pakomandakayu payi Dios. ³⁸ Naallakkayuwa manga'da sino bafulundawira e naallappena i Dios a manga'da sikwayu a ino angnga'dana, kunnangke natattad, nakuyukuyun, e mesawal. Se ino kaodduweno iya'dayu, antu kappeneno kaodduweno iya'dana sikwayu.”

³⁹ Niyampariyi Jesus sikwara a nassapit si, “Dama kadda ifuyutino lappattino bulunna a lappat? Nu kunnenoyino akwanda, mada'nira a adwa sino dabbak. ⁴⁰ Awangkappaya madala napatig amma sino mesturuna, udde nu nabalinnanino adalna, mekunnen sino mesturuna.

⁴¹ “Mayan aggitannuweno bibissangnga ana sino mateno bulunnu, a ammem magi'nenno dokalla ana sino matam? ⁴² Ansannu massapit sino bulunnu si, ‘Ariyangkuweno ana sino matam,’ a ammem maiteno ana sitan matam? Ikka a massasannakam, ariyannubbuweno ana sino matam takesi nalawarino angngitam, kasem dama a ariyanino ana sino mateno bulunnu.”

Ino Kayu Andino Bungana
(Mat. 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Sinapikkappayi Jesus si, “Ino nalawara kayu, ammena mammunga si narakkat, e ammena kappay mammungeno narakkatta kayu si nalawad. ⁴⁴ Ino kaimunuwanna kayu ino bungana, se ino uway, ammena mammunga si igos, e ino anifung, ammena mammunga si ubas. ⁴⁵ Kunna kappay sikwatama tolay. Ino nalawara tolay, nalawarino sapitanna se nalawarino ana sino nakamma. Udde ino narakkatta tolay, narakkattino sapitanna se narakkattino ana sino nakamma. Se ino sapitanna tolay, maggabwappelang sino ana sino nakamma.”

*Ino Adwera A Namata'dag Si Balay
(Mat. 7:24-27)*

⁴⁶ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Mayan kundaw si ikkanakino Afuyu, gampade ammeyu kuruwannino sapitangku? ⁴⁷ Ino umang sikwaka maningngag sino sapitangku e kuruwanna, kunnayawino piyampariyangku. ⁴⁸ Mekunna si tolaya namata'dag si balay, a nakkokkob sino lubag kiyad si dina'nganeno batu e antuweno namata'dagganna. Wasin nalum, kina'naneno balay, udde ammena naansa, se nalawarino akkepata'dangnga. ⁴⁹ Udde ino tolaya naningngag sino sapikku e ammena kuruwan, mekunna si tolaya namata'dag si balay sino pelang utunna lubagga awana fundasiyonna a mappatuyag sinay. Antuweno wasin nalum, naladda pelanga nagabba, e nadarallingke.”

7

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Aripannino Kapitan
(Mat. 8:5-13)*

¹ Wasin nasinduwi Jesus a netuldu ammin inay sino tolayira, inang sey Capernaum. ² Agyan sinayino kapitanna sindaluwa taga-Roma a aneno aripanna a ikalona. Inaya aripan, matakit e gapapatayin. ³ Wasin diningngaggino kapitan si ana i Jesus, dinunduneno korwanira a pangafuwanna Judyu ta umanda ayani Jesus a mappabattunoy sino aripanna. ⁴ Inangngira ki Jesus e nakiggimallakkira a nassapit si, “Inaya kapitan, meannunga duffunannu, ⁵ se anggammandetama Judyu e nappapata'dag si sinagogatam.” ⁶ Wasinoy, nebuluni Jesus sikwara.

Wasin ara'niyeran sino balayino kapitan, dinundunino kapitanino korwanira a bafulunna a umang manambal ki Jesus ta sapitanda si, “Afu, ammekampelang maddutung, se ammena meannunga sumallungka sino balek. ⁷ E kunna kappay sikwak, ammek meannunga umara'ni sikwam. Antuweno sapitannumpelang, e mabbattunoyinnino aripangku. ⁸ Se massiki ikkanak, aneno mangituray sikwak, e ana payino sindalukira a iturayangku. Nu sapitangku sino tata si ‘Umangka,’ umang, e nu sapitangku kappay sino tata si ‘Gumamwangka sitaw,’ gumamwang, e nu sapitangku sino tata a aripangku si ‘Akwannu yaw,’ akwanna.”

⁹ Nakka'bawi Jesus sin naningngagganna sinay. Ina'langngeno odduwa tolaya nebulun sikwana, e sinapi'na si, “Sapitangku sikwayu, awana tolaya initaka kunnenoyino kinatuyangngeno angngurungnga, massiki sikwatama gakagaka i Israel.” ¹⁰ Wasin nuliyo dinundunireno kapitan, nada'ngareno aripanna a nabbattunoyin.

Ino Nappaangngangoliyani Jesus Sino Abbingnga Balu

¹¹ Ammena nabayag e inanda Jesus andino adalannera sino lubbuna ngananda si Nain, e odduweno tolayira a nebulun sikwana. ¹² Wasin ara'niyeran sino lamwanganneno lubbun, nadambaldeno odduwera a tolaya umang mitanam sino lalakiya natay. Inaya natayino tata ke a abbingino balu.

¹³ Naallakkani Jesusino inaneno natay sin naitana, e sinapi'na sikwana si, "Ammekan mattangit." ¹⁴ E inara'niyi Jesus e iniggammanneno longun takesi mitturino maboliyira. Wasin nitturira, sinapi'na sino natay si, "Buwanak, gumabwakka." ¹⁵ E ginabwatino natay e naddamit. E sinapiti Jesus sino inana si, "Ayaninnino abbingngu. Nabiyayin."

¹⁶ Ino tolayira a nagyan sinay, nakatalawira amin e naddayawira ki Dios. Sinapitino korwanira si, "Mannakadameno gumalabbuna inang sito agyanantam." Sinapikkappayino korwanira si, "Ginamwangi Dios a misalak sikwatama tolana." ¹⁷ Naddinnamino mappeafu ki Jesus andinaya inangwana sino lulubbunna Judea anda sino lallebanna a lubbun.

*Ino Sinapiti Jesus Sino Dinundunira I Juan
(Mat. 11:1-6)*

¹⁸ Ino adalanira i Juan a Gumabawtisar, ma'angngira sikwana sino abbalurana nipadamag sikwana ammin inaya inangangwa i Jesus. Antuweno inayanneno adwera a adalanna, ¹⁹ e dinundunera ki Afu Jesus ta bebutanda nu antuweno nekariyi Dios a gumamwang onnu wara kepay korwan si mataronan.

²⁰ Wasin ginamwangira ki Jesus, sinapi'da si, "Dinundundakamiyi Juan a Gumabawtisar ta bebutammi nu ikkeno nekariyi Dios a gumamwang onnu wara kepay korwan si taronammi."

²¹ Sinoya ginamwanganda, odduwera a tolaya nepabbatunoyi Jesus sino naddadaruma a taki'da, oddu kappaya tolaya nepaanoneno narakkatta espirituwa nunag sikwara, e oddu kappay tolaya inarineno lappa'da. ²² Wasinoy, sinapi'na sino dinundunira i Juan si, "Mulikayu ki Juan ta umandaw sapitan sikwaneno inita anna diningngaddaw, ino lappat, makaitera, ino pilay, makalakarira, ino nakkuttal, nabbattunoyira, ino bangngag, makadingngaggira, ino natay, nangngangoliyera, e ino nalawara damag, mebanyag sino mekakallakkira. ²³ Itulduyu kappay sikwana si nagasatino tolaya awan daladudwana mappeafu sikwak."

*Ino Sinapiti Jesus Mappedafu Ki Juan
(Mat. 11:7-19)*

24 Wasin nanawinnino dinundunira i Juan, agyanino sinapiti Jesus sino tolayira sinay mappeafu ki Juan. Kunna si, "Sin inangngandaw sino agyanani Juan sey kalolowat, sanneno ginakkaddawa inita? Tata kadda tolaya kunnangke sikalla ipapallenna bayabbag? 25 Nu bakkan, sanna mantuweno inandaw inita? Tata kadda tolaya nalawaringke ino barawasina? Bakkan, se ino mabbarawasiyera si kunnenay anna warawara sikwara, ino balena ari ino agyananda. 26 Sanna mat antuweno gakkuruwa inandaw inita? Tata kadda gumalabbun? On, gakkurug, tata a gumalabbun, udde ino kakuruwana, nangatu amma si gumalabbun. 27 Se i Juanino sapitannino nepeturakka sapiti Dios a kunna si, 'Ananeno dundunanguwa maunta sikwama midadan sino pallakarannu.' " 28 Netuluyi Jesus a nassapit si, "Sapitangu sikwayu, awana tolaya neyanak sito lubagga nangatu amma ki Juan, udde massiki nu kunnenoy, ino kaabbafawana tolaya mesapat sino patturayani Dios, nangatu amma sikwana."

29 Ino kaodduwan sino naningngaggira ki Jesus, massiki ino gumattukiyera si buwit, kinurudda si gakkuruwino nepasapiti Dios ki Juan, antuweno nappabawtisarira ki Juan sin nanulduwana kepay. 30 Udde ino Fariseowera andino mammetsturuwerana lintig, inammereno panggamani Dios si akwanda, e ammera nappabawtisar ki Juan.

31 Sinapikkappayi Jesus si, "Sannadeno pikunnangu sino tolayira sito ingkein? Sanneno kakunnara? 32 Mekunnera si abbinga aggatuttud sino a'langino allakuwana ayanino bulundera a makkarayam. Kunnino bulundera si, 'Massiki sanneno akwammi, ammekayu medagga. Nanontakkami, udde ammekayu nanalip. Nababbinungakami, udde ammekayu nattangit.' 33 Ireno kekunnandaw, se awaningke a anggandawa dingngaggan. Se i Juan, nallantanga manggan anna ammena ninum, e sinapi'daw si, 'Naunaggan si narakkatta espiritu.' 34 E ikkanaka Abbingnga Tolay, nakikkan anna nakiinumak sikwayu, e sinapi'daw si, 'Itandaw inaya tolay! Nalawot anna minabbobok anna mebumbulun sino gumattukiyera si buwit andino korwanira a minalliwat!' 35 Udde massiki nu kunnenoyino sapitandaw, maita si gakkuruwa naggabwat ki Diosino tuldumi anni Juan gafu sino salinunu'na sino biyayino manguruwira."

Ino Namakomani Jesus Sino Minalliwata Bafay

36 Wasin tata si aw, agyanino Fariseo a mingngan si Simon a nayag ki Jesus ta umang mangngan sino balera.

Antuweno inangngi Jesus a mangngan sinay. ³⁷ Sinaya lub-bun, agyanino minalliwata bafay. Wasin diningngangnga si ana i Jesus a makikkan sino balayino Fariseo, inang sinaya niyangkalin si nalawaringke a beduruwa napannu si bambangug. ³⁸ Wasin sinallung sinay, inang sino likuri Jesus. Gafu se matatangit, nabateno takkiyi Jesus sino kalaluwana, e finunatanna sino abu'nga. Inamammaneno takkina, kasena binubbuwan sino bambangug.

³⁹ Wasin initeno Fariseo a nayag ki Jesus inaya inang-wana, kunna sino nakamma si, "Nu gakkurungngadda gumalabbun yawa tolay, ammuna nad nu sanneno katole-nenaya bafaya miiggam sikwana."

⁴⁰ Wasinoy, sinapiti Jesus sino Fariseo si, "Simon, aneno sapitangku sikwam."

"Ma, Afu mesturu, sanneno sapitannu?" kunna.

⁴¹ Wasinoy, niyampariyi Jesus a nassapit si, "Agyanino tata a tolaya nappagatut si pirak sino adwera a tolay. Ino tata, limatutino ginatu'na, e ino tata, limafulu. ⁴² Gafu se ammera makapaga, ammenan nepapaga. Inyana sikwara a adweno dodokkallino agganggamma sino nappagatut sikwara?"

⁴³ Sinombati Simon si, "Tantaro nu ino tolaya dodokkallino gatu'na a ammenan pagan."

"On, gakkurug yan," kunni Jesus. ⁴⁴ Ilangngineno bafay, kasena sinapit ki Simon si, "Itannu yawa bafay. Inayandak sino balem, udde awana nepaappam si danum ta unafanguweno takkika gagangetam, udde yawa bafay, inunafanneno takkik sino kalaluwana e finunatanna sino abu'nga. ⁴⁵ Ammerak kappay dinambala inumma a antuweno gagangetam, udde iyawa bafay, aggeuummanneno takkik kiyad sino ginamwangangu. ⁴⁶ Ammengkappay ilananino abukku, udde antu, binubbuwanneno takkik si bambangug. ⁴⁷ Sapitangku mantu sikwam, ino dokalla agganggamma nepaitana sikwak, antuweno mangipaita si napakomanino odduwa liwa'na. Udde ino tolaya bisangke ino liwa'na a napakoman, bisangke kappayino agganggamma ipaitana."

⁴⁸ Wasinoy, sinapiti Jesus sino bafay si, "Napakomanin amminino liwa'nu."

⁴⁹ Ino korwanira a makikkan, kunda sino nakanakanda si, "Sanneno katolena yaw a massiki ino liwat, pakomanna?"

⁵⁰ Udde sinapikkappayi Jesus sino bafay si, "Gafu sino angngurungngu sikwak, nesalakangkan. Manokan a nalawannaddino nakammu."

8

Ino Bafabbayira A Nebulun Ki Jesus

¹ Ammena nabayag, inang nannodoyuwi Jesus sino lubbuna mangibanyag sino nalawara damag mappeafu sino patturayani Dios. Nebulunino karadwera a adalanna, ² andino korwanira a bafabbaya nepabbattunoyna sino taki'da anna nappaanawanna sino narakkattira a espirituwa nunag sikwara. Inayira a bafabbay, i Maria Magdalena a nappaanawanna si pituwa narakkatta espritu, ³ i Juana a atawa i Cusa a katalakki Herodes, i Susana, andino odduwera kappaya bafulundera. Ino inangwara ammin, nanga'dera sino kukwara a iduffunda sikwara Jesus andino adalannera.

Ino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit

(*Mat. 13:1-9; Mar. 4:1-9*)

⁴ Wasi tata si aw, odduwa tolaya maggagamwang sino agyanani Jesus a naggabwat sino lulubbuna inangnganna. Wasin nakkakarampattiran, niyampariyi Jesus a nanuldu sikwara si, ⁵ "Aneno tolaya inang nawwarit si aggik sino umana. Wasin aggewarawarit, naddattuveno korwana aggik sino dammingnga dalan, nappipi'nakkanino tolayira, e ina'naminno mammanukira. ⁶ Ino korwana newari'na, naddattu sino kabatuwana bisangkeno lubangnga. Wasin nattufuwera, nalanira a nalelay, se nammennino nattufuwanda. ⁷ Ino korwangkappay, naddattuwera sino kasasitan, e neyindanino asita nattufu e ilintu'danino mula. ⁸ Udde ino korwana newari'na, naddattuwera si nalawara lubag, nattufuwera e nammungera si sittatut." E inabambutani Jesus a nassapit si, "Ikkayuwa maningngag sito ampariggu, dandammandonaddino din-inggaddaw."

Ino Anggama Sapitannino Amparig Mapeafu Sino Inang Nawwarit

(*Mat. 13:10-23; Mar. 4:10-20*)

⁹ Wasinoy, nabbebutino adalanira i Jesus sikwana nu sannenno anggama sapitan inaya amparingnga. ¹⁰ Sinabbira i Jesus si, "Ipakaammuwi Dios sikwayuweno ammena nepakaammu si'in mappeafu sino patturayanna, udde sino korwanira, amparibbelangino usarangkuwa manuldu sikwara, takesi massiki nu aggitanda, ammera maimunuwan, anna massiki nu aggadingngagganda, ammera maawatan.

¹¹ "Antuyawino anggama sapitan inaya ampariggu. Ino aggika newarit, antuweno sapiti Dios. ¹² Ino naddattu sino damminggeno dalan, antuweno keyampariyanino tolayira

a maningngag sino sapiti Dios, kase gumamwangi Ofag e ariyanna sino nakandeno sapita diningngadda takesi ammera mangurug anna mesalakan. ¹³ Ino naddattu sino kabatuwan, ireno tolaya manggamma mangurug sin naningngagganda, udde ammena sumallungino sapit sino nakanda, e nu wara gumamwang si dya'da, talekkurandeno anggurudda. ¹⁴ Ino naddattu sino kasasitan, ireno tolaya maningngag sino sapiti Dios, udde nakungkulino nakanda gafu sino paddararananda sino maawadda, ino buma'nannganda, andino pangwanda sino mappaanggam sikwara sito lubag, antuweno mabbung sino sapita diningngadda e ammena makapammunga. ¹⁵ Ino kappay naddattu sino nalawara lubag, ireno tolaya nalawarino aggangwara a kuruwandangke ino sapiti Dios a diningngadda. Iyimfunda sino nakanda e mattalaginarira a mangurug sinay kiyad si wara pattupakkanna sino biyadda.”

*Ino Amparig Mapeafu Sino Lampara
(Mar. 4:21-25)*

¹⁶ Niyampariggappayi Jesus a nassapit si, “Awana tolaya mitaggab si lampara, kasena kallabban onnu iyekwana sino gukamma katri, nu ammena lud itappat takesi masirwatanino sumallungira. ¹⁷ Kunna kappayino neyampariggu, ammuna neimad onnu ammena nepakaammu sito ingkein, mepakaammuna ta maawatanino anggamma sapitan sino maddagguna aw. ¹⁸ Lawarandonadda dingngaggannino sapitangku, se ino tolaya manggamma mangwa sino dingngagganna, madadaggananneno angngawa'na, udde ino tolaya ammena mangwa sino dingngagganna, massiki ino bisangnga aringnga si ammuna, maawanna.”

*Ino Ina I Jesus Andino Kakkola'ngera
(Mat. 12:46-50; Mar. 3:31-35)*

¹⁹ Wasinoy, ginamwangino ina i Jesus andino kakkola'ngera sino agyananna, udde ammera makaara'ni sikwana gafu sino kaodduweno tolayira. ²⁰ E agyanino nituldu ki Jesus si, “Anara inam andino kakkola'nguwera sino lasin, e anggandaka a itan.” ²¹ Udde sinabbira i Jesus si, “On, udde aneno korwanira a ibilangku si inak anda kakkolakku, ireno maningngag sino sapiti Dios e akwanda.”

Ino Nappasiyanakkani Jesus Sino Kalipappag Andino Palung

(Mat. 8:23-27; Mar. 4:35-41)

²² Wasin tata si aw, sinapiti Jesus sino adalannera si, “Mangnetam sey dammangnga bebay.” E natakayira si abang e nanawiran. ²³ Wasin aggedadamangira,

nakaturuwani Jesus. Kaka'meng kelanga nakkalipappag e gapapannuwennino abanda si danum e ngananda si lumannaddiran. ²⁴ Antuweno ginammiyanda i Jesus a sinapi'da si, "Afu, Afu, malimattetamun!"

Ginabwati Jesus, e sinunneno kalipappag andino palung ta suminakkira, e ilammattinnino kalipappag anna nas-siyanakkinnino palung. ²⁵ Wasinoy, sinapi'na sino adalan-nera si, "Mayan naawaninnino annala'daw sikwak?"

Udde nakka'bawira anna nakatalawira e nakkakibik-ibebutira si, "Sanneno katolena yaw? Se massiki ino kalipappag andino palung, tunannera e kuruwandeno sap-itanna."

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lalakiya Taga-Gerasa A Naunaggan

(*Mat. 8:28-34; Mar. 5:1-20*)

²⁶ Wasinoy, netuluyda Jesus a naddammang sino be-bay kiyad si ginamwangira sino sakopanna Gerasa a dammangngeno Galilea.* ²⁷ Wasin gina'dangira e inulluwi Jesus sino abang, dinambalino tata a lalakiya naggawat sinaya lubbuna naunaggan si narakkatta espirtu. In-aya lalaki, nabaya aggaboyang anna ammena magyan sino balay se magyampelang sino agwefa attanammanda. ²⁸⁻²⁹ Namipidya a pinadyatanino narakkatta espirtu, e massiki balurannino kalubbunannera e kadenandeno kam-at anna takkina, garattatanneno kadena e ifuyutino narakkatta espirtu sinaya kalolowat. Antuweno wasin initana i Jesus, nakkulawu e namalitud sino a'langnga. Nekokwana a nassapiti si, "Jesus a Abbingi Dios a Ka-patiyan, sanneno gakkannu sikwak? Makiggimallakkak sikwam ta ammerak paidaman!" Antuweno sinapi'na, se sinapitinni Jesus si umanonaddino narakkatta espirtuwa inassad sikwana.

³⁰ Wasinoy, nebebuti Jesus si, "Sanneno angannu?"

"Rinifurifu," nesomba'na, se odduweno narakkatta espirtuwa inassad sikwana. ³¹⁻³² Agyan sinayino odduwera a ba-fuya maddukiruk sino sanna'nga kulud. Nakiggimallakkino narakkattira a espirtu ki Jesus si ammenera pabonan sino bituwa awana pakkiyaranna a kakastiguwanda, nu ammenera lud purayan ta munaggira sino bafuyira. E nepurenera.

³³ Wasinoy, inanawanino narakkattira a espirtuweno lalaki e inangngira nunag sino bafuyira. Naddadaraddag-gino bafuyira a naddawut, nangawwatira sino dabba'ngeno bebay, nadara'nira, e nalimattira ammin.

* **8:26** 8:26 Ino neturak sino korwana manuskrituwa anganna yawa lubbun, Gadara onnu Gergesa.

³⁴ Wasin initeno mindaggira sino bafuy inaya nakwa, nabfafukalira a inang nituldu sino kalubbunandera anda sino sina'lifandera. ³⁵ Antuweno inang initeno tolayireno nakwa. Wasin ginamwangira sino agyananda Jesus, initareno lalakiya inanawanino narakkattira a espirituwa aggatuttud sino a'langi Jesus a nabbarawasiyen anna nalawarinnino nakamma. Antu gafuna, nakatalawira ammin. ³⁶ Ino nakaitera sino nakwa, netuldura sino korwanira nu ansanna nabbattunoyino lalakiya naunaggan. ³⁷ Amminira a naggabwat sino sakopanna Gerasa, nakig-gimallakkira ki Jesus ta umanonad sinaya lubbunda, se nappelalotino talora. Antuweno nattakera Jesus sino abang ta umanawira.

³⁸ Ino lalakiya inanawanino narakkattira a espiritu, nakiggimallak ki Jesus ta mebulun nad sikwana, udde sinapiti Jesus si, ³⁹ "Nalawad nu mulikan sey baleyu ta sapitannu amminino inangwa i Dios sikwam." Nanawino lalaki, e awana ammena inangngan sino lubbunda a nituldu sino inangwa i Jesus sikwana.

Ino Abbingi Jairo Andino Bafaya Nanengged Sino Barawasiyi Jesus

(Mat. 9:18-26; Mar. 5:21-43)

⁴⁰ Wasin nulira Jesus sino dammangnga bebay, maanggammino odduwera a tolaya nappagamwang sikwana, se aggataronanda. ⁴¹ Wasinoy, ginamwangino tolaya minggan si Jairo a tata a pangafuwan sino sinagoga sinay. Namalitud sino a'langi Jesus e nakiggimallak ta mebulun sikwana a muli sino balena, ⁴² se gapapatayinnino tata ke a abbingnga a bafaya karadweno runna.

Wasin aggelakalakari Jesus a umang sinay, nasalpiti sino odduwera a tolaya nebulun sikwana. ⁴³ Ino tata sikwara, ino bafaya aggedada si karadwa si run. Massiki kanayuna mappaagas, awana makapabbattunoy sikwana. ⁴⁴ Inara'ni sino likuri Jesus e sinenggenneno leleno barawasina. Assenggenna lang sino barawasina, ilammattinnino adana. ⁴⁵ Sinapiti Jesus si, "Inyeno nanengged sikwak?"

Udde tatatata sikwara, sinapi'da si bakkannira. E sinapiti Pedro si, "Afu, odduweno tolayira a maddadara'lina manal-pit sikwam."

⁴⁶ Udde sinapiti Jesus si, "Aneno nanengged sikwak, se gini'nak si aneno pannakadama a nallawan sikwak."

⁴⁷ Wasin naimunuwanino bafay si ammuwi Jesusino inangwana, inara'ni sikwana a mayya'yak, e namalitud sino a'langnga. Sinapi'na sikwana sino nara'langanino tolayira ino gafuneno nanenggeranna sikwana andino

nabbattunoyanino taki'na. ⁴⁸ E sinapiti Jesus sikwana si, "Ikka a abbingku, gafu sino angnungungu sikwak, nabbattunoykan. Manokan a nalawannaddino nakammu."

⁴⁹ Wasin makitatabbagepayi Jesus sino bafay, ginamwangino naggabwat sey balera Jairo a nassapit sikwana si, "Ammetamun talantanannino mesturu, se natayinnino abbingngu."

⁵⁰ Udde diningngaggi Jesus inaya sinapi'na ki Jairo, e sinapi'na sikwana si, "Ammeka maddararan. Pattuyagannu lurino angnungungu sikwak, e mabbattunoynenno abbingngu."

⁵¹ Wasin ginamwanda Jesus sino balera Jairo, awana nepatallungi Jesus a nebulun sikwana, fera pelang sikwara Pedro, Juan, anni Santiago, andino mapparanakireno abbing. ⁵² Amminino tolayira a ana sinay, tantangitanda anna babbinungandeno abbing. Udde sinapiti Jesus sikwara si, "Ammekayu mattangit. Ammena natayino abbing, maturubbelang."

⁵³ Kinakkatawanda i Jesus, se ammurana si natayin.

⁵⁴ Udde iniggammani Jesusino kama'nenno abbing e sinapi'na sikwana si, "Ikka a abbing, gumabwakkan."

⁵⁵ Nangngangoliyeno abbing e ginabwatin. E sinapiti Jesus a pakkananda. ⁵⁶ Nakka'bawino mapparana'ngera, udde sinunira i Jesus si ammera sapesapitan inaya nakwa si massiki sanna a tolay.

9

Ino Nanundunani Jesus Sino Karadwera A Adalanna (Mat. 10:5-15; Mar. 6:7-13)

¹ Wasin tata si aw, inayani Jesusino karadwera a adalanna, e nakkakampattira. E na'dannera si panakadama anna kalintiyana mappaanaw sino ammina narakkatta espiritu anna mappabattunoy sino matakitira.

² E dinundunera ta umangngira mibanyag mappeafu sino patturayani Dios anna mappabattunoy sino matakitira.

³ Netunna sikwara si, "Ammekayu miyangkalin si massiki sanna a awandaw sino pannodoyuwandaw. Ammekayu miyangkalin si tokud, pasiking, maakkan, pirak, onnu pamataliyandaw. ⁴ Nu wara mayag sikwayu sino balera, antu naddino pagyanandaw kiyad si umanokayu sinaya lubbun.

⁵ Udde nu wara lubbuna umangngandaw, e awana mapadilot sikwayu anna ammera anggama dingngaggannino tulduyu, umanokayu sinay, e so agganoyu, tattakandawino lafuk sino takkiyu ta antuweno pangammuwanda si ireno makammu sino kakastiguwanda."

⁶ Wasinoy, ginikkatino adalannera e inangngira nannodoyug sino lulubbuna mangibanyag sino nalawara damaganna mappabattunoy sino matakitira.

Ino Nakungkulanino Nakammi Herodes

(Mat. 14:1-12; Mar. 6:14-29)

⁷ Wasin nadingngaggi Gubernador Herodes sey Galilea ammin inaya inangngwa i Jesus, nakungkulino nakamma, se aneno nassapitira si nangngangoliyenni Juan a Gumabawtisar. ⁸ Ino korwanira, sinapi'da si nappaddenni Elias, e ino korwanira kappay, sinapi'da si aneno gumalabbun si'ina nangngangoli. ⁹ Udde i Herodes, sinapi'na si, "Nepafutulku ke i Juan. Inyada inaya tolaya sapitanda?" E mangiyafu sinoy, aggadandammanna nu ansanneno mita ki Jesus.

Ino Namakkanani Jesus Sino Nasuruk Si Limarifuwera A Tolay

(Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Jn. 6:1-15)

¹⁰ Wasin nuliyeno apostolira ki Jesus, netuldura sikwano ammina inangwara. E nebulun sikwara a inang sino lubbuna Betsaida a ira pelang. ¹¹ Udde wasin inamuwanino tolayira si inangngira sinay, dinandanandera. E ina'langira i Jesus e sinulduwannera mappeafu sino patturayani Dios. Nepabbattunoyna kappayino matakitira sikwara.

¹² Wasin maffuwafin, inangngino adalannera sikwana e sinapi'da si, "Paanawannuweno tolayira ta umangngira mita si akkananda anna paturuwanda sino kaara'niyanira a lubbun anna bafalay, se gakkuruwingke a awana bafalay sitaw."

¹³ Udde sinapiti Jesus sikwara si, "Ikkayunnino makamkan sikwara."

E sinabbadda si, "Lima ke a tinapay anna adwaggiya tinapeno ana sitaw. Anggammu si umangkami maggatang si akkanan yo odduwera a tolay?" ¹⁴ Antuweno sinapi'da se ino kaodduweno lallakiyera pelang, inang si limarifu.

Udde sinapikkappayi Jesus sino adalannera si, "Pattuturandawira si allalimafulu." ¹⁵ E antuweno inangwara.

¹⁶ Wasinoy, inappa i Jesusino lima a tinapay annino adwaggiya tinapa, ginaradwana e neya'dana sino adalannera ta iyannera sino tolayira. ¹⁷ Nangnganira ammin e nabatuwira, kase inampattino adalannereno nabuna, e karadwa a basketino pinannura.

Ino Nassapitani Pedro Sino Katotolayi Jesus

(Mat. 16:13-21; Mar. 8:27-31)

18 Wasin tata si aw, nittata i Jesus a makkararag, ino pelang adalannereno bulunna. Wasin nasindu, nebebu'na sikwara si, "Sanneno sapitannino tolayira mappeafu sikwak?"

19 "Aneno massapitira si ikka i Juan a Gumabawtisar. Kunnino korwanira si ikka i Elias, e kungkappayino korwanira si ikkeno tata gumalabbun si'ina nangngangoli," nesomba'da.

20 "Udde ikkayu pay," kunni Jesus, "sanneno kundaw mappeafu sikwak?"

Sinabbi Pedro si, "Ikka i Kristo a nekariyi Dios a gumamwanga matturay."

21 E netuni Jesus sikwara si ammera naggepay sapitannino katotolena si massiki sanna a tolay. 22 E netulunya a nassapit si, "Ikkanaka Abbingnga Tolay, maawa madyatanakungkena. Inona pangafuwanirana padi, ino mamnesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan, ammayandak e papapatera'nga, udde pangngangolinda'nga i Dios sino mekatalluwa aw."

Ino Biyayino Mesapat Ki Jesus

(Mat. 16:24-28; Mar. 8:34-9:1)

23 Wasinoy, inayani Jesusino odduwera a tolay andino adalannera, e sinapi'na sikwara ammin si, "Ino manggamma mesapat sikwak, talekkuranna naddino urenangkepay. Kunnangke buttunganna naddino krusna kadda aw, se inona urekino tuntulanna, massiki antuweno ipatena. 24 Se ino mikalow sino biyangnga, matekappena. Udde ino matay gafu sino angngurungnga sikwak, ananeno biyaya manayuna iya'da i Dios sikwana. 25 Se sanna kaddino pallawaranneno tolay nu akwana amminino kinaba'ngang sito lubag, e matena e makastigu si makkikiyad? 26 Ino tolaya maatalla mana'dag sikwak andino itulduk, maatallak kappena a mita'dag sikwana ki Dios nu muliyak. Se ikkanaka Abbingnga Tolay, muliya'nga a mangipaita sino kedayawangku andino kedayawani Ama andino anghelnera. 27 Gakkurug yo sapitangku sikwayu, aneno korwanira sikwayu sitawa ammera matay makkikiyad si itandeno patturayani Dios."

Ino Nangkakwanino Baggiyi Jesus

(Mat. 17:1-8; Mar. 9:2-13)

28 Wasin nalla'wutino talingguwan nangiyafu sin nasapitani Jesus sinay, inayannara Pedro, Juan, anni Santiago, e nanu'duwera sino tata a kulud ta makkararira. 29 Wasin aggekarakarari Jesus, nangkakweno baggina, e ino barawasina, naffurawa mangngilikilit. 30-31 Wasinoy,

nappaddeno adwera a lallakiya mangngilikilikappayino baggira a makitatabbag ki Jesus a da Moises anni Elias. Ino sapitanda, ino ara'niyenna katayanna sey Jerusalem a keyakkuruwanino planowi Dios. ³² Naturudda Pedro, e wasin nafatira, initareno mangngilikilitani Jesus andino adwera a lalakiya nakita'dag sikwana. ³³ Wasin gaaanawino adwera a lallaki sino agyanani Jesus, sinapiti Pedro sikwana si, "Afu, nalawad se ayawetam sitaw. Mangwakamin lud si talluwa bawi, tata sikwam, tata ki Moises, anna tata kappay ki Elias." Kunnenayino sinapi'na, se ammena inammuweno sapitanna.

³⁴ Wasin aggedamadamikkepay, kaka'meng kelanga nakulmutanira ammin si dulam. Naselladdanda Jesus, e nakatalawino adalannera. ³⁵ E aneno damita naggabwat sino dulamma kunna si, "Antuyawino Abbingkuwa pinilik. Dingngaggandonaddino sapitanna." ³⁶ Wasin nibbattino naddamit, i Jesus pelanginnino initara. Inaya adalannera, awaningke a nassapitanda mappeafu sinaya initara makkiyad si inanawi Jesus sikwara.

Ino Nappaanawani Jesus Sino Narakkatta Espirituwa Inassad Sino Abbing

(Mat. 17:14-18; Mar. 9:14-29)

³⁷ Wasi kadarama'na, naddawu'da Jesus sino kulud, e odduweno tolayira a nanambal sikwana. ³⁸ E agyanino tata sikwara a lalakiya nakkulawuwa nassapit si, "Afu mesturu, allakkannu abbu yo abbingku se tatatata ke, ³⁹ e naunaggan si narakkatta espirtu. Kadda umassad sikwana, makkulawu, makkoldat, anna malluluweno wangi'na. Padyatannangke ino baggina e ammenangke pimwangan. ⁴⁰ Inarangku sino adalannuwera si paanawanda naddino inassad sikwana, udde ammera dama a akwan."

⁴¹ "Ikkayuwa tolay sito ingkein, awaningke angnguruddaw anna ammekayu matulduwan!" kunni Jesus. "Naansa matino panguruwandawa nabayakunna nakiigyan sikwayu? Makapidyak kepaya manus sikwayu?" Kasena sinapit sino ameno abbing si, "Iyangguweno abbinggu sitaw."

⁴² Wasin umara'niyeno abbing ki Jesus, iletwarino narakkatta espirtu e nakkoldat. Udde nepaanawi Jesusino narakkatta espirtu e nepabbattunoyнено abbing, kasena neuli sino amana. ⁴³ E nakka'baw amminino tolayira sino pannakadama i Dios a initara sino inangwa i Jesus.

Ino Nipidwani Jesus A Nilabun Sino Katayanna

(Mat. 17:22-23; Mar. 9:30-32)

Wasin aggaka'bokepayino tolayira sino ammina inang-gangwa i Jesus, sinapi'na sino adalannera si, ⁴⁴ "Ammeyu kalyawan yawa sapitangku sikwayu. Ikkanaka Abbingnga Tolay, ara'niyenna meyalawatak sino tolayira kesi akwanda sikwakino massiki sanna a angganda." ⁴⁵ Udde ino adalannera, ammera ammuweno anggama sapitannino sinapi'na, se neimaggelay takesi ammera maawatan, e nattalawira a mabbebut sikwana mappeafu sinay.

Inyeno Kapatayan?

(*Mat. 18:1-5; Mar. 9:33-37*)

⁴⁶ Wasinoy, nattatarukkiyeno adalannera nu inyeno kapatayan sikwara. ⁴⁷ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, antuweno nayag si tata a abbing e nepata'dangnga sino idangnga. ⁴⁸ E sinapi'na sikwara si, "Ino mangawat sino abba fawa tolaya kakunna yawa abbing gafu sino angngurungnga sikwak, ikkanakino inawa'na, e ino mangawat sikwak, inawa'na kappayino nanundun sikwak. Se ino kaabba fawan sikwayu, antuweno kapatayan."

Ino Ammera Kumontara, Ireno Buluntam

(*Mar. 9:38-40*)

⁴⁹ Wasinoy, sinapiti Juan ki Jesus si, "Afu, aneno initamiya tolaya mappaanaw si narakkatta espiritu a usaranneno angannu, e inallangngammi se bakkanna buluntam."

⁵⁰ "Ammeyu allangngan," kunni Jesus, "se ino ammena kumontara sikwayu, antuweno bulundaw."

Ino Nammayanino Taga-Samariyera Ki Jesus

⁵¹ Wasin ara'niyennino puliyani Jesus sey langit, neyakkannangke a umang sey Jerusalem. ⁵² E nanundun si maunta sikwana a umang sino tata lubbunna Samaria ta midadanira sino awanna. ⁵³ Udde ino tolayira sinay, ammera anggama umangngi Jesus sino lubbunda, se ammura si umang sey Jerusalem a lubbunino Judyuwera.

⁵⁴ Wasin diningngadda Santiago anni Juan a adalannere-nay, sinapi'da sikwana si, "Anggammu ta arangngammi ki Dios ta mana'nag si afuy takesi masikkulanira?" ⁵⁵ Udde ina'langi Jesus sikwara e inallangngannera. ⁵⁶ E inangngira si korwana lubbun.

Ino Kadyatanino Mebulunira Ki Jesus

(*Mat. 8:19-22*)

⁵⁷ Wasin aggelakalakarira, agyanino tolaya nassapit ki Jesus si, "Mebulunak sikwam massiki sintawino umangngannu."

⁵⁸ Sinombati Jesus si, "Massiki ino amutitira, aneno agwefa pabbalayanda, andino mammanukira, aneno

umu'dera, udde ikkanaka Abbingnga Tolay, awana fustu si pagyanangku.”

⁵⁹ Sinapikkappayi Jesus si korwana tolai si, “Mebulungka sikwak.” Udde sinabbangnga si, “Afu, mebulunak sikwam, udde mattarongka, ta umangku abbu itanammi amak.”

⁶⁰ Udde sinabbi Jesus si, “Purayannuweno natay ta itanammino bulunnera a kunnangke natayira kappay se ammera mangurug sikwak. Udde inonad akwannu, umangka mibanyag mappeafu sino patturayani Dios.”

⁶¹ Ana kappayino tata a nassapit ki Jesus si, “Afu, mebulunak sikwam, udde umangku abbu ituldu sino kabalekira.”

⁶² Udde sinabbi Jesus si, “Ino tolai maraduwa makalalanggi, awana serbineno tarabafuna. Kunna kappayino tolai manggamma mebulun sikwaka ammena pitatanino nakamma sino angngurungnga sikwak, ammena dama a masserbi sino patturayani Dios.”

10

Ino Nanundunani Jesus Sino Kawalufuluwera Si Adwa A Adalanna

¹ Wasin nasindu inoy, namiliyi Jesus si kawalufuluwera si adwa a korwana tolai sino adalannera, e dinundunera si siggadwa ta mauntera a umang manuldu sino lulubbuna umangngannana. ² E sinapi'na sikwara si, “Meyamparig si apayino tolaiira a mawag si manuldu sikwara. Odduwen naddino magani, udde bisangngira ke ino maggani. Arangngandonad ki Dios a makwan apay ta manundun si korwanira a manulduwa meyamparig si maggani. ³ Umangkayu! Udde mappalangkau, se dundunantakayu sino narakkattira a tolai kundawingke ino karnerowa umang sino agyananino kattalatalawira a sumarona atu. ⁴ Ammekayu miyangkalin si pirak, pasiking, onnu pamataliyandawa sapatut, e ammeyu talantanannino umangngandawa makitatabbag nu wara dambalandaw sino dalan. ⁵ Nu sumallungkau sino tata a balay, sapitandaw sino agyanira sinay si, ‘Bindisiyonandakayu naddi Dios.’ ⁶ Nu meannungira a mabindisiyonan, gakkuruwa mabindisiyonanira, udde nu ammera meannunga mabindisiyonan, ammena makwa. ⁷ Nu wara mappadilot sikwayu, antuweno pagyanandaw e ammekayu malalit. Ammekayu kappay maatalla manggan anna minum sino iya'landa sikwayu, se ino mattarabafu, meannunga matandan. ⁸ Antu gafuna, massiki sanna a

lubbuna umangngandaw, nu paddilotandakayu, akkanandawino iya'landa sikwayu. ⁹ Pabbattunoyandawino matakitira, e sapitandaw sino tolayira sinay si, 'Ara'niyen sikwayuveno patturayani Dios.' ¹⁰ Udde nu umangkayu si tata a lubbun e ammerakayu anggamma paddilotan onnu dingngaggan, umangkayu sino dalan e sapitandaw sikwara si, ¹¹ 'Massiki ino lafu'ngeno lubbundawa sinikkap sino takkimi, tattakammi takesi antuweno pangammuwandaw si ikkayuveno makammu sino kakastiguwandaw. Udde dandammandonad si inara'niyeno patturayani Dios sikwayu, gampade inammeyu.' Antu naddino sapitandaw sikwara," kunni Jesus. ¹² "Se sapitangku sikwayu, nanu mada'ngeno pangukumani Dios sino ammina tolay, nadamma'nenno kastiguveno tolayira sinay amma sino kastiguveno taga-Sodomera."*

Ino Sinapiti Jesus Mappeafu Sino Ammenera Mabboboli (Mat. 11:20-24)

¹³ Wasinoy, netuluyi Jesus a nassapit si, "Kakallakkayuwa taga-Corazin anna taga-Betsaida! Se oodduweno kakka'bawa inangwak sino lubbundaw, udde ammekayu nabboboli sino liwa'daw. Nannud sey Tiro anna sey Sidonino† nangwangku sinayira a kakka'baw, nabayiran nadda nabbarawasi si nakarumisanga sinnun anna nabburayit si lallang sino ulura a mangipaita si nabboboliyera. ¹⁴ Antuweno nalamponeno kastiguveno taga-Tirowera andino taga-Sidonira amma sikwayu naso awa pangukumani Dios sino tolayira. ¹⁵ Ikkayu kappaya taga-Capernaum, ariddonakuy si meyantokayu kiyad sey langit. Gampade madyadyatang kayuna a kunnangke metakkuggayu sey infiyernu."

¹⁶ Sinapiti Jesus sino adalannera si, "Ino maningngag sino sapitandaw, ikkanakino diningngangnga. E ino mammayira sikwayu, ikkanakino inammera, e ino mammay sikwak, i Dios a nanundun sikwakino inammera."

Ino Nuliyano Kawalufuluwera Si Adwa Ki Jesus

¹⁷ Wasin nuli sikwaneno kawalufuluwera si adwa a dinunduni Jesus a manuldu, nappelalotino aangganda, e sinapi'da si, "Afu, massiki ino narakkattira a espiritu, kinuruddakami sin nusarammi sino ngannuwa mappaanaw sikwara."

* **10:12** 10:12 Nu anggamma wuwa basanino mappeafu sino lubbuna Sodoma, itannu sino Genesis 18-19. † **10:13** 10:13 Ino naganira sey Tiro anna Sidon si'in, naddinamira si ireno kararakkattan. Ino sinapitino gumalabbunira mappeafu sino kakastiguwanda, basannu sino Isaias 23:1-18; Ezekiel 26-28; Amos 1:9-10.

18 "On," kunni Jesus, "se initaki Satanás a nadda'na naggabwat sey langita kunnangke ino kilat nu mangilat. 19 Gakkuruwa a'dantakayu sino pannakadama a mangaffut sino ammina pannakadama i Satanás, e masiki ipi'na'dawino ulag anna mallagama, awana maansa sikwayu. 20 Udde bakkannad inaya pannakadamayuwa mangaffut sino narakkattira a espirituweno mappaanggam sikwayu, nu ammena lurino mappaanggamad sikwayu ino nelistanino angandaw sey langit."

Ino Aanggammi Jesus

(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

21 Sinoy kappaya tiyempo, maanggammingke i Jesus gafu sino Espirituwi Dios, e nakkarara nassapit si, "Ama, ikka a Afu sey langit anna sito lubag, mappasalamatak sikwam, se ino kakuruwan mappeafu sikwaka ammem nepakaammu sino nalaingira anna diyadalira a tolay, antuweno nepakaammum sino awana adalda. Mappasalamatak sikwam, Ama, sinaya nakwa, se antuweno panggammanu."

22 E sinapiti Jesus sino odduwera a tolay si, "Ikkanakino nitalakkani Ama si amammin. Awana makaammu sikwak nu bakkanni Ama, e awangkappaya makaammu ki Ama nu bakkannappelanga Abbingga andino tolayira a pilingkuwa pangipakaammuwan."

23 Wasinoy, nallangngiyi Jesus sino adalannera, e sinapi'na sikwara pelang si, "Nagasa'na amminino mita sino initayuwa inangwak. 24 Sapitangku sikwayu si odduweno gumalabbunira anna ariyera a nanggama mita sino initayu, udde ammera naita, e angganda kappaya dingngaggannino dinginggaddaw, udde ammera nadingngag."

Ino Amparig Mapeafu Sino Nalawara Taga-Samaria

25 Wasin tata si aw, agyanino mesturuna lintiya inang ki Jesus ta dalodawanna. Sinapi'na si, "Afu mesturu, sanneno akwangku takesi maa'danak si biyaya mannayun?"

26 Sinabbi Jesus si, "Sanneno sapitannino neturakka lintiya Moises? Sanneno angngawa'nu sinay?"

27 Nesombakkappayino mesturuna lintig si, "Ino nepeturakki Dios, kunna si, 'Anggammanu naddi Dios a Afum, e pittatannuweno ammina nakammu, ammina urem, ammina tuyangngu, annino ammina kinalaingngu sikwana.'‡ E kunna kappay si, 'Anggammanu naddino kasittolem a kunna payino agganggamu sino baggim.' "§

28 “Gakkurug yana nesomba'nu,” kunni Jesus. “Nu antuweno akwannu, maa'dangka si biyaya mannayun.”

29 Udde anggam inaya mesturuna lintiya ipaita si fustuwenno akwanna, antuweno nebebu'na kappay ki Jesus si, “Inyera kaddino kasittoleka anggammangku nad?”

30 Wasinoy, niyampariyi Jesus a nassapit si, “Agyanino kakunnatama Judyu a naggabwat sey Jerusalem a maddawuta umang sey Jerico. Wasin agyangkepay sino dalan, dino'manino tulisanira e inappereno ammina ana sikwana, pati sino barawasina, e binadabaddu'da kiyad si gapap-atayin, kasera inanawan.

31 “Wasinoy, agyangkappayino padina Judyu a maddawut sinaya dalan, udde wasin initanenaya tolay, ilisiyanna e ila'wutanna. 32 Agyangkepayino gakagaka i Levi a kaduffunanino padiyera sino Templo a nallakad sinaya dalan. Wasin dina'nganenaya tolay, inara'niyanna ta itanna, kasena ilisiyangkappay e ila'wutanna.

33 “Udde ammena nabayag, agyangkappayino tata a taga-Samaria* a maddawut sinay. Wasin initanenaya Judyu, naallak sikwana, 34 inara'niyanna e inagasanneno biyan-nera si lana anna tayug, kasenera binabbad. Netakena sino kabayuna, neyangnga sino affunduwano tolayira, e inimu'na sinay. 35 Wasin kadarama'na, ina'danna si pirakino makwan balay e sinapi'na si, ‘Imutannu, ta nanu muliyak, kase'nga dagganan yaw nu kurang.’ ”

36 Wasin nasinduwi Jesus a niyamparig, inabambutanna a nassapit si, “Sino nakammu, inya sikwara a talluweno nangipaita si gakkuruwa agganggam si kasittolay sino pinadyatanino tulisanira?”

37 “Ino naallak sikwana,” kunnino mesturuna lintig. Sinabbi Jesus si, “Umangka mantu ta akwannu pay.”

Ino Naddorawani Jesus Sikwara Marta Anni Maria

38 Netuluyda Jesus andino adalannera a nallakad kiyad si ginamwangira sino lubbuna agyananino tata a bafaya minggan si Marta, e nepadilo'nera. 39 Agyangkappayino kolaki Marta a i Maria. Aggatuttud sino a'langi Jesus a maddingngag sino itulduna. 40 Udde i Marta, maburuburung gafu sino odduwa idadanna para sikwara. Inara'ni ki Jesus e sinapi'na si, “Afu, mayan purayannu si ikkanapelangino midadan sino awandawa aggatuttubbelangino kolakku? Ituldum ta duffunandak.”

41 Udde netabbi Afu Jesus sikwana si, “Marta, Marta, maburuburungkangke gafu sino kaodduweno akwannu.

* 10:33 10:33 Ino naganira sey Samaria andino Judyuwera, makkakabakababannira. Itannu kappay sino Jn. 4:9; 8:48.

42 Udde tata pelangino maawa akwan. Antuweno kalalawarana piniliyi Maria, e ammenan maari sikwana.”

11

Ino Netulduwi Jesus Mapeafu Sino Akkararag

(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

¹ Wasin tata si aw, inangngi Jesus a makkararag. Wasin nasinduwenna nakkararag, sinapitino tata a adalanna sikwana si, “Afu, tulduwandakami abbuwa makkarara kunnangke ino inangwa i Juan a nanuldu sino adalannera.”

² Sinapiti Jesus sikwara si, “Nu makkararaggayu, kunyawino sapitandaw:

‘Ama, madayonaddino ngannu. Gumamwangngaddino patturayannu sito lubag. ³ Iya'dam sikwamiyeno makkana awammi si kadda aw. ⁴ Pakomannuweno liwa'mi, se pakomammi kappayino nakaliwatira sikwami. Duffunandakami ta ammekami matutunggungan.’ ”

⁵ Sinapikkappayi Jesus si, “Gangngariyan ta wara tata sikwayuwa aneno bulunna, e umang sino balayino bulunna si tangngana gafi ta sapitanna sikwana si, ‘A'dandak abbu si maakkan, ⁶ se aneno bulungkuwa mabbiyahe a gaggamwangnga sey balay, e awana ipakkangku sikwana.’

⁷ Udde sumombatino ana sino balaya massapit si, ‘Mayan disturbundakami? Naggakukkamin e maturuggami ammin. Matarutakunna gumabwata manga'da sikwam.’ ⁸ Nu kunnenoy, sanneno akwanino bulunna? Ino sapitangku sikwayu, massiki nu ammena gumabwatino bulunna gafu se bulunna, nu ipatu'na a marang, gumabwatino bulunna ta iya'daneno ammina awanna.

⁹ “Kunnantu, kunyawino sapitangku sikwayu. Kanayungkayu nadda marang ki Dios, e iya'dana sikwayuweno arangngandaw. Ituluydokappaya mintufuk sikwana sino awandaw, e sumpalandaw. Ituluydokappaya mattottok, e mabukkatanino sawang ta makatallungkayu. ¹⁰ Se massiki inya a marang ki Dios, maa'dan, e massiki inyeno mintufuk, makasumpal. E massiki inyeno mattottok, mabukkatanino sawang para sikwana. ¹¹ Se dandammandaw, ikkayuwa mapparanak, nu bilisino arangngannino abbindaw, a'dandokad si ulag? ¹² Onnu nu i'luwino arangnganna, a'dandokad si mallagama?

¹³ Ikkayuwa narakkatta tolay, nu ammuyuwa manga'da si nalawad sino abbindaw, mannanotinna ki Dios a Amayu sey langit, iya'daneno Espirituna sikwayuwa marang sikwana.”

I Jesus Anni Beelzebub

(*Mat. 12:22-30; Mar. 3:20-27*)

¹⁴ Wasin tata si aw, nepaanawi Jesusino narakkatta espirituwa nappaabul sino tata a lalaki. Wasin inanawino narakkatta espiritu, makadamitingkappayino lalakiya inanawanna, e nakka'bawino tolayira. ¹⁵ Udde sinapitino korwanira sikwara si, "I Beelzebub a afafuweno narakkattira a espirituweno nanga'da sikwana si pannakadamana a mappaanaw si narakkatta espiritu." ¹⁶ Ino korwanira kappay, angganda a dalodawanni Jesus, antuweno inaranda sikwana si mangwa si kakka'bawa mangipaita si i Diosino nanundun sikwana.

¹⁷ Udde ammuwi Jesusino ana sino nakanda, antuweno nassapitanna sikwara si, "Nu maggagarunutino tolayira sino tata a lubbun, madaralnenaya lubbun. Kunna kappay sino taabbalayira, nu massasarombatira, makkakarawayira. ¹⁸ Kunna kappay ki Satanas. Nu kontaraneno bafulunnera a narakkatta espiritu, madarallino paturayanna. Antuweno sapitangku sikwayu se sinapi'daw si i Beelzebub ino nanga'da sino pannakadamaka mappaanaw si narakkatta espiritu. ¹⁹ Nu gakkuruwinay, ino adalandawira a mappaanokappay si narakkatta espiritu, inya mantuweno naggabwatanino pannakadamara? Ira kappayino mipakurug si nabbakabakkannino sapitandaw. ²⁰ Se ino kakuruwanna, ino Espirituwi Diosino nanga'da sino pannakadamaka mappaanaw si narakkatta espiritu, e antuweno pangammuwandaw si anen sikwayuweno paturayani Dios.

²¹ "I Satanas, meyamparig si natuyagga tolaya aneno armasna. Nu indagganneno balena, awana makatakaw sino kukwana. ²² Udde nu gubattannino natuyag amma sikwana e affutanna, iyanoneno armasa nanalakkanino kalingana, kasena appannino kukwana takesi iyannena sino bafulunnera.

²³ "Ino ammena mebulun sikwak, ireno kumontara sikwak, e ino ammena manuffun sikwaka mampat sino tolayira, ireno mappakakaraway sikwara."

Ino Puliyanino Narakkatta Espiritu

(*Mat. 12:43-45*)

²⁴ Netuluyi Jesus a niyamparig si, "Nu manawino narakkatta espirituwa nunag si tolay, umang mannodoyug si kalolowata awana danumma a mintufuk si pimwangananna. E nu awana sumpalanna, kunna sino nakamma si, 'Muliyak sino balaya naggabwatanku.' ²⁵ Muli e mada'nganeno balaya nadalusan anna nalawad amma

si'in. ²⁶ E umang mayag si pituwa narakkatta espi-
tuwa mas narakkat amma sikwana takesi makiagyanira
sikwana. Kakallackingke inaya tolay amma sino palunguwa
katolena."

Ino Gakkuruwa Nagasat

²⁷ Wasin sinapiti Jesus inay, agyanino tata a bafay sino
tolayira sinaya nikokwa a nassapit si, "Nagasatingke ino
niyanak anna nappasusu sikwam!"

²⁸ "On," kunni Jesus a sinombat, "udde mas nagasatino
tolayira a maningngag sino sapiti Dios e kuruwanda."

Ino Senyala Nepaita I Jonas

(Mat. 12:38-42)

²⁹ Wasin umoodduweno tolayira a umaribumbung ki
Jesus, netuluyina a nassapit si, "Narakkattingke ino tolayira
sito ingkein se patutandaka mipaita si kakka'bawa senyal,
udde awana mepaita sikwara nu bakkampelangino senyal
a kunneno nakwa ki Jonas a gumalabbun si'in. ³⁰ Se ino
nakwa ki Jonas,* antuweno senyala nangipaita sikwara sey
Nineve si i Diosino nanundun sikwana. E kunna kappeneno
makwa sikwaka Abbingnga Tolay, e antuneno senyala
mangipaita sino tolayira sito ingkein si i Dios kappayino
nanundun sikwak. ³¹ Nu mada'nganeno awa panguku-
mani Dios sino tolayira, paliwatandakayuneno bafaya ari
sey Seba si'in, se naggabwat si aroyuwengke a lubbuna
inang naningngag sino kinalainga netulduwi Ari Solomon.
Udde ikkayu, massiki anen sikwayuweno napatig amma ki
Solomon, ammeyu anggama dingngaggannino tulduna.
³² Ino kappay taga-Nineveyira, paliwatandakayuna kappay,
se nebolireno liwa'da sin diningngaddeno tulduwi Jonas,
udde ikkayu, massiki anen sikwayuweno napatig amma ki
Jonas, ammekayu kepay mangurug."

Ino Sirwa'nenno Baggi

(Mat. 5:15; 6:22-23)

³³ Wasinoy, netuluyi Jesus a niyamparig si, "Awana misigi
si lampara, kasena itawu onnu abbugan si angngoran,
nu ammena lud itappat takesi masirwatanino tolayira a
sumallung.

³⁴ "Ino matam, antuweno gumansirwa'na baggim. Antu
gafuna, nu nalawarino angngitama mittata ki Dios, nabag-
gawino nakammu. Udde nu narakkattino angngitam, lam-
muk kepayino nakammu. ³⁵ Mappalangka mantu, tantaro

* **11:30** 11:30 Ino nakwa ki Jonas a tata a gumalabbun si'in, sinillunino
dokallingke a lamis. Tallu awino nagananna sino kuyungngeno lamis, udde
inimuti Dios, kase neuteno lamis sino dappi'na bebay.

nu sapitannu si nabaggawino nakammu gampade lammuk kena. ³⁶ Udde nu nabaggawino nakammuwa awaningke a lammuk sikwam, masirwatan amminino akwannu a kunnangke anaka sino natuyagga sirwat.”

Ino Namalawani Jesus Sino Fariseowera Andino Mammes-turuwerana Lintig

(*Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40*)

³⁷ Wasin nasinduwi Jesus a nanuldu, inayanino tata a Fariseo ta umangngira mangngan, antuweno inangngi Jesus sino balena e nakituttura nangngan. ³⁸ Udde nakka' bawino Fariseo sin initana a amme namagguwi Jesus a metuntul sino gagangera. ³⁹ Antuweno sinapiti Jesus sikwana a niyamparig si, “Ikkayuwa Fariseo! Kakunnayuweno tolaya muwappelang sino lasinneno tasa andino likunnenno duyug, se dalusandawino baggiyu, udde purayandawino nakan-dawa napannu si kinadarogat anna narakkat. ⁴⁰ Ikkayuwa pangababulan! I Dios a nangwa sino baggitam, antu kappayino nangwa sino nakantam, antuweno nadalus nad ammin. ⁴¹ Kunnantu, ino nad akwandaw, manga'dakayu sino ana sikwayu sino mekakallakkira, se nu madalusanino nakandaw, nadalusin ammin.

⁴² “Kakallakkayuna a Fariseo, se nattalaginaggayuwa manga'da ki Dios sino pakkatafuluneno mulayu, massiki ino kaddatta meusar si rikadu, udde ammeyu akwanino mas napatig sikwana a antuweno pangwandaw si naggaddang sino bafulundaw andino panggammandaw sikwana. Ira nad yawino akwandaw e ituluydokappayino korwan.

⁴³ “Kakallakkayuna a Fariseo, se anggandawa pattut-turanino attutturanna napatiya tolay sino sinagoga anna anggandokappaya medayawa mapakumusta sino mangit-era sikwayu kadda mallakaggayu sino palengki.

⁴⁴ “Kakallakkayuna, se kakunnayuweno tanamma awana markana a pappi'nakkanino tolayira, e makaliwatira se ammera inammu si tanammino pappi'nakkanda.”

⁴⁵ Wasinoy, sinapitino tata a mesturuna lintig si, “Afu mes-turu, sin nassapitannu sinay, nesapa'dakamiya neyatatal.”

⁴⁶ E sinapiti Jesus si, “Kakallakkayuna kappaya mammes-turuwerana lintig, se dadagganandawino lintig e patutan-dawino tolayira a manuntul, gampade awangkena iduffun-daw sikwara. Kunnangke pattundawira si nadammat, udde ammekayu manuffuna mattu.

⁴⁷ “Kakallakkayuna, se mangwakayu si nalawara pantiy-onin gumalabbunira a pinapatayino gagginafuyuwera si'in. ⁴⁸ Udde sino pangwandaw sinay, ipaitayu si anggandaw inaya inangweno gagginafuyuwera, se ireno namapatay,

udde ikkayu payino mangwa sino pantiyonin pinapaterera. ⁴⁹ Antuweno mangipaita sino kinalaingi Dios, se sinapi'na si'in si, 'Ananeno gumalabbunira anna apostolira a dundunangu sikwara, udde papatayandaneno korwanira anna padyatandaneno korwanira.' ⁵⁰ Antu gafuna, ino tolayira sito ingkein, makastiguwerana gafu sino napapatayanino amminira a gumalabbun mangiyafu sin napatatuwan yo lubag, ⁵¹ mangiyafu sin napapatayani Abel kiyad sino napapatayani Zacarias a pinapatayin gagginafuyuwera sino nallatanneno assikkulan annino Templo. On, gakkuruwino sapitangu sikwayu, ino tolayira sito ingkein, makastiguwerana gafu sino napapatayanda ammin!

⁵² "Kakallakkayuna a mamnesturuwerana lintig, se kunnange netawuyuweno tulbika pabbukkat sino pangammuwanino tolayira ki Dios. Ammeyu anggama mesapat sino patturayanna e tipaddandawino tolayira a manggam se ammeyuwera tulduwan sino kakuruwan mappeafu sikwana."

⁵³ Wasin inanawi Jesus sino balay inaya Fariseo, ino mamnesturuwerana lintig andino Fariseowera, neyekwareno ammina damara a mangontara sikwana. Oddu kappayino nebebu'da ⁵⁴ se angganda a balabaliyan tantaro nu wara isomba'na sikwara si damara a pappaliwatan sikwana.

12

Ino Tuldu Mappedu Sino Massannakam (Mat. 10:26-27)

¹ Sinoy kappaya tiyempo, nakkakarampattino parifurifuwera a tolay kiyad si massasalpitiran. Sinatabbag abuwu Jesusino adalannera, e sinapi'na si, "Palanandawino lebadureno Fariseowera, anggama sapitan, ino passasannakamanda. ² Se ammina neyimad anna ammena naammuwan sito ingkein, mepaita anna maammuwan naso maddagguna aw. ³ Antuweno massiki sanneno sapitandaw si gafi ta meyimad, mepakaammuna so aw, e ino idumidumiyu sino neyakuta kwartu, mekulawuna ta dingngaggan ammina tolay."

Ino Nad Pattalawannino Tolayira (Mat. 10:28-31)

⁴ Sinapikkappayi Jesus sino adalannera si, "Ino sapitangu sikwayuwa bafulungku, ammekayu nad matalaw sino mamapatayira si baggina tolay pelang, se antu pelangino pakkayaranneno pannakadamara, ⁵ nu ammena luri Diosino pattalawandaw. Se nu ariyani Diosino

biyangnga tolay, ana kappayino pannakadamana a mitakkub sikwara sey infiyernu. Antu gafuna, antu naddino pattalawandaw. ⁶ Udde dandammandonaggappayino aggangwa i Dios sino dinnattira. Damayu pelanga gatan-gannino lima a dinnat si adwa a sentabo. Udde amme kalyawani Diosino massiki tata sikwara. ⁷ Mannanotinna sikwayuwa tolay. Se massiki ino abu'daw, ammuneno bilangnga. Antu gafuna, ammekayu nad mattalaw, se ipatingngeno kadda tata sikwayu amma sino dinnattira."

*Ino Massapit Si Mangurug Andino Miyimad Ki Jesus
(Mat. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Sapitangku sikwayu, massiki sanna a tolaya massapit sino a'langino tolaira si mangurug sikwaka Abbingnga Tolay, antu kappayino ita'daggu sino a'langino anghelira i Dios. ⁹ Udde ino tolaya miyimad si mangurug sikwak sino a'langino tolaira, kunna kappayino sapitangku sino a'langino anghelira i Dios.

¹⁰ "Massiki inyeno massapit si narakkat mapeafu sikwaka Abbingnga Tolay, dama a mapakoman inaya liwa'na, udde ino massapit si narakkat mapeafu sino Espirituwi Dios, ammena dama a mapakoman inaya liwa'na si makkikiyad.

¹¹ "Nu do'mandakayu ta idarundakayu sino sinagogera anna iya'landakayu sino gubernadorira andino korwanira a turay, ammeyu paddararananino isomba'daw annino sapitandaw, ¹² se sinoyna a orat, ipakaammuneno Espirituwi Dios sikwayuweno fustuwa sapitandaw."

Ino Amparig Mapeafu Sino Ba'nanngnga Pangababulan

¹³ Wasinoy, agyanino tata sino kaodduwana naddamit, e sinapi'na si, "Afu mesturu, sapitannu sino kolakku ta iballayannak sino illalupattammi."

¹⁴ Udde nesombati Jesus si, "Inyeno nanga'da sikwak si kalintiyangkuwa mangukum sikwayuwa mappaballay sino illalupattandawa makkolak?" ¹⁵ E netuluyina a nassapit sikwara ammin si, "Mappalangku ta ammekayu matutunggungana manga'run sino akweno bafulundawira, se ino kukwana tolay, bakkanna antuweno mappabiyag sikwana, massiki sanneno kinaba'nanngnga."

¹⁶ Antuweno niyampariyani Jesus si, "Agyanino ba'nanngnga tolaya aggodduweno ganinna sino lubangnga. ¹⁷ Antuweno kunna sino nakanakamma si, 'Sannadeno akwangkuwa kurangin yo alangkuwera a pangekwangku sino ammina ginanik? ¹⁸ Ay, on karud, kunnayawino

akwangku. Sassatangku yo alanguwera ta mappaan-angwak si dodokkal takesi makabalina pangekwangu sino ginanik andino korwana kukwak. ¹⁹ Kase'nga sapitan sito baggik si, Nagasataka tolay! Se anen amminino awangu si pipidya a run. Mimwangakunna. Ino penalang akwangku, mangngan, minum, annino mappaaanggam sikwak.' ²⁰ Udde sinapiti Dios sikwana si, 'Pangababulangka a tolay, se sitawa gafi, matekan. Inyaneno makangkwa sino kukwama inampa'nu para sikwamungkepaya?' "

²¹ Wasinoy, inabambutani Jesus a nassapit si, "Kunenayino makwa sino tolayira a mampat si kinaba' nangnga para sikwara pelang, udde pobiriyera sino angngita i Dios."

*Ino Aggimuti Dios Sino Manalakkira Sikwana
(Mat. 6:19-21, 25-34)*

²² Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Antuwen inayino gafuna a sapitangu sikwayu, ammekayu nad maddararan mappeafu sino akkanan anna barawasiya maawaddaw sitawa biyag. ²³ Se napatiyino biyag anna baggiyu amma sino akkanan anna barawasi. ²⁴ Dandammandonaddino gayangira. Ammera mabbini, ammera ke maggani, awangkappay alanda a pimfunanda sino akkananda, udde massiki kunnenoy, ammera mabisinan, se iya'da i Diosino akkananda. Ammekayu kad napatig amma sino mammanukira? ²⁵ Ino tata kappay, massiki nu makadaradarangkayu, ammeyu dama a pasoddannino biyaddaw si massiki taorappelang. ²⁶ Nu ammeyu dama a pasoddannino biyaddaw si massiki taorappelang, ammekayu nad maddararan sino korwana maawaddaw sitawa biyaddaw.

²⁷ "Itandawino addokallino sabungira sino danak. Ammera mattarabafu anna massinnun, udde sapitangu sikwayu, massiki i Ari Solomon a naba' nangngingke, awana barawasina a mekunna sino kinalawarirenaya sabung. ²⁸ Nu kunnenayino kinalawara iya'da i Dios sino kaddattira sino danaka mabiyayira pelang si tata si aw e masikkulanira si kadarama'na, ammena kaggappay manga'da sino barawasiya awandaw? Mayan kurang kepayino annala'daw sikwana? ²⁹ Antu gafuna, ammeyu nad aggadandammannino akkanandaw annino inumandaw e ammeyuwera paddararanan, ³⁰ se antuweno kabbatannino tolayira a amme nangammu ki Dios. Udde sikwayu, ammuwi Dios a Amayu si awandaw ammin inay. ³¹ Kunnantu, pitatandonaddino nakandawa manandam sino patturayani Dios, e iya'danana ammin inaya awandaw.

32 “Ammekayu nad mattalaw, massiki bisangkayu ke, se anggammi Dios si isapa'dakayu sino patturayanna. 33 Antu gafuna, ilakuyuweno kukwayu ta iya'dayuweno kalakuwanna sino mekakallakkira. Unoyнено mam-pakkayu si kinaba'nandaw sey langit a kunnangke iyek-wayu si pitaka a ammena manaral anna ammena maambutino bagga'na, se awana makatakaw sinay anna awana manaral. 34 Se ino kakuruwanna, ino agyananino kinaba'nandaw, antu kappayino agyananino nakandaw.”

Ino Aripanna Maddadan

35-36 Netuluyi Jesus a nassapit sino adalannera si, “Kanayungkayu nadda maddadan a kunnangke ino aripannira a aggataron sino amunda a inang nakikasar. Aggabarawasiyera anna aggasirwatira takesi nanu gumamwangino amunda e mattottok, lananda a bukkatan. 37-38 Nagasatirenaya aripan nu da'ngannino amunda a aggataron anna aggadadan, massiki nu tanggenna gafi onnu ara'niyen si awino gumamwanganna. Sapitangku sikwayu si mamataliyeno amunda, pattutturanneno aripannera, e pakkannera.

39 “Dandammandonaggappay yaw. Nu ammu naddino makwan balayino oratta gamwanganino mattakaw, maddadan nad ta ammena makatallungino mattakaw. 40 Massiki ikkayu, maawa aggadadangkayu, se gumamwanga'nga a Abbingnga Tolay sino oratta ammeyu innanaman si gamwanganku.”

Ino Matalak Andino Ammena Matalakka Aripan (Mat. 24:45-51)

41 Wasinoy, sinapiti Pedro si, “Afu, ikkami pelanga adalannuweno nassapitannu sinaya amparig onnu ammina tolai?”

42 Sinombatangkappayi Afu Jesus a niyamparig si, “Ino matalak anna madandamma aripan, antuweno dotukanino amungnga a makammu sino korwana aripanna anna manga'da sino akkananda si kadda aw. 43 Nagasat inaya aripan nu magamwanganino amungnga a mangwa sino nepakwana. 44 Gakkurug yo sapitangku sikwayu, gafu se matalak, dotukangkappayino amungnga a makammu sino ammina kukwana.

45 “Udde nu kunninaya aripan sino nakamma si, ‘Mabayaggepayino puliyano amungku,’ e padyatan-neno bafulunnera a aripanna lallaki onnu bafabbay, e makakakkan, makininum, anna mabbobok, 46 kaka'meng kelanga gumamwangino amungnga sino aw anna oratta

ammena ininnanama. Kastiguningkeneno amungnga a isapa'na sino kakastiguwanino ammerera matalak.

⁴⁷ "Ino aripanna nangammu sino anggammimo amungnga si akwanna, udde ammena akwan, nadamma'nenno kastiguna. ⁴⁸ Udde ino aripanna amme nangammu sino anggammimo amungnga si akwanna, makastigu kappay nu makaliwat, udde ammena nadammat. Se ino tolaya odduweno netalak sikwana, oddu kappaya mainnanama a maggabwat sikwana, e ino tolaya odduweno netalak sikwana, oddu kappeneno mainnanama a maggabwat sikwana."

I Jesusino Mappakakaraway Sino Tolayira

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ Sinapikkappayi Jesus a niyamparig si, "Inangngak sito lubagga miyang si afuy e anggangku si gumigillayafin nad. ⁵⁰ Maawa madyatanakungke, antuweno aggalowino nakangku kiyad si mada'ngenay. ⁵¹ Nganandonakuy si inangngak sito lubagga mappaiibat sino pakkakontaranino tolayira, udde bakkan, se inangngaka mappakakaraway sikwara. ⁵² Antu gafuna, mangiyafu sito ingkein, makkakontarera. Nu limera a taabbalay, kontaranino talluweno adwera, e ino adwa, kontarandeno talluwera. ⁵³ Ino matatamera andino masasina, makkakontarera, e massiki ino makkatuwanganira. Makkakontarera amin."

Ino Senyala Ammera Naawatan

(Mat. 16:2-3)

⁵⁴ Wasinoy, sinapiti Jesus sino odduwera a tolai si, "Nu itandaw si madduladulam sey diraya, sapitandaw si 'Gauran,' e muran gakkurug. ⁵⁵ E nu gi'nandaw si abbaggino paggabwatanino leled, sapitandaw si 'Napatu sito aw,' e gakkurug.* ⁵⁶ Ikkayuwa massasan mangurug! Nu malasindawino senyal sito lubag anna sey langit, mayan ammeyu maawatanino anggama sapitannino senyala ipaita i Dios mappeafu sikwak?"

Ino Pakipakoliyan Sino Makikontara

(Mat. 5:25-26)

⁵⁷ Netuluyi Jesus a niyamparig si, "Mayan ammekayu makadandam sino nalawara akwandaw? ⁵⁸ Gangngariyan, nu wara manggama midarum sikwam, iyekwamungkenaddino damama makipakoli sikwana nu agyangkayu kappay sino dalan. Se nu ammem akwan inay, idarundaka sino

* **12:55** 12:55 Sino lubbunna Judyu, maggabwatino uran sino sumallappanna sinag, se antuweno batungnga bebay. Sino abbaggappayino lubbunda, aneno nalawa a kaadatana nappelalotino patuna.

huwes, iyalawa'daka sino pulis, e ibaluddaka. ⁵⁹ Sapitangku sikwam si ammeke makalawan sino abbaluran kiyad si mapagan amminino multam."

13

Makastiguneno Ammera Mabboboli

¹ Sinoy kappaya tiyempo, agyanino ginamwangira sino agyanani Jesus e sinapi'da sikwaneno nakwa sino korwanira a taga-Galilea a nepapapatayi Gubernur Pilato sino aggewawa'latanda sino animalda ki Dios. ² Sinapiti Jesus si, "Ariddonakuy si nadammattino liwat inayira a taga-Galilea amma sino ammina kalubbunandera a taga-Galilea gafu se kunnenayino akkapapatera. ³ Udde bakkan. Sapitangku sikwayu, nu ammeyu iboboliyeno liwa'daw, matekayuwa makastiguwa kakunnara. ⁴ Kunna kappayino kadwafuluwera si waluwa natabbunan sin nagabbanino ata'nanga balay sey Siloe a sako'ma Jerusalem. Ariddokappay si ireno kararakkattana tolay amma sino ammina korwana magyan sey Jerusalem? ⁵ Bakkangkappay. Sapitangku kappay sikwayu, nu ammeyu iboboliyeno liwa'daw, kunna kappeneno makwa sikwayu."

Ino Amparig Mapeafu Sino Kayuwa Ammena Mammunga

⁶ Wasinoy, niyampariyi Jesus a nassapit si, "Agyanino tata tolaya aneno kayuwa igosa nemula sino lubangnga. Umangnga a'itan nu wara bungana, udde awan. ⁷ Antu gafuna, sinapi'na sino pattarabafunna sino lubangnga si, 'Talluruninna ma'angngak sitawa mita nu nammungen yawa kayu, udde awaningke a bungana. Gabbannun, se kengana pelangino nemulanna a lubag.'

⁸ "Udde sinapitino pattarabafunna si, 'Afu, ammembu pagabba massiki sito pelanga run ta kokkofangkuneno lellebanna ta ekwanangku si abonu. ⁹ Nu mammungen nanu tarun, nalawad, udde nu ammena mammunga, kasemma pagabba.' "

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Bafaya Naddungkug

¹⁰ Wasin tata Sabadu a awna agginwangan, nanulduwi Jesus sino sinagoga. ¹¹ Agyan sinayino tata a bafaya nepadungkuwino narakkatta espiritu si kadwafulu si waluwa run, e ammena makagaddangnga matta'dag. ¹² Wasin inita i Jesus, inayanna e sinapi'na sikwana si, "Nabbattunoyinnino taki'nu." ¹³ E inappanganna, e kaka'meng kelanga naggaddangnga natta'dag e nedandayona i Dios.

14 Wasinoy, nabbungutino afafuneno sinagoga, se awna aggimwanganino nappabattunoyani Jesus sino bafay. Antuweno sinapitino afafu sino tolayira si, "Annamma aw nabbelangino pattarabafuwantam. Antu naddino awa umangngandawa pappaagasan, a bakkan sino awna aggimwangan."

15 Sinabbi Jesus si, "Ikkayuwa massasannakam! Kadda tata sikwayu, uttaranneno baka onnu kabayuna ta umangnga painuman, massiki awna aggimwangan. 16 E sitoya, anen sikwatam iyawa bafaya gaka i Abraham, a kunnangke binaluri Satanas si kadwafulu si waluwa run. Ammena kad nalawad nu pabbattunoyangku sino taki'na ta mawayan, massiki sino awna aggimwangan?" 17 Naatallanino kumontarera ki Jesus gafu sinaya nesomba'na. Udde ino korwanira a tolay, maanggammirangke gafu sino kakka'bawira a inangangwana.

Ino Amparig Mapeafu Sino Bukalla Mustasa
(Mat. 13:31-32; Mar. 4:30-32)

18 Wasinoy, sinapiti Jesus si, "Sanna kaddino piyampariyangku sino patturayani Dios? Sanneno kekunnanna? 19 Meyamparig si tata a bukalla mustasa a nemuleno tata a tolay sino gardinna. Nattufu e dinokal kiyad si kunnangke kayuweno kata'angnga, e damenna mammanuka pumukanino tangatangana."

Ino Amparig Mapeafu Sino Lebadura
(Mat. 13:33)

20 Sinapikkappayi Jesus si, "Sanneno piyampariyangku sino patturayani Dios? 21 Mekunna si lebadura a ilamurino bafay si odduwa arina, e massiki bisangke, palattagganna amminino arina a kelamuranna."

Ino Bibissangnga Sumallungan
(Mat. 7:13-14, 21-23)

22 Wasinoy, netuluyi Jesus a inang sey Jerusalem, e niittud sino lulubbuna ta'lifanna ta manuldu sino tolayira. 23 Agyanino nabbebut sikwana si, "Afu, bisangngira ke kaddino mesalakan?"

E sinombati Jesus si, 24-25 "Iyekwayungke naddino damayuwa sumallung sino bibissangnga sumallungan sey langit se wara kepay wayayu. Se nu iyakutinnino makwan balay, odduneno mangakkapa sumallung, udde ammenan dama. Massiki nu mattottokira a massapit si, 'Afu, bukkatannu abbu,' sapitanneno makwan balay si, 'Ammetakayu inammu.' 26 E sapitanda si, 'Ammurakami

se ikkamiyeno nakikken anna nakiinum sikwam e nan-
 ulduka ke sino lubbummi.' ²⁷ Udde sapitanna kappay
 si, 'Gakkuruwa ammetakayu inammu. Manokayun tan,
 ikkayu ammina mangwa si narakkat.' ²⁸ Gakkuruwa
 mattatarangitirana anna mangngarangeritamirana nu
 itandara Abraham anni Isaac anni Jacob andino ammina
 gumalabbunira a mesapat sino patturayani Dios, gampade
 sikwara, ammera makatallung. ²⁹ Udde odduneno tolaya
 maggabwat si palulubbuna mesapat sino patturayani Dios.
³⁰ Se aneno abbaferawira sito ingkeina meyantawirana, e
 aneno meyantawira sito ingkeina metabbaferana."

Ino Angngikalowi Jesus Sino Tolayira Sey Jerusalem
 (Mat. 23:37-39)

³¹ Wasin sinapitinni Jesus inay, ginamwangino korwanira
 a Fariseo, e sinapi'da sikwana si, "Nalawad nu umanoka
 sitaw, se anggandaka i Herodes a papapatay."

³² Udde netabbi Jesus sikwara si, "Umandaw sapitan
 sinaya mamoposung si itulutuluyku kepaya mappaanaw si
 narakkatta espiritu anna mappabattunoy sino matakitira,
 udde ammena mabayag, se gababalininnino tarabafuk.

³³ Gakkuruwa ara'niyenna mapapatayak, udde itulutuluyku
 kepaya umang sey Jerusalem, se kunnangke ammena mean-
 nunga mapapatayino gumalabbun, nu bakkan sinay."

³⁴ Wasinoy, sinapiti Jesus si, "Ikkayuwa taga-Jerusalem
 a nallapalappag anna namapatay sino gumalabbunira
 andino korwanira a dinunduni Dios! Namipidyantakayuwa
 anggama para'nin sikwak ta imutantakayu a kunnangke
 ino akwanino upa a mangakkab sino piya'ngera, udde
 ammeyu anggam. ³⁵ Antu gafuna, ikkayunnino makammu,
 se anawandakayuwi Dios. Sapitangku sikwayu si am-
 merakunna maita makkiyad sino awa passapitandona si,
 'Madandayawino gumamwanga dinunduni Dios.' "

14

Ino Kappay Nappabattunoyani Jesus Si Matakit Sino Awna
Aggimwangan

¹ Wasin tata a Sabadu a awna aggimwangan, inangngi
 Jesus a nakikken sino baleneno tata a pangafuwanna Farise-
 oweru, e aggitanino tolayira nu sanneno akwana, ² se
 agyangkappay sinayino tata a lalakiya nallullud. ³ Nebebuti
 Jesus sino mammeturuwerana lintig andino Fariseoweru a
 agyan sinay si, "Damana sino lintiddama mappabattunoy si
 matakit sino awna aggimwangan?" ⁴ Udde aggasisinakkira.
 E inappangani Jesus inaya matakit e nabbattunoyin, kasena
 nepaanaw.

⁵ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, “Nu wara abbindaw onnu massiki bakayuwa mada'nag si bitu, ammeyu kad kangkamana umang ilabbed?” ⁶ E ammera makasombat.

Ino Netuni Jesus Sino Maayanira Andino Mayira

⁷ Wasinoy, inita i Jesus si ino korwanira a inayanino Fariseo, pinilireno attutturanino napatiyira a tolay. Antu gafuna, kunnayawino netuni Jesus sikwara ammin. ⁸ “Nu wara mayag sikwam si mangngan, ammeka nad mattuttud sino attutturanino napatiyira a tolay, tantaro nu wara inayanda si napatig amma sikwam. ⁹ Se nu gumamwangino napatiya tolay, kase umangngino makwan balay sikwam e sapitanna si, ‘Ammeka mattuttud sitan, se antuweno pattutturanna.’ Nu kunnenoy, maatallangka, se palitan-daka e umangka makituttud sino likud. ¹⁰ Antu gafuna, ino nad akwannu nu maayangka si mangngan, umangka makituttud sino likud. Se nu kunnenoy, nu itandakeno makwan balay, umangnga sapitan sikwam si, ‘Narakkat yan pattutturannu, akkanin taw ta mattuttugga sito nalawara tuttud.’ E medayokana sino nara'langanino korwanira a naayan. ¹¹ Se ino miyantaw sino baggina, metabbafana, udde ino mitabbafa sino baggina, meyantona.”

¹² Wasinoy, sinapiti Jesus sino nayag sikwana si, “Nu wara iyayangngu si maakkan, bakkampelangino bafulun-nuwera, ino kakkola'nguwera andino korwana wayim, andino bafa'nangnga kalubbunandawino ayannu, se ayandaka pena e matalyatanino ginastum sikwara. ¹³ Ino nad akwannu, ayannu kappayino mekakallakkira, ino paralitikuwera, ino pilayira, andino lappattira, ¹⁴ e ammera makatalyat sikwam. Nagasakka nu kunnenayino akwannu, se i Diosneno mallabut sikwam naso awa pangngangolin-neno tolayira a naggaddang sikwana.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Naayanira A Umang Manggan

(Mat. 22:1-10)

¹⁵ Wasin diningngaggino tata a nakikkan inaya netuni Jesus, sinapi'na si, “Gakkuruwa nagasa'nenno mesapata makilanggak sino patturayani Dios.”

¹⁶ Sinombatani Jesus si ampariya nassapit si, “Agyanino tata a tolaya nidadan si odduwa makkan, e odduweno inayannera. ¹⁷ Wasin nadadanin ammin, dinundunnenno aripanna ta umang mituldu sino inayannera si, ‘Antamun ta umangnetam mangngan.’ ¹⁸ Udde kadda tata sino inayannera, narrasonira e ammera inang. Ino sinapitino tata, ‘Ammek umang se aneno ginatangkuwa lubag e umangku

nad itan. Ituldumma sino amungngu.’¹⁹ Ino kappay sinapitino tata, ‘Ammek umang se aneno ginatangkuwa tafuluwa baka, e umangku nad kakkapanira a itarabafu. Ituldumma sino amungngu.’²⁰ Sinapikkappayino tata si, ‘A’atawak, antuweno ammek makaang.’

²¹ “Wasinoy, nuliyeno aripan sino amungnga e sinapi'na ammin. Nabbungutingke ino amungnga e sinapi'na sino aripanna si, ‘Kadde, kangkamannu mantu ta umangka sino ammينا daladalanna yawa lubbun ta ayannuweno mekakallakkira, ino paralitikuwera, ino pilayira, andino lappattira ta umanggira mangngan.’²² E inangngino aripan. Wasin nuli sino amungnga, sinapi'na si, ‘Afu, naangwennino nepangwam sikwak, udde ana kepayino damana a pagyanan.’²³ E sinapikkappayino amungnga si, ‘Umangka sino daladalan sino lasinna yawa lubbun anda sino kaaroyuwana pagyanan ta patutannuweno tolayira sinaya umang mangngan takesi mapannu yo balek.²⁴ Se gakkurug yo sapitangku sikwam, awaningke massiki tata sikwara a palunguwa inayangkuwa maninsim sino nedadanguwa maakkan.’ ”

Ino Dya'nenno Mabbali Si Adalani Jesus
(Mat. 10:37-38)

²⁵ Wasi tata si aw, odduweno tolayira a dumadandan ki Jesus. Ina'lang sikwara e sinapi'na si,²⁶ “Ino manggamma mesapat sikwak ta mabbali si adalangku, dodokkal naddino aggangamma sikwak amma sino aggangamma sino mapparana'ngera, ino atawana andino ana'ngera, ino kakkola'ngera, anna massiki ino baggina, se nu ammena kunninoy, ammena dama a mabbali si adalangku.²⁷ Se ammena dama a mabbaliyeno tolay si adalangku nu ammena buttungannino krusna a manuntul sikwak, massiki antuweno ipatena.

²⁸ “Dandammandonad abbuweno dya'nenno mabbali si adalangku. Gangngariyan, nu wara sikwayuwa mamata'dag si dokalla balay, nalawad nu dandammanna abbu nu pidyeno magastuna takesi maammuwanna nu makabalinino pira'nga kiyad sino kabalinanna.²⁹ Se nu ammena akwan inoy, tantaro nu iyafuna e makkiyabelang sino arina e mambutino pira'nga. Amminira a mita sinay, kakkatawandana³⁰ a massapit si, ‘Itandokadda! Neyafuna pelang, ammenan metuluy.’

³¹ “Ino tata kappaya amparingnga, nu wara ari si tafulurifuweno sindaluna e umang makiyubat sino ariya adwafurifuweno sindaluna, dandammanna nad abbu nu damara

a affutannino kaguba'da. ³² Nu innanamanna si maaffutira, manundun si umang manambal sino kakontarana nu aroyuwera kepay takesi bebutanda nu sanneno angganda ta ammera nad makkakwa. ³³ Kunna kappay sikwayu, nu anggandawa mabbali si adalanku, dandammandonad abbuweno kinadya'na. Se ammena dama a mabbaliyeno tolay si adalanku, nu ammena anawan ammina ana sikwana."

Ino Keyampariyanino Adalani Jesus Si Asin
(Mat. 5:13; Mar. 9:50)

³⁴ Niyampariggappayi Jesus a nassapit si, "Ino asin, aneno serbina, udde nu dumantakin, ammenan dama a pulinino pe'na. ³⁵ Awaningke a serbina, massiki sino lubag onnu meyabonu, metakkummabbelang. Ikkayuwa maningngag, dandammandonaddino diningngaddaw."

15

Ino Amparig Mapeafu Sino Naawana Karnero
(Mat. 18:12-14)

¹ Odduweno gumattukiyera si buwit andino korwanira a nganannino Judyuwera si minalliwata ma'angnga maningngag sino itulduwi Jesus. ² Antuweno nadadumulino Fariseowera andino mammesturuwerana lintiya nassapit si, "Itandaw yana tolay! Mayan anggama a tatabbannino minalliwatira a tolay anna makikkan sikwara."

³ Antu gafuna, kunnayawino ampariyi Jesus sikwara. ⁴ "Gangngariyan, nu wara tata sikwayuwa makangkwa si tatuta karnero e naawanino tata, sannadeno akwanna? Ammenada anawanino asamafulu si asama maggarab sino pasto ta umangnga tufukannino naawana karnero kiyad si sumpalanna? ⁵ E nanu masumpalanna, maanggammingkena e buttunganna a iyamwang sey balena. ⁶ Nanu gumamwang sinay, ayannaneno bafulunnera andino kalubunannera e sapitanna si, 'Makilanggakkayu sikwak, se sinumpalangkunnino karneroka naawan!' " ⁷ E inabambutani Jesus a nassapit si, "Sapitanku sikwayu si maanggammirangke sey langit nu mabboboliyeno tata a minalliwata tolay amma sino aangganda sino asamafulu e asama aridda si naggaddangngira e ammera nad mabboboli."

Ino Amparig Mapeafu Sino Natantanga Dipilata

⁸ Netuluyi Jesus a niyamparig si, "Gangngariyan, nu wara bafaya aneno tafuluwa dipilatana e natantangino tata, sanneno akwanna? Ammenada misigi si lampara e pakakekeranneno balena ta tufukanna kiyad si sumpalanda? ⁹ E

nanu masumpalanna, ayanneno bafulunnera andino kalubbunannera e sapitanna si, 'Makilanggakkayu sikwak, se sinumpalangkunnino dipilataka natantang!' ¹⁰ Kakunnana kappay inay," kunni Jesus, "makilanggakino anghelira ki Dios nu mabboboliyeno massiki tata a minalliwata tolay."

Ino Amparig Mapeafu Sino Abbinga Inang Naantawan

¹¹ Wasinoy, netuluyi Jesus a niyamparig e sinapi'na si, "Agyanino tata tolaya adweno abbingnga a lallaki.

¹² Sinapitino uddi si, 'Ama, appangkunnino ipaillalupa'nu sikwak.' Antuweno ginaradweno amareno illalupattanda a makkolak.

¹³ "Wasin nalla'wutino pipidya a aw, nelakuweno uddiyeno ammina ballena e inang si aroyuwa lubbun. Wasin agyanin sinay, ginastuna amminino pira'nga si linoloko.

¹⁴ Wasin awaninnino pira'nga, agyanino nafulota bisin sinaya lubbuna agyananna, e awaningkein sikwana. ¹⁵ Antu gafuna, inang nakitandan sino tata a tolay sinay, e dinundunna sino agyananino bafuynera ta antuweno gumpakkan sikwara. ¹⁶ Gafu sino bisinna, anggama nadda mangngan massiki sino ilangagga ipakkanna sino bafuyira, udde awana nanga'da sikwana.

¹⁷ "Wasin makadandam, kunna sino nakanakamma si, 'Amminira a tandanani ama, ana amminino angganda a akkanan, gampade ayawak sitawa matay si bisin.

¹⁸ Muliyak lullang sey balay ta sapitangku ki ama si: Ama, nalliwatak ki Dios e kunna kappay sikwam. ¹⁹ Ammekun meannunga mebilang si abbingngu, udde nu damana, makitandanak sikwam.'

²⁰ "Sin nanandammanna sinay, ginikkata muli sino agyananino amana. Wasin aroyu kepay sino balera, nelasinino amana. Gafu se inalla'nga, nalayawa nanambal sikwana, inawakanna, kasena inumma. ²¹ E sinapitino abbingnga si, 'Ama, nalliwatak ki Dios e kunna kappay sikwam. Ammekun meannunga mebilang si abbingngu.'

²² "Udde inayanino amaneno aripannera e sinapi'na si, 'Kangkamandaw. Umandaw appannino kalalawarana barawasi ta ibarawasiyu. Sakkalangandokappay anna sapatutandaw. ²³ Umandokappay appannino katatafana ubbunna baka ta partindaw takesi isiratam e mallalangaketam, ²⁴ se iyawa abbingku, kunnangke natay, udde ana sitawa nabiyag, naantawan, udde nuli kappay.' E neyafurana mallanggak.

²⁵ "Udde ino palunguwa abbingnga, ana kepay sino umara. Wasin umapitin e ara'niyen sino balera, diningnganggeno mattokarira andino massasaralera, ²⁶ antuweno

inayanneno tata a aripan ta bebutanna nu sanneno akwanda. ²⁷ 'Nuliyeno kola'ngu,' kunnino aripan sikwana, 'antuweno nepapartiyi amayuweno katatafana baka se nepagamwangnga a awana naansa sikwana.'

²⁸ "Wasinoy, nabbungutino kola'nga e ammena sinallung. Antu gafuna, nallawanino amana a nangaallakka mayag sikwana. ²⁹ Udde sinombata nassapit si, 'Ammek. Pipidya a runa nattarabafuwak a kunnangke aripannu e kinuruggu ammina sinapi'nu. Udde ammerakungke ina'dan si massiki ubbunna galding pelang ta wara pakiyayangku sino bafulungkuwera. ³⁰ Udde wasin nuliyeno abbingnguwa nagastu sino kukwam si mimbafay, antuweno nepapartimino katatafana bakatam.'

³¹ "E sinapitino amana si, 'Ikka a abbingku, ammena nad kunninoy. Se kanayuna anaka sikwak, e ammina ana sikwak, akwangkappay. ³² Udde mallanggaketammad, se ino kola'ngu, kunnangke natay, udde ana sitawa nabiyag, naantawan, udde nuli kappay.' "

16

Ino Nasirifa Nitalakkanino Ba' nangnga Tolay

¹ Wasinoy, niyampariggappayi Jesus a nassapit sino adalannera si, "Agyanino tata a ba' nangnga tolaya netala'nga amminino kukwana sino tata a tolaya tandananna. Netattifudda sikwana si gagastumpelangino nitalakkaneno pira'nga. ² Antu gafuna, nepaayino ba' nang e sinapi'na si, 'Sanna yawa diningngaggu mappeafu sikwam? Iyulimino listaanneno netalakku sikwam, se ariyantaka sino tarabafum.'

³ "Wasinoy, kunnino nitalakkanna sino nakanakamma si, 'Sannadeno akwangkuwa ariyandakunnino amungku sino tarabafuk? Ammek dama a mattarabafu si nadammat e maatallaka mappalimut. ⁴ Ay, on karug, ammukunnino akwangku takesi nanu maariyak sino tarabafuk, wara kepena bafulungku si manggamma mappadilot sikwak sino bafalerera.'

⁵ "Wasinoy, inayanneno ammina nakagatutira sino amungnga. Sinapi'na sino tata si, 'Pidyeno gatu'nu sino amungku?' ⁶ 'Tatuta lata a lana,' kunna. 'Appannu yo risibum. Mattuttugga ta itura'nguveno limafulu,' sinapitino nitalakkanino ba' nang. ⁷ Sinapi'na kappay sino tata si, 'Ikka paye, pidyeno gatu'nu?' 'Tarifu si salofa trigo,' kunna. E sinapitino nitalakkanino ba' nang si, 'O, appannu yo risibum ta itura'nguveno waluwatut.'

⁸ “Wasin naammuwanino amungngeno inangwana, dinayoneno kinasirifino nitalakkanna se dinandammeno ika-tolena so maddagguna aw. Se gakkuruwa nasirifino tolayira a amme mangurug ki Dios amma sino manguruwira, se ammura a dandammannino pallawaranda. ⁹ Antu gafuna, sapitangu sikwayu si usarandonaddino kinaba'nandaw sito lubagga panuffun sino kasittoleyu-wera ta nanu mada'nganeno awa awaninna serbineno pirak, paggamwangandakayuna sey langita pagyanandaw si makkikiyad.”

Ino Fustuwa Keusaranino Pirak

¹⁰ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Ino matalak sino bisangnga neya'da sikwana, matalak kappaya maa'dan si oddu, e ino ammena matalak sino bisangnga neya'da sikwana, ammena kappay matalakka maa'dan si oddu. ¹¹ Nu ammekayu matalakka musar sino kinaba'nandaw sito lubag, ansannana a metalak sikwayuweno gakkuruwa kinaba'nang sey langit? ¹² Akwa i Diosino ammina kinaba'nandaw sito lubag, e nu ammekayu matalakka musar sino akwana, ansannana manalakka manga'da sikwayu si kinaba'nang sey langita akwayungkepay?”

¹³ “Ammena dama nu adweno amungngeno tata a aripan, se anggammanneno tata e ka'ganneno tata. Ipatingnga kappayino tata e balawanneno tata. Antu gafuna, nu pirakino napatig sikwayu, ammeyu dama a masserbi ki Dios.”

Ino Sinapiti Jesus Sino Fariseowera

(*Mat. 11:12-13; 5:31-32; Mar. 10:11-12*)

¹⁴ Wasin dinginggagino Fariseowera inayira a sinapiti Jesus, nekakkatawara, se aanggandeno pirak. ¹⁵ E sinapiti Jesus sikwara si, “Nalawarino akwandaw sino a'langino tolayira ta sapitanda si naggaddangkayu, udde ammuwi Diosino ana sino nakandaw. Udde palanandaw, se ino napatig sino tolayira, narakkat ki Dios.

¹⁶ “Ino lintiyi Moises andino neturakkino gumalabbunira, natuntul kiyad sino tiyempowi Juan a Gumabawtisar. Mangiyafu sinay, nebanyino nalawara damag mappeafu sino patturayani Dios, e ipatut amminino tolayira a mesapat. ¹⁷ Udde ammena anggamma sapitan inay si ammena matuntulino lintiyi Dios, se naladda a maawan yo lubag anna langit amma sino kaabba-fawanna sapi'nenno lintig. ¹⁸ Kakunnaneno sapitannino lintig mappeafu sino angngatawa. Ino lalakiya mikatway sino atawana e mangatawa si korwan, malliwata makibulun. E ino kappay

lalakiya mangatawa si bafaya nekatway, malliwakkappaya makibulun.”

Ino Ba'nannga Tolay Anni Lazaro

¹⁹ E netuluyi Jesus a nanuldu, e sinapi'na si, “Agyanino tata a ba'nannga tolaya aggabarawasi si nalawad anna kanayuna makilanggak anna mangngan sino anggamma akkanan. ²⁰ Agyangkappayino pobiriya tolaya mingngag si Lazaro a nagguruguririno baggina. Kadda awa magyan sino lamwanganneno balena ba'nanng. ²¹ Anggamma nadda mamisin sino madara'nag sino lamisaana pangngananino ba'nanng. E ino atuwera, dindilandeno gurinna.

²² “Wasin natay inaya pobiri, neyangngino anghelira sino agyanani Abraham sey langit. Wasin natekappayino ba'nanng, netananda, ²³ e inang sey Hades a agyananino natayira. Nappelalotino kinadya'na sinay. E wasin sinangaw, nedipa'na i Abraham e ana i Lazaro sino idangnga. ²⁴ Antuweno nekokwana a nassapit si, ‘Afu Abraham, allakkandak ta dundunannuwi Lazaro ta isosoneno tamuruna si danum ta pattakkanna yo dilak takesi malla'bat. Se nappelalotingke ino dyakku sino patuna yo afuy.’

²⁵ “Udde kunni Abraham si, ‘Ikka a abbingku, dandammannu nadda sin kabiyangngu, ana sikwamino ammina anggammu, e i Lazaro, passiya dyatino ilawumma. Udde sitoya, makilanggakin sitaw, e ikkanino madyatan. ²⁶ Bakkampelang inay, se nalawengke ino nallatantam e awana makadamang. Ino manggammira a umang sitana maggabwat sitaw, ammera makaang, e ino anera sitan, ammera dama a umang sitaw.’

²⁷ “Wasinoy, sinapitino ba'nanng si, ‘Nu kunnenoy, Afu, arangngangku si dundunannuwi Lazaro sey balera ama, ²⁸ takesi tulduwanneno limera a kakkolakkuwa ana sinay takesi ammera kappay umang sitawa agyananna nappelalota dyat.’

²⁹ “Udde sinapiti Abraham si, ‘Massiki ammena umang, se ana sikwareno neturakki Moises andino gumalabbunira, e damara a matulduwan sinay nu pilingalingara.’

³⁰ “ ‘On, Afu Abraham,’ kungkappayino ba'nanng, ‘udde tantaro nu ammera kuruwan. Udde nu wara maggabwat sino agyananino natayira a umang sikwara, iboboliraneno liwa'da.’

³¹ “Udde sinapikkappayi Abraham si, ‘Nu ammera kuruwannino neturakki Moises andino gumalabbunira, ammera kappay mangurug massiki nu wara mangngangoli si natay.’ ”

17

Ino Mapeafu Si Liwat

(Mat. 18:6-7; Mat. 18:21-22; Mar. 9:42)

¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, “Gakkuruwa gumamwangino katutunggungan ta malliwatino tolayira, udde kakalla'ngeno tolaya paggabwatan inaya tutunggung. ² Tawwareno meyakad sino bu'loneno dokalla aggilingana batu, kasena metu'yud sino bebay amma si ituluyneno manutunggung e malliwatino massiki tata sitawira a kaab-bafawana tolaya mangurug sikwak. ³ Antu gafuna, palanan-donaddino akwandaw.

“Nu malliwat sikwamino kola'ngu si angngurug, tul-duwanna, e nu ibobolina, pakomannu. ⁴ Massiki nu mamip-pituwa malliwat sikwam si tata si aw e mamippitu kappaya umang mappakapakoli sikwam, maawag si pakomannu kappay.”

Ino Mapeafu Si Angngurug

⁵ E sinapitino apostolnera sikwana si, “Afu, pattuyag-gannuweno angngurummi.” ⁶ E nesomba'na sikwara si, “Massiki bibissangngino angnguruddaw a kakunneno kabibissangngana bukal, damayuwa sapitan sitawa kayu si ‘Mafi'dukkana e memulaka sino bebay,’ e gakkuruwa makwa.”

Ino Tarabafuna Aripan

⁷ Netuluyi Jesus a nassapit si, “Gangngariyan ta wara tata sikwayuwa aneno aripanna a naggabwatinna naradu onnu nindag si karnero, sapitangkaddino makwan aripan sikwana si umang mangngan? ⁸ Bakkanna kunnenoy, nu ammena lud sapitanna si, ‘Umangka mamatali, kaseka midadan si akkanangku e indaggandak kiyad si masinduwak, kaseka pena mangngan.’ ⁹ E amme mappasalamatino makwan aripan sikwana gafu sino nangwana sino nepakwana. ¹⁰ Kunna kappay sikwayu. Nu inangwayun aminino nepakwa i Dios sikwayu, ammeyu nad dandamman si wara midayaw sikwayu, nu ammeyu lud sapitan si, ‘Aripangkami pelang. Inangwami pelangino baligasommi.’ ”

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Tafuluwera A Nakkutal

¹¹ Wasin umangnganda Jesus sey Jerusalem, nal-lakarira sino nallatanna Samaria anna Galilea. ¹² Wasin gagagamwangiran sino tata a lubbun, inang dinambalino tafuluwera a nakkutal, udde ammera inara'ni sikwara Jesus. ¹³ Nakkulawuwera a nassapit si, “Afu Jesus, allakkan-dakami!”

¹⁴ Wasin initera i Jesus, sinapi'na si, "Umangkayu map-paita sino padiyera ta itanda nu naariyennino kutaldaw." E inangngira, e wasin agyanira kepay sino dalan, naariyennino kutalda.

¹⁵ Wasin iteno tata sikwara si nabbattunoyin, nuli ki Jesus e nekokwaneno dami'na a naddayaw ki Dios.

¹⁶ Namalitud sino a'langi Jesus a nappasalamat sikwana. Inaya tolay, taga-Samaria a bakkanna Judyu.

¹⁷ E sinapiti Jesus si, "Ammena kad tafuluwereno nepabbattunoyku? Sintomatino asamira? ¹⁸ Mayan am-mera nuliya mappasalamat ki Dios? Iyo pelang tata a bakkanna Judyuweno nuli." ¹⁹ E sinapi'na sinaya tolay si, "Matta'dagga ta umanokan. Nabbattunoykan gafu sino angngurungngu sikwak."

Ino Pangiyafuwanino Patturayani Dios

(Mat. 24:17-18, 23-28, 37-41)

²⁰ Wasin tata si aw, agyanino Fariseowera a nabbebut ki Jesus nu naanseno pangiyafuwanino patturayani Dios. Sinapiti Jesus sikwara si, "Awanna a senyala mangipaita sino pangiyafuwanino patturayani Dios. ²¹ Awangkappena makasapit si 'Itannu, ana sitaw!' onnu 'Ana sinay!' Se ino kakuruwana, anen sito agyanandawino patturayani Dios."

²² Wasinoy, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Gumawanggeno tiyempona dyata anggandawingke a itanino puliyangkuwa Abbingnga Tolay, udde ammeyuna maita se bakkangkepaya tiyempona. ²³ Ananeno massapitira si 'Umandaw itan se anen sinay!' onnu 'Umangkayu sitaw se ayawin taw!' Udde ammeyuwera kuruwana umang mangita. ²⁴ Se ino puliyangkuwa Abbingnga Tolay, kunnangke ino kilat nu mangilat, maita si ammina palulub-bun. ²⁵ Udde liyeya makwenay, maawag si odduwa lawu-mangkuwa dyat e ammayandakino tolayira sito ingkein.

²⁶ "Inona akwanino tolayira liyenenno puliyangku, kunnaneno nakwa sin tiyempowi Noe. ²⁷ Se sinoya tiyempo, itulutuluyda a nangngan, napparinum, anna napparatawa kiyad sino awa sinallunda Noe sino dokalla abanga inangwana. E nallinang sito lubag e nalimattira ammin. ²⁸ Kunna kappayino nakwa sin tiyempowi Lot. Amminino tolayira sey Sodoma a agyananna, itulutuluyda a makakakkan anna makininum, maggang anna mallaku, mammula anna mamata'dag si balay ²⁹ kiyad sino awa inanawanda Lot sinay lubbun. E nada'nino afuy annino gumigillayafa batuwa mingngan si asufre a naggabwat sey langit, e nasikkulanira ammin. ³⁰ Kunna kappeneno makwa sino awa pappaitangkuwa Abbingnga Tolay.

³¹ “Sinoyna a tiyempo, ino agyan sino lasinneno balena, ammenan makatallunga mangappa sino kukwana. Kunna kappeneno magyan sino umana, ammenan makauli sino balera. ³² Dandammandonaddino nakwa sino atawa i Lot, a nallangngi sino inanawanna e nabbali si asin.

³³ “Ino mikalow sino biyangnga, matekappena. Udde ino matay gafu sino angngurungnga sikwak, maa'danna si biyaya mannayun. ³⁴ Sapitangku sikwayu si nu gafiyeno puliyangku e ananeno adwera a maddurug, maappaneno tata e mata'ngeno tata. ³⁵ E ananeno adwera a bafabbaya mabbayu, maappaneno tata e mata'ngeno tata. ³⁶ E ana kappeneno adwera a lallakiya mattarabafu sino umara, maappaneno tata e mata'ngeno tata.”

³⁷ Wasinoy, nabbebutino adalannera si, “Afu, sintoneno kakwanna yaw?”

Sinabbi Jesus a niyamparig si, “Massiki sintawino agyananino natay, antuweno pakkakarampattanino mammanukira.”

18

Ino Amparig Mapeafu Sino Balu Andino Huwes

¹ Wasinoy, niyampariyi Jesus a nanuldu sino adalannera ta maammuwanda si kanayunira nadda makkararag e ammera matappag. ² Sinapi'na si, “Agyanino huwes sino tata a lubbuna awaningke talona ki Dios anna awana atalna sino kasittolena. ³ Agyangkappayino balu sinaya lubbuna ma'ang sikwana a marang si duffuna massapit si, ‘Duffunanda'ngad takesi ammerak affutannino kakontarak.’ ⁴ Amme nepilingalingeno huwes, udde wasin nabayin, dinandamma si, ‘Gakkuruwa awana talok ki Dios, mampesino kasittolekira, ⁵ udde gafu se daddisturbundak yawa balu, massiki duffunangkumpelang, tantaro nu matappaggakun sino puluuliyanna.’ ”

⁶ E inabambutani Jesus a nassapit si, “Dandammandonad inay. Massiki narakkatta tolaiyino huwes, dinuffunanneno balu, ⁷ e mannanotinna ki Dios, duffunanneno pinilinera a tolona a kanayuna makiggimallak sikwana si aw anna gafi. Talantananna kadda manuffun sikwara? ⁸ Ammena, nu ammena lud malana manuffun sikwara. Udde massiki tan nu kunnenoy, bisangngira ke nakuyino mattalaginad si angngurug naso puliyangkuwa Abbingnga Tolay.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Fariseo Andino Gumattuki Si Buwit

⁹ Wasinoy, agyanino sinatabbira i Jesus a tolaya ngananda si naggaddanggira e balawandeno kasittolerera. Antuweno niyampariyi Jesus si kunnayaw. ¹⁰ "Agyanino adwa a tolaya inang sino Templo ta makkararira. Fariseoweno tata e gumattuki si buwitino tata. ¹¹ Wasin sinallungira, aggata'daggino Fariseo a ikararanneno bagginangkepaya nassapit si, 'Mappasalamatak sikwam Dios, se bakkannaka minalliwat a kakunneno korwanira a tolay, kumalar inaya gumattuki si buwit. Se ammek naingap, ammek massisiri, anna ammek kappay makibulun. ¹² Mamidwaka mallantanga mangngan si kadda linggu e iya'dakino pakkatafuluneno ammina ganansiyak.'

¹³ "Udde ino gumattuki si buwit, aroyuweno natta'dagganna sino Fariseo andino korwanira a tolay. Aggaokab se maatalla sumangaw sey langit e pakatototofanneno ta'gangnga gafu sino piboboliyanna sino liwa'na. Ino nekararangnga, 'Dios, maallakka nad sikwaka minalliwat.' "

¹⁴ E inabambutani Jesus a nassapit si, "Sapitangku sikwayu, inaya gumattuki si buwitino inanawa naggaddang ki Dios se napakomanino liwa'na, a bakkannino Fariseo. Se ino miyantaw sino baggina, metabbafana, udde ino mitabbafa sino baggina, meyantona."

Ino Namindisyonani Jesus Sino Anakira
(Mat. 19:13-15; Mar. 10:13-16)

¹⁵ Wasin tata si aw, agyanino tolaiyira a niyang sino bawisangngira a abbinda ki Jesus takesi appangannera nad anna bindisyonannera. Udde wasin initeno adalannera, inallangngandera. ¹⁶ Udde inayani Jesusino abbingira, e sinapi'na sino adalannera si, "Purayandawino anakira ta umangngira sikwak, e ammeyuwera allangngan. Se ino kakunnara, ireno dama a mesapat sino patturayani Dios. ¹⁷ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu ammeyu talakkanni Dios a kakunneno annalakkino abbing, ammekayu makatalung sino patturayanna."

Ino Ba'ngnga Tolay
(Mat. 19:16-30; Mar. 10:17-31)

¹⁸ Agyanino tata a afafuna Judyu a nabbebut ki Jesus si, "Ikka a nalawara Afu, sanneno akwangku takesi maa'danak si biyaya mannayun?"

¹⁹ Sinapiti Jesus sikwana si, "Mayan nganandak si nalawad? Se awana nalawad, nu bakkampelangki Dios. ²⁰ Ammumino lintiyi Dios a kunna si, 'Ammeka makibulun,

ammeka mamapatay, ammeke mattakaw, ammeke manistigu si bakkanna gakkurug, e dayawannuweno mapparana'nguweru.' ”*

²¹ “Afu mesturu,” kunnino tolay sikwana, “kiyad sin kabbingku, kinuruggu ammin yana lintig.”

²² Wasin diningngaggi Jesus inay, sinapi'na sikwana si, “Ana kepayino tata a pakkurangannu. Umanggu ilaku amminino kukwam ta iyannem sino pobiriyereno pallakuwannu, ta ananeno kinaba' nanggu sey langit. Nu inangwamunnenay, kaseka muli sitaw e mebulungka sikwak.” ²³ Udde wasin diningnganggenaya sinapiti Jesus, malowingke ino nakamma, se ba' nanggingke.

²⁴ Wasin inita i Jesus si malowino nakamma, sinapi'na si, “Madyatingke a mesapatino bafa' nangngira sino paturayani Dios. ²⁵ Mas naladdeno attaffutino kamelyu sino abbu' neno bilat amma sino kesapatanino ba' nangnga tolay sino paturayani Dios.”

²⁶ Ino naningngaggira sinay, sinapi'da si, “Nu kunnenoy, inya ma' neno mesalakan?”

²⁷ Sinabbira i Jesus si, “Ino amme dama a akwana tolay, damana ki Dios.”

²⁸ E sinapiti Pedro si, “Ikkami paye? Se inanawammiyeno bafalemi e nebulungkami sikwam.”

²⁹ “Gakkurug yan,” kunni Jesus, “e sapitangku sikwayu si ino manganaw sino balena, ino atawana, ino kakkola' ngera, ino mapparana' ngera, andino aana' ngera gafu sino paturayani Dios, ³⁰ oodduneno iya'da i Dios sikwana sitawa biyag, e naso uddina aw, maa'danna si biyaya mannayun.”

Ino Meka' luwa Nilabbunani Jesus Sino Katayanna Annino Pangngangoliyanna

(*Mat. 20:17-19; Mar. 10:32-34*)

³¹ Wasinoy, neyaroyuwi Jesusino karadwera a adalanna, e sinapi'na sikwara si, “Dingngaggandaw. Sitoya, umangngeta sey Jerusalem, e meyakkurungngeno ammina ne-turakkino gumalabbunira mappeafu sikwaka Abbingnga Tolay. ³² Se meyalawata' nga sino bakkannira a Judyu, e pappoporayanda' nga, iyatatalda' nga, anna luluppendak, ³³ kaserana' nga siwa' wattan anna papatayan. Udde sino mekatalluwa aw, mangngangoliyana' nga.”

³⁴ Udde ammayingke naawatanino adalannerenaya sinapi'na, se neyimad sikwareno anggama sapitan e ammera maattalan.

* **18:20** 18:20 Exodo 20:12-16; Deuteronomio 5:16-20

*Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lappatta Mappalimut
(Mat. 20:29-34; Mar. 10:46-52)*

³⁵ Wasin makkatanda Jesus sey Jerico, agyanino lappatta aggatuttud sino dammingngeno dalana makipalimut. ³⁶ Wasin diningngangnga si odduwereno tolaya malla'wut, nebebu'na nu sanneno makwa. ³⁷ E sinapi'da si, "Matta'lifi Jesus a taga-Nazaret."

³⁸ Antuweno nekokwana a nassapit si, "Jesus, gaka i David, allakkandak!"

³⁹ Inallangnganino nauntera ta sumina'ngad, udde neyangkokwana lullanga nassapit si, "Ikka a gaka i David, allakkandak!"

⁴⁰ Nitturi Jesus e sinapi'na si iyara'nira sikwaneno lappat. Wasin neyara'nira, nebebuti Jesus sikwana si, "Sanneno anggammuwa akwangku sikwam?"

⁴¹ "Afu, anggangkuwa makaita," kunnino lappat.

⁴² "Makaitakan," kunni Jesus. "Nabbattunoykan gafu sino angngurungngu sikwak." ⁴³ Kaka'meng kelanga makaiteno lappat e dinandan ki Jesus a maddayaw ki Dios. Amminira a nakaita sinaya nakwa, nedandayora kappayi Dios.

19

I Jesus Anni Zakeo

¹ Wasin ginamwanda Jesus sey Jerico, mangawwatira nad.

² Udde agyan sinayino tata a ba' nangnga afafuweno gumatukiyera si buwita mingngan si Zakeo. ³ Anggamma itani Jesus, udde ammena dama, se abba fawingke e odduweno tolayira. ⁴ Antu gafuna, nalayaw e naunta ki Jesus, kasena nunek sino tata a kayuwa sikumoru takesi maitana i Jesus nu malla'wut.

⁵ Wasin nabbatuwinni Jesus sino agyanani Zakeo, sinangona e sinapi'na si, "Zakeo, umulluggan, se maawag si umangngak sey balem sito aw."

⁶ Nakkangkama inulluwi Zakeo, e maanggammingke a nibulun ki Jesus sino balena. ⁷ Udde amminira a nangita, nadadumulira a nassapit si, "Mayan umang magyan sino balayino minalliwata tolay?"

⁸ Wasin agyaniran sino balena, natta'daggi Zakeo e sinapi'na ki Jesus si, "Afu, iya'dakino kagadwaneno kukwak sino mekakallakkira. E massiki inyeno dinarogakku, iyulik sikwaneno mamin-appata kaodduneno inappak."

⁹ Antuweno sinapiti Jesus si, "Sitawa aw, neyafuwenna mesalakan yawa taabbalay. Se gafu sinaya sinapiti Zakeo, nepaitana si gakkuruwa gaka i Abraham. ¹⁰ E ikkanaka

Abbingnga Tolay, ino pelang gakkagguwa inang sito lubag ino mintufuk sino narakkattira a tolay ta mesalakanira.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Tafuluwera A Aripanna Naa'dan Si Pirak
(Mat. 25:14-30)

¹¹ Odduwa tolaya naningngag sinaya sinapiti Jesus, e netuluyna a nanuldu sikwara. Gafu se ara'niyeran sey Jerusalem, aridda si nu gumamwangira sinay, mangiyafuwennino patturayani Dios. Antu gafuna, kunnayawino neyamparingnga. ¹² “Agyanino napatiya tolaya inang si aroyuwa lubbun takesi dotukanda si ari, e nanu muli sino lubbunna, mangiyafuwenna a matturay. ¹³ Udde liyena a inang, inayanneno tafuluwera a aripanna, e ina'danneno kadda tata si pirak e sinapi'na si, 'Paoddundaw yawa pirak kiyad sino puliyangku.'

¹⁴ “Udde kababannino kalubbunannera, antuweno nandundunira si dumandan sikwana a umang massapit sino manotuk sikwana si amme anggammimo tolayira si antuweno arira. ¹⁵ Massiki kunnenoyino inangwara, nadotukangkappay si ari, e nuli sino lubbunda.

“Wasin gamwangnga, nepaayangngeno aripannera a na'danna si pirak takesi bebutanna nu pidyeno ganansiyara. ¹⁶ Ginamwangino tata, e sinapi'na si, 'Afu, ino ganansiyak sino pira'ngu, namittafuluweno neya'dam.' ¹⁷ 'Nalawarino inangwam,' kunnino ari. 'Nalawagga a aripan. Gafu se natalakka sino bisangnga neya'dak sikwam, patturayantakana si tafuluwa lubbun.'

¹⁸ “Ginamwangkappayino tata a aripanna, e sinapi'na si, 'Afu, ino ganansiyak sino pira'ngu, namillimeno neya'dam.' ¹⁹ Sinapikkappayino ari si, 'Patturayantakana si lima a lubbun.'

²⁰ “Ginamwampayino tata a aripanna, e sinapi'na si, 'Afu, ayawin tawino pira'ngu. Binaba'battangku si panyok e ney-
imfungku, ²¹ se nattalawak sikwam se nabungukka a tolay. Se magganansiyaka sino ammem nallingattan a kunnangke buwatannuweno ammem nemula.' ²² 'Narakkakka a aripan,' kunnino ari. 'Ino sinapi'nungkepayino pangukungku sikwam. Ammungkena a nabungutaka tolaya magganansiya sino ammek nallingattan anna buwatanguweno ammek nemula. ²³ Mayan ammem mantu nebangkuweno pirakku takesi wara nad appangku si ganansiya sito nuliyangku?'

²⁴ “Wasinoy, sinapitino ari sino aggata'daggira sinay si, 'Appandawino pira'nga ta iya'dayu sino nagganansiya si tafulu.'

²⁵ “ 'On, afu,' kunda, 'udde anennino tafulu sikwana.'

26 “ ‘Gakkurug,’ kunnino ari, ‘udde sapitangku sikwayu, ino matalakka musar sino neya'da sikwana, madadaggananna, udde ino ammena matalak, massiki ino bisangnga ana sikwana, maawanna. 27 E ira a kumontara sikwaka amme nanggamma ikkanakino matturay sikwara, iyan-dawira sitaw ta papatayandawira sito a'langku.’ ”

Ino Nanayawanda Ki Jesus Sin Ginamwanganna Sey Jerusalem

(*Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Jn. 12:12-19*)

28 Wasin nasinduwi Jesus a niyamparig, netuluyda a umang sey Jerusalem, e naunta i Jesus sikwara. 29 Wasin ara'niyeran sey Betfage anna sey Betania sino kulura Olivo, nepauntaneno adwera a adalanna a nassapit si, 30 “Umangkayu sino madompaka lubbun. Addatandaw sinay, maitayuneno neyakadda ubbunna asnowa ammena kepay natakayan. Ubbarandaw ta iyandaw sitaw. 31 Nu wara mabbebut sikwayu si, ‘Sandolang ubbaran yan?’, kundaw sikwana si, ‘Awannino Afutam.’ ”

32 Inangngino dinundunera, e neyakkurug amminino sinapiti Jesus sikwara. 33 Wasin ubbarandeno lufinneno ubbun, sinapitino makangkwa si, “Mayan ubbarandaw yan?”

34 “Awannino Afutam,” nesomba'da. 35 E neyandeno ubbun ki Jesus. Neyekwareno tafalda sino daruruna, kasera nepattakayi Jesus. 36 Wasin nattakayinni Jesus, neyafakkino tolayireno tafalda sino dalan. 37 Wasin ara'niyeran sey Jerusalem a maddawut sino kulura Olivo, maanggammingke ino odduwera a nebulun sikwana, e nekokwareno dami'da a maddayaw ki Dios gafu sino ammina kakka'bawa initara. 38 Sinapi'da si, “Madandayawino ariya dinunduni Afu Dios si pannakabaggina! Nalawarinnino abbafaruluntam ki Dios gafu sikwana! Madandayawi Dios sey langit!”

39 Ino korwanira a Fariseo a nedagga sino tolayira a umang sey Jerusalem, sinapi'da ki Jesus si, “Afu mesturu, pasinakkannuweno bafulunnuwera.”

40 Udde sinabbira i Jesus si, “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu suminakkira, mepataliyeno batuwera a mad-dayaw sikwak.”

Ino Nattangitani Jesus Gafu Sino Makwana Sey Jerusalem

41 Wasin makkataminda Jesus sey Jerusalem, initaneno lubbun e nattangit gafu sino alla'nga, 42 e sinapi'na si, “Kakallakkayuna a ayan sitan Jerusalem! Nu ammuyu nad sito ingkein nu ansandawa makipakapakoli ki Dios! Udde nabaya inammeyu, e sito, ammeyun melasin.

43 Mada'nganeno awa balikungkunganneno sindaluweno kalingayuwereno lubbundaw, e tappannandeno panganandaw takesi ammekayu makalawan. 44 Darallandaneno lubbundaw e marappakkayu ammin. Awaningke massiki tata a batuwa mabattang sino agyananna. Kunnanenayino makwa sikwayu se ammeyu nelasinino ginamwangani Dios a misala'ngad sikwayu."

Ino Nappaanawani Jesus Sino Malallakuwera Sino Templo (Mat. 21:12-17; Mar. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Wasin ginamwangi Jesus sey Jerusalem, inang sino Templo, e nepaanoneno mallakuwera sinay. 46 Sinapi'na sikwara si, "Neturak sino sapiti Dios si, 'Ino balek, maingnganan si pakkararanna tolay.' Udde ino inangwayu, nepabbaliyu si paddarogatandaw sino kasittoleyu."*

47 Kadda aw, nanulduwi Jesus sino Templo. E ino pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a afafuweno tolayira, nattatarabbanda nu ansandeno mamapatay ki Jesus, 48 udde awana dinandanda si damara akwan, se amminino tolayira, angganda a dingngaggannino tulduna.

20

Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Kalintiyani Jesus (Mat. 21:23-27; Mar. 11:27-33)

1 Wasin tata si awa agyani Jesus sino Templo a manuldu anna mibanyag sino nalawara damag sino tolayira, inang sikwaneno pangafuwanirana padi, ino mammesturuwerana lintig, andino korwanira a pangafuwan. 2 Nebebu'da sikwana si, "Sapitannu nad sikwami nu sanneno kalintiyannuwa mangwa sino inangwamira. Inyeno naggabwatanna yana kalintiyannu?"

3 Sinabbira i Jesus si, "Ana payino ibebukku sikwayu. Sapitandaw sikwak 4 nu inyeno naggabwatanino kalintiyani Juan a mamawtisar? Ki Dios onnu si tolay?"

5 E nakkakibikibebutira a nassapit si, "Sanneno isombattam? Nu kuntam si i Diosino naggabwatanino kalintiyanna, tantaro nu sapitanna si 'Nu kunnenoy, mayan ammekayu nangurug sikwana?' 6 Udde nu kuntam si tolepelangino naggabwatanna, lapalappaggandetam aminino tolayira, se kuruwanda si tata a gumalabbuni Juan."

7 Antuweno sinapi'da si, "Ammemi inammu nu inyeno naggabwatanna."

* 19:46 19:46 Isaias 56:7; Jeremias 7:11

⁸ Sinapikkappayi Jesus si, “Ammeppemantu sapitan sikwayu nu inyeno naggabwatanino kalintiyangkuwa mangwa sitawira a akwangku.”

Ino Amparig Mapeafu Sino Narakkattira A Makikasamak Sino Kaubasan
(Mat. 21:33-46; Mar. 12:1-12)

⁹ Wasinoy, nanuldu kappayi Jesus sino tolayira a niyamparig si, “Agyanino tata a tolaya nammula si odduwa ubas, kasena nepaimut sino makikasamakkira. Inang nagan si aroyuwa lubbun e nabayag sinay. ¹⁰ Wasin nada'ngeno abba fuwat si ubas, dinundunino makwan lubaggino tata a aripanna a umang sino makikasamakkira ta appanneno ballena. Udde wasin ginamwang, siniwasiwa'wattanino makikasamakkira, kasera nepaanawa kamakama'na pelang. ¹¹ Antuweno nandadundungkappayino makwan lubag si tata a aripanna. Udde kunna kappayino inangwara, sinawasiwa'wattanda e neyatatalda, kasera nepaanawa awana neya'dara sikwana. ¹² Antu gafuna, nandadundungkappay si mekatalluwa aripanna, e binibiyaranda, kasera netakkub sino lasinneno kaubasan. ¹³ Wasinoy, sinapitino makwan lubag si, ‘Sannadeno akwangku? Dundunangkuweno abbingkuwa iiddukangku, se amruk si iyataldana.’

¹⁴ “Udde wasin initeno makikasamakkira, sinapi'da si, ‘Antuwen yawino millalupat sito lubag. Papatayantam ta akwatamunnino illalupattanna.’ ¹⁵ E nelawanda sino kaubasan, kasera pinapatay.”

E sinapiti Jesus si, “Sannadeno akwanino makwan lubag sikwara a makikasamak? ¹⁶ Umangngerana papatayan, kasena ipabalattino lubangga si korwan.”

Wasin dinginggaggino tolayirenay, sinapi'da si, “Bakkanna kunnayan!”

¹⁷ Udde sinulangngannera e sinapi'na si, “Nu kunnenoy, sanna mantuweno anggama sapitan yawa nepeturakki Dios?

‘Ino batuwa inamayino mamata'daggira si balay, antuweno nepabbaliyi Dios si kapatiyana batuwa mapatuyag sino balay.’*

¹⁸ Ino tolaya mada'nag sitawa batu, makarattu, udde ino tolaya kada'nanino batu, mama'makka mabbali si lafuk.”

Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Pappaganda Si Buwit
(Mat. 22:15-22; Mar. 12:13-17)

* 20:17 20:17 Salmo 118:22

19 Wasin diningngaggino mammesturuwerana lintig andino pangafuwanirana padi inaya amparyi Jesus, anggandana do'man, se ammura si ireno amparyanna. Udde mattalawira sino tolayira, 20 antu gafuna, aggataronira si wara pappado'manda sikwana. Ino inangwara, pinirakandeno korwanira a lallaki ta massasan mangu-ruwira a umang ki Jesus. Sinundera a mabbebut ki Jesus takesi nu wara isomba'na si damara a pidaruman sikwana, kasera do'man e iyalawa'da sino gubernadora taga-Roma a turay sinaya lubbunda. 21 Inangngira ki Jesus, e nebebu'da si, "Afu mesturu, ammumi si fustu amminino sapitannu annino ituldum. Ammumi kappay si awana padumannu si tolay, nu ammem lud itulduweno kakuruwan mappeafu sino panggammani Dios a akwanna tolay. 22 Ituldummad sikwami nu kontara sino lintiddama Judyu nu pagammiyeno buwit sino Emperador sey Roma. Pagammi onnu awan?"

23 Udde ammuwi Jesus si angganda a balabaliyan, antuweno sinapi'na sikwara si, 24 "Mipaitakayu abbu si pirak sikwak. Makwan letratu anna angan sitaw?"

25 "Ino Emperador sey Roma," kunda sikwana.

"Nu kunnenoy," kunki Jesus, "ino akweno Emperador, iya'dayu sikwana, e ino akwa i Dios, iya'dayu pay ki Dios."

26 Naaffutira sino sinapiti Jesus e ammeran dama a balabaliyan, nu ammera lud sininak, se nakka'bawira sino netabbangnga.

*Ino Nebebu'da Mappeafu Sino Nataya Mangngangoli
(Mat. 22:23-33; Mar. 12:18-27)*

27 Agyangkappayino Saduceowera a inang ki Jesus. Ireno tata a buyu'na Judyu a massapit si ammena mangngangoliyeno natayira. Sinapi'da sikwana si, 28 "Afu mesturu, kunnino lintiddama neturakki Moises, 'Nu wara matawa a awana abbinda e matayino lalaki, atawan naddino kola'ngeno balu takesi nu wara abbinda, antuneno guman abbingino natay.' 29 Agyanino pituwera a makkakarolaka lallaki. Nangataweno palungura, udde nataya awana abbinda. 30 Antuweno inatawa kappayino metufad, udde natekappaya awana abbinda. 31 Kunna kappay sino mekatalluwa kola'da, kiyad si nappatapataliyeno pituwera a nangatawa sino balu, udde natayira ammina awana abbinda. 32 Wasinoy, natekappayino bafay. 33 Kunnantu, naso awa pangngangoliyanino natayira, inyana sikwara a pituweno makwan atawa sinaya bafay? Se inatawara ammin."

³⁴ Sinombatanira i Jesus si, “Gakkuruwa mapparataweno tolayira sito lubag sito ingkein, ³⁵ udde bakkanna kunnenoy sey langit, se ino ibilangi Dios si meannunga mangngangoli anna mesapat sikwana sinay, ammeranna matatawa sinay, ³⁶ se kakunnaraneno anghelira a ammera matay si makkikiyad. Iraneno abbingi Dios se pangngangolinnerana.

³⁷ “Nu mapeafu kappay sino pangngangoliyanino natayira, massiki i Moises, ta'dagganna si mangngangolineno matayira. Se ino netura'nga mapeafu sino gumatagatangnga kayu, sapitanna si i Afu Diosino Dios da Abraham, Isaac, anni Jacob.† Antuweno netura'nga massiki nabayirana natay. ³⁸ Ino anggama sapitan, mangngangoliyeno natayira, se i Dios, bakkanna Diosino natayira, nu ammena lurino aggabiyayira, se amminira a mangurug, aggabiyayira sikwana.”

³⁹ Wasinoy, sinapitino korwanira a mammesturuwerana lintig si, “Afu, nalawarino nesomba'nu.” ⁴⁰ E mangiyafu sinoy, awaninna naturira mabbebut sikwana.

Ino Nebebu'da Mapeafu Sino Kristo

(Mat. 22:41-46; Mar. 12:35-37)

⁴¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, “Mayan sapitanda si gaka i Ari David ino Kristo? ⁴² Se massiki i David, netura'nga sino leburuna Salmo si,

‘Sinapiti Afu Dios ki Kristo a Afuk: Mattuttugga sito padiwanangku ⁴³ kiyad si affutangkuweno kalingam.’”[‡]

⁴⁴ E netuluyi Jesus a nassapit si, “Nu ingnganani David ino Kristo si Afuna a matturay sikwana, ansanda lang sapitan si gaka i David?”

Ino Sinapiti Jesus Mapeafu Sino Mammesturuwerana Lintig

(Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40)

⁴⁵ Wasin aggadingngag amminino tolayira, sinapiti Jesus sino adalannera si, ⁴⁶ “Palanandawino mammesturuwerana lintig, se angganda a mabbarawasi si ata'ngan anna nalawad takesi malasin si napatiyira, anna angganda kappaya medayawa mapakumusta sino mangita sikwara kadda mallakarira sino palengki. Pilinda kappaya pattutturanino attutturanna napatiya tolay sino sinagoga, e kunna kappay nu umangngira makipangngan, pilinda a pakittutturano pangafuwanira. ⁴⁷ Balabaliyandeno baluwera a bafabbay takesi appandeno kukwara andino bafalera, e makkararira

† 20:37 20:37 Exodo 3:6 ‡ 20:43 20:43 Salmo 110:1

si asodda kararag se angganda a kallabbanino narakkatta aggangwara. Nadammattinkingeneno kastigura.”

21

Ino Neya'deno Balu Ki Dios

(Mar. 12:41-44)

¹ Wasinoy, nallangalanga i Jesus, e initaneno bafa'nangngira a miittung si pirak sino aggiittungan si pirak sino Templo. ² Initana kappayino tata a pobiriya baluwa niittung si adwa a sentabo. ³ E sinapiti Jesus si, “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, oodduweno neyittungino pobiriya balu amma sino neyittungino korwanira. ⁴ Se ino korwanira, neya'dara pelangino sobraneno kinaba'nanda, udde ino balu, massiki pobiri, neya'dana amminino kabiyaanna.”

Ino Nilabbunani Jesus Sino Akkadaral'nenno Templo

(Mat. 24:1-2; Mar. 13:1-2)

⁵ Ino korwanira a adalanna, nattatarabbandeno kinalawarino Templo, se nadindingan si nalawara batu anna naartiyen sino korwana kaanggamma newa'la'da ki Dios. E sinapiti Jesus si, ⁶ “Mada'nganeno awa ammina maitayu sito Templo, madarallirana ammin, e awaningkena massiki tata a batuwa mabattang sino agyananna, se maduduwirana.”

Ino Tiyempona Dyat So Maddagguna Aw

(Mat. 24:3-14; Mar. 13:3-13)

⁷ Wasinoy, nabbebutino adalannera si, “Afu mesturu, naansaneno kakwannenaya sinapi'nu, anna sannaneno senyala pimunuwammi si ara'niyenna makwa?”

⁸ E sinabbira i Jesus si, “Palanandaw ta ammekayu mabalabaliyan. Se odduweraneno gumamwanga massapit si ira kanuweno Kristo anna kundana kappay si ara'niyennino uddina aw. Udde ammeyuwera kuruwan. ⁹ Nu dingngaggandaw si ana gubat anna gulu, ammekayu mattalaw. Maawag si makwerana yaw, udde bakkangkepayino uddina aw.”

¹⁰ Netuluyna a nassapit si, “Maggaguba'nenno nadadaruma a lulubun, mampesino patturayandera. ¹¹ Ana kappeneno natuyagga alunig, nafulota bisin, anna takita mamapatay si odduwa tolay si palulubun. Ana kappeneno mepaita sey langita kattalatalawa senyal anna kakka'baw.

¹² “Udde liyeya makwenay, do'mandakayuna e ilopalope'dakayu, idarundakayuna sino sinagoga e ibaluddakayu. Gafu sino angnguruddaw sikwak, iya'landakayu sino ariyera anda gubernadorira. ¹³ E antuneno wayayuwa mituldu sino nalawara damag

mappeafu sikwak. ¹⁴ Pattuyaggandawino nakandaw, e ammeyu paddararananino isomba'dona, ¹⁵ se ikkana'ngeno manga'da sikwayu sino fustuwa sapitandaw anna kinalainga amme dama a sombatanino kakontarayuwera. ¹⁶ Sinoy kappena a tiyempo, massiki ino mapparana'dawira, ino kakkola'dawira, ino wawwayiyuwera, andino bafulundawira, idarundakayuna sino turayira, e mapapateneno korwan sikwayu. ¹⁷ Ammina tolay, kababannaddakayuna gafu sino kesapatandaw sikwak. ¹⁸ Udde ino kakuruwana, awana maawan si massiki tata pelanga abu'daw nu bakkanna urayi Dios. ¹⁹ E nu mattalaginaggayuwa mangurug sikwak massiki madyatangayu, maa'dangkayu si biyaya mannayun."

Ino Akkadarallino Lubbuna Jerusalem
(Mat. 24:15-21; Mar. 13:14-19)

²⁰ Sinapikkappayi Jesus si, "Nu itandona si odduwa sindaluwa mabbalikungkung sey Jerusalem, antuwenneno pangammuwandaw si ara'niyennino kadarallanna. ²¹ Nu maitayunnenay, ino magyanira sey Judea, mabbukalira nadda umang sino kakuluran. Ino anera sey Jerusalem, mabbakwetira nad, e ino anera sino agguman, ammera nad umapit sino lubbun. ²² Se antuwenneno tiyempowa pangastiguwana keyakkuruwanino ammina nepeturakki Dios si'in. ²³ Sinoyna a tiyempo, kakalla'ngeno mabussitira andino mappasusuwera. Se madyataningkeneno tolayira sitawa lubbun sinoya tiyempo, se antuweno pangastiguwani Dios sikwara. ²⁴ Ino korwanira, matayirana si gubat, e ino korwanira kappay, appanderana e iyandera si aroyuwa lubbun ta paripandera. E ino lubbuna Jerusalem, affutan-neno bakkannira a Judyu, e iranneno matturay kiyad si palammattannira i Dios."

Ino Puliyanneno Abbingnga Tolay
(Mat. 24:29-31; Mar. 13:24-27)

²⁵ "Ananeno senyala maita sino sinag, dakkag, anda sino bitunira a kattalatalawingke. E amminnenno tolayira sito lubag, makadaradararanirana e nappelalo'nenno talora sino natuyagga ungunngeno palungira sino bebay. ²⁶ Maffunawirana sino talora a aggadandam sino kattalatalawa makwa sito lubag, se makungkul ammina maita sey langit. ²⁷ E itanda'nga a Abbingnga Tolaya muliya mebulun si dulam, e maitaneno pannakadamak andino kinadiosk. ²⁸ Antu gafuna, nu mangiyafunenaya makwa, maanggangkayu nadda minnanama sino puliyangku. Pattuyag-gandonaddino nakandaw, se ara'niyennino kesalakandaw."

*Ino Maammuwan Sino Kayuwa Igos
(Mat. 24:32-35; Mar. 13:28-31)*

²⁹ Wasinoy, niyampariyi Jesus si, "Dandammandonaddino kayuwa igos andino korwanira a kayu. ³⁰ Nu mallalimudutira, ammuyun si ara'niyenna maddawun. ³¹ Kunna kappay, nu itandawa makwenaya sinapikku, ammuyun si ara'niyennino patturayani Dios.

³² "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ananeno korwanira a tolaya aggabiyag sito ingkeina* ammera matay liyeya meyakkurug amminino sinapikku. ³³ Maawanneno langit anyo lubag, udde ammenana maawanino sapikku si makkikiyad, nu ammena lud meyakkurug ammin."

Ino Nassapitani Jesus Si Maddadanira Nad

³⁴ Netuluyi Jesus a nassapit si, "Mappalangkayu takesi ammeyu aggadandammannino pallanggakandaw andino parinumandaw, anna mappalangkayu kappay takesi ammeyu paddararananino awandaw sito lubag. Se nu kunnenoyno akwandaw, mala'gakkayuna sino puliyangku. ³⁵ Se kaka'mana pelangino puliyangku, e mala'ga'na ammina tolai si palulubbun sito lubag a kakunnaraneno mammanuka makanna si silu. ³⁶ Kunnantu, kanayungkayu nadda maddadan, e makkararaggayu takesi pattuyagganni Diosino angguruddaw takesi damayuwa iyattammino ammina makwa sikwayu, e maanggangkayuna a uma'lang sikwaka Abbingnga Tolay."

³⁷ Sinoya tiyempo, kadda awa manulduwi Jesus sino Templo e kadda gafi, umang magyan sino kulura Olivo. ³⁸ Antu gafuna, maggi'battino tolaiyira a umang sino Templo ta dingngaggandeno tulduna.

22

*Ino Nintufukanda Si Pamapatayanda Ki Jesus
(Mat. 26:1-5; Mar. 14:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Ara'niyenna gumamwangino fiyestana Judyu a minggan si La'wutana pangngananda si tinapaya awana lebadurana. ² E ino pangafuwanirana padi andino mamnesturuwera lintig, iniintufu'da nu ansandeno mamapatay ki Jesus a ammena maammuwan, se mattalawira sino tolaiyira.

*Ino Nakitulani Judas Sino Pallakuwanna Ki Jesus
(Mat. 26:14-16; Mar. 14:10-11)*

* **21:32** 21:32 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego, aggabiyaggepayino Judyuwera.

³ Wasinoy, nunaggi Satanas ki Judas Iscariote a tata sino karadwera a adalani Jesus. ⁴ E inang sino pangafuwani-rana padi andino afafuweno mindaggira sino Templo ta makitulag sikwara nu sanneno akwanna ta meyalawa'na i Jesus sikwara. ⁵ Maanggammirangke, e nekarira si a'danda si pirak. ⁶ Inanggammani Judas, e neyafunana mintufuk si akwanna a mallaku ki Jesus a amme maammuwanino tolayira.

Ino Nidadananda Sino Uddiya Nakipangnganani Jesus Sikwara

(*Mat. 26:17-19; Mar. 14:12-16*)

⁷ Nada'ngennino awna fiyesta a mingngan si Tinapaya Awana Lebadurana, a antuweno pamartiyanda si ub-bunna karnero para sino fiyesta a mingngan si La'wutan. ⁸ Antuweno dinunduni Jesus da Pedro anni Juan e sinapi'na si, "Umandaw idadanino akkanantam sino fiyesta."

⁹ "Sintawino anggammu si pidadanammi?" kunda.

¹⁰ E sinapi'na si, "Umangkayu sey Jerusalem. Nu gumawangkayu sinay, ananeno madambaldawa lalakiya inang nanab. Dandanandona sino balaya umangnganna, ¹¹ e sapitandaw sino makwan balay si, 'Kunnino Afumi, sintawino kwartuwa pakipangnganammi andino adalanguwera sino fiyestana La'wutan?' ¹² Ipaitanana sikwayuweno nangkalekaya dokalla kwartuwa anen aminino maawaddam. Sinayino pidadanandaw sino pamuwaddam sino fiyesta."

¹³ Wasinoy, inangngira a adwa e nesa'balda gakkuruwino sinapiti Jesus sikwara. E nedadandeno akkananda para sino fiyesta.

Ino Uddiya Nakipangnganani Jesus Sino Adalannera

(*Mat. 26:20-30; Mar. 14:17-26; Jn. 13:21-30; 1 Cor. 11:23-25*)

¹⁴ Wasin nada'ngeno fustuwa orat, nakitutturi Jesus sino apostolnera a mangngan. ¹⁵ Sinapi'na sikwara si, "Maanggammakungke a makia'lang sikwayuwa mangngan sito fiyestana La'wutan, liyeka madyatan. ¹⁶ Se sapitangku sikwayu si ammek kappay mangngan si kunnayawa fiyesta kiyad si meyakuruwino keyampariyanna sino patturayani Dios sey langit."

¹⁷ Wasinoy, nangappa i Jesus si kopa a napannu si diyuna ubas e nappasalamat ki Dios, kasena sinapit si, "Appandaw yaw ta minungkayu. ¹⁸ Se gakkurug yo sapitangku sikwayu, mangiyafu sito ingkein, ammekunna minum si diyuna ubas kiyad si gumawangino patturayani Dios."

¹⁹ Wasinoy, nappa si tinapay e nappasalamat ki Dios, kasena ginaradwa e neya'dana sikwara a nassapit si, "Antuyawino baggika mewa'lat para sikwayu. Kunnanayawino akwandaw takesi panandandaw sikwak."

²⁰ Wasin nasinduwera a nangngan, kunna kappayino inangwana sino kopa a inappana e sinapi'na si, "Iyawa inuman, antuweno mangipaita sino bawuwa tulagi Dios sino tolayira. Ino kebubbuwanneno adak sino katayangku, antuneno keyakkuruwan inaya bawuwa tulag.

²¹ "Udde sapitangku kappay sikwayu si ino mallakuna sikwak, ana sikwatama nakikkan. ²² Se ikkanak Abbingnga Tolay, gakkuruwa matayak takesi meyakkuruwino nepeturakki Dios si'in, udde kakallappeneno mallaku sikwak." ²³ E nakkakibikibebutira nu inya sikwareno mangwa sinay.

Ino Nassasarombatanda Nu Inya Sikwareno Kapatiyan

²⁴ Wasinoy, nassarombatano adalanira i Jesus nu inya sikwareno kapatiyan. ²⁵ Sinapiti Jesus sikwara si, "Ino ariyera andino korwanira a matturay sito lubag, ipatu'deno panggamanda sino iturayanda, gampade angganda kepaya maingnganan si Minadduffun. ²⁶ Udde bakkan nadda kunnenoy sikwayu, nu ammena lud, ino kapatiyan sikwayu, ibilangnga naddino baggina si kunnangke antuweno kaud-diyen, e ino palungu sikwayu, paaripanna naddino baggina sikwayu ammin. ²⁷ Inyeno mas napatig, ino mattuttura mangngan onnu ino masserbi sikwana? Bakkangkaddino passerbiyanneno napatig? Udde sitoya, ayawaka afuyuwa masserbi sikwayuwa kunnangke aripan.

²⁸ "Ikkayuweno nakilawum sino ammina dyakku e amerak inanawan, ²⁹ e ino neya'da i Ama sikwak, kunna kappeneno iya'dak sikwayu, se neya'dana sikwakino kalin-tiyangkuwa matturay, e antu kappayino akwangku sikwayu ³⁰ takesi makipangngangkayuna sikwak sino patturayangku anna mattuttuggayu kappay si tronowa makituray sikwak sino gakagakeno karadwera a abbingi Israel."

*Ino Nilabbunani Jesus Sino Piimaddani Pedro Sikwana
(Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Jn. 13:36-38)*

³¹ Wasinoy, sinapiti Jesus ki Pedro si, "Simon, dingngagannu yo sapitangku. Inarangngi Satanas si murenadda manalodaw sikwayu ammin takesi itanna nu wara mekatway sikwayu a kunnangke sissika mekatway sino bagga'na nu meittap. ³² Udde nekararantaka, Simon, takesi ammem ibbattanino angngurungngu sikwak, e nanu mabbobolika, maawag si pattuyaggannuweno angngurungngeno bafulunuwera."

³³ E sinapiti Pedro si, "Afu, naddadanakun e massiki nu mabalura'nga onnu matayak, ammetaka anawan."

³⁴ "Kunnenayino sapitannu," sinapiti Jesus, "udde ino kakuruwana, Pedro, liyeya massirallotino lalung nu gigi'bat, nami'luwannakunna neimad."

Pirak, Pasiking, Anna Saset

³⁵ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Sin dinundun-takayuwa awana neyangkalindaw si pirak, pasiking, anna pamataliyan si sapatut, nakurangangkayu sino awandaw?" "Awan," kunda.

³⁶ "Udde sitoya, tangananin," kunni Jesus. "Ino ana pirak anna pasikingnga, iyangkalinna nad. Ino awana sase'na, maggatanggad, massiki nu ilakuneno tafalna ta wara iyatangnga. ³⁷ Se meyakkuruwin sikwakino neturakka sapiti Dios a kunna si,

'Nebilang si tulisan.'*

Sitoya, ara'niyenna meyakkurug amminino neturakkino gumalabbunira mappeafu sikwak."

³⁸ "Afu, ayaw sitawino adwa a saset," netabbadda.

"Kundenin," kunna sikwara.

Ino Nakkararani Jesus Sino Kulura Olivo

(*Mat. 26:36-46; Mar. 14:32-42*)

³⁹ Wasinoy, nanora Jesus andino adalannera sey Jerusalem, e inangngira sino kulura Olivo, se antuweno a'angnganda kadda gafi. ⁴⁰ Wasin ginamwangira sinay, sinapi'na sikwara si, "Makkararaggayu takesi ammekayu matutungungan."

⁴¹ E inaroyuwannera si bisang, e namalitura makkararag.

⁴² "Ama," kunna, "nu antuweno anggammu, ammem iyakkurug iyawa dyata ara'niyenna makwa sikwak. Udde bakkan naddino panggammanguweno makwa, nu ammena lurino panggammannu." ⁴³ E nappadda sikwaneno anghela naggabwat sey langita nappatuyag sikwana.

⁴⁴ Gafu se malowingke ino nakamma, ginakkurungnganke ino nakkararag, e ino linga'na, mammapattak sino lubag a kunnangke ada.

⁴⁵ Wasin nasinduwenna nakkararag, nuli sino agyananino adalannera, e dina'nganera a maturug, se naayangngira gafu sino nappelalota loneno nakanda. ⁴⁶ E sinapi'na si, "Mayan maturuggayu? Mafakkayu ta makkararaggayu takesi ammekayu matutungungan."

Ino Nado'mani Jesus

(*Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-52; Jn. 18:1-11*)

* 22:37 22:37 Isaias 53:12

47 Wasin aggedamadamikkepayi Jesus, ginamwangino odduwera a tolaya nefuyuti Judas a tata sino karadwera a adalanna. Inara'ni ki Jesus takesi ummanna, 48 udde sinapiti Jesus si, "Judas, mayan pabbalinnuweno umma a senyalneno agganggam si senyalneno pallakuwannu sikwaka Abbingnga Tolay?"

49 Wasin initeno adalanira i Jesusino nakwa sikwana, sinapi'da si, "Afu, makipatekami?" 50 E binakino tata a adalanneno aripannino afafuna padi e nagingaranino diwanana layangnga.

51 Udde sinapiti Jesus si, "Kundenin!" E inappanganneno layino aripan e nabbattunoy.

52 Wasinoy, sinapi'na sino pangafuwanirana padi, ino afafuweno mindaggira sino Templo, andino korwanira a pangafuwana inang nano'ma sikwana si, "Ma, tulisanak ta nassisasekkayu anna nassibafa'gunga umang sitaw? 53 Mayan ammerak dino'man sino Templo a kadada awkena a naganak sinaya manuldu sikwayu? Udde sitawa gafi, nepurerakayuwi Dios a mangwa sino anggandaw e nawayanino matturay sino lammuk."

Ino Niimaddani Pedro Ki Jesus

(*Mat. 26:57-58, 69-75; Mar. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27*)

54 Wasinoy, dino'manda i Jesus e neyanda sino balayino afafuna padi. I Pedro, dumadandan sino gafanda. 55 Udde wasin nafuyino tolayira sino kalawatannenaya balay ta maggarenuwera, inangngi Pedro a nakigarenu sikwara. 56 Initeno tata a aripanna balatang se nasirwatan sino afuy, sinulangnganna, e sinapi'na si, "Iyana tolai, tata a buluni Jesus."

57 Udde neimaddi Pedro e sinapi'na si, "Ammek inammu inaya tolai."

58 Ammena nabayag, agyangkappayino tata a lalakiya nimunu sikwana, e sinapi'na si, "Ikkeno tata sikwara."

Udde sinapiti Pedro si, "Bakkan."

59 Wasin taorattin, agyangkappayino tata a lalakiya nipatuta nassapit si, "Gakkuruwa bulundaka i Jesus, se taga-Galileaka kappay."

60 "Ammek ammu yan sapitandaw," netabbi Pedro. Wasin aggedamadamikkepay, nassirallotinnino lalung. 61 E nallangngiyi Afu Jesus e sinulangnganna i Pedro. Wasinoy, dinandammi Pedroweno sinapiti Afu Jesus sikwana a liyeya massirallotino lalung sinaya aw, nami'luwannanna a neimad. 62 E inanaw e nakatangatangit.

*Ino Nangayoyunganda Andino Nanatampalanda Ki Jesus
(Mat. 26:67-68; Mar. 14:65)*

⁶³ Ino mindaggira ki Jesus, ina'ayoyunganda anna sina-patampalanda. ⁶⁴ Inammu'deno matana, kasera sinapit si, "Sapitannu nu inyeno nanultuk sikwam." ⁶⁵ E oddu kap-payino sinapasapi'da a mangayoyung anna mikakkatawa sikwana.

*Ino Nimbistigaranino Turayirana Judyu Ki Jesus
(Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Jn. 18:19-24)*

⁶⁶ Wasin sumiltakinni sinag, neyanda i Jesus sino agyananino nakkakarampattira a pangafuwanna padi, mammesturuwerana lintig, anna korwana pangafuwanna Judyu. ⁶⁷ Sinapi'da sikwana si, "Ituldum nu ikkeno Kristo."

Sinabbira i Jesus si, "Massiki nu itulduk, ammeyu kappay kuruwan, ⁶⁸ e nu wara bebutangku sikwayu, ammeyu kappay sombatan. ⁶⁹ Udde mangiyafu sito ingkein, ikkanaka Abbingnga Tolay, mattutturak sino padiwanani Dios a mannakadama."

⁷⁰ E nebebu'da kappay si, "Nu kunnenoy, Abbindaka mantuwi Dios?"

"Nu antuweno sapitandaw, antu," kunna.

⁷¹ E sinapi'da si, "Sanna kepayino awantama manistigu? Se ikkanetamungkepayino naningngag sino sinapi'na."

23

Ino Niyalawatanda Ki Jesus Ki Pilato

(Mat. 27:1-2, 11-14; Mar. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Wasinoy, natta'daggira ammin e neyanda i Jesus ki Gubernurador Pilato. Wasin ginamwangira sinay, ² sinapi'deno liwa'na. Kunda si, "Dino'mammi yawa tolaya maggulu sino kalubbunammiyera a Judyu. Sapitanna kappay si ammera nad paganino buwit sino Emperador, e kunna kappay si antuweno Kristo a nekariyi Dios a matturena sikwami."

³ Antuweno nebebuti Pilato ki Jesus si, "Ikkeno Arina Judyu?"

"Nu antuweno sapitannu, antu," nesombati Jesus.

⁴ E sinapiti Pilato sino pangafuwanirana padi andino korwanira a tolai si, "Awana naammuwangku si liwa'na."

⁵ Udde nepatu'da a nassapit si, "Gafu sino itulduna, nagulugulu ammina tolai, mangiyafu sino probinsiya a Galilea makkiyad sito Judea, e sitoya ginamwangin sitaw."

Ino Niyalawatanda Ki Jesus Ki Herodes

⁶ Wasin diningngaggi Pilato inay, nebebu'na nu taga-Galilea i Jesus. ⁷ Wasin naammuwananna si naggabwati Jesus

sey Galilea a patturayani Herodes, nepeyangnga i Jesus sikwana, se agyani Herodes sey Jerusalem sinoya tiyempo.

⁸ Maanggammingke i Herodes sin initana i Jesus, se nabayinna diningngangngeno mappeafu sikwana, e anggama mita sino kakka'bawa akwana. ⁹ Antu gafuna, odduweno nebebu'na sikwana, udde amme pelang sinombatani Jesus. ¹⁰ Ino pangafuwanirana padi andino mamnesturuwerana lintig, nantatuyaggira a nappaliwat sikwana. ¹¹ E nakipakkatawa anna nakiayoyungi Herodes sino sindalunera ki Jesus. Binarawasiyanda si ata'nanga nalawaringke a kunnangke barawasina ari, kasena nepeyuli ki Pilato. ¹² Nangiyafu sinoya aw, nalawarinnino abbulunda Herodes anni Pilato, se gagan-gaya makkontarera si'in.

Ino Nasentensiyani Jesus A Matay

(Mat. 27:15-26; Mar. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Wasinoy, nepaayi Pilatoweno pangafuwanirana padi andino korwanira a afafuna Judyu andino korwanira a tolay, ¹⁴ e sinapi'na sikwara si, "Nedarundaw yawa tolay sikwaka sapitandaw si guluguluneno tolayira ta kumontarera sino gubiyernu. Udde sitoya, inimbistigarku sino nara'langandaw e awana naammuwangku si pamakurug sino nepaliwa'daw sikwana. ¹⁵ Massiki i Herodes kappay, awana naammuwana si liwa'na, antuweno nepeyulina sikwak. Awaningke a inangwana yawa tolaya meanunga ipatena. ¹⁶ Antuweno ipasiwa'wakku pelang, kasek palawanan." ¹⁷ Ino nassapitanna sinay, se maawa mipalawan si tata a balud kadda fiyestana La'wutan, se antuweno gagangena.

¹⁸ Udde ino tolayira sinay, naggagarindanira a nikulawu si, "Papatayannu! I Barrabasino ilawannu!" ¹⁹ (Inaya Barrabas, nebalud se ginuluneno tolayira sey Jerusalem ta kontarandeno gubiyernu, e ana kappayino pinapatena.)

²⁰ Udde i Pilato, anggama si i Jesusino ilawanna, antuweno nakitatabbaggappay sino tolayira, ²¹ udde nekulakulawura si, "Ilansam! Ilansam si krus!"

²² Nepi'lu kappayi Pilato a nakitatabbag sikwara, e sinapi'na si, "Sanna ma'lurino liwa'na? Awana ammu si inangwana a paggafuwanneno katayanna. Massiki ipasiwa'wakku pelang ta pelawangku."

²³ Udde nangkakulawuwera a mipatut si melansa i Jesus si krus kiyad si inaffu'da i Pilato, ²⁴ e neonnampelangino angganda. ²⁵ Nepelawanneno angganda si ilawanna a

antuweno nabalud gafu sino nagguluwanna annino namapatayanna, e neyalawa'na i Jesus sikwara takesi akwandeno angganda a akwan sikwana.

Ino Nilansanda Ki Jesus Sino Krus

(Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Wasinoy, neyanawino sindaluwera i Jesus ta umanda ilansa si krus. Wasin agyanira kepay sino dalan, nadambaldeno tata a lalakiya i Simon a taga-Cirene a umang sey Jerusalem a naggabwat sino agguman. Dino'manda e nepatu'da a nepabuttungino krus, kasera nepadandan ki Jesus.

²⁷ Oddu kappayino tolayira a dinandan ki Jesus, e agyangkappayino bafabbayira a mattatarangit gafu sino loneno nakanda. ²⁸ Ilangngiyera i Jesus e sinapi'na si, "Ikkayuwa bafabbaya taga-Jerusalem, bakkan nadda ikkanakino tangitandaw, nu ammena lurino baggiyungkepay andino ana'dawira. ²⁹ Se nappelalo'nenno dyat sitawa lubbun kiyad si sapitanneno tolayira si, 'Nagasatino bafabbayira a ammera nanak anna ammera nappasusu.' ³⁰ Gafu sinaya dya'da, arangnganneno tolayira si maddabbakino kulurira ta matabbunanira. ³¹ Se nu kunnayawino akwanda sikwaka awana liwakku, sannadeno makwa sikwayuwa minalliwat? Se nu sikkulandeno nabiyaya kayu, mannanotinna sino nagabba e naganguwen."

³² Agyangkappayino adwera a tulisana nebulunda ki Jesus a umanda papatayan. ³³ Wasin ginamwangira sino ingngananda si Takata'nga Ulu, nelansara i Jesus sino krus. Inayira a adwa a tulisan, nelansarera kappay si korwana krus, tata sino padiwanani Jesus, e tata sino padawina. ³⁴ E sinapiti Jesus si, "Ama, pakomannuwera, se ammera ammuweno akwanda."

Ino sindaluwera, nabbabinnunutanda nu ansandeno maggaradwa sino barawasiyera i Jesus. ³⁵ Ino pay tolayira, aggata'daggira a mabbuya. Ino afafuwerana Judyu, nangayoyungira a massapit si, "Nesala'ngeno korwana tolay. Isala'nga nad antuweno bagginangkepay, nu gakkuruwa antuweno Kristo a piniliyi Dios."

³⁶ Inayoyungangkappayino sindaluwera. Inara'niyanda ta iduwawanda si kilam, ³⁷ e sinapi'da si, "Nu gakkuruwa ikkeno Arina Judyu, isala'ngu mantu yan baggim." ³⁸ Ana ma'lurino neturakka nepikka'da sino batuwi Jesus a kunna si, "Antuyawino Arina Judyu."

³⁹ Massiki ino tata tulisana nekrusda, inayoyunganna kappayi Jesus a nassapit si, "Bakkangkadda ikkeno Kristo? Isala'ngu mantuwno baggim anna ikkami pay!"

⁴⁰ Udde ino bulunna a tulisana nekrus, inallangnganna a nassapit si, "Ma, ammeka mattalaw ki Dios? Nakkakarun-netama nasentensiyana matay, ⁴¹ udde ikkaneta, fustuweno kastiguta se antuweno salinunu'nenno liwatta, udde sikwana, awana liwa'na." ⁴² E sinapi'na ki Jesus si, "Afu Jesus, dandammanna'nga nu mulika a matturay."

⁴³ E sinapiti Jesus sikwana si, "Gakkurug yo sapitangku sikwam. Sitawa aw, mebulungkan sikwak sey langit."

Ino Natayani Jesus

(Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Wasin ara'niyen si alas dose, kaka'meng kelanga nadduki'lap, e nallammuk si palulubbun kiyad si alas tres. ⁴⁵ E neyindana napissayino kortinaneno Templo e nagadwa. ⁴⁶ Nekokwa i Jesus a naddamit e sinapi'na si, "Ama, italakkuweno kararuwak sikwam." Wasin sinapi'nenay, natayin.

⁴⁷ Wasin initeno kapitanna sindaluwenaya nakwa, dinayona i Dios a nassapit si, "Gakkuruwa awana liwa'na yawa tolay!"

⁴⁸ Ino kappay tolayira a aggata'dag sinaya mabbuya, initara kappayino nakwa, e inanawira a totottofandeno ta'ganda gafu sino loneno nakanda. ⁴⁹ Udde amminino bafulunira i Jesus andino bafabbayira a nebulun sikwana a naggabwat sey Galilea, naganira sino aroyu e initareno nakwa.

Ino Nitanamanda Ki Jesus

(Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Agyanino lalakiya mingngan si Jose a taga-Arimatea a tata lubbun sino probinsiya a Judea. Nalawad anna naggaddangnga tolay a aggataron sino gumamwanganino patturayani Dios. Massiki tata a pangafuwanna Judyu, ammena anggammino planowino bafulunnera andino inangwara ki Jesus. ⁵² Inangngi Jose ki Pilato a narang sino baggiyi Jesus, ⁵³ kasena inang neyulluwino baggina sino krus e bina'battanna si nafurawa sinnun. Neyekwana sino tanamma neyabbut si batuwa kunnangke agwefa ammena kepay neusar. ⁵⁴ Wasin pangwanna sinay, ara'niyenna mangiyafuweno awna aggimwangan, se fuwamma Biyernes a awa pidadananino Judyuwera sino awanda sino awna aggimwangan.

⁵⁵ Ino bafabbayira a nebulun ki Jesus a naggabwat sey Galilea, dinandananda i Jose e initareno agyananneno tanam andino niyekwani Jose sino baggiyi Jesus. ⁵⁶ Wasinoy, nanawira ta umanda idadanino lana anna bambanguwa

iyekwarana sino baggina. Udde sino kadarama'na a awna agginwang, nagyanira sino balera a mimwang, se antuweno lintiyino Judyuwera.

24

Ino Nangngangoliyani Jesus

(*Mat. 28:1-10; Mar. 16:1-8; Jn. 20:1-10*)

¹ Wasi awna Linggu, naggi'battino bafabbayira a inang sino tanammi Jesus e neyangkalindeno bambanguwa nedadanda. ² Wasin ginamwangira sinay, initar si naariyennino batuwa aggaku'nenno tanam, ³ e sinallungira, udde ammera nada'ngeno baggiyi Afu Jesus. ⁴ Nakungkulino nakanda a maddandam sinaya nakwa. Kaka'meng kelanga nappaddeno adwera a lalakiya mangngilikilitino barawasira a nakita'dag sikwara. ⁵ Nokabbino bafabbayira gafu sino nappelalota talora, udde sinapitino lallakiyera sikwara si, "Mayan tufukandawino nabiyag sino agyananino natay?" ⁶ Awaninni Jesus sitaw, se nangngangoliyen. Ma, nakalyawandawino sinapi'na sikwayu sin nagyanandaw sey Galilea ⁷ a maawag si meyalawatino Abbingnga Tolay sino minalliwatira ta ilansara sino krus, udde mangngangolina sino mekatalluwa aw?" ⁸ E nadandandeno sinapiti Jesus.

⁹ Wasin nuliyera, sinapi'da sino karattaddayira a adalani Jesus andino bafulundereno nakwa. ¹⁰ Inayira a bafabbay, da Maria Magdalena, i Juana, anni Maria a ina i Santiago, e ana kappay korwanira a bulunda. Ireo inang nituldu sino apostolira sino nakwa, ¹¹ udde amme kinuruwino apostolireno sinapi'da, se aridda si sinena'da pelang. ¹² Udde i Pedro, nalayawa inang sino agyananino tanam. Wasin ginamwang sinay, inokabba nisirib sino dolammeno tanam, udde awana inatana, ino pelang sinnuna nepama'ba'da. E inanawa aggadandam nu sanneno nakwa sino baggiyi Jesus.

Ino Nappaddani Jesus Sino Adwera A Umang Sey Emaus (*Mar. 16:12-13*)

¹³ Sinoy kappaya aw, agyanino adwera a nebulun ki Jesus si'ina umang sey Emaus a nasuruk si karattaddaya kilometroweno kaaroyuna sey Jerusalem. ¹⁴ Wasin aggelakakarira, pattatabbandeno ammina nakwa. ¹⁵ Wasin aggetatabbira kepay, inara'niyi Jesus e nebulun sikwara. ¹⁶ Udde massiki initar, ammera naimunuwan, se kunnangke wara nallefang sino matara. ¹⁷ Sinapiti Jesus sikwara si, "Sanneno pattatabbandoya?"

Nitturira, e maitengke si malowino nakanda. ¹⁸ E sinapitino tata sikwara a i Cleopas si, "Ikka pelang nakuyino magyan sey Jerusalem a ammena kepay nangammu sino nakwa sinay sino nalla'wuta aw."

¹⁹ "Sanneno nakwa?" kunni Jesus.

"Ino nakwa ki Jesus a taga-Nazaret," nesomba'da. "Tata a gumalabbun, e maita si anggammanni Dios gafu sino pannakadamana a manuldu anna mangwa si kakka'baw, e anggammangkappayino tolayira. ²⁰ Udde ino pangafuwani-rana padi andino matturayira sikwatam, neyalawa'da sino gubernador ta masentensiyana matay, e nelansara sino krus. ²¹ Antuweno ininnanamamiya misala'ngad sikwatama gakagaka i Israel. E sitoaya, mekatalluwa awin kiyad sin nakwannenay. ²² Ino kappay tata, nakka'bokami sino sinapitino korwanira a bulummiya bafabbay. Naggi'battira a inang sino tanamma, ²³ udde ammera kanu nada'ngeno baggina. E nuliyera a massapit si ana kanuweno nappadda a anghel sikwara a nituldu si nangngangoliyen. ²⁴ Inang kappayino korwanira a bulummi sino tanam e gakkuruwino sinapitino bafabbayira, se ammera kappay inita i Jesus."

²⁵ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Ikkayuwa kurangino annandamma! Mayan madyata kuruwandawino ammina sinapitino gumalabbunira? ²⁶ Maawatandonad si maawa madyatanino Kristo, kasena medayaw." ²⁷ E nepakaawati Jesus sikwareno anggamma sapitan amminino neturakka sapiti Dios mappeafu sikwana, mangiyafu sino palunguwera a neturakki Moises kiyad sino ammina neturakkino gumalabbunira.

²⁸ Wasin ara'niyeran sino lubbuna umangnganda, itu-luy kepenaddi Jesus a mallakad, ²⁹ udde sinawiranda, e sinapi'da sikwana si, "Middetamun sitaw, se gafenin." Antuweno inang sikwara.

³⁰ Wasin mangnganiran, nappa i Jesus si tinapay e nappasalamat ki Dios, kasena ginaradwa e neya'dana sikwara. ³¹ E kunnangke naariyennino nallefang sino matara e naimunuwandan, udde kaka'meng kelanga naawan. ³² E nakkakibikibebutira si, "Antu kappay, se nallawarino nakanta sin agyanantam sey dalan sin pitulduwana sikwata sino neturakka sapiti Dios."

³³ Ginikkatiran e nuliyera sey Jerusalem. Dina'ngareno karattaddayira a adalanna andino korwanira a nakkakarampat sinay. ³⁴ Sinapitino adalanira si, "Gakkuruwa nangngangoliyi Afu Jesus, se nappadda ki Simon!" ³⁵ E sinapippayino adwereno nakwa sikwara sino

dalan annino nimunuwanda ki Jesus sin naggaradwanna sino tinapay.

Ino Nappaddani Jesus Sino Adalannera

(*Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Jn. 20:19-23; Inangwa 1:6-8*)

³⁶ Wasin aggedamadamikkepayino adwera, kaka'meng kelanga nappadda i Jesus sino nara'langanda. "Nasiyana'ngaddino nakandaw," kunna sikwara.

³⁷ Udde nala'gatira e nakatalawirangke, se aridda si baniyino initara. ³⁸ Antuweno nassapitanna sikwara si, "Mayan nakatalokayu? Mayan maddaladudwakayu si gakkuruwa nangngangoliyak?" ³⁹ Itandaw yo kamakku anda yo takkik ta kuruwandaw si gakkuruwa ikkanak. Gafutandak ta manguruggayu. Se ino banig, awana baggi anna tulangnga, gampade ana sikwak, e damayuwa itan."

⁴⁰ Wasin sinapi'nenay, nepaitana sikwareno kama'na andino takkina. ⁴¹ Udde ammera kepay kinurug gafu se nappelalotino ka'bora andino aangganda, antuweno sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Wara maakkan sitan?"

⁴² Ina'danda si sinunuwa lamis, ⁴³ e nakkanna sino a'landa.

⁴⁴ Wasinoy, sinapi'na sikwara si, "Inayira a nakwa, ireno sinapikku sikwayu sin naganangku kepay sikwayu si'in, a maawag si meyakkurug amminino neturakki Moises andino gumalabbunira andino ana sino leburuwa Salmo mappeafu sikwak."

⁴⁵ E winaldanneno nakanda takesi maawatandeno neturakka sapiti Dios, ⁴⁶ e sinapi'na sikwara si, "Kunnayawino neturak mappeafu sikwak. Maawag si madyatan anna matayino Kristo, kasena mangngangoli sino mekatalluwa aw.

⁴⁷ Maawaggappay si mebanyag si ammuna lubbun sito lubagga mangiyafu sito Jerusalem si pakomani Diosino liwatino tolaiyira a mabboboli sino liwa'dera gafu sino angnurudda sikwak. ⁴⁸ Ikkayuneno mana'dag si gakkuruwa nakwa sikwak ammin inaya neturak. ⁴⁹ Dundunangkuna sikwayuweno Espirituwi Dios a nekariyi Amak. Matarongkayu sito Jerusalem kiyad si meya'da sikwayuweno pannakadama a maggabwat sey langit."

Ino Netulluwani Jesus Sey Langit

(*Mar. 16:19-20; Inangwa 1:9-11*)

⁵⁰ Wasinoy, nefuyu'nera sey Betania. Wasin ginamwan-gira sinay, netayangngeno kama'na a mamindisiyon sikwara. ⁵¹ Wasin aggebibindisiyonannera kepay, inanawan-nera se netulluwen sey langit. ⁵² E naddayawira sikwana, kasera nuli sey Jerusalem a nappelalotino aangganda. ⁵³ E kanayunirana ma'ang sino Templo a maddayaw ki Dios.

Ino Nalawara Damaga Neturakki Juan Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pablowno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunnenno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Sapita Nabbali Si Tolay

¹ Sin liyeya naparatu yo lubag, anennino naingnganan si Sapita* mangipakaammu ki Dios. Iyawa Sapit, nekanayun ki Dios, se antu, Dios kappepay. ² Anen inaya Sapit

* 1:1 1:1 Ino sapit, ipakaammuneno ana si nakam, antu gafuna, ino sapitanna yaw si i Kristoweno Sapit, anggama sapitan si antuweno pangammuwanna tolay sino nakammi Dios.

ki Dios sin awangkepaya naparatu. ³ Antuweno nepamaratuwi Dios si ammin, e awaningke a naparatu, nu bakkanna gafu sikwana. ⁴ E antu kappayino paggabwatanino biyangnga amamina meyamparig si sirwata mawwaldag sino nakammino tolayira. ⁵ Iyawa sirwat, waldanneno lammuka ana sino tolayira, e ino lammuk, ammena makaaddap sinaya sirwat.

⁶ Agyanino tolaya dinunduni Dios a mingngan si Juan.† ⁷ Ino nanundunani Dios sikwana, ipakaammuneno sirwat takesi ammina tolay, dingngagganda e kuruwanda nad. ⁸ Bakkanni Juanino sirwat, nu ammena lud ginamwang pelanga mipakaammu mappeafu sinaya sirwat. ⁹ Se aneno ginamwang kappaya antuweno gakkuruwa sirwata mawwaldag sino ammina nakammino tolayira.

¹⁰ Inaya naingnganan si Sapit, inang sito lubag, e masiki antuweno nepamaratuwi Dios sino tolayira, ammera kappay naimunuwan. ¹¹ Massiki inang sino gakkuruwa lubbunna, inammera kappay. ¹² Udde agyampayino nanggammira sikwana e nanguruwira. Ireno niya'danna si kalintiyana mabbali si abbingi Dios. ¹³ Ino nabbaliyanda si abbingi Dios, bakkannino gagangena tolaya meyanak sito lubag, se ammena naggabwat sino gakkanna tolaya mabbing, nu ammena lud naggabwat sino pannakadama i Dios a Amara.

¹⁴ Inaya Sapit, nabbali si tolay e nakilubbun sikwami. Minangkallakka tolay e passiyingke a gakkuruwino sinapi'na. Initamiyeno kinalawanna a antuweno kinalawarino tatatata ke a Abbingi Dios a naggabwat sino Amana.

¹⁵ Nassapiti Juan mappeafu sikwana, nekunna si, "Antuwen yawino sinapikku sin nassapitangku sikwayu si, 'Ino metufad sikwak, nangatu amma sikwak, se anen massiki sin ammek kepay neyanak.' "

¹⁶ Gafu sino dokalla angngikalla'nga, kanayuna madadag-gananino nalawara iya'dana sikwatama mangurug. ¹⁷ Ino lintiyi Dios ino nepakaammuwi Moises, udde ino nepaita i Jesu Kristo, antuweno kakuruwan mappeafu ki Dios annino angngikalla'nga sikwatam. ¹⁸ Awaningke a tolaya nakaita ki Dios, udde ino tatatata ke a Abbingnga a kakunnana a agyan sikwana, antuweno nipakaammu mappeafu ki Amana.

Ino Netulduwi Juan A Gumabawtisar
(*Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Luc. 3:1-18*)

† **1:6** 1:6 Iyawa Juan, i Juan a Gumabawtisar, bakkannino adalani Jesus a nanurak sitaw.

¹⁹ Wasinoy, aneno papadiyera andino Levitera a kaduffunanda a inang ki Juan. Dinundunireno pangafuwanirana Judyu sey Jerusalem ki Juan ta ibebu'da nu sanneno katolena. ²⁰ Amme neyimaddi Juanino kakuruwan, nu ammena lud nepunnuwa nassapit si, "Bakkannakino Kristo a dinunduni Dios."

²¹ "Inyaka mat?" kunda sikwana. "Ikka nalangi Elias a gumalabbun si'ina kunda si muli kappay?"

"Bakkan," kunni Juan.

E nekunda kappay si, "Tantaro nu ikkeno gumalabbuna aggataronammi?"

"Bakkampay," kunna.

²² "Nu kunnenoy, inyaka mat? Ituldum mantu ta warana a sapitammi sino nanundunira sikwami. Sanneno sapitannu mappeafu sikwam?"

²³ "Ikkanakino neyakkuruwanino neturakki Isaias a gumalabbun si'ina sapitanna si wara magyan sey kalolowata mikulawu sino tolayira si, 'Pallawarandawino dalana pangannanino Afutama gumamwang.' " ‡

²⁴ Wara so kunnenoy, inayira a dinundunino Fariseowera, ²⁵ kunda kappay ki Juan, "Nu bakkangkeno Kristo onnu i Elias onnu ino gumalabbuna gumamwang, sangka lang mantuwa mamawtisar?"

²⁶ Sinabbi Juan si, "Danum pelangino pamawtisarku sino tolayira, udde ana sikwayu sito ingkeinino ammeyu naimunuwan nu inya. ²⁷ Antuweno metufad sikwak. Ino kakuruwanna, massiki ino muttad sino gakanneno sapatu'na, ammena meannunga akwangku se medayawingke amma sikwak."

²⁸ Amminira yawa nakwa, nakwera ammin sey Betania sino dammanggeno wawwanga Jordan a nababbawtisarani Juan.

Ino Karnerowa Mewa'lat Ki Dios

²⁹ Waso kadarama'nenoy, inita i Juani Jesus a umara'ni, e sinapi'na si, "Itandaw lud, antuyanino karnerowa neya'da i Dios a mewa'lat takesi ariyanneno liwa'na tolayira sito lubag. ³⁰ Antuyanino sinapikkuwa metufad sikwaka nangatu amma sikwak, se anen massiki sin ammek kepay neyanak. ³¹ Massiki ikkanak si'in, ammek naimunuwan nu inya. Udde ino gakkagguwa mamawtisar sino tolayira si danum, takesi mepakaammu sikwayuwa gakagaka i Israel si antuweno dinunduni Dios."

³²⁻³³ Nepakaammuwi Juanino nakwa e sinapi'na si, "Sin pittana, ammek gakkuruwa naimunuwan nu inya, udde i Dios a nanundun sikwaka mamawtisar sino tolayira

si danum, sinapi'na sikwak si, 'Maitammeno Espirituk a maddassag sino tata tolay ta magyan sikwana, e antuneno mamawtisar sino tolayira sino Espirituk.' E gakkuruwa in-itakino Espirituwi Dios a kunnangke kalapatiya naddassag ki Jesus e nagan sikwana. ³⁴ Gafu sino nitangku sinay, ita'daggu si antuweno Abbingi Dios."

Ino Palunguwera A Adalani Jesus

³⁵ Waso kadarama'na kappay inoy, agyanda Juan annino adwera a adalanna. ³⁶ Nedipa'na i Jesus a matta'lib, e sinapi'na si, "Antuwenayino karnerowa neya'da i Dios a mewa'lat."

³⁷ Wasin diningngaggino adwera a adalanino sinapiti Juan, dinandanira ki Jesus. ³⁸ Nallangiyi Jesus, initanera a dumandan, e nebebu'na si, "Wara sapitandaw?"

E sinabbadda si, "Rabbi, sintawino pagyanannu?" (Ino anggama sapitannino Rabbi, Mesturu.)

³⁹ E sinapiti Jesus sikwara si, "Intam ta maitayu." Antu gafuna, nebulunira ki Jesus e inanda initenno pagyananna, e naganira sinay si alas kwatro kiyad si gafi.

⁴⁰ Ino tata sikwara a naningngag sino sinapiti Juan anna dinandan ki Jesus, i Andres a kolaki Simon Pedro.

⁴¹ Kinangkamanna a sinufuki Simon e sinapi'na sikwana si, "Sinumpalammiyeno Mesias." (Ino anggama sapitan, ino Kristo a dinunduni Dios sito lubagga matturay.)

⁴² Neiyangnga i Simon ki Jesus. Sinulangngani Jesusi Simon, kasena sinapit sikwana si, "Ikka i Simon a abbingi Juan. Nganandakana si Cefas." (Iyawa angan, kakunna i Pedro a ino anggama sapitan, batu.)

Ino Nayani Jesus Sikwara Felipe Anni Natanael

⁴³⁻⁴⁴ Waso metufara aw, dinandammi Jesus a umang sey probinsiya a Galilea. Sinumpalannani Felipe a kalubunanda Andres anni Pedro a taga-Betsaida, e sinapi'na sikwana si, "Mebulungka sikwak ta mabalika si adalanguku." §

⁴⁵ I Felipe, inangnga inintufuki Natanael, e wasin sinumpalanna, nekunna sikwana si, "Sinumpalamminino tolaya neturakki Moises sino leburuwa neturakkanino lintig anna neturak kappayino gumalabbunira si'in. Antuwi Jesus a taga-Nazaret a abbingi Jose."

⁴⁶ Sinabbi Natanael si, "Ma, wara kad nalawad si maggabwat sey Nazaret?"

"Anta lud ta itannu," kunni Felipe.

§ 1:43-44 1:43, 44 Ino sapitanna sino dami'na Griego: "Dumandangka sikwak."

⁴⁷ Wasin inita i Jesusi Natanael a umara'ni, sinapi'na si, "Antuwenayino gakkuruwa gaka i Israel a awaningke nassisiriyanna."

⁴⁸ "Sanneno nangammuwannu sikwak?" kunni Natanael.

E kunni Jesus sikwana si, "Initatakan sin aggatutturannu sino fungalla kayuwa igos sin ammeraka kepay inayani Felipe."

⁴⁹ "Afu, ikka ma'lurino Abbingi Dios," kunni Natanael, "ikkeno Ariya aggataronammi sito Israel."

⁵⁰ E nekunni Jesus si, "Ma, kuruwannumpay si ikkanaki Kristo gafu sino nassapitangku si initataka sino fungalla kayu? Oddu kepeneno maitayuwa kakka'baw amma sinoy." ⁵¹ E sinapiti Jesus sikwara ammin si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayuwa maitayuneno langita mabukkatan andino anghelira i Dios a muluuliya maddassag anna sumullu sikwaka Abbingga Tolay."

2

Ino Kasar Sey Cana

¹ Wasino mekatalluwa aw, aneno kasar sey Cana a tata a lubbunna Galilea. Ana sinayino ina i Jesus, ² e naayangkap-payi Jesus andino adalannera. ³ Wasin naambutinnino tayug,* sinapitino ina i Jesus sikwana si, "Naambutinnino tayuwa inumanda."

⁴ E nekunni Jesus si, "Ina, ammemmad sapitannino akwangku. Ammena kepay nada'ngeno tiyempoka mangi-paita sino pannakadamak." ⁵ E sinapitino inana sino kaduffunandera sinay si, "Akwandaw massiki sanneno pakwana sikwayu."

⁶ Aneno gagangena Judyu mapeafu sino fustuwa akwanda a mamaggu. Antu gafuna, aneno annammira a darokkalla angang sinaya madanuman si lima lateno kadda tata.†

⁷ E kunni Jesus sino kaduffunandera si, "Pannundawino angangira si danum." E pinannura amminino angang. ⁸ Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Maggauggayu takesi iyandaw sino makammu sino kasaran." Antuweno inangwara, ⁹ e nabbaliyen si tayuwino danum, e sinin-simanino makammu. Gafu se ammena ammuweno naggabwatanino nalawara tayug, se ino pelang kaduffunandereno nakaammu, nepaayangngeno lalakiya makkasar,

* 2:3 2:3 Ino tayungnga Judyu, naangwa si diyuna ubas. Kunnangke bawuwa tayungngeno katuyangnga. † 2:6 2:6 Lima a lata onnu tatuta litro onnu adwafulu onnu tallufuluwa galon.

¹⁰ e sinapi'na sikwana si, “Sannera yaw, se gagangayino tolayira a iyuntara a iyannayino nalawara tayug, takesi nanu nakaodduwerana ninum, kasera ilawanino narakkatta tayug. Udde ikka, tangananino inangwam se nangambu-tannuwa nelawanino kalalawaran.”

¹¹ Inaya inangwa i Jesus sey Cana a tata a lubbunna Galilea, antuweno palunguwa kakka'bawa inangwana a mangipaita sino pannakadamana. E nanguruwino adalan-nera sikwana.

¹² Wasin nabalinin inoy, inanda Jesus annino inana, ino kakkola'ngera andino adalanera sey Capernaum. Ammera mabaya magyan sinay.

*Ino Nappaanawani Jesus Sino Mallakuwera Sino Templo
(Mat. 21:12-13; Mar. 11:15-19; Luc. 19:45-48)*

¹³ Wasin ara'niyennino fiyestana Judyu a ngananda si La'wutan, inanda Jesus sey Jerusalem. ¹⁴ Sinallung sino Templo, e dina'nganeno mallakuwera si baka, karnero, anna kalapatiya mewa'lat ki Dios, andino gumatalyatira si pirak. ¹⁵ Nangwa i Jesus si lufira siwa'wa'na, e nepaanoneno mallakuwera, e dinulinneno ammina karnerowera andino bakera sino lawan. Newari'nenno pirakino gumatalyatira, e iletwana kappayino lamisaandera. ¹⁶ Sinapi'na sino gumalakuwera si kalapati si, “Ilawandawira yan! Ammeyu pabbalin si allakuwan yo balayi Amak!” ¹⁷ Wasin initennino adalanira i Jesusino inangwana, dinandandeno neturak sino sapiti Dios a sapitanna si, “Afu Dios, ino nappelalota angngikalok sino balem, antuneno katayangku.”‡

¹⁸ Gafu sino inangwa i Jesus sino Templo, sinapitino pangafuwanirana Judyu sikwana si, “Sanneno kakka'bawa ipaitam sikwami ta ipakurungnguwo kalintiyannuwa mangwa si kunnenoy?”

¹⁹ Sinabbi Jesus si, “Darallandaw yo balayi Dios ta patta'daggangku kappay si tallu aw.”

²⁰ “Ma?” kunnino Judyuwera. “Mepata'dangngu kappay si tallu aw iyawa Templo? Gampade napata'dag yaw si appatafulu e annamma run.”

²¹ Udde ino balayi Dios a sinapiti Jesus, ino bagginangkep-
pay. ²² Antuweno wasin natayi Jesus e nangngangoli kappay, dinandammimo adalanera inoya sinapi'na, e nattalagarinano angngurudda sino neturakka sapiti Dios annino sinapiti Jesus.

²³ Odduweno nangurug ki Jesus sinoya nakifiyestanna sey Jerusalem, se initareno kakka'bawa senyala inangwana.

24 Udde amme nattalakki Jesus si gakkuruwino angngurudda sikwana, gafu se ammuna amminino nakamma tolay.
 25 Ammena maawag si wara massapit sikwana mappeafu sino tolayira, se ammunanino ana sino nakanda.

3

Ino Nattatabbanda Jesus Anni Nicodemo

¹ Agyanino tata a pangafuwanna Judyu a Fariseo a mingngan si Nicodemo. ² Wasi tata gafu, inangngi Nicodemo ki Jesus e sinapi'na si, "Afu, ammumi si i Diosino nanundun sikwama manuldu sikwami. Se awaningke a makaangwa sino kakka'bawa senyala inangwam nu awani Dios sikwana."

³ E sinabbi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwam, awana tolaya mesapat sino patturayani Dios nu ammena mepidwa a meyanak."

⁴ E nebebuti Nicodemo si, "Damana kadda mepidwa a meyanakino tolay nu dokallin? Ma, damana a muli sino kuyungino inana ta meyanak kappay?"

⁵ E nekungkappayi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwam, ammena mesapatino tolay sino patturayani Dios nu ammena meyanak si danum annino Espirituwi Dios. ⁶ Se ino iyanakino tolay, antuweno abbing inaya tolay. Udde ino mepidwa a meyanak sino Espirituwi Dios, antuweno abbingi Dios. ⁷ Ammeka mantu makka'baw sito sapitangkuwa mepidwakayu nadda meyanak. ⁸ Se massiki madyata maawatanino makwa, makwa kappay. Kakunnaneno bayabbag, ammetam ammuweno naggabwatanna onnu ino ira'bunna, se kiyara anggama, antuweno pabbayabbagganna, udde madingngaddangkepayino ungungga. Kakunna kappayino makwa sino amminira a meyanak sino Espirituwi Dios."

⁹ E nebebukkappayi Nicodemo si, "Ansanna lang makweno kunnenoy?"

¹⁰ E sinapiti Jesus sikwana si, "Ma, ikka keneno tata a madayawa mesturu sito Israel, gampade ammengkepay maawatan yaw? ¹¹ Gakkurug yo sapitangku sikwam. Ino sapitammi sikwayu, antuweno inammumi annino initami. Udde ammeyu kepay kuruwan. ¹² Nu ammeyu kinuruwino sinapikku mappeafu sino makwa sito lubag, ansandawino mangurug nu wara sapitangku mappeafu sey langit? ¹³ Awaningke a sinullu sey langit takesi itulduneno ana sinay, nu bakkannappelanga Abbingnga Tolaya naggabwat sinay. ¹⁴ Inona makwa sikwak, kakunnenno nakwa sino sinan ulagga nedikkatti Moises si kayu e netayangnga sin

nannodoyuwanda sey kalolowat.* Se ikkanak kappaya Abbingnga Tolay, maawag si melansa'nga sino krus anna metayak¹⁵ takesi nu inyeno mangurug sikwak, maa'dan si biyaya mannayun,” kunni Jesus.

¹⁶ Gafu se nappelalotino agganggammii Dios sino tolayira sito lubag, dinundunnenno tatatata ke a Abbingnga a matay, takesi ammina mangurug sikwana, ammera makastigu, nu ammera lud maa'dan si biyaya mannayun. ¹⁷ Se amme dinunduni Diosino Abbingnga sito lubag ta kastigunnenno tolayira, nu ammena lud ta isala'ngera. ¹⁸ Amminira a mangurug sikwana, ammera makastigu. Udde ino ammera mangurug, naukumiran a makastiguna, se ammera mangurug sino tatatata ke a Abbingi Dios. ¹⁹ Antuyawino gafuna a makastiguwerana: inang sito lubaggino sirwata mawwaldag sino nakammino tolayira, udde paanggandeno lammuk amma sino sirwat, se narakkattino aggangwara. ²⁰ Se ino mangwera si narakkat, ka'gandeno sirwat, e ammera anggamma umara'ni sinay, tantaro nu maiteno kinarakka'da. ²¹ Udde ino tolayira a manuntul sino kaku-ruwan, angganda a umara'ni sino sirwat takesi mepaita si i Diosino naggabwatanino nalawara akwanda.

Ino Sinapiti Juan A Gumabawtisar Mapeafu Ki Jesus

²² Wasin nasinduwenoy, inanda Jesus andino adalannera sey probinsiya a Judea, e naganira sinaya mamawtisar sino tolayira. ²³ I Juan kappay, mamawtisar sey Enon a ara'ni sey Salim se odduwa danum sinay. Madadarandanino tolayira a umang sikwana ta mappabawtisarira, ²⁴ se amme kepap nabaluri Juan sinoy.

²⁵ Ino adalanira i Juan, nakitukkiyera sino tata a Judyu mapeafu sino abbawtisarda. ²⁶ Gafu sino kunneno, inangngino adalannera sikwana, e sinapi'da si, “Afu, madandammuwenin bulunnu sin naganantam sey dammangnga Jordan a antuwenin sinapi'nu sikwami? Sitoya, mamawtisingkappay, e antuweno angan aminino tolayira.”

²⁷ Sinabbi Juan si, “Ammekayu maddararan sinay, se awana tolaya makaangwa si kunneno nu amme urayi Dios. ²⁸ Dinatinggaddawin sinapikkuwa bakkannakino Kristo, nu ammerak lud dinunduni Dios a maunta sikwana ta padadanangkuweno tolayira a mangurug sikwana. ²⁹ Ino keampariyanna, kakunnenno bulunino lalakiya mangatawa a makammuwa midadan sino kasar. Massiki bakkanna antuweno mangatawa sino bafay, maanggangkappaya

* 3:14 3:14 Iyawa istoriya, masumpalan sino Numero 21:4-9.

makikasar, se dingngagganneno sapitannino bulunna. Kunnantu, ikkanaka nidadan sino tolaira sino gamwanganino Kristo, maanggamak kappay sito ingkein. ³⁰ Umoddu naddino maddayaw sikwana e bumibissangngino duman-dan sikwak.”

Ino Naggabwat Sey Langit

³¹ Ino naggabwat sito lubag, akwa yo lubag pelang, e ino pelang ammuna sapitan, ino mappeafu sino ana sito lubag. Udde ino naggabwat sey langit, medayaw amma sino ammina naggabwat sito lubag. ³² Massiki sapitanneno initana annino diningngangnga, kunnangke awana mangurug sino sapitanna. ³³ Udde ino manguruwira sikwana, ita'dadda si gakkuruwino sapiti Dios. ³⁴ Se ino dinunduni Dios, awana sapitanna nu bakkampelangino nepasapiti Dios sikwana, se ana sikwaneno ammina pannakadameno Espirituwi Dios. ³⁵ Gafu se nappelalotino agganggammi Dios sino Abbingnga, netala'ngeno ammin sikwana. ³⁶ Ino mangurug sino Abbingnga, mabiyangnga si makkikiyad. Udde ino ammena mangurug sikwana, ammena maa'dan si biyaya mannyun, nu amme lud kastiguni Dios si makkikiyad.

4

Ino Nanguruwanino Bafaya Taga-Samaria

¹ Ino Fariseowera, diningngadda si oddu kanuweno dinandan ki Jesus annino binawtisarannera amma sino binawtisarani Juan. ² Udde si kakurungnga, bakkanni Jesusino mamawtisar, nu bakkampelangino adalannera.

³ Wasin inammuwanda Jesus si kunnenayino diningngaggino Fariseowera, nanawira sey Judea ta muliyera sey Galilea. ⁴ Maawag si mallakarira sey probinsiya a Samaria, ⁵ e ginamwangira sey Sicar a tata a lubbun sinay. Inaya lubbun, ara'ni sino lubagga neya'da i Jacob sino abbingnga a i Jose si'in. ⁶ Agyangkappay sinayino bufuna kinokkofani Jacob. Naayangnginni Jesus a mallakad se tangnganawin, e nattuttud sino arurungngenaya bufun. ⁷⁻⁸ E ino adalannera, inangngira sino lubbun ta maggatangira si akkananda.

Wasino inanawiran, agyanino ginamwanga bafaya taga-sinaya umang manab sino bufun, e sinapiti Jesus sikwana si, “Makiinumak abbuwi.”

⁹ “Ma, ansangka mangke makiinum sikwak, gampade Judyuka anna Samaritanak?” kunnino bafay. (Se ino Judyuwera, ka'ganda usarannino akwana Samaritanowera.)

¹⁰ E netabbi Jesus si, “Nannud inammumino iya'da i Dios anna nu inyaka marang si danum, ikka naddino marang sikwak ta iya'dak sikwamino danuma mappabiyag.”

¹¹ E sinapitino bafay si, “Afu, ata'nang yo bufun e awana panammu. Sintomantuveno pappannu sino danuma mappabiyag? ¹² Lambawannu kaddino gagginafutama i Jacob a nappaillalupat sitawa bufun sikwami? Se iyawa bufun, antuweno panafanda andino ana'ngera, anna pinumanino ayandera.”

¹³ Sinapikkappayi Jesus si, “Ino uminum sito danumma yaw a bufun, mauwokappena. ¹⁴ Udde ino uminum sino danuma iya'dak, awaninna a mauwaw sikwana. Se ino danuma iya'dak, mabbali si kunnangke bitufuta ammena mabbat sino dolamma baggina, e manga'da sikwana si biyaya mannayun.”

¹⁵ Wasinoy, kunnino bafay si, “Afu, a'danna'mantu sino danummuwi, takesi ammekuna mauwaw anna amekungkappena mannotonut sitawa manab.”

¹⁶ E sinapiti Jesus si, “Angka ayanino atawam ta mulikayu taw.”

¹⁷ “Awana atawak,” kunnino bafay.

E sinapiti Jesus si, “Gakkurug yan sinapi'nuwa awana atawam, ¹⁸ se namillimakana nangatawa, e ino lalakim sito ingkein, bakkanna atawam. Antuweno gakkuruwino sinapi'nu sikwak.”

¹⁹ E sinabbino bafay si, “Afu, gumalabbungka ikka. Ana mantuweno ibebukku sikwam. ²⁰ Sintawino fustuwa paddayawantam ki Dios? Sitawa kulurino paddayawanino gagginafumi ki Dios. Udde ikkayuwa Judyu, sapitandaw si sey Jerusalem pelangino fustuwa paddayawantam ki Dios.”

²¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwana si, “Kuruwannu naddino sapitangku sikwam, madatangngeno awa bakkan sito kulud anna bakkangkappay sey Jerusalemno paddayawanino tolayira ki Dios a Amatam. ²² Ikkayuwa Samaritano, ammeyu inammuwi Dios a dayawandaw, udde ikkamiya Judyu, ammumiyeno dayawammi se ino mangisalak si ammina tolay, neyanaka Judyu. ²³ Ino kakuruwanna, nadatangnginnino awa ino gakkuruwira a maddayaw ki Dios, maggabwatino addayora so nakanda a bakkampelang sino bifidda ta tuntulandeno kakuruwana kinadosna, se antuweno anggammi Dios a akwanino maddayawira sikwana. ²⁴ Se i Dios, espirituwa ammena maita. Kunnantu, ino maddayaw sikwana, dayawanna nad sino nakamma a tuntulanneno gakkuruwa kinadosna.”

25 Wasinoy, kunnino bafay si, "Ammukun si gumawangngeno Mesias a mingngan si Kristo, e ipakaamuneno ammina ammetam inammu."

26 Netabbi Jesus si, "Ino sinapi'nuwa gumawang, ikkanak inaya makitatabbag sikwam."

27 Wasin aggedamadamikkepaya Jesus, ginamwangino adalannera. Nakka'bawira a nita ki Jesus a makitatabbag si bafay. Udde awan sikwara a nappakibebut nu sanneno awanna bafay onnu nu sanneno gafuna a makitatabbi Jesus sikwana.

28 Waso kunnenoy, inanawanino bafayino gafana e nuli sino lubbunda. Sinapi'na sino kalubbunannera si,

29 "Antam itanino lalakiya nassapit sikwak sino ammina inangangwak. Adasi antuweno Kristo a dinunduni Dios?"

30 E inangngira ammin sino agyanani Jesus.

31 Wasin a'anawino bafay, sinapitino adalanira i Jesus sikwana si, "Afu, mayan ammeke mangngan?"

32 Udde sinapi'na si, "On, se aneno akkanangkuwa ammeyu ammu."

33 Antuweno nakkakibikibebutino adalannera si, "Warada niyang si akkananna?"

34 Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Ino akkanangkuwa mamiyag sikwak, antuweno pangwangku sino anggammino nanundun sikwak anna balinangkuweno nepakwana sikwak. 35 Aneno assapitandawa 'Appata dakkino taronan, kasena aggarani.' Udde ino sapitangku sikwayu, aggaraniyen sito ingkein. Itandonaddino tolayira a umara'ni sikwatam. Ireo amparyangku si maganiyen nad ingkein.

36 Antuweno nalawad nu iyafuyunnino maggani. Gakuruwa malabutangkayuna sino akwandawa mappakurug sino tolayira sikwak takesi maa'danira si biyaya manayun. Kunnantu, ino nabbiniyera sino sapiti Dios, makilanggakira sikwayuwa maggarani. 37 Gakkuruggappayino assapitanda si, 'Tateno mabbini, tangananino maggani.'

38 Dinunduntakayuwa maggani sino ammeyu nayangngan, e sitoaya, malabutangkayuwa maggani sino nayangnganino korwanira."

39 Odduwera a Samaritano sinaya lubbuna nangurug ki Jesus gafu sino nassapitanino bafay si, "Sinapi'na sikwakino ammina inangangwak."

40 Antu gafuna, wasin inangngira ki Jesus, inaranda si magyan nad sikwara. E nagan sinay si adwa aw. 41 Oddu kappayino nangurug sikwana gafu sino tulduna. 42 E sinapi'da sino bafay si, "Ino angngurummi sito ingkein, bakkampelanga gafu sino sinapi'nu, nu ammena lud gafu se dingingammiyeno tulduna, e ammunin si

gakkuruwa antuweno dinunduni Dios a mangisalak si ammina tolai sito lubag.”

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Abbingino Tata Ofisiyal

⁴³ Wasin adwa awinda Jesus sinay, nanawira sey Samaria, e inangngira sey probinsiya a Galilea a antuweno nadokallanna. ⁴⁴ I Jesusingkepayino nassapit si, “Awana gumalabbun si dayawannino kalubbunannera.” ⁴⁵ Udde wasin ginamwangira sey Galilea, maanggammino kalubbunannera a nappagamwang sikwana, se initara amminino kakka'bawa inangwana sey Jerusalem sin nakifiyestanda sinay.

⁴⁶ Waso kunnenoy, nulira Jesus sey Cana a lubbunna Galilea a antu kappayino nappabaliyanna sino danum si tayug. Ana sinayino tata ofisiyalna gubiyernuwa matakitino abbingnga a lalaki sey Capernaum. ⁴⁷ Wasin diningngagino ofisiyal si ginamwangi Jesus sey Galilea a naggabwat sey Judea, inang nappekakallak sikwana ta umangngad sey Capernaum ta pabbattunoyanneno abbingnga a gapapatayin. ⁴⁸ E sinapiti Jesus sikwana si, “Ammeyu ma'lud mangurug nu awana itandaw si kakka'baw.”

⁴⁹ Udde sinapikkappayino ofisiyal si, “Afu, anta lud, tantaro nu matayino abbingku.”

⁵⁰ “Umanokan,” kunni Jesus, “nabbattunoyinnino abbingngu.” Kinurunggeno sinapiti Jesus, e nanawin.

⁵¹ Wasin agyangkepay sino dalan sino metufara aw,* dinambalneno aripannera a umang mipakaammu sino nabbattunoyanino abbingnga. ⁵² Nebebu'na nu kanseno nabbattunoyanna. E kunda si, “Madikig singgafiyeno naariyan-neno patuna.” ⁵³ Nadandammimo ama si antuweno oratta nassapitani Jesus si, “Nabbattunoyinnino abbingngu.” Antu gafuna, amminira a taabbalay, nanguruwira ki Jesus.

⁵⁴ Antuwenayino mekadwa a kakka'bawa senyala inangwa i Jesus sey Galilea. Inangwanan inay sin nuliyan-na a naggabwat sey Judea.

5

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Matakit Sey Betsata

¹ Wasin nabalín inoy, aneno fiyestana Judyu sey Jerusalem e inangngi Jesus a makifiyesta. ² Sey Jerusalem a ara'ni sino lalamwanganino karnerowera, aneno nabisokunga addiyutana nganannino Judyuwera si Betsata.*

* **4:51** 4:51 Inang si kappatafulu si adwa a kilometroweno kaaroyuweno Capernaum sey Cana. * **5:2** 5:2 Ino neturak sino korwana manuskritu sino dami'na Griego, Betesda. Ino neturak kappay sino korwan, Betsaida.

Sino lebanna, aneno limera a kunnangke bawi, ³ a antuweno passiyonganino odduwera a matakita tolay. Agyanino lappat, pilay, andino natayino gadweno baggira. [Nagyanira sinaya mattaron sino pabwalanino danum, ⁴ se nu korwan kanu, aneno angheli Afu Dios a massibbuwa makkingkibung sino danum e ino mapalunguwa massibbuw sinay nu makibung, maariyeno massiki sanna a taki'na.][†]

⁵ Agyanino tata a lalaki sinaya tallufulu e walu runinna matakita. ⁶ Wasin inita i Jesus, inammuwanna si nabayinna natakita, e kunna sikwana si, "Anggammuwa maari yan ikalom ya?"

⁷ E netabbino matakita si, "Afu, anggangu, udde awana misibbu sikwak nu makibungino danum. Kinakka-pangkumpaya inang, udde nauntananak."

⁸ Nekunni Jesus sikwana si, "Gumabwakkan, appannu yan afa'ngu, e umanokan." ⁹ Kaka'meng kelanga naariyeno taki'na, inappaneno afa'nga, e nanawin.

Inoya awa nabbattunoyanna, Sabadu, a antuweno pimwanganino Judyuwera. ¹⁰ Antu gafuna, sinapitino pangafuwanirana Judyu sino lalakiya naariyeno taki'na si, "Sannu lang aggaiggamman yan afa'ngu a kontara sino lintiddam sito awa aggimwangantam?"

¹¹ E sinabbino lalaki si, "On lud, udde ino nari sino takikku, antuweno nassapit sikwak si appangkuweno afakku ta manawakun."

¹² E nebebu'da sikwana si, "Inyeno nituldu sikwam si kunnenoy?" ¹³ Udde ammena inammuwenaya lalaki nu inyeno nari sino taki'na, se nelallamuri Jesus sino kaodduwanna tolay e inalluweta inanaw.

¹⁴ Ammena nabayag, dina'nga i Jesusino lalaki sino Templo, e sinapi'na sikwana si, "Itannu, nabbattunoykan. Ammekampena malliwat takesi awanimpena a kura narakkatta makwa sikwam."

¹⁵ Wasinoy, inanawino lalaki e inangnga sinapit sino pangafuwanirana Judyu si i Jesusino nari sino taki'na. ¹⁶ Antuweno nangiyafuwanda a nilopalopetan ki Jesus, se kunnenayino inangwana so awa aggimwanganda. ¹⁷ E sinapiti Jesus sikwara si, "I Dios a Amak, ammena ib-battanino tarabafuna a mimut si tolay massiki sino awna aggimwangan, e antu naggappayino akwangku." ¹⁸ Wasin sinapi'nenno kunnenoy, nambubungutino pangafuwanirana Judyu sikwana e angganda si papatayanda, se ammena

[†] 5:4 5:4 Ino bagga'na yaw [...], awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

pelang kinontareno lintig mapeafu sino awna agginwan-gan, nu ammena kappelud nekunnaneno baggina ki Dios sino nassapitanna si Amana i Dios.

Ino Kalintiyani Jesus A Abbingi Dios

¹⁹ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu. Ikkanaka Abbingi Dios, awana damaka akwan nu ikkanappelang itata, nu amme'lubbelang akwanino itangkuwa akwani Ama. Se ammina akwani Ama, antu kappayino akwangku. ²⁰ Se i Ama, anggammadaka Abbingnga, antuweno ipaitana sikwak ammina akwanna. E ana kappeneno ipakwana sikwaka kakka'baw amma sinaya inangwak takesi makka'bokayu pena. ²¹ Se i Ama, pangngangolinneno natay, e kunna kappeneno akwangkuwa Abbingnga, se biyayangkuneno anggangkuwa biyayan. ²² Se bakkanni Ameno mangukum si massiki sanna a tolay, nu ammena lud neya'da sikwaka Abbingngeno kalintiyana mangukum, ²³ takesi dayawanda'ngeno ammina tolay a kunna payino addayora ki Ama. Ino ammena maddayaw sikwak, ammera kappay dayawanni Ama a nanundun sikwak.

²⁴ "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino maddingngag sino sapitangku anna manguruggappay sino nanundun sikwak, mabiyangnga si makkikiyad. Ammenana makastigu se nalli'wen sino kakastiguwan si katayan, e naa'danin si biyaya mannayun. ²⁵ Gakkuruggappay yo sapitangku sikwayu. Ino ammina tolay, kunnangke natayira se nekatwayira ki Dios. Udde nada'ngennino awa massiki ino kunnangke natayira, dingngaggandeno sapitangkuwa Abbingi Dios, e nu manguruwira sino diningngadda, biyayangkuwera si makkikiyad. ²⁶ Se i Ama pelangino manga'da si biyag, e kunna kappay sikwaka Abbingnga, se neya'dana sikwakino kalintiyana manga'da si biyag. ²⁷ E neya'dana kappay sikwaka Abbingngeno kalintiyana mangukum sino tolayira, se ikkanakino Abbingnga Tolay. ²⁸ Ammekayu nad makka'baw sito sinapikku, se mada'nganeno awa amminira a natay, dingngaggandaneno damikku, ²⁹ e mangngangoliyerana ammin. Ino nangwera si nalawad, maa'danirana si biyaya mannayun, udde ino nangwera si narakkat, maukumirana anna makastiguwerana si makkikiyad. ³⁰ Awana damaka akwan nu ikkanappelanga itata. Sino pangukumangku sino tolayira, kanayungkuwa tuntulannino sapitanni Ama sikwak. Antu gafuna, fustuwen akwangkuwa mangukum, se bakkannino anggangkuweno tuntulangku, nu bakkannino panggammanino nanundun sikwak."

Ino Mamakuruwira Mapeafu Ki Jesus

³¹ “Nu ikkanappelangino mamakurug sino baggikungkepay, ammena nalang makuruwino sapitangku. ³² Udde ana kappayi Ama a mamakurug mapeafu sikwak, e ammu si gakkuruwino sapitanna.

³³ “Aneno dinundundawa inang ki Juan a nappakibebut sikwana, e sinapi'nenno kakuruwan mapeafu sikwak. ³⁴ Ammek karug awannino tolaya mamakurug mapeafu sikwak, udde nepadandangku pelang sikwayuweno sinapiti Juan takesi kuruwandonad e mesalakangkayu. ³⁵ I Juan, meamparig si massirwata lampara, se ino tulduna, nawwaldag sino nakammimo tolaira. Maanggangkayuwa naningngag sino tulduna si bisangnga tiyempo. ³⁶ Udde sitoia, aneno mamakurug sikwayu si gakkuruwino sapitangku e nadadammat amma sino sinapiti Juan. Ino akwangkuwera a ipakwa i Ama sikwak, ireno mappakurug si i Ameno nanundun sikwak. ³⁷ I Ama a nanundun sikwak, antuwengkepayino mamakurug mapeafu sikwak, udde ammeyungke diningngaggino dami'na anna ammeyu kappay initeño akkakokwana. ³⁸ Ammeyu nepattalaginarino sapi'na sino nakandaw se ammeyu mangurug sikwaka dinundunna. ³⁹ Adaadalandawino sapiti Dios a nepetura'nga si'in se natalanggaggayu si sumpalandaw sinayino kabiyayandaw si makkikiyad. Ikkanakino nasapit sinaya neturak, ⁴⁰ udde ammeyu kepay anggamma mangurug sikwak takesi a'dantakayu nad si biyaya mannayun.

⁴¹ “Ammek tarakannino pidayawanino tolaira sikwak, ⁴² udde ammu si ino kedayawandawino tarakandaw se awaningke aggangandaw ki Dios. ⁴³ Ino inangngangku sitaw, dinundundaki Ama si pannakabaggina, udde inammerak. Gampade nu wara korwana gumamwanga urenangkepay, antuweno iyataldaw. ⁴⁴ Ammeyungke dama a mangurug sikwak, se ino pelang anggandaw, ino pakkadayadayawandawingkepay, e ammeyu tarakannino pidayawan naddino gakkuruwa Dios sikwayu. ⁴⁵ Ammeyu nad dandamman si ikkanakino midarum sikwayu ki Ama, se ino midarum sikwayu ino neturakki Moises. Innanmandaw si mesalakangkayu nu kuruwandaw inaya netura'nga, udde ammeyu kinurug, ⁴⁶ se nannud kinuraddaw inay, kuruwandak kappenad, se ikkanakino nasapit sinaya netura'nga. ⁴⁷ Udde gafu se ammeyu kinurug inaya netura'nga, ansandawino mangurug nu sapitangku pelang?”

6

Ino Namakkanani Jesus Sino Nasuruk Si Limarifuwera A

Tolay

(*Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Luc. 9:10-17*)

¹ Wasin nalla'wutino pipidya aw, naddammanda Jesus andino adalannera sino bebaya Galilea a ngananda kappay si bebaya Tiberias. ² Odduwera a tolaya dinandan sikwara, se initareno kakka'bawa inangwana sino natakitira. ³ Nanu'dura Jesus sino kulud e nattutturira sinay. ⁴ Sinoya aw, ara'niyennino fiyestana Judyu a ngananda si La'wutan.

⁵ Wasin nedipati Jesusino odduwera a tolaya umang sino agyananda, sinapi'na ki Felipe si, "Sintawino pappantam si ipakkantam sino tolayira ya?" ⁶ Ammuwi Jesusino akwanna, udde nebebu'na pelang inay, ta pangitanna nu sanneno akwani Felipe.

⁷ E sinabbi Felipe si, "Massiki pipidya a rifuweno* iyatan-tam si akkananda, ammena makabalin sikwara, massiki aggabisinganda pelang."

⁸ Wasinoy, sinapitino tata adalanna a i Andres a kolaki Simon Pedro si, ⁹ "Aneno tata abbinga lalakiya nabbalibal si lima bila a tinapay anna adwaggiya tinapa. Udde ma, makabalin yaw sino odduwera a tolay?"

¹⁰ "Pattutturandawira abbu," kunni Jesus sino adalanira. Kakaddattan sinay, e antuweno nattutturano tolaira. Kalimarifuweno kaodduweno lallakiyera, fera pelangino bafabbayira andino anakira. ¹¹ Inappa i Jesusino tinapay, nappasalamat ki Dios, kasena nepeyannay sino adalannera sino tolaira a aggatuttud sinay. Kunna kappayino inangwana sino tinapa, e nangngan amminino tolaira kiyad si nassongkalira. ¹² Wasin nabattuwiran ammin, sinapiti Jesus sino adalannera si, "Amamungandawino nabuna ta awana madadak." ¹³ Inamamundeno binuneno tolaira sino lima a tinapay, e karadwa a basketino napannu sino namama'makka binunara.

¹⁴ Wasin initenno tolaira inoya kakka'bawa inangwa i Jesus, sinapi'da si, "Antuwen yawino gumalabbuna aggataro-nantama umang sito lubag." ¹⁵ Udde i Jesus, nelasinna si patutanda a mabbali si arira, antuweno inanawannera e inang nagan sino kulura itata.

Ino Nallakarani Jesus Sino Utunna Danum

(*Mat. 14:22-33; Mar. 6:45-52*)

¹⁶ Wasin mallammukin, inangngino adalanira i Jesus sino dappi'na bebay. ¹⁷ Nattakayira si abang ta mad-dammangira sey Capernaum. Lammukin, udde amme keepay ginamwangi Jesus.

* **6:7** 6:7 Ino sapitanna sino dami'na Griego, adwatuta dinariyu. Ino tata a dinariyu, nabbalor si tandan si tata si aw.

¹⁸ Kaka'meng kelanga nabbayabbag si natuyag e nappalungino danum. ¹⁹ Wasin nabaya nappaluwera a kina'nareno lima onnu annamma kilometro, initarra i Jesus a mallakad sino utunna danuma marara'ni sikwara, e nakatalawirangke. ²⁰ Udde sinapiti Jesus si, "Ammekayu mattalaw se ikkanak." ²¹ E kasera pay maanggamma nappatakay ki Jesus, e kaka'meng kelanga ginamwangira sino umangganda.

Ino Pintarakanino Tolayira Ki Jesus

²² Wasi kagigi'ba'na, ino kaodduwana tolaya naanawan sey dammang, aggararonanda i Jesus. Se initarra si ammena nakitakay sino adalannera, gampade ammura si awana korwana abang sinay a pattakayanna. ²³ Wasinoy, ginamwangino korwanira a abanga naggabwat sey Tiberias a inasip sino ga'dang a ara'ni sino pamakkanani Jesus sino tolayira sin nabalinnina nappasalamat ki Dios. ²⁴ Wasin naammuwanino tolayira si awani Jesus andino adalannera, nattakayira sinayira a abang a inang sey Capernaum ta tufukanda i Jesus.

Ino Keyampariyani Jesus Si Maakkana Manga'da Si Biyag

²⁵ Wasin gina'dangino tolayira sey Capernaum, sinumpalanda i Jesus, e sinapi'da sikwana si, "Afu, kanseno ginamwangannu sitaw?"

²⁶ E sinabbi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, tufukandak, bakkanna gafu se naawatandawino kakka'bawa inangwak, nu ammena lud gafu se pinakkantakayu e nabattuggayu. ²⁷ Bakkan naddino maakkana madarallino aggadandammandaw, nu ammena lurino maakkana mabbalanayun, a antuweno manga'da si biyaya mannayun. Ino manga'da sinaya maakkan sikwayu, ikkanaka Abbingnga Tolay, se ikkanakino nitalakkani Dios a Ama sinaya kalintiyan."

²⁸ Wasinoy, nebebutino tolayira sikwana si, "Sanna mantuweno nalawara akwammi takesi tuntulammiyeno panggammani Dios?"

²⁹ E netabbi Jesus sikwara si, "Ino anggammi Dios a akwandaw, manguruggayu nad sikwaka dinundunna."

³⁰ Wasinoy, kunda kappay sikwana si, "Sanna mantuweno kakka'bawa senyala ipaitam sikwami takesi manguruggami sikwam? Wara nad akwannu, ³¹ se i Moises, pinakkanneno gagginafutamira si mana sin nagananda sey kalolowat.

Kunna kappayino nepeturakki Dios a kunna si, 'Pinakkan-dera si maakkana naggabwat sey langit.' "†

³² Sinabbi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, bakkanni Moisesino nanga'da sino maakkana naggabwat sey langit, nu bakkan luri Ama. E ino nakkanda si'in a naggabwat sey langit, bakkan inayino gakkuruwa maakkana iya'da i Dios sikwayu sito ingkein. ³³ Se ino gakkuruwa maakkana iya'da i Dios, antuweno maggabwat sey langita manga'da si biyaya manayun sino tolayira."

³⁴ E sinapi'da sikwana si, "Afu, a'a'dandakami si kunyana maakkan."

³⁵ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, "Ikkanakino anggama sapitannino maakkana manga'da si biyag. Se ino umang sikwaka mangurug, ammenana mabisinan anna ammenana mauwaw. ³⁶ Udde ikkayu, massiki initarakun, ammekayu kepay mangurug. Antu kappayino sinapikku sikwayu si'in. ³⁷ Amminneno netalakki Ama sikwak, manguruwirana sikwak. E amminira a mangurug sikwak, ammekirana ammayan. ³⁸ Se ammek naddassa naggabwat sey langit takesi akwangkuweno panggammangku, nu ammena lurino panggammanino nanundun sikwak. ³⁹⁻⁴⁰ E ino panggammani Ama a nanundun sikwak, imutangkungke ino netala'nga sikwak takesi awaningkena malallag sikwara, nu ammekira lud pangngangolin ammin naso uddina aw. Se anggama si ammina mangammu anna mangurug sikwaka Abbingna, mabiyayirana si makkikiyad."

⁴¹ Wasinoy, adadumulino Judyuwera gafu sino sinapiti Jesus si antuweno maakkana naggabwat sey langit. ⁴² E sinapi'da si, "Bakkangkad yawi Jesus, a abbingi Jose? Ammutangkeneno inana anna amana. Sannalang kun si naddassa naggabwat sey langit?"

⁴³ Netabbi Jesus sikwara si, "Ammekayu madadumul. ⁴⁴ Awana makaumang sikwaka mangurug, nu amme ipadandammi Ama a nanundun sikwakino panguruwanda, e iraneno pangngangolingku so uddina aw. ⁴⁵ Se aneno neturakkino gumalabbunira si'ina kunna si, 'Ammina tolay, tulduwanirana i Dios.'‡ Nu inyereno maningngag sino sapitanni Ama takesi matulduwanira sikwana, ira kappeneno umang sikwak. ⁴⁶ Ammena anggama sapitan si aneno nangita ki Ama, se awana nakaita sikwana nu bakkannapelanga naggabwat sikwana. ⁴⁷ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino tolaya mangurug sikwak, mabiyangnga si

† **6:31** 6:31 Exodo 16:4, 15; Salmo 78:24 Ino nepingnganda si mana, kunnangke bibissangngira a bukalla nafuraw anna namit. Naggabwat sey langit si gafiya kunnangke dinnu. ‡ **6:45** 6:45 Isaias 54:13

makkikiyad, ⁴⁸ se ikkanakino maakkana manga'da si biyag. ⁴⁹ Ino gagginafuyuwera si'in, nangnganira si mana sin nagananda sey kalolowat, udde natayira kappay. ⁵⁰ Udde ayawino maakkana naggabwat sey langit, e ino mangngan sitaw, ammenanna a matay. ⁵¹ Ikkanakino maakkana naggabwat sey langit manga'da si biyag, e ino mangngan sitawa maakkan, mabiyag si makkikiyad. Iyawa maakkan, antuweno baggika iya'dak takesi damana a mabiyag ammina tolay si makkikiyad."

⁵² Waso diningngaggino Judyuwera inoy, nassarombatira a nassapit si, "Ansallang iya'denaya tolayino baggina ta akkanantam?"

⁵³ Antuweno sinapiti Jesus sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu ammeyu akkanan yo baggika Abbingnga Tolay anna nu ammeyu inuman yo adak, ammekayu mabiyag si makkikiyad. ⁵⁴ Se ino mangngan sino baggik anna uminum sino adak, iraneno mabiyag si makkikiyad e pangngangolingkuwerana so uddina aw. ⁵⁵ Se ino baggik, antuweno gakkuruwa maakkan, e ino adak, antuweno gakkuruwa mainum. ⁵⁶ Ino mangngan sino baggik anna uminum sino adak, mattalaginad sikwak e mattalaginarak pay sikwana. ⁵⁷ I Ama a nanundun sikwak, antuweno fungalla biyag, e mabiyagak gafu sikwana. Kunna kappayino mangngan sikwak, mabiyaggappay gafu sikwak. ⁵⁸ Ikkanakino kakuruwana maakkana naggabwat sey langit, a bakkanna kakunneno inakkanino gagginafutamira si'in. Se ino nangnganira sinay, natayira kappay. Udde ino mangngan sitawa maakkan, mabiyag si makkikiyad." ⁵⁹ Antuwenayino sinapiti Jesus sin nanulduwanna sino sinagoga sey Capernaum.

Ino Sapiti Jesusino Manga'da Si Biyag

⁶⁰ Wasin diningngaggino nebulunira ki Jesusino sinapi'na, oddu sikwara a nassapit si, "Ammenangke masillunino tulduna. Wara manggamma maddingngag si kunnayan?"

⁶¹ Massiki awana nituldu ki Jesus, ammuna a adadumulira, antuweno sinapi'na sikwara si, "Ma, kapa'la'daw yaw? ⁶² Mannanotinna nanu itandaka Abbingnga Tolaya sumulluwa muli sino naggabwatangku. ⁶³ Ino manga'da si biyag ino Espirituwi Dios, e awaningke damadamana tolay. Ino sinapikkuwera sikwayu, naggabwatira ammin sino Espirituwi Dios, antu gafuna, manga'dera si biyaya mannayun, nu kuruwandaw. ⁶⁴ Udde ana sikwayuweno ammera mangurug sikwak." Kunnenoyino sinapiti Jesus, se gagangaya ammuneno ammenera mangurug sikwana anna nu inyaneno mangilaku sikwana. ⁶⁵ Sinapikkappayi Jesus si,

“Antu gafuna a sinapikku sikwayu si awaningke makaang sikwaka mangurug, nu amme ipadandammi Ama sikwana.”

⁶⁶ Gafu sinaya sinapi'na, odduwera a nebulun ki Jesus a nattalekkud, e ammeran nebumbulun sikwana. ⁶⁷ Antu gafuna, sinapiti Jesus sino karadwera a adalanna si, “Ikkayu paye, manokayu pay?”

⁶⁸ Sinabbi Simon Pedro si, “Afu, waremmangke korwan si dumandanammi? Ikka pelangino manuldu sino manga'da si biyaya mannayun. ⁶⁹ Natalanggaggami si ikkeno nadosana dinunduni Dios sito lubag a matturay.”

⁷⁰ E kunni Jesus sikwara si, “Bakkangkadda ikkanakino namili sikwayuwa karadwa? Gampade ana kepayino tata sikwayuwa aripanni Satanas.” ⁷¹ Ino anggama sapitan, i Judas a abbingi Simon Iscariote, se massiki nu antuweno tata sino karadwera a piniliyi Jesus, antu kappeneno mangilaku sikwana.

7

Ino Kakkolakira I Jesus, Ammera Kepay Mangurug Sikwana

¹ Wasin nabalinin inoy, nannodoyubbelangi Jesus sey Galilea. Ammena inang sey Judea, se ammuna a ino pangafuwanirana Judyu sinay, angganda a papatayan.

² Udde wasin ara'niyennino fiyestana Judyu a ngananda si fiyestana Bawiyera,* ³ sinapitino kakkolakira i Jesus a lallaki sikwana si, “Manoka sito Galilea ta itanino adalannuwera sinay yan kakka'bawa akwannu. ⁴ Ino tolaya manggama maddinnamag, ammena magagyan sino bibissangnga lubun, se ammena kura maammuwano akwanna. Nu wara akwannu si kakka'baw, ipaitammad si ammina tolaiy.” ⁵ Kunnenayino sinapi'da se massiki ireno kakkola'nga, ammera kappay nangurug sikwana.

⁶ Wasinoy, kunni Jesus sikwara si, “Ammena kepay nada'ngeno tiyempoka umang sinay. Udde sikwayu, masiki sanna a tiyempo, damayuwa umang. ⁷ Ammena dama a kababannaddakayuveno tolaiyira sito lubag, udde sikwak, kababannaddak se sapitangkuveno kinarakka'nen akwanda. ⁸ Umangkayu mantu makifiyesta. Ammek kepay dama a umang se ammena kepay nada'ngeno tiyempok.”

⁹ Antuwenayino sinapiti Jesus, e natak sey Galilea.

Ino Netulduwi Jesus Sino Fiyestana Bawiyera

* **7:2** 7:2 Ino fiyesta a mingngan si Bawiyera, talingguwanino kabayangnga. Amminino Judyuwera, nangwera si bawira, e antuweno pagyananda takesi panandanda sino nallakaranino gagginafurera sino kalolowat sin nanawanda sey Egipto.

¹⁰ Wasin inanawino kakkolakira i Jesus a inang naki-fiyesta sey Jerusalem, sumalatannabbi Jesus a dumandan. ¹¹ Ino pangafuwanirana Judyu, iniintufu'da i Jesus sino fiyestaan. "Sintomat inoy?" kunda.

¹² Ino tolayira a naamung sinay, nadadumulira mappeafu sikwana. Aneno nassapitira si, "Nalawara tolayi Jesus," udde ino korwanira, sinapi'da si, "Bakkan, se balabaliyan-neno tolayira." ¹³ Udde adadumulira pelang se mattalawira si dingngaggannino pangafuwandera.

¹⁴ Wasin mattangngennino fiyesta, inangngi Jesus sino Templo e nanuldu sinay. ¹⁵ E nakka'bawino pangafuwani-rana Judyu e sinapi'da si, "Sintawino nappanna sino kinalaingnga, a ammena kena nadal?"

¹⁶ Wasin diningngaggi Jesusino sinapi'da, sinabbangngera si, "Ino itulduk sikwayu, bakkanna naggabwat sikwak, nu ammena lud naggabwat ki Dios a nanundun sikwak. ¹⁷ Ino manggamma mangwa sino panggammani Dios, antuneno mangammu nu naggabwat ki Diosino itulduk onnu sino nakangku pelang. ¹⁸ Se ino manuldu sino naggabwat sino nakammangkepay, tufukkanna pelangino kedayawanna. Udde ino manggam si madayawino nanundun sikwana, passiya gakkuruwino sapitanna anna awaningke poposunganna.† ¹⁹ Bakkangkaddi Moisesino nanga'da sikwayu sino lintig? Udde awaningke sikwayuwa manuntul sinaya lintig. Se nu tuntulandonad, ammera'ngad ngangatana papatayan."

²⁰ Sinabbino tolayira si, "Nansekan! Inya ma'lurino mangngangata mamapatay sikwam?"

²¹ Wasinoy, sinapiti Jesus si, "Namittak ke a nappabatunoy si natakis sino awna aggimwangan, e kapa'la'daw, ²² massiki ana kappayino akwandaw sinoya aw. Se aneno netuni Moises sikwayuwa inillalupa'na sino gagginafunera a kugitandonaddino abbindawira sino mekawaluwa awda. Massiki nu medemmu sino awna aggimwangan, akwandokappay. ²³ Nu antuweno akwandaw sino awna aggimwangan takesi tuntulandawino netuni Moises mappeafu sino kugit, sangkayu lang nabbungut sikwak gafu sino nariyangku sino taki'nenolalaki sino awna aggimwangan? ²⁴ Ammeyu nad balawannino naitayuwa inangwak, nu ammeyu lud dandammannino kinalawanna."

I Jesus Kaddino Kristo?

²⁵ Waso kunnenoy, ino korwanira a taga-Jerusalem, sinapi'da si, "Bakkangkad yawino tolaya anggammimo

† 7:18 7:18 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw: ...awan liwa'na.

pangafuwantamira a papatayan? ²⁶ Mayan nurepelanga manuldu sino kaodduwanna tolaya awana makkontara sikwana? Adasi ammura si antuweno Kristo a nekariyi Dios a gumamwang? ²⁷ Bakkan nakuy, se nanu gumamwangino Kristo, awangkanuwa mangammu sino paggabwatanna, udde iyana tolay, ammutam amminino naggabwatanna.”

²⁸ Wasinoy, nekokwa i Jesus a naddamit sino nanulduwanna sino Templo, e sinapi'na si, “Kundaw si ammurak anna ammuyu kappayino naggabwatangu. Udde ino kakuruwanna, bakkanna naggabwat so nakanguweno inangngangu sitaw, nu ammena lud aneno nanundun sikwak. Antuweno gakkuruwa naggabwatangu, udde sikwayu, ammeyu inammu. ²⁹ Udde ikkanak, amruk, se antuweno naggabwatangu, e antu kappayino nanundun sikwak sitaw.”

³⁰ Wasin sinapiti Jesus inoy, anggammino pangafuwandera si do'manda, udde ammera dama a akwan, se ammena kepay nada'ngeno tiyempona. ³¹ Udde massiki nu kunnenoy, odduwera a nangurug sikwana, e sinapi'da si, “Antu nakuyino Kristo. Se massiki nu wara korwana gumamwang, awan nakuy oddu si akwanna a kakka'baw amma sitawa tolay.”

Ino Nano'manda Nad Ki Jesus

³² Wasin diningngaggino Fariseowera inaya sapitannino tolayira mapeafu ki Jesus, ira andino pangafuwani-rana padi, dinundundeno gwardiyerana Templo a umang mano'ma ki Jesus. ³³ Gafu sinoy, sinapiti Jesus si, “Ammena mabayino pagyanangu sikwayu, e muliyakun sino nanundun sikwak. ³⁴ Iintufukanda'nga, udde ammera'nga masumpalan, se ammekayuna makaang sino pagyanangu.”

³⁵ Wasinoy, nakkakibikibebutino pangafuwani-rana Judyu a kunda si, “Sintodeno anganna a ammetamma masumpalan? Umang nakuy sino lulubbuna agyananino kasi Judyutamira ta tulduwanna kappayino bakkannira a Judyu a ana sinay. ³⁶ Kunna si iintufukantamma, udde ammetam masumpalan. Kunna kappay si ammetamma makaang sino pagyananna. Sanna nakuyino anggamma sapitan?” kunda.

Ino Keampariyanino Espirituwi Dios Si Danum

³⁷ Ino kauddiyana awna fiyesta, antuweno kapatian. Sinoya aw, natta'daggi Jesus e nekokwana a nassapit si, “Nu inyeno mauwaw, umang nad sikwak ta uminum ³⁸ se aneno nepeturakki Dios a kunna si, 'Massiki inyeno mangurug

sikwak, magyanna sikwaneno manga'da si biyaya kunnangke danuma kanayuna mabwal sino bitufut.' " 39 Ino anggama sapitannino danuma kunni Jesus, antuweno Espirituwi Dios a meya'dana sino manguruwira sikwana. Udde sinoya tiyempo, amme kepay neya'deno Espiritu, se ammena kepay nulyi Jesus sey langit ta madayaw.

Ammena Nakkakarunnenno Nakammino Tolayira Mappeafu Ki Jesus

40 Wasin diningngaggino tolaiyireno sinapiti Jesus, sinapitino korwanira si, "Gakkuruwa antuweno gumalabbuna aggtaronantam." 41 Ino korwanira, sinapi'da si, "Antuweno Kristo a dinunduni Dios." Udde ino pay korwanira, kunda si, "Bakkan, se naggabwat sey Galilea, e bakkan sinayino paggabwatanino Kristo. 42 Se kunnino nepeturakki Dios si iyaka i Ari David ino Kristo e meyanak sey Betlehem a lubbuni David si'in." 43 Antu gafuna, ammena nakkakarunnenno nakammino tolaiyira mappeafu ki Jesus. 44 Ino korwanira, angganda a do'man, udde awaningke makaturira mano'ma sikwana.

Ino Amme Panguruwanino Pangafuwanirana Judyu Ki Jesus

45 Wasinoy, nulyeno gwardiyerana Templo sino agyananino pangafuwanirana padi andino Fariseowera, e nebebutino nanundunira sikwara si, "Mayan ammeyu dino'man ta neiyandaw sitaw?"

46 E sinabbino gwardiyera si, "Awaningke kakunnenno addami'na!"

47 E sinapitino Fariseowera si, "Ma, massiki ikkayu, nabalabaliyangkayu kappepay? 48 Wara sikwamiya tatturay anna Fariseo a mangurug sikwana? 49 Ino odduwera a tolaiya nangurug sikwana, awaningke ammura mappeafu sino lintiddam. Kastigunira naddi Dios."

50 Agyanino tata sikwara a Fariseo a i Nicodemo a antuweno inang nakitataabbag ki Jesus si'in. Sinapi'na sikwara si, 51 "Udde sino lintiddam, ammena dama a paliwatannino tata tolai, nu ammetambu imbistigaran ta ammuntamino inangwana."

52 E netabbino bulunnera sikwana si, "Ma, taga-Galileaka kappay ta duffunannu? Adalannu kappenaddino nepeturakki Dios takesi maammuwannu si awaningke a gumalabbuna maggabwat sey Galilea." 53 Wasinoy, inanawiran sey balera.

8

Ino Napakomanino Bafaya Nalliwat

¹ Udde i Jesus, inang sey kulura Olivo. ² Waso kadarama'na, naggi'batti Jesus a nuli sino Templo, e inaribumbungan amminino tolayira sinay. Nattutturi Jesus, kasena nanuldu sikwara. ³ Wasinoy, ginamwangino korwanira a mamnesturuwerana lintig andino Fariseowera a niyang sino tata a bafaya dino'manda a nakidurug si bakkanna atawana. Nepata'dadda sino nara'langanino tolayira. ⁴ E sinapi'da ki Jesus si, "Afu, iyawa bafay, dina'ngamiya nakidurug si bakkanna atawana. ⁵ Kunnino lintiyi Moises si malapalappa'ngaddino kunnayana bafay kiyad si matay. Udde sikwam, sanneno masapi'nu?" ⁶ Kunnanoyino sinapi'da ki Jesus se angganda si wara paggafuwanda a midarum sikwana. Udde i Jesus, ag-gao'mabelanga panura'ngeno tamuruna sino lafuk.

⁷ Wasin patotonutandeno nappakibebut sikwana nu sanneno masapi'na, ginabwat e sinapi'na sikwara si, "Nu inya sikwayuweno awana liwa'na, antu naddino maunta a mallappag sikwana." ⁸ Kasena kappay ino'madda manurak sino lafuk.

⁹ Wasin diningngaddenaya sinapiti Jesus, nassittatera a inanaw a naunteno kalakayanda kiyad si inanawira ammin. Da Jesus pelangino natak annino bafaya aggata'daggepay sino a'langnga. ¹⁰ Ginabwati Jesus e sinapi'na sino bafay si, "Antomatiran? Awana natak si mangastigu sikwam?"

¹¹ "Awan, Afu," kunnino bafay.

E nekunni Jesus sikwana si, "Massiki ikkanak, ammetaka pay kastigun. Manokan lud, udde ammemun ipidwa a malliwat."

Ino Keampariyani Jesus Si Sirwat

¹² Wasin nanuldu kappayi Jesus sino tolayira, sinapi'na si, "Ikkanakino kunnangke sirwata mawwaldag sino nakamino tolayira sito lubag. Nu inyeno dumandan sikwak, ammena mallakad so lammuk se mawaldan sitawa sirwata manga'da si biyaya mannayun."

¹³ E sinapitino Fariseowera sikwana si, "Ammena makurug yana sapitannu se ta'daggannungkepayino baggim."

¹⁴ E netabbi Jesus si, "Massiki nu ikkanakungkepayino mana'dag sino baggik, gakkurubbayino sapitangku, se am mukino naggabwatangku annino ira'bungku. Udde sikwayu, ammeyu inammuweno naggabwatangku annino ira'bungku. ¹⁵ Ino akwandawa mangukum sikwak, nabakabakkan se dandammandopelangino maitayu. Udde sikwak, awana ukumangku. ¹⁶ Udde nu wara ukumangku,

fustuweno angnukungku, se bakkannappelangino mangukum, nu ammena lud ikkami anni Ama a nanundun sikwak. ¹⁷ Se neturak sino lintiddaw a kakuruwanino sapitannino adwera a tolay nu makkunneno ammakurudda. ¹⁸ Ino tata a mana'dag sikwak, ikkanakungkepay, e ino mekadwa, i Ama a nanundun sikwak."

¹⁹ Wasinoy, binebu'da si, "Sintawino agyanani Amama kunnu?"

E kunni Jesus si, "Ammerak gakkuruwa ammu anna ammeyu kappay ammuwi Ama. Se nannud ammurak, ammuyu naggappayi Amak."

²⁰ Sinapiti Jesus amminira yaw sin nanulduwanna sino Templo a ara'ni sino aggiitunganda si pirak. Udde massiki aneno pangafuwanira sinay, awana mano'ma sikwana, se ammena kepay nada'ngeno tiyempona.

Ino Sinapiti Jesus Sino Judyuwera A Ammera Nangurug

²¹ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Anawan-takayuna, e pakaiintufukanda'nga. Udde ammekayuna makaang sino agyanangu, se matekayuna a ammena napakomanino liwa'daw."

²² Antu gafuna, nattatarabbanino pangafuwanirana Judyu si, "Ansannada sinapit si ammetam makaang sino agyananna? Papatayannaneno baggina e?"

²³ Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Ikkayu, naggab-wakkayu sito lubag, e ino pelang mapeafu sito lubagino ammuyu. Udde ikkanak, naggabwatak sey langit, antuweno tangananino nakangu sikwayu. ²⁴ Antu gafuna, sinapikku si matekayuwa ammena napakomanino liwa'daw, se antuneno gakkuruwa makwa nu ammeyu kuruwana si ikkanakino sinapikku."

²⁵ "Ma, inyaka ma'lud?" kunda sikwana.

E sinabbi Jesus si, "Ino sinapasapikku sikwayu nangiyafu si'in kiyad sito ingkein. ²⁶ Oddu kappenaddino sapitanguwa mappaliwat sikwayu. Udde ino pelang ipakaam-muk sino tolayira sito lubag ino diningngaggu sino nanundun sikwak, a gakkurug amminino sapitannera."

²⁷ Udde ammera naawatan si i Dios a Amana ino sinapiti Jesus. ²⁸ Antu gafuna, sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Nanu itayaddaka Abbingga Tolay sino krus, kaseyuna maammuwan si ikkanakino sinapikku. Maammuwandona kappay si awana akwangku si maggabwat sino nakangu, nu ammek lud sapitampelangino netulduwi Ama. ²⁹ Ino

nanundun sikwak, kanayuna mebumbulun sikwak. Amenak pittatan, se ino kanayuna akwangku ino panggammanna." ³⁰ Odduwera a nangurug sikwana sin diningngadenaya sinapi'na.

Ino Mebilangira Si Gakagaka I Abraham

³¹ Wasinoy, sinapiti Jesus sino Judyuwera a nangurug sikwana si, "Nu mattalaginaggayuwa manuntul sino netulduk sikwayu, gakkuruwa ikkayuweno adalanguku. ³² Maammuwandawino kakuruwan mappeafu sikwak, e inaya kakuruwan, antuweno mappawaya sikwayu sino kinaaripandaw."

³³ Wasinoy, sinabbino Judyuwera si, "Gakagakarakami i Abraham, e awangkepay nangaripan sikwami. Sannu lang sapitan si mapawayangkami?"

³⁴ Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki sanna a tolaya malliwat, ino liwatino nangaripan sikwana. ³⁵ Ino aripan, damana a paanawan sino balayino nangaripan sikwana, udde ino abbingino makwan balay, ammena paanawan, se abbingnga si makkikiyad. ³⁶ Antu gafuna, nu ikkanaka Abbingi Diosino mangipawaya sikwayu sino kinaaripandaw, gakkuruingke a mawayangkayu. ³⁷ Ammuk si gakagakarakayuwi Abraham, udde massiki kunnenoy, anggandak kepaya papatayan, se ammayandawino sapitangku. ³⁸ Ino pelang nepaita i Ama sikwak ino sapitangku. Kunna kappayino akwandaw, se ino tuntulandaw ino diningngadaw sino amayu."

³⁹ Sinapitino Judyuwera si, "Awana korwan si naggaka sikwami, nu bakkampelangi Abraham."

Udde netabbi Jesus si, "Nu gakkurungngadda gakagakarakayuwi Abraham, tuntulandonaddino inangangwana. ⁴⁰ Se itandaw, anggandaka papatayan, nu sapitangku pelang sikwayuweno kakuruwana diningngaggu ki Dios. Bakkanna kunnenoyino inangwa i Abraham. ⁴¹ Inayira a akwandaw, kakunneno aggangweno gakkuruwa amayu."

E sinapi'da si, "Bakkangkamiya banayi, se tata ke ino amamiya i Dios."

⁴² Sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Nannud gakkuruwa i Diosino amayu, angganda'ngaggappay se antuweno naggabwatangku sin inangngangku sitaw. Bakkanna urekungkepayino inangngangku sitaw, nu ammena lud antuweno nanundun sikwak. ⁴³ Mayan ammeyu maawatanino sapitangku? On se ammeyu anggamma dingngaggan. ⁴⁴ Kakunnayuweno amayuwa i Ofag. Ino anggamma, antuweno anggandawa akwan. Gumapapatay nangiayafu

si'in kiyad sito ingkein. Kababannangngeno kakuruwan se passiya siriyo ana sikwana. Nu massisiri, tuntulanna pelangino gagangena, se sariyon anna antuweno fungalla ammina siri. ⁴⁵ Udde ikkanak, passiya gakkuruwino sapitangku sikwayu, e antuweno gafuna a ammerak kuruwan. ⁴⁶ Inya sikwayuweno mangita'dag si wara liwakku? Awan. Nu gakkurug ammina sapitangku, mayan ammerak kuruwan? ⁴⁷ Ino abbingira i Dios, dingngaggandeno sapitanna sikwara. Ino gafuna a ammeyu dingngaggannino sapitanna sikwayu, bakkangkayuwa abbingnga."

Da Jesus Anni Abraham

⁴⁸ Wasinoy, sinapitino pangafuwanirana Judyu ki Jesus si, "Gakkuruwingke ino sinapi'miya taga-Samariaka a kalingami,* anna naassaddangka kappay."

⁴⁹ "Ammek naassaddan," netabbi Jesus, "se dayawangkuwi Ama. Udde ikkayu, ayoyungandak. ⁵⁰ Ammek mappedayaw, udde aneno makammu sino kedayawangku, e antu kappeneno mana'dag sikwak anna mangukum sikwayu. ⁵¹ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, nu inyeno mangurug sito itulduk, ammenana matay si makkikiyad."

⁵² Wasinoy, sinapikkappayino Judyuwera si, "Awaninna daladudwami si gakkuruwa inassaggan. Massikira Abraham andino gumalabbunira si'in, natayira ammin, gam-pade sapitannu kepay si nu inyeno mangurug sino tuldum, ammeran matay. ⁵³ Nadayoka kad amma sino gagginafutamira a da Abraham andino gumalabbunira, a natayiran? Inyakangekun?"

⁵⁴ E sinabbi Jesus si, "Nu ikkana'ngaddino mipadayaw sino baggikungkepay, awana serbina. Udde i Ama a kundaw si Diosdaw, antuweno midayaw sikwak. ⁵⁵ Ammeyu inammu, udde ikkanak, ammukungke. Nu kungku nad si ammek inammu, massisiriya'ngad a kunna pay sikwayu. Udde gakkuruwa ammu, e akwangkuweno sapitanna. ⁵⁶ Maanggammingke i Abraham a gagginafuyu si'in sin naammuwana si maitananeno gamwanganku sito lubag, e gakkuruwa naitanan e maanggammingke."

⁵⁷ Sinapitino Judyuwera si, "Awangkepay limafuluneno runnu, e ansannuweno nita ki Abraham?"

⁵⁸ E sinabbi Jesus si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, sin amme kepay neyanaki Abraham, nagananakun."

* **8:48** 8:48 Ino Judyu, nappoporayandeno taga-Samariyera anna inammera a mebulun sikwara. Antu gafuna, ino sapitanda si kunnangke taga-Samaria i Jesus, nappoporera sikwana.

59 Antuweno na'namira si batu e lappagganda naddi Jesus, udde inalluweti Jesus† a inanaw sino Templo.

9

Ino Nappabattunoyani Jesus Sino Lalakiya Neyanaka Lappat

¹ Wasin malallakari Jesus, initaneno tata a lalakiya neyanaka lappat. ² E nappakibebutino adalannera si, "Afu, inyeno makwan liwat sino nalappattannenaya lalaki?"

³ E sinabbi Jesus si, "Bakkanna liwa'nenno nalappattanna, anna bakkangkappaya liwatino mapparana'ngera, nu ammena lud nalappat takesi maiteno pannakadama i Dios a mappabattunoy sikwana. ⁴ Akwantammaddino nepakweno nanundun sikwak se kunnangke aw kepay, a ino anggama sapitan, aggabiyayetangkepay. Se nanu matayetam, awaninna damatama akwan a kunnangke gafiya ammetam makatarabafu. ⁵ Udde kawarak kepay sito lubag, kakunnakino sirwata mawwaldag sino nakamma tolay."

⁶ Wasin sinapiti Jesus inoy, nalluppa sino lubag, e nepalluya'nga, kasena neaffuriyat sino mateno lappat, ⁷ e sinapi'na sikwana si, "Umangka mimutung sino nabisokunga addiyutan sey Siloe." (Ino anggama sapitanino Siloe, Dinundun.) Inang nimutungino lalaki, e sino nuliyanina sino balena, nakaiten.

⁸ Wasin initenno kalubbunannera andino nitera sikwana sin nappalimutanna si'in, sinapi'da si, "Bakkangkad yanino kanayuna aggatuttura mappalimut?" ⁹ Nekunnino korwanira si, "On, antu," udde kumpayino korwanira si, "Bakkan, udde nakkamutungira pelang."

Wasinoy, sinapitino lalaki si, "On, ikkanakin nappalimut si'in."

¹⁰ E nebebu'da si, "Anangka lang mantu makaita?"

¹¹ E sinabbangnga si, "Agyanino tolaya mingngan si Jesus, nepalluya'ngeno luppana sino lubag, kasena neaffuriyat sino matak, e sinapi'na si, 'Umangka mimutung sey Siloe.' Inangngak sinay, e wasin nimutungak, nakaitakumpay."

¹² E sinapi'da sikwana si, "Sintawino agyananna?"

"Inta, ammek ammu," kunnino lalaki.

Ino Nappakibebutano Fariseowera Sino Lalakiya Lappat Si'in

¹³ Waso kunnenoy, neyandeno lalakiya nabbattunoyino lappa'na sino Fariseowera. ¹⁴ Awna aggimwanganino

† 8:59 8:59 Ino tata kappaya anggama sapitanna yaw: ...nalefangngani Jesus...

nangwani Jesus si luyak a nepagasna sino lappattino lalaki. ¹⁵ E nebebutino Fariseowera sino lalaki nu sanneno nakwa sikwana a naariyeno lappa'na. E nepidwana a sinapit si, "Inafuriyatanneno matak si luyak, e wasin nimutungak, nakaitakumpay."

¹⁶ Antu gafuna, sinapitino korwanira a Fariseo si, "Amme dinunduni Diosino tolaya nangwa si kunnayan, se ammena tuntulannino lintig mappeafu sino awna aggimwangan." Udde ino korwanira, sinapi'da si, "Makaangwa kaddino minalliwat si kakka'bawa kunnayan?" E naggaradweran.

¹⁷ Gafu so kunnenoy, finu'ngaddangkappayino Fariseowera sino lalaki si, "Nu sikwam, sanneno masapi'nu mappeafu sikwana, se kunnu si nepabbattunoydaka?"

E sinabbangnga si, "Tata lura gumalabbun."

¹⁸ Udde amme kinuruwino pangafuwanirana Judyu si lappat si'in udde nabbattunoyin, antu gafuneno nappaayanda sino mapparana'ngera, ¹⁹ e nebebu'da si, "Abbindokad yaw? Gakkurug kadda lappat sin neyanakanna? Sanna mat ta makaita mantu?"

²⁰ E sinabbino mapparana'ngera si, "On, abbimmi pay yan, e gakkuruwa lappat sin neyanakanna. ²¹ Udde ammeme ammuweno gafuna a makaiten sito ingkein, anna ammeme kappay ammu nu inyeno nappabattunoy sikwana. Futandawingkepay sikwana se dokallingkena e ammunanino itabbangnera." ²² Antuwenoyino sinapi'da se matalawira sino pangafuwanirana Judyu. Se natatarabbanda si nu wara massapit si i Jesusino Kristo a nekariyi Dios, ammeran mebilang Judyu. ²³ Antu gafuna a sinapitino mapparana'ngera si antuwengkepayino paffutanda.

²⁴ Wasinoy, inayangkappayino pangafuwanirana Judyuweno lalakiya lappat si'in, e sinapi'da si, "Massapataka ki Dios si gakkuruwino sapitannu, se ino nappabattunoy sikwam, ammumi si minalliwat."

²⁵ E sinabbino lalaki si, "Ammek ammu nu minalliwat onnu bakkan. Ino pelang ammuk, lappattak si'in, udde sitoya, makaitakun."

²⁶ E binebu'da kappay sikwana si, "Sanneno inangwana sikwam a makaitakan?"

²⁷ E sinapi'na kappay si, "Sinapikku kenain sikwayu, udde ammeyu kuruwan. Ma, anggandokaggappaya dingngagan? Anggandokaggappaya mabbali si adalanna?"

²⁸ Wasinoy, nassapasapitanda si, "Ikka keneno adalanna, udde sikwami, adalandakamiyi Moises. ²⁹ Se ammumi si sinatabbi Diosi Moises, udde iyana tolai, ammeme inammuweno naggabwatanna."

³⁰ Sinapitino lalaki si, "Makka'bawak sitan. Nepabattunoydak, gampade ammeyummangke inammuweno naggabwatanna. ³¹ Ammutangkena si amme dingngagganni Diosino minalliwatira, udde dingngagganneno maddayawira sikwana annino mangwera sino panggammanna. ³² Makkiyad sin gafuna yo lubag, awana nadingngag si tolaya mappabattunoy si neyanaka lappat. ³³ Nu ammena nad naggabwat ki Dios, ammena nad makaangwa si kunnayaw."

³⁴ E sinapitino pangafuwanira sikwana si, "Neyanakka a minalliwat, e sandakami lang tulduwan?" Wasin sinapi'denoy, nepaanoran.

Ino Ammera Mangurug, Kunnangke Lappattira

³⁵ Wasin diningngaggi Jesus a nepaanoreno lappatta nepabbattunoyna, inintara'nga, e wasin sinumpalanna, sinapi'na sikwana si, "Mangurugga sino Abbingnga Tolay?"

³⁶ E sinabbino lalaki si, "Afu, ituldum nu inya takesi manguruwak sikwana."

³⁷ E sinapiti Jesus si, "Naitamun se antuweno makitatabag sikwam ingkein."

³⁸ "Afu, manguruwak sikwam," kunnino lalaki, e namalitura naddayaw sikwana.

³⁹ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus si, "Inangngak sito lubag ta melasinino ammera nangammu ki Dios andino nangammuwera sikwana. Ino ammera nangammu ki Dios a meyampariyira si lappat, pabbattunoyangkuwera ta makaitera. Udde ino makkun si ammura i Dios, kunnangke malappattirana."

⁴⁰ Ino Fariseowera a agyan sinay, diningngaddeno sinapi'na, e sinapi'da sikwana si, "Ma, anggammu kadda sapitan si lappakkami kappay?"

⁴¹ E sinabbi Jesus si, "Nannud gakkuruwa lappakkayu, awan nadda liwa'daw. Udde gafu se kundaw si makaitakayu, antu gafuna a ana kepayino liwa'daw."

10

Ino Neampariyani Jesus Sino Nalawara Gumaimut Si Karnero

¹ Wasinoy, niyampariyi Jesus a nassapit si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu. Nu wara kulunganino karnero e amme sumallungino tolay sino fustuwa lamwanganna, nu ammena lud munek sino alasangnga, gumatakaw anna tulisan inaya tolay. ² Se ino gumaimut sino karnerowera, sumallung sino fustuwa lamwangan. ³ Antuweno patallungannino gwardiya neno lamwangan, e ayanneno karneronera. E nu taiingngananner, maimunuwandeno

dami'na, e umaddanira sikwana, kasenera pallawanan. ⁴ Nu nelawannera ammin, ifuyu'nera e dumandanira sikwana, se ammureno dami'na. ⁵ Ammerangkelang kedandan-danan si korwana tolay, nu ammera lud mabbukal, se ammera inammuweno dami'na." ⁶ Antuweno amparyi Jesus sino tolayira, udde ammera naawatan nu sanneno anggama sapitan.

⁷ Wasinoy, niyampariggappayi Jesus a nassapit si, "Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ikkanakino kunnangke lamwangana sumallunganino karnerowera. ⁸ Amminira a naunta sikwaka nanuldu si bakkanna gakkurug, kunnangke gumatakawira anna tulisan. Udde ammayira kinuruwino karnerok. ⁹ Ikkanakino kunnangke lamwangan. Masiki inyeno sumallung sikwak, mesalakanira. Ireo kunnangke karneroka sumallung anna mallawan a kanayuna nalawarino garafanda. ¹⁰ Ino gakkanneno gumatakaw, awana korwan nu bakkampelangino mattakaw, mama-patay, anna manaral. Udde ikkanak, inangngak sitaw takesi maa'dan naddino tolayira si nalawara biyaya awana kakunnana.

¹¹ "Ikkanakino kalalawarana gumaimut si karnero. Ino nalawara gumaimut, iya'daneno biyangnga takesi mesalakanira. ¹² Udde nu ino mindag sino karnerowera ino matandanampelang a bakkannino makwan karnero, e nu wara itanna si sumarona atu, mabbukal e anawanneno indagganna a karnero. E katannino sumarona atuweno korwanira a karnero, e mawarawarakino korwanira. ¹³ Ino gafuneno nabbukalanino matandanana, bakkanna akwaneno karnerowera e ammenera ikalow. ¹⁴⁻¹⁵ Udde ikkanakino kalalawarana gumaimut si karnero. Se ino nangammuwangku sino karnerokira annino nangammuwanda sikwak, kakunnana kappayino nangammuwangku ki Ama annino nangammuwanna sikwak. E iya'dak kappayino biyaggu takesi mabiyayira. ¹⁶ Ana kappayino korwanira a karnerok a ammena kepay nedagga sito kulungan.* Iyangkuwera nad sitaw ta dingngagganda kappayino damikku, takesi mittateno kaaramunganda ammin e tata ke ino mimut sikwara.

¹⁷ "Tiddukannaki Ama se iya'dakino biyaggu takesi mangngangoliyak kappena. ¹⁸ Awaningke a makapapatay sikwak nu bakkanna urekungkepay, se aneno kalin-tiyangkuwa manga'da sino biyaggu e ana kappayino kalin-tiyangkuwa mappauli, se antuweno netuni Ama sikwak."

* **10:16** 10:16 Ino karnerowera a sapitanni Jesus sitaw, ino tolayira a bakkanna Judyu a mingngangkappay si Gentil.

¹⁹ Wasinoy, naggadwa kappayino Judyuwera gafu sinayira a sinapiti Jesus. ²⁰ Odduwera a nassapit si, "Inanset se naassaddan. Sanna ma'lura dingngaggandaw sitan sapitanna ya?" ²¹ Udde ino korwanira, sinapi'da si, "Ino naassaddan, ammera makasapit si kunnenoy. Damana kadda mappabattunoy si lappattino dimonyu?"

²² Wasin tiyempona irid, agyanin fiyesta sey Jerusalem a ngananda si fiestana Kewa'latanino Templo. ²³ Agyani Jesus sinoya fiyesta a malallakad sino Palayari Solomon sino Templo.† ²⁴ Inaribumbunganino Judyuwera, e sinapi'da si, "Naansa ma'nenno pitulduwannu sino kakuruwan? Ituldu-mun nad sikwami nu ikkeno Kristo a nekariyi Dios."

²⁵ E sinapiti Jesus si, "Netulduk kena sikwayu, udde ammeyu kinurug. Ino kakka'bawa inangwak gafu sino pannakadama i Ama, ireno mita'dag sikwak. ²⁶ Udde ammekayu mangurug se bakkangkayuwa karnerok. ²⁷ Se ino karnerokira, dingngaggandeno damikku e am mukira kappay. Antu gafuna, dumandanira sikwak, ²⁸ e a'dangkuwera si biyaya manayun. Ammerangke mekatway ki Dios si makkikiyad, e awangkappaya makafulat sikwara sikwak. ²⁹ Se i Ama a nitalak sikwara sikwakino kapatian si ammin,‡ e awaningke makafulat sikwara sino aggimuti Ama. ³⁰ Se ikkami anni Ama, mittatakami."

³¹ Wasin sinapiti Jesus inoy, na'nangkappayino Judyuwera si batuwa ilappadda nad sikwana. ³² E sinapiti Jesus si, "Odduweno nalawara inangwak sikwayuwa nepaangwa i Ama sikwak. Sanna sikwareno gafuna a lappaggandak?"

³³ E sinabbino Judyuwera si, "Bakkannino nalawara inangwamino pallappaggammi sikwam, nu ammena lurino pangababilannu ki Dios. Toleka pelang, udde ikunnamino baggim sikwana."

³⁴ Sinapiti Jesus si, "Udde aneno nepeturakki Dios sino kundawa lintiddaw mapeafu sino pangafuwandawira si'ina kunna si, 'Ikkanaki Dios, e sapitangku si dioskayu kappay. § ³⁵ Ammutam si ammenan maangkakweno nepeturakki Dios. Nu diosino nepingnganna sino tolayira a nappasapitanna sino sapi'na, ³⁶ sandolang sapitan si ababilangkuwi Dios gafu se sinapikku si ikkanakino Abbingnga? Se ikkanakino pinilina anna dinundunna sito lubag. ³⁷ Nu amme'ngad akwanino kakka'bawa paangwa i Ama sikwak, massiki nu ammekayu mangurug sikwak. ³⁸ Udde nu

† **10:23** 10:23 Ino Palayari Solomon, nalawa anna asodda passiyonganna tolay. Ino arinera, ara'ni si karadwa a metroweno kata'nanda. ‡ **10:29** 10:29 Ino sapitannino korwana manuskritu sino dami'na Griego: Se ino netalakki Ama sikwak ino kapapatian si ammin. § **10:34** 10:34 Salmo 82:6

antuweno akwangku, massiki ammeyu kuruwannino sapitangku, kuruwandonad yawa akwangkuwera, takesi maamuwandawa ana i Ama sikwak anna anappay sikwana.”

³⁹ Wasinoy, kinakkapanda kappaya do'mani Jesus, udde nalli'wa sikwara. ⁴⁰ Nuliyi Jesus sino dammangngeno wawwanga Jordan, inang sino pitta a nabbawtisarani Juan sino tolayira, e nagan sinay. ⁴¹ Odduwa tolaya inang sikwana. Sinapi'da si, “Awana inangwa i Juan si kakka'baw, udde gakkurug ammina sinapi'na mappeafu sitawa tolay.” ⁴² E odduwereno nangurug sikwana sinay.

11

Ino Natayani Lazaro

¹⁻² Agyanino makkakarolakira a nagan sey Betania a da Maria, Marta, anni Lazaro. Iyawa Maria, antuweno nisibug si bambangug sino takkiyi Afu Jesus, kasena finunatan sino abu'nga. Wasinoy, nalowani Lazaro, ³ e nanundunda Maria anni Marta si umang mangipakaammu ki Jesus, e sinapi'na si, “Afu, malowanino iiddukannuwa bulunnu.”

⁴ Wasin diningngaggi Jesus inoy, sinapi'na si, “Inaya kalona, bakkanna katayanino pattupakkanna, nu ammena lud nakwa inay takesi madayawi Dios anna madayawak kappaya Abbingna.”

⁵ I Jesus, iiddukannangke ino talluwera a makkakarolak. ⁶ Udde massiki diningngangnga a malowani Lazaro, ammena nalana inang se nayangkepay sinay si adwa aw, ⁷ kasena nekun sino adalannera si, “Muliyetamun sey Judea.”

⁸ “Afu, ammena kepay nabayino pallappaggan naddino Judyuwera sinay sikwam, gampade anggamu kepay muliyetam sinay?” kunda.

⁹ Udde sinapiti Jesus si, “Kadde, awana makwa sikwatam. Karadwa orattino tata si aw, e ammena meduffuweno tolaya mallakad si aw, se maiteno lakaranna. ¹⁰ Udde ino mallakad si gafi, meduffu, se awana sirwa'na.” ¹¹ E sinapikkappayi Jesus si, “Maturuwinni Lazaro a buluntam, udde angku gammiyan.”

¹² E sinapitino adalannera si, “Afu, nalawad nu maturug, se maariyeno kalona.” ¹³ Aridda si gakkuruwa naturuwi Lazaro, udde ino anggammi Jesus a sapitan, natayin.

¹⁴ Antu gafuna, sinapi'nan sikwara si, “Natayinni Lazaro, ¹⁵ udde nalawad se awanak sinay sin natayanna, takesi mattuyangngeno angguruddaw gafu sino itandaw. Ara, intamun ta antam itan.”

16 I Tomas a ngananda si Siping, sinapi'na sino bafu-lunnera a adalan si, "Mebulunetam sikwana, takesi nu papatayanda, matayetam pay ammin."

I Jesusino Mappaangngangoli Si Natay Annino Manga'da Si Biyag

17 Wasin ginamwanda Jesus sey Betania, naammuwanda si kappata awinni Lazaro a netanam. 18 Gafu se tallu ke a kilometroweno kaaroyuna Betania sey Jerusalem, 19 odduwera a taga-Jerusalem a inang namambay sikwara Marta anni Maria gafu sino natayanino kola'da.

20 Wasin diningngaggi Marta a ara'niyenda Jesus a gumawang, inangngira dinambal. Udde i Maria, natak sino balera. 21 Sinapiti Marta ki Jesus si, "Afu, nu nagyangka nad sitaw, ammena nad natayino kola'mi. 22 Udde massiki kundenoy, amruk si iya'dana i Dios sikwamino ingkelamanga arangngannu."

23 E sinapiti Jesus si, "Mangngangolineno kola'ngu."

24 "On, amruk si mangngangolina so uddina awa meyindan sino pangngangoliyanino amminira a natay," netabbi Marta.

25 E sinapikkappayi Jesus si, "Ikkanakino mappaangngangoli si natay anna ikkanakino manga'da si biyag. Ammina mangurug sikwak, massiki nu matayira, mabiyayira kappay si makkikiyad. 26 E amminira a aggabiyag, nu manguruwira sikwak, ammera matay si makkikiyad. Kuruwannu yaw?"

27 "On, Afu," kunni Marta, "kuruwangku si ikkeno Kristo a Abbingi Dios a nekarina a umang sito lubag."

Ino Nattangitani Jesus

28 Wasin sinapiti Marta inay, nuli sino balera, kinulafattanna i Maria, kasena nedumidumiya, "Ginamwangino Afutam e paayaddaka." 29 Wasin diningngaggi Maria inay, ginabwat e nakkangkama inang dinambal ki Jesus, 30 se ana kepera Jesus sino patabboka nanambalani Marta sikwana. 31 Ino tolayira a nagyan sino balaya namambay ki Maria, initareno ginabwatanna, e dinandananda, se aridda si umang sino tanam ta mattangit sinay.

32 Wasin ginamwangi Maria sino agyananda Jesus, namalitud sino a'langnga, e sinapi'na si, "Afu, nu nagyangka nad sitaw, ammena nad natayino kola'mi." 33 Wasin inita i Jesus si mattatarangi'da Maria andino bafulunnera, malowingke ino nakamma, 34 e sinapi'na si, "Sintawino nitanammandaw sikwana?"

E sinapi'da si, "Afu, antam itan." 35 E nattangippayi Jesus.

36 E sinapitino tolayira si, "Itandaw, dokallingke ino angngikalona ki Lazaro." 37 Udde sinapitino korwanira

si, "Nepabbattunoyneno lappatta tolay. Mayan awaningke inangwana takesi ammena nad natayi Lazaro?"

Ino Nangngangoliyani Lazaro

³⁸ Wasin ginamwangira sino tanam, nallalow kappayino nakamma. Agwefino nitanammanda a nagakutan si batu.

³⁹ "Ariyandaw yan batu," kunni Jesus.

"On, Afu, udde nabuyukin, se kappata awinna netanam," kunni Marta a kolakino natay.

⁴⁰ E sinapiti Jesus sikwana si, "Ammek kad sinapit sikwam, a nu mangurugga, maitammeno kedayawani Dios?"

⁴¹ Wasinoy, inarireno batu. Sinangawi Jesus, kasena nekun si, "Ama, mappasalamatak se dingngaggandak. ⁴² Ammuk si aggadingngaggandak, udde sapitangu yaw gafu sino tolayira sitaw, takesi kuruwanda si ikkeno nanundun sikwak."

⁴³ Wasin sinapi'nenoy, nekulawuna a nassapit si, "Lazaro, mallawangkan." ⁴⁴ E nallawanino nataya naburiburan si sinnunino kama'na andino takkina, e nababbaddangkappayino uluna. E sinapiti Jesus sino tolayira si, "Ubbarandaw takesi makaanawin."

Ino Nattatarabbanda A Pamapatayan Ki Jesus

(*Mat. 26:1-5; Mar. 14:1-2; Luc. 22:1-2*)

⁴⁵ Ino Judyuwera a inang namambay sikwara Maria, initara inaya inangwa i Jesus. Antu gafuna, oddu sikwareno nangurug sikwana. ⁴⁶ Udde ino korwanira, inangngira sino Fariseowera e netuldureno inangwa i Jesus.

⁴⁷ Waso kunnenoy, ino Fariseowera andino pangafuwani-rana padi, nepaayaddeno korwanira a pangafuwani-rana Judyu, e nattatarabbira. Sinapi'da si, "Sanna matino akwantam? Se inaya tolay, odduweno kakka'bawa akwana. ⁴⁸ Nu purayantam pelang, mangurungnga ammina tolay sikwana, e antuneno pabbalinda si afura. Dingngaggannino taga-Romera a matturay sikwatam, umangngirana sitaw, e darallandeno Templotam anna ammina patturayantam."

⁴⁹ Udde naddamiti Caifas, a afafuna padi sinoya run, e sinapi'na si, "Awaningke ammuyu. ⁵⁰ Ammeyu kad ammu si unoyneno tata ke ino matay ta mabiyayino kalubbunannera amma sino matayetam ammin?" ⁵¹ Inaya sinapiti Caifas, bakkanna naggabwat sino nakammangkepay, udde gafu se antuweno afafuna padi, nepelabbuni Dios sikwana si matena i Jesus takesi mabiyayino kalubbunanna a Judyu. ⁵² E bakkampelangino kalubbunanna a Judyu, nu ammena lud ammina abbingi Dios a magyan si palulubbun, takesi mittatera ammin.

⁵³ Nangiyafu sinoya aw, natatarabbanino pangafuwani-rana Judyu nu ansanda a mamapatay ki Jesus. ⁵⁴ Antu gafuna, amme nappaddara Jesus sey Judea, nu ammera lud inang sey Efraim, tata a lubbuna ara'ni sino danak. Antuweno nagananda Jesus andino adalannera.

⁵⁵ Ara'niyennino fiyestana Judyuwera a ngananda si La'wutan. Odduwera a inang sey Jerusalem a naggabwat si palulubun, takesi akwandeno gagangera a mappadulus sino baggira so liyena fiyesta. ⁵⁶ Pakaiintufukanda i Jesus, e wasin naaramamungira sino Templo, nakkakibikibebutira si, "Sanneno madandandaw? Ammenada gumamwang sito fiyesta ya?" ⁵⁷ Se ino pangafuwanirana padi andino Farise-owera, sinapi'da si nu wara makaammu sino agyanani Jesus, itulduna nad sikwara takesi ipado'mara.

12

*Ino Nisibuwani Maria Si Bambangug Sino Takkiyi Jesus
(Mat. 26:6-13; Mar. 14:3-9)*

¹ Wasin annamma aw kepay aseneno fiyestana La'wutan, inang kappera Jesus sey Betania a lubbuni Lazaro a nepangngangolina. ² E nidadanira si pamuwafanda Jesus, e i Marteno malla'gak. I Lazaroweno tata a makikkan sikwara Jesus.

³ Wasinoy, nangappa i Maria si kagadwana litrowa nangina a bambanguwa passiya nardo. E nesibungnga sino takkiyi Jesus, kasena finunatan sino abu'nga, e medadarngiyopino bangungnga sino balay. ⁴ Udde i Judas Iscariote a adalani Jesus a antuneno milaku sikwana, sinapi'na si, ⁵ "Sanna mat ta ammena ilaku inaya bambangug ta wara meya'da sino mekakallakkira? Se ino balorna, mekunna sino sweldu si tarun."* ⁶ Ino nassapitani Judas sinoy, bakkanna gafu se ikaloneno mekakallakkira, nu bakkan lud gafu se aso'dino kama'na. Se antuweno miggam sino pira'da, e gastunna nu anggama se antuweno gagan-gena.

⁷ Udde sinapiti Jesus ki Judas si, "Purayannu pelangi Maria. Se neyimfunnenaya bambangug takesi antuweno naunta a nelana sino baggik para sino ketanammangku. ⁸ Se ino mekakallakkira, kanayunira a ana sikwayu, udde ikkanak, ammek kanayuna ana sikwayu."

⁹ Waso kunnenoy, odduweno Judyu a naningngag si ana i Jesus sey Betania, antuweno inangngira sinay. Udde bakkampelangi Jesusino anda itan, nu ammera luggappay

* **12:5** 12:5 Ino sapitanna sino dami'na Griego, talluwatuta dinariyu a antuweno balorneno tandan si talluwatut si aw.

umang itani Lazaro a nepangngangolina. ¹⁰ Kunnantu, ino pangafuwanirana padi, nattatarabbandeno akwanda a mamapatekappay ki Lazaro, ¹¹ se gafu sikwana, odduweno Judyuwera a nekatway sikwara e nanguruwira ki Jesus.

Ino Nanayawanda Ki Jesus Sin Inanganna Sey Jerusalem

(*Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Luc. 19:28-40*)

¹² Wasi kadarama'na, diningngaggino odduwera a tolaya inang nakifiyesta si gumamwanginni Jesus sey Jerusalem. ¹³ E nappera si adonna ayog[†] ta umangngira dumambal sikwana, e nekulawura si, "Madandayawi Dios! Madandayokappenaddino dinunduni Afu Dios si pannakabaggina! Madandayawino Aritam sito Israel."

¹⁴ I Jesus, nattakay si ubbunna asnowa nepaappana. Antuweno neyakkuruwanino nepeturakki Dios si'ina kunna si,

¹⁵ "Ikkayuwa talubbuna Jerusalem, ammekayu mattalaw se gumamwanginnino Ariyuwa mattakay si ubbunna asno."[‡]

¹⁶ Ino adalanira i Jesus, ammera kepay naawatan si iyawa makweno meyakkuruwanino neturak. Udde wasin nuliya Jesus sey langit, antuweno nanandammanda sitawa neturak mappeafu sikwana e gakkuruwa nakwa sikwana.

¹⁷ Ino tolayira a nita sino nappaangngangoliyani Jesus ki Lazaro sin inayanna e nallawan, netulutuluyda a nipakaammu sino nakwa. ¹⁸ Antu gafuna, odduweno inang dinambal ki Jesus, se diningngaddenaya kakka'bawa senyal a inangwana. ¹⁹ Antuweno nattatarabbanino Fariseowera si, "Itandaw kadda, awana serbineno inangwatam. Se ammina tolay, dumandanira sikwana."

Ino Nipakaammuwani Jesus Sino Katayanna

²⁰ Agyanino bakkannira a Judyu a naggabwat sey Grecia a inang nakifiyesta sey Jerusalem ta dayawanda i Dios.

²¹ Inangngira ki Felipe a taga-Betsaida a sako'ma Galilea, e sinapi'da si, "Afu, anggammii nad tatabbanni Jesus."

²² Inangngi Felipe ki Andres ta itulduneno sinapi'da, kasera nabbuluna inang nituldu ki Jesus.

²³ E sinapiti Jesus sikwara si, "Nada'ngennino tiyempowa ikkanaka Abbingnga Tolay, medayawak sino katayangku.

[†] **12:13** 12:13 Bakkanna ayog, nu ammena lud tata klasena kayu sino lubbunna Judyu a kunnangke ayowino adonna. Ino adonna, neyafakkino korwanira sino kalasada anna newasiwatino korwanira a paddayora ki Jesus. [‡] **12:15** 12:15 Zacarias 9:9 Ino gagangena ari si'in, nu umara'niyera sino tata a lubbuna gubattanda, mattakayira si kabayu. Udde nu nalawarino nakanda sino lubbun, mattakayira si asno.

²⁴ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino katayangku, kunnangke ino kemulanino bukal. Se nu ammena memula, mittata pelang. Udde nu memula e madaral, mammunga si oddu. ²⁵ Nu ikalowino tolayino biyangnga sito lubag, matekappena. Udde nu ammena ikalowino biyangnga sito lubag, mabiyangnga si makkikiyad. ²⁶ Nu inyeno manggamma masserbi sikwak, dumandan nad sikwak, takesi massiki sintawino agyanangku, antu kappayino agyananna. E amminira a masserbi sikwak, dayawanni-rana i Ama.”

²⁷ Sinapikkappayi Jesus si, “Sitoya, makukungkulino nakangku, e sannadeno sapitangku? Adasi arangngangku si, ‘Ama, ili'wana'ngad sitawa makwana sikwak’? Ammena dama, se antuweno gakkagguwa inangngan sito lubag.”

²⁸ Kasena sinapit si, “Ama, akwannu pelang sikwakino anggammu takesi maiteno kedayawannu.”

E agyanino damita naggabwat sey langita kunna si, “Nepaitakino kedayawangku gafu sino inangwam, e ipaitak kappena gafuna sino makwa sikwam.”

²⁹ Ino tolayira a aggata'dag sinay, nadingngaddeno damit, e kunnino korwanira si addug. Udde ino korwanira, kunda si anghela makitatabbag sikwana.

³⁰ Wasinoy, sinapiti Jesus sikwara si, “Inaya diningngaddawa damit, bakkampelanga gafu sikwakino naddamitanna, nu ammena lud gafu sikwayu, takesi mangu-ruggayu. ³¹ Sito ingkein nada'ngennino kaukumanino tolayira sito lubagga ammera mangurug, sito ingkein nada'ngengkappayino naaffutani Satanas a matturay sikwara. ³² Udde nu ikkanak, nu metaya'nga, awisanguweno tolayira sino palulubbun ta manguruwira sikwak.”

§ ³³ Antuwenayino sinapiti Jesus, a nangipakaammu sino katayannana a metayag sino krus.

³⁴ Wasinoy, sinapikkappayino tolayira si, “Ino sapitannino lintiddam, mabiyayino Kristo si makkikiyad. Ansannu lang kun si metayangngad si krusino Abbingnga Tolay? Inya kappelud yana Abbingnga Tolay?”

³⁵ E sinapiti Jesus sikwara si, “Ikkanakino kunnangke sirwata mawwaldag sikwayu, e ammena mabayag e anawantakayu. Dumandangkayu nad sikwak se kawarak sikwayu takesi ammekayu malamlukan. Se ino mallakad si lammuk, ammena inammuweno ira'bunna. ³⁶ Sitoya a ayawak kepaya sirwat, manguruggayu nad sikwak takesi mabalikayu si tolaya mawaldanino nakanda.” Wasin

sinapiti Jesus inoy, inanawannera e ammenan nappadda sino tolayira.

Ino Amme Nanguruwanino Judyuwera

³⁷ Massiki odduwennino kakka'bawa senyala inangwa i Jesus a initeno tolayira, ammera kepay mangurug sikwana. ³⁸ Antuweno neyakkuruwanino nelabbuni Isaias si'ina kunna si,

"Afu Dios, kunnangke awaningke a mangurug sino sinapi'mi, e ammera kappay nepilingalingeno nepaitama pannakadamam."*

³⁹ Neturak kappayi Isaiasino gafuneno ammera nangu ruwana sinapi'na si,

⁴⁰ "Ilappattira i Dios e nepattagga'nenonakanda takesi ammera makaita anna makaawat onnu muli sikwana ta pabbattunoyannera nad."†

⁴¹ Kunnenayino sinapiti Isaias se initaneno kinadiosi Jesus si'in, e antuweno nassapitanna sino mapeafu sikwana.

⁴² Udde massiki kunnenoy, odduweno pangafuwanirana Judyu a nangurug ki Jesus. Udde ammera nepakaam muweno nanguruwanda se mattalawira si kastigunireno Fariseowera ta ammera mebilang si bafulundera a Judyu.

⁴³ Se aanggangdeno kedayawanda sino tolayira amma sino kedayawanda ki Dios.

Ino Kaukumanino Tolayira Gafu Sino Sapiti Jesus

⁴⁴ Waso kunnenoy, nekokwa i Jesusino nassapit si, "Ino mangurug sikwak, bakkannappelangino kuruwanna, nu bakkangkappelurino nanundun sikwak. ⁴⁵ Ino mangita sikwak, maitana kappayino nanundun sikwak. ⁴⁶ Inangngak sito lubagga kunnangke sirwat takesi ino manguruwira sikwak, ammera magyan sino lammuk.

⁴⁷ "Ino tolaya maningngag sino sapitangku udde ammena kuruwan, bakkannakino mangukum sikwana. Se ammek inang sito lubagga mangukum si tolay, nu ammek lud inang sitawa mangisalak sikwara. ⁴⁸ Udde aneno mangukum sino tolaya mammay sikwak anna amme mangurug sino sapitangkuwera. Inaya sapitangkuwera, iraneno mangukum sikwana so uddina aw. ⁴⁹ Se awana sinapikkuwa naggabwat sino nakangkungkepay, nu ammena luri Ama a nanundun sikwakino nituldu sino sinapikkuwera andino assapikku. ⁵⁰ Ammuk si ino tulduna, antuweno paggabwatanino biyaya mannayun. Antu gafuna, massiki sanneno itulduna a sapitangku, antu pelangino isapikku."

* 12:38 12:38 Isaias 53:1 † 12:40 12:40 Isaias 6:10

13

Ino Nunafani Jesus Sino Takkiyeno Adalannera

¹ Wasi tata si gafi liyeya mangiyafuweno fiyestana La'wutan, ammuwenni Jesus si nada'ngennino tiyempowa anawanna sito lubag ta muliyen ki Amana. Inaanggamangke ino tolenera sito lubag, e ipaitaneno agganggamma sikwara makkiyad sino katayanna.

² Wasinoy, mamuwadda Jesus andino adalannera. Nepadandamminni Satanas ki Judas a abbingi Simon Iscariote si antuwenoya gafiyo pappado'manna ki Jesus. ³ I Jesus, ammuna si neya'da i Amaneno ammina pannakadamana sikwana, e ammuna kappay si i Diosino naggabwatanna anna antu kappayino puliyannana.

⁴ Antu gafuna, natta'daggi Jesus, inarineno lumbonna, e nabbakwat si tuwalya. ⁵ Kasena nekwa si danum sino angngoran e neyafuna a munab sino takkiyeno adalannera, e finunatanerra sino tuwalya a nebakwa'na.

⁶ Wasin dina'ngenni Jesusi Simon Pedro, sinapi'na ki Jesus si, "Afu, mayan ikkamangke ino munab sito takkik?"

⁷ E kunni Jesus si, "Ammengkepema'lud maawatan yo akwangku, udde maawatannu kappenalang."

⁸ E sinapikkappayi Pedro si, "Ammenangke dama si ikkeno munab sito takkik."

Udde nekunni Jesus si, "Nu ammek unafan yan takkim, ammekan mebilang si adalanguk."

⁹ E sinapiti Pedro si, "Afu, nu kunnenoy, bakkampelang yo takkikino unafannu, nu bakkan lud massiki yo kamakku anna uluk."

¹⁰ Sinabbi Jesus si, "Ino tolaya nakadiyutin, ammenan nad mandadiyut, se nadalusin. Ino pelang takkina naddino maunafan. E ikkayu, nadalusangkayu ammin, fera pelangino tata." ¹¹ Ino gafuneno nassapitani Jesus si aneno tata a ammena nadalusan, se inammunanino mappado'mana sikwana.

¹² Wasin nabalininni Jesus a nunab sino takkirera, nealungnga kappayino lumbonna e nakituttuggappay sikwara. Kasena nebebu'na sikwara si, "Maawatandawino inangwak sikwayu? ¹³ Nganandak si Mesturu anna Afu, e nalawad yana sapitandaw se gakkuruwingke. ¹⁴ Nu ikkanaka Afu anna Mesturuyuweno nunab sino takkiyu, meannung nu kunnenoy kappayino akwandawa makkaunaunab si takki. ¹⁵ Inangwak inay ta wara tuntulandaw takesi akwandopayino kunneno inangwak sikwayu. ¹⁶ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, awana aripanna napatig amma sino amuna, e awangkappaya nadundun si napatig amma sino

nanundun sikwana. ¹⁷ Gafu se maawatandawiran inay, maanggangkayu nu akwandaw.”

¹⁸ Sinapikkappayi Jesus si, “Bakkanna ikkayu amminino nassapitangku, se am mukino nakandawa pinilik. Udde pinilitakayu ammin takesi meyakkuruwino nepeturakki Dios a kunna si, ‘Ino nakikkan sikwak, nabbali si kalingak.’”*

¹⁹ Sapitangku yaw sikwayu liyena a makwa, takesi nanu makwa, kuruwandaw si ikkanakino Kristo a dinunduni Dios. ²⁰ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, ino tolaya maningngag sino dundunangku, dingngaggandak kappay. E ino maningngag sikwak, dingngagganda kappayino nanundun sikwak.”

Ino Nassapitani Jesus Nu Inyeno Milaku Sikwana
(Mat. 26:20-25; Mar. 14:17-21; Luc. 22:21-23)

²¹ Wasin sinapitira i Jesus inoy, malowingke ino nakamma, e sinapi'na si, “Gakkurug yo sapitangku, aneno tata sikwayuwa milaku sikwak.” ²² Wasinoy, makkaititeno adalannera se ammera ammu nu inya sikwareno sapitanna. ²³ Ino nattuttud sino aruruwi Jesus, antuweno adalanna a iiddukannangke. ²⁴ E sinengyattani Simon Pedro ta futanna ki Jesus nu inya sikwareno sapitanna.

²⁵ Wasinoy, nassandiyinaya adalanna ki Jesus, e binebu'na si, “Afu, inya sikwamiyeno sinapi'nu?”

²⁶ E sinapiti Jesus sikwana si, “Ino panga'dangku sito isosoka tinapay, antuwenay.” E nesosoneno tinapay, asena neya'da ki Judas a abbingi Simon Iscariote.

²⁷ Addiwawa langi Judas sino tinapay, inunagginni Satanas sikwana. E nekunni Jesus sikwana si, “Kangkamanuwa akwanino ana sino nakammu.” ²⁸ Ino korwanira a makikkana adalanna, ammera naawatanino gafuna a kunnenoyino sinapi'na ki Judas. ²⁹ Gafu se i Judasino gumaiggam sino pira'da, ariyino korwanira si dundunanni Jesus a umang maggatang si maawadda sino fiyesta, onnu umang manga'da si pirak sino mekakallakkira.

³⁰ Wasin nakkaninni Judasino tinapay, nallawanin. Sin nallawananna, gafiyein.

Ino Bawuwa Tuni Jesus Sino Adalannera

³¹ Wasin inanawinni Judas, sinapiti Jesus si, “Ino makwana sikwak, antuweno mipaita sino kedayawangkuwa Abbingnga Tolay, e gafu sikwak, maita kappayino kedayawani Dios. ³² E nu ipaitakino kedayawani Dios, ipaitana kappayino kedayawangkuwa Abbingnga, e malana makwa.

* 13:18 13:18 Salmo 41:9

33 “Ikkayuwa abbingku, ammek mabayag sikwayu. Tufukanda'nga, udde sapitangku kappay sikwayuweno sinapikku sino pangafuwanirana Judyu si, ‘Ammekayu makaang sino umangnganku.’ 34 Antuyawino bawuwa itungku sikwayu. Makkaaanggangkayu nad. Kunna payino inangwaka manggam sikwayu, antu naddino akwandawa makkaaanggam. 35 Se nu makkaaanggangkayu, antuneno pangammuwanino ammina tolay si adalantakayu.”

Ino Nilabbunani Jesus Sino Piimaddani Pedro Sino Nangammuwanina Sikwana

(*Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Luc. 22:31-34*)

36 Wasinoy, nebuti Simon Pedro si, “Afu, sintomatino angannu?”

E sinabbi Jesus si, “Ammeka makadandan sikwak ingkein, udde dumandangka kappena.”

37 E sinapikkappayi Pedro si, “Afu, mayan ammek makadandan sikwam sito ingkein? Massiki nu matayak gafu sikwam, damana pelang sikwak.”

38 E sinapiti Jesus si, “Sapitannungkelang si massiki mateka para sikwak. Udde gakkurug yo sapitangku sikwam, ammena kepay mada'ngeno passirallotanino lalung, nami'luwannakunna a neimad.”

14

I Jesusino Dalana Umang Ki Amana

1 Wasinoy, sinapikkappayi Jesus sino adalannera si, “Ammekayu maddararan, nu ammeyu lud pattuyaggannino angnguruddaw ki Dios e pattuyaggandokappayino angnguruddaw sikwak. 2 Se odduwa pagyananna tolay sino balayi Ama sey langit, e mauntaka umang sinay ta midadanak si pagyanandaw. Ammek sapitan yaw nu bakkanna gakkurug. 3 E nu nedadaninnino pagyanandaw, muliyak kappena a mappa sikwayu takesi makiigyangkayu pay sikwak. 4 Ammuyunnino dalana umang sino umangnganku.”

5 Wasinoy, sinapiti Tomas si, “Afu, ammemi inammuweno umangngannu, e ansanneno angngammumi sino dalana umang sinay?”

6 E sinabbi Jesus si, “Ikkanakino dalan, se ikkanakino paggabwatanino kakuruwan andino manga'da si biyag. Awana makaang ki Ama, nu bakkannakino pangannanna. 7 Nu gakkuruwa ammurak, ammuyu payi Ama. E mangiyafu sito ingkein, gakkuruwa ammuyun anna inитайun.”

8 Wasinoy, sinapiti Felipe si, “Afu, ipaitammaddi Amam sikwami ta matalanggagami.”

⁹ E sinabbi Jesus si, “Felipe, nabayak sikwayu, gam-pade ammenak kepay inammu? Ino nangita sikwak, initanangkappayi Ama. Ansannu kappay sapitan si ipaitaki Ama sikwayu? ¹⁰ Ma, ammem kuruwan si anak ki Ama e ana kappayi Ama sikwak? Amminino sinapikku sikwayu, bakkanna naggabwat sino nakangkungkepay, nu ammena lud naggabwat ki Ama. Ammingkappaya akwangku, nepakwa i Ama a ana sikwak. ¹¹ Kuruwandonad si anak ki Ama e ana i Ama sikwak. Nu ammeyu kuruwan gafu sino sapitangku, kuruwandonad gafu sino kakka'bawira a akwangku.

¹² “Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki inyeno mangurug sikwak, akwana kappayino kakka'bawa akwangku. E ooddu kappayino damana a akwan amma sino inangwak, gafu se muliya'nga ki Ama. ¹³ E massiki sanneno arangngandaw ki Ama gafu sino nittatandaw sikwak,* akwangku takesi madayawi Ama mappeafu sino akwangkuwa Abbingnga. ¹⁴ Massiki sanneno arangngandaw sikwak gafu sino annala'daw sikwak, akwangkuwa akwan.”

Ino Nikariyani Jesus Sino Gumamwanganino Espirituwi Dios

¹⁵ Wasinoy, sinubburani Jesusino sapitanna si, “Nu gakkuruwa anggandak, akwandawino sapitangku. ¹⁶ E arangngangku ki Ama ta manundun si mepatali sikwaka manuffun sikwayu ta antuweno magyan sikwayu si makkikiyad. Ino Espirituneno anggangkuwa sapitan, e antuweno mangipakaammu sikwayu sino kakuruwan. ¹⁷ Ino tolayira a ammera mangurug sikwak, ammera dama a maa'dan sino Espirituwi Dios, se ammera maimunuwan anna ammera maammuwan. Udde ikkayu, ammuyun, se ara'niyen sikwayu e magyanna sikwayu.

¹⁸ “Massiki anawantakayu, ammetakayu purayan se muliya'nga kappay sikwayu. ¹⁹ Ammena mabayag e ammerakunna itanino ammera mangurug sikwak sito lubag, udde ikkayuwa mangurug, itanda'nga kappay. E gafu se mabiyayak kappena, mabiyaggayu kappay si makkikiyad. ²⁰ Nu mada'nganenaya aw, antuneno pangammuwandaw si anak ki Ama, anakayu sikwak, e anak kappay sikwayu. ²¹ Ino tolaya maningngag sito sapitangku e kuruwana, antuweno manggam sikwak. E ino manggam sikwak,

* **14:13** 14:13 Ino sapitanna sino dami'na Griego, massiki sanneno arangngandaw sino anggandak. Ino adwa kappaya anggamma sapitanna yaw: massiki sanneno arangngandawa pannakabaggik onnu massiki sanneno arangngandaw gafu sino tala'daw sino kalintiyangku.

angammampayi Ama. E angammangku kappepay, e ipakaammuk ammin sikwaneno mappeafu sikwak.”

²² Wasinoy, sinapiti Judas (bakkanni Judas Iscariote) si, “Afu, mayan ikkami pelangino pappakaammuwanu mappeafu sikwam a bakkan lud sino amminira a tolay sito lubag?”

²³ E sinabbi Jesus si, “Ino manggam sikwak, akwanneno sapitangku, e angammanni Ama. Kunnantu, ikkami anni Ama, umangkami magyan sikwana. ²⁴ Udde ino tolaya amme manggam sikwak, ammena akwanino sapitangku. Ammena naggabwat sikwakino netulduka dininggaddaw, nu ammena lud naggabwat ki Ama a nanundun sikwak.

²⁵ “Sapitangkuwera ammin yaw sito ayawak kepay sikwayu. ²⁶ Udde dundunanna i Ameno Espirituna a manuffun sikwayuwa mangipakaammu mappeafu sikwak. Antuneno manuldu sikwayu si ammينا ammeyu kepay inammu anna ipadandamma sikwayuweno ammينا sinapikku.

²⁷ “Ammekayu maddararan anna mattalaw, se pasiyanakngakuweno nakandaw. Ino siyana'nga nakamma iya'dak sikwayu, bakkannino kunnino tolayira sito lubag, nu ammena lud mekunna sino nasiyanakka nakangku. ²⁸ Dinninggaddawino sinapikkuwa anawantakayu udde muliya'nga kappay sikwayu. Nu gakkuruwa anggandak, maanggangkayu nad, se umangngak ki Ama a napatig amma sikwak. ²⁹ Dadanangkuwa sapitan yaw sikwayu, takesi nanu makwa, mattuyaggino angnguruddaw sikwak. ³⁰ Ammek bayannino makitatabbag sikwayu, se gumamwanginni Satanas a antuweno matturay sino tolayira sito lubag. Awana kalintiyanna sikwak, ³¹ udde purayangku sino akwana sikwak takesi maammuwan aminino tolayira si anggangkuwi Ama e akwangku aminino ipakwana sikwak.

“Ara, intamun ta umanawetamun sitaw.”

15

Ino Niyampariyani Jesus Sino Baggina Si Fungalla Ubas

¹ Wara sinoy, sinapikkappayi Jesus si, “Ikkanakino gakkuruwa fungalla ubas* e i Ameno mimut. ² Ariyanna ammينا tangaka ammena mammunga, udde ino tangakira a mammunga, ariyanneno korwana garangona a kunnangke dalusannera takesi umodduweno bungara.

* **15:1** 15:1 Sino Dadana Tulag, meyampariyino Judyuwera onnu gakagaka i Israel si mula a ubas (Salmo 80:8-18; Isaias 5:1-7), udde narakkattino bungana se sinalekkuranda i Dios, antu gafuna, bakkannireno gakkuruwa mula a ubas.

³ Kakunnayuweno tangakira a mammunga se nadalu-sangkayu gafu sino sinapikkuwa nattalaginad sino nakan-daw. ⁴ Mattalaginaggayu sikwak ta mattalaginarappay sikwayu. Ino tanganeno ubas, ammena mammunga nu naari sino fungalna. Kakunnayu kappay, ammekayu mammunga nu ammekayu mattalaginad sikwaka fungalla ubas.

⁵ "Ikkanakino kunnangke fungalla ubas e ikkayuweno kunnangke tangakira. Ino mattalaginarira sikwak, anappay sikwara, e mammungera si oddu. Udde nu awanak sikwayu, ammekayu makaangwa si nalawad. ⁶ Ino tolaya ammena mattalaginad sikwak, metakkufa kunnangke naariya tanga. Nu maganguwen, amunganda, kasera iramba sino afuy ta masikkulan. ⁷ Udde nu mattalaginaggayu sikwak anna aggadandammandawino sinapikku e akwandaw, massiki sanneno arangngandaw ki Ama, iya'dana sikwayu. ⁸ Nu mammungakayu si oddu, antuweno kedayawani Ama e antu kappayino mangipaita si gakkuruwa ikkayuweno adalanku. ⁹ Anggammantakayu a kunnangke ino ag-ganggammi Ama sikwak. Mattalaginaggayu nad sikwak takesi maammuwandawino agganggangku sikwayu. ¹⁰ Nu akwandawino sapitangku sikwayu, maammuwandawino agganggangku sikwayu. Kakunnana kappay sikwak, ak-wangku ammina sapitanni Ama, e maammuwangkunnino agganggamma sikwak.

¹¹ "Sinapikkuwera yaw sikwayu takesi mallang-gakkayungke a kunna pay sikwak. ¹² Antuyawino itungku sikwayu, makkaaanggangkayu a kunna payino agganggangku sikwayu. ¹³ Ino kadodokkallana agganggamma dama a ipaiteno tata tolai, nu matay takesi mabiyayino bafulunnera. ¹⁴ E ikkayuweno bafulungku nu akwandawino sapitangku sikwayu. ¹⁵ Sitoya, ammetakayu nganan si aripan, nu bakkan lud buluntakayu. Se ino aripan, ammena inammuweno dinandammino amuna, udde ammina dingingaggu ki Ama, sinapikku ammin sikwayu. ¹⁶ Bakkanna ikkayuweno namili sikwak, nu ammena lura ikkanakino namili sikwayu e dinotukantakayu takesi mammungakayu si oddu, e mabbalanayun naddino bungayuwa nalawad. Kunnantu, massiki sanneno arangngandaw ki Ama gafu sino nittatandaw sikwak, iya'dana sikwayu. ¹⁷ Antu kappay yawino itutungku sikwayu, makkaaanggangkayu nad."

Ino Pakkababannanino Ammera Mangurug Sino Nangu-ruwira

¹⁸ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus si, "Kababannad-dakayuneno tolaiyira a ammera mangurug sikwak, udde

ammekayu nad makka'baw sinay, nu ammeyu lud dandamman si kinababannaddak abbu. ¹⁹ Nannud nekunneno nakandaw sikwara a ammena mangurug, anggammadakayu nad se kakunnarakayu. Udde bakkanninna kakunnarakayu se pinilitakayuwa mekatway sikwara, e antuweno gafuna a kababannaddakayu. ²⁰ Dandammandonaddino sinapikku sikwayuwa awana aripanna napatig amma sino amuna. Nu nelopalope'dak, ilopalope'dakayu kappena. Nu ammera kinuruwino sinapikku, ammera kappena kuruwannino sapitandaw. ²¹ Akwandana ammin yaw sikwayu, gafu sino nittatandaw sikwak, se ammera ammuweno nanundun sikwak. ²² Nannud ammek inang sitawa nanuldu sikwara, bakkan nadda liwa'deno ammera panguruwan sikwak. Udde gafu se ginamwangak, awana parrasonda sino liwa'da. ²³ Ino makkababannag sikwak, kababannangnga kappayi Ama. ²⁴ Bakkan nadda liwa'deno ammera panguruwan sikwak, nu awan nadda nepaitak si kakka'bawa awana korwan si makaangwa. Udde massiki initareno inangwak, kababannaddakami anni Ama. ²⁵ Udde nakwa yaw, takesi meyakkuruwino neturak sino lintidda a kunna si, 'Kababannaddak, massiki awana gafuna.' "†

²⁶ E sinapikkappayi Jesus si, "Dundunangkuneno Espiritu a maggabwat ki Ama a manuffun sikwayu. Antuneno mangipakaammu sino kakuruwan mappeafu ki Dios, e ta'daggandak kappena. ²⁷ Massiki ikkayu kappay, ta'dagganda'nga se kiyad sin nangiyafuwangkuwa manuldu, nebumbulungkayu sikwak.

16

¹ "Dinadangkuwa sinapit sikwayu yaw takesi ammekayu mapa'latan sino makwana sikwayu e ammeyu ibbattanino angnguruddaw sikwak. ² Se ammerakayuna ibilang si bafulunda a Judyu. E mada'nganeno awa ino mamapatay sikwayu, nganannana si nalawara passerbina ki Diosino akwanna. ³ Kunnanenayino akwanda gafu se ammerakami ammu anni Ama. ⁴ Dinadangkuwa sinapit yaw sikwayu takesi nanu akwanda sikwayu, madandandaw si sinapikkun sikwayu."

Ino A'akwanino Espirituwi Dios

Sinubburangkappayi Jesusino sapitanna si, "Ammek sinapit yaw sikwayu si'in se naganak kepay sikwayu. ⁵ Udde sapitangkun sikwayu sito ingkein se gauuliyakun sino nanundun sikwak. Udde mayan awaningke sikwayuwa mabbebut nu sintawino anganku? ⁶ On, se malowino

† 15:25 15:25 Salmo 35:19; 69:4

nakandaw sino sinapikku. ⁷ Udde gakkuruwino sapitangku sikwayu, pallawarandokappay nu umanawak. Se nu ammek umanaw, ammena dama a gumamwangino manuffun sikwayu. Udde nu umanawak, dundunangkuna sikwayu. ⁸ Nanu gumamwang, ipakaammuna sino tolayira si nabbakabakkannino annandanda mappeafu sino liwat. Ipakaammuna kappay si nabbakabakkannino annandanda mappeafu sino kinagaddangku andino pangukumanna i Dios sikwara. ⁹ Mappeafu sino liwat, ipakaammuna si liwa'deno ammera nanguruwan sikwak. ¹⁰ Mappeafu sino kinagaddangku, ipakaammuna si gakkuruwa naggaddanggak. Ino pangammuwanda, umangngak ki Ama e ammerakunna maita. ¹¹ Mappeafu sino pangukumani Dios sino tolayira, ipakaammuna si naukumin e makastiguna i Satanas a turayino ammera mangurug.

¹² "Oddu kappenaddino anggangkuwa ituldu sikwayu, udde madyakkepaya dandammandaw. ¹³ Udde kadde, se nanu gumamwangino Espirituwi Dios a mangipakaammu sino kakuruwan, antuneno mifuyut sino nakandaw ta maammuwandaw amminino kakuruwan. Ino sapitanna, ammena maggabwat sino nakammangkepaya, nu ammena lud sapitannino diningngangnga ki Dios. E ituldunana kappay sikwayuweno makwa so maddagguna aw. ¹⁴ Madayawak gafu sikwana, se idutungngana sikwayuweno anggangkuwa ipakaammu. ¹⁵ Ammina akwi Ama, akwak kappay, antu gafuna a sinapikku si ino anggangkuwa ipakaammu ino idutungnga sikwayu."

Ino Kapataliyanneno Loneno Nakanda Si Nappelalota Langgak

¹⁶ Wasinoy, sinapikkappayi Jesus si, "Ammena mabayag e ammerakunna itan, udde ammena kappay mabayag e itandak kappena."

¹⁷ Ino korwanira a adalanna, nakkakibikibebutira si, "Sanneno anggamma sapitan? Kunna si ammena mabayag e ammetam maita e ammena kappay mabayag e itantamma kappay. E kunna kappay si gafu se umang ki Amana. ¹⁸ Sanneno anggamma sapitannino ammena mabayag? Ammetam ma'lud maawatan."

¹⁹ Ammuwi Jesus si angganda a mabbebut sikwana, antu gafuna, sinapi'na sikwara si, "Ma, makkakibikibebukkayu mappeafu sino sinapikkuwa ammena mabayag e ammerakunna itan e ammena kappay mabayag e itandak kappena? ²⁰ Gakkurug yo sapitangku sikwayu, matangikkayu anna mabbiningakayuna, udde maanggameno tolayira a ammera mangurug sikwak. Malowingke

ino nakandaw, udde mapataliyanna si nappelalota langgak.
²¹ Ino keampariyanna, ino bafaya gaaanak. Maddararan se nada'ngennino panakanna. Udde nanu mallawanino kalu'bit, kalyawannaneno lona, se maanggammingke gafu sino kalu'bit. ²² Kunna kappay sikwayu, malowino nakandaw sito ingkein. Udde makkaititetamma kappay, e nappelalo'nenno langga'daw. E awanna makaari sinaya langga'daw.

²³ "Nanu mada'nganenaya tiyempo, awanin nadda ibebu'daw sikwak. Gakkurug yo sapitangku sikwayu, massiki sanneno arangngandona ki Ama, iya'danana sikwayu gafu sino nittatandaw sikwak. ²⁴ Makkiyad sito ingkein, awangkepay inarandaw gafu sino nittatandaw sikwak. Sitoya, marangkayu ta maa'dangkayuna takesi maanggangkayungke."

Ino Nangaffutani Jesus Sino Matturay Sito Lubag

²⁵ Wasinoy, sinubburani Jesusino sinapi'na si, "Amminino sinapikku sikwayu, passiya amparyino nepassapikku. Udde mada'nganeno awa ammek iyamparyino sapitangku sikwayu, nu ammek lud sapitanningke a ipakaammu sikwayuweno mappeafu ki Ama. ²⁶ Nanu madatangngenoya aw, antuneno parangngandaw gafu sino nittatandaw sikwak. Bakkanna'ngaddino marang ki Ama para sikwayu, ²⁷ se anggammadakayuwi Ama, gafu se anggandak anna kuruwandokappay si naggabwatak sikwana. ²⁸ Gakkuruwa naggabwatak ki Ama e inangngak sito lubag, e sitoya, anawangku yo lubag ta muliyak ki Ama."

²⁹ Waso kunnenoy, sinapitino adalannera si, "Itannu, maawatamminnino sinapi'nu se ammemun neyamparig. ³⁰ Sitoya, ammunin si ammun ammin. Massiki ino ana sino nakammiya ibebu'mi nad sikwam, ammunun. Antuweno panguruwammi si naggabwakka ki Dios."

³¹ Sinapiti Jesus si, "Manguruggayun? ³² Se ara'niyennino tiyempowa makakarawekayu. Tatatata sikwayuweno umang sino balenangkepay, e matakak. Udde ammek gakkuruwa matak, se kanayuna ana i Ama sikwak. ³³ Sinapikku yaw sikwayu takesi massiyanakkino nakandaw gafu sino nittatandaw sikwak. Padyatandakayuneno tolayira a ammera mangurug sikwak, udde pattuyaggandonaddino nakandaw, se inaffukkunnino matturay sito lubag."

¹ Wasin sinapiti Jesus sinoy, sinangaw sey langita mikararag si, "Ama, nada'ngennino tiyempok. Ipaitamino kedayawangkuwa Abbingngu takesi ipaitak kappeneno kedayawannu. ² Se neya'dam sikwakino kalintiyana matturay sino ammina tolay, takesi a'dangku si biyaya mannayunino ammina tolaya netala'ngu sikwak. ³ E antuyawino biyaya mannayun, ino pangammuwanda sikwam a tata ke a gakkuruwa Dios annino pangammuwanda kappay sikwak a Jesu Kristo a dinundunnu. ⁴ Nepaitak sito lubaggino kedayawannu, se inangwak amminino nepakwam sikwak. ⁵ Sitoya, Ama, pulindak sitan agyanannu takesi medayawak kappay a kunneno nedayawangku sin nagyanangku sikwam sin ammena kepay naparatu yo lubag."

Ino Nikararani Jesus Sino Adalannera

⁶ "Ino tolemira a pinilim sito lubagga netala'ngu sikwak, nepakaammuk sikwareno kinadiosnu. Tolemira, e netala'nguwera sikwak. Kinuruddeno sinapi'nu, ⁷ e sitoya, naammuwandan si ikkeno naggabwatanino ammina inangwak anna sinapikku. ⁸ Se kinuruddeno netulduk sikwara a sinapi'nu sikwak, e ammuran si ikkeno naggabwatangku anna ikkeno nanundun sikwak.

⁹ "Ino ikararangku, bakkanna ammina tolay, nu ammena lurino tolayira a netala'ngu sikwak, se akwamira. ¹⁰ Ammina akwak, akwamira kappay, e ammina akwam, akwakira kappay, e madayawak gafu sikwara. ¹¹ Sitoya, anawangku yo lubag e muliyak sikwam, udde ino tolayira a netala'ngu sikwak, matakira sito lubag. Ikka a nadiosana Ama, imutannuwera sino pannakadamam takesi mittateno nakanda a kunna payino nakanta. ¹² Sin agyanangku sikwara, inimukkuwera gafu sino pannakadamama neya'dam sikwak. Awaningke sikwara a nekatway sikwak, fera pelangino tata a manggamma mekatway, takesi meyakku-ruwino neturak sino sapi'nu.

¹³ "Sitoya, ara'niyennino puliyangku sikwam. Antu gafuna, sapitangku yaw sikwam takesi dingngaggandera liyekira a anawan takesi maanggammirangke a kunna pay sikwak. ¹⁴ Netulduk sikwareno ammina sinapi'nu sikwak, antu gafuna a kababannireno tolayira a ammera mangurug sikwak, se nekunnera sikwaka tangananino nakanda sino nakammeno ammera mangurug. ¹⁵ Ammek arangngan si iyanomira sito lubag, nu ammek lud arangngan si imutannuwera takesi ammayira affutanni Satanas. ¹⁶ Se amme nekunnenno nakanda sino nakammino tolayira a ammena mangurug, se nekunnera sikwak. ¹⁷ Gafu sino sapi'nuwa kakuruwan, ilasinnuwera sino narakkat takesi

akwanda pelangino panggammannu, se passiya gakkuruwino sapi'nu. ¹⁸ Dundunangkuwera si umang manuldu sino sapi'nu sino tolayira sito lubag a kunna payino nanundunannu sikwak. ¹⁹ Iya'dak sikwamino baggik ta matayak para sikwara takesi melasinira sino narakkat ta akwanda pelangino panggammannu.”

Ino Nikararani Jesus Sino Amminira A Mangurug

²⁰ “Bakkampelang yo adalanguwereno ikararangku, nu ammena lud amminirana a mangurug sikwak gafu sino ituldura mappeafu sikwak. ²¹ Ama, ikararaggu si mitata naddino nakanda a kunna payino nakanta, takesi kuruwannino tolayira si ikkeno nanundun sikwak. Mitatera nad sikwata a kunneno anak sikwam anna anaka sikwak. ²² Neya'dak sikwareno pannakadama a neya'dam sikwak, takesi mittateno nakanda a kunna payino nakanta. ²³ Anak sikwara e anaka kappay sikwak takesi mittatengke ino nakanda, takesi maammuwannino tolayira sito lubag si ikkeno nanundun sikwak, e maammuwanda kappay si nekunneno agganggammu sikwara sino agganggammu sikwak.

²⁴ “Ama, anggangku si ino tolayira a netala'ngu sikwak, mesapatira sikwak sey langit ta itandeno kinadosku. Inaya kinadosku, neya'dam sikwak se inanggammannak sin ammena kepay napatatu yo lubag.

²⁵ “Ama a naggaddang, ino ammera mangurug sikwak, ammeraka inammu. Udde ammutaka, e iyawira a adalangu, ammura si ikkeno nanundun sikwak. ²⁶ Se nepakaammuk sikwareno kinadosnu, e pakadadaggananguweno ipakaammuk sikwara takesi makkaaanggammira a kunna payino agganggammu sikwak, e ana'nga sikwara si makkikiyad.”

18

Ino Nano'manda Ki Jesus

(*Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-52; Luc. 22:47-53*)

¹ Wasin nasinduwenni Jesus a nakkararag, inanawira andino adalannera e naddammangira sino alungunga Kidron. Aneno nafudduka kayuwa olibo sinay, e antuweno inangganda.

² I Judas a nilaku ki Jesus, ammuneno agyananda se dayandana umanda Jesus andino adalannera sinay. ³ Antu gafuna, inangngi Judas sinaya nifuyut sino sindaluwera andino gwardiyana Templo a dinundunino pangafuwani-rana padi andino Fariseowera. Nassirwatira anna nar-masira.

⁴ Gafu se ammuwi Jesus amminino makwa sikwana, inangnera dinambal e sinapi'na si, "Inyeno tufukandaw?"

⁵ E kunda si, "I Jesus a taga-Nazaret."

"Ikkanak," kunni Jesus. I Judas a nilaku sikwana, nakita'dag sino sindaluwera. ⁶ Assapi'langi Jesus si "Ikkanak," ninunurira e naletwarira.

⁷ Wasinoy, nebebukkappayi Jesus si, "Inya ma'lurino tufukandaw?"

E sinapi'da kappay si, "I Jesus a taga-Nazaret."

⁸ "Ikkanak kungkummangke sikwayu," kunni Jesus. "Nu ikkanakino tufukandaw, ammeyu nad idagga yo bafu-lungkuwera." ⁹ Antuweno sinapi'na takesi meyakkuruwino sinapi'na sino Amana si awaningke nawawan sino tolayira a neta'nga sikwana.

¹⁰ I Simon Pedro, agyanino sase'na, e sinu'nu'na, e binakangnga i Malco a aripannino afafuna padi, e nagin-garanino diwanana layangnga. ¹¹ Sinapiti Jesus ki Pedro si, "Iyalangngu yan sase'nu. Aringngu nalang si am-mayangkuweno ipalawumi Ama sikwak?"

Ino Ina'langani Jesus Ki Anas

¹² Wasinoy, ino sindaluwera, ino kapitanda, andino gwardiyerana Judyu, dino'manda i Jesus e binaluddeno kama'na. ¹³ Ino palunguwa niyangnganda i Anas a katuwangani Caifas a afafuna padi sinoya run. ¹⁴ I Caifasino nassapit sino Judyuwera si unoyneno tata ke ino matay ta mabiyayino kalubbunannera.*

Ino Pittaneno Niimaddani Pedro Ki Jesus

(Mat. 26:69-70; Mar. 14:66-68; Luc. 22:56-57)

¹⁵ Da Simon Pedro annino tata kappaya adalani Jesus, dinandanira sikwana. Inaya bulunna, ammuneno afafuna padi, antu gafuna, nebulun ki Jesus a sinallung sino alasangngeno kalawatanna balay. ¹⁶ Udde i Pedro, natak sino lasin. E nuliyeno bulunna, e sinatabbangngeno bafaya mindag sino lamwangan nu dama i Pedro a sumallung, kasena nepatallung. ¹⁷ E sinapitino bafay ki Pedro si, "Bakkangka kaggappayino adalannenaya tolay?"

"Bakkan," kunni Pedro.

¹⁸ Gafu se la'bat sinoy, nafuyino aripannira andino gwardiyera, e naggarenuwera. E inang kappayi Pedro a nakigarenu sikwara.

Ino Nimbistigarano Afafuna Padi Ki Jesus

(Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Luc. 22:66-71)

* 18:14 18:14 Jn. 11:49-50

¹⁹ Wasinoy, ino dadana afafuna padiya i Anas, inimbistigarna i Jesus mappeafu sino adalannera annino tulduna. ²⁰ E sinabbi Jesus si, "Ammina netulduk, sinapikku so a'langino tolayira. Kanayunaka manuldu sino pakkakarampattan amminino Judyu a sinagogara annino Templo. Awaningke a sinapikku si likilikud. ²¹ Mayan ikkanakino pabbebutannu a bakkannino tolayira a naningngag sikwak? Ira naddino pabbebutannu se inammureno sinapikku."

²² Wasin sinapiti Jesus inoy, sinipangngino tata a gwardiya, e sinapi'na si, "Ansanna lang kunnayanino annabbangngu sino afafuna padi?"

²³ E sinapikkappayi Jesus sikwana si, "Nu wara narakkat sino sinapikku, sapitannu. Udde nu gakkuruwino sinapikku, mayan sinipangngak?"

²⁴ Waso kunnenoy, nepeiyangi Anasi Jesus a aggabalud ki Caifas a afafuna padi.

Ino Niimaddangkappayi Pedro Ki Jesus

(Mat. 26:71-75; Mar. 14:69-72; Luc. 22:58-62)

²⁵ I Pedro, agyangkepay sinaya maggarenu, e nabbebutino korwanira sikwana si, "Bakkangka kaggappayino tata adalannenaya tolay?"

"Bakkan," kungkappayi Pedro a neimad.

²⁶ Ino tata a aripannino afafuna padi, a wayi kappayino giningarani Pedro, sinapi'na si, "Bakkangka kaddino tata a initaka mamumbulun sikwana sino fudduk?"

²⁷ Udde neimaggappayi Pedro, e nassirallotinnino lalung.

Ino Ina'langani Jesus Ki Gubernur Pilato

(Mat. 27:1-2, 11-25; Mar. 15:1-15; Luc. 23:1-25)

²⁸ Waso gigi'battin, neanawino pangafuwanirana Judyuwi Jesus sino balayi Caifas, e neyanda sino balayi Gubernur Pilato. Udde ammera sinallung sino balena gubernador, gafu sino gagangera a nu sumallungira sino balena bakkanna Judyu, ammera dama a makikkan sino fiyestana La'wutan se mebilangira a nadakkt. ²⁹ Gafu sinoy, nallawani Gubernur Pilato a nakitatabbag sikwara, e sinapi'na si, "Sanneno ipaliwa'daw sitana tolay?"

³⁰ E sinabbino pangafuwanira si, "Nu bakkan nadda minalliwat, ammemi nad neyang sikwam."

³¹ E sinapiti Pilato sikwara si, "Ikkayu pelangino makammu, ukumandawingkepaya metuntul sino lintid-daw."

E sinabbadda si, "Udde ikkamiya Judyu, awana kalin-tiyammiya mamapatay si tolay." ³² Kunnenoyino nakwa takesi meyakkuruwino sinapiti Jesus mappeafu sino ipatena.

³³ Waso kunnenoy, sinallung kappayi Pilato sino balena, e nepaayangnga i Jesus. E nebebu'na si, "Ikkeno Arina Judyu?"

³⁴ E sinabbi Jesus si, "Iyana ibebu'nu, naggabwakkad sino nakammu onnu wara korwana nassapit sikwam?"

³⁵ E sinapiti Pilato si, "Ma, aringngu si Judyuwak? Ino kalubbunannu andino pangafuwanirana padiyu, ireno nangidarum sikwam sikwak. Sanna ma'lurino liwa'nu?"

³⁶ E sinabbi Jesus si, "Ino kinaturek, tanganan sino turayira sito lubag. Se nannud ariyak sito lubag, nakiyuba'naddino tolekira takesi ammera'ngad dino'manino Judyuwera. Udde ino kakuruwana, bakkan sito lubaggino naggabwatanino kinaturek."

³⁷ "Nu kunnenoy, arika mantu?" kunni Pilato.

E sinapiti Jesus si, "Ikkeno nassapit si ariyak. Ino gafuna a inangngak sito lubagga neyanak, takesi ipakaammukino kakuruwan. Massiki inyeno manggam sino kakuruwan, dingngaggandeno sapitangku."

³⁸ "Adasi wara kakuruwan?" kunni Pilato.

Wasinoy, nallawangkappayi Pilato, e sinapi'na sino Judyuwera si, "Awaningke a naammuwangku si liwa'na. ³⁹ Udde aneno gagangeyuwa kadda fiyestana La'wutan, wara ilawangku si tata balud. Anggandomantu ta pallawanangkuweno ariyuwa Judyu?"

⁴⁰ "Bakkan yan! I Barrabasino anggammiya ilawannu," kunda a nekulawu. I Barrabas, gumattakawa nangontara sino gubiyernu.

19

Ino Nassapitanda Si Matena I Jesus (Mat. 27:26-31; Mar. 15:16-20)

¹ Waso kunnenoy, nepasiwa'watti Pilatowi Jesus sino sindalunera. ² E binalikokawandeno nasasit, e nesinga'da ki Jesus a kunnangke koronana, kasera kappay nepabarawasi si nalibaga a kunnangke barawasina ari. ³ E napatapataliyera a inara'ni sikwana a nassapit si, "Madayoka nadda Arina Judyu," e sinipasipanda.

⁴ Wasinoy, nallawangkappayi Pilato, e sinapi'na sino Judyuwera si, "Itandaw, ipaa'langkuna sikwayu takesi maammuwandaw si awana amruk si liwa'na." ⁵ E nallawani Jesus a nasingatan si asit anna nabbarawasi si nalibaga. E sinapiti Pilato sikwara si, "Itandaw yawa tolay."

⁶ Wasin initenyo pangafuwanirana padi andino gwardiyera i Jesus, nekulawura si, "Papatayannun! Ilansam si krus!"

Udde sinapiti Pilato sikwara si, "Ikkayungkepeman-tuweno milansa sikwana si krus, se nu ikkanak, awana ammuk si liwa'na."

⁷ E sinapitino Judyuwera si, "Udde aneno lintimmi, e gafu sinaya lintig, matenad, se sinapi'na si antuweno Abbingi Dios."

⁸ Wasin diningngaggi Pilatowenaya sinapi'da, nangkakatalaw. ⁹ E sinallung kappay sino balena e nebebu'na ki Jesus si, "Sintoma'lurino naggabwatannu?" Udde amme sinabbi Jesus. ¹⁰ "Mayan ammeka sumabbag?" kunni Pilato. "Ammengkad ammu si aneno kalintiyangkuwa mangipalawan sikwam onnu mangipalansa sikwam si krus?"

¹¹ E sinabbi Jesus si, "Awana kalintiyannu sikwak nu amme nad neya'da i Dios. Antu gafuna, ino nangiyalawat sikwak sikwam, nadammattino liwa'na amma sikwam."

¹² Wasin diningngaggi Pilato inoy, anggammangkein si ipalawanna i Jesus. Udde ino Judyuwera, nekulawuraman a nassapit si, "Nu pallawanannu yan, gakkuruwingke si ammem ta'dagganino Emperador, nu bakkan lurino kalingana. Se massiki inyeno massapit si ariyeno bagginangkepaya, mekontara sino Emperador."*

¹³ Wasin diningngaggi Pilatowenaya nekulawura, nepalawanna i Jesus sino balena, kasena inang nattuttud sino attutturanna ukum. Inaya attutturanna ukum, agyan sino natuping si batuwa minggan si Gabata sino dami'na Judyu. ¹⁴ Sin nattutturanna sinay, arani'yen si tangganaw sino awa pidadananino Judyuwera para sino fiyesta. Sinapiti Pilato sino Judyuwera si, "Antuyawino ariyu."

¹⁵ Udde neangkakulawura si, "Papatayannun! Papatayan-nun! Ilansam si krus!"

E nebebuti Pilato sikwara si, "Anggandaw ta pelansakino ariyu si krus?"

E sinabbino pangafuwanirana padi si, "Awana korwan si arimi nu bakkampelangino Emperador."

¹⁶ Antuweno neyalawatimpelangi Pilatowi Jesus sikwara ta melansara si krus.

Ino Nelansani Jesus Sino Krus

(Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Luc. 23:26-43)

¹⁷ Wasinoy, inappennino sindaluwera i Jesus, e nepabut-tundeno krusna, e neyanda sino kulura ngananda si Agyananna Takata'nga Ulu, a Golgoteno nganna sino dami'na Judyu. ¹⁸ Antuwenayino nilansanda ki Jesus sino

* **19:12** 19:12 I Emperador Tiberio sey Romeno nanotuk ki Pilato si gubernador sey Judea, e agyanino turena a mari ki Pilato nu wara pakkuranganna.

krus. E agyangkappayino adwera a lalaki a nelansara sino krusdera, e nepattangara i Jesus sikwara.

¹⁹ Aneno neturakki Pilato a nepeekwana sino krusi Jesus a kunna si, "I Jesus a taga-Nazaret, ino Arina Judyu."

²⁰ Odduwa Judyuweno nakabasa sinoy se ara'niyeno nilansanda ki Jesus sey Jerusalem, e neturak sino dami'na Judyu, Roma, anna Griego. ²¹ Antu gafuna a inangngino pangafuwanirana Judyu ki Pilato e sinapi'da si, "Pataliyanuweno netura'nguwa 'Arina Judyu,' takesi itura'ngu si, 'Sinapi'na si antuweno Arina Judyu.' "

²² Udde netabbi Pilato si, "Ino neturakkun, ammenan maangkakwa."

²³ Wasin nelansennino sindaluwera i Jesus, inappareno barawasina e ginaradwara a appat. E inappara kappayino ata'nanga barawasina a awana natubburanna. ²⁴ E nattatarabbanda si, "Nalawad nu ammetam pissayan, ta pabbabinnunutantam ta itantam nu inyeno makangkwa." E antuweno inangwara. Kunnenoyino nakwa ta meyakkuwuwinoy nepeturakki Dios a kunna si, "Ginaradwareno barawasik, e nabbinnunutandeno barawasika ata'nang."[†]

²⁵ Agyanino aggata'dag sino idangngeno krusi Jesus, a ino inana, ino kolakino inana, i Maria a atawa i Cleofas, anni Maria Magdalena. ²⁶ Inita i Jesusino adalana iiddukanna a aggata'dag sino idangngeno inana, e sinapi'na ki inana si, "Ina, ibilangngu yan si abbingngu." ²⁷ Kasena nekun sino adalanna si, "Ibilangngu yan si inam." E makkiyad sinoy, inayanino adalani Maria a makiyagan sino balena.

Ino Natayani Jesus

(*Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Luc. 23:44-49*)

²⁸ Wasinoy, ammuwenni Jesus si inangwanan amminino nepakwa i Dios sikwana, e sinapi'na si, "Mauwawak," takesi meyakkuwuwinoy nepeturakki Dios. ²⁹ Aneno malukung sinaya napannu si kilam. Nesosawino sindaluwera si manusup sinaya tayug, kasera nebabbad si kallakayuwa hisopo, e netayadda ta sussupanni Jesus. ³⁰ Wasin sinussupi Jesus inoya tayug, sinapi'na si, "Neyakkuruwin." E nalluntay se natayin.

Ino Nanudukanda Ki Jesus

³¹ Ino pangafuwanirana Judyu, inangngira ki Pilato ta arangnganda si pabanduna sino sindaluwereno takkiyeno nelansarera takesi malanira a matay e maariyennino bagira sino krusda. Antuweno inangwara se ino metufara

[†] **19:24** 19:24 Salmo 22:18

awino awna agginwangan, e napatyingke se meyindan sino fiyesta, e ammera anggam si agyangkepayino baggira sino krus. ³² Antu gafuna, inangngino sindaluwera, e binandureno takkiyeno adwera a nelansa sino krus so aruruwi Jesus. ³³ Udde wasin nada'ngara i Jesus, ammera binanduveno takkina, se initarra si natayin. ³⁴ Udde ino inangweno tata a sindalu, nedukkaldeno sayyangnga sino kanawiti Jesus, e nallawaninnino ada anna danum. ³⁵ Ino nakaita sitawa nakwa, ta'dagganneno kakuruwana takesi manguruggayu pay. Gakkuruwino sapitanna se ammuneno nakwa. ³⁶ Nakwa ammin inoy takesi meyakuruwino nepeturakki Dios a kunna si, "Awana mabandu si massiki tata sino tulangnga."‡ ³⁷ E ana kappayino nepetura'nga a kunna si, "Aggitandaneno dinukkald."§

Ino Netanammani Jesus

(*Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Luc. 23:50-56*)

³⁸ Wasin nabalinin inoy, agyani Jose a taga-Arimatea a inang ki Pilato ta arangnganneno baggiyi Jesus. I Jose, nangurug ki Jesus, udde ammena nepakaammuveno nanguruwana se mattalaw sino pangafuwanirana Judyu. Nepurayi Pilato, antuweno inangnga inappeno baggiyi Jesus. ³⁹ Nebulun sikwana i Nicodemo, a antuweno tolaya inang nakitatabbag ki Jesus si tata gafi. Wasin inangngira, neyangkalini Nicodemo si tallufuluwa kilowa bambanguwa mirra anna aloe. ⁴⁰ Inappareno baggiyi Jesus, e bina'battanda si sinnuna naekwanan si bambangug, se antuweno gagangena Judyu nu mitanammira si natay. ⁴¹ Aneno nafudduka mula a ara'ni sino nilansanda ki Jesus. E ana kappayino bawuwa tanamma agweb sinaya awangkepay netanam. ⁴² Gafu se ara'niyennino awna agginwangan, anna ara'niyenaya tanam, antuweno netanandani Jesus sinay.

20

Ino Nangngangoliyani Jesus

(*Mat. 28:1-8; Mar. 16:1-8; Luc. 24:1-12*)

¹ Wasi gigi'ba'na Lingguwa lammuk kepay, inanda Maria Magdalena sino tanammi Jesus, e inittana si naariyennino batuwa galalu'nenno tanam. ² E nalayawa inang sikwara Simon Pedro annino tata a adalana iiddukani Jesus, e sinapi'na sikwara si, "Inappareno baggiyeno Afutam sino tanamma, e ammemi inammuveno niyangnganda sikwana."

‡ 19:36 19:36 Exodo 12:46; Numero 9:12; Salmo 34:20 § 19:37 19:37 Zacarias 12:10

³ Antu gafuna, inanda Pedro annino tata a adalan sino tanam. ⁴ Nalayawira a adwa, udde natuyagga malayawino buluni Pedro amma sikwana, e inuntananna a ginamwang sino tanam. ⁵ E inokabba nisirib sino tanam, e initaneno sinnuna nepama'ba'da ki Jesus, udde ammena sinallung. ⁶ Wasinoy, ginamwangi Simon Pedro, e nangawwata sinallung sino tanam, e initaneno sinnuna nepama'ba'da ki Jesus a newagga sinay. ⁷ E initana kappayino sinnuna nepamabbadda sino uluwi Jesus a nalukuta nepassig sino nepama'ba'da sino baggina. ⁸ Kasena pay sinallungino buluni Pedro, e initana kappay ammin, antuweno nangu-ruwanna si nangngangoliyi Jesus. ⁹ Udde ammera kepay naawatanino nepeturakki Dios a sapitanna si maawag si mangngangoliyi Jesus.

Ino Nappaddani Jesus Ki Maria Magdalena
(Mat. 28:9-10; Mar. 16:9-11)

¹⁰ Wasinoy, inanawinnino adwera adalan. ¹¹ Udde i Maria Magdalena, natak sino tanamma makatangatangit. Wasin aggetatangit, inokabba nisirib sino tanam, ¹² e aneno adwera a anghela initana a nabbarawasiyera si nafuraw. Aggatutturira sino newagganino baggiyi Jesus. Ino tata, nagan sino nalunananna, e ino tata, nagan sino kuyatanna. ¹³ E sinapi'da sikwana si, "Sanneno itangi'nu?"

E sinabbi Maria si, "Inappareno baggiyeno Afumi, e ammek inammuweno niyangnganda sikwana."

¹⁴ Assapi'na lang sinoy, nabbaliwit, e initana i Jesus a aggata'dag sinay, udde ammena naimunuwan. ¹⁵ E sinapiti Jesus si, "Sanneno itangi'nu? Inyeno tufukannu?"

Ino dinandammi Maria, aringnga si antuweno gumaimut sino mulera sinay, antu gafuneno nassapitanna si, "Afu, nu ikkeno niyanaw sikwana, sapitannu nu sintawino niyangngannu sikwana ta angku appan."

¹⁶ "Maria," kunni Jesus.

E ina'langi Maria sikwana a sinapi'na si, "Rabboni." (Ino angganna sapitan sino dami'na Judyu, Mesturu.)

¹⁷ Sinapiti Jesus si, "Ammerak iggamman, se ammek kepay nuli ki Ama. Umangngu lud ituldu sino kakkolakkuwera si muliyak ki Ama a Amayu kappay anna ki Diosku a Diosdokappay."

¹⁸ Waso kunnenoy, inangngi Maria a netuldu sino adalanira si initana i Afu Jesus, e nepakaammuneno sinapi'na sikwana.

Ino Nappaddani Jesus Sino Adalannera
(Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Luc. 24:36-49)

¹⁹ Wasi gafinenoya Linggu, nakkakarampattino adalanira i Jesus, e nealladdoreno balay se mattalawira sino panga-fuwanirana Judyu. E kaka'meng kelanga initara i Jesus a nakita'dag sikwara, kasena nekun si, "Nasiyana'ngaddino nakandaw." ²⁰ Wasin sinapi'nenoy, nepaitaneno kama'na andino kanawi'na sikwara. Maanggammingke ino adalan-nera se initareno Afura. ²¹ E sinapikkappayi Jesus sikwara si, "Nasiyana'ngaddino nakandaw. Dundunantakayu a kunna payino nanundunani Ama sikwak." ²² Kasenera inallafan e sinapi'na si, "Maa'dangkayu si Espirituwi Dios, ²³ takesi nu inyeno ituldum si napakomanino liwa'na, pinakomaninni Dios. Udde nu inyeno ituldum si ammena napakomanino liwa'na, amme kappay pinakomani Dios."

Ino Nappaddani Jesus Ki Tomas

²⁴ Wasin nappadda i Jesus sino adalannera, awan sikwara i Tomas a ngananda si Siping a tata sino karadwera a adalanna. ²⁵ Antuweno sinapitino korwanira a adalan sikwana si initara i Afu Jesus. E sinapiti Tomas sikwara si, "Nu ammek itan anna gi'nanino gafanna lansa sino kama'na, anna nu ammek appanganino kanawi'na, ammekungke mangurug sitan."

²⁶ Waso metufara Linggu, nakkakarampakkappayino adalanira i Jesus, e agyani Tomas. Nealladdoreno kay-atan, udde kaka'meng kelang sinallungi Jesus a nakita'dag sikwara. E sinapi'na si, "Nasiyana'ngaddino nakandaw." ²⁷ Kasena nekun ki Tomas si, "Itannu yo kamakku anna gi'nannuweno pila'na, appanganu kappay yo kanawikku. Ammeke maddaladudwa ta manguruggan."

²⁸ E sinapiti Tomas si, "Ikkeno Afuk annino Diosku."

²⁹ E sinapiti Jesus sikwana si, "Nanguruggan se initarak. Maanggammino manguruwira, massiki ammerak itan."

Ino Gafuna A Neturak Yawa Leburu

³⁰ Oddu kappayino kakka'bawa senyala nepaita i Jesus sino adalannera a ammena neturak sitawa leburu. ³¹ Udde iyawira a neturak sitaw, neturakkira takesi kuruwandawa i Jesusino Kristo a Abbingi Dios. E nu manguruggayu sikwana, mabiyaggayu si makkikiyad gafu sino nittatandaw sikwana.

21

Ino Nappaddangkappayi Jesus Sino Pituwera A Adalanna

¹ Wasin nalla'wutino pipidya a aw, nappadda kappayi Jesus sino adalannera sino dappi'nenno bebaya Tiberias. Kunnayawino nepappaddana. ² Nakkakarampa'da Simon

Pedro, i Tomas a ngananda si Siping, i Natanael a taga-Cana a lubbunna Galilea, ino adwera a abbingi Zebedeo, annino adwera kappaya adalani Jesus. ³ E sinapiti Simon Pedro sino bulunnera si, "Umangngak manigay."

E sinapi'da si, "Mangkami pay sikwam." E natakayira si abanga inang nanigay, udde awaningke inappara si pafafi.

⁴ Wasin galalattakinno sinag, agyani Jesus a aggata'dag sino dappi'na bebay, udde ammera maimunuwan. ⁵ E sinapi'na sikwara si, "Wara inappayu?"

"Awaningke," kunda.

⁶ E sinapi'na sikwara si, "Tanandaw yan sigeyu sitan padiwananneno abang, ta wara maappayu." E sinandeno sigera, e ammeran mea'dangino sigay gafu so kaodduweno kinannara.

⁷ Waso kunnenoy, ino adalana iiddukani Jesus, sinapi'na ki Pedro si, "Antuwenayino Afutam." Wasin diningngaggi Simon Pedro inay, nabbarawasiyen se nallu'bung, e nakkangkama nallattu sino danuma umang ki Jesus. ⁸ Ino korwanira a adalan, natakira sino abanga mamu'but sino sigaya napannu sino kinannara. Ammena aroyuweno dappit se tatut si metro pelang.

⁹ Wasin gina'dangira sino dappit, initareno lamisa netunu sino afuya narrarang, e ana kappayino tinapay. ¹⁰ E sinapiti Jesus sikwara si, "Miyangkayu sitaw sino bawuwa kinannayu." ¹¹ E nuliyi Simon Pedro sino abang, e neya'dangnganino sigaya napannu si darokkalla lamis. Kadwatut si limafulu e talluweno kaodduna, udde massiki kunnenoyino kaodduna, ammena napissayino sigay. ¹² E sinapiti Jesus sikwara si, "Akkayun taw ta mindadane-tamun." Awaningke naturid sikwara a mappakibebut sikwana nu inya, se ammura si i Afu Jesus. ¹³ Wasinoy, inappa i Jesusino tinapay andino lamisira, e neyannena sikwara. ¹⁴ Antuweno pi'luna a nappaddani Jesus sino adalannera kiyad sin nangngangoliyanna.

Ino Sinapiti Jesus Ki Pedro

¹⁵ Wasin nasinduwerana nindadan, sinapiti Jesus ki Simon Pedro si, "Ikka Simon a abbingi Juan, dokallino agganggamu sikwak amma sino agganggandera?"

E sinapiti Pedro si, "On, Afu, ammum si anggantaka."

E sinapiti Jesus si, "Nu kunnenoy, imutannuweno tolekira a kunnangke karnero."

¹⁶ E nepidwa i Jesus a sinapit si, "Ikka Simon a abbingi Juan, anggamak kad?"

E sinapikkappayi Pedro si, "On, Afu, ammum si anggantaka."

E sinapiti Jesus si, “Nu kunnenoy, imutannuweno tolekira a kunnangke karnero.” ¹⁷ Nepi'luwi Jesus a nebebut si, “Ikka Simon a abbingi Juan, gakkurug kadda anggammak?”

Malowino nakammi Pedro se namipi'luwenna nebebuti Jesus sikwana nu anggammanna, e sinapi'na si, “Afu, ammun ammin, e ammun si anggantaka.”

E sinapikkappayi Jesus sikwana si, “Imutannu manuweno tolekira a kunnangke karnero.” ¹⁸ Sinubburani Jesusino sinapi'na sikwana si, “Gakkurug yo sapitangku sikwam, sin kabbingngu, ikkangkepayino nabbarawasi e inangka sino aanggammu, udde nanu malakekan, iso'yannuweno kama'nu e baluranda takesi iyandakana sino ammem anggama angan.” ¹⁹ Sinapiti Jesus inoy se nipakaammuneno makwana ki Pedro so katayanna takesi antuneno kedayawani Dios. Wasinoy, sinapiti Jesus sikwana si, “Dumandangka sikwak.”

Ino Sinapiti Jesus Mappeafu Sino Adalana Iddukanna

²⁰ Wasinoy, nabbaliwiti Pedro, e initaneno adalana iiddukani Jesus a dumandan sikwara. Antuwenayino adalana nassandig ki Jesus sin namuwafanda a nappakibebut sikwana nu inyeno milaku sikwana. ²¹ Wasin inita i Pedro inaya adalan, sinapi'na ki Jesus si, “Afu, sannaneno makwa sikwana?”

²² E sinapiti Jesus sikwana si, “Nu anggangku si mabiyag kiyad sino puliyangku, awana biyangngu sitan. Dumandangka pelang sikwak.” ²³ Gafu se sinapiti Jesus inoy, nadingngag amminino nanguruwira si ammena matay inaya adalan. Udde bakkanna kunnenoyino sinapiti Jesus, sinapi'na pelang si, “Nu anggangku si mabiyag kiyad sino puliyangku, awana biyangngu sitan.”

Ino Ambu'nenno Turak

²⁴ Ikkanakino adalana Jesus a nassapitanna sinoy. Ta'daggangku si gakkuruwino neturak sitaw, se ikkanak kappayino nanurak sitaw, e ammumi si gakkurug amminino ana sitaw.

²⁵ Odduweno korwanira a inangwa i Jesus a ammek neturak. Se nu meturakkira nad ammin, ammena nad dama a meekwa sito lubagino leburuwa katurakkanda.

Ino Inangweno Apostolira Ino Mapeafu Sitawa Leburu

Ino Inangweno Apostolira, antuweno mituluy sino neturak sino Nalawara Damaga Neturakki Lucas. Tata a doktori Lucas a nebulun ki Pablo sino korwana biyehena. Ino neturak sitawino kakka'bawa inangweno apostolira annino netuldura nangiyafu sino lubbuna Jerusalem, kasena sey probinsiya a Judea anna Samaria, kiyad sino palulubbun sito lubag. Kunnino korwanira si ino nad anganna yawa leburu, Ino Inangweno Espirituwi Dios, se antuweno nifuyut sino apostolira anna nanga'da sikwara si pannakadama a mibanyag anna mangwa si kakka'baw.

Naladda a maawatantamino tarabafuweno apostolira nu maammuwantamino anggama sapitannino Mesias onnu Kristo anna ino katotolayino tolayira sino tiyempora. Sitoya, ibilangino korwanira a tolay si ino anggama sapitannino Mesias ino kalu'bita neyanak sey Betlehem, udde ino gakkuruwa anggama sapitannino dinotukani Dios a matturay. Antu gafuna, ino sapitanna sitawa leburuwa agataronanino Judyuwereno gumamwanganino Kristo onnu Mesias, anggama sapitan si taronandeno panundunani Dios si ariya matturay sikwara, udde ammera ammuweno angan inaya ari.

Sino tiyempowa neyanakani Jesus, naganino natuyagga lubbuna Roma a nangaffutin sino palulubbun, mampesino lubbunna Judyuwerera sey Israel. Antu gafuna, sin nangiyafuwani Jesus a manuldu anna mangwa si kakka'baw, dinandammino korwanira a tolay si antuneno mangifuyut sikwara a mangaffut sino sindaluwera a Roma. Ammera naawatan si ino gakkaddi Jesus a inang sito lubag, ammena inang ta isalakanneno kalubbunannera a Judyu sino kalin-garera a taga-Roma, nu ammena lud ta isalakanneno ammina tolay sino liwa'dera. Antu gafuna, ino kaodduwanna Judyu, wasin naammuwanda si ka'gani Jesus a makiyubat sino Romera, ammera kinurug si antuweno Kristo onnu Mesias a nekariyi Dios, nu ammera lud netuluya taronanino gamwanganino Kristo, se aridda si amme kepay dinunduni Dios.

Kunnantu, ino tarabafuweno apostolira sin nulienni Jesus sey langit, inanda nepakaammu sino bafulundera a Judyu si nepangngangoliyi Diosi Jesus, e pangammuwanda si antuweno dinotukani Dios si Mesias onnu Kristo. Aminino Judyuwerera, kinurudda si sapiti Diosino neturak sino

Dadana Tulag. Antu gafuna, ino inangweno apostolira a nawis sikwara ta manguruwira ki Jesus, nepadandanda sikwareno nelabbun sino Dadana Tulag mappeafu sino Mesias, kasera neta'dag si i Jesusino neyakkuruwanna.

Oodduwera a Judyu a naawisa nangurug ki Jesus. Ooddu kappayino bakkannira a Judyu a mingngangkappay si Gentil a nangurug. Udde ino korwanira a Judyu a nangurug, ayoyungandeno bakkannira a Judyu anna sinapi'da si ammera dama a mesalakan nu ammera tuntulannino aggangweno Judyuwera. Antu gafuna, nepakaammuwi Dios sino apostolira si ammena napatiyino Judyuwera amma sino bakkannira a Judyu, nu ammena lud mesalakanino ammina tolay anna maa'danira sino Espirituwi Dios gafu sino angngurudda ki Afu Jesus, bakkanna gafu sino panuntulanda sino aggangwa onnu lintiyino tolayira (10:1-11:18; 15:1-34).

Aneno neturak sitawa mappeafu sino Emperador sey Roma annino Romera, antuweno adalantammad. Romeno kapitalna Italia, antuweno agyananino afafura a minggan si Emperador. Gafu se inaffutino sindaluna Italiyeno palulubbun, iturayanira amminino Emperador, e antuweno naddotuk sino ari anna gubernadora naturay sikwara. Ino naganira sey Italia, ngananda si Roma. Kunna kappayino naganira si korwana lubbuna nassedula sey Roma. Amminira a Roma, aneno kalintiyanda. Ganggariyan, kontara sino lintiya makastiguweno Roma nu ammena kepay maimbistigar. Nu bakkanna Roma, damara a siwa'wattan abbu ta pappunnunda nu wara liwa'na. Ino kappay Roma, nu ammena mabistigar si fustu, damana a sapitan si umangngaddino kasona sino Emperador. Udde nu bakkanna Roma, ammena dama. Antu naddino dandammantam nu basantamino mappeafu ki Pablo, se massiki nu Judyu, nassedula kappay sey Roma.

Ooddu kepayino mabasa sitaw, se oodduweno kakka'bawa inangweno apostolira. Ana kappayino kattalatalawira a dyata ilawunda. Nu basantam yaw anna maammuwantamino inangwa i Afu Jesus a nimut sino apostolira si'in, mattuyangngaddino angnguruddam, se nakkunnenno pannakadamana si'in anda sito ingkein.

Ino Bagga'na Yaw

Ino nidadananino apostolira a mita'dag ki Jesus 1:1-26

Ino nita'dagganda ki Jesus sey Jerusalem 2:1-8:3

Ino nita'dagganda ki Jesus sey Judea anna Samaria 8:4-12:25

Ino nita'dagganda ki Jesus si palulubbun 13:1-28:31

- a. Ino palunguwa nabiyaheyanda Pablo a umang mibanyag 13:1-14:28
- b. Ino naddadarambalanino pangafuwanirana mangu-ruwira 15:1-35
- c. Ino mekadwa a nabiyaheyanda Pablo 15:36-18:22
- d. Ino mekatalluwa nabiyaheyanda Pablo 18:23-21:6
- e. Ino nabalurani Pablo sey Jerusalem, Cesarea, anna sey Roma 21:7-28:31

Ino Gafuneno Turak

¹ Sino pittana turakku sikwam Teofilo, sinapikku ammina inangwa i Jesus annino netulduna makkiyad sin nangiyafuwanna a nanuldu ² kiyad sin netulluwanna sey langit. Wasin ammena kepay netullu sey langit, aneno netulduna sino pinilnera a apostolna, e ino netulduna, naggabwat sino Espirituwi Dios. ³ Wasin nabalinnino natayanna annino nanggangoliyanna, kanayuna mappadda sikwara si apatafuluwa aw, e odduweno inangwana a panguruwanda sino nanggangoliyanna. Sinoy kappaya tiyempo, nanuldu sikwara mappeafu sino patturayani Dios.

⁴ Wasin tata si aw, nakkakarampattira, e sinapiti Jesus sikwara si, "Ammekayu umanaw sito Jerusalem, ta taronandawino Espirituwi Dios a nekariyi Ama a iya'dana sikwayu. Antuweno netulduk sikwayu si'in, si, ⁵ 'I Juan, binawti-saranneno tolayira si danum, udde ammena mabayag e mabawti-sarangayuna sino Espirituwi Dios.' "

Ino Netulluwani Jesus Sey Langit

(*Mat. 28:16-20; Mar. 16:19-20; Luc. 24:50-53*)

⁶ Wasin nakkakarampa'da Jesus annino apostolnera, nepakibebu'da sikwana si, "Afu, sito ingkeininnino pariyanu sino Romera a matturay sikwatam takesi ikkanetamma a Judyuweno mattarekappay sito agyanantam?"

⁷ E sinabbi Jesus si, "I Ama pelangino makammu nu sanneno makwana so maddagguna aw anna nu naansa a makwa, e ammena dama a ipakaammuna sikwayu. ⁸ Udde nanu gumamwangino Espirituwi Dios a magyanna sikwayu, ananeno pannakadama i Dios sikwayu, e ikkayuwen mangita'dag sikwak. E itattulduyuneno ammuyu mappeafu sikwak sino tolayira sito Jerusalem, anna sino ammina korwana lulubbunna Judea anna Samaria, kiyad si ammina lulubbun sito lubag."

⁹ Wasin sinapiti Jesus inay, netullu sey langit, e sinangora makkiyad si nalefangngan si dulam. ¹⁰ Wasin aggatan-gawanda kepayino netulluwanna sey langit, kaka'meng kelang nappaddeno adwera a anghela nafurawino barawasira a natta'dag sino arurudda. ¹¹ "Ikkayuwa taga-Galilea," kunda, "mayan aggatangokayu sey langit? I Jesus a inityayuwa netullu sey langit, muli kappena so maddagguna aw, e ino netulluwanna a nebulun si dulam, kunna kappeneno aggulina."

Ino Namiliyanino Apostolira Sino Mepatali Ki Judas

¹² Wasinoy, inanawino apostolira sino kulura Olivo, e nuliya sey Jerusalem, takilometroweno kaaroyuna. ¹³ Wasin ginamwangira sey Jerusalem, inangngira sino balaya pagyananda, e inunekira sino kwartu sino kalekay. Irara Pedro, Juan, Santiago, Andres, Felipe, Tomas, Bartolome, Mateo, Santiago a abbingi Alfeo, Simon a mingngan si Patriota se ikaloneno lubbunna, anni Judas a abbingnga korwana Santiago. ¹⁴ Amminirenay, dayandanira a mittata a makkararag, massiki ino bafabbayira a bulunda, pati i Maria a ina i Jesus, annino kakkola'ngera.

¹⁵ Aneno tata si awa nakkakarampattino manguruwira, e ino kaoddura, umang si kadwatut si adwafulu. Natta'daggi Pedro e sinapi'na si, ¹⁶ "Kakkolakku, ammena dama si ammena meyakuruwino nepeturakkino Espirituwi Dios ki David si'in mappeafu ki Judas a nifuyut sikwara a nano'ma ki Jesus. ¹⁷ Nebilangi Judas sikwamiya karadwa a apostol, se pinili kappayi Jesus a manuffun sino tarabafumi."

¹⁸ (Antuyawino nakwa ki Judas. Ino piraka tandanna sino narakkatta inangwana, neatangnga si lubag, e antuweno nappatayanna. Nada'nag e nabattakino kuyungnga e nallawanino sinena. ¹⁹ Wasin naammuwanino taga-Jerusalemireno nakwa sikwana, nginandenaya lubag si Acelandama, ino anggamma sapitan, Lubagga Nebubbuwanna Ada.)*

²⁰ E sinubburani Pedroweno sapitanna a, "Antuweno neturakki David si'in sino leburuna Salmo, 'Maanawan naddino balena e awanin nadda magyan sinay.'†

Ana kappayino neturakka kunna si,

'Wara nad mepatali sikwana sino tarabafuna.'‡

²¹⁻²² "Kunna antu, pilintammaddino mepatali ki Judas a bulummiya mangita'dag sino pangngangoliyani Afu Jesus.

* **1:19** 1:19 Ino sapitanna sino dami'na Griego, Lubangnga Ada. Ino tata kappaya anggamma sapitan, Lubagga Napagan Si Ada. Itannu kappay sino Mat. 27:6-8. † **1:20** 1:20 Salmo 69:25 ‡ **1:20** 1:20 Salmo 109:8

Ino nad pilintam, tata sino nebumbulunira sikwami sin kawara i Afu Jesus sikwatam makkiyad sin namawtisarani Juan kiyad sin netulluwani Jesus sey langit," kunni Pedro.

²³ Ino nakkakarampattira, nitulduwera si adwa a anganna lallaki ta pamiliyanda, da Matias anni Jose Barsabas a ngananda kappay si Justo. ²⁴ Kasera nekararag si, "Afu Dios, gafu se ammunino nakammino ammina tolay, ipakaammum sikwamiyeno pinilim sikwara a adwa ²⁵ a mepatali ki Judas sino kinaapostolna, se inanawani Judasino tarabafuna e inang sino keannunganna a pagyanan." ²⁶ E nabbubunutira nu inyeno napili sikwara a adwa, e i Matiasino napili, e antuweno nedagga sino kadwafulu si tata a apostolira.

2

Ino Ginamwanganino Espirituwi Dios

¹ Wasin nadatangino awna Pentecostes, nakkakarampat amminino nanguruwira ki Jesus si tata a balay. ² Kaka'meng kelanga aneno diningngadda a unguwa naggabwat sey langita kunnangke ungunnga natuyagga bayabbag, e malitangngira ammin sino balaya nagananda. ³ E naitareno mallanga gatungga afuya nawwarak e naddattu sino kadda tata sikwara ammin. ⁴ E naa'danira ammin sino Espirituwi Dios annino pannakadamana, e naddamitira si naddadaruma a damita ammera inammu, se ino Espirituweno nangwa.

⁵ Sinoya tiyempo, nagan sey Jerusalemino Judyuwera a nattalaginara manuntul sino lintiyi Dios a naggabwat si ammina lulubbun.* ⁶ Wasin diningngaddeno ungug, odduwera a inang sino agyananino manguruwira. E nakka'bawira ammin, se sin diningngaddeno sapitannino manguruwira, kadda tata diningngangeno dami'nenno naggabwatanna a lubbun. ⁷ Gafu se nakka'bawira, kunda si, "Ma, bakkanna taga-Galilea irayaw ammina maddamit? ⁸ Santam lang dingngaggannino damit sino naggabwatantamira? ⁹ Anera sikwatamino naggabwat sey Partia, Media, anna sey Elam. Anera kappayino naggabwat sey Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, anna sey Asia. ¹⁰ Ino korwan sikwatam, naggabwatira sey Frigia, Pamfilia, anna sey Egipto, andino korwan, naggabwatira si lulubbunna Libya a ara'ni sey Cirene. Ino korwangkappay, naggabwatira sey Roma a mappasyar sitaw. ¹¹ Judyuweno korwan, e ino korwan, bakkanna Judyu udde tuntulandeno gagangena Judyu.

* 2:5 2:5 Ino anggama sapitan, ino lulubbuna sakopanna Roma, se sinapi'da si ireno tata ke a lubbun.

Ino korwan sikwatam, naggabwatira sey Creta anna sey Arabia. Udde massiki sintawino naggabwatantam, kadda tata dingngagganneno gagangaya dami'na a ituldureno kakka'bawira a inangwa i Dios. ¹² Sanneno anggamma sapitan inoy?" kunda a nakkakibikibebut se nappelalotino kabo'ra anna madyatanira a manandam. ¹³ Udde ino korwan, pinayappakandera pelanga kunda si, "Nabokira yana tolay."

Ino Tulduwi Pedro Mapeafu Ki Jesus

¹⁴ Waso kunnenoy, natta'daggi Pedro andino karattadaya bulunna a apostol, e nekokwana a naddamit sino tolayira e sinapi'na si, "Ikkayuwa bulungkuwa Judyu anna ikkayu ammina magyan sito Jerusalem, dingngaggandak abbu ta ituldukino anggamma sapitannino diningngaddaw. ¹⁵ Ariddaw si nabokira yawa tolay, gampade bakkan, se awana mabok nu alas nuwebe si gigi'bat. ¹⁶ Udde inoya initayuwa nakwa sikwami, antuweno neyakkuruwanino nelabbuni Joel si'in, a kunna si,

¹⁷ 'Antuyawino kunni Dios. Naso mauddiyera a aw, dundunangkuneno Espirituk a munag si ammina tolay.

Ino ana'dawira a lallaki anna bafabbay, manulduwerana sino petulduk sikwara. Ino bafuwanakira, ananeno ipaitak sikwara a kunnangke tenap. Massiki ino lallakayira, mappatenappa'nga sikwara. ¹⁸ Se ammina aripanguwa masserbi sikwak, massiki bafay onnu lalaki, paunagganguweno Espirituk sikwara ta ituldureno ipakaammuk. ¹⁹ E ananeno kakka'bawa ipaitak sey langit anna sito lubag. Ino senyala ipaitak, ada, afuy, anna kattalatalawa atok. ²⁰ Mallammu'ngeno sinag e mallibaganeno dakka mallanga ada, kasena dumatangngino mappaka'bawa awa awana kakunnana a gamwanganino Afuyu sito lubag. ²¹ E amminira a nangurug sikwana, mesalakanirana ta ammera makastigu.†

Antuweno nelabbuni Joel."

²² E sinubburani Pedroweno sinapi'na a kunna si, "Ikkayuwa bafulungkuwa gakagaka i Israel, dingngaggandaw yo sapitanku mapeafu ki Jesus a taga-Nazaret. Sina'daggani Dios si dinundunna i Jesus gafu sino odduwa kakka'bawa senyala a amme makwana tolaya nepakwana sikwana. Ammuyu yaw se nakwa sito agyanandaw. ²³ I Dios, neyakkurungngeno dinandamma si'ina iyalawa'na i Jesus sikwayu, e ikkayuweno namapatay sikwana se neyalawa'daw sino narakkattira a tolay takesi ilansara sino

† 2:21 2:21 Joel 2:28-32

krus. ²⁴ Udde nepangngangoliyi Dios se ammena dama a mefuwad sino katayan. ²⁵ I Jesusino niyakkurug sino nelabbuni David si'ina kunna si, 'Afu, ammek mattalaw se ammek si kanayungka a mebunbulun sikwak. ²⁶ Kunnantu, maanggammak e dandayawantaka. E ammek mattalawa matay se aneno innanamangku. ²⁷ Se ammek si ammerak makalyawan sino agyananino natayira. Ammem purayan si mananawu yo baggik, se ikkanakino matlaginara masserbi sikwam. ²⁸ Nepakaammum sikwakino aggangwa a tuntulangku takesi mabiyayak, e mallanggakakungke se mebulunak sikwam si makkikiyad.'‡

Antuweno neturakki David," kunni Pedro.

²⁹ Sinapikkappayi Pedro si, "Ikkayuwa kakkolakku, anggangkuwa ipakaammu sikwayuweno mapeafu sinaya neturakkino gagginafutama i David. Bakkanna baggineno sinapi'na, se natayi David, netananda si'in, e ana kepayino tanamma ingkein. ³⁰ Udde gafu se gumalabbuni Diosi David, ammuneno nekariyi Dios sikwana. Ino nekariyi Dios, ananeno gaka i David a mepatali sikwana a matturay so maddagguna aw. ³¹ Inammu kappayi Davirino akwana i Dios so maddagguna awa pangngangolinnaneno Kristo a pinilina a matturay, se neturakki David si, 'Ammena nepuray sino agyananino natayira, ammena mananawuweno baggina sino tanamma.' ³² Ino sinapi'na, awana korwan nu bakkanni Jesus, se antuweno nepangngangoliyi Dios. Ikkamiyeno mana'dag si nangngangoli se initami ammin sin nangngangoliyanna. ³³ Netulluwi Jesus sey langit e nattuttud sino padiwanani Dios a Amana. § E inappaneno kalintiyanna a manundun sino Espirituna sikwami, a antuweno nekariyi Dios. Ino nakwa ingkeina initayu anna diningngaddaw, antuweno inangweno Espirituwi Dios a dinunduni Jesus sikwami. ³⁴ E massiki i David ino nanurak mapeafu sino nattuttud sino padiwanani Dios sey langit, bakkannino baggineno sinapi'na, nu bakkanni Jesus, sin nassapitanna si, 'Kunni Afu Dios ki Afuk, mattuttugga sito padiwanangku, ³⁵ makkikiyad si affutangku ammina kalingam.'*

³⁶ Sitoya, ammundonadda gakagaka i Israel si i Jesus a nelansayu sino krus, antuweno Kristo a nekariyi Dios si'ina gumamwang, e antuweno pinilina a matturay si ammin."

‡ 2:28 2:28 Salmo 16:8-11 § 2:33 2:33 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw: Netulluwi Jesus sey langit sino pannakadama i Dios. * 2:35 2:35 Salmo 110:1

³⁷ Wasin diningngaggino tolayireno sinapiti Pedro, dokallino bobolira e nepakibebu'da ki Pedro andino korwanira a apostol si, "Sanna mantuweno akwammi, kakkolak?" ³⁸ E sinabbi Pedro si, "Iboboliyuweno liwa'daw ta mappabawtisarkayuwa mangipakaammu si mangurugayyu ki Jesu Kristo,† takesi pakomani Diosino liwa'daw, e iya'dananeno Espirituna sikwayu. ³⁹ Se antuweno nekariyi Afu Dios a iya'dana sikwatama Judyu andino gakagakatamira, massiki sino tolayira a ana sey aroyu, se iya'dananeno Espirituna sino amminira a tolaya pinilina a mangurug."

⁴⁰ Oddu kappayino sinapiti Pedro a panulduna sikwara a kunna si, "Malli'wakayu nad sino amma'gangnga i Dios sino narakkattira a tolay sito ingkein." ⁴¹ Odduweno nangurug sino sinapi'na e nappabawtisarira. Sinoya aw, inang si tallurifuweno nedagga sino manguruwira ki Jesus. ⁴² Netupa'da a madal anna manuntul sino tulduweno apostolira. Nakkakarampattira anna nakikkanira sino tinapaya panandanda sino natayani Jesus. Kunna kappaya mittatera a makkararag.

Ino Aggangweno Manguruwira Ki Jesus

⁴³ Odduweno kakka'bawa nepaangwa i Dios sino apostolira, e nakka'baw amminino tolayira. ⁴⁴ E netupak amminino manguruwira ki Jesus a makkakarampat, e ammina kukwara, akwara ammin. ⁴⁵ Nelakureno lubadda onnu kukwara e neannera sino bafulundera a meannung sino awannino kadda tata sikwara. ⁴⁶ Kadda awa nakkakarampattira sino Templo sey Jerusalem. Makkakikikkanira sino bafalera, e nappelalotino langga'da sino nangwanda sinay. ⁴⁷ Naddandayawira ki Dios, e iyatallira amminino tolayira gafu sino nalawara aggangwara. Kadda aw aneno isalakani Dios a medagga sikwara.

3

Ino Nappabattunoyani Pedro Sino Pilaya Tolay

¹ Wasin tata si aw, inanda Pedro anni Juan sino Templo si alas tres si fuwab, se antuweno akkararanna Judyu. ² Agyanino lalakiya neyanaka pilay sino Templo. Kadda awa boliyandenaya pilaya iyang sino lamwangana mingngan si Kalalawaran takesi makilimut sino tolayira a sumallung sinay. ³ Wasin initanara Pedro anni Juan a sinallung, inarangnga si a'danda nad si limu'na. ⁴ Sinulangnganda

† **2:38** 2:38 Ino sapitanna sino dami'na Griego, ...mappabawtisarkayu sino angani Jesu Kristo... Itannu kappay sino 10:48.

Pedro anni Juanino pilay, e sinapiti Pedro si, "Itandakami."⁵ E initanera gakkurug se innanamanna si wara iya'dara sikwana. ⁶ Udde sinapiti Pedro, "Awaningke a pirakku, udde ino ana sikwak, antuweno iduffungku sikwam. Gafu sino pannakadama i Jesu Kristo a taga-Nazaret, gumabwakka ta mallakagga." ⁷ Kasena iniggammanino diwanana kamattino pilay e dinuffunanna a natta'dag. Kaka'meng kelanga nattuyaggino takkina, ⁸ nappa'lata natta'dag e malallakarin. Kasena nebulun sikwara a sinallung sino Templo, e malallakara malallattuwa maddandayaw ki Dios. ⁹ Amminino tolayira sinay, initara a malallakad anna mad-dayaw ki Dios. ¹⁰ Wasin naimunuwanda a antuwenin pilaya aggatuttud sino lamwangana Kalalawaran a makilimut, nakka'bawira ammin sino nakwa sikwana.

Ino Nanulduwani Pedro Sino Templo

¹¹ Wasin gumafafutino pilay sikwara Pedro anni Juan, nitturira sino naatappana palayanneno Templo a ngananda si Palayari Solomon. E odduweno tolayira a nalayawa inang sikwara, se nakka'bawira. ¹² Wasin inita i Pedroweno tolayira, nekunna sikwara si, "Ikkayuwa bafulungkuwa gaggaka i Israel, sangkayu lang makka'baw anna aggatulang sikwami? Nganandonakuy si nepabbattunoymi yawa lalaki gafu sino pannakadamami anna kinalawammi. ¹³ Gampade bakkanna ikkami, nu ammena luri Dios a dayawannino gagginafutamira a da Abraham, Isaac, anni Jacob ino nappabattunoy sikwana, takesi medayawi Jesus a Aripanna. Udde ikkayu, neyalawa'dawi Jesus sino matturayira, e wasin dinandammi Gubernurador Pilato si pallawananna naddi Jesus, inammeyu. ¹⁴ Nadiosan anna naggaddangngi Jesus, gampade inammeyu, anna inarandaw ki Pilato ta pallawananneno tata a gumapapatay. ¹⁵ Nepapapateyuweno mangifuyut sino tolayira si kabiyayan, udde nepangngangoliyi Dios, e ikkamiyeno mangipakurug se initamiya nangngangoliyen. ¹⁶ Iyawa pilaya itandaw anna naimunuwandaw, naariyennino pilena e nattuyag gafu sino pannakadama i Jesus. E ammuna initayuwa nakwa sino a'landaw, nakwa pelang gafu sino angngurummi ki Jesus annino annala'mi sino pannakadamana.

¹⁷ "Kakkolakku, ammu si ammeyu inammuwa i Jesusino dinunduni Dios sin nepapapateyu. Massiki ino turetamira, ammera inammu. ¹⁸ Udde ino inangwayu, antuweno neyakkuruwanino nepeturakki Dios si'in, se amminino gumalabbunira i Dios, sinapi'da si madyatanneno Kristo a dundunanna, kasena matay. ¹⁹ Mabbobolikayu antu e mulikayu ki Dios takesi pakomanneno liwa'dawira. ²⁰ Se nu

antuweno akwandaw, ipadatangnga i Diosino tiyempowa passiyannakkan anna pattuyagganneno nakandaw, e dun-dunanna kappayi Jesus a ino Kristo a pinilina a matturay sikwatam. ²¹ Udde sito ingkein, magyan naddi Jesus sey langit makkiyad si madatangngino awa pappabawuwani Dios si ammin, se antuweno nepasapiti Dios sino nadosana gumalabbunna si'in. ²² I Moises a gumalabbunna si'in, sinapi'na si,

'Manundunna i Afu Dios sikwayu si tata gumalabbunna a kakunnak. Buluntangkappaya gaka i Israel. Kuruwandonad amminino sapitannana sikwayu. ²³ Se massiki inyaneno ammena mangurug sikwana, mekatwena sino tolayira i Dios ta makastigu si makkikiyad.*

²⁴ I Samuel kappay andino amminira a gumalabbunna netufad sikwana, ana kappayino nelabbunda mapeafu sino makweran sito aw. ²⁵ Neakkuruwin sikwatamino nepekariyi Dios sino gumalabbunira. Nesapatetangkappay sino tulagi Dios sino gagginafutam, se sinapi'na ki Abraham si'ina, 'Gafu sino gakagakam, maduffunanna amminino tolayira sito lubag.' ²⁶ Antu gafuna, ikkanetama Judyuweno palunguwa nanundunani Dios sino Aripinna a i Kristo takesi duffunandetama mappaboboli ta talekkurantamino narakkatta aggangwatam."

4

Ino Nabistigaranda Pedro Anni Juan

¹ Wasin aggesapasapi'da Pedro anni Juan sino tolayira, agyanino ginamwangira sinaya papadi, Saduceo, annino afafuweno gumaindaggira sino Templo. ² Nabbungutira se netuldura Pedro a nangngangoliyi Jesus a antuweno pamakurug si mangngangoli kappena amminino natayira. ³ Antu gafuna, dino'mandera e nebaluddera kiyad sino kadarama'na, kaserera bistigaran, se gafenin. ⁴ Udde massiki kunnenoy, odduweno nangurug sikwara a nakadingngag sino sinapi'da Pedro. E ino kaodduweno lallakiyera pelanga nanguruwin ki Jesus, mallimarifuwera ammin.

⁵ Waso kadarama'na, nakkakarampat sey Jerusalemno turayirana Judyu, ino pangafuwandera, andino mames-turuwerana lintig. ⁶ Nammamitingira anda Anas a afafuna padi, anda Caifas, Juan, Alejandro, andino korwanira a wawwayira Anas. ⁷ E nepaayaddara Pedro anni Juan e nepaa'landera, e binebu'da si, "Sintawino naggabwatanino

* 3:23 3:23 Deuteronomio 18:15, 18, 19

pannakadamayuwa nappabattunoy sinaya pilay? Inyeno nanga'da si kalintiyandawa nangwa sinay?"

⁸ Naturiri Pedro gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios e sinabbangnga si, "Ikkayuwa tatturay anda panga-fuwan, ⁹ nu ino pimbistigarandaw sikwami e mappeafu sino nalawara nakwa sito pilay anna nu ansanna a nabbat-tunoy, ¹⁰ dingngaggandaw ta itulduk sikwayuweno gafuna, mampesino ammuna kakkolattama gakagaka i Israel. Iyawa lalakiya aggata'dag sino a'landawa pilay si'in, awaninna gigi'nanna gafu sino pannakadama i Jesu Kristo a taga-Nazaret. Antuweno nelansayu sino krus, udde nepangngan-goliyi Dios. ¹¹ Antu kappayino neamparig sino nepeturakki Dios a kunna si,

'Ino batuwa inammeyu, ikkayuwa mama'dak si balay, antuweno kapapatiyana batuwa mappatuyag si balay.'*

¹² I Jesus pelangino dama a misalak sikwatam. Se awana korwan si dinunduni Dios sito lubagga mangisalak sikwatam, nu bakkampelang."

¹³ Wasin initenno tatturayirana Judyuweno kinaturidda Pedro anni Juan a nanabbag, nakka'bawira, kumara se ammura si awana adalda. Udde dinandanda a nebunbulunira ki Jesus si'in. ¹⁴ E awaninna masapi'da sikwara Pedro, se agyanino lalakiya naariyeno pilena a aggata'dag sino arurudda. ¹⁵ Antu gafuna, nepaanorara Pedro sino a'landa, takesi mittatera a mattatarabbag. ¹⁶ Kasera sinapit si, "Sanneno akwantam sinayira a tolay? Se ino kakka'bawa inangwara, naammuwan amminino tolayira sito Jerusalem, e ammetam dama a iyimad. ¹⁷ Ino nad akwantam, tipaddantamira takesi umibbattira a manuldu mappeafu ki Jesus takesi ammena umoodduweno makadingngag."

¹⁸ Waso kunnenoy, inayanda kappera Pedro anni Juan, e netutundangke sikwara si ammeran massapit onnu manuldu mappeafu ki Jesus. ¹⁹ Udde sinabbadda Pedro anni Juan si, "Dandammandopay nu sanneno mepangngatta akwammi sino a'langi Dios. Kuruwammiyeno sinapiti Dios onnu kuruwammikayu? ²⁰ Nu ikkami, ammemi dama a iyibbattino ituldu sino initami anna diningngammi ki Jesus."

²¹ Waso kunnenoy, dinaggakkappayino tatturayira a manantalaw anna manipad sikwara, kaserera nepaanaw, gafu se awana pangiyafuwanda a mangastigu sikwara, se odduweno tolayira a maddandayaw ki Dios gafu sino kakka'bawa inangwara. ²² Se ino lalakiya naariyennino pilena, nalla'wut si appatafuluweno dawunna.

* 4:11 4:11 Salmo 118:22

Ino Kararino Nanguruwira Ki Jesus

²³ Wasin nepallawandara Pedro anni Juan, inangngira sino bafulundera a nangurug ki Jesus, e nepakaammureno sinapitino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwan. ²⁴ Wasin diningngaggino nanguruwireno sinapi'da Pedro, nittatera a nakkararag ki Dios, e sinapi'da si, "Afu Dios a namaratu sino langit, yo lubag, ino bebay, anino ammina igyanda, ²⁵ ino Espiritumino naggabwatanino neturakkino gagginafumiya i David a nasserbi sikwam si'in, a kunna si,

'Sandalang mabbungutino bakkannira a Judyu ki Dios? Sandalang dinandamma mangwa si awana ketu-pakkanna? ²⁶ Ino ariyera andino tatturayira sito lubag, nattatarabbira ta maddadanira a makiyubat ki Dios anna sino Kristo a pinilina a matturay.'†

²⁷ E sitoya, Afu Dios, neyakkuruwinnino nelabbuni David, se i Herodes anni Poncio Pilato, mampesino bakkannira a Judyu andino kasittolemiya gakagaka i Israel, nakkakaram-pattira sito Jerusalem, e nattatarabbanda a papatayani Jesus a nadosana Aripannu a pinilima matturay. ²⁸ E pinapatera gakkurug, udde gafu se ikkeno turay, ino inangwara, neakkurubbelangino dinandammu si'in. ²⁹ Sitoya, Afu Dios, dingngaggannu naddino panantalora sikwamiya masserbi sikwam, e patturirandakamiya mituldu sino sapi'nu. ³⁰ Paitammaddino pannakadamam takesi pab-battunoyammiyeno malowanira anna oddu naggappayino kakka'bawa akwammi gafu sino pannakadama i Jesus a nadosana Aripannu," kunda.

³¹ Wasin nasinduwera a nakkararag, nagguyaddino balaya nagyanda, napatuyaggino nakanda ammin gafu sino pannakadameno Espirituwi Dios, e nattuririran gakkuruwa nangibanyag sino sapi'na.

Ino Annuffunino Nanguruwira Sino Bafulundera

³² Ino nanguruwira ki Jesus, nittata pelangino nakanda. Awana mattanatanig sikwara, nu ammera lud akwa ammin.

³³ Ino apostolira kappay, natuyaggino pannakadamara a mangipakaammu mappeafu sino nangngangoliyani Jesus. E odduweno duffuni Dios sikwara ammina nangurug.

³⁴ Awana nakkurang sikwara, se ino nallubaggira annino nabbalayira, nelakura, ³⁵ e neya'dareno nallakuwanda sino apostolira takesi iyannera sino nanguruwira a mawag si duffun.

³⁶ Kunnenoyino inangwa i Jose a taga-Chipre a gaka i Levi. Ino nepingnganino apostolira sikwana, i Bernabe,

† 4:26 4:26 Salmo 2:1-2

anggamma sapitan, mappalampaw sino nakammino bafu-lunnera. ³⁷ Ino inangwana, nallaku si lubag e nea'daneno nallakuwanna sino apostolira.

5

Ino Inangwara Ananias Anni Safira

¹ Udde agyangkappayino tafalayira a da Ananias anni Safira a nallaku si lubag. ² Nattatabbanda a tafalaya iy-imfunino dagganeno nallakuwanda, kase inangngi Ananias a niya'da sino daggana sino apostolira, e kunna si, "Antu ammin yawino nallakuwammi."

³ E kunni Pedro sikwana si, "Ananias, mayan nepuremi Satanas a matturay sikwama sinsiriyannuweno Espirituwi Dios anna nesussu'nguveno dagganeno nallakuwandaw?"

⁴ Sin ammeyu kepay nelakuweno lubag, akwayu, e sin nelakuyun, akwayu kappayino pagana. Ansannu ma'lud dinandamma inangwa inay a kunnu si neya'dam amminino pagana, gampade awan? Bakkanna tolayino nasisiriyannu, nu bakkan luri Dios." ⁵ Anningngallangi Ananias sinoy, naletwad e natay. E ammina naddingngag, nakatalawira.

⁶ Sinallungino bafuwanakira e bina'battandeno baggina, kasera nelawan e netananda.

⁷ Waso nalla'wutino tallu orat, ginamwangino atawana. Ammena pelang ammu nu sanneno nakwa. ⁸ E kunni Pedro sikwana si, "Ituldum nu gakkuruwa antu ammin yawino nallakuwandaw?"

E kunna si, "On, antu ammin yan."

⁹ E kunni Pedro si, "Mayan nattatabbandawa dalodawan-nino Espirituwi Afu Dios? Aneran sino kayatanino natanammira sino atawam, e andaka kappay ilawan." ¹⁰ E kaka'meng kelanga naletwad e natay sino a'langi Pedro. Sinallungino bafuwanakira e initara a natayin, e nelawanda a umang itanam sino aruruwino atawana. ¹¹ E amminino nanguruwira andino naddingngaggira sinoy, nappelalotino talora.

Ino Kakka'bawa Inangweno Apostolira

¹²⁻¹⁴ Ino pakkakarampattanino nanguruwira, ino Palayari Solomon sino Templo. Ino ammera nangurug, massiki iyataldeno manguruwira, mattalawira a meamung sikwara. Udde umoodduweno lallakiyera andino bafabbayira a manguruwa medagga sikwara. Odduweno kakka'bawa inangweno apostolira a initeni tolayira. ¹⁵ Antu gafuna, neyandeno matakitira sino dammingnga dalan e nepaiddera sino dayod anna sino afa'da, se iyindadda nu matta'lifi Pedro, takesi massiki nu masiyongannera sino alinona,

maariyeno kalora. ¹⁶ Odduwera a inang sey Jerusalem a naggabwat sino wewe'nginna a lulubbuna niyang sino bafulundera a malowan andino naunagganira si narakkatta espritu, e nabbattunoyira ammin.

Ino Nappadyatanda Sino Apostolira

¹⁷ Wasin kunnenoy, ino afafuna padi andino bulunnera a Saduceo, nafulotingke ino illira sino apostolira. E nattatarabbanda nu sanneno akwanda. ¹⁸ Antu gafuna, nepado'mareno apostolira e nepebaluddera. ¹⁹ Udde sinoya gafi, agyanino tata a angheli Afu Dios a inang sino abbaluran e binukkatanneno aggaku'nenno kayatan. Nepalawannera, e nekunna si, ²⁰ "Umangkayu sino Templo e manuldukayu sino tolayira mappeafu sito bawuwa biyaya iya'da i Dios." ²¹ Wasi gigi'bat, kinuruddeno sinapitino anghel, sinallungira sino Templo, e nanulduwera sinay.

Inowira afafuna padi andino bafulunnera, inayanda amminino pangafuwanira a Judyu ta mammamitingira. Kasera naddundun si pulis sino abbaluran ta appendeno apostolira takesi bistigarandera. ²² Udde wasin sinallungira sinay, awanino apostolira, e nuliwera ta ituldura sino pangafuwanira. ²³ Sinapi'da si, "Awanira. Wasin ginamwangkami sino abbaluran, initamiya nakandaduwan e agyanino gwardiyera. Udde wasin binukkatammiyeno kayatan, awanira sino dolam."

²⁴ Wasin diningngaggino kapitanna pulisna Templo andino pangafuwanira a padi inoy, naburuburungira nu sanneno metufara makwa.* ²⁵ Udde agyanino ginamwanga nituldu si, "Ino nebaluddawira, aneran sino Templo a manuldu sino tolayira." ²⁶ Antu gafuna a inangngino pulisira annino kapitanda sino Templo e inappareno apostolira. Udde inalalerera a inappa, se mattalawira sino tolayira a mangita, tantaro nu mabbungutira e lalapappaggandera.

²⁷ Wasin neyandeno apostolira sino nakkakarampattanino pangafuwanira, nepata'daddera sino nara'langanda. E inallangnganireno afafuna padi, a kunna si, ²⁸ "Inangangwamingke sikwayuwa ibbattandawinnino manuldu mappeafu sinaya tolay. Udde aggeakakwandokepay makkiyad si diningngag amminino ayawira to Jerusalem. Bakkan si antu ke yan, ipaliwa'dokappay sikwamiyeno natayanna."

²⁹ Udde sinabbadda Pedro andino korwanira a apostol, e sinapi'da si, "On, se i Dios naddino kuruwammi, a bakkanna tolay. ³⁰ Se ikkayu, gakkuruwa pinapateyuwi

* 5:24 5:24 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...nu sanneno nakwa sikwara.

Jesus e nelansayu sino krus. Udde i Dios a dinayawino gagginafutamira, nepangngangolina. ³¹ E nepatuttunna sino padiwananna sey langit takesi antuweno matturay anna misalak sikwatam. Inangwanenay tantaro nu ibobolitama gakagaka i Israelino liwattamira takesi pakomanna. ³² Ikkamiya apostolino mituldu si gakkurug ammin yaw, mampesino Espirituwi Dios a neya'dana sino manguruwira sikwana."

³³ Wasin dinginggaggino pangafuwanireno sinapiti Pedro, nappelalotino bungu'da sino apostolira e anggandera a papatayan. ³⁴ Udde agyanino tata sikwara a Fariseo a i Gamalielino anganna. Mesturuna lintiya iyatal aminino tolayira. Natta'dagga nassapit si, "Pallawanantamira abbu si bisang." ³⁵ Nepallowandera, kasena kun si, "Ikkayuwa kakkolakuwa gakagaka i Israel, dandammantammad si nalawarino akwantam sikwara. ³⁶ Se bakkanna antu ke yawino nakwa. Se si'in, ana kappay tata a lalakiya i Teudas a nassangkatolay, e inang si appatatutino lallakiyera a dinandan sikwana. Udde wasin pinapatera, nakkakarawayira a dinandan sikwana, e awaninna tupa'ngeno neyafuna. ³⁷ Ginamwang kappayi Judas a taga-Galilea sin nallistanino gubiyernu sino tolayira. Oddu kappaya dinandan sikwana, udde wasin pinapatera kappay, nakkakarawekappayino dinandanira sikwana. ³⁸ Kunnantu, antuyawino kungku sikwayu, pallawanantamira pelang. Purayantamira, se nu naggabwappelang si tolay iyawa ituldura, awangkappena pattupakkanna. ³⁹ Udde nu nakammi Dios, ammetamira maaffut, se tantaro nu i Diosino kontarantam."

⁴⁰ Kinuruwino pangafuwanireno sinapiti Gamaliel. Nepatallundereno apostolira, e nepasiwa'wa'dera, e sinapi'da kappay sikwara si, "Ammekayunna manuldu mappeafu ki Jesus," kaserera nepaanaw.

⁴¹ Maanggammingke ino apostolira sino anawanda, se nebilangira i Dios a mepangngatta melopalopet gafu sino angngurudda ki Jesus. ⁴² Kadda aw itupa'deno manuldu anna mangibanyag sino Templo anda sino bafalayira si i Jesusino Kristo a dinunduni Dios.

6

Ino Pituwera A Napiliya Manuffun Sino Apostolira

¹ Wasinoy, umoodduweno manguruwira ki Jesus. Udde ino Judyuwera a maddamit si Griego, umilliyera sino Judyuwera a maddamit si Hebreo. Ino ririra, nala'wutanino

bafaluwera a bulunda sino niyannayanda si pirak* kadda aw. ² Antu gafuna, ino karadwera a apostol, inayandeno ammina manguruwira, e sinapi'da sikwara si, "Pittatammi naddino mangibanyag sino sapiti Dios, bakkanna antu a'langammiyeno miyannay si pirak. ³ Kunna antu, kakkolak, mamilikayu sikwayu si pituwa lallakiya matala'dawa ammyu si aneno pannakadameno Espirituwi Dios sikwara anna nalaingira, ta ireno talakkantama miyannay si pirak, ⁴ takesi ikkami, ipatatamiyeno makkararag anna mangibanyag sino sapiti Dios."

⁵ Amminira a nakkakarampat, anggandeno sinapitino apostolira, e irayawino pinilira. Ino pitta a pinilira, i Esteban. Natuyaggino angngurungnga e maita si aneno pannakadameno Espirituwi Dios sikwana. Ino korwanira, da Felipe, Procoro, Nicanor, Timon, Parmenas, anni Nicolas a taga-Antiokia. Bakkanna Judyu i Nicolas udde tuntulan-neno gagangena Judyu. ⁶ Ira a pitu, nepaa'landera sino apostolira, e ino apostolira, nepotundeno kama'da sino ulura e nekararaddera.

⁷ Waso kunnenoy, naddingngaggandeno sapiti Dios e inodduwereno nangurug ki Jesus sey Jerusalem. Massiki ino papadiyerana Judyu, oddu sikwareno nangurug.

Ino Nano'manda Ki Esteban

⁸ I Esteban, odduweno kakka'bawa senyala inangwana a initeno tolayira, se dinuffunani Dios e naa'dan sino pannakadameno Espirituna. ⁹ Udde agyanino Judyuwera sey Jerusalem a taga-Cirene anda taga-Alejandria a nesapat sino sinagoga a nepingnganda si Sinagogana Mibbattin Si Kinaaripan. Ira andino korwanira a Judyu a taga-Cilicia anda taga-Asia, nakisombatira ki Esteban. ¹⁰ Udde ammera a maaffut, se dinuffunanino Espirituwi Dios e nalainga nanombat.

¹¹ Antu gafuna, pinasussukandeno korwanira a tolay ta massisiriyera a mappaliwat sikwana a kunda si, "Diningngammiyi Esteban a mangilopalopet ki Moises anni Dios." ¹² Passila'bundenno tolayira, ino pangafuwanira, andino mamnesturuwerana lintig takesi mabbungutira ki Esteban. Antuweno nano'manda ki Esteban, kasera neyang sino pakkakarampattanino taturena Judyu. ¹³ E naganino inayandera a nanistigu si siriya nekunda si, "Iyawa lalaki, kanayuna mangilopalopet sito nadiosana Templotam andino lintiyi Moises. ¹⁴ Se diningngammiyeno sinapi'na a darallanna i Jesus a taga-Nazaret yawa Templo e angkakwanneno gagangetama netulduwi Moises." ¹⁵ Amminira a

* 6:1 6:1 Ino tata kappaya anggama sapitan: ...niyannayanda si makkan...

nakkakarampat sinay, pakatulatulangnganda i Esteban, e initareno mutungnga e kunnangke mutungnga anghel.

7

Ino Sinapiti Esteban

¹ Wasin kunnenoy, binebutino afafuna padi ki Esteban si, "Gakkurug kad yawa pappaliwatanda sikwam?"

² Sinombati Esteban a kunna si, "A'amak anda kakkolakku, dingngaggandawino sapitangku. Si'in, i Dios a madandayaw, nappadda ki Abraham a gagginafutam sin nasyangkepay sey Mesopotamia sin ammena kepay inang sey Haran. ³ E kunna sikwana si, 'Anawannuweno lubbunnu andino wawwayimira ta umangka sino lubagga itulduk sikwam.' ⁴ E inanawannanino lubbunna Caldeo e inang nagan sey Haran. Wasin natayino amana, nefuyuti Dios sito lubbuna agyanantam ingkein. ⁵ Sin inangnganna sitaw, awana neya'da i Dios si lubag sikwana, massiki taefampelang. Udde nekariyi Dios sikwana si iya'dananeno lubag sikwana takesi paillalupa'na sino gakagakanera, mas-siki awangkepay abbingnga sinoy.

⁶ "Sinapikkappayi Dios ki Abraham si, 'Inona gaka-gakamira, umangngirana a magyan sey korwana lubbun. E paripandera e madyatanirana si unangnga appatatuta run. ⁷ Udde kastigungkuneno mangaripannira sikwara, takesi anawanda inaya lubbun ta muliyerana sitawa lubag takesi antuneno paddayawanda sikwak.' ⁸ E netuldu kappayi Dios ki Abraham si kugitanneno aana'ngera a lallaki takesi antuweno panandanda sino tulagi Dios sikwara. Wasin neyanakino abbingi Abraham a i Isaac, nepakugi'na sin mekawaluwa aw. Kinugippayi Isaacino abbingnga a i Jacob. Kunna kappayino inangwa i Jacob sino karadwa a abbingnga a lallakiya ireno gagginafutamira si'in.

⁹ "Udde ino abbingira i Jacob, inilliyereno kola'da a i Jose, e nelakura sino taga-Egiptowera e neparipanda sinay. Udde ana i Dios sikwana ¹⁰ e dinuffunanna sino ammina pakadyatanna. E ina'danna si laing anna kinalawad takesi talakkanni Faraon a arina Egipto. E dinotukani Faraoni Jose si gubernadorna palulubbun sey Egipto anna mangituray sino ammina kukwana.

¹¹ "Wasin nalla'wutino pipidya a run, dokalla bisinino nakwa sino lulubbunna Egipto, kunna kappay sey Canaan, e madyadyatanino tolayira sinay. Ino gagginafutamira, awana pappanda si akkananda. ¹² Wasin naammuwani Jacob a aneno makkan sey Egipto, dinundunnenno ana'ngera a ireno gagginafutama umang maggatang si akkananda. Antuweno pittana a inangnganda sinay. ¹³ Wasin pidwara

a inang sinay, nepakaammuwi Jose sikwara si antuweno kola'da. E naammuwampayi Faraon a ireno kakkolaki Jose.

14 "Wasinoy, nepaayi Jose ino amana a i Jacob, ino kakkola'ngera, andino kataabbalayannera ta umangngira mabbafalay sey Egipto. Kawalufuluwera si lima ammin. 15 Inangngira antu sey Egipto e natayi Jacob sinay, mampesino aana'ngera. 16 Udde ino tulanda, neyulira sino lubbunda a Sikam e sinananda sino lubagga ginatangi Abraham si'in sino anakira i Hamor.

17 "Wasin ara'niyennino awa meyakkuruwino nekariyi Dios ki Abraham, umoodduwennino gagginafutamira sey Egipto. 18 E nappatapataliyeno ariyera kiyad si mepataliyeno ariya amme nangammu sino mappeafu ki Jose. 19 Inaya ari, binalabaliyanneno gagginafutamira e nepatu'na a nepelawanino kalu'bi'dera kesi matayira. 20 Antuwenoyino tiyempowa neyanakani Moises a nalawaringke a kalu'bit. Tallu dakkino nimutanino inana. 21 E wasin napatutira a nilawan e inanawanda, dina'ngeno bafaya abbingi Faraon, e nepadokalna a kunnangke abbingnga. 22 Natulduwan sino ammina adalino Egiptowera, e nabbali si gumasassapit anna madayawino aggangwana.

23 "Wasin appatafuluwa runi Moises, nadandamma a dorawanino kakunnanera a gakagaka i Israel. 24 Initaneno tata sikwara a paidamannino tata a Egipto. Inangnga dinuffunan e nebala'na anna pinapatneneno Egipto. 25 Se ariyi Moises si maawatanino kasiJudyunera si antuweno piniliyi Dios a mappawaya sikwara sino kinaaripanda, udde ammera naawatan. 26 Waso kadarama'na, initaneno adwera a kasiJudyunera a maggunut, e kinakkapannera a iwaranna kunna si, 'Sangkayu maggunuta makkolak?'

27 "Udde ino tata a nalliwat, netu'yunna i Moises a kunna si, 'Inyeno naddundun sikwama umang mangiturray anna mangukum sikwami?' 28 Ma, papatayannak a kunna kappayino inangwam sino tata a Egipto singgafi?' 29 Nakatalawi Moises sin naningngagganna sinay, e nabukala inang sey lubbuna Midian. Nangatawa sinay e antuweno neyanakanino adwera a abbingnga a lallaki.

30 "Wasin nalla'wutino appatafuluwa run, nagyani Moises sino kabatuwana ara'ni sey kulura Sinai. E nappadeno angheli Dios sikwana sino aggagatangnga kallakayu. 31 Nakka'bawi Moises sino initana, e inara'niyanna takesi imu'nakkannangke. Udde kaka'meng kelanga dinginggangngeno damiti Afu Dios a kunna si, 32 'Ikkanaki Dios a dinayawino gagginafumira a da Abraham, Isaac, anni

Jacob.' Nayya'yakki Moises sino talona e ammenan sinulangngan. ³³ E sinapikkappayi Dios sikwana si, 'Ariyannu yan sapatu'nu se nadiosana lubaggino patta'daggannu. ³⁴ Initakino kadidyatino tolekira sey Egipto. Diningngaguweno ikimawidda e nanabbafaka manuffun sikwara. Akkanin, ta dundunantaka a muli sey Egipto.' "

³⁵ E sinubburani Estebanino sapitanna si, "Iyana Moises, antuweno inamayino kasiJudyunera sin nassapitanda si, 'Inyeno naddundun sikwama umang mangituray anna mangukum sikwami?' Gampade antu keneno dinunduni Dios a matturay anna mappawaya sikwara sino kinaaripanda, e inangwana gafu sino duffunino anghela nappadda sikwana sino aggagatangnga kallakayu. ³⁶ I Moises kappayino nifuyut sikwara sino panawanda sey Egipto. Odduweno inangwana a kakka'baw sinay, anna sin naddammanganda sino Nalibaga a Bebay, kunna kappay sin appatafuluwa runa nifuyutanna sikwara sey kalolowat. ³⁷ I Moises kappayino nituldu sino gagginafutamira a gakagaka i Israel si, 'Manundunna i Dios si tata a gumalabbunna a kakunnak. Buluntangkappaya gaka i Israel.' ³⁸ Sin nakkakarampattino gagginafutamira sey kalolowata ara'ni sey Sinai, i Moises kappayino sinatabbangnga anghel. Inappaneno neturakka sapiti Dios a manga'da si biyag, takesi ikkanetam payino millalupat.

³⁹ "Udde ino gagginafutamira, inammera i Moises, e ammera kinuruwino sinapi'na, se aggadandammandeno gagangera sey Egipto. ⁴⁰ Antu gafuna, wasin nabayinni Moises sino kulud, sinapi'da ki Aaron* si, 'Ipangwandakami si sinandiosa mifuyut sikwatam, se ammemi inammu nu sanneno nakwa sitana Moises† a nangilawan sikwatam sey Egipto.' ⁴¹ E nangwera si sinan ubbunna baka, e newa'la'deno pinartira sino sinan ubbunda, kasera nakkakarayama aggangganda sino inangwarangkepaya. ⁴² Antu gafuna, sinalekkuranira i Afu Dios takesi murayira a maddayaw sino sinag, dakkag, andino bitunira. Kunna kappayino nepeturakki Dios sino tata a gumalabbunna si'ina kunna si, 'Ikkayuwa gakagaka i Israel, bakkanna ikkanakino niwa'latandaw sino pinartiyu sin appatafuluwa runa naganandaw sino kalolowat. ⁴³ Se neyangkalindawino bawineno sinandiosdawa i Moloc annino sinan bituna diosdawa i Refam.

* **7:40** 7:40 I Aaronino kolaki Moises a nanuffun sikwana a nifuyut sino Judyuwera sin inanawanda sey Egipto. Antu kappayino palunguwa afafuna padiyeno Judyuwera. † **7:40** 7:40 Ino sapitanda si *sitana Moises*, gafu se pappoporayanda.

Antuweno inangwayuwa sinandiosa dayawandaw. Antu gafuna, paanawantakayu ta umangkayu sey lubbuna mas aroyu sey Babilonia.' "‡

44 Netupakki Esteban a sinapit si, "Wasin nagyano gagginafutamira sino kalolowat, nagan sikwareno balaya tolda a mangipakurug si ana i Dios sikwara. Inaya tolda, inangwara a panuntul sino nepaita i Dios ki Moises si tuntulanda nad. 45 Wasin natayi Moises, nepataliyi Josue a mifuyut sikwara a umang sitawa lubag. E ino tolda a inillalupa'da, neyangkalinda sin nappanda sitawa lubag sino dadanira a tolay sitawa nepaanawi Dios. E inaya tolda, antuweno paddayawanda ki Dios kiyad sino tiyempowi Ari David. 46 Inanggammani Diosino aggangwa i David. E inilyawi David ki Dios nu annutanna a mangwa si nalawara balayi Dios takesi antuweno paddayawanino gakagakera i Jacob sikwana. 47 Udde bakkanni David ino namata'dag, nu ammena luri Solomon a abbingna.

48 "Massiki nu kunnenoy, i Dios a Madandayaw, bakkanna balaya inangwana tolayino pagyananna, se neturakkin tata a gumalabbunna si'in si,

49 'Ino langitino pattutturanguwa matturay, e ino lubag, antuweno piwaggangu sito takkik. Massiki sanna a balaya akwandaw, ammena meannunga pagyanangu.

50 Se ikkanakino nangwa si ammin, kunni Afu Dios.' "§

51 Sinapikkappayi Esteban si, "Nataggatingke ino uluyu. Kakunnayuveno tolayira a amme nangammu ki Dios se ammekayu maningngag sino sapi'na. Tuntulandokappayino gagginafutamira si'ina kinontarareno Espirituwi Dios. 52 Se awana gumalabbuni Dios si'in si ammena nelopalopetino gagginafutamira. Massiki ino nangipakaammuwera sino gamwangani Kristo a awana liwa'na, pinapaterera kappay. E wasin ginamwangi Kristo, ikkayu kappayino nitittik sikwana e nepapapateyu. 53 Bakkann nadda kunnenoy, se ikkayuveno nillaluput sino lintiyi Dios a nepeya'dana sino anghelira si'in, udde ammeyu kinurug."

Ino Nallappagganda Ki Esteban

54 Wasin diningngaggino pangafuwanirana Judyuveno sinapiti Esteban, nabbungubungutira anna nangngarangaritammira. 55 Udde i Esteban, gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios a ana sikwana, sinangaw sey langit e initaneno kinalawari Dios, mampay ki Jesus a aggata'dag sino padiwananna. 56 "Itandaw inay," kunna.

“Maitakino langita aggabukkat, annino Abbingnga Tolay a i Jesus a aggata'dag so padiwanani Dios.”

⁵⁷ Wasin diningngaddenoy, inammu'deno layadda e nakakkulawuwa. Naggagarindanira a nano'ma ki Esteban. ⁵⁸ Neyanda sino lasinneno lubbunda takesi lapalap-pagganda. Ino tistiguwera a nappaliwat sikwana, neta'deno tafalda sino tata a lalakiya i Saulo takesi damara makilappag. ⁵⁹ Wasin aggelalappagganda i Esteban, nakkarara kunna si, “Afu Jesus, appannu yo kararuwak.” ⁶⁰ Kasena namalitud e nekokwana a nassapit si, “Afu Jesus, ammem ipaliwat sikwara yo akwanda,” e natayin.

8

Ino Nappadyatani Saulo Sino Manguruwira Ki Jesus

¹⁻³ Sinoya awa natayani Esteban, antu gafuneno nappadyatandangke sino manguruwira ki Jesus sey Jerusalem. Agyanino lallakiyera a kanayuna maddayaw ki Dios a inang nitanam ki Esteban, e nattatarangitira. Udde i Saulo, aanggammeno natayani Esteban, e odduweno inangwana a nappadyat sino manguruwira. Sinallungngeno gibbafalayan, dino'manneno nanguruwira, massiki lalaki onnu bafay, e nepeyangngera sino abbaluran. Antu gafuna, amminino manguruwira, fereno apostolira, nakkakarawayira a nabbukala inang sino lulubbunna Judea anna Samaria.

Ino Nibanyani Felipe Sey Samaria

⁴ Ino nanguruwira a nakkakaraway, massiki sintawino inangnganda, nebanyaddeno sapiti Dios mappeafu ki Jesus. ⁵ I Felipe ino tata sikwara. Inang sino tata lubbunna Samaria, e nebanyangnga sino tolayira sinay si i Jesusino Kristo a dinunduni Dios. ⁶ Wasin diningngaggino tolayireno sinapiti Felipe anna initareno kakka'bawa inangwana, kinurudda amminino sinapi'na. ⁷ Se odduwera a narakkatta espirituwa nunag sino tolayira a nepaanona, e nakkulawuwa a nanaw. Odduwera kappayino paralitiku andino pilaya nepabbattunoyna. ⁸ Antu gafuna, maanggammingke ino tolayira sinay.

⁹ Udde agyangkappay sinayino tata a lalakiya gumasalamangka a i Simon, e nakka'baw ammina tolay sey Samaria gafu sino a'akwanna. Itattulduna si antuweno madayaw. ¹⁰ Massiki sanna a tolay sinay, nanguruwira sino sinapi'na, e dinandanda si antuweno nadosana ngananda si Natuyaggino Pannakadamana. ¹¹ Dinandanira sikwana se nabayinna masassalamangka, e nakka'bawira sino a'akwanna. ¹² Udde wasin nanguruwira sino nalawara

damaga netulduwi Felipe mappeafu sino patturayani Dios anna mappeafu ki Jesu Kristo, nappabawtisarira ammin, bafabbay anna lallaki. ¹³ Massiki i Simon, nangurubbay e nappabawtisar, kasena nebumbulun ki Felipe, e nakka'baw sino initana a kakka'bawa dama i Felipe a akwan.

¹⁴ Wasin nadingngaggino apostolira sey Jerusalem si kinuruwino taga-Samaria ino sapiti Dios, dinundundara Pedro anni Juan sinay. ¹⁵ Wasin ginamwangira sinay, nekararaddeno nanguruwira takesi maa'danira sino Espirituwi Dios. ¹⁶ Se awangkepayino Espirituwi Dios sikwara, se nabawtisanira pelang sino angani Jesus ta ipaitareno nanguruwanda sikwana. ¹⁷ Kasera nepotunino kama'da sino tolayira, e naa'danira sino Espirituwi Dios.

¹⁸ Wasin inita i Simon si naa'danira sino Espirituwi Dios sin nipotunanino apostolira sino kama'da sikwara, nipadda si pirak sikwara, ¹⁹ e nekunna si, "Iya'dayu pay sikwak inaya pannakadama takesi massiki sanneno pipotunangu sito kamakku, maa'danira pay sino Espirituwi Dios."

²⁰ Udde sinapiti Pedro sikwana si, "Masikkulan naddino pira'ngu sey infiyernu, pati sikwam, se anggamuwa gatanggannino iya'da i Dios a ammena papaga. ²¹ Ammena dama a mesapakka sito tarabafumi, se ammuwi Dios si ammena nalawarino nakammu. ²² Ibobolim mantuweno narakkatta nakammu, e makkararagga ki Afu Dios takesi pakomandaka sino kunnayana nakammu. ²³ Se maitak si nappelalotino illim anna ammeke makali'wa sino liwa'nu."

²⁴ E sinabbi Simon si, "Kallakkandappay ta ikararaddak ki Afu Dios takesi ammena pay makwa sikwak yana sinapi'daw."

²⁵ Wasin nasinduwenda Pedro anni Juan a nanuldu sino sapiti Dios anna nassapit sino initara annino diningngadda sino nebumbulunanda ki Afu Jesus, nuliyera sey Jerusalem. E nitturira sino lulubbunna Samaria a lakaranda takesi mangibanyera sino nalawara damag mappeafu ki Jesus.

Ino Nanambalani Felipe Sino Ofisiyala Taga-Etiopia

²⁶ Wasin kunnenoy, agyanino tata a angheli Afu Dios a inang ki Felipe a nassapit sikwana si, "Gumikkakka ta umangka sino kalasada a ira'bunna sey Gaza a maggabwat sey Jerusalem." Antuweno dalana mangan sino kalolowat.* ²⁷⁻²⁸ Ginikkati Felipe a inang. Wasin agyangkepay sey dalan, aneno nedipa'na a lalakiya nattakay si kalesa. Inoya lalaki, taga-Etiopia a odduweno kalintiyanna se antuweno

* **8:26** 8:26 Adwa kappayino anggamma sapitanna yaw: 1) Antuweno dalana ammenan mausar; 2) Antuweno lubbuna awaninna magyan.

gumaiggam sino pirakino bafaya ari a ngananda si Candace.† Naggabwat sey Jerusalem, se inang sinaya naddayaw ki Dios. Mababbasa sino leburuwa neturakki Isaias, a tata a gumalabbuni Dios si'in. ²⁹ Sinapitino Espirituwi Dios ki Felipe si, "Mara'nika sikwana."

³⁰ E nalayawa inara'ni sikwana, e diningngangngeno basanino lalakiya neturakki Isaias. E nekunni Felipe sikwana si, "Maawatannu yan babbasannu ya?"

³¹ Sinabbino ofisial si, "Ansanneno akkaammuk nu awana mituldu sikwak?" E inayanna i Felipe a makitakay sikwana. ³² Ino babbasanna ino neturakka sapiti Dios a kunna si,

"Kunnangke karnerowa iyanda sey pamartiyani. Kunna kappayino ubbunna karnerowa massiyanak nu usipanda, se nannakanakam pelang. ³³ Neyatatalda, e passibbelang siriyeno ipaliwa'da sikwana. Awanna a makasapit mappeafu sino gakagakana, se nakkiyarinnino biyangnga sito lubag."‡

³⁴ E nepakibebutino ofisial ki Felipe, "Inyeno sapitanino gumalabbun sitaw? Ino bagginangkepay onnu korwana tolay?" ³⁵ E neyafuwenni Felipe a nanuldu sikwana. Sinapi'na si i Jesusino sapitannino binasana, kasena netuluy makkiyad si nepakaammuna amminino nalawara damag mappeafu ki Jesus. ³⁶ Wasinoy, aneno dina'ngara a danum. "Ayawa danum," kunnino ofisial ki Felipe. "Damana nu bawtisarannak?"

³⁷ "Nu gakkuruwingke a kuruwannuweno netulduk, damana," kunni Felipe.

"On, manguruwak," kunnino ofisial. "Kuruwangku si i Jesu Kristoweno Abbingi Dios."§ ³⁸ Nepitturino ofisialino kalesa, e nulluwira a adwa. E naddassira sino danum, e binawtisarani Felipe. ³⁹ Wasin gina'dangira, neanawino Espirituwi Diosi Felipe, e ammayin initeni ofisial. E netuluyina a inang sino lubbunna, e maanggammingke. ⁴⁰ I Felipe, kaka'meng kelanga ginamwang sey Azoto, kasena inang si lulubbuna mibanyag sino nalawara damag mappeafu ki Jesus kiyad si ginamwang sey Cesarea.

9

Ino Nanguruwani Saulo (Inangwa 22:6-16; 26:12-18)

† 8:27-28 8:27, 28 Candace, bakkanna angan, nu ammena lud titulu. Ino angamma sapitan, reyna onnu bafaya matturay. ‡ 8:33 8:33 Isaias 53:7-8

§ 8:37 8:37 Iyawa bersikulu, awan sino korwana manuskritu sino dami'na Griego.

¹ Udde i Saulo, tantalawannera kepayino manguruwira ki Jesus e anggama si papatayannera. Antu gafuna, inang sino afafuna padi ² e narang si turakka ipaitanana sino Judyuwera sino sinagogera sey Damasco, takesi nu wara da'nganna si dumandan ki Jesus, lallaki onnu bafabay, aneno turena a mano'ma sikwara ta iyangngera sey Jerusalem.

³ Wasin makkatami Saulo sey lubbuna Damasco, kaka'meng kelanga nalebaddan si mangngilikilita baggawa naggabwat sey langit. ⁴ Naletwad, kasena diningngaggino damita kunna si, "Saulo, Saulo, mayan padyatannak?"

⁵ "Inyaka, Afu?" kunni Saulo.

"Ikkanaki Jesus a padyatannu. ⁶ Matta'dagga antu ta umangka sinaya lubbun, e ananeno mituldu sikwam sino akwannuna."

⁷ Ino lallakiyera a bafuluni Saulo, nassiyankkara, se nadingngaddeno damit, udde awana initara si tolay. ⁸ Kasena natta'daggi Saulo e nallangalanga, udde ammena makaita. E kinewidda a neyang sey Damasco. ⁹ Tallu awa ammena makaita e ammena kappay nangngan anna ininum.

¹⁰ Waso kunnenoy, agyanino tata a mangurug ki Jesus sey Damasco a mingngan si Ananias. Nappaita i Jesus sikwana si kunnangke tenap, e kunna si, "Ananias."

"Ma, sanneno sapitannu, Afu?" kunni Ananias.

¹¹ E kunni Afu Jesus sikwana si, "Gumikkakka ta umangka sino kalasada a mingngan si Naggaddang, e pakibebu'nu sey balera Judasino lalakiya taga-Tarso a mingngan si Saulo. Ana sinaya aggekarakararag. ¹² Se aneno nepaitak sikwana si kunnangke tenappa sinallungino tata a lalakiya mingngan si Ananias, a nipotun sino kama'na sikwana takesi makaitengkappay."

¹³ Udde sinabbi Ananias si, "On, Afu, udde odduwa tolaya nadingngaggangu mappeafu sinaya lalaki andino kattalatalawa inangwana sino tolemira sey Jerusalem. ¹⁴ E sitoya, anen sito Damasco a ana kanuweno kalintiyanna a neya'deno afafuna padiya mano'ma sikwami ammina maddayaw sikwam."

¹⁵ Udde kungkappayi Jesus sikwana si, "Umangka lud, se antu keneno pinilika umang mangipakaammu mappeafu sikwak sino bakkannira a Judyu anda sino arirera, andino kasittolemira kappaya gakagaka i Israel. ¹⁶ E ipakaammuk kappena sikwaneno kaodduneno attammannana a dyat gafu sikwak."

¹⁷ Waso kunnenoy, inangngi Ananias e sinallung sino balaya ngyanani Saulo e nepotunneno kama'na sikwana,

e kunna si, “Kolaka Saulo, i Afutama Jesus a nappadda sikwam sey dalan sin inangngannu sitaw, dinundunnak sikwam ta makaitaka kappay anna maa'dangka sino Es-
pirituwi Dios annino pannakadamana.”¹⁸ Kaka'meng kelang naariyeno kunnangke sissib sino mata i Saulo, e nakaitemmanin. Ginabwat e nabawtisan.¹⁹ Wasin nabawtisanin, nangngan e nappoliyennino baggina.

Ino Nangibanyani Saulo Sey Damasco

Waso kunnenoy, nakikofungi Saulo sino manguruwira ki Jesus sey Damasco si pipidya aw.²⁰ E inang sino sinagogeno Judyuwera sinaya nanuldu mappeafu ki Jesus, a i Jesus, antuweno Abbingi Dios.²¹ Nakka'bawira ammina naddingngag sikwana, e nekunda si, “Ma, bakkangkad yawino nangilopalopet sikwara a naddayaw ki Jesus sey Jerusalem? Bakkangkadda inang sitaw takesi do'manneno nanguruwira ta iyangngera sino pangafuwanirana padi?” kunda.²² Udde nadadaggananino kinalaingi Saulo a manuldu mappeafu ki Jesus. Ino Judyuwera sey Damasco, ammera makatabbag sino nappakuruwanna a i Jesusino Kristo a dinunduni Dios.

²³ Wasin nalla'wutinnino pipidya aw, nattatarabbanino Judyuwereno pamapatayanda ki Saulo.²⁴ Kadda gafi anna aw, lakkappandeno lamwanganneno lubbunda takesi papatayanda i Saulo nu mallawan. Udde naammuwani Sauloweno angganda a akwan.²⁵ Antu gafuna, wasin tata si gafi, inayanino sinulduwannera, nepittunda si lu'dug, kasera sinuwewayaya netabbafa sino lasinneno ata'nanga tupingngeno lubbunda kesi makabukal.

Ino Nuliyani Saulo Sey Jerusalem

²⁶ Wasin nuliyenni Saulo sey Jerusalem, anggama a medagga sino manguruwira ki Jesus. Udde mattalawira sikwana, se ammera kuruwan si gakkuruwa mangurug ki Jesus.²⁷ Udde dinuffunani Bernabe. Netulunna sino apostolira, e netulduna sikwareno nepangita i Saulo ki Afu Jesus sino dalan annino sinapiti Afu Jesus sikwana. Nepadamangnga kappay sikwareno turiri Saulo a nanuldu mappeafu ki Jesus sey Damasco.²⁸ Antuweno nebumbulunani Saulo sikwara sey Jerusalem, e naturiringke a manuldu mappeafu ki Jesus.²⁹ Inang kappaya nakitatabbag sino Judyuwera a Griegoweno dami'da, udde wasin nasassarombatira, angganda a papatayan.³⁰ Udde wasin naammuwanino bafulunnera a mangurug inaya angganda a akwan, binulunda i Saulo a inang sey Cesarea, kasera nepabon sey Tarso.

³¹ Wasinoy, awaninna kadyatanino manguruwira sino lulubbunna Judea, Galilea, anna Samaria. Nantatuyaggino angngurudda e inoodduwera, gafu se ammerangke sinulyatino anggammi Afu Dios, e dinuffunanireno Espirituna.

Ino Dinuffunani Pedro Sey Lidda Anna Joppe

³² I Pedro, inang si lulubbuna maddoraw sino manguruwira ki Jesus. Wasin tata si aw, inangnga kappay dinorawanino tolayira i Dios sey Lidda, ³³ e nesa'balna sinayino tata a lalakiya i Eneas, a aggaidda si walurun se paralitiku. ³⁴ Sinapiti Pedro sikwana si, "Eneas, pabbattunoyandaka i Jesu Kristo. Gumabwakka ta iyimfunnu yan afa'ngu." E ginabwatinni Eneas. ³⁵ Odduwa tolay sey Lidda anna Saron a nita ki Eneas, e nanguruwira ki Jesus.

³⁶ Agyanino tata bafaya mangurug ki Jesus sey Joppe a mingngan si Tabita. (Ino anganna si Griego, Dorcas, anggamma sapitan, Utta.) Odduveno nalawara inangwana, anna minangkallak sino pobiriyera. ³⁷ Wasin agyani Pedro sey Lidda, nalowani Dorcas e natay. Diniyu'da, kasera neekwa sino nangkalekaya kwartu. ³⁸ Ara'ni sey Joppe ino Lidda. Antuweno wasin diningngaggino manguruwira ki Jesus sey Joppe a ngyani Pedro sey Lidda, nanundunira si adwa a lallakiya mayag sikwana. Wasin ginamwangira, sinapi'da si, "Kangkamannu abbu ta umangnetam sey lubbummi." ³⁹ Ginikkati Pedro e nebulun sikwara. Wasin ginamwangi Pedro sino balayino natay, nefuyu'da sino nangkalekaya kwartu. E inaribumbunganino bafaluwera i Pedro a mattatarangit, e nepaitareno barawasiya dineti Dorcas a duffunna sikwara sin liyena a matay. ⁴⁰ Nepaulluwira ammini Pedro, kasena namalitura nakkararag. Wasin nasinduwen, ina'langngeno natay e kunna si, "Tabita, gumabwakka." Nalladdangi Dorcas e wasin initana i Pedro, ginabwat. ⁴¹ Iniggammani Pedroweno kama'na e nepata'dangnga, kasena inayanino bafaluwera andino korwanira a mangurug ki Jesus, e nepaitana i Dorcas a nabiyayin. ⁴² Iyawa nakwa, naddinnamag si ammina lubbuna Joppe, e odduveno nangurug ki Afu Jesus. ⁴³ Nabayi Pedro sey Joppe sino balera Simon a midadan si ilakuna a gaddang.

10

Ino Inangngani Pedro Sey Balera Cornelio

¹ Agyanin sey Cesarea ino tata a lalakiya mingngan si Cornelio. Antuweno kapitanino tatutira a sindaluwerana taga-Italia. ² Massiki bakkanna Judyu i Cornelio, nanguruwira

ammına taabbalay ki Dios anna naddayawira sikwana. Odduwa duffunna sino pobiriyera a Judyu, e kanayuna makkararag ki Dios. ³ Wasi tata si fuwab si alas tres, aneno nepaita i Dios sikwana, e initaneno tata a angheli Dios a inang sikwana, a kunna si, "Cornelio."

⁴ Nakatulangngi Cornelio sino anghel gafu sino talona e kunna si, "Ma, Afu?"

Sinabbino anghel si, "Aggadandammandaka i Dios se diningngangngeno kararangngu e anggammeno nepanuffunnu sino pobiriyera. ⁵ Manundungka mantu si umang sey Joppe ta paayangnguwi Simon a mingngangkappay si Pedro. ⁶ Magyan sey balera Simon a midadan si ilakuna a gaddang, a ana sino dappi'na bebay."

⁷ Wasin inanawinnino anghel, nayi Cornelio si adwa a aripanna, anna tata a sindaluna a manuffun sikwana a maddayokappay ki Dios. ⁸ Netulduna sikwara amminino nakwa sikwana, kasenera nepabon sey Joppe.

⁹ Waso kadarama'na si tangnganawa agyaninnino dinundunira i Cornelio sino dalana makkatam sey Joppe, inuneki Pedro sino ata'meno balera ta umang makkararag. ¹⁰ Nabisinan e gakakkanin, udde wasin kalutunda kepayino akkananna, aneno nepaita i Dios sikwana a kunnangke tenap. ¹¹ Initana a nabbukkatino langit, e aneno kunnangke dokalla ulatta sumatabbafa a nebassinino appata suyuna. ¹² Ino nagan sino ulat, ammına makkarekay sito lubag, ino makkurekure'gawangngira anda makakkayafira, a kammaralla akkanannino Judyuwera. ¹³ E aneno diningngangnga a damita massapit si, "Pedro, gumabwakka ta mamartika si isiram."

¹⁴ Udde sinabbi Pedro si, "Ammek, Afu. Se ammek kepay nalliwata massira si kunnayawa kammaral sikwamiya Judyu."

¹⁵ E diningngangnga kappayino damita kunna si, "Ino sinapiti Dios si nalawara akkanan, ammemmad kammarallan." ¹⁶ Nami'luwa naangwenoy, kase netulluweno ulat sey langit.

¹⁷ Waso pakadadandammanni Pedro nu sanneno keanganino initana, sinumpalanino dinundunira i Cornelio balera Simon, e aggata'daggiran sino lamwangan. ¹⁸ Nepakibebu'da nu antuweno balaya naganani Simon Pedro.

¹⁹ Udde i Pedro, aggadandammanna kepayino keanganino nepaita i Dios sikwana, e sinapitino Espirituwi Dios sikwana si, "Aneno talluwera a lallakiya mintufuk sikwam. ²⁰ Umulluggan, e ammeke maddaladudwa a mebulun sikwara, se ikkanakino nanundun sikwara."

²¹ Inulluwi Pedro e nekunna sino lallakiyera si, "Ikkanakino tufukandaw. Sangkayu lang inang taw?"

²² "Dinundundakamiyi Kapitan Cornelio, se kunnino tata a angheli Dios sikwana si ayamnika kanu sey balemi takesi dingngagganna amminino sapitannu. I Cornelio, nalawaringke a tolaya maddayaw ki Dios, e ammina kasittolemira a Judyu, iyatalda," kunda. ²³ Nepatallungira i Pedro takesi middera sinay.

Wasi kadarama'na, ginikkati Pedro e nebulun sikwara, e nebulungkappayino korwanira a manguruwa taga-Joppe. ²⁴ Wasin ginamwangira sey Cesarea sino mekadwa aw, aneno nakkakarampattira sey balera Cornelio se inayanneno wawwayinera andino kakkawamanera. ²⁵ Tattallung kepayi Pedro, dinambali Cornelio e namalitud sino a'langnga a maddayaw sikwana. ²⁶ Udde nepata'daggi Pedro e nekunna si, "Matta'dagga se tolayak paya kakunnam." ²⁷ E sinallungira sino balaya mattatabbag. Wasin inita i Pedroweno odduwa tolaya nakkakarampat, ²⁸ sinapi'na sikwara si, "Inammuyunnino gagangemiya Judyu a kammarallammiyeno mebumbulun onnu maddoraw si bakkanna Judyu. Udde nepakaammuwi Dios sikwak si ammena dama a kammarallanguweno massiki sanna a tolay. ²⁹ Antu gafuna, wasin inayandak, inangngaka tagatulutuluk. Dingngagganku mantu nu sanneno gafuna a nepaayaddak."

³⁰ Wasinoy, sinapiti Cornelio si, "Wasin mekappata aw si kunnayawa alas tres, aggekarakararak sito balemi. Kaka'meng kelanga aneno natta'dag sino a'langkuwa nabbarawasi si mangngilikilit. ³¹ Sinapi'na si, 'Cornelio, diningngaggi Diosino kararangngu e aggadandammanneno nepanuffunnu sino pobiriyera. ³² Manundungka si umang sey Joppe a mayag ki Simon Pedro. Magyan sey balera Simon a midadan si ilakuna a gaddang, a ana sino dappi'na bebay.' ³³ Antu gafuna, nepaayaddaka e nalawarimmangke se inangka pay. Sitoya, ayokami ammin sitawa aggitani Dios, ta dingngaggammi amminino sinapi'na si ipakaammummad."

Ino Netulduwi Pedro Sikwara Cornelio

³⁴ Waso kunnenoy, sinapiti Pedro si, "Maitakun si awana padumani Dios si tolay. ³⁵ Se massiki sanna a tolay si ingkelamanga lubbin, nu maddayawira ki Dios anna mangwera si naggaddang, damanera a pabbalin si tolena. ³⁶ Ammuyunnino nalawara damaga nepakaammuwi Dios sikwamiya gakagaka i Israel a damana a mebumbulunino

tolayira sikwana gafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afu ammina tolay. ³⁷ Ammuyungkappayino nalawara nakwa sino lulubbunna Israel a neyafu sey Galilea sin nasinduwennino nanulduwani Juan annino namawtisaranna. ³⁸ Neyada i Diosino Espirituna annino pannakadamana ki Jesus a taga-Nazaret, takesi massiki sanneno inangnganna, pasiya nalawarino inangwana, e nepabbattunoyna amminino pinadyatanira i Ofag, se ana i Dios sikwana. ³⁹ Ikkamiya apostol, initami amminino inangwana sey Jerusalem anna sino korwana lulubbunna Judyu. Ireo namapatay sikwana se nelansara sino krus. ⁴⁰ Udde wasin mekatalluwa aw, nepangngangoliyi Dios. Nepaitana ⁴¹ sikwami, e nakikkangkami sikwana sin nangngangoliyanna. Ammina tolay, ammera inita, nu bakkangkami pelanga piniliyi Dios a mana'dag sino nangngangoliyanna. ⁴² Dinundundakamiya umang mangibanyag sino nalawara damag mappeafu sikwana anna mangipakaammu si antuweno piniliyi Dios a mangukum si ammina tolay, massiki ino natayin annino nabiyayira kepay. ⁴³ Antu kappayino sinapitino amminira a gumalabbun si'in sin sinapi'da si, 'Amminira a mangurug sikwana, mapakomanino liwa'da gafu sino inangwana.' "

Ino Neyadanino Espirituwi Dios Sino Bakkannira A Judyu

⁴⁴ Wasin aggedamadamikkepayi Pedro, inangnginnino Espirituwi Dios sikwara ammina naningngag. ⁴⁵ Ino Judyuwera a mangurug ki Jesus a nebumbulun ki Pedro, nakka'bawira se neyada i Diosino Espirituna sino bakkannira a Judyu. ⁴⁶ Ammura si nakwa se dinginggaddera a maddamit si naddadaruma a damita ammera inammu anna maddayaw ki Dios. Antuweno sinapiti Pedro sino bulunna si, ⁴⁷ "Iyawira a tolay, naa'danira sino Espirituwi Dios a kunna payino ikkanetam. Waremmangke miyallang si mabawtisanira?" ⁴⁸ Waso kunnenoy, sinapiti Pedro sikwara si mappabawtisarira nadda mangipaita si mangu-ruwiran ki Jesus. Wasin nabawtisaniran, inaranda ki Pedro si magyan nad sikwara si pipidya aw.

11

Ino Netulduwi Pedro Sino Nallangngira Sikwana

¹ Waso kunnenoy, ino apostolira andino korwanira a mangurug ki Jesus sey Judea, nadingngadda si ana kappayino bakkannira a Judyu a nangurug sino sapiti Dios. ² Wasin nuliynni Pedro sey Jerusalem, binalawino manguruwira a manggamma manuntul kepay sino gagangena Judyu. ³ E kunda si, "Sangka lang inang sino balayino bakkannira a Judyu e nakikkangka kappay sikwara?"

4 Wasin diningngaggi Pedroweno sapitanda, sinapi'na amminino nakwa sikwana makkiyad sino gafuna, a nekunna si, ⁵ "Wasin agyanak sey Joppe a nakkararag, aneno nepaita i Dios sikwak si kunnangke tenap, e in-itakino sumatabbafa a kunnangke ulatta nebassinino appata suyuna a naggabwat sey langit, e naddattu sino aruruggu. ⁶ Wasin inimu'nakkangkungke, ana amminino nganganna makkarekayira, aggayam anna sumaron, mammanukira, anna makkurekure'gawangngira. ⁷ Nadingngagguweno damita massapit si, 'Pedro, gumabwakka ta mamartika si isiram.' ⁸ Udde sinabbaggu si, 'Ammek, Afu, se awangkepay inakkangku si kammaral sikwamiya Judyu.' ⁹ Nassapikkappayino maddamit sey langita kunna si, 'Am-mem kammarallannino sinapiti Dios a nalawara akkanan.' ¹⁰ Nami'luwa nakwa yaw, kasena netullu ammin sey langit.

¹¹ "Sinoya netulluwanna, ginamwangino talluwera a lallakiya taga-Cesarea sino balaya naganangku. Inandak inayan ta umangngak sinay. ¹² E sinapitino Espirituwi Dios sikwak si amme'ngad maddaladudwa a mebulun sikwara. Iyawira a annamma kakkolattam a taga-Joppe, nebulunira pay sikwak, e inangkami ammin sey balera Cornelio sey Cesarea. ¹³ Wasin ginamwangkami, sinapiti Cornelio sik-wamiyeno anghela nappadda sikwana sino balena annino sinapi'na anghel a, 'Manundungka si umang sey Joppe a mayag ki Simon Pedro. ¹⁴ Ituldunana sikwayu nu sanneno kesalakandawa taabbalay.' ¹⁵ Wasin neyafuka manuldu, inangngino Espirituwi Dios sikwara a kunna payino ikkanetam sin gafuna. ¹⁶ E dinandangkuweno sinapiti Afu Jesus a, 'Nabbawtisari Juan si danum, udde mabawtisarangayuna sino Espirituwi Dios.' ¹⁷ Nu kunnenoy a neya'da i Diosino Espirituna sikwara a bakkanna Judyu a kunna payino ikkanetam sin nanguruwantam ki Afu Jesu Kristo, inyak kadda miyallang sino akwani Dios?"

¹⁸ Wasin nadingngaddenoy, neibba'da a mabbalaw sik-wana, e naddayawira ki Dios a kunda si, "Nu kunna mantu, massiki ino bakkannira a Judyu, inallakkira i Dios, ta damara a mabboboli takesi mabiyayira si makkikiyad."

Ino Nanguruwanino Tolayira Sey Antiokia

¹⁹ Kiyad sin pinapatayino Judyuwera i Esteban, nady-atanino manguruwira e nakkakarawayira. Anereno inang sey Fenicia, Chipre, anna sey Antiokia, e nanulduwera mappeafu ki Jesus, udde ino kasijudyurera pelangino sinulduwanda. ²⁰ Udde ana kappayino korwanira a taga-Chipre anna taga-Cirene a inang sey Antiokia, e netuldura kappayino nalawara damag mappeafu ki Afu Jesus sino

bakkannira a Judyu. ²¹ Gafu se aneno pannakadama i Dios sikwara a manuldu, odduwereno nangurug ki Afu Jesus anna manuntul sino anggama.

²² Wasin nadingngaggino manguruwira sey Jerusalem si aneno manguruwira sey Antiokia, dinundunda i Bernabe sinay. ²³ Wasin ginamwang sinay, maanggam se initana a nikallakki Dios sikwara, e sinunnera si mattalaginarira nadda mangurug ki Afu Jesus. ²⁴ Nalawaringke a tolayi Bernabe, natuyaggino pannakadamenno Espirituwi Dios sikwana, anna natuyag kappayino angngurungnga. Antuweno odduwera a nesapat sino nanguruwira ki Afu Jesus sinay.

²⁵ Waso kunnenoy, inangngi Bernabe sey Tarso a mintufuk ki Saulo. ²⁶ Wasin dina'ngana, netulunna sey Antiokia. Taruningke ino nebumbulunanda sino nanguruwira sinay, e odduwa tolayino sinulduwanda. Ino nanguruwira ki Jesu Kristo sey Antiokia, ireno palunguwa naingnganan si Kristiyano.

²⁷ Sin nagananda Bernabe anni Saulo sinay, agyanino gumalabbunira i Dios a inang sey Antiokia a naggabwat sey Jerusalem. ²⁸ Ino tata sikwara a mingngan si Agabo, natta'dag sino pakkakarampattanda, e nepalabbunino Espirituwi Dios sikwana si ananeno dokalla bisin sito lubag. (Inaya nelabbunna, neyakkuruwin sin tiyempowi Emperador Claudio.) ²⁹ Antu gafuna, nattatarabbanino manguruwira si duffunandeno kakkola'dera sey Judea. Tatatata sikwara, neya'daneno damana a neya'da, ³⁰ kasera neya'da ammin sikwara Bernabe anni Saulo ta iyanda sino pangafuwanirana manguruwira sey Jerusalem.

12

Ino Nafulota Dyatino Manguruwira

¹ Sinoya tiyempo, neyafuwi Ari Herodes* a mappadyat sino korwanira a mangurug ki Jesus. ² Nepafutulna i Santiago a kolaki Juan. ³ Wasin initana a maanggammino Judyuwera sino inangwana, nepado'mana kappayi Pedro. Nakwa yaw sin tiyempona fiyesta a ngananda si La'wutan a pangngananda si tinapaya awana lebadurana. ⁴ Wasin dino'manda i Pedro, nepabaluri Herodes, e nepaindangnga si kadwafulu si annamma sindalu, e mepatapataliyeno aggappatira. Se dinandamma si nanu mabalininnino inaya fiyesta, ukumannana i Pedro takesi papapatena

* **12:1** 12:1 Iyawa ari, i Herodes Agripa I a afuwi Herodes a Napatig anna panganakanni Herodes Antipas a nappafutul ki Juan a Gumabawtisar.

sino a'langino Judyuwera. ⁵ Kunna antu, nabaluri Pedro, udde ino manguruwira ki Jesus, ginakkuruddangeke a nangikararag sikwana.

Ino Nallawanani Pedro Sino Abbaluran

⁶ Nada'ngeno tata a gafiya ino kagigi'ba'na, antuweno pappapatayan naddi Herodes ki Pedro. Naturuwi Pedro sino nallatanino adwera a sindalu, a nakadenan si adwa a kawad, e ana kappayino mindag sino lamwanganino abbaluran. ⁷ Kaka'meng kelanga nagyanino tata a angheli Afu Dios a inang sino aggiddani Pedro e nabbaggawingke ino kwartuna. Ginunggunino angheli Pedro ta gammiyanna, e kunna si, "Gumabwa'kan." E naariyennino kawarira sino kama'na. ⁸ Sinapikkappayino anghel sikwana si, "Inggurannu yan barawasim anna massapatukka." E ginakkuruwi Pedro, e sinapikkappayino anghel sikwana si, "Mattafalka ta dumandangka sikwak." ⁹ Dinandan sino anghel e nallawanira sino abbaluran. Udde ammena inammu si gakkuruwino akwanino anghel sikwana, aringnga si tena'ma pelang. ¹⁰ Ila'wutandeno pitta a gwardiya annino mekadwa a gwardiya, kasera ginamwang sino baliyanga ag-gaku'na kayatana mallawan sino abbaluran. Nabukkatan-ingkelang e nallawanira. Wasin aggelakalakarira sino kalasada, naawaningkelangino anghel.

¹¹ Waso kunnenoy, naammuwani Pedroweno nakwa sikwana, e nekunna si, "Ammuk si gakkurug yaw. Dinunduni Diosino anghelna a misalak sikwak ta ammerak mapapatayi Herodes anna ammena makweno innanamanino Judyuwera a makwa sikwak."

¹² Wasin binalonenaya nakwa sikwana, inang sey balera Maria a ina i Juan Marcos. Odduweno tolayira a makkararag sinay. ¹³ Sinottoki Pedroweno lamwangan, e inang initeni aripanna bafaya i Roda nu inyeno nanottok. ¹⁴ Udde wasin inimunuwanneno damiti Pedro, nakalyawanna a nebukkatino lamwangan gafu sino aanggamma, e nalayawa nuliya nangipakaammu si ana i Pedro sino lamwangan. ¹⁵ "Inanseka," kunda sikwana. Udde nepagekwana si gakkurug. "Anghelna yan," kunda.

¹⁶ Amme pelang ibbattani Pedroweno manottok. Wasin binukkatandanino lamwangan, nakka'bawira sin naitara i Pedro. ¹⁷ Sinengyattannera ta suminakkira, kasena sinapit sikwareno nilawanani Dios sikwana sino abbaluran. "Itulduyu yaw sikwara Santiago annino korwanira a kakko-lattam," kunna. Kasena inanawa inang si korwana lubbun.

¹⁸ Wasin kadarama'na, nakungkulingke ino nakammino gwardiyera. "Sanna lang naawani Pedro?" kunda.

¹⁹ Nepataraki Herodes i Pedro, udde ammera nasumpalan. Antuweno binistigarneno gwardiyera e sinapi'na si mapapatayira. Kase inanawi Herodes sey Judea e inang nagan sey Cesarea.

Ino Natayani Herodes

²⁰ Wasin nagyani Herodes sey Cesarea, nabbungubungut sino tolayira sey Tiro anna sey Sidon. Antu gafuna, mintufukira si pappaangganda sikwana, se ino patturayanneno pappanda si akkananda. Pinalungura a sinatabbi Blasto a mimut sino balayi Herodes takesi duffunannera, kasera inang ki Herodes a mappekakallak.

²¹ Wasin nadatangnginnino awa piniliyi Herodes, nabbarawasi si barawasina ari, nattuttud sino tronona, e naddiskursu sino tolayira. ²² Wasin nasinduwen, nekokweno tolayira a nassapit si, "Tata a diosino naddamit, bakkanna tolepelang." ²³ Gafu se ammena sinapit si dayawanda nabbelangi Dios, pinapatayino angheli Diosi Herodes, inu'gitino baggina, kasena natay.

²⁴ Sinoya tiyempo, inooddu kappayino tolayira a naddingngag anna nangurug sino sapiti Dios.

²⁵ Da Bernabe anni Saulo, wasin nabalininnino nanundunanda sikwara sey Jerusalem, nuliya sey Antiokia, e nebuluni Juan Marcos sikwara.

13

Ino Nadundunanda Bernabe Anni Saulo A Umang Manuldu

¹ Ino manguwira sey Antiokia, ana sikwareno mangipakaammu sino ipakaammuwi i Dios andino manulduwera sino sapiti Dios. Irara Bernabe, Simeon a ngananda si Ngisit, Lucio a taga-Cirene, Saulo, anni Manaen a pinadokallino ama i Gubernur Herodes.

² Wasin tata si aw, nallantanga mangnganino manguwira takesi makkararira anna maddayawira ki Dios. E kunnino Espirituwi Dios sikwara, "Dotukandora Bernabe anni Saulo a masserbi sikwak se aneno pakwak sikwara."

³ Nakkararira kappay anna nallantangira kappaya mangngan, kasera nepotunino kama'da sikwara Bernabe anni Saulo, e nepagikka'dera.

Ino Inangnganda Bernabe Anni Saulo Sey Chipre

⁴ Waso kunneno, nepabonino Espirituwi Dios da Bernabe anni Saulo, e inangngira sey Seleucia, kasera natakay si bafora umang sey Chipre a naffu si danum. ⁵ E nebulunda i Juan Marcos a manuffun sikwara. Wasin ginamwangira

sey Salamina a lubbunna Chipre, nepakaammureno sapiti Dios sino sinagogereño Judyuwera.

⁶ Wasinoy, dinodoyudda ammina lubbunna Chipre makkiyad si ginamwangira sey Pafo. E dinatanda sinayino tata a Judyu a gumasalamangka a massapit si gumalabbuni Dios, gampade bakkan. Ino anganna, i Bar-Jesus. ⁷ Iyawa tolay, buluni Sergio Paulo a gubernadorna Chipre. Ino gubernador, mautakka tolay, e nepaayangngara Bernabe anni Saulo se anggamma a dingngaggannino sapiti Dios. ⁸ Udde ino gumasalamangka (a i Elimasino anganna si dami'na Griego), kinontaranara Bernabe anni Saulo takesi ammena manguruwino gubernador ki Jesus. ⁹ Udde i Saulo, a mingngangkappay si Pablo, natuyaggino pannakadameno Espirituwi Dios sikwana e pakatulatangnganna i Elimas, ¹⁰ e sinapi'na si, "Ikka a abbingnga Diablo, kontarannu ammina nalawad. Nalaingkangeke a mamalabali si tolay e pabbalinnu si siriyeño gakkuruwa sapiti Dios. ¹¹ Sitoya, kastigundaka i Afu Dios e malappakka takesi awaningke a itannu si pipidya aw." Assapi'na lang sinoy, awaninna itani Elimas e kumarakarabakafa mintufuk si mangewid sikwana. ¹² Wasin initeño gubernadorino nakwa sikwana, nangurug ki Afu Jesus, se nakka'baw gafu sino pannakadamana a netuldura.

Ino Nanulduwanda Pablo Sey Antiokia A Sakopanna Pisidia

¹³ Waso kunnenoy, nanora Pablo sey Pafo, e natakayira si bafora umang sey Perge, tata a lubbun sino probinsiya a Pamfilia. Wasin ginamwangira sinay, inanawanirani Juan Marcos e nuli kappay sey Jerusalem. ¹⁴ E netuluyda Pablo a umang sey Antiokia a sakopanna probinsiya a Pisidia. Wasin Sabadu a awna agginwangan, inangngira sino sinagogeno Judyuwera e nakitutturira. ¹⁵ Wasin nabasennino lintiyi Moises andino turakkino korwanira a gumalabbuni Dios, aneno nepasapitino pangafuwanirana sinagoga sikwara Pablo a kunda si, "Kakkolak, nu wara sapitandaw sino tolayira sitawa mappatuyag sino nakanda, itulduyun."

¹⁶ Waso kunnenoy, natta'daggi Pablo e sinengyattannera ta suminakkira, e sinapi'na si, "Ikkayuwa kakunnaka gakagaka i Israel anna ikkayu kappaya bakkanna Judyu a maddayaw ki Dios, dingngaggandawino itulduk. ¹⁷ Ino Dios a dayawantama gakagaka i Israel, pinilineno gagginafutamira. Wasin naganira sey Egipto a bakkanna lubbunda, dinuffunannera e inoodduwera, kasena nepaiteno

dokalla pannakadamana a nepawaya sikwara sino kinaaripanda sinay. ¹⁸ Wasin appatafuluwa runa malallakarira sino kalolowat, neyattammeno a'akwandra e inimu'nera. ¹⁹ Wasin ginamwangira sey Canaan, nepangaffu'nera sino pituwa a lubbun sinay takesi ino tolenereno makangkwa sino lubadda. ²⁰ Mangiyafu sin inangnganda sey Egipto kiyad si akwaranino lubag, kalimatut si limafuluwa run.

“Wasinoy, dinotukani Diosino ukumira a mepatapataliya matturay sikwara makkiyad sino tiyempowi Samuel a gumalabbunna. ²¹ Sinoya tiyempo, narangngira si arira, e dinotukanna i Saulo a abbingi Kis a gakagaka i Benjamin ta antuweno arira si appatafuluwa run. ²² Kasena inariyi Saulo, e nepatalina i David ta antuweno arira. Kunnayawino sinapiti Dios mappeafu ki David, ‘I David a abbingi Jesse, antuweno anggangku se akwanna amminino sapitangku.’ ²³ I David kappayino gagginafuwi Jesus a dinunduni Dios a mangisalak sikwatama gakagaka i Israel, a antuweno nekarina si'in. ²⁴ Sin liyeyi Jesus a umang manuldu, naganinini Juan a manuldu sikwatam ammina gakagaka i Israel ta ibobolitammaddino liwattamira anna map-pabawtisaretammad. ²⁵ Wasin ara'niyenna mabalini Juan sino nadundunanna, sinapi'na sino tolayira si, ‘Ariddonakuy si ikkanakino dinunduni Dios a mangisalak sikwayu, gampade bakkan. Ino mepatali sikwakino taronandaw, e mearipanna'ngad sikwana, udde ammek meannunga mangwa se madayawingke.’

²⁶ “Ikkayuwa kakkolakuwa gakagaka i Abraham, anna ikkayu kappaya bakkanna Judyu a maddayaw ki Dios, ikkanetamino nappakaammuwanu Dios nu ansanneno akkesalakantam. ²⁷ Udde ino tolayira sey Jerusalem andino tatturayira, ammera inammu si i Jesusino dinunduni Dios a mangisalak sikwara, se ammera naawatanino babbasanda kadda Sabadu a neturakkino gumalabbunira i Dios si'in. Udde neyakkurudda payino neturakkino gumalabbunira se nepapatera i Jesus. ²⁸ Massiki awana gafuneno pamapatayanda sikwana, inaranda ki Pilato si papatayanna. ²⁹ Wasin inangwarenoy e neyakkuruwin amminino neturak mappeafu sikwana, nepaarira sino krus e sinannanda. ³⁰ Udde nepangngangoliyi Dios. ³¹ E odduwa awa napappadda i Jesus sikwara a nebumbulun sikwana a naggabwat sey Galilea a inang sey Jerusalem. E sitoaya, ireno mangipakaammu mappeafu ki Jesus sikwatama Judyu. ³² Antuweno inangngammi sitawa mituldu sino nalawara damag sikwayu. Ino nekariyi Dios sino gagginafutamira si'in, ³³ antuweno neakkurug sikwatama gakagakara, se

sitoya, nepangngangolina i Jesus. Antu kappayino sapitanino neturak sino mekadwa a Salmo a kunna si, 'Ikkeno abbingku. Sitoya, ipakaammuk si ikkanakino amam.*

34 Ana kappayino neturak sino sapiti Dios mappeafu sino nangngangoliyani Jesus ta ammena mananawuweno baggina si makkikiyad, e sinapi'na si, 'Iya'da'nga sikwayuweno nalawara nekarik ki David a gakkuruwingke a makwa.†

35 E ana kappay neturak sino korwana Salmo a kunna si, 'Ikkeno nappili sikwaka masserbi sikwam, e ammem purayan si mananawuweno baggik.‡

36 Bakkanni David ino sapitannenay, se wasin binalinnanino nepakwa i Dios sikwana sino katolena, natay. Sinananda sino tanammimo gagginafunera, kasena nananawu. 37 Udde i Jesus, ammena nananawu, se nepangngangoliyi Dios. 38 Kakkolak, anggangku si maammuwandaw yaw, gafu sino inangwa i Jesus, dama i Dios a pakomanino liwattam. 39 Se gafu sikwana, ibilangi Dios si naggaddangngino massiki sanna a tolaya mangu-rug, udde awan sikwatama mebilang si naggaddang sino angngitana gafu sino panguruwantam sino lintiyi Moises.

40 Kunna mantu, mappalang kayu takesi ammena makwa sikwayuweno sinapitino gumalabbunira i Dios si'in a kunna si,

41 'Itandaw, ikkayuwa mangilopalopet sikwak, aneno akwangku sino katoleyuwa kakka'baw, udde matekayu pelang, se ammeyu kuruwan, massiki wara mituldu sikwayu.' "§

42 Wasin nabalinnino sinapiti Pablo, nallawanira anni Bernabe sinaya sinagoga, e inayanireno tolayira si manuldu kappay sino metufara Sabadu ta tubburandeno netuldura.

43 Wasin nallawaninnino tolayira, odduweno nebumbulun sikwara Pablo a Judyu anna bakkanna Judyu a manuntul sino aggangwana Judyu. Nakitatabbadda Pablo sikwara, e netuldura si mattalaginarira nadda manalak sino allakki Dios.

44 Waso metufara Sabadu, maggi ammina tolay sinaya lubbun, nakkakarampattira a nakidingngag sino sapiti Dios.

* **13:33** 13:33 Salmo 2:7 † **13:34** 13:34 Isaias 55:3 Ino nekariyi Dios ki Ari David, ananeno gakana so maddagguna awa matturay sino Judyuwera si makkikiyad. ‡ **13:35** 13:35 Salmo 16:10 § **13:41** 13:41 Habakuk 1:5 Ino keyakkuruwannenaya nelabbun, inangngino taga-Babiloniyera a nakiyubat sino Judyuwera e dinaraldeno Templo sey Jerusalem anna odduweno pinapatera. Antuweno kapa'latino Judyuwera, se aridda si awana manaral sino nalawara Templora.

⁴⁵ Udde waso initeno Judyuwereno odduwa tolay, inilliy-erangke, neyatatalda i Pablo, e kinontarareno sinapi'na.

⁴⁶ Udde naturibbelanda Pablo anni Bernabe a nassapiti si, "Maawag si ikkayuwa Judyuweno palunguwa passapitamma sino sapiti Dios. Udde gafu se inammeyu, kunnangke ukumandawino baggiyungkepaya ammekayu meannunga maa'dan si biyaya manayun. Antuweno anawammikayu e umangkamiya manuldu sino bakkannira a Judyu. ⁴⁷ Se kunnayawino sinapiti Afu Dios sikwami,

'Pinilitakayu si kunnangke sirwat sino bakkannira a Judyu ta tulduwandaw ammuna tolay sito lubag takesi mesalakanira.' "*

⁴⁸ Wasin diningngaggino bakkannira a Judyuweno sinapiti Pablo, maangammira e dinayora i Dios gafu sino diningngadda a sapi'na. E ino piniliyera i Dios ta mabiyayira si makkikiyad, nanguruwira.

⁴⁹ Waso kunnenoy, naddingngaggandeno sapiti Dios mappeafu ki Afu Jesus si palulubbun sinay. ⁵⁰ Udde ino Judyuwera a amme mangurug, sinussuwandeno tatturayira a lallaki sinaya lubbun andino bafa'nangngira a bafab-baya maddayaw ki Dios takesi padyatandara Pablo anni Bernabe. E nepaanorera sinaya lubbun. ⁵¹ Sinatta'da Pablowno lafuk sino takkira ta pangammuwanino tolayira si ireno makammu sino kastigura, kasera inang sey Iconio. ⁵² Udde ino nanguruwira ki Jesus sey Antiokia, nafulotino aanganda se natuyaggino pannakadameno Espirituwi Dios sikwara.

14

Ino Nakwa Sikwara Pablo Sey Iconio

¹ Wasin inanda Pablo anni Bernabe sey Iconio, inangwara kappayino inangwara sey Antiokia, se inangngira sino sinagogeno Judyuwera, e gafu sino nanulduwanda, odduweno nanguruwa Judyu anna bakkanna Judyu. ² Udde ino Judyuwera a mammaya mangurug, sinussuwandeno bakkannira a Judyu takesi kababannaddeno nanguruwira ki Jesus. ³ Udde massiki kunnenoy, nabayadda Pablo anni Bernabe sinay e naturirirangke a manuldu mappeafu ki Jesus. E nepaita i Jesus si gakkuruwino ituldura mappeafu sino alla'nga, se ina'dannera si pannakadamara a mangwa si kakka'baw. ⁴ Naggadweno tolayira sinaya lubbun, se aneno dinandan sino Judyuwera a ammera mangurug, e ino korwanira, dinandanira sino apostolira.

* 13:47 13:47 Isaias 49:6

⁵ Waso kunnenoy, ino Judyuwera andino bakkannira a Judyu andino tatturerera, nattatarabbanda si padyatandara Pablo anna lapalappaggandera takesi matayira. ⁶ Udde wasin naammuwanda Pabloweno pamapatayanda nad sikwara, nabbukalira a inang sey Listra anna sey Derbe andino korwana lulubbuna sakopanna Licaonia. ⁷ E nanulduwera kappay sino nalawara damag mappeafu ki Jesus.

Ino Nakwa Sikwara Pablo Anni Bernabe Sey Listra Anna Sey Derbe

⁸ Wasin agyanira sey Listra, agyanino lalakiya pilaya ammena nakakkapana nallakad kiyad sin neyanakanna. ⁹ Wasin aggatuttura maddingngag sino sapitanni Pablo, sinulangngani Pablo, e naimunuwana si kuruwanna si damana a maariyeno pilena. ¹⁰ E nekokwana a nassapit si, "Matta'dagga." Gabwat kunnino lalaki e nallakarini.

¹¹ Wasin initeni tolayireno inangwa i Pablo, nekulawura sino dami'da a Licaonia, a kunda si, "Irayawino diostama nabbali si tolaya naddassag sikwatam." ¹² E nginandera si anganino diosdera. I Bernabe, nginanda si Zeus, e i Pablo, nginanda si Hermes se antuweno kanayuna maddamit.* ¹³ Ino templowa paddayawanda ki Zeus, ana sey lasinneno lubbunda. Waso kunnenoy, ino padira, neyangngeno bakera a torowa nagunggunan si sabung sino lamwanganino lubbun, se angganda ammina miwa'lat sikwara Pablo se ira kanuweno diosda.

¹⁴ Wasin naammuwanda Bernabe anni Pabloweno angganda a akwan, pinipissereno barawasirangkepaya pitanda si malowino nakanda. Nekangkanda sino tolayira, e nekokwara a nassapit si, ¹⁵ "Sannemmangke yan akwandoya? Tolekami pelanga kakunnayu. Ino gakkammiya inang sitaw, ipakaammumi sikwayuweno nalawara damag mappeafu ki Jesus, takesi talekkurandawino aggangwayuwa awana pattupakkanna e kuruwandawino aggabiyyaya Dios a namaratu sino langit, yo lubag, ino bebay, andino ammina igyanda. ¹⁶ Si'in, nepureneno kakunnayuwa bakkanna Judyu a mangwa sino angganda a akwan. ¹⁷ Udde ammena inibbatta mangipaita sino kinalawanna sikwara sino odduwa duffunna, se antuweno manga'da si uran andino pattufuwanino mula ta wara ikabiyaddaw takesi maanggangkayu." ¹⁸ Udde massiki sinapiti Pablo inay, nadyataningke a mallang sino tolayira takesi ammera miwa'lat sikwara.

* **14:12** 14:12 Ino angnguruwino tolayira sinay, i Zeusino kapatiyana diosda. I Hermesino dinundunino korwanira a diosda nu wara ipakaammura sino tolayira, se nalainga maddamit.

¹⁹ Waso kunnenoya agyanira kepay sey Listra, ginamwangino Judyuwera a naggabwat sey Antiokia anna sey Iconio. Sinussuwandeno tolayira e ilapalappadda i Pablo, kasera binu'buta nelawan sino lubbunda, se aridda si natayin. ²⁰ Udde wasin inaribumbunganino manguruwira, ginabwakkappay e nuli sino lubbunda. Wasi kadarama'na, inanda Pablo anni Bernabe sey Derbe.

Ino Nuliyanda Pablo Sey Antiokia A Sakopanna Siria

²¹ Wasin ginamwanda Pablo anni Bernabe sey Derbe, nepakaammureno nalawara damag, e odduweno nangu-ruwira ki Jesus. Kasera nuli sey Listra anna sey Iconio, e nangawwatira sey Antiokia a sakopanna Pisidia, ²² ta pattuyaggandeno angnguruwino nanguruwira. Sinapi'da sikwara si, "Massiki sanneno makwa sikwayu, mattalaginaggayu nadda mangurug, se maawag si mallawumetam ammin si odduwa dyat liyetama medagga sino patturayani Dios sey langit." ²³ Kadda lubbuna inangnganda, nanotu'da Pablo si pangafuwanirana mangurug. Nakkararira anna nallantangira a mangngan, e netala'dera ki Afu Jesus a kinurudda takesi antuweno mimut sikwara.

²⁴ Wasin nalla'wu'da Pablo anni Bernabe sey probinsiya a Pisidia, ginamwangira sey probinsiya a Pamfilia. ²⁵ Nanulduwera mappeafu ki Jesus sey Perge, kasera inang sey Atalia. ²⁶ E natakayira si bafora nuli sey Antiokia a sakopanna Siria. Se ino manguruwira sinay, ireno namaikkata nikararag sikwara Pablo takesi duffunanira i Afu Dios a mangwa sino pakwana. E binalindanino nepakwana sikwara.

²⁷ Wasin ginamwangira sinay, nepakakarampa'deno manguruwira, e netuldura amminino nepakwa i Dios sikwara. Netuldura kappayino nepakaammuwi Dios a massiki ino bakkannira a Judyu, damara a mangurug. ²⁸ Nabayira sey Antiokia a nakiigyan sino manguruwira sinay.

15

Ino Nattatarabbanda Mappeafu Sino Nanguruwanino Bakkannira A Judyu

¹ Waso kunnenoy, agyanireno naggabwat sey Judea a inang sey Antiokia, e nanulduwera sino manguruwira ki Jesus a kunda si, "Ammekayu mesalakan nu ammekayu mappakugita metuntul sino lintiyi Moises." ² Udde da Pablo anni Bernabe, ammera anggammino sinapi'da e nakisombatira sikwara. Antu gafuna, nattatarabbanino nanguruwira a pabonanda Pablo anni Bernabe andino korwanira a manguruwa umang sey Jerusalem takesi bebutanda sino

apostolira andino pangafuwanirana manguruwira map-peafu sino nassarombatanda. ³ E nepagikka'dera. Wasin nekwerera sey probinsiya a Fenicia anna Samaria, nesisip-palda a nepadamag sino manguruwira a nanguruwinnino bakkannira a Judyu ki Jesus. E maanggammingke ino manguruwira a naddingngag sinay.

⁴ Wasin ginamwangira sey Jerusalem, maanggammino manguruwira andino pangafuwandera andino apostolira a nappaamwang sikwara. E sinapi'da Pablo amminino inangwara a duffuni Dios sikwara a manuldu sino lubbuna inangnganda. ⁵ Udde natta'daggino korwanira a Fariseowera a manguruggappay ki Jesus, e nekunda si, "Tul-duwantammaddino bakkannira a Judyu ta mappakugitira anna tuntulanda kappayino korwana lintiyi Moises."

⁶ Antuweno nammamitingino apostolira andino pangafuwanirana manguruwira takesi pattatarabbanda. ⁷ Wasin nabayirana mattatarabbag, natta'daggi Pedro, e kunna si, "Kakkolakku, aggaammundaw si ikkanakino piniliyi Dios sikwatam si'ina umang mibanyag sino nalawara damag sino bakkannira a Judyu takesi dingngagganda anna kuruwanda. ⁸ I Dios a nakaammu sino ana sino nakammino tolayira, nepaitana si anggammeno nanguruwanino bakkannira a Judyu, se neya'daneno Espirituna sikwara a kunna kappayino nepanga'dana sikwatam. ⁹ Awana nadadarumanneno inangwana sikwatam, se inarina kappepayino narakkat sino nakanda gafu sino nanguruwanda. ¹⁰ Nu kunna mantu, mayan subukandawi Dios a patutandawino bakkannira a Judyu a manuntul sino lintiyi Moises? Se massiki ikkanetama Judyu andino gagginafutamira si'in, ammetam nakatuntul. Santam lang paidammanino bakkannira a Judyu a sapitantam si tuntulanda ammin inay? ¹¹ Ammena nad kunninoy, se kuruwantam si mesalakanetam gafu pelang sino allakki Afu Jesus, e kunna kappay sikwara."

¹² Wasin nasinduwenni Pedro, sininakkino tolayira a maddingngag sikwara Bernabe anni Pablo sino pitulduwanda sino kakka'bawa nepaangwa i Dios sikwara sin inangnganda sino bakkannira a Judyu.

¹³ Wasin nasinduwennino sinapi'da, nepataliyi Santiago a kunna si, "Kakkolak, dingngagganda'ngad. ¹⁴ Assapikkepayi Simon Pedro sino palunguwa nipaitani Dios sino alla'nga sino bakkannira a Judyu a namili sikwara si mesapat sino tolenera. ¹⁵ Iyawa inangwa i Dios, nekunna sino neturakkino gumalabbunnera si'ina kunda si,

¹⁶ 'Kunni Afu Dios si, Naso maddagguna aw, muliyak kappay sikwayuwa Judyu ta gabwatangu kappayino nadaralla balayi Ari David e pabbawungkuneno patturayanna. ¹⁷ Antuneno akwangku takesi anggandaka ammunino korwanira a tolay, amminino bakkannira a Judyu a pinilika mabbali si tolek. ¹⁸ Kunnenoyino sinapiti Afu Dios a nepakaammuna si'in.' **

¹⁹ Nekungkappayi Santiago si, "Ino ana sino nakangu, ammetammad paidammanino bakkannira a Judyu a mangurug ki Dios. ²⁰ Turakkantamira lud ta ituldutam pelang sikwara a ammera nad mangngan si newa'lat si sinandiosira anna ammera massira si ada onnu napat-talla animala ammena naariyeno adana, anna ammera makidurug si bakkanna atawara. ²¹ Se ammu amminino Judyu inayira a lintig, se kiyad si'in, babbasanda kadda Sabaduweno lintiyi Moises sino ammina sinagoga sino palulubun. Antuweno nalawad nu tuntulandenay, takesi ammena malowino nakammuno kakkola'dera a nanguruwa Judyu."

Ino Tura'da Sino Bakkannira A Judyu A Nangurug

²² Wasinoy, ino apostolira andino pangafuwanira andino amminira a manguruwa nakkakarampat sinay, nattatarab-banda si mamiliyera sikwara si lallakiya mebulun sikwara Pablo anni Bernabe a umang sey Antiokia. Ino pinilira, da Judas a ngananda kappay si Barsabas anni Silas, a ireno iyatal amminino manguruwira. ²³ Antuyawino nepaappara a turak sikwara:

"Ikkamiya kakkola'dawa apostol anna pangafuwan sito Jerusalem, antuyawino tura'mi sikwayuwa bakkanna Judyu a mangurug sitan Antiokia, Siria, anna Cilicia. ²⁴ Nadingngammiya agyanino inang sitana naggab-wat sitawa bafulummiya nangungkul sikwayu gafu sino netuldura sikwayu. Udde bakkanna ikkamiyeno naggabwatanino netuldura. ²⁵ Antu gafuneno nat-tatarabbammi e nappilikami si umang sitana miyang sito tura'mi e mebulunira sikwara Bernabe anni Pablo. ²⁶ Da Bernabe anni Pablo, ireno nadikkatta bulummiya nangipusta sino anga'da a masserbi ki Afutama i Jesu Kristo. ²⁷ Pinilimi kappera Judas anni Silas a mebulun sikwara a mana'dag sino sapitanna yawa tura'mi. ²⁸ Ino anggammuya sapitan sikwayu, antu kappayino anggammuno Espiritu Dios, se nepadandamma sikwami si ammemikayu paidammana manuntul sino ammina lintiyi Moises.

* 15:18 15:18 Amos 9:11-12

Ira nabbelang yawino tuntulandaw. ²⁹ Ammekayu nad mangngan sino newa'la'da si sinandiosira, ammekayu massira si ada, ammekayu massira si napattalla animala ammena naariyeno adana, anna ammekayu makidurug si bakkanna atawayu. Nalawad nu anusandawa tuntulan yawa sinapi'mi. Antuwen inoyino anggammiya sapitan sikwayu.”

³⁰ Wasin netura'denoya turak, nepabondeno umangngira sey Antiokia. Wasin ginamwangira sinay, nepakakarampa'deno manguruwira, kasera neduwaweno turak. ³¹ Wasin binasarenoya turak, maanggammirangke gafu sino nalawara sapitanna. ³² Oddu kappayino netuldura Judas anni Silas sikwara a mapattuyag sino angngurudda, se mangipakaammuwera kappay sino ipakaammuwi Dios. ³³ Wasin nabayiran sinay, angganda a muli sino naggabwatanda. E nalawarino nepamaikkatino manguruwira sikwara sino nuliyanda sino nanundunira sikwara. ³⁴ Udde i Silas, anggamma a mabattang sinay.†

³⁵ Da Pablo anni Bernabe, naganira sey Antiokia a manuldu anna mangibanyag mappeafu ki Afu Jesus. Oddu kappayino bafulundera a manuffun sikwara a nanuldu sinay.

Ino Nakkatwayanda Pablo Anni Bernabe

³⁶ Wasin nalla'wutino pipidya aw, sinapiti Pablo ki Bernabe si, “Anta dorawanino kakkolattera sino lulubbuna nitulduwanta sino sapiti Afu Dios ta itanta nu manantawiran.” ³⁷ I Bernabe, anggamma a ibumbuluni Juan Marcos. ³⁸ Udde i Pablo, ammena anggam, se wasin nagananda sey Pamfilia, inanawanira i Juan Marcos e ammena netupakka nanuffun sikwara sino tarabafura. ³⁹ Gafu sinoy, nappelalotino nepattutukkira, kasera nakkatway. Inayani Bernabe i Marcos, e natakayira si bafora inang sey Chipre. ⁴⁰ I Pablo, inayanna payi Silas a bulunna. Nekararanino manguruwira ta duffunanira i Dios sino ammina angganda, kasera inanaw. ⁴¹ Inanannereno lulubbun sey Siria anna sey Cilicia a mappattuyag sino angnguruwino manguruwira.

16

Ino Nebulunani Timoteo Sikwara Pablo Anni Silas

¹ Waso kunnenoy, inanda Pablo anni Silas sey Derbe anna sey Listra, e antuweno nana'nganda ki Timoteo a tata a mangurug ki Jesus. Judyuweno inana a manguruggappay ki Jesus, udde Griegoweno amana. ² Dinayaw amminino

† **15:34** 15:34 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

manguruwira i Timoteo sey Listra anna Iconio. ³ Anggammi Pablo a ibumbuluni Timoteo sikwara. Udde gafu se ammu amminino tolaira sinay si ammena nakugiti Timoteo se bakkanna Judyuweno amana, nepakugiti Pablo, takesi ammena malowino nakammimo kasi Judyura sino lulubbuna umangngandana.

⁴ Sino ammina inangnganda Pablo, nepakaammura sino manguruwireno neturakkino apostolira andino pangafuwanira sey Jerusalem, e sinapi'da si nalawad yawa tuntulan. ⁵ Antu gafuna, nattuyaggino angnguruwino manguruwira sino lulubbun, e kadada aw, madadaggananira.

Ino Nifuyutanino Espirituwi Dios Sikwara Pablo Sey Macedonia

⁶ Waso kunnenoy, inang kappera Pablo sey Frigia anna sey Galacia, se inallangnganireno Espirituwi Dios sino umangnganda nadda manuldu sey Asia. ⁷ Wasin ginamwangira sino pampangnga probinsiya a Misia, dinandanda a umang sino probinsiya a Bitinia, udde inalangnganira kappayino Espirituwi Jesus. ⁸ Antu gafuna, ila'wutanda pelangino Misia e nangawwatira sey Troas.

⁹ Wasi gafi, agyanino nepaita i Dios ki Pablo si kunnangke tenap, e naitaneno tata a lalakiya taga-Macedonia a aggata'dagga mappekakallak sikwana a kunna si, "Umangkayu sito Macedonia ta duffunandakami." ¹⁰ Gafu se nepaita i Afu Diosino kunnenoy, ginikkakkamiya inang sey Macedonia, se inammumi si antuweno anggammi Afu Dios a angammiya panulduwan sino nalawara damag.*

Ino Nanguruwani Lydia Sey Filipos

¹¹ Wasin ginikkakkami sey Troas, nattakekami si bafora nangawwat sey Samotracia. Wasin kadarama'na, inangkamin sey Neapolis. ¹² Naddassaggami sinay e nalakaggamiya inang sey Filipos a kadodokkallana lubbunna Macedonia. Ino kaodduwana tolaira sinaya lubbun, taga-Romera. Nagyangkami sinay si pipidya aw.

¹³ Wasin awna agginwangan, nallawangkami sino lubbun e inangkami sino dappi'na wawwang, se dinandammi si wara pakkararanna Judyu sinay. Nattuttuggami e nakitatabbagami sino bafabbayira a nakkakarampat sinay. ¹⁴ Ino tata a naddingngag sikwami e i Lydia a taga-Tiatira a gumalaku si nangina a sinnun. Massiki bakkanna Judyu, maddayaw ki Dios, e dinuffunani Dios takesi naawatanneno sinapiti Pablo e kinurungnga. ¹⁵ Nappabawtisarda Lydia

* **16:10** 16:10 Ino kami sitaw, anggamma sapitan si i Lucas a nanurak sitawa leburu, nebulun sikwara Pablo.

annino kataabbalayanna, kaserakami inayana kunna si, “Nu innanamandaw si gakkuruwa manguruwak ki Afu Jesus, umangkayu magyan sey balemi.” E pinatu'dakamiya inayan e inangkami.

Ino Nebaluranda Pablo Sey Filipos

¹⁶ Wasin tata si awa inangngammi anda Pablo sino akkararan, dinambaldakamiyeno aripanna balatanga nau-naggan si narakkatta espirituwa mappalabbun sikwana sino makwana so maddagguna aw. Gafu sinaya a'akwana, odduveno piraka inappeno nangaripannira sikwana. ¹⁷ Dinandanandakami anda Pablo e nekulakulawuna si, “Iyawira a tolay, aripannira i Dios a Kaso'dan! Ipakaamura sikwayuweno kesalakandaw!” ¹⁸ Odduwenna awa kunna pelang inoyino a'akwana makkiyad si natappaggi Pablo. E ina'langngeno balatang, kasena sinapit sino inunag sikwana si, “Gafu sino pannakadama i Jesu Kristo, anawannun.” E kaka'meng kelanga inanawino inunag sino balatang.

¹⁹ Wasin naammuwanino nangaripannira sikwana a awaninna pangappanda si pirak, dino'mandara Pablo anni Silas e binalabu'bu'dera a neiyang sino agyananino tat-turayireno lubbunda. ²⁰ Nepaa'landera sino turayira e sinapi'da si, “Judyuwera yaw, e gulunda yo lubbuntam, ²¹ se ituldureno ammena mepangngat sino lintiddam. Rometam e ammetam dama a tuntulannino gagangena korwan.” ²² E amminino tolayira, nakkulawuwera se nabbungubungutira sikwara Pablo. Nepabboyangino turayirara Pablo anni Silas, e nepasiwa'wa'dera. ²³ Wasin siniwasiwa'wattandera, nebaluddera. E sinapi'da sino afafuneno abbaluran si aggaindaggannerangke. ²⁴ Gafu se antuweno sinapi'da sikwana, neangngera sino tangngana abbaluran e sinalpi'neni takkira si kayu.

²⁵ Wasin tangngenna gafi, makkararadda Pablo anni Silas e makakkantera a maddayaw ki Dios, e aggadingngaggino korwanira a balud. ²⁶ Kaka'meng kelanga nalunig si natuyag e naguyaguyaddino abbaluran e nabukkatanino kayatanira. Naari amminino kawarino balurira. ²⁷ Nafatino afafuneno abbaluran, initana a nabukkatanino kayatanira, e ngananna si nabbukal amminino balurira. Sinu'nu'neni sase'na e papatayanna naddino baggina. ²⁸ Udde nekokwa i Pablo a nassapit si, “Ammem papatayan yan baggin. Ayokami ammin sitaw.”

²⁹ Nappaappeno afafuneno abbaluran si sirwat sino bulunna. Nakkangkama sinallung sino agyananda Pablo anni Silas, e namalitud sino a'landa a mayya'yak gafu sino

talona. ³⁰ Kasenera nepallawan, e sinapi'na sikwara si, "Afu, sanneno akwangku takesi mesalakanak?"

³¹ "Mangurugga ki Afu Jesus ta mesalakangka, massiki ino kataabbalayannu," nekunda sikwana. ³² Kasera netulduweno sapiti Dios sikwara ammina taabbalay. ³³ Massiki tangnga kepena gafi, neyangngino afafuneno abbaluran da Pablo sino agyananino danum takesi unafanneno biyad-dera. Wasin nasinduwenoy, nappabawtisarira a taabbalay. ³⁴ Kasera inayanda Pablo anni Silas sino balera, e pinakkandera. Maanggammirangke a taabbalay gafu sino nanguruwanda ki Dios.

³⁵ Waso kadarama'na, nanundunino tatturayira si pulisa umang sino afafuneno abbaluran ta sapitanda si, "Palawanandora Pablo anni Silas."

³⁶ Antu gafuna, sinapitino afafuneno abbaluran sikwara Pablo si, "Sinapitino tatturayira a damayuna mallawan. Manokayun, a ikkayu pelangino nakaammu."†

³⁷ Udde sinapiti Pablo sino pulisira, "Siniwa'watandakami sino nara'langanino tolayira, gampade awana liwa'mi, e nebaluddakami kappay. Ammena dama a mangwa si kunnayan sino tolaya Roma. Sitoya, pallawanandakamiya awana nangammu. Ammena dama, umangngaddino tatturayira a milawan sikwami ta ammunino tolayira si awana liwa'mi."

³⁸ Inang netulduweno pulisireno sinapi'da Pablo sino tatturayira. Nakatalawira sin diningngadda si Roma kappera Pablo anni Silas. ³⁹ Inangngira sey kwara Pablo a nappekakallak, kaserera nelawan e inaranda si manawira sinaya lubkun. ⁴⁰ Wasin nallowanda Pablo anni Silas sino abbaluran, inangngira sey balera Lydia. Sinatabbaddeno manguruwira a nakkakarampat sinaya nappatuyag sino angngurudda, kasera inanaw sinaya lubkun.

17

Ino Gulu Sey Tesalonica

¹ Waso kunnenoy, nassisippalda Pablo anni Silas sey Amfipolis anna Apolonia, kasera ginamwang sey Tesalonica a agyananino tata a sinagoga. ² Inangngi Pablo sinaya sinagoga a manuldu mappeafu sino sapiti Dios, se antuweno gagangena, e antuweno inangwana si talluwa Sabadu. ³ Ino netulduna, ino neturak sino sapiti Dios a kunna si madyatan naddi Kristo e matay, kasena mangngangoli. "I Jesus a ipakaammuk sikwayu, antuwi Kristo a dinunduni

† **16:36** 16:36 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw: Manokayun e nasiyana'ngaddino nakandaw.

Dios a matturay," kunna. ⁴ Aneno korwanira a Judyu a kinuruddeno sinapiti Pablo, e nedaggera sikwara Pablo anni Silas. Oddu kappayino nangurug sino Griegowera a bakkanna Judyu a maddayaw ki Dios, anda sino bafabayira a bafa'nang.

⁵ Udde ino Judyuwera a ammera mangurug, inimallira, e inamamundeno narakkattira a tolaya matarut, takesi gulundeno lubbun. Ginamwandeno balera Jason se tufukandara Pablo anni Silas takesi iyandera nad sino pamamitinganino tolayira. ⁶ Udde wasin ammerera mampalan, binu'bu'dara Jason andino korwanira a mangurug e neiyandera sino tatturayirana lubbun. E nekokwara a nassapit si, "Inayira a tolaya nakkungkul sino tolayira si korwana lulubbun, inangngira kappay sitaw. ⁷ E iyawa Jason, nepadilo'nera sino balera. E amminira, ammera tuntulannino lintiyino Emperador, se sapitanda si aneno korwana ariya i Jesus kanuweno anganna." ⁸ Naburuburungino tatturayira andino tolayira sin dininggaddenoy. ⁹ Nepappagarara Jason si odduwa pirak a iyulira nu awaninna narakkat si akwanda Pablo, kaserera nepaanaw.

Ino Inanganda Pablo Sey Berea

¹⁰ Wasin massi'lappin, nepaanawino manguruwirara Pablo anni Silas a umang sey Berea. Wasin ginamwangiran sinay, inangngira sino sinagogana Judyu. ¹¹ Ino Judyuwera sinay, nannakammira amma sino taga-Tesalonicera, se angganda a dingngaggannino damag mapeafu ki Jesus, e kadda aw adalandeno neturakka sapiti Dios takesi amunda nu gakkuruwino tulduwi Pablo. ¹² Odduwera a Judyu a mangurug, e oddu kappaya bafa'nangnga bafabbay anda lallakiya Griegowa mangurug.

¹³ Udde wasin diningngaggino Judyuwera sey Tesalonica si manuldu kappayi Pablo sino sapiti Dios sey Berea, inangngira sinay e sinussuwandeno tolayira takesi kababannadda kappera Pablo. ¹⁴ Ino manguruwira, kinangkamanda a nepagikka'da Pablo a umang sino dappi'na bebay. Udde da Silas anni Timoteo, nabatangira sey Berea. ¹⁵ Ino nitulurira ki Pablo, nakkiyarira sey Atenas, kasera nuli sey Berea a umang mituldu sino sinapiti Pablo sikwara Silas anni Timoteo a makkangkamira nadda dumandan sikwana sey Atenas.

Ino Netulduwi Pablo Sey Atenas

¹⁶ Wasin pattaronani Pablo sikwara Silas anni Timoteo sey Atenas, malowingke ino nakamma gafu sino odduwengke a initana a sinandiosdera. ¹⁷ Antuweno inangnganna

sino sinagogana Judyu a manuldu sikwara andino bakkan-nira a Judyu a maddayaw ki Dios. Kadda aw kappaya umang sino pakkakarampattanino tolayira ta tatabbannera. ¹⁸ Nagyangkappayino mammesturuwerana Epicureo anda Estoico* a nakisombat sikwana. Sinapitino korwan sikwara si, “Sannera kanu payino sapitanna yaw?” Udde kumpayino korwanira si, “Kunnangke itulduneno diosdera sey agyananda.” Sinapi'denay gafu sino nibanyani Pablo mappeafu ki Jesus annino pangngangoliyan.† ¹⁹ Antu gafuna, neyanda i Pablo sino pakkakarampattanino konsaldera a ngananda si Areopago, e kunda sikwana si, “Anggammiya ammuwan iyawa bawuwa tuldum. ²⁰ Se ino korwana sinapi'nu, bawuwa dingngammi yan, e anggammi nadda maammuwan nu sanneno anggamma a sapitan.” ²¹ (Antuwenoyino sinapi'da ki Pablo se ira ammina taga-Atenas annino ginamwangira sey Atenas, paangganda a mituldu anna maddingngag si bawuwa tuldu.)

²² Wasinoy, natta'daggi Pablo sino a'landa, e nekunna si, “Ikkayuwa taga-Atenas, ammuwa gakkuruwandawa dayawannino diosdawira. ²³ Se wasin nannodoyuwak sito lubbundaw, odduweno initaka paddayawandaw sino diosdawira. E initak kappayino tata a awwa'latandawa aneno neturakka kunnayaw: ‘Antuyawino awwa'latan sino dios a ammemi kepay inammu.’ Ino dayawandawa ammeyu inammu, antuweno ipakaammuk sikwayu. ²⁴ Antuweno Dios a namaratu sito lubag anna si amamma ana sitaw, e ammena magyan si balaya inangwana tolay, se antuweno matturay sey langit anna sito lubag. ²⁵ E ammena awannino iya'dana tolay sikwana, se antuweno naggabwatanna ammina maawangnga tolay, massiki ino anga'da anna ingkelamang. ²⁶ Antuweno namaratu sino palunguwa tolaya naggabwatan ammina nganganna tolay sito lubag. Dinandamma kappay si'in nu ansanna kabayino patturayanino kadda tata a lubbun annino fustuwa pakkiyanino lubbunda. ²⁷ Inangwana yaw takesi dandamanda a mintufuk sikwana, tantaro nu sumpalanda sino pakkarabakafanda

* **17:18** 17:18 Ino Epicureo, sinapi'da si gagangaya ana yo lubag, awana namaratu. Sinapi'da kappay si nu matayino tolay, maawangkappayino kararuwana. Antu gafuna, ino nad gakkaddino tolay sino biyangnga, kanayunna a panggammanino baggina a mangwa sino ammina anggamma a akwan. Ino pay Estoico, sinapi'da kappay si maawanino kararuwana tolay nu matay. Udde sinapi'da si tuntulan naddino tolayino ana sino nakamma a ammena pilingalingeno kalona onnu ino panggammanna, se ino nad nakammeno matturay sino baggina.
† **17:18** 17:18 Anastasis, antuweno dami'na Griego sino pangngangoliyan, antu gafuna, natama nakuyino Atenasira a ningngan si i Jesus anni Anastasis ino anganino adwera a dios.

a mintufuk sikwana, se ammena aroyu sikwatam ammin.
²⁸ Kakunneno neturakkino tata sikwayuwa kunna si,
 'Gafu pelang sikwaneno natolayantam annino panikkarantam
 annino katotoletam.'

Kunna kappayino neturakkino bulundawa gumaturak si'ina
 sinapi'na si,

'Inangwaretami Dios a abbingnga.'

²⁹ Nu gakkuruwa abbindetami Dios, ammetammad nganan
 si kunnangke sinandiosa bulawan onnu gumbang onnu
 batuwa inangwana tolay gafu sino kinalainda. ³⁰ Si'in,
 nepurayi Diosino narakkatta akwanino tolayira, se ammera
 kepay inammuwi Dios. Udde sitoya, sinapi'na sino ammina
 tolaya mabboboliyera nad sino narakkatta inangwara. ³¹ Se
 dinandammeno awa pangukumannana si ammina tolay
 sito lubag. Agyangkappayino tolaya pinilina a mangukum,
 e naggaddanggenno angngukumma. Nepakurungnga sino
 ammina tolay si antuweno pinilina gafu sino nangngan-
 goliyanna."

³² Wasin diningngaddeno sinapiti Pablo mappeafu sino
 nangngangoliyanino natay, nekakkataweno korwanira,
 udde sinapikkappayino korwanira si, "Anggammi kappaya
 dingngaggan yan sapitannu." ³³ Wasinoy, inanawanira i
 Pablo. ³⁴ Udde agyanino dinandanira sikwana, e nangu-
 ruwira ki Jesus. Tata sikwara i Dionisio a turena Areopago,
 e agyangkappayino tata a bafaya mingngan si Damaris, e
 agyangkappayino korwanira.

18

Ino Nakwa Ki Pablo Sey Corinto

¹ Wasin inanawi Pablo sey Atenas, inang sey Corinto. ² E
 dinambalna sinayino Judyu a neyanak sey Ponto a mingn-
 gan si Akila annino atawana a i Priscila. Gaggamwanda
 a naggabwat sey Italia, gafu se sinapiti Emperador Clau-
 dio a manonad amminino Judyu sey Roma a kapitalna
 Italia. Dinorawanira i Pablo. ³ Gafu se nakakarunnera
 si tarabafuwa mangwa si tolda, nakikofung sikwara a
 makitarabafu. ⁴ Kadda awna aggimwangan, inangngi Pablo
 sino sinagogana Judyu a manuldu sino Judyuwera andino
 bakkannira a Judyu takesi manguruwira ki Jesus.

⁵ Wasin ginamwanda Silas anni Timoteo a naggabwat sey
 Macedonia, nepatatenni Pabloweno manulduwa mipaku-
 rug sino Judyuwera a i Jesusino Kristo a dinunduni Dios.
⁶ Udde wasin kinontareno Judyuwera anna nassapasapi-
 tanda i Pablo, newawanggenno lafuk sino barawasina a mi-
 paita si mibbattinna manuldu sikwara, e kunna si, "Kunna

mantu, nu ammekayu mesalakan, bakkanna liwakku yan, liwa'dawingkepay. Mangiyafu sitaw, umangngak manuldu sino bakkannira a Judyu.”

⁷ Waso kunnenoy, inanawanira i Pablo e inang nanuldu sino balayi Ticio Justo a bakkanna Judyu a maddayaw ki Dios. Ino balena, ana sino aruruwino sinagoga. ⁸ Udde i Crispo a afafunenaya sinagoga andino kataabbalayannera, nanguruwira ki Jesus. Oddu kappay sikwara a taga-Corinto a nangurug sin dininggaddeno tulduwi Pablo, e nappabawtisarira ammin.

⁹ Wasin tata si gafi, nappatenappi Afu Jesus ki Pablo e sinapi'na si, “Ammeka mattalaw. Manulduka lud, e ammem ibbattan, ¹⁰ se mebumbulunak sikwam. Imutantaka takesi awana mangansa sikwam, se oddu kepaya tolay sitawa lubbuna pabbalingku si tolek.” ¹¹ Antu gafuna, nagyani Pablo sinay si manikadwarun si gadwa a manuldu sino sapiti Dios.

¹² Wasin nepataliyi Galion a naggubernador sey Acaya, nittateno Judyuwera a amme manguruwa inang nano'ma ki Pablo, dino'manda e neyanda sino pangukuman ta idarunda sino gubernador. ¹³ E kunda si, “Iyawa tolay, manuldu si tanakwana paddayaw ki Dios a mekontara sino lintimmi.”

¹⁴ Wasin maddami'naddi Pablo, sinapiti Galion sino Judyuwera si, “Nannud wara liwa'na yan onnu inangwana si narakkat, dingngagganku naddino sapi'dawa Judyu. ¹⁵ Udde gafu se ino nattatarukkiyandaw mappeafu pelang nu inyeno sapitannino lintiddaw, onnu ino anggama sapitan inoy, ikkayuneno makammu, se ammek anggam yan.” ¹⁶ E nepaanonera sino pangukuman. ¹⁷ Si kunna, nelasse'da i Sostenes a afafuneno sinagoga, e sinusultu'da sino a'langino pangukuman, udde amme nepilingalinga i Galion.

Ino Nuliyani Pablo Sey Antiokia

¹⁸ Nabayi Pablo sey Corinto, kasena inanawanino nanguruwira sinay, e inang sey Cencrea. E nebulunda Priscila anni Akila sikwana. Wasin ginamwangira sinay, nappausipi Pablo ta paitana si binalinnanino nekarina ki Dios. Kasera natakay si bafora inang sey Siria. ¹⁹⁻²¹ Wasin nitturira sey Efeso, inangngi Pablo sino sinagoga a nanuldu sino Judyuwera. Nappekakallakkira sikwara si mabayangngadda magyan sinay, udde ammena anggam. “Nu panggammani Dios, muliya'nga sitaw,” kunna. Inanawannera, e nattakekappay si bafora inang sey Siria, udde da Priscila anni Akila, nabattangira sinay.

²² Wasin ginamwangi Pablo sey Cesarea, nallakara inang sey Jerusalem ta itanneno manguruwira sinay, kasena inang sey Antiokia. ²³ Udde ammena nabayag, ginikkakkappaya umang maddoraw sino lulubbunna Galacia anna Frigia a manuldu sino manguruwira ta mattuyaggino angngurudda.

Ino Nanulduwani Apolos Sey Efeso Anna Sey Corinto

²⁴ Agyanino tata a Judyu a ginamwang sey Efeso a taga-Alejandria a i Apolosino anganna. Nalainga manuldu e odduwenno ammuna mappeafu sino nepeturakki Dios. ²⁵ Nalappatta manuldu mappeafu ki Afu Jesus, e gakkuruwino netulduna, se sinulduwanda si'in. Udde ino pelang inammuneno netulduwi Juan annino namawtisaranna sino tolayira. ²⁶ Wasin ginamwang sey Efeso, naturiringke a nanuldu sino sinagoga. Diningngadda Priscila anni Akileno tulduna, e inayanda sey balera takesi lawaranda a ituldu sikwaneno ammena kepay nadingngag mappeafu ki Jesus andino planowi Dios para sikwara a mangurug.

²⁷ Wasin anggammi Apolos a umang sey Acaya, dinuffunanino manguruwira sey Efeso e nanurakkira sino manguruwira sey Acaya ta paamwanganda i Apolos. Wasin ginamwangi Apolos sinay, dokallino neduffunna sikwara a nangurug gafu sino allakki Dios sikwara. ²⁸ Se inaffu'nenno Judyuwera sino nattatarukkiyanda sino a'langino tolayira. Inaffu'nera se nalainga misapit sino sapiti Dios a mamakurug si i Jesusino Kristo a dinunduni Dios.

19

Ino Neya'danino Espirituwi Dios Sino Manguruwira Sey Efeso

¹ Wasin nagyani Apolos sey Corinto, nallakari Pablo sino kakulurana inang sey Efeso. Wasin ginamwang sinay, dina'nganeno korwanira a mangurug, ² e kunna sikwara si, "Naa'dangkayu sino Espirituwi Dios sin nanguruwandaw?"

"Awan, ammemi kepay nadingngag nu sanneno kunnuwa Espirituwi Dios," kunda.

³ Sinapikkappayi Pablo, "Sanna mat mantuweno inammuwandaw sin nappabawtisarkayu?"

"Ino inammuwammi ino bawtisara netulduwi Juan," kunda.

⁴ Sinapikkappayi Pablo sikwara, "Ino netulduwi Juan, sinapi'na si iboboli naddino tolayireno liwa'da, kasera mappabawtisar. Udde sinapi'na kappay si kuruwanda naddino metufad sikwana a antuwi Jesus."

⁵ Wasin diningngaddenoy, nappabawtisarira kappaya mangipakaammu si i Jesusino Afura. ⁶ Nepotuni Pablwenno

kama'na sikwara, e inangngino Espirituwi Dios sikwara, kasera naddamit si naddadaruma a damita bakkanna dami'da e netuldureno nepasapiti Dios sikwara. ⁷ Ino bilangino lallakiyera, inang si kadwafulu si adwa.

⁸ Tallu dakkino nanulduwani Pablo sino sinagoga sinay. Naturira nakisosombat sikwara mappeafu sino patturayani Dios takesi kuruwanda nad. ⁹ Udde ino korwanira, natu'nattira a mangurug, e nekakkatawareno tuldu mappeafu ki Jesus sino nara'langanda. Antu gafuna, inanawani-rara Pablo andino nanguruwira ki Jesus e inangngira sino giskwelani Tirano. Antuweno nanulduwani Pablo si kadda aw ¹⁰ kiyad si adwarun. Gafu sinoy, amminira a tolay sey probinsiya a Asia, Judyuwera andino bakkannira a Judyu, nadingngadda amminino sapiti Dios mappeafu ki Jesus.

Ino Nakwa Sino Anakira I Sceva

¹¹ Kakka'bawingke ino inangwa i Pablo gafu sino panakadama a neya'da i Dios. ¹² Se massiki panyok onnu gamita inusarna, nu iyanda sino malowanira, mabbat-tunoyira, e nu iyanda sino naunagganira, manawino inunag sikwara.

¹³ Wasinoy, nagyangkappayino Judyuwera a nannodoyuwa mappaanaw si inunag. Dinalodora a nusar sino angani Afu Jesus. Ino inangwara, sinapi'da sino inunag si, "Ikka a narakkatta espiritu, gafu sino pannakadama i Jesus a itulduwi Pablo, manokan." ¹⁴ Ino nangwa si kunnenoy, ino pituwera a lallakiya abbingi Sceva a tata a pangafuwanna padi. ¹⁵ Udde sinabbino narakkatta espiritu si, "Ammuki Jesus, e massiki i Pablo, am muk kappay. Udde ikkayu, sannakayu pay?" ¹⁶ Dino'manireno lalakiya naunaggan, sinusultu'ngera e naaffutira ammin. Nabibiyaranira anna naboyanganira a nabbukal sino balay.

¹⁷ Amminino tolayira sey Efeso, Judyu anna bakkanna Judyu, diningngaddeno nakwa sino pituwera a makkakarolak, e nakatalawira ammin e dinayorangke ino panakadama i Jesus. ¹⁸ Odduweno manguruwira a nipunnu sino narakkatta aggangwara sino nara'langanino bulundera. ¹⁹ Ino korwanira a manguruwa gumasalamangka si'in, inampa'deno lebururera, e sinikkulanda sino nara'langanda. Ino balorino sinikkulanda, inang si limafulu rifu sino pira'da.* ²⁰ Gafu sino kunnenoy, inodduweno tolayira a naddingngag sino sapiti Dios mappeafu ki Jesus, e inodduwennino nangurug.

Ino Gulu Sey Efeso

* **19:19** 19:19 Ino tata a pira'da, nabbalor si tandan si tata si aw.

²¹ Wasin nabalinin inoy, ngangatanni Pabloweno umangnganna sey Jerusalem a mallakad sey Macedonia anna Acaya. E sinapi'na kappaya nu masindu sinay, umangngaggappay sey Roma. ²² Nepauntaneno adwera a kaduffunanna a da Timoteo anni Erasto sey Macedonia, e nabattang sey Efeso a lubbunna Asia.

²³ Sinoya tiyempoweno nangiyafuwanino dokalla gulu sey Efeso gafu sino nanguruwanino tolayira ki Jesus. ²⁴ Ino nakwa, agyanino lalakiya i Demetrio a nalainga mamimpil si sinan bulawan. Oddu kappayino makilabbuwera sikwana a mangwa si sinan baleneno diosda a i Artemis, e odduweno ganansiyara gafu sinaya tarabafura. ²⁵ Inamamungngeno makilabbuwera sikwana andino korwanira a gumapimpil si sinan bulawan, e sinapi'na sikwara si, "Ikkayuwa bafulungku, inammuyuwa ino tarabafutam, antuweno paggabwatanino kinaba'nantam. ²⁶ Initayu i Pablo, e diningngaddawino sapitanna sino tolayira. Kunangkelang si bakkanna diosino akwanna tolay. Odduwenino tolayira sito Efeso a nangurug sino sinapi'na, udde bakkampelang sitaw, nu ammena lud sino palulubbunna Asia. ²⁷ Nu puryantam, ammena mabayag e kababannadda yo tarabafutam. Udde bakkampelang inay, massiki ino temploneno diostama i Artemis, kababannaddana kappay. Massiki i Artemis a dayawan ammina tolay, bakkampelang sito Asia, nu ammena lud si palulubbun, maarineno dayona."

²⁸ Wasin diningngaddeno sinapiti Demetrio, nabbungubungutira e nekulakulawura si, "Madandayawi Artemis a diostam sito Efeso!" ²⁹ Odduweno naddingngag sino sinapiti Demetrio makkiyad si nakungkulira ammina talubbun. Dino'mandara Gayo anni Aristarco a bulunira i Pablo a taga-Macedonia. Binu'bu'dera, e nalayawira ammina niyang sikwara sino pakkakarampattanda. ³⁰ I Pablo, anggama a umang sinaya makitatabbag sino tolayira, udde inalangananino manguruwira. ³¹ Massiki ino korwanira a taturena probinsiya a manggam ki Pablo, nanundunira si umang massapit ki Pablo ta ammena nad mappadda sino pakkakarampattanda.

³² Ino nakkakarampattira a tolay, aggekanakanawakawira pelang, e naddadarumeno ikulawura, se ino kaodduwan sikwara, ammera inammu nu sanneno gafuna a anera sinay. ³³ Ino Judyuwera, nepata'daddeno tata bulunda a i Alejandro sino nara'langanino tolayira takesi itulduna si bakkannino Judyuwereno naggafuwanino gulu. Wasin natta'dag,

sinengyattannera ta suminakkira ta dingngaggandeno sapatanna. ³⁴ Udde wasin naimunuwanda si Judyu i Alejandro, nittatera a nikakkulawu si adwa oratta sapatanda si, "Madandayawi Artemis a diostam sito Efeso!"

³⁵ Wasin ginamwangino mayor, nepasina'ngera kapelang, kasena sinapit si, "Bulungkuwa Efeso, awana tolay sito lubagga amme nangammu si ikkanetamino mimut sino templowi Artemis a medandayaw andino batuwa kakunana a nadda'na naggabwat sey langit. ³⁶ Awana tolaya dama a massapit si siri inay. Kunna mantu, suminakketam ta ammena dumaggattino gulu sitaw. ³⁷ Neiyandawino adwera lalaki sitaw, gampade awana liwa'da se awana sinakora sino templotam anna awana sinapi'da si narakkat mappeafu ki Artemis. ³⁸ Nu wara angganda Demetrio annino bulunna a idarum, anennino ukumira andino tatturayira sino ofisinara. Antuweno umangnganda nadda pidaruman. ³⁹ Nu wara kappay pakaburungandaw, itarondaw sino awneno pakkakarampattantam takesi pattatarabbantam. ⁴⁰ Maddararanak, se nu idarundetam sino turetamira sey Roma gafu sino gulu sitaw, sanneno sapatantam, a awana fustu si gafuneno inangwatam." ⁴¹ Wasin nasinduwennino sinapi'na, nepaanonanino tolayira.

20

Ino Nuliyanda Pablo Sey Macedonia Anna Sey Grecia

¹ Wasin inibbattinnino akkakungkulino tolayira, nepakkakarampatti Pabloweno manguruwira e sinulduwannera takesi mattuyaggino angngurudda, kasena inanawanira e inang sey probinsiya a Macedonia. ² Dinorawanneno manguruwira sino lulubbun sinay, e sinulduwannera takesi mattuyaggino angngurudda, kasena inang sey Acaya a mingngangkappay si Grecia. ³ Tallu dakkangnga sinay, kasena dinandamma mattakay si bafora umang sey Siria. Udde wasin gumikka'nad, naammuwanna a nattatarabbanino Judyuwera si papatayanda. Antuweno nallipatanna e nallakara inang sey Macedonia. ⁴ Ino bulunira i Pablo, i Sopatro a taga-Berea a abbingi Pirro, da Aristarco anni Segundo a taga-Tesalonica, i Gayo a taga-Derbe, da Tikico anni Trofimo a taga-Asia, anni Timoteo. ⁵ Nauntera e sinaronandakami sey Troas. ⁶ Se ngyangkami sey Filipos makkiyad si nasinduwennino fiyestana Tinapaya Awana Lebadurana. Wasin nasinduwen, lima aw kamiya nattakay si bafora inang sey Troas. Dinambalmiyeno bulummiyera sinay, e ngyangkami ammin sinay si talinguwan.

Ino Nada'nani Eutico Sey Troas

⁷ Wasin fuwamma Sabadu, nakkakarampakkamiya man-gurug takesi kanammiyeno tinapaya panandammi sino natayani Jesus, kasena nanulduwi Pablo kiyad si tangngana gafi, se sinapi'na a manaw si kagigi'ba'na. ⁸ Odduweno sirwat sino kwartuwa nakkakarampattammi sey kalekay. ⁹ Nagyanino tata a buwanaka mingngan si Eutico a aggatut-tud sino sawang. Wasino aggesapasapiti Pablo, nauyappani Eutico e naturug e nada'nag sino taggadda naggabwat sino mekatalluwattuneno balay. Wasin inanda inita, natayin. ¹⁰ Udde inulluwi Pablo, inawakanneno natay, e kunna si, "Ammekayu maddararan, se nabiyag." ¹¹ Sinallungkami kappay sino balay e nangngangkami. Wasin nasindukamiya nangngan, netuluyi Pablo a makitatabbag sikwami kiyad si marrifarifad, kasekami inanaw. ¹² Ino buwanak, neanora sey balera, e maanggammirangke se natolay.

Ino Inangnganda Pablo Sey Mileto

¹³ Waso kunnenoy, sinapiti Pablo si mauntakamiya ko-rwana mattakay si bafora umang sey Asson, se antu, mallakagganu kiyad sey Asson e kasena makitakay sik-wami.* ¹⁴ Wasin naddadarambalkami sey Asson, nat-takekami ammin si bafor, e inangkami sey Mitilene. ¹⁵ Waso kadarama'na, nanokami sinay e inangkami sey dammangnga Chio. E so mekadwa aw, nassippalkami sey Samos, e so mekatallu aw, ginamwangkamin sey Mileto. ¹⁶ Sinapiti Pablo si ammekami massippal sey Efeso takesi ammekami matalantan sey probinsiya a Asia, se makkangkama umang sey Jerusalem. Nu damana, gumamwangkami nad sinay liyeno fiyestana Pentecostes.

Ino Sinapiti Pablo Sino Pangafuwanirana Manguruwira Sey Efeso

¹⁷ Wasin ngyangkami sey Mileto, nepaayi Pablwenyo pangafuwanirana manguruwira sey Efeso. ¹⁸ Wasin gi-namwangira, sinapi'na sikwara si, "Kakkolak, ammuyun-nino akkakokwak sin ngyanangku sitaw mangiyafu sin pitta a inangnganku sito probinsiya a Asia. ¹⁹ Inangwak amminino netalakki Dios sikwaka akwan, e tagatulutu-lukappelanga kunnangke aripanna. Massiki nattangitak sino loloneno nakangku gafu se nadyatanak sino inang-weno kasijudyukira a ngangatandaka papatayan, ammek nelammatta akwanino anggammi Dios. ²⁰ Ammuyu kappay si awana neimaggu si sapita makaduffun sikwayu sino pan-ulduwangku sikwayu sin nammamitingantam, massiki sino

* 20:13 20:13 Ino anggamma sapitanna kami, da Lucas.

bafaleyu. ²¹ Ginakkurugguveno nanuldu sino Judyuwera andino bakkannira a Judyu ta ibobolira naddino liwa'da e uma'langira ki Dios anna manguruwira ki Jesu Kristo a Afutam.

²² "Sitoya, umangngak sey Jerusalem, se antuweno sinapitino Espirituwi Dios sikwak, udde ammek inammu nu sannaneno makwa sikwak sinay. ²³ Aggaammungku pelang si mabalura'nga e madyatanak, se antuweno nepakaamuweno Espirituwi Dios sikwak sino ammina lulubbuna inangnganku. ²⁴ Udde massiki nu matayak, ammek ikalow yo angakku, se anggangkuwa balinannino nepakwa i Afu Jesus sikwaka manuldu sino nalawara damag mappeafu sino allakki Dios.

²⁵ "Ikkayuwa sinulduwangku mappeafu sino patturayani Dios, amruk si ammerakunna maita. ²⁶ Antu gafuna, sapitangku sikwayu sitoya, nu wara sikwayuwa ammena mesalakan, bakkanna liwakku pay yan. ²⁷ Se awana ammek netuldu sikwayu sino ammina anggammi Dios a maamuwandaw. ²⁸ Antu gafuna, imutandonaddino angguruddaw, mampesino angnguruwino bafulundawira a mangurug, se ikkayuweno piniliyeno Espirituwi Dios a mimut sikwara. Lawarandawira a imutan, se ireno tolayi Dios a sinubbu'na sino adeno Abbingnga sin natayanna. ²⁹ Se amruk si nanu manawakun, aneraneno gumamwanga manuldu si bakabakkan. Meampariyera si sumarona atuwa mamapatay si karnero, se angganda a darallannino angnguruwino tolayira a imutandaw. ³⁰ E bakkampenalang yan, anennino bulundawira a nangurug, iraneno manuldu si siri, tantaro nu wara gammiranda sikwayu. ³¹ Kunnantu, kakkolak, mappalangkayu. Ammeyu kalyawana sinutulduwantakayu si unangnga tallurun, massiki aw anna gafi, e natatangitak gafu sino allakku sikwayu.

³² "Sitoya, italattakayu ki Dios ta antuweno mimut sikwayu, se sinapi'na si allakkandetam. Damana a pattuyaggannino angnguruddaw gafu sino sapi'na, e iya'danana amminino nalawara nekarina sino ammina tolenera.

³³ "Ammek nilyaw si pira'daw onnu barawasiyu, massiki inya sikwayu. ³⁴ Ammuyu si ino nallingattangkungkepayino naggabwatanino ammina maawaggu andino maawino bulungkuwera. ³⁵ Kunnenoyino kanayuna inangwak takesi antuweno tuntulandaw, se maawag si mallappattetam, takesi wara iduffuntam sino mawira si duffun. Dandammantammaddino sinapiti Afu Jesus a kunna si, 'Maanggammino manga'da amma sino maa'dan.' "

³⁶ Wasin nasinduwendino sinapiti Pablo, namaliturira ammina nakkararag. ³⁷ Inawakanda i Pablo, e nattataran-

gitira a mappagikkat sikwana. ³⁸ Malowingke nakanda se sinapi'na si ammeran maita. Wasinoy, netuludda sino agyananino bafor.

21

Ino Inangngani Pablo Sey Jerusalem

¹ Wasin inanawammiyeno Efesowera sey Mileto, nattekami si bafor e naddammangkamiya inang sey Coos. Wasin metufara aw, ginamwangkami sey Rodas, kasekami kappay inang sey Patara. ² Wasin ginamwangkami sey Patara, naganino bafora umang sey Fenicia, e antuweno nattakayammi. ³ Waso aggedadamangkami, nedipa'miyeno Chipre sino padawi, e nangawwakkami sey Tiro a tata lubbunna probinsiya a Siria. Gina'dangkami sinay se antuweno pidassanda sino kargeno bafor. ⁴ Dina'ngaminnino manguruwira sinay, e ngyangkami sikwara si talingguwan. Gafu se nepakaammuweno Espirituwi Dios sikwara si madyatanna i Pablo sey Jerusalem, nepipidwara a sinapit sikwana si ammena nad umang sinay. ⁵ Udde wasin nadatangnginnino anomi, ginikkakkami kappelud. E amminino manguruwira annino taabbalayanira, netuluddakami makkiyad sino dappi'na bebay. Namalituggami ammin, kasekami nakkararag. ⁶ Nepatakerakami sino bafor, e nuliyeran sey balera.

⁷ Wasin ginamwangkamin sey Tolemaida a naggabwat sey Tiro, gina'dangkami, e inammi initen manguruwira sinay. ⁸ Waso kadarama'na, nanokami, e inangkami kappay sey Cesarea. Wasin ginamwangkami sinay, nassippalkami sey balera Felipe a gumabanyag sino nalawara damag. Antuweno tata sino pituwera a napili si'ina dumuduffun sey Jerusalem. ⁹ Aneno appatira a bafalatanga abbingnga a mangibabanyag sino sapiti Dios.

¹⁰ Wasin mattalingguwaninnino naganammi sinay, ginamwangino tata a gumalabbuni Dios a naggabwat sey Judea a i Agaboweno anganna. ¹¹ Inappaneno sintaroni Pablo e ginakanneno kama'na annino takkinangkepay, e nekunna si, "Antuyawino kunnino Espirituwi Dios, a 'Kunna kappayino aggakaddino Judyuwera sey Jerusalem sino makwan sintaron, kasera iyalawat sino bakkannira a Judyu.' "

¹² Anninggammi lang sinoy, nappekakallakkami andino korwanira sinay ki Pablo si ammena umang sey Jerusalem. ¹³ Udde sinabbi Pablo si, "Ammekayu mattangit, se palowandopelang yo nakangku. Massiki nu magakaddak sey

Jerusalem, onnu matayak mappeafu ki Afu Jesus, ammek ammayan.”

¹⁴ Wasin ammekami makafuwad sikwana, inibbattam-mimpelang, e sinapi'mi si, “Ino panggammani Dios, antuweno makwa nad.”

¹⁵ Wasin nada'ngennino gikkatammi, naddadangkami e inangkami sey Jerusalem. ¹⁶ Nebulun sikwamiyeno korwanira a manguruwa taga-Cesarea. Netuluddakami sey balera Mnason a antuneno pagyanammi. I Mnason, taga-Chipre a tata paya nabayinna mangurug.

Ino Naddorawani Pablo Sino Pangafuwanirana Manguruwira

¹⁷ Wasin ginamwangkami sey Jerusalem, maanggammingke ino manguruwira a dinambal sikwami. ¹⁸ Waso kadarama'na, inangkami anni Pablo a naddoraw ki Santiago. Nagyangkappay amminino pangafuwanirana manguruwira sey Jerusalem. ¹⁹ Nepakimustera i Pablo, kasena sinapit amminino inangwa i Dios sino bakkannira a Judyu gafu sino nanulduwanna.

²⁰ Waso diningngaddeno amminino sinapi'na, nad-dayawira ammin ki Dios. Udde sinapi'da ki Pablo si, “Kolak, dandammannu nad si rinifurifuweno Judyuwera a mangurug ki Jesus, e nattalaginarira ammina manuntul sino lintiyi Moises. ²¹ Nadingngadda si manulduka sino Judyuwera a magyan sino lulubbunino bakkannira a Judyu ta talekkurandeno lintiyi Moises. Sinapi'nu kanu si ammera nad pakugitino aana'dera anna ammera nad tuntulannino gagangetama Judyu. ²² Maammuwanda a maammuwano gamwangannu sitaw. Sanna mantuweno akwantam ta maammuwanda si tuntulannu kepayino gagangetam? ²³ Kunnayawino anggammiya akwanna. Aneno appatira a lallaki sitawa gababalininnino nesapatara ki Dios. ²⁴ Bulunannuwera a umang sino Templo ta mesapakka sino akwanda a mappabaggaw sino baggira, kasem paganino partinda takesi damara a mappausip sino padiyera a pimunuwan si nabalininnino sinapatanda. Nu kunnenoyino akwanna, maammuwano amminino toluyira si ammena gakkuruwino diningngadda mappeafu sikwam, se aggitanda si nattalaginagga a manuntul sino lintiyi Moises. ²⁵ Udde mappeafu sino bakkannira a Judyu a mangurug, antu pelang yawino netura'mi sikwara a tuntulanda nad. Ammera nad kanannino newa'lat sino sinandiosira onnu ino ada onnu ino lamana ammena naariyeno adana. E ammera nad makidurug si bakkanna atawara.”

26 Antuweno si kadarama'na, nebuluni Pablo sino apatira a lallaki, e nesapat sikwara sino inangwara a mappabaggaw sino baggira, kasera inang sino Templo. Netulduwi Pablo sino padiyeno kabalinanneno nesapatara, takesi antuneno pamartiyanda anna pappausipanda.

Ino Nano'manda Ki Pablo Sino Templo

27 Wasin mappitu awin, nagyanino korwanira a Judyu a naggabwat sey Asia a nakaita ki Pablo sino Templo, e sinussuwandeno tolayira ta do'manda i Pablo, 28 e nekokwara a nassapit si, "Ikkayu bufulummiya gakagaka i Israel, umangkayu taw ta duffunandakami. Se iyawa tolayino manuldu si ammina tolay si palulubbun si narakkattetama Judyu, anna narakkakkappayino lintiyi Moises anyo Templotam. Sitoya, nedagga'na a dinakkutan yo Templotam, se nepatallungngeno bakkanna Judyu."* 29 (Sinapi'denay, se naitara a nebuluni Pablo sino taga-Efeso a i Trofimo, e aridda si nepatallungnga sino Templo.)

30 Ammena mabayag e nakungkul amminino tolayira sey Jerusalem. Nalayawira a inang sino Templo, e dino'manda i Pablo. Binu'bu'da a nelawan sino Templo. E neaku'danino Templo. 31 Papatayandan naddi Pablo, udde aneno nangi-pakaammu sino komanderna sindaluwera a taga-Roma a maguluweno tolayira. 32 Nalana nayino komander si sindalunera annino kapitanda e nalayawira a inang sino katolayan. Waso initen tolayireno sindaluwera, nibbattandeno manusultuk ki Pablo. 33 Dino'manino komanderi Pablo e nepagakanneno kama'na si adwa a kawad, kasena nebebut sino tolayira si, "Inya yawa tolay? Sanneno inangwana?" 34 Naddadarumeno ikulawura, e ganawawira, antuweno amme maalimutaranino komanderino kakuruwana. Gafu sinoy, sinapi'na sino sindalunera si iyanda sino kampa. 35 Wasin aneran sino addan, ina'lidda i Pablo se ilalassetino tolayira gafu sino bungu'da. 36 Dumadandanira a mikakku-lawu si, "Papatayantam!"

Ino Nana'daggani Pablo Sino Baggina

37 Wasin itallundan naddi Pablo sino kampa, sinapiti Pablo sino komander si, "Ayaw abbu yo sapitangku sikwam."

Sinabbino komander si, "Inammum ikka a maddamit si Griego? 38 Ariggu si ikkeno taga-Egipto a nakiyubat sino gubiyernu si'in, a inang sey kalolowata nifuyut sino appatarifuwera a lallakiya gumapapatay si tolay."

* **21:28** 21:28 Kammarallanna Judyu nu sumallungino bakkanna Judyu onnu Gentil sino Templo. Sino lintidda, nu wara bakkanna Judyu a sinallung sinay, damara a papatayan.

39 “Bakkannak,” kunni Pablo, “se Judyuwak e neyanakak sey Tarso a lubbunna probinsiya a Cilicia, e awana ammena nangammu sino lubbungku. Ammena kad dama ta aneno sapitangku sino tolayira?”

40 “Damana,” kunnino komander. Natta'daggi Pablo sino addan, e sinengyattanneno tolayira ta suminakkira. Wasin sininakkiran, naddamit sino a'landa si Hebreo a dami'na Judyu, e nekunna si,

22

1 “Ikkayuwa a'ama anna kakkolakku, dingngaggandaw yo sapitangku ta itandaw nu wara narakkat si inangwak.”

2 Wasin diningngadda si Hebreoweno dami'na, nansasinakkira. E netupakki Pablo a nassapit si, 3 “Ikkanak, tatappaya Judyu a neyanak sey Tarso a lubbunna Cilicia, udde sito Jerusalem no nadalangu. I Gamalielino nanuldu sikwak, e inillalappattanna a nituldu sikwak sino lintiyino gagginafutamira. Nattalaginarappaya masserbi ki Dios a kakunnayu. 4 Antu gafuna, pinadyatangkuweno mangu ruwira ki Jesus, kiyad si nepapapatekino korwanira. Masiki bafabbayira onnu lallaki, dino'mangku e nepabaluguwera. 5 Dameno afafuna padi andino pangafuwantamira a ta'daggan si gakkurug yo sapitangku, se ireno nanga'da sikwak si turak ta iyangku sino kasi Judyutamira sey Damasco, takesi damaka mano'ma sino mangu ruwira ki Jesus sinay. Inangngak sinay ta appangkuwera e iyangkuwera sito Jerusalem a aggakawad, takesi makastiguwera.”

Ino Nassapitani Pablo Sino Nanguruwana (Inangwa 9:1-19; 26:12-18)

6 Sinubburani Pabloweno sinapi'na si, “Wasin agyanak sey dalan si tangnganawa makkatam sey Damasco, kaka'meng kelang nalebaddanak si mangngilikilita baggawa naggabwat sey langit. 7 Naletwarak e diningngagguweno damita nekunna sikwak si, ‘Saulo, Saulo, mayan padyatandak?’ 8 ‘Inyaka, Afu?’ kungku. ‘Ikkanaki Jesus a taga-Nazaret a padyatannu,’ kunna. 9 Ino bulungkuwera, initareno baggawa mangngilikilit, udde ammera naawatanino sinapitino naddamit sikwak. 10 Sinapikku kappay sikwana si, ‘Sanneno anggamuwa akwangku, Afu?’ E nesomba'na sikwak si, ‘Matta'dagga ta umangka sey Damasco, e ananeno mituldu sikwam sino ammina dinandammi Dios a akwannu.’ 11 Nalappattak sino nangitangku sino mangngilikilita baggaw, e kinewiddakino bulungkuwera a neyang sey Damasco.

12 “Nagyanino tata lalaki sinaya mingngan si Ananias a nattalaginara manuntul si ammina lintiddam, e dayawan amminino kasi Judyutamira sey Damasco. 13 Inang sikwak e natta'dag sino aruruggu, e sinapi'na si, ‘Kolaka Saulo, makaitakammanin!’ Assapi'langi Ananias sinoy, nabbag-gawino angngitak, e initaki Ananias. 14 E sinapi'na sikwak si, ‘Ino Dios a dinayawino gagginafutamira, piniliraka takesi ammunnuweno anggamma anna itannuweno nadosana Abbingnga a masserbi sikwana anna dingngagannu kappayino dami'na. 15 Se ikkaneno mangipakaammu si ammina tolay sino nadingnganggu anna naitam. 16 Ma, anna mata taronannu? Gumabwakka ta umangka mappabawti-sar, e marangka si duffun ki Jesus takesi mapakomanino liwa'nu.’ ”

Ino Nadundunani Pablo A Manuldu Sino Bakkannira A Judyu

17 Wasinoy, sinapikkappayi Pablo si, “Wasin nuliyak sey Jerusalem, inangngak nakkararag sino Templo, e agyanino nepaita i Dios sikwak si kunnangke tenap. 18 Nappadda i Afu Jesus sikwak, e sinapi'na si, ‘Kangkamannu! Manokan sito Jerusalem, se ino tolayira sitaw, ammerana kuruwannino sapitannu mappeafu sikwak.’ 19 Udde sinabaggu si, ‘Afu, tantaro nu kuruwanda'nga, se inammura si ikkanakino sinallung sino sinagogarera, e dino'mangkuweno manguruwira sikwam, e nepabaluggu anna nepasiwa'wakuwera. 20 E ammura kappay si inang-ganguweno inangwara a namapatay ki Esteban a tistigum, se agyanak sinaya nimut sino barawasiyeno namapatayira sikwana.’ 21 Udde sinombati Jesus sikwak si, ‘Manoka lud, se dundunantaka si aroyu ta angka tulduwanino bakkannira a Judyu.’ ”

22 Ino tolayira a nakkakarampat sinay, naddingngaggira ki Pablo makkiyad si sinapi'nenno mappeafu sino bakkannira a Judyu. Udde wasin diningngadda, nekulawura a nassapiti si, “Papatayantam! Ammena mepangngat si mabiyag yana tolay!”

23 Nakakulakulawuwera e newayawayawaddeno barawasirera anna niburayitira si lafuk sey kalekay gafu sino bungu'da. 24 Nepetallungino komander sino sindalunera i Pablo sino kampa, e sinapi'na si siwa'wattanda nad takesi ipunnuneno gafuneno nabbungubungutanino Judyuwera sikwana. 25 Udde wasin nerappa'da i Pablo e siwa'wattanda nad, nassapiti Pablo sino kapitanna sindaluwa aggata'dag sinay si, “Wara

kalintiyandawa mabbe'bek si tolaya Roma a ammena kepay naimbistigar?"

²⁶ Wasin diningngaggino kapitanino sinapiti Pablo, inang sino komander, e sinapi'na si, "Dandammannu naddino akwannu sinaya tolay, se tolaya Roma kanu."

²⁷ Inangngino komander ki Pablo e nebebu'na si, "Sapitanu sikwak nu gakkuruwa toleka a Roma."

"On," kunni Pablo.

²⁸ E nekunnino komander si, "Odduweno nagastuk kasek nebilang si tolaya Roma."

"Udde ikkanak, gagangayaka Roma se neyanakaka tolaya Roma," kunni Pablo.

²⁹ Wasinoy, ino sindaluwera a massiwa'wa'nad ki Pablo, nappa'niyera. Massiki ino komander, nakatalopay se nepagakanneno tata tolaya Roma.

Ino Ina'langani Pablo Sino Pangafuwanirana Judyu

³⁰ Waso kunnenoy, anggangkepayino komandera maammuwanino kakuruwanino nidarumanino Judyuwera ki Pablo. Antu gafuna, waso metufara aw, nepakakarampa'nenno pangafuwanirana padi andino korwanira a afafuna Judyu. Wasin nakkakarampattiran, nepaarineno kawari Pablo e nepeyangnga sino nara'langanda.

23

¹ Sinulangngani Pablwenno pangafuwanira, kasena nekun si, "Kakkolakku, kiyarino nabiyayangku, amminino inangwak, dinandangkuwa nalawad sino a'langi Dios."

² Wasinoy, i Ananias a afafuna padi, sinapi'na sino tolayira a ara'ni ki Pablo ta tappapandeno wangi'na. ³ E sinapiti Pablo sikwana, "Ikka a sinan ukum, tappapandaka pena i Dios. Se aggatuttugga sitana mangukum sikwak mappeafu sino lintiddam, gampade kinontaramino lintig se sinapi'nu si matappapak."

⁴ Sinapitino tolayira a ara'ni ki Pablo si, "Iyatatalnuweno afafuna padiyi Dios."

⁵ E nekunni Pablo si, "Kakkolak, ammek ma'lud inammu si antuweno afafuna padi. Nu inammu'ngad, amme'ngad sinapitino kunnenoy, se aneno neturak sino sapiti Dios a 'Ammekayu massapit si narakkat mappeafu sino pangafuwanino lubbundaw.' "*"

* 23:5 23:5 Exodo 22:28

⁶ Waso kunnenoy, gafu se inammuwi Pablo si Saduceoweno korwanira a pangafuwan anna Fariseoweno korwan, nekokwana a nassapit si, “Kakkolakku, Fariseowappay, e kunna kappayino gagginafukira. Antu gafuna a ayawak sitawa maimbistigar, gafu se innanamangku si mangngangoliyeno natayira.”

⁷ Assapi'langi Pablo sinoy, masasarombatinnino Fariseowera andino Saduceowera, se nassarulyatino nakanda. ⁸ (Se ino Saduceowera, ammera kuruwan si mangngangoliyeno natayira, ammera kuruwan si wara anghel, anna ammera kappay kuruwan si wara kararuwana tolay. Udde ino Fariseowera, kuruwanda ammin yaw.) ⁹ Nekokwara lullangino nakkulawu. Ino korwanira a Fariseo a mammesturuna lintig, natta'daggira a nipatut sino ana sino nakanda, e sinapi'da si, “Awana dingngammi si narakkatta inangwana yan. Se nu wara naddamit sikwana si anghel onnu korwana ammena maita, awana rakka'nenay.”

¹⁰ Waso kunnenoy, nedagga'da lullanga massasarombat makkiyad si naddararanino komander tantaro nu papipi'ngetanda i Pablo. Antu gafuna, dinundunnenno sindaluwera a miyanaw ki Pablo takesi iyanda sino kampora.

¹¹ Sinoya gafi, nappadda i Afu Jesus ki Pablo e sinapi'na si, “Ammeka mattalaw, Pablo, se ta'dagganna'ngad sey Roma, a kunna kappayino inangwam sito Jerusalem.”

Ino Pattatarabbanino Judyuwera A Mamapatay Ki Pablo

¹²⁻¹³ Waso kadarama'na, agyanino nasuruk si appatafuluwera a Judyu a nattatarabba mamapatay ki Pablo. Nesapatara si ammera mangngan anna uminum kiyad si ammera mapapatayi Pablo. ¹⁴ E inangngira sino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu, e sinapi'da si, “Gakkuruwingke a ammekami mangngan anna uminum kiyad si ammemi mapapatayi Pablo. ¹⁵ Kunna mantu, ikkayu andino korwanira a pangafuwan, manundungkayu si umang massapit sino komander ta peyangnga i Pablo sitaw takesi bistigarandaw si nalawad. Lakkappamina sey dalan ta papatayammi liyena gumamwang sitaw.”

¹⁶ Udde ino panganakanni Pablo, a abbingino kola'nga a bafay, naammuwanneno nattatarabbanino Judyuwera, e inang sino kampoweno sindaluwera a nattattifug ki Pablo. ¹⁷ Inayani Pabloweno tata kapitan, e sinapi'na sikwana, “Itulunnu abbu yo buwanak sino komander se ana kanuweno itulduna sikwana.”

¹⁸ Netulurino kapitanino buwanak sino komander, e sinapi'na sikwana si, “Ino balura i Pablo, inayannak

e nepeyangnga sikwak yaw buwanak sikwam, se ana kanuweno sapitanna.”

¹⁹ Wasinoy, kinewirino komanderino buwanak, e neyangnga sino bakkang, kasena binebut si, “Sanneno sapitannu sikwak?”

²⁰ E sinapitino buwanak si, “Agyanino Judyuwera a natatarabba marang sikwam si peyangngu kanuna i Pablo sino pammamitinganda nu daramat. Ino rasonda, bistigaranda kanu si nalawad. ²¹ Udde ammemira nad kuruwan, se aneno nasuruk si appatafuluwera a mallakkap sikwana, a nesapatarangke si ammera mangngan anna uminum kiyad si ammera mapapatay. Naddadaniran, taronanda pelang si onannu.”

²² E sinapitino komander si, “Ammem sapitan si korwan si wara sinapi'nu sikwak.” E nepaanoneno buwanak.

Ino Niyangnganda Ki Pablo Ki Gubernur Felix

²³ Wasin inanawinnino buwanak, inayanino komanderino adwera a kapitanna e nekunna si, “Itulduyu sino adwatutira a sindalu andino adwatutira a sissasayang andino pitufuluwera a sikkakabayu ta maddadanirana a umang mitulud ki Pablo sey Cesarea. Gumikkakkayuna nu alas nuwebe nu gafi. ²⁴ Idadanandopayi Pablo si kabayuwa pattakayanna. Itandopay takesi awana narakkat si makwa sikwana kiyad si iyamwandaw ki Gubernur Felix.” ²⁵ Nanurak kappayino komander ki Gubernur Felix, e netura'nga si,

²⁶ “Afu Gubernur Felix, ikkanaki Claudio Lisias a nanurak sikwam. ²⁷ Manantokayu pay sitan? Iyana tolaya nepetuluggu sikwam, dino'manino Judyuwera e papatayanda nad. Udde wasin naammuwangku si tolaya Roma, inangkami andino sindalukira a nisalak sikwana. ²⁸ Gafu se anggangkuwa maammuwan nu sanneno nidarumanda sikwana, neyangku sino pangafuwanira. ²⁹ Udde wasin binistigarda, naammuwangku si awana liwa'na a papatayanda sikwana onnu kebaluranna, se mappeafu pelang sino lintidda a Judyuweno nidarumanda sikwana. ³⁰ Wasin naammuwangku si nattatarabbaninnino Judyuwera a papatayan, kinangkamangkuwa nepeyang sikwam. Netulduk sino naddarumira sikwana si ikkeno pidarumanda. Antuwen inoy.”

³¹ Wasin gafenin, kinuruwino sindaluwereno sinapitino komander, e inappara i Pablo e neyanda sey Antipatrissa.

³² Wasi kadarama'na, nuliyennino nallakarira a sindaluwera sino kampora sey Jerusalem, e ino nakkabayuweraanino

nitulud ki Pablo. ³³ Wasin ginamwangiran sey Cesarea, neya'dareno turak sino gubernador, e nealawa'da i Pablo sikwana. ³⁴ Binaseno gubernadorino turak, kasena nabbebut ki Pablo nu sanneno probinsiya a neyanakanna. E sinapiti Pablo si taga-Cilicia. ³⁵ E kunnino gubernador sikwana, "Kasetakana mantu bistigaran nu gumamwangino nidarumira sikwam." E sinapi'na si magwardiyani Pablo sino balaya napaangwa i Ari Herodes.

24

Ino Nidarumanino Judyuwera Ki Pablo

¹ Wasin nalla'wutino lima aw, inangngira sey Cesarea ino afafuna padiya i Ananias andino korwanira a panga-fuwanna Judyu. Agyanino tata a abugaduwa minggan si Tertulo a nebulun sikwara. Inangngira ammin ki Gubernador Felix a midarum ki Pablo. ² Wasin nepaayadda i Pablo, sinapiti Tertulo ino pamaliwa'da sikwana. Sinapi'na si, "Afu Gubernador, gafu so kinalaingnguwa matturay sikwami, nabayinna nassiyankkami, se odduwa inangwama pallawarammiya talubbun. ³ Maanggangkamingke ammin gafu sino nalawara inangwam, e kanayungkamiya map-pasalamat sikwam. ⁴ Ammemi anggam si matalantangka, udde dingngagannu abbu si bisangngino sapitammi.

⁵ "Iyawa tolay, antu pelangino manga'da si narakkat, se kinungkulneno Judyuwera si palulubbun. Antu kap-payino tata a afafuweno sumuntulira sino tulduweno tolaya taga-Nazaret. ⁶ Dakkutanna naggappayino Templomi sey Jerusalem, udde dino'mammi, [se anggammiya tuntulan-nino lintimmiya mimbistigar sikwana. ⁷ Udde ginamwangi Komander Lisias e nelasse'na i Pablo sikwami. ⁸ E sinapi'na si umangkami sitaw ta idarummi sikwam.]* ⁸ Nu bistigarannu yawa tolay, maammuwannu pena si gakkuruwino sapitammi sikwam." ⁹ Ino bulunnera kappaya Judyu, sina'dagganda si gakkurug amminino sinapi'na a nappaliwat ki Pablo.

Ino Nanombatani Pablo Sino Nidarumanda Sikwana

¹⁰ Wasin nabalniran, sinengyattanino gubernadori Pablo ta mepataliya maddamit, e nekunni Pablo si, "Afu Gubernador, ammu si nabayaggana matturay anna man-gukum sikwamiya Judyu. Antu gafuna a maanggamma manombat sino nidarumanda sikwak sikwam. ¹¹ Naladda a maammuwannu sino tolayira nu gakkuruwino sapitangku se awangkepay kadwafulu si adwa a awa nalla'wut kiyad

* **24:8** 24:8 Ino bagga'na yaw [...], awan sino korwanira a manuskritu sino dami'na Griego.

sin inangngangu sey Jerusalem a maddayaw ki Dios. ¹² E awaningke a nita sikwaka makisosombat sino Templo, onnu mappagagarunut sino tolayira sino sinagogera onnu massiki sino korwanira a ngyanangu sey Jerusalem. ¹³ Bakkanna gakkuruwino nidarumanda sikwak se awana pamakurudda. ¹⁴ Udde gakkuruwino tata a sinapi'da, a tuntulangkuweno annuldu mappeafu ki Jesus a kunda si tanganan anna bakkanna gakkurug. Gampade antuweno addayok sino Dios a dinayokappayino gagginafumiya si'in. E kuruwangku kappay amminino lintiyi Moises anna amminino neturakkino gumalabbunira i Dios si'in. ¹⁵ Innanamangku si pangngangolinna i Dios amminino natayira, massiki ino narakkattira andino nalawarira, a kunna kappayino kuruwanda. ¹⁶ E gafu se antuweno innanamangku, gakkuruwangkungke a mangwa si nalawad, takesi awana palliwatangku ki Dios anda sino tolayira.

¹⁷ "Wasin pipidya runa ammek inang sey Jerusalem,† inangngak sinaya nanga'da si piraka duffummi sino bulummiyera a mawag si duffun, anna ana kappayino iya'dak ki Dios. ¹⁸ E antuwennino a'akwangku sino Templo sin dina'ngarakino Judyuwera a taga-Asia. Nabalingkunnino gagangemiya mamaggaw. Awana oddu si tolay sinay e awana nakkanawakaw. ¹⁹ Udde ira a taga-Asia, ira naddino umang sitawa mangidarum sikwak nu gakkuruwa wara ipaliwa'da sikwak. ²⁰ Udde nu awan, massiki ino tolayira sitaw, sapitanda nad nu wara inammuwanda si liwakku sin ina'langak sikwara sey Jerusalem. ²¹ Ino pelang sinapikku sino nara'langanda, nekokwaka nassapit si, 'Ayawak sitawa maimbistigar, gafu se innanamangku si mangngangolineno natayira.' "

²² Wasinoy, gafu se odduweno inammuwi Gubernur Felix mappeafu sino tulduwi Jesus, nepaibba'nenno pim-bistigaranda ki Pablo, e nekunna si, "Ammeyu abbu, ta gumamwangi Komander Lisias, kasetaka usiyan." ²³ E sinapi'na sino kapitanna sindalu ta pagwardiyara i Pablo, udde wayawayanda si bisang, e ammera iyallangngino umanganino bulunera a manuffun sikwana nu wara maawangnga.

Ino Pidwa I Pablo A Ina'lang Ki Gubernur Felix

²⁴ Wasin nalla'wutino pipidya aw, nuliya Gubernur Felix annino atawana a Judyu a i Drusila. Nepaayangnga

† 24:17 24:17 Annamma runino natta'lib kiyad sin inangngani Pablo sey Jerusalem a niyakkurug sino nekarina (18:22). Asama runino natta'lib kiyad sin nammitinganna sino apostolira annino pangafuwanirana mangurug (15:1-29).

i Pablo takesi dingngagganda payino sapitanna mappeafu si angngurug ki Kristo Jesus. ²⁵ Udde wasin nanulduwani Pablo sikwana mappeafu sino nalawara aggangwa, ino paffuwaddan naddino tolayira sino baggira, andino gumawanganneno awa pangukumani Dios si tolay, nakatalawi Felix e sinapi'na si, "Kunden abbu. Ayantakammanna nu tata si aw." ²⁶ Dayandananni Felix a paayi Pablo ta tatabbanna, udde ino ana sino nakamma, anggamma si pasussukan naddi Pablo si pirak.

²⁷ Waso nalla'wutino adwarun, nepataliyi Porcio Festo ki Felix a naggubernador. Udde wasin inanawinni Felix, ammena nepalawani Pablo sey abbaluran, takesi aanggamannino Judyuwera.

25

Ino Ina'langani Pablo Ki Festo

¹ Waso kunnenoy, ginamwangi Festo sey Cesarea a maggubernador sinaya probinsiya. Wasin paka'lunan, naggikkata inang sey Jerusalem. ² E wasin ginamwang sinay, ino pangafuwanirana papadi andino afafuweno Judyuwera, inangngira sikwana a nidarum ki Pablo. E nappekakallakkira ki Festo ³ si peyangnga i Pablo sey Jerusalem, se gakkadda a lakkappan sey dalan ta papatayanda. ⁴ Udde sinabbi Festo si, "Aggabaluri Pablo sey Cesarea, e malanaka muli sinay. ⁵ Massiki mabbafulungkami andino korwanira a tatureyu ta idarunda sinay nu wara liwa'na."

⁶ Nagyani Festo sey Jerusalem si walu onnu tafulu aw, kasena nuli sey Cesarea. Wasin kadarama'na, inang sino kwartuwa attatarabbanda si asonto, e nepaayangnga i Pablo sinay. ⁷ Wasin ginamwanginni Pablo, ilebaddino Judyuwera a naggabwat sey Jerusalem, e nadammatingke ino nepaliwa'da sikwana. Udde awana pamakurudda sino ipaliwa'da sikwana.

⁸ Sina'daggingkepayi Pablowno baggina, e nekunna si, "Awaningke a nalliwatanku sino lintimmiya Judyu onnu sino Templomi. Awangkappay nalliwatanku sino lintiyino Emperador sey Roma."

⁹ Udde gafu se anggammi Festo a aanggamannino Judyuwera, sinapi'na ki Pablo si, "Anggammuwa umang sey Jerusalem ta sinayino pangusiyanku sino nidarumanda sikwam?"

¹⁰ Udde sinabbi Pablo si, "Ammek anggam, se ayawakun sitaw, e sitawino pangukumannu nad sikwak, se ikkeno piniliyeno Emperador a mangukum. Aggaammunnu kena si

awana liwakku sino Judyuwera. ¹¹ Nu wara nalliwatanku si pamapatayanda sikwak, ammek mappekakallak si meli'wak. Udde nu awana kakuruwanneno nidarumanda sikwak, awana kalintiyano massiki inya a tolaya mangiyalawat sikwak sikwara. Arangnganku si uma'langak sino Emperador sey Roma ta antuweno musig sikwak."

¹² Waso kunnenoy, sinatabbi Festoweno tatturayira a nanuffun sikwana, kasena sinapit ki Pablo si, "Inarangnguwa uma'lang sino Emperador sey Roma, e peyantakan sikwana."

Ino Ina'langani Pablo Ki Ari Agripa

¹³ Ammena nabayag, ino ariyeno Judyu a i Agripa annino kola'nga a bafaya i Bernice, ginamwangira sey Cesarea se angganda a itanino bawuwa gubernador a i Festo. ¹⁴ Wasin pipidya awiran sinay, sinapiti Festo ki Ari Agripeno mappeafu ki Pablo. Sinapi'na si, "Ayawino tata a balud sitawa inanawani Gubernador Felix. ¹⁵ Wasin nagyanak sey Jerusalem, inang sikwakino pangafuwanirana padi andino korwanira a pangafuwanna Judyu a nidarum sikwana. Inaranda si onangkuweno katayanna. ¹⁶ Udde sinabbaggu si bakkanna gagangemiya Roma a mangiyalawat sino nedaruma tolay sino korwanira ta makastigu nu ammena kepay nausig. Maawag si uma'lang abbu sino nidarumira sikwana takesi damana a ta'dagganingkepayino baggina. ¹⁷ Wasin ginamwangira sitaw, ammek nattalantan, nu ammek lud inang sino attatarabban si kadarama'na, e nepaayagguwi Pablo. ¹⁸ Naddamitino nangidarum sikwana. Ariggu si wara nadammatt si ipaliwa'da sikwana, gampade awan. ¹⁹ Ino pelang nassarombatanda, mappeafu sino angngurudda a Judyu anna mappeafu sino natay a i Jesus a kunni Pablo si nangngangoli. ²⁰ Gafu se ammek ammuwa mimbistigar si kunnayan, binebukku ki Pablo nu anggama a umang sey Jerusalem ta antuweno kaimbistigaranna. ²¹ Udde ammena anggam, se ino anggama, mebalud sitaw kiyad si ino Emperador sey Romeno musig sikwana. Antu gafuna, nepaindaggu makkiyad si wara wayaka mappetulud sikwana sino Emperador."

²² Wasinoy, sinapiti Agripa ki Festo si, "Anggangku nadda dingnganggan inaya tolay."

"Nu daramatinna mantu," kunni Festo.

²³ Waso kadarama'na, inanda Agripa anni Bernice sino attatarabbanda, e nangipaitera si kedayawanda. Nebulunino komanderirana sindalu andino bafa'nangngira a

tolay sinaya lubbun. Wasino sinallungira, inayani Festowi Pablo. ²⁴ Sinapiti Festo si, "Ikka Ari Agripa anna ikkayu ammina ana sitaw, iyawa tolaya aggitandaw, antuweno nedarumino Judyuwera sitaw andino Judyuwera sey Jerusalem, a ikakkulawura ammin si ammena naddinna matolay. ²⁵ Awana naammuwangu si liwa'na a mepangngat si ipatena, udde gafu se inarangnga si uma'lang sino Emperador sey Roma, nadandangku si petulud sinay. ²⁶ Udde awana ammu si fustuwa iturakku sino Emperador mapeafu sikwana. Antu gafuna, nepaa'langku sikwayu ammin, kumarallingke sikwam Ari Agripa, takesi nu warana mafu'ngaddantam sikwana, warana iturakku. ²⁷ Se ammena mepangngat si iyalawakku sino Emperadorino tata balud nu awana kedarumanna."

26

Ino Nana'daggani Pablo Sino Bagginangkepay Ki Ari Agripa

¹ Wasin kunnenoy, kunni Agripa ki Pablo si, "Damama massapit sino anggammu." Nesengyatti Pabloweno kama'na sino tolaira, kasena neyafuwa maddamit, e nekunna si, ² "Ikka Ari Agripa, nalawad se ayoka sitaw ta dingngaggannu payino itabbaggu sino ammina pidarumanino kasiJudyutamira sikwak. ³ Se ammu si ammu amminino gagangetama Judyu annino passasarombatan-tam. Arangngangu sikwam ta dingngaggandak abbu.

⁴ "Ammu amminino kasiJudyutamireno katotolek kiyad sin neyanakangku, sino lubbuna dinokallangu anna sey Jerusalem a nadalangu. ⁵ Nu angganda, ammura a sapitan, se ammura si kiyad si'in nesapatak sino Fariseowera, a ireno katalanggaddan sino aggangwatama Judyu. ⁶ Sitoya, ayawak sitawa mausig gafu se minnanamak si gakkuruwanni Diosino nekarina sino gagginafutamira si'ina pangngangolinnaneno natayira. ⁷ Amminino kasiJudyutamira, maddandayawira ki Dios si aw anna gafi, se innanamanda si mesapatira sino nekariyi Dios si'in. Udde Afu Ari, gafu se kuruwangu si neyakkuruwinnino nekariyi Dios, antuweno pidarumanda sikwak. ⁸ Ikkayu ammin sitaw, mayan natu'nakkayungke a mangurug si pangngangolini Diosino natayira?

⁹ "Massiki ikkanak, ino dinandangku si'in, nalawad nu gakkuruwangkungke a makkontara sino manguruwira ki Jesus a taga-Nazaret. ¹⁰ Kunnenoyino inangwak sey Jerusalem. Odduweno tolaira i Dios a nepabaluggu, se nea'deno pangafuwanirana padiyeno turek. E

sin sinapi'da si mapapatayira, inanggammangu kappay. ¹¹ Namipidyaka inang sino sinagogera ta kastigungkuweno manguruwira ta patutangkuwera a mattalekkud sino anggurudda. Gafu se nao'ganino bungukku sino manguruwira, inangngak si korwana lulubbuna mappadyat sikwara."

*Ino Nassapitani Pablo Sino Nanguruwana
(Inangwa 9:1-19; 22:6-16)*

¹² Sinapikkappayi Pablo si, "Antu gafuneno inangngangu sey Damasco a mano'ma sino manguruwira ki Jesus sinay, se aneno neya'deno pangafuwanirana padiya tureka mano'ma. ¹³ E wasin agyangkami kepay sino dalan si tangnganaw, Afu Ari, initakino baggawa mangngilikilita naggabwat sey langita nabaggawingke amma sino sinag. Linebannakami andino bulungkuwera, ¹⁴ e naletwaggami ammin. E agyanino dingingagguwa damita naddamit si dami'na Hebreo, a sinapi'na si, 'Saulo, Saulo, mayan padyatannak? Ino baggimungkepayino padyatannuwa mangontara sikwak.' ¹⁵ E sinapikku si, 'Inyaka, Afu?' E sinapi'na si, 'Ikkanaki Jesus a padyatannu. ¹⁶ Gumabwakka, se ino gafuneno nappaddangu sikwam, pinilitaka a aripanguwa umang mangipakaammu sino tolayira sito nappaitangu sikwam sito aw annino ipaita'nga sikwam naso maddaguna aw. ¹⁷ Dundunantaka a manuldu sino kasiJudyumira annino bakkannira a Judyu, e nu sanneno akwanda sikwam, imutantaka. ¹⁸ Tulduwannuwerana takesi maamuwandeno mappeafu sikwak ta talekkurandeno narakkat e mabaggawanino nakanda. Nu talekkuranda i Satanas a matturay sikwara e a'langanda i Dios e manguruwira sikwak, mapakomanneno liwa'dera e mebilangira sino piniliyera i Dios si tolena.' Antuweno netulduwi Afu Jesus sikwak."

Ino Nassapitani Pablo Sino Inangwana

¹⁹ Wasinoy, sinubburani Pabloweno sinapi'na si, "Kunna mantu, Ari Agripa, kinuruggungke ino sinapiti Jesus sin nappaitanna sikwak. ²⁰ Neyafuka nanuldu sey Damasco, kasena sey Jerusalem anna sino palulubbunna probinsiya a Judea, kasek kappay nanuldu sino bakkannira a Judyu. Ino netulduk sikwara, ibobolira naddino liwa'da ta uma'langira ki Dios, e mangwera nad si nalawara pamakurudda si gakkuruwingke a nabboboliyeran. ²¹ Gafu se kunnenoya netulduk, dino'mandakino kasiJudyutamira sino Templo, e papatayanda'ngad. ²² Udde makkiyad sitaw, dinuffunandaki Dios, e antu gafuna, matta'daggak sito a'landaw sito ingkein. Mangipakaammuwak sino mappeafu

ki Dios sino ammina tolay, ba'nang onnu pobiri, e ino ipakaammuk, kunna kappayino sinapiti Moises andino korwanira a gumalabbuni Dios si'ina makwana. ²³ Se nelabunda si maawag si madyatanino Kristo a dundunanni Dios, kasena matay. E nelabunda kappay si antuweno mapalunguwa mangngangoli ta waldanneno nakammino tolayira, Judyuwera annino bakkannira a Judyu, mappeafu sino kesalakanda."

²⁴ Wasin sinapiti Pabloweno kunnenoy, nekokwa i Gubernador Festo a nassapit si, "Nansekkann, Pablo! Nepanse'daka yan odduwa adalnu!"

²⁵ Udde sinabbi Pablo si, "Ammek inanset, Afu Gubernador, se gakkurug ammin yo sapitangku. ²⁶ Ammuk si aggaammuni Ari Agripa amminino mappeafu sitaw, se ammera neimadda inangwa. Antuweno sapitangkungke sikwana si kunnayaw. ²⁷ Ari Agripa, kuruwannuweno sinapitino gumalabbunira i Dios si'in? Ammuk si kuruwannu."

²⁸ Udde sinabbi Agripa si, "Ma, ino anggammu e pabbalinak si Kristiyano ingkein?"

²⁹ "Massiki ingkein onnu mabayaggepay," kunni Pablo, "ikkayu ammina maddingngag sikwak sito aw, ikararaggu ki Dios ta manguruggayu ammin ki Jesus a kunna pay sikwak, ta mekunnakayu sikwak, fera sito gakaggu."

³⁰ Wasinoy, natta'daggino ari annino gubernador anni Bernice andino korwanira, ³¹ e nanawiran. E mattatarabira a massapit si, "Awana inangwa inaya tolay si kebaluranna onnu katayanna."

³² E sinapippayi Agripa ki Festo si, "Melawanin nad inaya tolay nu ammena inarang si uma'lang sino Emperador."

27

Ino Umangnganda Pablo Sey Roma

¹ Wasin nada'ngennino awa umangngammi anni Pablo sey Italia, neyalawa'da i Pablo annino korwanira a balud ki Julio, tata a kapitanino sindaluwera a mingngan si Kompanyana Emperador. ² E inangkami nattakay si bafora naggabwat sey Adrumeto a massisippal sino lulubbunna probinsiya a Asia. Nebulun sikwamiyi Aristarco a taga-Tesalonica a lubbunna Macedonia.

³ Wasin kadarama'na, nassippalkami sey Sidon. E inalakki Juliowi Pablo, e inannu'na si inang naddoraw sino bafulunnera sinay ta iya'dareno maawangnga. ⁴ Wasin ginikkakkami sinay, ila'wutammiyeno Chipre a umang sino tafi'nga a awana bayabbangnga, se nada'ngangkami si bayabbag. ⁵ Dinammammiyeno bebaya ara'ni sey Cilicia

anna Pamfilia, e gina'dangkami sey Mira a lubbunna probinsiya a Licia. ⁶ Sinayino nakasumpalani Kapitan Julio si bafora naggabwat sey Alejandria a umang sey Italia, e antuweno nattakayammi. ⁷ Naganayino nattakayammi se nadyatan sino bayabbag, e nabayino ginamwangammi sey Nido. Gafu se natuyaggino bayabbag, ammekami makagaddangnga umang sino angammi, e nallikukamiya inang sey tafikino funa Creta, e nalla'wukkami sey Salmone. ⁸ E massiki nanadappikkami, nadyatangkami kappay kiyad si ginamwangkami sino lubbuna ngananda si Nalawara Pitturanna Bafora ara'ni sino lubbuna Lasea.

⁹ Gafu se nabayaggami sinay, kattalatalawino mattakay si bafor. Ammumi si aggeangaangin, se nabalininnino pallantanganino Judyuwera. Antuweno sinapiti Pablo sikwara si, ¹⁰ "Bulungkuwera, ammu si kattatalawinnino umangngantam. Se nu ikararuttam, gakkuruwa odduweno kargatama madaral, anna madaral kappay yo nattakayantam, e ana kappeneno matay sikwatam." ¹¹ Udde ino kapitan, ammena kinuruwino sinapiti Pablo, se antu kinurungngeno sinapitino gumattakkan sino bafor annino makwan bafor. ¹² Ino kaodduwan sino bulummiyera a nattakay, angganda kappaya ikararut, se narakkat kanuweno pitturanneno baformi nu mabbayabbag. Angganda a ituluyimi ta gumamwangkami sey Fenix a lubbunna Creta, se antu kanuweno nalawara pitturammi sino aggeangaanginanna, se malingufan.

Ino Angin Sino Bebay

¹³ Wasin kunnenoy, nibbattino angin e agyanino lelera naggabwat sino abbag, e nekunda si damanan nakuya ikararu'mi sey Fenix. Wasinoy, nelabbeddeno baliyanga pappaittud sino bafor ta sumullu, e ginikkakkamin. Nanadappikkami pelang sey Creta. ¹⁴ Udde ammena nabayag, ginamwangino natuyagga angina naggabwat sey Creta. ¹⁵ Nedangga'nenno baformi e ammena makatuttut sino bayabbag, e nepurera pelang ta dandanammiyeno bayabbag. ¹⁶ Wasin ara'nikamin sino bibissangnga fuwa Cauda, neyuddumiyeno abanga binu'butino baformi, se nalingufangkami si bisang, udde nadyatangkami kepaya miyuddu. ¹⁷ Wasino neyudduranino abang, ginakaddeno bafor si napaddatta lufid kenasi ammena maokayak. E gafu se mattalawira si medompakino bafor sino karatana ara'ni sey Sirte, inarireno dokalla bandera a mappaanikkad sino bafor,* takesi magginayino bafor. ¹⁸ Waso kadarama'na,

* **27:17** 27:17 Ino bandera sitaw, nakannag anna nalawa a sinnuna manellad sino bayabbag ta manikkarino bafor.

natuyaggepayino bayabbag, e neyafura a mitakkub sino kargarera sino bebay takesi mallampawino bafor. ¹⁹ Waso kadarama'na kappay, netakkudda kappayino nadammatta arumentana bafor. ²⁰ Pipidya awa ammemi maiteno sinag anda bitun se ammena umibbattino bayabbag, antuwenoyin awana innanamammi si mabiyaggami.

²¹ Nabayingkappaya ammekami nangapangngan. Wasi-noy, natta'daggi Pablo e nekunna si, "Bafulungkuwera, nu kinuruddonaddino sinapikku ta ammetam ginikkat sey Creta, ammetammadda nadyatan anna nadarallan. ²² Udde kadde, ammekayu maddararan, se awana matay sikwatam, ino pelang baforino madaral. ²³ Ammuk yaw, se waso gafi, i Dios a dayawangkuwa makangkwa sikwak, nanundun si anghela mituldu sikwak, ²⁴ e sinapi'na si, 'Ammeka mattalaw, Pablo, se maawag si uma'langka sino Emperador. E gafu sikwam, allakkanni Diosino katakayannuwera ta awana matay sikwara.' ²⁵ Kunna antu, bafulungkuwera, pattuyaggandawino nakandaw, se kuruwangku si makweno sinapiti Dios sikwak. ²⁶ Udde maawag si medompakino bafortam si tata a fu sino tangngana bebay."

²⁷ Wasin kadwaannattin si appata gafi kiyad sin nangiya-fuwanino angin, mepapalleggami kepay sino bebaya Adriatico. E waso nattangngennino gafi, gini'nenno mattarabafuwera sino bafora umara'nikamin sino lubag. ²⁸ E kinamandeno kaso'dangngeno danum, e adwafuluwappeno kaso'dangnga. E wasin kina'riyakkami kappay si bisang, kinamanda kappayino kaso'dangngeno danum, e kadwafulu si lima a dappa. ²⁹ E mattalawira si medompakino bafor si patul. Antu gafuna, sinuwewera sino uninna baforino appata baliyanga pappaittud, kasera nekararag si gigi'battin nad.

³⁰ Ino mattarabafuwera sino bafor, angganda si manawira. Antuweno nanuwewayanda sino abang ta patakayanda a umanaw, se ino rasonda, iyekwara kanu kappenaddino baliyanga pappaittud sino uluna bafor. ³¹ Udde nekunni Pablo sino kapitan andino sindalunera si, "Nu umanawino mattarabafuwera sito bafor, matayetam amin." ³² Kunna antu, ginattatino sindaluwereno gakanneno abang takesi maanawanin.

³³ Wasi marrifarifad, patutanni Pablowno tolayira a mangngan, a kunna si, "Adwa lingguwaninna ammekayu nangapangngan. ³⁴ Mangngangkayu lud, takesi mattuyaggayu, se awana maansa sikwatam." ³⁵ Wasin sinapiti Pablo inoy, nappa si tinapay, nakkararag ki Dios sino nara'langanda amin, kasena ginaradweno tinapay e

nangnganin. ³⁶ Nattuyaggino nakanda ammin, e nangnganira pay. ³⁷ Ino kaoddumiya nattakay sino bafor, ka'luwatut si pitufulu e annam. ³⁸ Wasin nabattuggamin, netakkudda amminino korwana kargarera a trigo takenasi mallampawino bafor.

Ino Nadarallanino Bafor

³⁹ Wasin gigi'battin, agyanino nedipa'miya lubag, udde amme naimunuwanino mattarabafuwera sino bafor nu sintawino agyanammi. Udde initareno nedalluwa adat so dappi'na bebay, e dinandanda a nu damana, iyasi'deno bafor sinay. ⁴⁰ Antuweno ginatta'deno gakanneno baliyan-gira ta maanawanira sinay, inubbarandeno lufinna paluwa a mangifuyut sino bafor, kasera netulluweno bandera a ana so uluneno bafor takesi metu'yud sino dappit. ⁴¹ Udde neru'ngatino bafor sino karatan sino kaabbafawana danum, e nefutakkino uluna e ammena makaanikkad. Udde ino uninna, idadanggatino palungira, e naokayakin.

⁴² Wasinoy, dinandammino sindaluwera si papatayanda amminino balurira takesi awana umalluweta manalug sino dappit, ⁴³ udde inallangnganireno kapitan, se ikalona i Pablo. Sinapi'na sikwara si amminira a makatalug, mallatuwera nad sino danum ta manaluwira e umasipira sino dappit. ⁴⁴ E dumandan naddino korwanira a gumafut si tabla onnu sino nadaralla naggabwat sino bafor. Kunna pelang inoyino inangwami, e inasikkami ammin sino dappit.

28

Ino Agyananda Pablo Sey Malta

¹ Wasin gina'dangkami, naammuwammi si Malteno an-ganino fuwa gina'dangammi. ² Kinalla'dakamiyeno tolayira sinay e nafuyira si naggarenuwammi, se muran anna nala'bat sinay. ³ I Pablo, nampat si itungura. Udde wasin itungunan sino afuy, ilatwapino nagita a ulag se napatuwanin, sinukawanna i Pablo, e binuriburanneno kama'na. ⁴ Wasin naiteno Maltera a aggabassinino ulag sino kama'na, nassapitino taggitata sikwara si, "Antu gakkuruwino gumapapatay si tolay, se massiki nalasatanneno bebay, gumammiringkappayino palanna." ⁵ Udde newas-saki Pablowno ulag sino afuy, e awana naansa sikwana. ⁶ E aggataronanda si lumattaggino baggina onnu matayin, udde awana naansa sikwana. E nangkakweno nakanda, e kundan si, "Tata ikka a dios yan."

⁷ I Publio a turay sinaya lubbun, aneno lubangnga a ara'ni sino gina'dangammi. Kinalla'dakami e inayandakami sey balera e nasyangkami sinay si tallu aw. ⁸ Nedemmuwammiyeno natakitanino ama i Publio se mababannag anna mabburet. Inangngi Pablo sino agyananna, nepotunnenno kama'na sikwana e nakkararag, e naariyennino gi'nanna. ⁹ Wasin naammuwanda inoy, inang amminino matakitira ki Pablo, e nepabbattunoynera. ¹⁰ Odduwa nalawara nea'dara sikwami. E wasin umanokamin, ina'dandakami kappay si ammina maawammi sino biyahemi.

Ino Ginamwanganda Pablo Sey Roma

¹¹ Wasin tallu dakkammin sey Malta, ginikkakkamiya natakay si bafora nagan sinay kiyad si nassi'lutino ungun. Inaya bafor, naggabwat sey Alejandria e ngananda si Sipingira a Dios.* ¹² E inangkami sey Siracusa e tallu aw kami sinay. ¹³ Ginikkakkami kappaya inang sey Regio. Waso kadarama'na, nalangkami se nalawarino naggabwatanino bayabbag, e waso metufara aw, ginamwangkami sey Puteoli. ¹⁴ E dina'ngami sinayino korwanira a kakkola'mi si angngurug, e inayandakamiya nagan sikwara si talingguwan, kasekami nallakara inang sey Roma. ¹⁵ Wasin dinginggagino kakkola'mi si angngurug sey Roma a umangkami sinay, inandakami dinambal. Ino korwanira, dinambaldakami sey palengki sey Appio, e ino korwanira, dinambaldakami sey lubbunna Talluwa Affunduwan.† Wasin initera i Pablo, nappasalamat ki Dios e nattuyaggino nakamma.

¹⁶ Wasin ginamwangkami sey Roma, inannutino taturayira si mabangi Pablo si balaya pagyananna, e tata a sindaluweno mindag sikwana.

Ino Nakitatabbani Pablo Sino Judyuwera Sey Roma

¹⁷ Wasin mekatalluwa awnan sinay, nepaayangngeno pangafuwanirana Judyu. Wasin nakkakarampattiran, sinapi'na si, "Ikkayuwa kakkolak, awana liwakku sino kasiJudyutamira. Awana inangwaka mekontara sino gagangetama netulduweno gagginafutamira si'in. Udde massiki nu kunnenoy, nebaluddak kappay sey Jerusalem, e neyalawa'dak sino Romera sinay. ¹⁸ Ino Romera, wasin inimbistigardak, anggandaka pallawanan, se ammura si

* **28:11** 28:11 Ino sipingira a dios a da Castor anni Pollux, ireno sinan dios a dinayawino mattarabafuwera si bafor si'in. † **28:15** 28:15 Ino palengki sey Appio, pitufuluwa kilometroweno kaaroyuna sey Roma. Ino Talluwa Affunduwan, kannammafulu si talluwa kilometroweno kaaroyuna.

awana liwakku si kepaangngattana pamapatayanda sikwak. ¹⁹ Udde inamayino kasiJudyutamira si mallawanak, e nap-atutaka narang si uma'langak sino Emperador ta antuweno musig sikwak. Massiki antuweno inangwara sikwak, ammekira paliwatan. ²⁰ Antu gafuna a nepaayaddakayu ta tatabbantakayu, e ipakaammuk sikwayuweno gafuneno nabalurangu. Se ino kakuruwanna, nebalurak gafu sino angnguruggu sino innanamantama gakagaka i Israel.”

²¹ Wasinoy, sinapi'da ki Pablo, “Awana inappami si turakka naggabwat sey Judea mappeafu sikwam. E awangkappay sinapitino kasiJudyutamira a naggabwat sinay si narakkatta inangwam. ²² Udde anggammiya dingngaggannino sapitannu, se ammumi si ammuna tolay si palulubbun, narakkattino sapitanda mappeafu sikwayuwa sumuntul ki Jesus.”

²³ Wasinoy, nattaronandeno awa pakkakarampattanda. Wasin nada'ngen inaya aw, odduwersa a nakkakarampat sino agyanani Pablo. E nappafufuwafino nanulduwanna sikwara mappeafu sino patturayani Dios, e nepakaammuneno anggammuna sapitannino netura'da Moises annino korwanira a gumalabbuni Dios mappeafu ki Kristo, se anggammuna si kuruwanda i Jesus. ²⁴ Nanguruwino korwanira sino sinapi'na, udde ino korwanira, ammera mangug. ²⁵ Waso gafenin a gagagikkatiran, mattatarukkiyera mappeafu sino diningngadda. Udde sino liyera umanaw, kunni Pablo si, “Gakkuruwingke ino nepeturakkino Espirituwi Dios ki Isaias mappeafu sino gagginafutamira ²⁶ a kunna si,

‘Umangka mituldu sitawira a tolay, e kunnayawino ituldum sikwara si, Massiki aggadingngaggandaw, ammeyu maawatan, e massiki nu aggitandaw, ammeyu maimunuwan. ²⁷ Se iyawira a tolay, nataggatingke ino ulura, inammu'deno layadda, e makki'dammira, se nu ammera kunninoy, makaitera anna makadingngaggira e maammuwandeno sapikku e muliyera sikwak takesi pannakammangkuwera. Antuweno nekunni Dios.’”[‡]

²⁸ E sinapikkappayi Pablo sikwara si, “Kunna antu, anggangku si ammundawa Judyu si aneno dinundunira i Dios a manuldu sino bakkannira a Judyu sino angngisala'nga, e kuruwandana.” ²⁹ Wasin sinapiti Pablo inoy, inanawaninnino Judyuwera a mattatarukkiyera kepay. §

[‡] 28:27 28:27 Isaias 6:9-10 § 28:29 28:29 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

³⁰ Adwaruningke i Pablo a nacyan sino inabanganna a balay, e amminira a inang naddoraw sikwana sinay, nepadilo'nera. ³¹ Gakkuruwannangke a nanuldu mappeafu sino patturayani Dios anni Afu Jesu Kristo, e awana nallang sikwana.

Ino Turakki Pablo Sino Romera

Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino manguruwira sey Roma. Kunnino korwanira a madal sino sapiti Dios si netura'nga si unangnga talluwa dakkag sin nagananna sey probinsiya a Acaya (Inangwa 20:2-3), tantaro sey Corinto, mangiyafu sino ambu'na A.D. 55 onnu 56.

Ino tata a gafuna a netura'nga yaw, takesi ipakaammuna sino Romereno planona a mabbisita sikwara (1:8-15; 15:22-33). Nepalawangnga kappay sikwareno nalawara damag mapeafu sino planowi Dios a mangisalak si tolay gafu sino angngurudda ki Jesu Kristo. Ino kaamamungannenaya planowi Dios, ana sino 1:17: "Se inaya nalawara damag, ipakaammuneno planowi Dios a mibilang sino tolayira si naggaddang sikwana. Awana korwana kebilanganda si naggaddang sikwana, nu bakkampelang gafu sino angngurudda."

Mangiyafu sinaya bersikulu, iyafuwi Pablo a mangipakaammu sino anggama sapitan inaya kinagaddang. Ino palunguwa ipakaammuna, minalliwat ammina tolay, massiki Judyu onnu bakkannira a Judyu, e antuweno gakkuruwingke a kastigunira i Dios, nu ammera mabboboli. Ipalawangnga kappay si awana tolaya mapagaddang gafu sino panuntulanna sino lintiyi Dios, se awana makatuntul. Ibilang Dios si naggaddangngino massiki inya a tolay gafu pelang sino angngurungnga ki Jesu Kristo.

Sino kapitulu 5 kiyad si 8, itulduwi Pabloweno kekunnanneno bawuwa biyaya appannino mangurug gafu sino nesapatanna ki Kristo. Ino mangurug, nalawarino kebulunna ki Dios e ana kappayino Espirituwi Dios sikwana a mangipawaya sikwana sino pannakadamenno kinarakka'na. Sinayira a kapitulu, itulduna kappayino fustuwa keusaranino lintiyi Dios, ino makkontarera sino nakamma tolay, andino pannakadamenno Espirituwi Dios a manuffun sino mangurug.

Sino kapitulu 9 kiyad si 11, itulduwi Pabloweno planowi Dios para sino Judyuwera andino bakkannira a Judyu. Sapitanna si ino nammayanino kaodduwanna Judyu a mangurug ki Jesu Kristo, meyakkurubbelang sino planowi Dios takesi mesapakkappayino bakkannira a Judyu sino alla'nga gafu sino inangwa i Kristo. Udde sapitanna kappay si ammena mabbalanayuna mammayino Judyuwera ki

Kristo, nu ammera lud mangurug sikwana so maddagguna aw.

Sino uddiyera a kapitulu, aneno tunnera mappeafu sino biyangnga mangurug, kumarallino akwanda nadda makkaaanggam anna mappalawad sino abbafarulunda. Ana kappayino tunna mappeafu sino baligasonino manguruwira a mappeturay sino gubiyernu andino akwanda nad nu ammena nakkakarunnenno dandammada sino nalawara akwanda.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak andino napatiya sapitanna 1:1-17

Ino gafuna a maawag si mesalakanino tolayira 1:18-3:20

Ino planowi Dios takesi mesalakanino tolayira 3:21-4:25

Ino bawuwa biyayino tolayira a nesapat ki Kristo 5:1-8:39

Ino planowi Dios mappeafu sino Judyuwera 9:1-11:36

Ino biyayino manguruwira 12:1-15:13

Ino ambu'nenno turak 15:14-16:27

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a nanurak sitaw. Tataka aripanni Kristo Jesus. Pinilinaki Dios a tata apostolna anna dinotukannaka umang mangibanyag sino nalawara damaga naggabwat sikwana. ² Iyawa nalawara damag, ino nekarina si'ina nepetura'nga sino gumalabbunera. ³ Ino sapitanna yawa nalawara damag, e ino Abbingnga a i Jesu Kristo a Afutam. Mappeafu sino katolena, neyanak sito lubagga gaka i Ari David. ⁴ E mappeafu kappay sino akkadiosna, nepaiteno Espirituwi Dios si antuveno mannakadama a Abbingi Dios gafu sino nanggangoliyanna sino natayanna. ⁵ Gafu sikwana, inalla'daki Dios e nepabbalirak si apostolna takesi umangngak mangibanyag mappeafu ki Kristo sino bakkannira a Judyu si palulubbun takesi manguruwira e dayawanda. ⁶ Massiki ikkayu kappay sitan Roma, nesapakkayu sino inayanira i Dios a mabbali si tolayi Jesu Kristo.

⁷ Antuyawino turakku sikwayu ammin sitan Roma a iiddukani Dios anna inayanna a mabbali si tolena. Al-lakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo e passiyannakkanda naddino nakandaw.

Ino Nakkabbatani Pablo A Umang Maddoraw Sikwara Sey Roma

⁸ Ino palunguwa anggangku sapitan, mappasalamatak ki Dios gafu sikwayu ammin, se naddinnamino angnguruddaw si palulubbun. E gafu ki Jesu Kristo, dingngaganni Diosino pasalamakku. ⁹ Ino Dios a passerbiyangku sino ammina damaka mangibanyag sino nalawara damag

mappeafu sino Abbingnga, antuweno mamakurug sito sapitangkuwa ammetakayu lallan ¹⁰ kadda makkararak. E iyaraarangku sikwana si madorawantakayu nad, nu antuweno urena, se nabayinna anggangkuwa umang sitan. ¹¹ Se anggantakayungke itan takesi itulduk sikwayuweno nepakaammuweno Espirituwi Dios sikwaka mappatuyag sino angnguruddaw. ¹² Ino anggangku sapitan, makkaduduffunetama mappatuyag sino angnguruddam. Maduffunangkayu sino angnguruggu e massiki ikkanak, maduffunanappay nu itangkuweno angnguruddaw.

¹³ Kakkolakku, anggangku si maaammuwandawa kanayungkuwa dandammanna umang sitan, udde odduweno katalantanangku. Anggangkuwa umang manuldu sitan, takesi mangurubbayino korwanira sitan gafu sino itulduk a kakunneno bakkannira a Judyu a nangurug si korwana lulubbun. ¹⁴ Se piniliraki Dios a manuldu sinaya nalawara damag e sombatangku nu ammek akwan. Antuweno tulduwangku naddino ammina tolay si palulubbun, massiki sanneno katolera, nu diyadalira onnu awan. ¹⁵ Antu gafuna, anggangkungke a manuldu kappay sino nalawara damag sikwayu sitan Roma.

Ino Pannakadamenno Nalawara Damag

¹⁶ Ammek maatalla mangibanyag sino nalawara damag, se antuweno mituldu sino pannakadama i Dios a misalak si massiki sanna a mangurug sinay. Ino Judyuwereno palunguwa nipakaammuwanna sino kesalakan, kasena kappay sino bakkannira a Judyu. ¹⁷ Se inaya nalawara damag, ipakaammuneno planowi Dios a mibilang sino tolayira si naggaddang sikwana. Awana korwana kebilanganda si naggaddang sikwana, nu bakkampelang gafu sino angngurudda. Se kunna kappayino sapitannino nepeturakki Dios si'ina kunna si,

“Ino tolaya ibilangi Dios si naggaddang gafu sino angngurungnga, mabiyag si makkikiyad.”*

Ino Kinarakkattino Tolayira

¹⁸ I Dios sey langit, ipakaammuna si kastigunna ammina tolaya ammena mangurug sikwana anna mangwa si narakkat. Gafu sino kinarakka'da, tipaddandeno pangammuwanda sino kakuruwan mappeafu sikwana. Kastigunirana i Dios, ¹⁹ se naladda nadda maammuwandeno damana

* **1:17** 1:17 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw: Ino naggaddangnga tolay, mabiyag si makkikiyad gafu sino angngurungnga (Habakuk 2:4). Itannu kappay sino Gal. 3:11.

tolaya maammuwan mappeafu sikwana, nu ammera tipaddan, se nepakaammunangke sikwara. ²⁰ Se makkiyad sin namaratuwanna sito lubag, maammuwanino akkadiosna annino pannakadamana a awana pakkiyaranna, massiki ammera maita, se maitara sino pinaratuna. Antu gafuna, awaningke parrasonda sino ammera panguruwan sikwana. ²¹ Massiki ammura si ana i Dios a meannunga madayaw, ammera kepay dinayaw anna nappasalamat sikwana. E gafu sino kunnenoy, nabbali si awana ketupakkanino anandanda, e kunnangke nallammukino nakanda ta awaningke maammuwanda mappeafu ki Dios. ²² Kunda si nalaingira, gampade pangababulannira. ²³ Se ammera dayawanni Dios a aggabiyag si makkikiyad, nu ammera lud dayawannino sinan diosdera a inangwara a kunnangke tolaya matay andino makkayafira, ino mallakarira, onnu ino makkarekayira.

²⁴ Antu gafuna, nepurayira i Dios takesi akwanda pelangino massiki sanna a narakkatta panggammanino nakanda, e ka'atatallingkeno akwanda sino kadda tata sikwara. ²⁵ Ino gafunenay, se sinalekkurandeno kakuruwana inammura mappeafu ki Dios takesi kuruwanda pelangino siri. Se iyatalda anna dayawandeno pinaratuwera i Dios a bakkanni Dios a namaratu. Antu naddino madandayaw si makkikiyad. Gakkuruwingke yaw.

²⁶ Gafu se kunnenoyino akwanda, nepurayira i Dios a mangwa sino ka'atatalla panggammanda. Massiki ino bafabbayira, inibbattandeno fustuwa gagangaya angngatawa takesi ino kasibbafabbereno duruwanda a bakkanna lalaki. ²⁷ Mampesino lallakiyera, inibbattanda kappayino fustuwa gagangaya angngatawa, e kabbatandangke a duruwannino kasillalakira. Ka'atatallingke ino akwanda, e antu gafuna, gi'nandeno kastiguwa meannung sino narakkatta aggangwara.

²⁸ Gafu se ammera anggamma pilingalinga i Dios, nepurenera takesi ino pelang narakkattino aggadandammanda, e antuweno gafuna a narakkattingkeno aggangwara. ²⁹ Ana ammin sikwareno gannunna kinarakkat anda liwat. Minga'runira, mimallira, mamapatayira, makipakwera, mamalabaliyera, anna manggammira a mangwa si narakkat sino kasittolera. Mallu'lutira, ³⁰ anna mamara-parallira. Kalussora i Dios anna natansitira si ammina tolai. Massangatolayira anna massangeletira. Nalaingira a maddandam si narakkat. Ammera mangurug sino maparana'dera. ³¹ Awana atalda ki Dios. Awaningke matalak sikwara. Awana aggangganda anna aggikalla'da sino

kasittolera. ³² Massiki ammureno lintiyi Dios a sapitanna si meannunga makastigu si makkikiyarino tolaya mangwa si kunnenoy, aggeakakwanda kepay, e bakkampelang inoy, nu ammera kappelud maanggam nu wara korwana mangwa.

2

Ino Naggaddangnga Angngukumi Dios Sino Tolayira

¹ Tantaro nu sapitandaw si makastigu nad inayira a narakkatta tolay. Udde ikkayuwa mabbalaw sino bafu-lundawira, palanandonad, se nekunveno akwandaw sino akwanda. Antu gafuna, nu paliwatandawira, paliwatan-dokappayino baggiyu, antuweno awana isomba'daw ki Dios. ² Ammutam si meannungino pangastiguwi Dios sino tolayira a mangwa si kunnenoya narakkat. ³ Antu gafuna, nu paliwatandawira a mangwa si narakkat, gampade nekunveno akwandaw sikwara, ammeyu nad dandamman si meli'wakayu sino angngastiguwi Dios. ⁴ Ariddonakuy si ammerakayu kastiguni Dios se naallak anna nannakam e attammanna pelangino liwa'daw. Gampade bakkannino dinandandaw, se ino gafuna a inalla'dakayuwi Dios, takesi wara wayayuwa mabboboli sino inangwayuwa narakkat. ⁵ Udde ikkayu, ammekayu mabboboli se nataggatingkeno uluyu. Antu gafuna, madadaggananino kastiguwa lawu-mandaw naso awa pangastiguwani Dios sino tolayira a malliwat. Antuneno awa pappaitanna sino naggaddangnga angngukumma, ⁶ se labutannana ammina tolaya meannung sino inangwara. ⁷ Ino tolayira a mattalaginara mangwa si nalawad se angganda si dayawannirana i Dios anna mesapatirana sino kedayawanna anna mabiyayirana sikwana si makkikiyad, iraneno a'danna si biyaya manayun. ⁸ Udde ino tolayira a ino baggira pelangino dandammanda anna ammera anggamma mangurug sino kakuruwan takesi ino pelang narakkattino akwanda, mabbungubunguti Dios sikwara e nadammattingkeneno kastiguna sikwara. ⁹ Nappelalo'nenno dyat anna loneno nakamma lawuman-nino massiki sanna a mangwa si narakkat, ino Judyu onnu ino bakkanna Judyu. ¹⁰ Udde ino massiki sanna a mangwa si nalawad, dayawanna i Dios, isapa'na sino kedayawanna, anna passiyannakannaneno nakamma, massiki Judyu onnu bakkanna Judyu. ¹¹ Se awana padumani Dios sino pangukumanna.

¹² Antu gafuna, amminira a nalliwat, makastiguwerana si makkikiyad. Ino bakkannira a Judyu, ammera inam-muweno lintiya nepeturakki Dios ki Moises, antuweno bakkannenaya lintiyino usaranna a mangukum sikwara,

udde makastiguwera kepay gafu sino liwa'da. Ino Judyuwera, ammurenaya lintig, antuweno usaranni Dios inaya lintiya mangukum, e makastiguwera kappena se ammera kinuruwinaya lintig. ¹³ Se ino tolaya ibilangi Dios si naggaddang sikwana, bakkannino nangammu sino lintig, nu ammena lurino mangurug. ¹⁴ Massiki amme inamuweno bakkannira a Judyuweno neturakka lintiyi Moises, tuntulanda kepayino korwana sapitan inaya lintig, se ino nakandeno kunnangke lintiya mifuyut sikwara. ¹⁵ Maita sino aggangwara si ammureno sapitannino lintiyi Dios, se ino nakandangkepayino mituldu sikwara nu narakkattino akwanda onnu nalawad. ¹⁶ Kunna kappeneno makwa sino awa pappaukumani Dios ki Jesu Kristo sino ammuna inangwa anna dinandamma tolai, massiki ino ammena naammuwan. Antuweno itulduweno nalawara damaga ibanyaggu.

Ino Judyuwera Andino Lintig

¹⁷ Ikkayuwa kasiJudyuk, passangele'dawino akkaJudyuyu, e talakkandaw si naggaddangkayu ki Dios se ana sikwayuweno lintingnga. Passangele'daw kappayino nangammuwandaw sino gakkuruwa Dios. ¹⁸ Ammuyuweno anggama si akwandaw, e gafu sino nadalandaw sino lintingnga, ammuyuwana pilinino nalawara akwandaw. ¹⁹ Dandammandaw si ikkayu naddino manuldu sino tolaiyira a ammera kepay nangammu ki Dios a kunnangke ireno lappatta ifuyu'daw. Dandammandaw si ikkayuweno sirwata mawwaldag sino anera kepay sino lammuk. ²⁰ Dandammandokappay si ikkayuweno nangammuwa mattun anna manuldu sikwara a kunnangke abbingira kepay se ammera natulduwan e ammera ammuweno nalawad. Antuwenayino dandammandaw se ammuyuweno lintiyi Dios a antuweno kakuruwan anna nalawara tuntulan. ²¹ Tulduwandawino korwanira, udde mayan ammeyu tulduwanino baggiyungkepay? Se itulduyu sikwara si ammetammad mattakaw, gampade mattakokayu kena. ²² Ino kundokappay, ammetammad makibulun, gampade makibulungkayu kappelud. Ka'gandawingkeno sinan diosira, gampade sumallungkayu kepay sino paddayawanda ta mattakokayu sino ana sinay. ²³ Passangele'dawino nangammuwandaw sino lintiyi Dios, gampade iyataldokena i Dios se ammeyu kuruwana inaya lintingnga. ²⁴ Kakunnaneno nepeturakki Dios si'ina kunna si,

“Massapitino bakkannira a Judyu si narakkat mappeafu ki Dios gafu sikwayuwa Judyu.”*

²⁵ Ana serbineno nappakugitantama mangipaita sino kinaJudyutam, nu kuruwantamino lintiyi Dios. Udde nu ammetam kuruwan, awana serbina, e nekunnetam sino bakkannira a Judyu a bakkanna tolayi Dios. ²⁶ Kunna kappayino bakkannira a Judyu a ammera nakugit, nu kuruwandeno lintiyi Dios, ibilangnera si kunnangke Judyu a tolena. ²⁷ Mangipaiteno bakkannira a Judyu si makastigukayuna a Judyu. Se massiki ammera nakugit, kuruwandeno lintiyi Dios, udde ikkayu, massiki nakugikkayu anna ana sikwayuweno neturakka lintiyi Dios, ammeyu kepay kuruwan. ²⁸⁻²⁹ Se ino gakkuruwa Judyu a gakkuruwa tolayi Dios, bakkannino tolaya namarkanino baggina sino akkakugit, nu ammena lurino tolaya nalawarino nakamma. Ino akkakugit, dalusanna pelangino baggina tolay e ammena angkakwanino nakamma. Ino Espirituwi Diosino mangkakwa sino nakamma tolay a bakkannino neturakka lintig. Ino tolaya naangkakweno nakamma, antuweno gakkuruwa tolayi Dios, e massiki amme dayawannino tolayira, dayawanni Dios.

3

Ino Kedumanino Judyu (Rom. 9:4-5)

¹ Tantaro nu dandammandaw si, “Nu kunnenoy, sanneno nedumantama Judyu sino bakkannira a Judyu? Wara pallawaranneno gagangetama mappakugit?” ² Odduweno nedumantama Judyu. Ino palungu, netalakki Dios sikwatama Judyuweno nepetura'nga a sapi'na. ³ Gakkuruwa aneno korwanira a Judyu a ammera matalak. Udde massiki ammera kinuruwino sapi'na, ammetam dama a sapitan si ammena matalakki Dios e ammena iyakkuruwino nekarina si'in. ⁴ Se massiki masisiri ammuna tolay, ammena dama a masisiriyi Dios. Kakunnaneno neturakka sapi'na si'ina kunna si,

“Ikka Dios, nu maddamikka, maammuwan si naggaddangngino sapitannu. E nu wara mappaliwat sikwam, ammena dama si maaffukka.”*

⁵ Tantaro nu wara marrarasona massapit si, “Bakkanna naggaddangngino akwani Dios nu kastigundetam, se ino nalliwatantam, aneno pallawaranna sikwana, se antuweno mipaita sino kinagaddangnga.” ⁶ Udde nabbakabakkannino

* 2:24 2:24 Ezekiel 36:22 * 3:4 3:4 Salmo 51:4

sapitanda a kunnenoy, se nu ammena nad naggaddanggi Dios, ammena nad dama a mangukum si ammina tolay.

⁷ Udde tantaro nu wara kepaya makitutukkiya massapit si, "Amme'ngad maukuma makastigu gafu sino sirik, se gafu sino pasisiriyangu, maiteno kakuruwanneno sapiti Dios, e antuweno kedayawanna." ⁸ Ino massapit si kunnenoy, kunnangke sapitanna si, "Massiki aggeliwaliwatetam, se nalawarino salinunu'na." Aneno mamaraparallira sikwaka massapit si antu kanuwenayino itutulduk. Udde bakkanna gakkuruwinay, e ino tolayira a massapit si kunnenoy, meannungira a makastigu.

Awana Tolay Si Awana Liwa'na

⁹ Sanna mantuweno sapitantam? Nalawaretamungkepaya Judyu ki Dios amma sino bakkannira a Judyu? Udde bakkan. Se sinapikkun sikwayu si ammina tolay, Judyu anna bakkannira a Judyu, minalliwatira ammin. ¹⁰ Se antu kappayino sapitannino neturakka sapiti Dios a kunna si, "Awaningke a tolaya naggaddang ki Dios, massiki tata.

¹¹ Awaningke a makaammu sino panggammani Dios e awana manggamma mangwa sino panggammanna. ¹² Sinalekkuranda ammini Dios, e nabaliyera si tolaya awana serbina. Awaningke a mangwa si nalawad, massiki tata.†

¹³ Narakkat anna nadakkutino sapitanda a kunnangke nabuyuka nabukkatana tanam. Masisiriyera anna mamalabaliyera sino kasittolera.‡ Makadarallino sapi'da sino kakunnara a tolay a kunnangke gitana ulag.§

¹⁴ Makagegerira gafu sino bungu'da e malowingke a dingngaggan. ¹⁵ Naladdera pelanga mamiyad anna mamapatay.

¹⁶ Massiki sintawino umangnganda, kungkulandeno tolayira anna pallowandeno nakanda. ¹⁷ Ammera ammuwa makikanunung sino bafulundera.*

¹⁸ E ammera kappay ammuwa matalaw ki Dios."†

¹⁹ Antuwenayino neturakka sapiti Dios, e ammutam si ino sapitanna, bakkampelangino bakkannira a Judyu, nu ammena kappelud ikkanetama Judyu, se ikkanetamino palunguwa nanga'danna. Gafu sino kunnenoy, awaningke a tolaya damana a marrason si ammena nad makastigu, se ammina tolay, nalliwatira ki Dios e ukumannera ammin. ²⁰ Se awaningke tolaya ibilangi Dios si naggaddang gafu sino

† 3:12 3:12 Salmo 14:1-3; 53:1-3 ‡ 3:13 3:13 Salmo 5:9 § 3:13 3:13 Salmo

140:3 * 3:17 3:17 Isaias 59:7-8 † 3:18 3:18 Salmo 36:1

nanuntulanna sino lintig, se ino pelang keusaranino lintig, ipakaammuna si tolay si aneno liwa'na.

Ino Nibilangani Dios Sino Tolayira Si Naggaddang Sikwana

²¹ Udde sito ingkein, nepakaammuwi Diosino planona a mibilang sino tolayira si naggaddang sikwana. Bakkannino panuntulanda sino lintingngeno kebilanganda si naggaddang, nu ammena lurino planona a antuweno nepetura'nga ki Moises andino korwanira a gumalabbunna si'in. ²² Ino pibilangani Dios sino tolayira si naggaddang sikwana, gafu sino angngurudda ki Jesu Kristo. Massiki inyeno mangurug ki Kristo, ibilangira i Dios si naggaddang, se awana padumanna. ²³ Se awana tolay si ammena nalliwat, e aroyuwengkeno kinalawari Dios sino kinalawadda. ²⁴ Udde gafu sino aggikalla'nga a awana pagana, ibilandetam si naggaddang sikwana, gafu sino inangwa i Kristo Jesus a nanubbut sikwatam. ²⁵ Dinundunna i Kristo Jesus a mataya makastigu gafu sino liwattam. E gafu sino natayanna a nebubbuwanino adana, mapakomanino liwattam nu manguruwetam sikwana. Inangwa i Dios inay takesi ipaitaneno kinagaddangngeno inangwana si'in. Se si'in, inattammanna pelangino liwatino tolayira gafu sino alla'nga, e ammenera kinastigu. ²⁶ Udde sito ingkein, ipaitana si ammena nakalyawanino liwa'da, nu ammera lud nesapat sino liwata nekaruwi Jesus sino krus. Gafu sino kunnenoy, maita si naggaddangngi Dios e damana a ibilang si naggaddangngino massiki sanna a tolaya mangurug ki Jesus.

²⁷ Kunna mantu, ammetam dama a passangeletino kinagaddantam. Se ino nebilangantam si naggaddang, bakkanna gafu sino nalawara inangwatama nanuntul sino lintig, nu ammena lud gafu sino nanguruwantam ki Kristo. ²⁸ Se kuruwantam si ino nanguruwanino tolayira ki Kristo ino pibilangani Dios sikwara si naggaddang, a bakkanna gafu sino panuntulanda sino lintiyi Moises. ²⁹ Nannud mebilangino tolayira si naggaddang gafu sino panuntulanda sino lintiyi Moises, kunnangke ino nabbelang Judyuwereno makwan Dios. Udde bakkanna kunnenoy, se i Dios, Dios ammina tolay. ³⁰ Se tata ke i Dios, e massiki ino Judyuwera andino bakkannira a Judyu, awana korwan si pibilanganna sikwara si naggaddang, nu bakkampelangino angngurudda ki Kristo. ³¹ Inaya sinapikku mappeafu sino angngurug, anggamma kad sapitan si ammayantamun inaya lintig? Awan, se gafu sino angnguruddam ki Kristo, damatama lawarannino annuntultam sino lintig.

4

*Ino Nebilangani Abraham Si Naggaddang Ki Dios
(Gal. 3:6-9)*

¹ Dandammantammaddi Abraham a gagginafutama Judyu. Sanneno gafuna a nebilang si naggaddang?

² Nannud ino nalawara inangwaneno nebilangani Dios sikwana si naggaddang, wara nad passangele'na. Udde ino kakuruwana, ammena dama a isangeletino inangwana, se bakkan inayino nebilangani Dios sikwana si naggaddang, ³ nu ammena lud kunnino neturakka sapiti Dios si, "Kinuruwi Abrahamino sinapiti Dios sikwana, e antuweno nebilangani Dios sikwana si naggaddangnga tolay."*

⁴ Ino tolaya mattarabafu, matandanana, e nu appanneno tandanna, ammetam nganan si rigalu, nu ammena lud talya'nenno ayangnga. ⁵ Udde bakkanna tandanino pibilangani Dios sikwatam si naggaddang, nu ammena lud alla'nga pelang. Ino gafuna a ibilandetam si naggaddang, bakkanna gafu se inangwatamino nepakwana, nu ammena lud gafu sino nanguruwantam sikwana a damana a mappakoma sino malliwatira. ⁶ Antuwenayino anggamm David a sapitan si'in sin netulduneno langga'nga tolaya nebilangni Dios si naggaddang, a bakkanna gafu sino nalawara inangwana, nu ammena lud gafu sino angngurungnga. ⁷ Ino neturakki David, kunna si,

"Maanggammingkeno tolaya pinakomani Diosino liwa'na e ammenan dandammannino narakkatta inangwana. ⁸ Maanggammingkeno tolaya ibilangi Dios si awaninna liwa'na."†

⁹ Inaya langgaka sapitanni David, ino kabbelang Judyuwera a nakugitino mallawum? Bakkan, se mesapakkapayino bakkannira a Judyu, massiki ammera nakugit. Se kakunnaneno sinapikkun, ino nebilangani Dios ki Abraham si naggaddangnga tolay, gafu pelang sino nanguruwana. ¹⁰ Nakugitingkaddi Abraham liyeya nebilangni Dios si naggaddang? Awan, se sin liyena a nakugit, nebilanginni Dios si naggaddang.‡ ¹¹ Ino gafuneno nappakugitanna, takesi antuweno markana a mamakurug si nebilanginni Dios si naggaddangnga tolay gafu sino nanguruwana liyena a nappakugit. Antu gafuna, i Abrahamino pannakaameno ammina tolaya ibilangi Dios si naggaddang gafu sino nanguruwanda, massiki ammera nakugit. ¹² Antu kappayino pannakaameno Judyuwera a ammera pelang nakugit, nu

* 4:3 4:3 Genesis 15:6; Gal. 3:6 † 4:8 4:8 Salmo 32:1-2 ‡ 4:10 4:10 Mangiyafu sin nanguruwani Abraham sino nekariyi Dios sikwana kiyad sino nappakugitanna, inang si kadwafulu si appata run.

ammera kappelud tuntulannino anngurungnga sin ammena kepay nappakugit.

Ino Nekariyi Dios Ki Abraham

¹³ Si'in, nekariyi Dios ki Abraham anda sino gakagakanera si ireno millalupat sito lubag. Udde ino gafuneno nikariyani Dios sinoy, bakkannino nanuntulani Abraham sino lintig, nu ammena lurino nibilangani Dios sikwana si naggaddang gafu sino nanguruwana. ¹⁴ Se nannud ino pelang tolayira a manuntul sino lintig ino makaappa sino nekariyi Dios, awaningke nad serbiyeno anngurudda, e awangkappenad ketupakkanneno nekariyi Dios, se awaningke a makaappa. ¹⁵ Se ino lintig, bakkannino pangappantam sino nekariyi Dios, nu ammena lurino kakastiguwantam, se ammetam matuntul. Udde nu awan nadda lintig, awan nadda palliwatantam.

¹⁶ Ino gafuneno pappanino tolayira sino nekariyi Dios, ino nanguruwanda sikwana, takesi maita si naggabwat sino alla'nga sikwara. Se nu ino allakki Dios ino naggabwatanna, natalanggadda appantam amminino nekarina sikwatama nebilang si gakagaka i Abraham, a bakkampelangino Judyuwera a manuntul sino lintig, nu ammena lud aminetama mangurug ki Dios a kakunneno annguruwi Abraham. Se i Abrahamino pannakaamatam ammina mangurug. ¹⁷ Kunna kappayino neturakka sinapiti Dios ki Abraham si'ina kunna si, "Pabbalintaka si ameno odduwera a tolay si palulubbun." § Nakweno sinapiti Dios ki Abraham se i Abrahamino pannakaamatam ammina mangurug. Se i Dios a kinurungnga, antuweno mannakadama a mappaanggangoli sino natayira anna mappakawara si awan.

¹⁸ I Abraham, massiki mallanga ammena dama a makweno nekariyi Dios sikwana, kinurungnga kepayino sinapiti Dios. Antuweno neyakkuruwino nekariyi Dios sikwana a mabbali si ameno odduwa tolay si palulubbun, a kakunneno sinapiti Dios sikwana si, "Ino gakagakamira, kunnangke kaodduweno bitunira."* ¹⁹ Sin nikariyani Dios sinay, ammuwi Abraham si ammenan dama a mabbang, se maggi tatutinnino runna e ammena makaanaki Sara a atawana, se lupat. Udde massiki nu kunnenoy, ammena nakkafuyino anngurungnga sino sinapiti Dios sikwana. ²⁰ Ammena nangkakweno anngurungnga ki Dios e awaningke daladudwana sino nekariyi Dios sikwana, nu ammena lud nattuyaggino anngurungnga e dinayona i Dios. ²¹ Se natalanggaddingke si dama i Dios a akwanino nekarina. ²² E

inaya angngurungnga, antuweno nibilangani Dios sikwana si naggaddangnga tolay. ²³ Inaya neturakka sapiti Dios a kunna si nebilangi Dios si naggaddang sikwana, bakkampelangi Abrahamino sapitanna, ²⁴ nu ammetangkappelud nesapat. Se massiki ikkanetam, ibilandetami Dios si naggaddang sikwana, nu manguruwetam sikwana a nappaangngangoli ki Jesus a Afutam sino natayanna. ²⁵ I Jesusino dinundunna a matay gafu sino liwattam e nepangngangolina sino natayanna takesi mebilangetam si naggaddang sikwana.

5

Ino Ketupakkanino Nibilangani Dios Sikwatam Si Naggaddang

¹ Kunna antu, gafu se ibilandetami Dios si naggaddang sikwana gafu sino angnguruddam, nalawarinnino akkebumbuluntam sikwana gafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afutam. ² Gafu sikwana, nesapatetam sino allakki Dios a lawumantam sito ingkein, e maanggammetamungke gafu se natalanggaddino innanamantama mesapat sino kedayawani Dios. ³ Bakkampelangino nalawara makwana sikwatamino mappaanggam sikwatam, udde maanggammetangkappay gafu sino kadyatantam, se ammutam si gafu sinay, matulduwanetama mangiyattam. ⁴ E nu ammutama miyattam, antuweno maanggammi Dios sikwatam. E nu ammutam si maanggammi Dios sikwatam, ammutam pay si natalanggaddino innanamantama nalawad. ⁵ E ammena dama si ammetam appannino innanamantam, se nappelalotino agganggammi Dios sikwatam. Ammutam si anggandetam gafu sino Espirituna a neya'dana a magyan sikwatam.

⁶ Maiteno nappelalota agganggammi Dios sikwatam sino inangwa i Kristo. Se sin awangkepay damatama mangwa sino panggammani Dios, antuweno tiyempowa piniliyi Dios a katayani Kristo a manubbut sikwatama minalliwat. ⁷ Nu sikwatama tolay, awana manggamma matay para si korwan, massiki sanneno kinalawanna, udde nu nanakammingke a tolay, ana nakuyino miturira matay gafu sikwana. ⁸ Udde i Dios, awana kakunnaneno agganggamma a nepaitana sikwatam, se dinundunna i Kristo a mataya manubbut sikwatam sin minalliwatetangkepay.

⁹ Kunna mantu, gafu se ibilandetami Dios si naggaddang sikwana gafu sino natayani Kristo, natalanggaddetamungke si isala'detamma i Kristo sino pangastiguwani Dios si tolay so maddagguna aw. ¹⁰ Se si'ina kababannaddangkepayi

Dios, nepabbaliretam si bulunna gafu sino natayanino Abbingnga. Nu kunnenoyino alla'nga sin nakkababannantam sikwana, natalanggaddetamungke a mesalak gafu se aggabiyaggappayi Kristo a Abbingnga, se nepabbaliretamun si bulunna. ¹¹ Udde bakkampelang inoy, nu ammetam lud maanggam sito ingkein sino nalawara abbafuluntam ki Dios gafu ki Jesu Kristo a Afutama nappabali sikwatam si buluni Dios.

Ino Tupa'ngeno Inangwa I Adam Andino Inangwa I Kristo

¹² Dandammantammaddino tupa'ngeno inangwa i Adam andino inangwa i Kristo. Nalliwati Adam si'in, e antu gafuneno nalliwatan ammina tolay. Gafu sino liwa'na, naukuma matay, e antu gafuna, matay ammina tolay, se ammina tolay, malliwatira. ¹³ Si'in, liyeyi Dios a nanga'da sino lintingnga ki Moises, nalliwatinnino tolayira, udde awana massapit si liwat inoy, se awangkepay lintig si mamakurug si aneno kontaranda. ¹⁴ Udde massiki ammena nekunnenno liwa'da sino liwati Adam, se ammera kinontareno tata a tuni Dios a kunneno inangwana, maammuan si nalliwatira kappay, se nangiyafu sin tiyempowi Adam makkiyad sino tiyempowi Moises, natayira ammin.

I Adam, aneno nakkunnanda anni Kristo a nekariyi Dios a gumamwang, se ira a adwa, aneno inangwara a aneno salinunu'na sino ammina tolay. ¹⁵ Udde ammena nakkunnenno salinunu'nenno inangwara, nu ammena lud nattangananino neya'da i Dios andino nakwa gafu sino liwati Adam. Se gafu sino liwatino tata a i Adam, matay ammina tolay, udde nantatuyaggino salinunu'nenno allakki Dios annino iya'dana si ammina tolay gafu sino allakkino tata a i Jesu Kristo. ¹⁶ Tata kappaya naddumanino iya'da i Dios andino salinunu'nenno liwati Adam, e kunnayaw. Gafu sino tata ke a liwati Adam, naukum ammina tolaya makastigu. Udde gafu sino allakki Dios, dama a mapakomanino odduwa liwatino ammina tolay e damara a mebilang si naggaddang sikwana. ¹⁷ Natuyaggingkeno allakki Dios amma sino liwati Adam. Gakkuruwa matay ammina tolay gafu sino liwati Adam. Udde gafu sino inangwa i Jesu Kristo, ammina tolaya mangawat sino nappelalota allakki Dios annino iya'dana a kebilanganda si naggaddang sikwana, mabiyayira si makkikiyad e mesapatira a makituray ki Kristo.

¹⁸ Kunna mantu, naukum ammina tolaya matay gafu sino tata ke a liwati Adam, udde gafu sino tata a kalalawarana inangwa i Kristo, damana kappaya mebilang ammina tolay si naggaddang ki Dios ta mabiyayira si makkikiyad. ¹⁹ Gafu sino amme nanguruwanino tata a tolay sino sinapiti Dios,

antuweno minalliwat ammina tolay. Kunna kappay, gafu sino nanguruwanino tata a tolay ki Dios, damana kappaya mebilang ammina tolay si naggaddang.

²⁰ Ino nanga'dani Dios sino lintingnga, takesi pimunuwanino tolayira si madadagghananino liwa'da. Udde massiki umoodduweno liwatino tolayira, dodokkal kappayino allakki Dios a manuffun sikwara. ²¹ Gakkuruwa iturayanna liwat ammina tolay, e ino salinunu'nenoy, ino katayan. Udde sito ingkein, gafu se ibilandetami Dios si naggaddang sikwana, ino alla'ngeno mangaffut anna matturay sikwatam, e ino salinunu'nenoy, maa'danetam si biyaya mannayun gafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afutam.

6

Ammetammad Malliwat Se Nesapatetam Ki Kristo Sino Natayanna Anna Sino Nanggangoliyanna

¹ Gafu se dodokkallino allakki Dios amma sino liwattam, sanneno akwantam? Ituluytangkadda malliwat takesi madadagghananino alla'nga sikwatam? ² Ammenangke nad dama. Ammetamun nad malliwat, se naaffutino pannakadamana liwat sikwatam. Kunnangke natayetam, e ammetamun dama a ituluyino dadana aggangwatam. ³ Ammuyu si sin nabawtisarantama antuweno nesapatantam ki Kristo Jesus, kunnangke nesapatetangkappaya natay sino natayanna.* ⁴ Ino nabawtisarantam ino nesapatantam ki Kristo sino natayanna anna sino netanammanna. Ino nakwa a kunnenoy, takesi mapabawuweno biyaddam a kakunneno nanggangoliyani Kristo sino natayanna gafu sino kakka'bawa pannakadama i Dios a Ama.

⁵ Se ammetam pelang nesapat ki Kristo sino natayanna, nu ammetangkappelud nesapat sino nanggangoliyanna, e napabawuweno biyaddam. ⁶ Se ammutamun si ino dadana gagangetam, kunnangke nesapat ki Kristo sino nelansanna sino krus, takesi maariyeno pannakadamaneno liwat sikwatam e ammetamun mearipan si liwat. ⁷ Se nu matayino tolay, nawayanin sino pannakadameno liwat. ⁸ Gafu se nesapatetam ki Kristo sino natayanna, kuruwan-tam si mesapatetangkappay sino bawuwa biyangnga. ⁹ Se ammutam si nanggangoliyenni Kristo sino natayanna e ammenan dama a matekappay. Awaninna pannakadamaneno katayan sikwana. ¹⁰ Namitta ke a nataya mangaffut si liwat, e ammenan mepidwa. E sitoya a nanggangoliyen,

* **6:3** 6:3 Itannu kappay sino 1 Cor. 12:13; Gal. 3:27.

mabiyag si makkikiyad si kedayawani Dios. ¹¹ Kunna kappepay sikwayu, ibilandonad si natekayuwa awaninna panakadamana liwat sikwayu, e damayu kappaya mabiyag si kedayawani Dios gafu sino nittatandaw ki Kristo Jesus.

¹² Kunna mantu, ammetammad purayan si matturayino liwat sikwatam takesi ammetam akwanino narakkatta panggammanino baggitam. ¹³ Ammetammaggappay itulukino massiki tata sino partineno baggitam sino liwat ta mausara mangwa si narakkat, nu ammetam lud iya'deno baggitam ki Dios anna ituluttam amminino partina sikwana a mausara mangwa si nalawad, se antuweno meannung sikwatama nesalak sino katayan anna naa'dan si bawuwa biyag. ¹⁴ Se ammenan dama a matturayino liwat sikwatam, se sitoya, awaninna kalintiyano lintiya massapit si makastiguwetam, nu ammeretam lud duffunani Dios gafu sino alla'nga sikwatam.

Ino Pitulukantam Sino Baggitam, Antuweno Mangaripan Sikwatam

¹⁵ Sanna mantuweno akwantam? Gafu se natalanggadde-tam si allakkandetami Dios anna awaninna kalintiyano lintig sikwatam, damatangkepekadda malliwat? Ammena dama! ¹⁶ Ammuyu kena si ino pitulukantam sino baggitam, antuweno mangaripan sikwatam. E kakunnana kappay, nu ituluttamino baggitam sino liwat, antuweno mangaripan sikwatam, e ino salinunu'nenoy, ino katayana awana pakkiyaranna. Udde nu ino pitulukantam sino baggitam e ino urayi Dios, ino salinunu'na, ibilandetam si naggaddang sikwana. ¹⁷ Mappasalamatak ki Dios, se massiki nappaaripangkayu sino liwat si'in, sitoya, awanin, e lawarandawinna tuntulannino gakkuruwa tulduwa netuldu sikwayu. ¹⁸ Nawayangkayu sino naaripannandaw sino liwat e nabbalikayu si aripannino kinagaddang. ¹⁹ Ino nusarangku sino amparig mapeafu sino aripan andino mangaripan sikwara, takesi naladda nadda maawatandawino anggangkuwa sapitan. Si'in, netulu'dawino baggiyu sino liwat ta mangwakayu si kaddadakkut anna narakkatta kanayuna madadagganan. Sitoya, kakunnana kappenaddino akwandawa mituluk sino ammina baggiyuwa mappaaripan sino kinagaddang takesi passibbelang nag-gaddangngino akwandaw.

²⁰ Sin aripandakayu kepayino liwat, awaningke am-muyuwa mangwa si naggaddang. ²¹ Sanneno naappayu sino inangwayu si'in, a sitoya, nu dandammandaw, maatal-langkayu? Awaningke, se katayampelangino ketupakkanda. ²² Udde sito ingkein, nawayangkayun sino liwat, e i Diosino

mangaripan sikwayu. Dokallino labu'daw sinay, se nepab-balirakayu si tolaya mangwa sino panggammanna, e ino ketupakkannenoy, mabiyaggayu sikwana si makkikiyad.²³ Se ino liwat, tandananneno aripannera, e ino tandanda, ino katayana awana pakkiyaranna. Udde i Dios, rigalu pelangino iya'dana, e antuweno biyaya mannayun gafu sino kesapatantam ki Kristo Jesus a Afutam.

7

Ino Nawayantam Sino Lintig

¹ Ikkayuwa kakkolakku, ammu si maawatandaw yo sapitanku se ammuwuweno mappeafu sino lintig. Nu aggabiyaggepayino tolai, tuntulanna naddino lintig. Udde nu natayin, awaninna kalintiyano lintig sikwana. ² Ino keyampariyanna, ino tata bafaya nangatawa. Kunnino lintig si ammena dama a ikatwayino atawana e mangatawa kappay si korwan nu aggabiyaggepayino atawana. Udde nu matayino atawana, nawayan sinaya lintig e damana a man-atawa kappay. ³ Antuweno nu aggabiyaggepayino atawana e tangananino umangganna, kuntam si makibulun. Udde nu matayino atawana, bakkanna makibulun nu mangatawa kappay se awaninna kalintiyano lintingnga anngatawa sikwana.

⁴ Kunna kappay sikwatam, kakkolakku. Nawayanetam sino kalintiyano lintig gafu sino nesapatantama natay sino natayani Kristo. Sitoya, damatama medagga sikwana a nanggangoli ta mangwetam sino panggammani Dios.

⁵ Se sin tuntulantangkepayino narakkatta gagangetam, ino-odduweno panggammantama narakkat gafu sino nangamuwantam sino lintig, se massiki sanneno iyallangngino lintig, antuweno anggantama akwan. Antuweno odduweno inangwatama narakkat, e ino salinunu'nenoy, ino katayan.

⁶ Udde sito ingkein, gafu se nesapatetam sino natayani Kristo, nawayanetam sino lintiya nangaripan sikwatam. Antu gafuna, damatama masserbi ki Dios, udde ammena mekunna si'ina napatutetama nanuntul sino dadana neturakka lintig, nu ammetam lud maanggamma masserbi sikwana gafu sino bawuwa biyaddama naggabwat sino Espirituna.

Ino Keusaranino Lintig, Ipakaammuneno Liwat

⁷ Sanneno anggama sapitan inay? Tantar nu dandammandaw si narakkattino lintiya kunnangke antuweno naggabwatanino liwat. Udde bakkanna kunnenoy, nu ammena lud nalawarino lintig. Se nu awanino lintig, ammek inammu nu sanneno liwakku. Se nu awana lintiya

massapit si, "Ammem imallanino bakkanna akwam," ammek maammuwan si liwatino umimal. ⁸ Udde wasin naammuwangkuweno lintiya massapit si narakkattino umimal, nadadaggananino imalku gafu se minalliwatak. Udde nu awan nadda lintig, awan nadda pannakadameno liwat si kunnenoy. ⁹ Sin ammek kepay kwara inammuweno lintig, ariggu si nalawaraka tolaya awana liwaku. Udde wasin naawatanguweno sapitannino lintig, naammuwangku si minalliwatak, ¹⁰ e naammuwangku kappay si kunnangke natayak sino angngita i Dios. Inaya lintig, neya'da i Dios takesi maammuwanino tolayireno akwanda nad ta mabiyayira si makkikiyad, udde inay kappaya lintiyino massapit si naukumaka makastigu si katayan se ammek matuntul. ¹¹ Kunnangke binalabaliyandakino liwat gafu sino lintig. Se ariggu si mabiyayak gafu sino nanuntulangku sino lintig, gampade nalliwatak, e antuweno naukumaka matay si makkikiyad. ¹² Kunna mantu, awana kinarakka'nenno lintig, se naggabwat ki Dios, e nalawad anna naggaddangngino itulduna.

¹³ Anggamma kad inaya sapitan si ino nalawara lintiyi Diosino paggabwatanino katayanna tolay si makkikiyad? Bakkan, nu ammena lud naggabwat sino liwattam. Udde ino planowi Dios mappeafu sino lintingnga, takesi maiteno kinarakka'nenno liwattam. Se gafu sino liwattam, mausar naddino nalawara lintingnga sino pangukumanna sikwatama makastigu. Antuweno gafu sino lintingnga, maitengkeno nappelalota kinarakka'nenno liwattam.

Ino Adwera A Makkontara Sino Biyayino Mangurug Ki Kristo

¹⁴ Ammutam si nalawarino lintig se naggabwat sino Espirituwi Dios. Udde ikkanak, tolayappelanga minalliwat. Kunnangke nappaaripannak sino liwat. ¹⁵ Makka'bawak sito akwangku, se ino nalawara anggangkuwa akwan, ammek akwan. Udde ino narakkatta ka'gangkuwa akwan, antuweno akwangku. ¹⁶ Gafu se ka'gangkuwa akwanino narakkatta akwangku kepay, antuweno mangipaita si kuruwangku si nalawarino lintig. ¹⁷ Antu gafuna, bakkanna ikkanakino mangwa, nu ammena lurino liwata ana sikwak ino mamatut sikwak.

¹⁸ Ammuk si awana nalawad si maggabwat sino gagangeka tolay, se massiki nu anggangkuwa mangwa si nalawad, ammek dama a akwan. ¹⁹ Se ammek akwanino nalawara anggangku akwan, nu ammena lurino narakkatta ammek anggamma akwan, antu kappelurino akwangku.

²⁰ Nu akwangkuweno ammek anggama akwan, gakkuruwingke si bakkanna ikkanakino mangwa, nu ammerak lud pinatutino liwata ana sikwak.

²¹ Antu mantuweno kanayuna makwa sikwak. Nu angganguwa mangwa si nalawad, ino pelang narakkat ino damaka akwan. ²² Sino nakangku, angganguwa kuruwan amminino lintiyi Dios, ²³ udde kunnangke aneno tanganana matturay sito baggik. Ino matturay sino baggik ino liwata ana sikwak, e kontaranneno lintiyi Dios a panggammanino nakangku takesi malliwatak, e antuweno nabbaliyak si aripannino liwata ana sikwak. ²⁴ Nadammattungke yo nakangku. Inya ma'nenno misalak sikwak sito biyaguwa nabalud si liwat? Se nu awana misalak sikwak, makkawatak sino katayan si makkikiyad. ²⁵ Udde mapasalamatak ki Dios, se anenni Jesu Kristo a Afutama a misalak sikwak.

Kunna mantu yawino akkakokwak. Sino nakangku, angganguwa kuruwannino lintiyi Dios, udde gafu sino liwata ana sikwak, malliwatak kepay.

8

Ino Biyangnga Tolaya Iturayanino Espirituwi Dios

¹ Kunna mantu, ikkanetama nesapat ki Kristo Jesus, gakkuruwingke a ammetam makastigu. ² Se gafu sino nesapatantam ki Kristo Jesus, nepabawuweno Espirituwi Diosino biyaddam, e ino natturayanna sikwatamino niwayanna sikwatam sino pannakadamenno liwat takesi ammetamma matay si makkikiyad. ³ Bakkannino nanuntulantam sino lintiyino nappawaya sikwatam, se gafu sino kinakafuytama tolay, awana makatuntut sinay. Udde i Dios, inangwaneno amme dama a akwanino lintig. Dinundunnenno Abbingnga a nabbali si tolaya kakunnatam takesi antuweno makastigu gafu sino liwattam. Gafu sino nakkastiguwani Dios sino baggiyi Kristo, inarineno pannakadamenno liwata matturay sikwatama tolay. ⁴ Inangwanenay takesi damatama tuntulannino lintingnga a naggaddangngino sapitanna. Damana pelang sikwatama manuntut sino Espirituna a bakkannino panggammanino baggitam.

⁵ Ino tolaya manuntut sino panggammanino baggina, ino pelang panggammanino baggineno mangifuyut sikwana. Udde ino tolaya manuntut sino panggammanino Espirituwi Dios, ino pay Espirituweno mangifuyut sikwana. ⁶ Nu ino panggammanino baggineno mangifuyut sikwana, makastiguna a matay si makkikiyad. Udde nu ino Espirituwi Diosino mangifuyut sikwana, massiyana'ngeno nakamma

e mabiyag ki Dios si makkikiyad. ⁷ Se ino tolaya ifuyutino panggammanino baggina, kontaranna i Dios. Ammena tuntulannino lintiyi Dios, se gakkuruwa ammena makatuntul. ⁸ Kunna antu, ino tolaya manuntul sino panggammanino baggina, ammena dama a mappaanggam ki Dios.

⁹ Udde sikwayu, gafu se anennino Espirituwi Dios sikwayu, bakkannino panggammanino baggiyuweno mangifuyut sikwayu, nu ammena lurino Espiritu. Dandammandaw si ino tolaya awanino Espirituwi Kristo sikwana, bakkanna akwa i Kristo. ¹⁰ Udde nu ana gakkuruwi Kristo sikwayu, massiki nu matayino baggiyu gafu si liwat, mabiyaggayu kappay si makkikiyad gafu sino Espirituwi Dios a ana sikwayu,* se ibilandakayuwi Dios si naggaddang sikwana. ¹¹ Gafu se gakkuruwa aneno Espirituwi Dios sikwayu, i Dios a nappaanggangoli ki Kristo Jesus sino natayanna, pangngangolinna kappeneno baggiyu gafu sino Espirituna a ana sikwayu.

¹² Antu gafuna, kakkolakku, maawag si tuntulantamino panggammani Dios a bakkannino panggammanino baggitam. ¹³ Se nu tuntulantamino panggammanino baggitam, makastiguwetam sino katayan si makkikiyad. Udde nu ibbattantamino narakkatta panggammanino baggitam gafu sino duffunino Espirituwi Dios, mabiyayetam ki Dios si makkikiyad. ¹⁴ Se ino tolaya ifuyutino Espirituwi Dios, ireno gakkuruwa abbingi Dios. ¹⁵ Se ino Espiritu a neya'da i Dios sikwatam, ammeretam nepabbalin si aripan ta matalawetangkepay ki Dios, nu ammeretam lud nepabbalin si abbingnga. E antuweno pingnganantam ki Dios si Ama. ¹⁶ Ino kappay Espirituwi Dios ino mipakaammu sino nakantam si gakkuruwa abbindetami Dios. ¹⁷ E gafu se abbindetami Dios, illalupattantam payino nalawara nekarina sino abbingnera se mesapatetama millalupat sino ammina iya'dana ki Kristo. Udde gafu se mesapatetamma sino kedayawani Kristo,† attammantammaddino kadyatantam a kunnangke melotetam sino kadidiya'na.

Ino Taronantama Pallawaranna Amammin

¹⁸ Nu dandammangkuweno kadidyata lawumantam sito lubag sito ingkein, kunnangke maawanira nu dandammangku kappayino kinalawanneno iya'dana i Dios sikwatam so maddaguna aw. ¹⁹ Massiki ino ammina

* **8:10** 8:10 Ino tata kappay anggama sapitan: Udde nu ana gakkuruwi Kristo sikwayu, massiki nu matayino baggiyu gafu si liwat, mabiyayino espirituyu sino agyanani Dios... † **8:17** 8:17 Itannu kappay sino 2 Cor. 1:5; 1 Ped. 4:13.

pinaratuwi Dios, tutandeno gamwanganneno awa pappaitani Dios sino kedayawanino abbinggera. ²⁰ Se ammina pinaratuna, naangkakwennino palunguwa akkakokwara gafu sino nalliwatanna tolay, e ammenan matumpalino fustuwa keusaranda. Bakkanna panggamanda yan, udde antuweno dinandammi Dios si makwa. Udde inayira pinaratuwi Dios, ana kepay innanamanda ²¹ si mada'ngeno awa wayani Diosino ammina pinaratuna sino pannakadameno kadarallan anna katayan takesi mesapatira sino kalalawarana biyaya iya'da i Dios sino abbinggera. ²² Se ammutam si mangiyafu si'in makkiyad sito ingkein, kunnangke maddaying amminino pinaratuwera i Dios a kakunnenno bafaya madyatana manak. ²³ Bakkanna ira pelangino madyatan, nu ammena lud ikkanetangkap-paya mangurug. Se massiki naa'danetam sino Espirituwi Dios si pamakurug si ana kepeneno iya'dana sikwatam, tutantangkepayino gumamwanganino awa pappaitanna si nepabbaliretam si abbingnga e pataliyanneno baggitam si bawuwa ammenan matay. ²⁴ Se antuwenayino innanamantam kiyad sin nanguruwantam ki Kristo. Udde nu nakwen ammina innanamantam, wara kepekad innanamantam? Se ammetam taronanino nakwen. ²⁵ Udde gafu se ammena kepay nakweno innanamantam, ammetam matappagga mattaron.

²⁶ Bakkampelangino innanamantam ino manuffun sikwatam, nu ammena luggappay manuffunino Espirituwi Dios sikwatam sino kinakafuytam. Se massiki ino kararadam, ammetam ammuweno nalawara arangngantam, udde ino Espirituwi Dios ino mikararag sino nadammatta dandammantam a mappekakallak ki Dios, massiki ammetam sapitan. ²⁷ I Dios a nangammu sino ana sino nakantam, amuna kappayino nakammimo Espirituna andino anggama sapitannino kararangnga. Se nu ino Espirituwi Dios ino mikararag sikwatama tolayi Dios, ammina arangnganna, antu kappayino anggammimi Dios a makwa.

²⁸ Ikkanetama manggam ki Dios a pinilina a mangurug gafu sino urena, ammutam si massiki sanneno makwa sikwatam, pabbalinna si pallawarantam. ²⁹ Se mangiyafu sino gafuna ammin, inammuwenni Dios nu inyeno mangu ruwirana sikwana, e ira kappayino pinilina si mekunna sino Abbingnga takesi odduwera a makkakarolak e i Jesusino palungura. ³⁰ E amminira a pinilina, nepangurunggera sikwana. E bakkampelang inoy, se amminira a nangurug, nebilangngera si naggaddang sikwana, e iraneno isapa'na sino kedayawanino Abbingnga.

Ino Agganggammi Dios Sikwatam Gafu Ki Kristo Jesus

³¹ Nu dandammantam ammin inaya sinapikku, sanneno maammuwantam? Ipakaammura si awaningke a mangansa sikwatam se i Diosino manuffun sikwatam. ³² Se masiki ino Abbingnga, ammena nekalowa makastigu, nu ammena lud dinunduna mataya manubbut sikwatam ammin. Nu kunnenoyino inangwana, ammena kad mantu iya'da sikwatam amminino awantam? ³³ Gafu sino kunnenoy, awaningke a makadama a mappaliwat sikwatama piniliyi Dios. Se i Diosino nibilang sikwatam si naggaddang sikwana. ³⁴ Awangkappay makadama a mangukum sikwatam a makastigu. Se natayi Kristo Jesus gafu sino liwattam e nangngangoliyen. E anen sino padiwanani Dios a mangita'dag sikwatam. ³⁵ Kunna mantu, awaningke makatappan sikwatam sino agganggammi Kristo. Massiki odduweno kadyatantam anna kaburungantam anna kelopetantam, ammeretam dama a tappannan sino agganggama sikwatam. Massiki makkurangetam si maakkan anda barawasi, e massiki wara maddandamma mangwa si narakkat sikwatam anna mamapatay sikwatam, ammena dama a matappannino agganggammi Kristo sikwatam. ³⁶ Ino kunnenoya kadyatantam, nekunna sino neturakka sapiti Dios a kunna si,

“Gafu sino nanguruwammi sikwam, inoratta aggataron ammiyeno ipatemi. Ikunnarakami si karnerowa gapapartinda.”[‡]

³⁷ Udde massiki kunnenoyino kadidyattam, ammeretam dama a affutan, nu ammetam lud mangaffut gafu ki Kristo a midduk sikwatam. ³⁸ Natalanggaddakungke si awana makatappan sikwatam sino agganggama. Massiki nu matayetam onnu aggabiyayetam, anggandetangkepay. Massiki ino anghelira onnu ino dimonyuwera andino korwanira a ammera maita a aneno pannakadamara, ammera kappay dama a tappannannino agganggama sikwatam. Massiki sanneno makwa sikwatam sito ingkein, mampeso maddagguna aw, kunna kappayino agganggama sikwatam. ³⁹ Massiki sanna a mannakadama sey kalekay anna sito difafa, ammeretam dama a tappannan sino agganggama. Awaningke sino ammina pinaratuwera a makadama a manappan sikwatam sino agganggammi Dios a nepaitana gafu ki Kristo Jesus a Afutam.

9

Ino Nakwa Sino Judyuwera A Piniliyi Dios Si Tolena

¹ Aneno sapitangku sikwayu e gakkurug, se gafu sino angnguruggu ki Kristo, ammek masisiri. Ammukungke si gakkurug se ta'dagganino nakangkuwa ifuyutino Espirituwi Dios. ² E antuyawino sapitangku, malowingkeno nakangku anna nadammattangkeno annandangku ³ gafu sino kasi-Judyukira. Nannud damana, ikkana'ngaddino mepataliya mefera ki Kristo anna makastigu ta ira naddino mesalakan. ⁴ Odduweno duffuni Dios sikwara se ireno gakagaka i Israel a piniliyi Dios si tolena, e ireno nepabbalina si abbingnera. Ira kappayino nappaitanna sino kinadiosna. Ira kappayino nassapitanna sino netulangnga sikwara. Ireo nanga'danna sino lintingnga e netulduna sikwara nu ansanda a maddayaw sikwana. E oddu kappayino nalawara nekarina sikwara. ⁵ Ino gagginafurereno napatiya tolayi Dios si'in. E i Kristo, neyanaka Judyu sin inangnganna sito lubag. Antuwi Dios a matturay si ammin e madandayonad si makkikiyad. Amen.

⁶ Inaya sinapikku mappeafu sino kasiJudyukira a ammera nangurug ki Kristo, anggama kad sapitan si amme neyakkuruwi Diosino nekarina sino tolenera? Awan, se ino gakagakera i Israel, bakkannira ammina gakkuruwa tolayi Dios. ⁷ Kunna kappay ki Abraham, amme nebilangi Diosino ammina gakagakanera si gakkuruwa gakana. Se ino sinapiti Dios sikwana, kunna si, "Ino pelang gakagakano abbingnguwa i Isaac ino ibilangku si gakam." ⁸ Ino anggama sapitan inay, bakkanna amminino gakagakera i Abrahamino ibilangi Dios si abbingnga. Se ino pelang naggabwatira ki Isaac a abbinga nekariyi Dios ki Abraham ino ibilangi Dios si abbingnera. ⁹ Se kunnayawino nekariyi Dios ki Abraham mappeafu ki Isaac, "Nanu tata tarun, muliya'nga sikwayu e manakinna i Sara a atawam si lalaki."*

¹⁰ Bakkampelang inayino pitantam sino pappiliyani Dios sino anggama, se ino gagginafutama i Isaac, aneno sipingira a abbingnga a lallakiya da Esau anni Jacob a neyanaki Rebecca a atawana. ¹¹⁻¹² Wasin liyekepayi Rebecca a nanak, sinapiti Dios sikwana si, "Ino palungu, antuweno masserbi sino uddi."† Ammena kepay neyanakino abbingnera sin nassapitani Dios sinaya namiliyanna sino anggama, e awangkepay inangwara si nalawad onnu narakkat. Ino gafuneno nangwanna sinay, takesi paitana si ino pappiliyanna si tolay, bakkanna gafu sino nalawara aggangwara, nu ammena lud gafu se antuweno anggama.

* 9:9 9:9 Genesis 18:10 † 9:11-12 9:11, 12 Genesis 25:23

¹³ Kakunnana kappayino neturakka sapiti Dios a kunna si, "Iddukanguwi Jacob, udde i Esau, inammek." ‡

¹⁴ Anggama kadda sapitan inay si ammena naggaddangino appiliyi Dios sino anggama? Bakkan, ammetamad sapitannino kunnenoy. ¹⁵ Aneno kalintiyani Dios a mamili sino anggama, se sinapiti Dios ki Moises si'in si, "Ikkanakino mamili sino allakkangu, e allakkanguweno massiki sanna a angganguwa allakkan." § ¹⁶ Kunna mantu, maita si ino pappiliyani Dios si tolay, bakkanna gafu sino angganda onnu ino akwanda, nu ammena lubbelang gafu sino alla'nga sikwara. ¹⁷ Kunna kappay, ammena allakkannino korwana tolay, nu antuweno anggama. Se kunnayawino neturakka sinapi'na ki Faraon a ari sey Egipto si'in, kunna si, "Nepabbalitaka si ari takesi ipaitakino panakadamak gafu sikwam takesi maammuwanino ngangku si palulubbun sito lubag." * ¹⁸ Antuweno pangammuwan-tam si pilini Diosino tolaya anggama a allakkan anna pattagatanneno uluweno tolaya ammena anggam.

Ino Bunguti Dios Andino Aggikalla'nga

¹⁹ Tantara nu wara sikwayuwa massapit si, "Nu kunnenoy, mayan paliwatangkepayi Diosino tolayira a natag-gatino ulura? Se nu urenenoy pattagatannino ulura, wara kad makakontara sikwana?" ²⁰ Ammeke massapit si kunnenoy. Se toleka pelang, e awana kalintiyannuwa makisombat ki Dios. Kunnangke nassapitino banga sino naddweng sikwana si, "Sanda'lang inangwa a kunnayaw?" ²¹ Ino maddweng si banga, aneno kalintiyanna a mangwa si massiki sanna a anggama a akwan. Nu anggama, damana a mangwa si adwa a banga sino tafukkalla luta, tata a banga a nalawaringkeno nepangwana a meusar sino inamamung anna tata kappaya lalliwapelangino nepang-wana a meusar si kadda aw.

²² Kunna kappay ki Dios, aneno kalintiyanna a mangwa si massiki sanna a anggama. Nu anggama ipaiteno bungu'na andino pannakadamana a mangastigu sikwara a meannunga makastigu gafu sino liwa'da, damana a akwan. Udde dinandamma si attammanna kepayino bungu'na. ²³ Inattammannenay takesi ipaitaneno kakka'bawa kina-diosna sino tolayira a inalla'nga a nedadanna a mabiyag sikwana si makkikiyad. ²⁴ E inayira a pinilina, ikkanetama mangurug, bakkangkami pelanga Judyu, nu ammena lud

ikkayu kappaya bakkanna Judyu. ²⁵ Kakunnaneno nepeturakki Dios ki Oseas si'in mappeafu sino bakkannira a Judyu a kunna si,

"Ino bakkanna tolek si'in, ireno ngananguku si tolek sito ingkein, e ino tolayira a ammek inidduk si'in, ireno iddukkanguku sito ingkein. ²⁶ Ino lubbuna nassapitanguku si bakkannira a tolek, ngananguwera si abbingku sito ingkein, ikkanaka Dios a aggabiyag si makkikiyad."[†]

²⁷ Ana kappayino nepeturakki Dios ki Isaias mappeafu sino Judyuwera a gakagakera i Israel a kunna si,

"Massiki odduweno gakagakera i Israel a kunnangke kaoduna adat sino dappi'nenno bebay, bisangnira ke a mesalak. ²⁸ Se gakkuruwingke a kastiguni Diosino tolayira sito lubag e ammenan mabayag."[‡]

²⁹ Kakunnana kappayino korwana nepetura'nga ki Isaias a kunna si,

"I Dios a Mannakadama, nu ammeretam binuna a korwana Judyu, narappaketammad a kunnangkeno nakwa sino tolayira sey Sodoma anna Gomorra."[§]

Ino Amme Nanguruwanino Judyuwera Sino Nalawara Damag

³⁰ Antu ammin yawino naamamunganneno anggangku sapitan. Ino bakkannira a Judyu a ammera kwara dandamman si ibilangira i Dios si naggaddang, ireno nebilangnga si naggaddang sikwana gafu sino angngurudda ki Kristo. ³¹ Udde ino Judyuwera a neekwarangkeno damara a manuntul sino lintig takesi mebilangira si naggaddang sikwana, ammera inappenaya kinagaddangnga kabbatanda. ³² Ma, sanda lang amme inappa? Se aridda si mebilangira a naggaddang gafu sino nalawara aggangwara andino annuntulda sino lintig, e ammera dinandam si maappa pelang gafu si angngurug ki Kristo. Kunnangke batuwi Kristo a kedompakanda e antuweno katappannanda a mappa sino kabbatanda. ³³ Se antuweno anggamma sapitannino nepeturakki Dios a iyamparingnga i Kristo si batuwa kunna si,

"Itandaw lud, se aneno neyekwaka batu sey lubbundawa Sion.* E antuweno kedompakanino tolayira takesi muluuliyera. Udde massiki inyeno mangurug sikwana, ammera maatallan."[†]

[†] 9:26 9:26 Oseas 2:23; 1:10 [‡] 9:28 9:28 Isaias 10:22-23 [§] 9:29 9:29 Isaias

1:9 * 9:33 9:33 Lubbunna Judyu a mingngangkappay si Jerusalem. [†] 9:33 9:33 Isaias 8:14; 28:16. Itannu kappay sino 1 Ped. 2:6-8.

10

¹ Kakkolakku, kabbatangkungke si mesalakan naddino kasi Judyukira, e antuweno kanayuna ikararaggu ki Dios. ² Ammuk si aggadandamma i Dios, udde ammera ammuweno gakkuruwa mappaanggam sikwana. ³ Se ammera pilingalingeno planowi Dios a mibilang sino tolayira si naggaddang sikwana, nu ammera lud talakkannino ana sino nakanda a damara a mapagaddang gafu sino annuntulda sino lintig, e antuweno ammera itulukino baggira a manuntul sino planowi Dios. ⁴ Se ammera inammu si i Kristoweno nakkiyanano lintig, e ammuna mangurug sikwana, mebilangira si naggaddang ki Dios.

Damana A Mesalakan Ammina Tolay

⁵ Aneno neturakki Moises mappeafu sino kebilangano tolayira si naggaddang ki Dios gafu sino annuntulda sino lintig, a kunna si, "Ino tolaya makatuntul sino ammuna lintig, antuweno mabiyag si makkikiyad."* ⁶ Udde ana kappayino nepeturakki Dios mappeafu sino kebilangano tolayira si naggaddang gafu sino angngurudda ki Kristo, a ipakaammuna si ammuna malowa akwan. Kunna si ammetammad dandamman si wara nad umang sey langita umang mappa ki Kristo, se ginamwangin. ⁷ E ammetangkappenad dandamman si wara nad umang sino agyananino natayira ta pangngangolinda i Kristo, se nangngangoliyen. ⁸ Ammena madyatino kesalakantam, se dingngaddamunnino neturak sino sapiti Dios e inammutam e damatangkappaya sapitan. Inaya sapiti Dios, antuweno ibanyammi mappeafu sino angngurug ki Kristo. ⁹ Se nu sapitannu si i Jesusino gakkuruwa Afu anna nu kuruwanungke si nepangngangoliyi Dios sino natayanna, antuweno kesalakannu. ¹⁰ Se nu manguruwetam ki Kristo e ipakaammutamino kinuruddam si korwana tolai, ibilandetami Dios si naggaddang e mesalakanetam. ¹¹ Se gakkuruwingkeno nepeturakki Dios a kunna si, "Massiki inyeno mangurug sikwana, awaningke pabboboliyanda."† ¹² Inaya neturak, ino ammuna tolai ino anggamma sapitan, se awana padumani Dios sino Judyuwera andino bakkannira a Judyu. Se tata ke ino Afutam ammin, e minangkallakka manuffun si massiki inya a marang si duffun sikwana. ¹³ Se kunnino nepeturakki Dios si, "Ammuna marang si duffun ki Afu Jesus, mesalakanirana."‡

¹⁴ Udde damara kadda marang si duffun ki Kristo nu ammera kepay nangurug sikwana? Ammena dama. E damara

* **10:5** 10:5 Levitico 18:5. Itannu kappay sino Gal. 3:12. † **10:11** 10:11 Isaias 28:16 ‡ **10:13** 10:13 Joel 2:32

kadda mangurug nu awana diningngadda mappeafu sikwana? Ammena kappay dama. E damara kaggappaya dingngaggan nu awana umang manuldu sikwara? Ammena kappay. ¹⁵ E damara kaggappay umang manuldu nu awana manundun sikwara? Udde ino kakuruwana, aneno dinundunira i Dios, se neturak sino sapi'na si, "Nalawaringkeno gamwanganino miyamwang si nalawara damag." § ¹⁶ Udde massiki diningngaddeno nalawara damag, odduweno ammena nangurug. Kakunnaneno neturakki Isaias si'ina kunna si, "Afu Dios, kunnangke awana nangurug sino netuldumi."* ¹⁷ Udde massiki tan nu kunnenoy, dama pelanga manguruwino tolayira nu dingngaggandeno nalawara damag. E inaya nalawara damag, antuweno tuldu mappeafu ki Kristo.

¹⁸ Udde aneno ibebukku. Mayan amme nanguruwino Judyuwera? Ammera kepekad diningngaggino nalawara damag? Dinuingngadda kena, se aneno neturakka sapiti Dios a kunna si,

"Nadingngaggino sapi'da si palulubbun e awana ammena kina'na."†

¹⁹ Ana kappayino ibebukku. Ammera kad naawatanino dinuingngadda? Naawatanda, se massiki ino bakkannira a Judyu, naawatanda pay. Se antuweno sinapiti Dios sino Judyuwera a nepetura'nga ki Moises a kunna si,

"Duffunanguweno bakkannira a Judyu a ibilandaw si bakkannira a tolek takesi umimalkayu. E massiki ammerak inammu, allakkanguwera takesi mabbungukayu."‡

²⁰ Kunna kappay ki Isaias, naturira niturak sino sinapiti Dios mappeafu sino bakkannira a Judyu a kunna si,

"Sinumpalandakino tolayira a amme mintufuk sikwak. E massiki ammerak nebebut, ireno nappaddanku."§

²¹ Udde ino sinapiti Dios mappeafu sino Judyuwera a gakagakera i Israel, kunna si,

"Nabayinna ayayangkuwera, udde nataggatino ulura anna ka'apotira."*

11

Ino Aggikallakki Dios Sino Judyuwera

¹ Ana kappayino tata a ibebukku. Gafu se amme anggama manguruwino Judyuwera, sinalekkurangkaddi Diosino dadana tolenera? Awan, se massiki ikkanak,

§ 10:15 10:15 Isaias 52:7 * 10:16 10:16 Isaias 53:1 † 10:18 10:18 Salmo 19:4 ‡ 10:19 10:19 Deuteronomio 32:21 § 10:20 10:20 Isaias 65:1 * 10:21 10:21 Isaias 65:2

tatappaya Judyu a gaka i Israel. Gakaraki Benjamin a gaka kappayi Abraham. ² Amme sinalekkurani Diosino tolenera a pinilina si'in. Dandammandonaddino neturak sino sapiti Dios mappeafu ki Elias.* Narriri ki Dios mappeafu sino kasiJudyunera e kunna si, ³ "Afu Dios, pinapatera amminino korwanira a gumalabbunnu anna dinaralda kappayino ammina assikkulan si mewa'lat sikwam. Ikkanappelangino nabuna, e massiki ikkanak, tufukandak ta papatayandak kappay." ⁴ Udde sanneno netabbi Dios sikwana? Sinapi'na si, "Bakkanna ikka pelangino nabuna, se ana kepayino piturifuwera a toleka ammera maddayaw sino sinan dios a mingngan si Baal." ⁵ Kunna kappay sito ingkein, se aneno bisangngira a Judyu a mangurug gafu se piniliyera i Dios gafu sino alla'nga sikwara. ⁶ Ino namiliyani Dios sikwara, bakkanna gafu sino nalawara aggangwara, nu ammena lud gafu pelang sino alla'nga sikwara. Se nannud ino nalawara inangwareno gafuna a pinilinera, ammetammad nganan si alla'nga sikwara.

⁷ Kunnayawino anggama sapitan ammin inay. Ino Judyuwera a gakagakera i Israel, sinufu'deno pibilangan Dios sikwara si naggaddang, udde ammera nasumpalan. Ino pelang bisangngira a piniliyi Dios ino nakasumpal. Udde ino korwanira, nepantataggati Diosino ulura. ⁸ Antuweno sapitannino neturak si'ina kunna si, "Nepakaturuwi Diosino nakanda. Makkiyad sito ingkein, nepallappa'nera ta ammera makaimunu sino nalawad anna nepabbangngangnera ta ammera makadingngag sino sapi'na."†

⁹ E ana kappayino neturakki David a kunna si, "Ino pallangakanda, antu naddino mamalapal sikwara takesi ammera makabukal. Kunnangke malaggngira e ammera makaanaw sino kakastiguwanda. ¹⁰ Malappa'naddino matara takesi ammera makaita e makannera. Kanayunira nadda madyatan a kunnangke aggata'batira si nadammat."‡

¹¹ Sanneno madandandaw? Sapitandonakuy si ino amme nanguruwanino Judyuwera ki Kristo, antuweno pattalekkurani Dios sikwara si makkikiyad, e ammeran mesalakan. Udde bakkanna kunnenoy, se gafu sino liwa'da a ammera nanguruwan, antuweno kesapatandawa bakkanna Judyu a mesalakan takesi umimallira a Judyu e anggandampena a mangurug sino kesalakanda. ¹² Dokallino pallawaranino bakkannira a Judyu gafu sino amme nanguruwanino Judyu,

* **11:2** 11:2 Iyawa istoriya, ana sino 1 Ar-ari 19. † **11:8** 11:8 Deuteronomio 29:4; Isaias 29:10 ‡ **11:10** 11:10 Salmo 69:22-23

se ino duffuni Dios a inamayino Judyuwera, neya'dana sino bakkannira a Judyu. Nu kunnenoyino pallawaranino tolayira sito lubag gafu sino liwatino Judyuwera, kumar-allingke naddino pallawaranda nu mangurug amminino Judyuwera.

Ino Kesalakanino Bakkannira A Judyu

¹³ Ikkayuwa bakkanna Judyu, ana kappayino sapitangku sikwayu. Pinilinaki Dios si apostolna ta manulduwak sikwayu. Ipatiggu yawa tarabafuk e lawarangkungke a akwan, ¹⁴ takesi tantaro nu umimallino korwanira a kasiJudyuk takesi manguruwira penad sino kesalakanda. ¹⁵ Se gafu sino nammayani Dios sino Judyuwera si bissang, dama a nabbaliyanino korwanira a tolay si bulunna. Kumaralmeno pallawaranino tolayira nanu pulini Diosino Judyuwera sikwana. Mallangga'nga ammina tolay a kakunneno langga'da nu wara mangngangoli si natay.

¹⁶ Gafu se tolayira i Dios da Abraham, Isaac, anni Jacob, tolenera kappayino gakagakarera. Ino amparingnga, ino tinapaya mewa'lat ki Dios. Nu mewa'lat ki Diosino palunguwa nalutu, mebilang si akwana ammin. Ino tata kappaya amparingnga, ino kayu. Nu akwa i Diosino gamu'na, akwana kappayino tangatangana. ¹⁷ Tubburangku kappayino ampariggu. Ino Judyuwera, meyampariyira si tangana kayuwa olibowa nemula i Dios anna inimu'na. Udde sinappanneno korwana tanganeno kayu. Ikkayu paya bakkanna Judyu, meyampariggayu sino tanganeno lawanna kayuwa olibo. Ino inangwa i Dios, inang nappa sikwayu e netubuddakayu sino kayuwa nemulana takesi mesapakkayu sino dadana tangana a ammena natappad. Antu gafuna, mesapakkayu kappay sino aggituti Dios sino kayuwa olibo, anggama sapitan, appandokkappayino nalawara nekarina sino tolenera. ¹⁸ Udde itandaw ta ammeyu pallalliwatanino tanga a sinappanna. Se tangakayu kappekena, e ammeyu nad makalyawan si bakkanna ikkayuveno mappatufu sino gamu'na, nu bakkan lurino gamutino mappatufu sikwayu.

¹⁹ Tantaro nu wara sikwayuwa massombat si, "On, udde sinapparira i Dios e ikkamiya bakkanna Judyuweno netubbunna a mepatali sikwara." ²⁰ Gakkuruwa netubbudakayu, udde dandammandonad yaw. Ino nanapparani Dios sikwara, gafu sino ammera nanguruwan. E ino nitubburanna sikwayu, gafu pelang sino nanguruwandaw. Antu gafuna, ammekayu nad massangelet, nu ammekayu lud mappalan. ²¹ Se nu sinappari Diosino dadana tanga a neyampariyanino Judyuwera a palunguwa pinilina, mannanotinna sikwayuwa netubbunna pelang. ²² Antuyawino

pakaitan si minangkallakki Dios udde ammuna kappaya mangastigu. Kinastigunereno ammera nangurug, udde inalla'dakayuwa mangurug. Udde ituluydonaddino angnguruddaw sikwana a ammeyu mainaman sino alla'nga. Se nu mainamangkayu sino alla'nga, tapparandakayu kappay.²³ E ino Judyuwera a sinappari Dios, nu manguruwirana, itubbunnerana kappay sino dadana natapparanda, se aneno pannakadamana a mangwa sinay.²⁴ Se ikkayuwa kakunnenno tangeno lawanna kayu, nu damarakayuwi Dios a netubbud sino mulana a kayu, massiki ammena nad dama a makwa, mannanotinna sino dadana tangana.

Ino Allakki Dios Sino Amminira A Tolay

²⁵ Ikkayuwa kakkolak, aneno ipakaammuk sikwayuwa amme nepakaammuwi Dios sino tolayira si'in. Ino gafuneno pangipakaammuwangku sitaw sikwayu, takesi ammekayu massangelet gafu sino nesalakandaw a awangkepay sino Judyuwera. Massiki amme anggamma manguruwino kaodduwana Judyu sito ingkein, ammera mabbalanayuna amme mangurug, nu ammena lubbelang matuluy makkiyad si mannabbinna manguruwino bakkannira a Judyu a piniliyi Dios.²⁶ Antuwenneno panguruwanino amminira a Judyu a piniliyi Dios sino kesalakanda, se antuweno anggamma sapitannino nepeturakki Dios a kunna si,

“Gumamwangngeno mangisalaka maggabwat sey Sion, e ariyannana amminino kinarakka'nenno Judyuwera a gakagakera i Jacob.²⁷ Antunenayino keyakku-ruwanneno nekarik sikwara si'ina ariyangkuweno liwa'dera.”§

²⁸ Gafu se amme manguruwino Judyuwera sino nalawara damag, kunnangke kalingeri i Dios. E ino salinunu'na, naduffunangkayuwa bakkanna Judyu. Udde gafu se aneno nekariyi Dios sino gagginafurera, ikalonera kepay, se pinilineri si tolana.²⁹ Se i Dios, nu wara pinilina anna nikariyanna si a'danna si nalawad, ammena angkakwan.³⁰ Ikkayuwa bakkanna Judyu, ammekayu nangurug ki Dios si'in, udde sito ingkein, ikkayuweno inalla'nga gafu sino amme nanguruwanino Judyuwera.³¹ Kunna kappayino makwana sino Judyuwera. Massiki ammera mangurug ki Dios sito ingkein, mada'nganeno awa allakkannira i Dios a kunna kappayino nepalla'nga sikwayu.³² Antuweno inangwa i Dios se anggamma a ipakaammu si ammina tolai si minalliwatira a ammera mangurug sikwana e ammera

mali'wanino kastigura, takesi ipaitaneno aggikalla'nga sikwara ammin.

Madayawi Dios

³³ Awaningke kakunnaneno allakki Dios sikwatam ammin. Nedumengkeno kinalaingnga se awana ammena ammu. Awana tolay si makaammu sino dinandamma anino piyakkuruwanna sinaya dinandamma. ³⁴ Kakunnana kappayino nepetura'nga si'ina kunna si,

"Awana tolay si makaammu sino nakammi Dios, anna awana makatuldu sikwana. ³⁵ Awana damana tolaya iya'da sikwana takesi wara gatu'na."*

³⁶ Se antuweno namaratu si ammin, e antu kappayino mimut si ammin, e pinaratuna ammin takesi antuweno madayaw. Madandayonad mantu si makkikiyad. Amen.

12

Ino Akwantammadda Mappaanggam Ki Dios

¹ Kakkolakku, gafu sino dokalla aggikallakki Dios sikwatam, ikiggimallakku sikwayu ta iya'dayuweno baggiyu ki Dios a kunnangke iwa'la'daw sikwana takesi pabbawunna ammina akwandaw. Awanin nadda akwandaw si narakkat, nu ammeyu lud mangwa si mappaanggam sikwana, se antuweno gakkuruwa addayotama meannung sino alla'nga sikwatam. ² Ammeyu nad tuntulannino aggangweno tolayira a ammera mangurug ki Dios, nu ammeyu lud ituluya mangipabawu sino nakandaw ki Dios takesi pataliyaneno aggangwayu si nalawad. Se nu kunnenoy, gakkuruwa maammuwandawino urayi Dios a akwandaw, e ino urena, akwandonaddino nalawara mappaanggam sikwana a awaningke kabalawandaw.

³ Gafu sino kalintiyangkuwa apostola neya'da i Dios sikwak, sapitangku sikwayu ammin si ammeyu nad iyantawino baggiyungkepay sino bafulundawira, nu ammeyu lud dandamman si nalawarino meannunga akwandaw gafu sino pannakadama a neya'da i Dios sino kadda tata sikwayu gafu sino nanguruwandaw. ⁴ Ino baggitama tolay, odduweno partina, e naddadarumeno keusaranda ammin. ⁵ Kunna kappay sikwatam. Massiki odduwetama mangurug ki Kristo, kunnangke tatetangke a baggina gafu sino nesapatantam sikwana. Kunnangke nattatarubburetam ammina partina, e aneno keusaranino kadda tata sikwatam si pallawarantam ammin. ⁶ Antu gafuna, usarantammaddino naddadaruma a pannakadama a neya'da i Dios sikwatam

* 11:35 11:35 Isaias 40:13

gafu sino alla'nga. Nu ino pannakadamama neya'dana e misapit sino nepakaammuna sikwam, akwannu lura mekunna sino angnuruddam. ⁷ Nu ino pannakadamam e masserbi sino korwanira, gakkuruwannu nadda masserbi sikwara. Nu ino pannakadamam e manuldu sino sapiti Dios, lawarannu nadda manuldu. ⁸ Nu ino pannakadamam e mappatuyag sino angnuruwino bafulunnuwera, antu naddino akwannu. Nu ino neya'da i Dios a pannakadamam e mikallakka manuffun sino kakallakkira, manga'daka nadda awana itukannu. Nu ino neya'da i Dios sikwama pannakadamam e mangifuyut sino manguruwira, pangaggannu nadda akwan. Nu ino neya'da i Dios a pannakadamam e manuffun sino madyatanira a tolay, maanggangka nadda manuffun sikwara.

⁹ Ino ipaitayuwa aggangandaw sino bafulundawira, maggabwa'nad sino nakandaw. Talekkurandonad amminino narakkatta aggangwa takesi ino nalawarino aggeakakwandaw. ¹⁰ Makkaaanggangkayu nadda manguruwa kunnangke makkakarolakkayu. Maanggangkayu nadda miyantaw sino bafulundawira. ¹¹ Ammekayu nad mataruta masserbi ki Afu Jesus, nu ammeyu lud akwan sino ammina tuyaddaw. ¹² Kanayungkayu nadda maanggam gafu sino nalawara innanamandaw. Attammandonaddino kadidyatandaw e mattalaginaggayu nadda makkararag. ¹³ Duffunandonaddino kakkolattamira a manguruwa mawag si duffun, e maanggangkayu nadda mappadilot sino mawira si paddilotanda.

¹⁴ Ino milopalopet sikwayu, ammeyu nad arangngan ki Dios si kastigunnera, nu ammeyu lud arangngan si allakkannera. ¹⁵ Nu maanggammino bulundaw, maanggangkayu penad. Nu malowino nakamma, malokappe-naddino nakandaw. ¹⁶ Mittatakayu nad si nakam andino bafulundawira takesi ammekayu mattatarukki. Ammekayu nad massangkatolay, nu ammeyu lud ikunnenno baggiyu sino bafulundawira.* Ammeyu nad sapitan si ikkayu pelangino nalaing.

¹⁷ Nu wara mangwa si narakkat sikwayu, ammekayu nad mabbalat, nu ammeyu lud kakkapana mabiyaya awana kabalawandaw si ammina tolay. ¹⁸ Akwandonaddino ammina damayuwa akwan takesi nalawarino abbafarulundaw si ammina tolay. ¹⁹ Kakkolak, massiki sanneno makwa sikwayu, ammekayu nad mabbalat, nu ammeyu lud

* **12:16** 12:16 Ino tata kappaya anggamma sapitan: Ammekayu nad massangkatolay, nu ammeyu lud nadadana mangwa sino tarabafuna aripan.

purayan ta i Diosino mangastigu, se aneno nepetura'nga a kunna si,

“Ikkanakino mibalat, ikkana'ngeno mangastigu sino mangwa si narakkat, kunni Afu Dios.”†

20 Antu gafuna, ammekayu nad mabbalat, nu ammeyu lud tuntulannino nepeturakki Dios a kunna si,

“Nu mabisinino kalingam, pakkanannu nad, e nu mauwaw, painumannu nad. Se nu kunnenayino akwannu, maatallanna sino inangwana sikwam e mabboboli.”‡

21 Ammekayu nad paaffut sino narakkatta akwanda sikwayu, nu ammeyu lud mangwa si nalawad takesi affutan-dawino narakkat.

13

Kuruwantammaddino Tolayira A Matturay Sikwatam (Tito 3:1; 1 Ped. 2:13-17)

1 Amminetam, mappeturayetammad sino gubiyernu, se awana kalintiyanda a matturay, nu ammena naggabwat ki Dios. Ammina turayira sito lubag, i Diosino namata'dag sikwara. 2 Ino tolaya makkontara sino matturayira, kon-taranna kappayi Dios, se i Diosino namata'dag sikwara. E antu gafuneno kakastiguwannana. 3 Ino tolaya mangwa si nalawad, ammena mattalaw sino matturayira, udde ino mangwa si narakkat, ira naddino mattalaw. Antu gafuna, nu anggandawa amme mattalaw sino turayira, nalawannaddino akwandaw ta dayawandakayu. 4 Se ino turayira, kunnangke ireno aripanni Dios a mangwa si pallawarantam. Udde nu narakkattino akwandaw, mat-talokayu gakkurug, se aneno kalintiyanda a mangastigu, se ireno nepata'daggi Dios a pangastigunna sino mangwera si narakkat. 5 Kunna mantu, mappeturayetammad sino gubiyernu, bakkanna gafu pelang se anggantama meli'wa sinaya kastiguwi Dios, nu ammena lud gafu se ammutam si antuweno nalawara akwantam.

6 Antu kappayino gafuna a pagantamino buwit, se ino turayirana gubiyernu, masserbiyera ki Dios sino pimutanda sikwatam. 7 Gafu sinay, pagantammad amminino buwittam annino korwana arangngannino gubiyernu. E iyataltamira naddino matturayira se kalintiyanda a meyatal.

Ino Akwantammad Sino Bafuluntamira

8 Nu wara gatuttam, ammetammad bayanna pagan. Udde ino agganggantam sino kasittoletamira, antu nabbelangino kunnangke gatuttama ammena mapagan si makkikiyad. Se

† 12:19 12:19 Deuteronomio 32:35 ‡ 12:20 12:20 Proverbio 25:21-22

nu anggammawino kasittoleyu, akwandawin amminino lintiyi Dios. ⁹ Dandammandawino lintiyira a massapit si, "Ammeka makibulun, ammeke mamapatay, ammeke matatakaw, ammeke umimal sino akwana korwan."* Inayira a lintig andino korwanira, akwantamira ammin nu tuntulantamino sapitannino tata a lintiya kunna si, "Anggammannu naddino kasittolem a kakunneno agganggammu sino baggimungkepay."[†] ¹⁰ Se nu anggammantamino kasittoletam, awaningke narakkat si akwantam sikwara. Antu gafuna, nu anggammantamino kasittoletam, akwantamun amminino lintiyi Dios.

¹¹ Kaangwakayu nad si nalawad se ammyu si ara'niyennino puliyani Kristo. Sin gafunenin nanguruwantam, kunnangke mabayaggepay, udde sitoya, ara'niyengkein. Antu gafuna, ammeyu nad mekunna sino aggakaturuwira, nu ammeyu lud mafat ta maddadangkayu. ¹² Kunnangke lammuk kepay, udde malana matta'luwatino gafi, se ara'niyen si aw, ino anggamma sapitan, ara'niyennino puliyani Kristo. Gafu sinay, ibbattantammaddino narakkatta aggangwa a meannung pelang sino anera si lammuk takesi passiya nalawarino akwantam a antuweno kunnangke armastama makiyubat si narakkat. ¹³ Nalawannaddino aggangwatama meannung sikwatama ana si aw. Ammetammad mabbobok anna melamud sino mangwera si ka'atatal. Ammetammad makibulun anna mangwa si korwana kaddadakkut anna ka'atatal. Ammetammad umimal anna makitutukki. ¹⁴ Ino akwantammad, tuntulantamino aggangwa i Afu Jesu Kristo takesi antuweno kunnangke armasa iyalluntam,[‡] e palanantam takesi ammetam purayannino baggitama mangwa sino narakkatta panggammanino nakantama tolay.

14

Ammetammad Paliwatannino Bafuluntamira A Tangananino Dinandanda

(1 Cor. 8:1-13; 10:23-33)

¹ Kunnayawino sapitanku sikwayu mapeefu sino kakkolattamira a nakafuyino angngurudda. Ayandawira a mebulun sikwayu, udde ammekayu makitukki sikwara nu tangananino annandanda sino annandandaw mapeefu sino meannunga akwantam. ² Ino korwanira sikwayu, am-muran si damatama akkanannino massiki sanna a makkan.

* **13:9** 13:9 Exodo 20:13-15,17; Deuteronomio 5:17-19,21 † **13:9** 13:9 Levitico 19:18 ‡ **13:14** 13:14 Itannu kappay sino Gal. 3:27.

Udde ino korwanira a nakafuy kepayino angngurudda, natampelangino isirara se dandammanda si ammera nad akkanannino korwana makkan. ³ Ino tolaya massira si ammin, ammena nad dandamman si nalawad amma sino massira pelang si natang. E kunna kappay, ino tolaya mas-sira pelang si natang, ammena nad paliwatannino tolaya massira si ammin, se i Dios, anggammannera ammin. ⁴ Antu gafuna, ikka a mappaliwat sino bulunnu, awana kalintiyannuwa mangwa si kunnenoy sino aripanna korwan. Ino pelang Afuneno makaammuwa massapit nu nalawad onnu narakkattino akwanna. E gafu se i Kristoweno Afuna, gakkuruwa mangwa si nalawad, se aneno pannakadamana a manuffun sikwatam.

⁵ Ana kappayino kakkolattamira a dandammanda si napatinyino korwanira a aw amma sino korwan. Udde kunnino korwanira si nakkakarunna ammina awa awana napatig. Kadda tata, natalanggannad sino dandammanna a nalawara akwan mappeafu sitaw. ⁶ Ino tolaya patiyanneno korwana aw, akwanna se antuweno dandammanna si mappaanggam ki Afu Jesus. E kunna kappay, ino tolaya massira si ammin, akkananna se dandammanna si antuweno anggammi Afu Jesus e mappasalamat ki Dios sinaya akkananna. Massiki kappayino tolaya ammena mas-sira si laman, ammayanna se dandammanna si antuweno mappaanggam ki Afu Jesus e passalamatanna kappayino damana a akkanan. ⁷ Se amminetama mangurug, bakkan-netamino makangkwa sino biyaddam, e kunna kappay nu matayetam. ⁸ Se sito kabiyaddam, paanggamman-tammaddi Afu Jesus, e nu matayetam, umangnetamma sikwana. Antu gafuna, aggabiyayetam onnu natayetam, Afutangkepayi Jesus. ⁹ Se natayi Kristo e nangngangoli takesi antuweno Afutam ammina mangurug, massiki ag-gabiyayetangkepay onnu natayetamun. ¹⁰ Antu gafuna, am-metammad paliwatannino kakkolattamira anna balawan-nira gafu sino dandammanda. Se uma'langetamma ammin ki Dios e antuneno mangukum sikwatam ammin. ¹¹ Se kunnino sapiti Dios si,

“Ikkanakino aggabiyaya Dios a Afuyu, e gakkuruwingke yo sapitangku sikwayu. Mamalitunneno ammina tolay sikwak, e sapitandana ammin si ikkanakino gakkuruwingke a Dios.”*

¹² Kunna mantu, kadda tata sikwatam, uma'langnga ki Dios ta sombatanneno inangwanangkepay.

* **14:11** 14:11 Isaias 45:23 Itannu kappay sino Fil. 2:10-11.

*Ammetammad Mangwa Si Palliwatanino Bafuluntamira
(1 Cor. 8:1-13)*

¹³ Gafu se kunnenoyino makwana sikwatam, ammetamun nad makkapaliwaliwat, nu ammetam lud dandammannino akwantam takesi ammetam mangwa si massiki sanna a katappannan onnu katutunggunganino bafuluntamira a mangurug. ¹⁴ Gafu sino nittatangku ki Afu Jesus, am-mukungke si awana makkana madakkut sino angngita i Dios. Udde ino tolaya dandammanna si madakkutino korwanira a makkan, ammena nad akkanan se gakkuruwa madakkut sikwana. ¹⁵ Ikkanetama nangammu si awana ammena dama a akkanan, nu malowino nakammino buluntam gafu sino akkanantam, awana aggangamma ipaitatam sikwana. Palanantam takesi ammetam darallannino angnguruwino buluntam gafu pelang sino makkan, se natayi Kristo gafu sikwana. ¹⁶ Nu narakkattino akwantam sino angngiteno buluntamira, massiki ammutam si nalawad, ibbattantammad takesi awana kabalawanino nalawara angnguruddam. ¹⁷ Se ino napatig sino patturayani Dios, bakkannino akkanantam annino inumantam, nu ammena lurino naggaddangnga aggangwatam annino nasiyanakka nakantam andino aanggamma iya'deno Espirituwi Dios sikwatam. ¹⁸ Nu kunnenoyino akwantam sino passerbiyantam ki Kristo, maanggammi Dios sikwatam anna dayawannino kasittoletamino aggangwatam.

¹⁹ Antu gafuna, iyekwatammaddino damatama mangwa si massiki sanna a mappalawad sino abbafaruluntam anna makkaduduffunetam takesi mattuyaggino angnguruwino kadda tata. ²⁰ Ammetammad darallannino inangwa i Dios sino nakammino bafuluntamira gafu pelang sino makkan. Gakkuruwino sinapikkuwa awana maakkan si madakkut sino angngita i Dios, udde liwattam nu ino akkanantam ino palliwatanino buluntam. ²¹ Antu gafuna, nalawad nu ammetam massira si laman onnu minum si tayug onnu mangwa si massiki sanna, nu antuweno paggabwatanino liwatino buluntama mangurug. ²² Ino kuruwannino kadda tata mappeafu sino damana a akkanan onnu inuman, ammena nad passangelet sino bafulunnera, nu ammena lud nalawad nu ira pelang anni Diosino mangammu. Maanggamingkeno tolaya ammena paliwatannino nakamma gafu sino akwana, se natalanggad si nalawarinay. ²³ Udde ino tolaya maddaladudwa mappeafu sino makkan, liwa'na nu akkananna, se ino inangwana, ammena naggabwat sino kinurungnga a nalawad. Se nu wara daladudwatam si nalawarino gaaakwantam, liwattam nu akwantangkepaya.

15

*Paangammantammaddino Bafuluntamira A Bakkampelangino Baggitam**(Gal. 6:1-5)*

¹ Ikkantetama natuyaggino angngurungnga, attammantammaddino pakkuranganino bafuluntamira a nakafuy kepayino angngurudda. Ammetammabelang dandammanino mappaanggam sikwatam, ² nu ammena lurino mappaanggam sino bafuluntamira ta akwantamino mapalawad sikwara andino mappatuyag sino angngurudda. ³ Se kunnenoyino inangwa i Kristo. Bakkampelangino baggineno dinandamma, nu ammena lud inattammanino narakkatta inangweno tolayira sikwana. Se kunnino sapiti Dios si, "Ino bungutino tolayira sikwam, Dios, itatalira sikwak."* ⁴ Ammina neturak si'in sino sapiti Dios, nepetura'nga takesi matulduwanetam. Se gafu sino sapi'na, mattuyaggino nakantam anna damatama attammanino kadidyattam takesi matalanggaddetam sino innanamantama nalawara iya'dana i Dios sikwatam. ⁵ I Diosino nagabwatannenaya kinatuyangnga nakam anna kinaattam si dyat. Antu naggappayino manuffun sikwayu takesi mittatakayu si nakamma manuntul sino inangwa i Kristo Jesus. ⁶ E nu kunnenoy, mittatakayuwa maddayaw ki Dios a antuweno Dios anna Ama i Jesu Kristo a Afutam.

Damenno Bakkannira A Judyu A Mesapata Maddayaw Ki Dios

⁷ Kunna mantu, ibilandonaddino korwanira a mangu-rug ki Kristo si kakkola'dawira a kakunnenno inangwa i Kristo sikwayu. Se nu antuweno akwandaw, madayawi Dios. ⁸ Ammeyu kalyawan si inangngi Kristo sito lubagga manuffun sino Judyuwera takesi ipaitana si natalakki Dios, se neyakkurungngeno nekariyi Dios sino gagginafurera. ⁹ Bakkampelang inoy, nu ammena lud inang takesi dama kappayino bakkannira a Judyu a maddayaw ki Dios gafu sino alla'nga sikwara. Antuweno anggama sapitannino neturakka sapiti Dios a kunna si, "Ikkami andino bakkannira a Judyu, maddayokami sikwam. Ikantamiyeno addayomi sikwam."† ¹⁰ Ana kappayino neturakka kunna si, "Ikkayuwa bakkanna Judyu, makilanggakkayu sino tolayira i Dios."‡

¹¹ Ino tata kappay, kunna si,

* 15:3 15:3 Salmo 69:9 † 15:9 15:9 2 Samuel 22:50; Salmo 18:49 ‡ 15:10 15:10 Deuteronomio 32:43

“Ikkayuwa bakkanna Judyu, maddayokayu nad ammin ki Afu Dios. Ammingkayuwa tolay, maddayokayu sikwana.”§

¹² Ana kappayino neturakki Isaias a kunna si,

“Ananeno meyanaka gaka i Jesse. Antuneno matturay sino bakkannira a Judyu, e antu kappayino innanamanda a mangisalak sikwara.”*

¹³ I Dios a naggabwatanino innanamantam, a'dandakayu naggappay si nappelalota langgak anna nasiyanakka nakam gafu sino angnguruddaw sikwana takesi matalang-gaddingkeno innanamandaw gafu sino pannakadamenno Espirituna a manuffun sikwayu.

Ino Tarabafuwa Netalakki Dios Ki Pablo

¹⁴ Kakkolakku, ammukun si nalawarino aggangwayu. Ammuk kappay si odduwennino ammuyu mappeafu sino angnguruddam, e damayunna makkatutuldu. ¹⁵ Udde masiki kunnenoy, naturiraka niturak sino korwana sinapikku sikwayu sito turakku takesi ammeyu kalyawan. Naturiraka nassapit si kunnenoy gafu sino kalintiyangkuwa apostola neya'da i Dios gafu sino alla'nga. ¹⁶ Pinilinaka masserbi ki Kristo Jesus a manuffun sino bakkannira a Judyu sino pibanyangku sikwara sino nalawara damag. Kunnangke padiyaka mangiwa'lat sikwara ki Dios. E maanggammi Dios a mappa sikwara se nadosanira gafu sino Espirituna a ana sikwara. ¹⁷ Gafu sino nittatangku ki Kristo Jesus, damaka isangelet inaya nasserbiyangku ki Dios. ¹⁸ Udde awana korwan si sapitangku nu bakkampelangino inangwa i Kristo Jesus a nusar sikwaka nanuldu sino bakkannira a Judyu takesi manguruwira ki Dios. Ino nanguruwanda, gafu sino netulduk sikwara annino inangwaka initara. ¹⁹ Gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios, odduweno kakka'bawa inangwaka nangipaita sino kakuruwanneno netulduk. Nangiyafu sey Jerusalem makkiyad sey Ilirico, awana sina'lifangku si ammek sinulduwan sino nalawara damag mappeafu ki Kristo. ²⁰ Se ino ana sikwak, anggangkuwa umang manuldu sino nalawara damag sino lulubbuna ammera kepay diningngaggino mappeafu ki Kristo. Ammek anggamma umang sino lubbuna nanulduwanino korwanira ta itupakkuweno netuldura. ²¹ Ino anggangkuwa akwan, tuntulangkuweno nepeturakki Dios a kunna si,

“Ino tolayira a ammera kepay naningngag mappeafu sikwana, dingngaggandana. Massiki ammera kepay natulduwan, maawatandana.”†

Ino Gakkaddi Pablo A Umang Sey Roma
(1 Cor. 16:1-7; 2 Cor. 8:16-9:5)

²² Gafu sino nanulduwangku si palulubbun, namipidyaka natalantana umang sikwayu. ²³ Udde sitoya, nabalinnino tarabafuk sino korwana lulubbun, e gafu se nabayinna aggadandammaka umang sitan, ²⁴ innanamangku si damakunna umang sitan. Anggangkuwa umang sey Espanya e massippala'nga sitan. Nanu masinduwaka makianap sikwayu, damayuwa manuffun sikwaka umang sey Espanya. ²⁵ Udde sito ingkein, umangngak abbu sey Jerusalem a miyang si duffun sino tolayira i Dios sinay. ²⁶ Se dinandammino manguruwira sito probinsiya a Macedonia anna Acaya a mampat si iduffunda sino manguruwira sey Jerusalem a mawag si duffun. ²⁷ Maanggammira a manuffun se meannung si antuweno akwanda, se kunnangke aneno gatu'da sino Judyuwera a mangurug ki Kristo. Se gafu sikwara, diningngaggino bakkanna Judyuweno sapiti Dios mappeafu sino kesalakan. E antu gafuna, nalawad nu manga'dera sino awannino Judyuwera. ²⁸ Nanu meya'dakun sino Judyuwera sey Jerusalem duffuna iyangku, kase'nga maggikkata umang sey Espanya e massippala'nga sikwayu. ²⁹ E amruk si nanu umangngak sitan, dokallingkeneno duffuni Kristo sikwatam amin gafu sino pakkaititantam.

³⁰ Kakkolakku, aneno arangnganku sikwayu. Gafu sino nittatantam si nakam ki Afu Jesu Kristo anna gafu sino agganggantam si kadda tata a neya'deno Espirituwi Dios sikwatam, ikiggimallakku si duffunandak si kararag ki Dios. ³¹ Ikararaddaw si ammerak ansanino ammera mangurug sino lubbunna Judyu. Arangngandokappay si maanggammeno tolayira i Dios sey Jerusalem a mappa sino duffuna inampattino bakkannira a Judyu a iyangku sikwara. ³² Se nu kunnenoy, e antuweno urayi Dios, maanggammakungke a umang sitan, e mallawarino nakangku gafu sino pakkaititantam. ³³ Mebumbulun nad sikwatami Dios a antuweno manga'da si nasiyanakka nakantam. Amen.

16

Ino Nabbebutani Pablo Mapeafu Sikwara Sey Roma

¹ Aneno bafaya kolattama manguruwa umangnga sitan. I Febe ino anganna, e antuweno manuffun sino

† 15:21 15:21 Isaias 52:15

manguruwira sey Cencrea. ² Nanu gumamwang sitan, lawarandopena a pagamwangan, se nanguruggappay ki Afu Jesus, e antuweno meannunga akwanino tolaira i Dios. Nu wara awanna, duffunandonad se odduweno dinuffunanna. Massiki ikkanak, dinuffunannak kappay.

³ Ibebu'daw sikwara Priscila anni Akila nu manantawira. Ireo bulungkuwa masserbi ki Kristo Jesus. ⁴ Gafu sino nanuffunanda sikwak, nepustareno biyadda. Antu gafuna, dokallingkeno pasalamakku sikwara. E bakkan-nappelang, nu ammena lud amminino manguruwira a bakkanna Judyu, mappasalamatira kappay sikwara. ⁵ Sapitandokappay sino manguruwira a makkakarampat sino balera si aggadandammanguwera.

Ibebu'dokappay ki Epeneto a nadikkatta bulungku nu manantopay. Antuweno palunguwa nangurug ki Kristo sey probinsiya a Asia. ⁶ Ibebu'dokappay nu manantawi Maria a nappelalotino nepanuffunna sikwayu. ⁷ Bebutandokappay sikwara Andronico anni Junia nu manantawira. Ireo kasiJudyuka bulungkuwa nabalud gafu sino angngurummi. Naddinnamira a apostol e nauntera a nangurug ki Kristo amma sikwak.

⁸ Bebutandokappay ki Ampliato nu manantaw. Antuweno iddukanguwa bulungku gafu sino angngurummi ki Kristo. ⁹ Massiki payi Urbano a bulungkuwa masserbi ki Kristo, anni Estakis a iddukangu kappay, ibebu'daw nu manantawira. ¹⁰ Bebutandokappay ki Apeles nu manantaw. Inammuyu ammin si natalakka masserbi ki Kristo. Massiki ino kataabbalayani Aristobulo, ibebu'daw nu manantawira pay. ¹¹ I Herodion kappaya kasiJudyuk andino korwanira a mangurug sino kataabbalayani Narciso, bebutandawira kappay nu manantawira.

¹² Bebutandokappay nu manantora Trifena anni Trifosa. Masserbiyera kappay ki Afu Jesus. I Persida kappaya iddukan amminino manguruwira sitan, ibebu'daw nu manantaw. Oddu kappepayino tarabafuna a masserbi ki Afu Jesus. ¹³ Bebutandokappay nu manantora Rufo annino inana. Natuyaggino angnguruwi Rufo ki Afu Jesus e ino inana, nannakammingke sikwaka kunnangke inak kappay. ¹⁴ Da Asincrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas andino ammina bafulundera a mangurug ki Kristo, bebutandokappay nu manantawira. ¹⁵ Massiki pera Filologo anni Julia, i Nereo annino kola'nga a bafay, i Olimpasi andino ammina bafulundera a tolaira i Dios, bebutandaw nu manantawira.

¹⁶ Ikkayu ammin sitan, kadda maddadarambalkayu, ipaitayu si makkaaanggangkayu. Ino manguruwira sino lulubbun sitaw, bebutanda pay nu manantokayu.

Ino Uddiya Tuni Pablo Sito Tura'nga

¹⁷ Kakkolakku, makiggimallakkak sikwayu ta palanan-dawino tolayira a manggamma mappakakaraway sikwayu. Angganda a darallannino angnguruddaw gafu sino tanganana ituldura sikwayu. Aroyuwandawira. ¹⁸ Se ino tolayira a kunnenoy, bakkanni Kristo a Afutamino passer-biyanda, nu bakkampelango baggira. Gafu sino sapitanda a nalawara dingngaggan annino passandayawanda sino tolayira, mabalabaliyanino tolayira a abfafawino nakanda. ¹⁹ Ammuk si naddinnamino angnguruddaw ki Kristo si palulubbun, antuweno maanggamakungke sikwayu. Udde anggangku si madadaggananino laindawa mangwa si nalawad takesi ammeyun ammuwa mangwa si narakkat. ²⁰ I Dios a manga'da si nasiyanakka nakam, ammena mabayag e pangaffutandakayu ki Satanas a kunnangke pappi'nakkandaw. Allakkandakayu nad ammini Jesu a Afutam.

²¹ I Timoteo a bulungkuwa masserbi ki Kristo, bebutanna nu manantokayu sitan. Massiki ino kasiJudyukira a da Lucio, Jason, anni Sosipatro, bebutandakayu kappay.

²² Ikkanak kappayi Tercio a nepanurakki Pablo sitaw, ibebukku pay nu manantokayu se buluntakayuwa mangu-rug ki Afu Jesu.

²³ Bebutannakayu kappayi Gayo. Antuweno makwan balay sino pagyanangku e ino baleneno pakkakarampatanino manguruwira ki Kristo sitaw. I Erasto a tisorero sitawa lubbun, bebutannakayu, e i Cuarto kappaya kolat-tam, bebutannakayu kappay.

²⁴ Allakkandakayu nad ammini Jesu Kristo a Afutam. Amen.*

Dayawantammaddi Dios

²⁵ Dandayawantammaddi Dios. Antu pelangino makadama a mappatuyag sino angnguruddaw takesi meannungino akwandaw sino nalawara damaga ibanyaggu mappeafu ki Jesu Kristo. Inaya nalawara damag, amme nepakaammuwi Dios sino tolayira si'in, udde sito ingkein, nepakaammuna si ammina tolay. ²⁶ Ino nepetura'nga sino gumalabbunna si'in, nepakaammurenaya nalawara damag. E i Dios a aggabiyag si makkikiyad, sinapi'na si mebanyanggad si ammina lulubbun takesi dingngaggan ammina tolay e kuruwanda.

²⁷ I Dios pelangino nalaing si ammin. Dandayawantamad si makkikiyad gafu ki Jesu Kristo. Amen.

* **16:24** 16:24 Iyawa bersikulu, awan sino kaodduwana manuskritu sino dami'na Griego.

Ino Palunguwa Turakki Pablo Sino Corintowera

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a piniliyi Kristo Jesus si apostolna gafu se antuweno urayi Dios. Ino bulungku sitaw i Sostenes a kolattama nangurug. ² Antuyawino tura'mi sikwayuwa makkakarampat sitan Corinto a maddayaw ki Dios. Pinilirakayuwa nabbali si nadosana tolena gafu sino nittatandaw ki Kristo Jesus. E bakkanna ikkayu pelangino pinilina a nabbali si tolena, nu ammena lud ammina tolai si palulubbuna maddayaw ki Afu Jesu Kristo, se antuweno Afutam ammin. ³ Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo, e passiyannakkanda naddino nakandaw.

Ino Nappasalamatani Pablo Gafu Sino Nalawara Neya'da I Dios Sino Corintowera

⁴ Kanayunaka mappasalamat ki Dios gafu sino dokalla duffunna sikwayu gafu sino nittatandaw ki Kristo Jesus. ⁵ Se gafu sino nittatandaw sikwana, odduweno neduffuni Dios sikwayu. Gafu sinaya duffunna, naawatandawingke ino kakuruwana tuldu anna nalaingkayunna mituldu sinay. ⁶ Antuweno mangipaita si gakkuruwa kinuruddawino netuldumi sikwayu mappeafu ki Kristo. ⁷ Gafu sinay, awaningke pakkurangandaw sino naddadaruma a pannakadama a iya'da i Dios kiyad sino pattaronandaw sino puliyani Jesu Kristo a Afutam. ⁸ Imutandakayu takesi mattuyaggino angguruddaw makkiyad sino uddina aw, takesi awaningke kabalawandaw onnu pakkurangandaw naso puliyani Afu Jesu Kristo a mangukum. ⁹ Se matalakki Dios a namili sikwayu takesi mesapakkayu sino Abbingnga a i Jesu Kristo a Afutam.

Ino Netuni Pablo Mappeafu Sino Nattatarukkiyanda Sey Corinto

¹⁰ Ikkayuwa kakkolak, gafu ki Jesu Kristo a Afutam, mappekakallakkak sikwayu ta pittatandawino nakandaw, e ammekayu maggagaradwa. Mittatakayu nad si nakam anna gakkad. ¹¹ Kunnenoyino sinapikku sikwayuwa kakkolakku, se aneno kataabbalayanira i Cloe a nipadamag sikwak si mattatarukkikayu sitan. ¹² Ino diningngaggu, naddadarumeno ita'daddaw, se kungkanuweno korwanira si, "I Pablowno tuntulammi." E ino korwanira pay, kunda

si, "I Apolosino tuntulammi." E ino korwanira kappay, kunda si, "I Pedroweno tuntulammi," e kungkappayino korwanira si, "I Kristoweno tuntulammi." ¹³ Ma, nag-gagaradwa kaddi Kristo ta naddadarumeno tuntulandaw? Ma, ikkanak kaddino natay sino krusa nappaga sino liwa'daw? Nabawtisarangkayu kad takesi mesapakkayu sikwak a bakkan ki Kristo? ¹⁴ Maanggammak, se da Crispo anni Gayo pelangino binawtisaranku sitan. ¹⁵ Awana korwan si binawtisaranku sikwayu, antuweno awana massiki tata sikwayuwa makasapit si binawtisarantakayu ta mesapakkayu sikwak. ¹⁶ Ay, on karud, binawtisaranku kappera Estefanas a taabbalay. Awaninna korwan si madandangkuwa binawtisaranku sikwayu. ¹⁷ Se ammerak dinunduni Kristo a mamawtisar, nu ammerak lud dinunduna umang mangipakaammu sino nalawara damag mappeafu sikwana. Sino nangwangku sinay, ammek nusar si naartiya sapita mangipaita sino kinalaingku, tantaro nu maariyeno pannakadameno tuldu mappeafu sino natayani Kristo sino krus.

I Kristoweno Kaitanino Pannakadama I Dios Annino Kinalaingnga

¹⁸ Ino tolaya ammera mangurug e makastiguwerana, aridda si awana serbineno tuldu mappeafu sino natayani Kristo sino krus. Udde ikkanetama mesalak gafu sino nanguruwantam, ammutam si inaya tulduweno kaitanneno pannakadama i Dios. ¹⁹ Antuweno anggama sapitannino nepeturakki Dios a kunna si,

"Affutangkuweno kinalaingino nalaingira a tolay andino naadalira, e ipaitak si awana serbineno kinalainda."*

²⁰ Nu kunnenoy, wara kad serbineno kinalaingino nalain-gira a tolay andino mamnesturuwerana lintig andino gumasassapitira sito lubag? Se nepaita i Dios si awana serbineno kinalainda a naggabwat sito lubag. ²¹ Se gafu sino kinalaingi Dios, dinandamma si amme dama a ammuwanino tolayira gafu sino kinalainda, se ino anggama, mesalakanira gafu sino panguruwanda sino ibanyammi mappeafu ki Kristo a nganannino ammera mangurug si awana serbina. ²² Ino Judyuwera, sapitanda si awana serbina, se ammera mangurug nu awana itanda si kakka'bawa panguruwanda. E ino Griegowera, ammera ku-ruwannino massiki sanna a ammena mekunna sino kunda a kinalaing. ²³ Udde massiki nu kunnenoy, ibanyammi kepayi Kristo a nelansa sino krus. Kababanningkeno Judyuwera a dingngaggan, e dandammannino bakkannira

* 1:19 1:19 Isaias 29:14

a Judyu si awana serbina. ²⁴ Udde ammina piniliyi Dios a mangurug, Judyu onnu bakkanna Judyu, ammura si ino natayani Jesu Kristo sino krus ino kaitanino pannakadama i Dios annino kinalaingnga. ²⁵ Se ino inangwa i Dios a kunnino tolayira si awana serbina, ipaitana si dokallino kinalaingnga amma sino ammina kinalaingnga tolay. E inaya dinandanda a kinakafuyna, natuyag amma sino ammina pannakadamara.

²⁶ Kakkolak, ammeyu nad kalyawanino akkakokwayu sin namiliyani Dios sikwayuwa mangurug. Bisangkayu ke a naadal sino angngitana tolay. Bisangkayuke kappaya nasaaran onnu abbingnga ba'ngang. ²⁷ Se piniliyi Diosino awana serbina sino angngitana tolay takesi atallanneno massapit si nalaingira. Pinilina kappayino nakafuyira sino angngitana tolay takesi atallanneno massapit si aneno pannakadamara. ²⁸ Pinilina kappayino kakallakkira a babalawannino tolayira, takesi ipaitana si ino patiyanda sito lubag, awana serbina sikwana. ²⁹ Kunnenayino inangwana takesi awaningke a tolaya makadama a maddayaw sino baggingkepaya sino a'langi Dios.

³⁰ Udde i Diosino nisapat sikwatam ki Kristo Jesus, e nepabbalina si antuweno paggabwatanino kinalaintam. Gafu ki Kristo, mebilangetam si naggaddang ki Dios, nabaliyetam si nadosana tolona, e nawayanetam sino kinariipantam si liwat. ³¹ Antu gafuna, tuntulantammaddino nepeturakki Dios a kunna si,
 "Nu wara manggamma massangelet, isangele'na naddino inangwa i Afu Jesus."[†]

2

Ino Damag Mapeafu Ki Kristo, Antuweno Kapatayan

¹ Ikkayuwa kakkolak, wasin inangngangu sitana mibanyag sino ipakaammuwi Dios mapeafu ki Kristo, ammek nusar si naunagga sapit onnu kinalaingnga tolay. ² Se dinandangku si pittatangkuweno tulduk sikwayu mapeafu ki Jesu Kristo, kumara sino natayanna sino krus. ³ Sin naganangku sitan, nakafuyak anna mayya'yakkak gafu sino talok, tantaro nu ammek dama a akwanino nepakwa i Dios sikwak. ⁴ Sin sinulduwantakayu, ammek kappay nusar si makaawisa sapita mangipaita sino kinalaingku, nu ammena lurino pannakadameno Espirituwi Dios ino nipakurug si gakkuruwino netulduk. ⁵ Kunnenayino inangwak takesi ammeyu talakkannino

[†] 1:31 1:31 Jeremias 9:24

kinalaingnga tolay, nu ammena lurino pannakadama i Dios.

Ino Gakkuruwa Kinalaingna Maggabwat Ki Dios

⁶ Massiki nu kunnenoy, aneno naunagga ituldumi sino tolayira a natuyaggino angngurudda, udde ammena mekunna sino kinalaingnga tolay sito lubag. Ammena kappay mekunna sino kinalaingino matturayira, se maawaneno kinalaing anna turera. ⁷ Inaya kinalaingna ituldumi, antuweno naunagga dinandammi Dios mappeafu sino kesapatantam sino kedayawanna. Massiki ammena nepakaammu makkiyad sito ingkein, dinandamma sin ammena kepay nakwa yo lubag. ⁸ Amminino turayira sito lubag, ammerangke naawatan inoya kinalaingi Dios, se nu naawatanda nad, ammera nad nepakrusino madandayawa Afutam. ⁹ Ino sapitammiyeno keyakkuruwanino nepeturakki Dios si'ina kunna si,

“Ino ammena kepay naita onnu nadingngangnga tolaya ammera madandam, antuweno nedadani Dios a iya'da sino manggammira sikwana.”*

¹⁰ Inoyira a amme nepakaammuwi Dios si'in, nepakaammuna sikwatam sito ingkein gafu sino Espirituna. Se awana ammena inammu, massiki ino naunaggira a dinandammi Dios. ¹¹ Ino kakunnana, awana nakaammu sino nakamma tolay nu ammena ituldu, se antu pelangino nakaammu sino nakamma. Kakunnana kappay ki Dios, awana nakaammu sino nakamma nu bakkampelangino Espirituna. ¹² Udde ikkanetama mangurug, dinunduni Diosino Espirituna a magyan sikwatam. Ammena nekunneno annandantam sino tolayira sito lubag, se maggabwat sino Espirituna a dinundunna, e damatama maammuwanino nalawara iya'da i Dios sikwatam.

¹³ Gafu sinay, amminino ituldumi, ammena naggabwat sino kinalaingnga tolay anna nakanda, nu ammena lurino Espirituwi Diosino naggabwatanna. E lawarammi kappaya mituldu sino mappeafu ki Dios sino tolayira a naa'dan sino Espirituna.† ¹⁴ Udde ino tolayira a awanino Espirituwi Dios sikwara, ammera kuruwannino maggabwat sino Espiritu, se awana serbina sikwara, e ammera kappay dama a maawatan, se maawatampelang gafu sino duffunino Espirituwi Dios. ¹⁵ Udde ino tolaya naa'dan sino Espirituwi Dios, melasinneno kinalawad anna kinarakkat si amamin. Udde ino tolaya awanino Espirituwi Dios sikwana,

* **2:9** 2:9 Isaias 64:4 † **2:13** 2:13 Ino tata kappaya anggama sapitanna yaw: Gafu sinay, sino panulduwammi mappeafu ki Dios, ammeme usarannino sapita naggabwat sino kinalaingnga tolay, nu ammena lurino sapita itulduweno Espirituwi Dios sikwami.

ammenangke maawatanino ana sino nakammino tolaya mangurug. ¹⁶ Se kakunnaneno nepeturakki Dios a kunna si,

“Wara kad makaammu sino nakammi Dios onnu makatuldu sikwana?”[‡]

Awan, udde ikkanetama mangurug, ammutamino nakammi Kristo, se aneno Espirituna sikwatam.

3

Ino Nangammuwani Pablo Si Ammena Kepay Natuyagino Angngurudda

¹ Udde ikkayuwa kakkolak, sin naganangku sikwayu, ammetakayu dama a sinulduwan a kakunnenno annulduk sino tolayira a natuyagginino angngurudda, nu ammetakayu lud nebilang si kunnangke kalu'bit sino angnguruddaw, se inangwayu kepayino panggammanino baggiyungkepay. ² Antu gafuna a awana naunag si netulduk sikwayu, se kundawingke kalu'bita massusu kepay e ammena makattamma mangnan. Massiki sito ingkein, ammekayu kepay makaawat sino naunagga tuldu, ³ se tuntulandokepayino panggammanino baggiyungkepay. Sapitangku yaw se mattatarukki anna makkaimaimalkayu kepay. Inaya akwandaw, ipaitara si nekunna kepayino nakam anna aggangwayu sino ammera mangurug. ⁴ Nu sapitannino korwanira sikwayu si ikkanakino tuntulanda, e sapitangkappayino korwanira si i Apolosino nalawara tuntulan, ammena kad nekunnenno aggangwayu sino akwanino ammera mangurug?

Ino Maawatanda Nad Mapeafu Sino Asserbiyeno Apostolira

⁵ Inyakamingke ma'lud anni Apolos a pattatarukkiyandaw? Aripandakami pelangi Dios a inusarna a nanuldu sikwayu takesi manguruggayu. Inangwami pelangino netala'nga sikwami. ⁶ Kunnangke ikkanakino nammula si bukal e i Apolosino nabbangufung, udde i Diosino nappatufu. Se ikkanakino palunguwa nanuldu sino sapiti Dios sikwayu e dinadagganani Apolos, udde i Diosino namadokal sino angnguruddaw. ⁷ Bakkanna napatiyino nammula annino nabbangufung, nu bakkan luri Dios, se antuweno nappatufu. ⁸ Nakkunnenno gakkaddino nammula annino nabbangufung, udde malabutanirana a meannung sino inangweno kadda tata. ⁹ Ikkamiya manuldu, mabbarulungkamiya masserbi ki Dios. E ikkayuwa tulduwammi, kunnangke ikkayuweno uma i Dios.

[‡] **2:16** 2:16 Isaias 40:13 Itannu kappay sino Rom. 11:34.

Ino tata kappaya amparingnga, kunnangke ikkayuweno balayi Dios a pepata'dangnga sikwami. ¹⁰ Gafu sino panakadama a neya'da i Dios sikwak, kunnangke nalaingaka mamata'dag si balay. Ikkanakino niyekwa sino fundasiyon-neno balay, e ino korwanireno nitupak sino neyafuk. Udde kadda tata, annaranna nad takesi nalawarino panupa'nga. ¹¹ Se ammenan mapataliyanino fundasiyona nepata'daggi Dios a i Jesu Kristo. ¹² Udde ino manulduwera a kunnangke mitupakkira sino balay, naddadarumeno usaranda. Ino korwanira, nalawarino usaranda a kunnangke bulawan anna gumbang anna nangina a batu. Udde ino korwanira, ammena napaddattino usaranda a kunnangke kayu anna akun anna dami. ¹³ Udde nanu mada'ngeno awa pangukumani Kristo si ammin, maitaneno kinapatingngeno inangwana kadda tata a nanuldu. Se inona makwa, kunnangke masikkulan amminino nepata'dadda takesi maita nu sanneno mabattang. ¹⁴ Ino tolaya ammena masikkulanino nepata'dangnga sino fundasiyon, ananeno labu'na ki Dios. ¹⁵ Udde ino tolaya masikkulanneno inangwana, awana labu'na ki Dios. Mesalak kappay, udde kunnangke ino tolaya nakali'wa sino nasikkulana balay a ino pelang baggineno neyanona.

¹⁶ Ma, ammeyu kad ammu si ikkayuweno kunnangke balayi Dios e magyanino Espirituna sikwayu? ¹⁷ Antu gafuna, nu wara manaral sinaya balayi Dios a manuldu si siri, darallannira kappayi Dios, se nadosanino balena. E awana korwan si balena, nu bakkangkayuwa mangurug.

¹⁸ Ammeyu nad balabaliyanino baggiyungkepay. Nu wara sikwayuwa mibilang sino baggina si nalainga mekunna pelang sino kinalaingino ammera mangurug, antuweno nabaliyan. Maawangngad si talekkurannenaya kinalaingnga takesi mabbali si nalaing sino gakkuruwa kinalaingna maggabwat ki Dios, massiki balawannino tolayira. ¹⁹ Se ino kinalaingna patiyannino ammera mangurug, awana serbina ki Dios. Se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Ino innanamanino tolayira a kinalainda, antuweno pangaffuti Dios sikwara."* ²⁰ E ana kappayino neturakka kunna si, "Ammuwi Dios si awana serbineno dandammannino nalaingira a tolai sito lubag."† ²¹ Kunnantu, awan nadda massangelet mappeafu sino kinalaingngeno tolaya tuntulanna, se akwayuwera ammin.‡ ²² Awana amme neya'da i Dios si manuffun sikwayu, se neya'darakami anni Apolos anni Pedro. Massiki ammuna ayaw sito lubag, kunna payino

* 3:19 3:19 Job 5:13 † 3:20 3:20 Salmo 94:11 ‡ 3:21 3:21 Itannu kappay sino Rom. 8:17, 32.

biyaddaw, ino katayandaw, ino makwa sito ingkein, annino makwa so maddagguna aw, neya'dera ammini Dios si pallawarandaw. ²³ Akwayuwera ammin se akwarakayuwi Kristo, e i Kristo, akwa i Dios.

4

Ino Nalawara Aggangweno Apostolira I Kristo

¹ Antu gafuna, ibilandakami nadda apostol si aripanni Kristo a nitalakkani Dios sino tarabafuwa mituldu sino kakuruwana ammena nepakaammu si'in. ² Ammuyu si ino tolaya aneno tarabafuwa netalak sikwana, maawag si akwanneno nepakweno afuna. ³ Ammek pabburuburungino sapitandaw onnu ino sapitannino korwanira mappeafu sino tarabafuk, se i Kristoweno Afuk. E massiki ikkanak, ammek dama a sapitan nu nalawad onnu narakkattino akwangku. ⁴ Awana ammu si inangwaka narakkat sito tarabafuk, udde bakkan inayino mamakurug si awana liwakku. I Afu Jesus pelangino nakaammu, se antuweno mangukum sikwak. ⁵ Kunnantu, ammeyu nad untanana ukumannino kasittoleyu, nu ammeyu lud taronanino atto'na awa puliyani Afu Jesus takesi antuweno mangukum. Ipakaammunaneno ammina neimad sino nakammino tolayira, massiki ino gakkuruwa gakkadda a ammena kepay maimunuwan.* Antuneno panayawani Dios sino kadda tolaya meannung sino inangwana.

⁶ Kakkolak, sinapikku ammin inay sikwayu mappeafu sikwami anni Apolos takesi matulduwangkayu. Se anggangku si sumuntulkayu sikwami takesi ammeyu kontaranino neturakka sapiti Dios a kunna si ammekayu nad mamaduma si tolay. Ammeyu nad passangeletino tata a manuldu sikwayu a balawandawino tata. ⁷ Ariddaw nakuy si nedumakayungke sino korwanira a mangurug. E ino kinalaindaw, ariddaw si naggabwat sikwayu a amme neya'da i Dios. Se nu ammuyu si i Diosino nanga'da sikwayu, ammeyu nad passangelet a kunnangke ikkayuweno naggabwatanna.

⁸ Dandammandonakuy si awaninna kuranggeno ammuyu mappeafu ki Dios, e anen sikwayuweno ammina pannakadama a iya'dana. Ariddaw si nabbalikayun si ari sino patturayani Dios, udde sikwamiya apostol, awangkepay. Nalawad nu gakkuruwa arikayu, takesi makiturekami penad sikwayu. ⁹ Se ino annandangku, kunnangke ikkamiya apostolino nepabbaliyi Dios si kaabafawana tolay a kakunneno balurira a nasentensiyana matay sino a'langino tolayira, e buyan ammina tolay andino

* 4:5 4:5 Itannu kappay sino Rom. 2:16.

ammuna anghel. ¹⁰ Gafu sino nasserbiyammi ki Kristo, kunda si abulkami, udde ikkayu, kundaw si nalaingkeyu gafu sino nesapatandaw sikwana. Ikkami, nakafuykami, udde ikkayu, talakkandawino pannakadamayu. Dayawan-dakayuweno tolayira, udde balawandakami. ¹¹ Makkiyad sito ingkein, mabisingkami, mauwokami, anna makkurangkami si barawasi. Awana fustu si pagyanammi, e odduweno mappadyat sikwami. ¹² Lappattammiya mat-tarabafu takesi wara ikatolemi. Nu wara narakkat si sapitannino tolayira sikwami, ammemi pelang tabban, nu ammemi lud ikararanira ki Dios takesi duffunanner. Nu ilopalope'dakami, attammammi pelang. ¹³ Nu pakarakkat-tandakami, makitatabbagami si nalawad. Udde kiyad sito ingkein, ibilandakami kepayino tolayira si kararakkattan a kunnangke amaka metakkubbelang.

¹⁴ Ammek neturak inay ta kaatallandaw, nu ammek lud neturak ta matulduwangkeyu, se iiddukantakayuwa kunnangke abbingku. ¹⁵ Se massiki parifurifuwera a mimut sino angnguruddaw ki Kristo, ikkanappelangino pannakaamayu. Se sin nanulduwangku sikwayu sino nalawara damag, nabbaliyak si amayu gafu sino nangu-ruwandaw ki Kristo Jesus. ¹⁶ E gafu se ikkanakino amayu, mappekakallakkak si ikkanakino tuntulandaw. ¹⁷ Gafu se anggangku si tuntulandak, dinundungkuwi Timoteo a umang sitan. Antuweno ibilangku si iiddukanguwa abbing gafu sino angngurungnga ki Afu Jesus, e matalak kappaya masserbi sikwana. Ipadandamma sikwayuweno aggangwak gafu sino angnguruggu ki Kristo Jesus a kunna kappayino itulduk sino amminira a mangurug si palulub-buna umangngangu.

¹⁸ Aneno korwanira sikwayuwa iyantoreno baggirangke-pay se aridda si ammekun muli sitan. ¹⁹ Udde ammena mabayag e umangngak sitan, nu antuweno panggammani Dios, kase'nga itan nu wara pannakadameno tolayira a miyantaw sino baggira, onnu bifidda pelangino makas-apasapit. ²⁰ Se nu gakkuruwa matturayi Dios sikwatam, bakkanna bifiddam pelangino massapit, nu ammena lud maiteno pannakadamana sikwatam. ²¹ Sanneno anggan-daw? Nu ammeyu talekkuranino narakkatta akwandaw, umangngak sitana maniwa'wat sikwayu. Udde nu nalawarino akwandaw, ipaita'ngeno agganggangku anna kinanakangu sikwayu.

5

¹ Aneno diningngagguwa nakwa sitana kaddadakkut-
ingke. Ino diningngaggu, ana kanuweno tata sikwayuwa
inatawaneno ataweno amana a nanoman sikwana. Mas-
siki ino ammera mangurug ki Dios, ammera mangwa
si kunnayan. ² Udde massiki kunnenoyino nakwa, pas-
sangele'dokepayino kinalawaddaw. Maatallangkayu nad
gafu sino inangweno bulundaw e paanawandonad takesi
ammenan mebulun sikwayu. ³ Se massiki awanak sitan,
aggadandammantakayu kepay, e gafu sino kalintiyangkuwa
neya'da i Afu Jesus, dinandangkuweno akwandonadda
mangastigu sitana tolay, se kunnangke anak sikwayu.
⁴ Kunnayawino akwandonad. Makkakarampakkayuwa
kunnangke anak sitan, e gafu sino pannakadama i Afu
Jesus a magyangkappena sikwayu, ⁵ iya'dayuna yana lalaki
ki Satan^{*} takesi padyatanneno baggina e bobolinnaneno
inangwana takesi mesalakan naso awa puliyani Afu Jesus.

⁶ Narakkattingke ino piyantawandaw sino baggiyu. Inam-
muyu keneno sapita kunna si, "Nu medaggeno bisangnga
lebadura sino maakkan, malana malamitan ammin." Antu
kappayino makwana sikwayu, nu ammeyu paanawan inaya
narakkatta tolay. ⁷ Ibbattandonaddino dadana aggang-
wayuwa narakkat a meyamparig si lebadura, takesi awan-
ingke narakkat sikwayu. Nu antuweno akwandaw, mekun-
nakayu sino bawuwa tinapaya awana lebadurana. Ammuk
si kakunnayun inay gafu sino nanguruwandaw ki Kristo.
Se i Kristo, meyamparig si ubbunna karnerowa mewa'lat
sino fiyestana La'wutan, e natayin takesi mawayane-
tam sino liwattam.† ⁸ Kanayuntammadda dandamman-
nino natayani Kristo. Talekkurantammaddino ammina
narakkatta aggangwa a meyamparig si dadana tinapaya
aneno lebadurana. Pataliyantammad sino bawuwa tina-
paya awana lebadurana a ino anggamma sapitan, kuruwan-
tamino gakkuruwa tuldu anna akwantamino fustuwa awan
tanakwan sino nakantam.

⁹ Ino sinapikku sikwayu sino turakku si'in,‡ ammekayu
nad mebulun sino tolayira a millalaki anna mimbafay.
¹⁰ Udde ammek anggamma sapitan si ammekayu mebulun
sino ammera manguruwa mangwa si kunnayan onnu ino

* **5:5** 5:5 Ino anggamma sapitannino keya'danino tolay ki Satan^s, ariyanda
sino grupura. Itannu kappay sino 1 Tim. 1:19-20 mapeafu sikwara Himeneo
anni Alejandro a neyalawakkappay ki Satan^s. † **5:7** 5:7 Ino gagangena Judyu
sino fiyesta a minggan si La'wutan, maawag si itakkudda ammina lebadura a
ana sino balera, kasera mamarti si karnero sino kadarama'na. Antu gafuna,
nu napartiyennino karnero, narakkat nu wara nabuna si lebadura. ‡ **5:9**
5:9 Agyanino neturakki Pablo sino manguruwira sey Corinto a naunta sito
turak, udde ammena mebilang si palunguwa tura'nga sikwara, se ammetam
ammuweno bagga'na.

naingapira onnu ino mattakawira onnu ino maddayawira si sinandios. Se nu anggandawa aroyuwanira ammin, anawandonad yo lubag. ¹¹ Ino angganku sapitan, nu wara tolaya massapit si kola'daw si anngurug, gampade mangwa si narakkat a kunnangeke makidurug si bakkanna atawana onnu naingap, maddayaw si sinandios, minabobok, minapparatu si sapit, onnu gumatakaw, ammekayu nad mebumbulun sikwana. Nu wara massapit si mangu-rug e kunnenoyino akwana, massiki makikkan sikwana, ammayandaw.

¹²⁻¹³ Awana kalintiyantama mangukum sino tolayira a ammera kepay mangurug, se i Diosino makaammu sikwara. Udde ikkanetama mangurug, aneno kalintiyantama mangukum anna mama'gang sino bafuluntamira a mangurug, se aneno neturak sino sapiti Dios a kunna si, "Paanawandonad sikwayuweno mangwa si narakkat takesi ammenan mebumbulun sikwayu."§

6

Ammera Nad Idarumino Kakunnara A Mangurug

¹ Nu wara pattatarukkiyandaw, sandolang idarumino bulundawa mangurug sino ukuma ammena nangurug? Ino nad paddisisiyonandawino tolayira i Dios. ² Ma, ammeyu ammu si ikkanetama tolayi Diosino mangukum sino ammina tolayira sito lubag naso maddagguna aw?* Nu antuneno akwantam, sandolang amme madisisiyonanino bisampelanga ammeyu pakkinawatan? ³ Ammeyu kappay ammu si ikkanetammeno mangukum sino anghelira? Nu damatama mangwa si kunnenoy, mannanotinnadda disisiyonandawino bisangnga problemayu sito lubag. ⁴ Nu wara kunnenoya ammeyu pakkinawatan, sandolang ipaikum sino ammera manguruwa awana kalintiyanda sikwayu?† ⁵ Maatalkayu nad sinaya akwandaw. Ma, awaningke massiki tata sikwayuwa nangammuwa maddisisiyon sino kasuyuwa mangurug? ⁶ Udde ino akwandaw, idarundawino kakunnayuwa mangurug, e ipaikundaw sino ammera mangurug.

⁷ Ino pakkadarudarumandaw, antuweno mangipaita si kurangino annguruddaw ki Dios. Unoyнено purayandopelangino mangwa si narakkat sikwayu. Unoy-neno maawanangkayu sino kukwayu amma sino madarungkayu. ⁸ Udde bakkan inayino akwandaw, nu

§ 5:12-13 5:12, 13 Deuteronomio 17:7 * 6:2 6:2 Itannu kappay sino Luc. 22:28-30. † 6:4 6:4 Ino tata kappaya anggamma sapitan: Nu wara kunnenoya ammeyu pakkinawatan, ipaikundonad sino massiki kaabafawan sino grupuyu.

ammena lud ikkayungkepayino mangwa si narakkat anna maddarogat sino kukweno korwanira, massiki sino kakkola'dawira a mangurug.

⁹ Ma, ammeyu kad inammu si ino mangwa si narakkat, ammena mesapat sino patturayani Dios? Itandaw takesi ammeyu balabaliyanino baggiyungkepay, se ino mangwa si kaddadakkut, ino maddayaw sino sinandios, ino makibulun, annino manggamma makidurug sino kakunnana a lalaki, ammena dama a mesapat sino patturayani Dios. ¹⁰ Ammena kappay mesapatino gumatakaw, ino naingap, ino minabbobok, ino mamaraparal, annino tulisan. ¹¹ Kunnenoyino aggangweno korwanira sikwayu si'in. Udde sitoya, nadalusangkayun sino ammina liwa'daw, nabballikayun si tolayi Dios, e ibilandakayun si naggaddang sikwana. Nakwa ammin inay gafu sino inangwa i Afu Jesu Kristo annino pannakadameno Espirituwi Dios.

Akwa I Diosino Baggitama Mangurug

¹² Ana sikwayuweno massapit si, "Damatama akwanino ingkelamanga anggantam." Gakkurug, udde ammena anggamma sapitan si makaduffun sikwatamino ammina damatama akwan. Massiki nu damaka akwanino ingkelamanga anggangku, ammek akwan tantaro nu mawamanak e ammekun maibbattan. ¹³ Ana kappayino massapit si, "Ino maakkan, inangwa i Dios a meyekwa sino kuyung, e ino kuyung, inangwana kappay si pagyananino maakkan." Gakkuruwinay, udde gumamwangngeno awa pappakiyarani Dios sino maakkan andino kuyuntam. Udde ammena anggamma sapitan inay si inangwaneno baggitam ta akwantamino panggammantama narakkat. Se ino baggitam, inangwana a mearipan ki Afu Jesus, e i Afu Jesus, imutanneno baggitam. ¹⁴ Se massiki matayino baggitam, pangngangolindetamma kappayi Dios gafu sino pannakadamana a kakunnaneno nappaangngangoliyanna ki Afu Jesus.

¹⁵ Ma, ammeyu kad ammu si ino baggitama mangurug, partineno baggiyi Kristo? Nu kunnenoy, damatangkada mappa sino partineno baggiyi Kristo takesi idaggatam sino baggineno maayota bafay? ¹⁶ Ammeyu kad ammu si ino lalakiya makidurug si kunnenaya bafay, mittateno baggira? Se antuweno sapitannino nepeturakki Dios a kunna si, "Mittateno baggira a adwa."‡ ¹⁷ Udde ino tolaya mesapat ki Afu Jesus, mittatera si nakam.

‡ 6:16 6:16 Genesis 2:24 Itannu kappay sino Efeso 5:31.

18 Kunna antu, ammeyu nad duruwannino bakkanna atawayu. Aroyuwandawino liwata kunnenoy. Se inaya liwat, tanganan sino ammina korwana liwat sino annaralna sino baggi, se nu duruwandawino bakkanna atawayu, darallandawino baggiyungkepay. 19 Ammeyu kad inammu si ino baggiyu ino balayino Espirituwi Dios a neya'dana sikwayu? Bakkanna ikkayuveno makangkwa sino baggiyu, nu ammena luri Dios, 20 se napatiyino nepagatangnga sikwayu. Antu gafuna, imutandonaddino baggiyu takesi medayawi Dios sino ammina akwandaw.

7

Ino Mapeafu Sino Anggatawa

1 Sitoya, tabbangkuweno nebebu'dawira sikwak sin nurakkandaw. Nalawad nu ammena mangataweno tolay. 2 Udde gafu se odduwera a tolaya mangayoyung sino bakkanna atawara, unoyneno ammina lallaki, mangatawera, anna ammina bafay. 3 Ino lalakiya aneno atawana, iya'dana naddino baggina sino atawana a ammena ammayan. Massiki ino atawana a bafay, iya'dana kappe-naddino baggina sino atawana a ammena ammayan, se antuweno meannung sino akkatafalera. 4 Se ino bafay, bakkanna antuweno makangkwa sino baggina, nu ammena lurino atawana. Kunna kappayino lalaki, bakkanna antuweno makangkwa sino baggina, nu ammena lurino atawana. 5 Ikkayuwa matawa, ammeyu nad ammayan-nino panggammanino atawayu, nu ammeyu abbu patatabban ta ammekayu maddurug si pipidya aw takesi mawayangkayuwa makkararag. Udde nanu masinduweno awa nattatabbandaw, madduruggayu kappena takesi ammerakayu tutunggugani Satanas nu ammeyu mafuwad-danino panggammanino baggiyu.

6 Sinapikku inay takesi maammuwandawa damayuwa mangatawa, udde ammek sapitan si maawag si mangatawakayu. 7 Se ino kakuruwana, anggangku si mekunakayu nad ammin sikwaka ammena mangatawa. Udde amruk si ammena dama se nangangananino neya'da i Dios a pannakadamatam, se neya'dana sino korwanireno pannakadamara a miyattamma amme mangatawa, e tangananino neya'dana sino korwanira.

8 Ikkayuwa ammena kepay nangatawa anna ikkayuwa bafalu, ino sapitangku sikwayu, nalawad nu ammekayu

mangatawa a kakunnak. ⁹ Udde nu ammeyu mafuwaddanino panggammanino baggiyu, tawwareno mangatawakayu. Se unoyнено mangataweta amma sino pakeaattanteno panggammanino baggita.

¹⁰ Ikkayuwa aneno atawara, antuyawino itungku sikwayuwa bakkanna naggabwat sino nakangku, nu ammena luri Afu Jesusino nassapit.* Ino bafay, ammena nad ikatwayino atawana. ¹¹ Udde nu ikatwena, ammena nad mangatawa si korwan, udde damana a muli sino atawana. Kunna kappay sikwayuwa lallaki, ammeyu nad ikatwayino atawayu.

¹² Antuyawino itungku sikwayuwa korwana tattafalaya ammena kepay nanguruwino tata. Udde iyawa tun, bakkanna sinapiti Afu Jesus, nu ammena lud naggabwapelang sikwak. Nu wara tata si lalaki sikwayuwa nangurug e ammena kepay nanguruwino atawana, ammena nad ikatwayino nangurug nu anggammino atawana a maki-igyan sikwana. ¹³ Kakunnana kappayino bafaya nangurug. Nu ammena nanguruwino atawana, udde angamma kepay makiigyan sikwana, ammena nad ikatway. ¹⁴ Se ikkayuwa nanguruwa ammena nanguruwino atawana, ibilangi Diosino atawayu si akwana gafu sikwayu. Se nu ammena kunninoy, mekunnenno abbindaw sino abbingino ammera nangurug. Udde ino kakuruwanna, ibilangnera kappay si akwana. ¹⁵ Udde nu anggammino ammena nanguruwa ikatwayino atawana a nangurug, purayanna nabbelang. Ammena nad fuwaddan, se anggammi Dios si nasiyanakkino biyaddam. ¹⁶ Se massiki nu ammem paanawan, ammem ammu nu maawisnuweno atawama mesalakan onnu awan.

¹⁷ Ino nalawara akwantam ammin, itupa'ngaddino kadda tateno gagangaya biyaya neya'da i Dios sikwana, a antuweno gagangaya biyangnga sin namiliyani Dios sikwana a nangurug. Kunnenayino itulduk sino mangu-ruwira si palulubun. ¹⁸ Gangngariyan, nu wara tolaya nakugitin sin liyena a nangurug, ammena nad tufukannino kaariyanino kugi'na. E kunna pay, nu wara tolaya ammena nakugit sin nanguruwanna, ammena nad mappakugit. ¹⁹ Se awana patingnga ki Dios nu nakugitino tolai onnu awan. Ino napatig sikwana, antuweno panguruwantam sino sapi'na. ²⁰ Massiki sanneno gagangaya biyangnga sin nanguruwanna, ammena nad angkakwan nu awana rakka'na ki Dios. ²¹ Nu aripangka sin nanguruwanna, kadde. Udde nu wara wayama anawanino kinaaripannu,

* **7:10** 7:10 Ino sinapiti Jesus, ana sino Mat. 5:31-32; 19:3-9; Mar. 10:2-12; Luc. 16:18.

akwannu lud. ²² Se massiki nu aripangka sin nangu-ruwannu ki Afu Jesus, winayandaka sino liwat ta masser-bika sikwana. E kunna pay, massiki nu bakkangka a aripan sino angngitana tolay, nabbalika si aripanni Kristo sin nanguruwannu sikwana. ²³ Napatiyingke ino nepagatangi Dios sikwayu. Antu gafuna, ammeyu nad mappaaripan sino nakammino korwana tolay, nu ammeyu lubbelang akwanino panggammani Dios. ²⁴ Ipidwakino sinapikku sikwayu, kakkolak, massiki sanneno gagangaya biyaddaw sin nanguruwandaw, ammena maawag si angkakwandaw, se ana i Dios sikwayuwa manuffun.

Ino Tun Sino Awangkepay Atawara Annino Bafaluwera

²⁵ Nu mappeafu sino awangkepay atawana, awana itungku sikwayuwa naggabwat ki Afu Jesus, udde gafu se natalakkaka tolayi Dios gafu sino alla'nga sikwak, itulduk sikwayuweno dinandangku. ²⁶ Gafu sino kinadyattama mangurug sito ingkein, nalawad nu ammeyu angkakwanino gagangaya biyaddaw. ²⁷ Ikka a lalaki, nu waren atawam, ammemmad ikatway, udde nu awangkepay, ammemmad mintarak si atawannu. ²⁸ Udde nu mangatawaka, bakkanna liwa'nu. Kunna kappay sikwama balatang, bakkanna liwa'nu nu mangatawaka. Udde sapitangku si unoyna nu ammekayu mangatawa, se anggangku si ammeyu lawumannino kadidya'na mangatawa.

²⁹ Kakkolak, ino anggangku sapitan, ammenan mabayino passerbiyantam ki Afu Jesus. Antu gafuna, mangiyafu sito ingkein, ino waren atawana, mattalaginannadda mangwa sino panggammani Dios a kakunneno awangkepay atawana. ³⁰ Kakunna kappayino tolaya malowa nakamma annino tolaya maanggam, akwanda kepenaddino panggammani Dios. Massiki ino gumaggatangira, ammera nad dandammannino gatanganda a kunnangke bakkanna akwara, takesi panggammanda i Dios. ³¹ Ammina usarantam sito lubag, aneno pallawaranda sikwatam, udde ammetamira nad aggadandamman, se ammena mabayag e maawan yo lubag anna ammina ana sitaw.

³² Ino anggangku, awan nad oddu si kaburungandaw. Ino lalakiya awana atawana, awana makatappan sino passerbiyanna ki Afu Jesus, se antu pelangino aggadandammanna. ³³ Udde ino lalakiya ana atawana, aggadandammanneno katolayanna sito lubag takesi pappangamma sino atawana, ³⁴ se kunnangke nagagaradweno dandammanna. Kakunnana kappayino balatang onnu ino bafaya awaninna atawana, awana korwan si dandammanna nu bakkannino mappanggam ki Dios, se anggamma si i Diosino

makangkwa sino ammina baggina anna nakamma. Udde ino bafaya aneno atawana, odduweno dandammanna mappeafu sino katolayanna sito lubag takesi pappangamma sino atawana. ³⁵ Sinapikkuwenay takesi maduffunangkayu, ammek iyallangngino mangatawa. Ino pelang anggangku, akwandawino meannung sino panggammani Dios anna awana makatappan sino passerbiyandaw sikwana.

³⁶ Nu wara mattatabbag si matawa, udde ammera ituluy gafu sino dyat sito lubag, nalawarinay. Udde nu amme makattammino lalakiya aggadandam sino patawanda, awana rakka'na nu matawera. ³⁷ Udde nu dandammannino lalaki si attammanneno ammena mangatawa a awana mamatut sikwana a mangwa, se antuwengkepayino makwan uray si ammena mangatawa, nalawaggappay inay. ³⁸ Nalawad nu mangatawa, udde unoyna nu ammena.

³⁹ Ino bafaya manguruwa aneno atawana, ammena dama a mangatawa kappay nu nabiyaggepayino atawana. Udde nu matayino atawana, damana kappaya ipidwa, udde maawa mangurubbay ki Afu Jesusino atawanna. ⁴⁰ Udde unoyna nu ammenan ipidwa a mangatawa. Antuweno dinandangku, e kuruwangku si antuweno nepadandammino Espirituwi Dios sikwak.

8

Ino Mappeafu Sino Maakkana Newa'lat Sino Sinandiosira (Rom. 14:13-23)

¹ Antuyawino itabbaggu sino nebebu'daw mappeafu sino maakkana newa'lat sino sinandiosira. Gakkuruwino sinapi'dawa aneno ammutam ammin mappeafu sinay, udde dandammandonad yaw. Nu kuntam si aneno ammutam, naladdetama tumansit, udde nu wara agganggantam, dandammantamino pallawaranino bafuluntamira. ² Ino tolaya isangele'nenno ammuna, ammena kepay ammuweno anggammi Dios si maammuwanna. ³ Udde ino tolaya manggam ki Dios, antuweno ibilangi Dios si tolana.

⁴ Udde mappeafu sinaya nebebu'daw mappeafu sino maakkana newa'lat sino sinandiosira, kunyawino sapitangku. Ammutam si bakkanna gakkuruwa diosino sinandiosira, anna ammutangkappay si tata ke ino gakkuruwa Dios. ⁵ Se massiki nu odduweno nganannino tolayira si diosda anna afafura a agyanira kanu sey langit anna sito lubaggappay, ⁶ ammetam kuruwan, se ammutam si tata ke ino gakkuruwa Dios. Antuweno Amatama nangwa si ammin e mabiyayetam pelanga maddayaw anna masserbi

sikwana. Tata ke kappayino Afutama i Jesu Kristo. Antuweno nappaparatuwani Dios si ammin, e antu kappayino naggabwatanino bawuwa biyaddam.

⁷ Udde aneno bafuluntamira a manguruwa ammera kepay kura maawatanino kakuruwannenay. Aridda kepay si gakkuruwa diosino sinandiosira, se antuweno nawamanda. Antu gafuna, nu akkanandeno newa'lat sino sinandiosira, ino ana sino nakanda, maddayawira kappay sikwara. Gafu se kunnenoyino dandammanda, malowino nakanda se aridda si makaliwatira. ⁸ Udde ino kakuruwanna, bakkannino akkanantam onnu ino ammetam akkanannino panggammani Dios sikwatam. Awana maawan sikwatam nu ammetam akkanan e awangkappay nalawad si maapatam nu akkanantam.

⁹ Udde palanandonad, tantaro nu ino wayayuwa mangwa si kunnenoy, antuweno palliwatanino bafulundawira a nakafuy kepayino angngurudda. ¹⁰ Gangngariyan, nu wara bulunnuwa kurang kepayino ammuna, e itandaka a oodduweno ammuna makikkan sino balaya paddayawanda sino sinandios, tuntulanna nakuyino akwannu e makikkangkappay, massiki kuruwanna kepay si narakkat. ¹¹ Kunnantu, gafu sino kaodduweno ammu, madarallino angnguruwino bulunnuwa nakafuyino angngurungnga, ino kola'nguwa nesalak gafu sino natayani Kristo. ¹² Nu kunnenoyino inangwama nalliwat sino kola'nguwa nakafuyino angngurungnga se nepaangwamino kuruwanna kepay si narakkat, nalliwakka kappay ki Kristo. ¹³ Antu gafuna, nu malliwatino kolakkuwa mangurug gafu sino pangganangku si lamana newa'lat sino sinandiosira, ammekun akkanan si makkikiyad takesi ammenan malliwat gafu sikwak.

9

Massiki Wara Turayi Pablo, Inangwana Pelangino Pallawaranna Korwan

(2 Cor. 11:7-12; 1 Tes. 2:6-9)

¹ Dandammandak. Nawayaka manandam sino akwangku. Gakkuruwaka apostol, se inidakungke i Jesus a Afutam, e ino nanguruwandaw sikwana, antuweno tupa'ngeno tarabafuwa nepakwana sikwak. ² Massiki nu amme kuruwannino korwanira si apostolak, ammuyu si gakkuruwaka apostol, se ino nanguruwandaw ki Afu Jesus, antuweno mamakurug sino kinaapostolku.

³ Kunnayawino itabbaggu sino tolayira a amme mangurug sino kinaapostolku. ⁴ Awangkad kalintiyangkuwa marang sino akkanangku anna

inumangku sino sinulduwangkuwera? ⁵ Awangkappekad kalintiyangkuwa mangatawa anna miyangkalin sikwana sino pannodoyuwangkuwa manuldu, a kakunneno akwanda Pedro annino korwanira a apostol, andino kakkolakira i Afu Jesus? ⁶ Ikkami kabbelang anni Bernabe ino awana kalintiyanna a marang sino pabbiyammi? ⁷ Ana, se dandammandaw yaw. Wara kad sindalu si makaammuwengkepay sino gastunna? Wara kad mammula si awana kalintiyanna a mangngan sino bunganeno nemulana? Wara kad mimut si karnero si awana kalintiyanna a uminum sino gatasda? Awan.

⁸ Ino sapitangku sitaw, ammena pelang naggabwat sino nakamma tolay, se antu kappayino sapitannino lintiya Dios. ⁹ Se ino lintiya nepetura'nga ki Moises, kunna si, "Ammeyu nad gosalanino bifiyino baka a mangaggik ta wara wayana a mangngan."* Ino kabbelang bakeno dinandammi Dios sin sinapi'nenay? ¹⁰ Bakkan, nu ammena lud ikkanetama tolay. Se ino maradu annino maggani, innanamanda si ananeno labu'da sino tarabafura. ¹¹ Kakunnana kappay sikwami, se kunnangke ikkamiyeno nammula sikwayu sino sapiti Dios a antuweno mammiyag sikwayu si makkikiyad. E narakkakkad nu minnanamakami sino iya'dayuwa pabbiyammi sito lubag? ¹² Nu wara kalintiyano korwanira a manuldu sikwayuwa marang sino pabbiyadda, mannanotinna sikwami.

Udde massiki nu kunnenoy, ammekami narang sikwayu, tantaro nu wara massapit si pappammi pelang si pabbiyammiyeno panulduwammi. Attammammi pelangino mintufuk si pabbiyammi, takesi awana katappannandawa maddingngag sino nalawara damag mappeafu ki Kristo. ¹³ Ammeyu kad ammu si ino masserbiyera sino Templowi Dios, appandeno akkananda sino iyangngino bafulundera sino Templo a meya'da ki Dios, e nu sikkulandeno mewa'lat sikwana, mannayira sino dagganeno iwa'la'da? ¹⁴ Kakunnana kappayino gumabanyira sino nalawara damag, se sinapiti Afu Jesus si awana korwan si pappanda sino pabbiyadda nu bakkannino panulduwanda.

¹⁵ Udde massiki aneno kalintiyangkuwa marang si pabbiyaggu sino sinulduwangkuwera, ammek inangwa. E ammek neturak yaw takesi manga'dakayu si duffundaw sikwak. Unoyнено matayak si bisin amma sino akwangkuweno kunnenoy. Se anggangkungke si ammek mibatta massapit si awana appangku sino panulduwangku.

* 9:9 9:9 Deuteronomio 25:4 Itannu kappay sino 1 Tim. 5:18 mappeafu sino kalintiyano pangafuwanihana manguruwa matandanana si fustu.

¹⁶ Udde ammek dama a dayawanningkepayino baggik gafu sino panulduwangku sino nalawara damag, se antuweno nepakwa i Dios sikwak. E nu ibbattangukuwa manuldu, nadammattinke neno makwa sikwak. ¹⁷ Nannud naggabwappelang sino nakanguweno panulduwangku, massiki matandananak. Udde gafu se i Diosino nitalak sikwak sito tarabafuk, akwangku nadda ammek dandammannino tandanguku. ¹⁸ Nu kunnenoy, sannamatino labukku sino tarabafuk? Ino labukku, maanggammak se makatulduwak sino nalawara damag sino tolayira a awana pagana, e awana arangnganguku sikwara, massiki wara kalintiyanguku.

¹⁹ Awana tolaya makatangngal sikwak se awana makwan aripan sikwak. Udde massiki nu kunnenoy, pabalingkuweno baggik si aripanna ammina tolay, takesi umodduweno maawiskuwa mangurug ki Kristo. ²⁰ Se nu manulduwak sino Judyuwera andino korwanira a manuntul sino lintidda, tuntulanguku kappayino gagangera andino lintidda, takesi awisanguwera a mangurug ki Kristo, massiki ammek si ammena maawa tuntulanguku inaya lintidda. ²¹ Kakunnana kappay, nu manulduwak sino bakkannira a Judyu a ammera tuntulannino lintiyi Moises, ammek kappay tuntulan inaya lintig, takesi maawiskuwera kappaya mangurug. Udde ammek anggamma sapitan si ammek tuntulannino lintiyi Dios, se tuntulanguku ammina sinapiti Kristo. ²² Nu manulduwak sino tolayira a nakafuy kepayino angngurudda a oddu kepayino kammarallanda, tuntulanguweno aggangwara takesi kuruwandeno itulduka mappatuyag sino angngurudda. Massiki sanneno katoleneno tulduwangku, akwangkuweno damaka akwana mekunna sikwara, takesi maawiskuweno korwan sikwara a mangurug ki Kristo ta mesalakanira. ²³ Akwangku amin inay takesi umodduweno manguruwira sino nalawara damag, takesi mesapatak kappay sino nalawara iya'da i Dios gafu sinaya nalawara damag.

²⁴ Nu amparyantamino annuntultam ki Kristo sino aggangweno mapparesera, ammutam si odduwera a mapparesa, udde tata ke ino mangaffuta maa'dan si labu'na. Mekunnetammad sinaya tata a iyekwatamungke naddino damatama mangaffut takesi malabutanetam. ²⁵ Amminira a makiyaffut, ibbattandeno massiki sanna a mappakafuy sino baggira takesi akwanda pelangino mappatuyag. Akwandenay takesi appandeno labu'da a malana madaral.† Udde ino labuta innanamantam, ammena maawan si

† 9:25 9:25 Ino labuta inappeno makiyaffutira sin tiyempowi Pablo, singata nabalikokawan si sabung onnu simi'na talang onnu olibo.

makkikiyad. ²⁶ Antu gafuna, iyekwakungke ino damaka masserbi ki Kristo. Kakunnakino makiparesa a maddiretsu sino pakkiyaranna. Kakunnak kappayino gumattampala mesiddang amminino sultu'nga. ²⁷ Paddyatangkuweno bag-gik takesi mafuwaddan sino panggammanna, se narakkat nu sinulduwangkuweno korwanira sino nalawara akwanda e ikkana'ngalangino awana labu'na.

10

Talekkuranda Naddino Sinandiosira

¹ Kakkolakku, anggangkuwa padandam sikwayuweno nakwa sin gagginafutamira si'ina dinandan ki Moises sin inanawanda sey Egipto. Amminira, nasiyonganira sino dulamma nappefuyutani Dios sikwara, e naddammangira ammin sino tangnganeno bebaya ngananda si Nalibaga.* ² Inayira a inangwara, kunnangke nabawtisaranira ammin sino dulam anna sino bebaya a mangipaita si adalanira i Moises. ³ Nangnganira ammin sino maakkana neya'da i Dios. ⁴ E ininumira ammin sino danuma naggabwat ki Dios a nepallawanna sino batu. Ino keampariyannenaya batu, i Kristo, se antuweno nebumbulun anna nimut sikwara sino ammina inangnganda. ⁵ Udde massiki dokallino dufuni Dios sikwara ammin, inammayi Diosino kaodduwan sikwara, e antuweno gafuna a natayira sey kalolowat e newawannakira sinay.

⁶ Amminirenaya nakwa sino gagginafutamira si'in, nakwa takesi padalantam e ammetammad panggammanna akwanino narakkatta kunneno inangwara, ⁷ e ammetangkappenad dayawannino sinandiosira a kakunneno inangweno korwan sikwara. Ammutam si antuweno inangwara se neturak sino sapiti Dios a kunna si, "Nattutturira a makakakkan anna makininum sino newa'la'dera sino sinandios, kasera natta'dagga makasalasala."† ⁸ Ammetammad duruwannino bakkanna atawatam a kakunneno inangweno korwan sikwara, se gafu sinaya inangwara, natayino ka'lufuluwera si tallurifu si tata si aw. ⁹ Ammetangkappenad dalodawannino kinanakammi Afu Dios a kakunneno inangweno korwan sikwara, e natayira se sinukkawanirana ulag. ¹⁰ Narakkakkappayino madadumul mappeafu sino piniliyera i Dios a mifuyut, se

* **10:1** 10:1 Ino istoriya mappeafu sino dulam annino bebaya, ana sino Exodo 14. † **10:7** 10:7 Exodo 32:6

antuweno inangweno korwan sikwara, e nanunduni Dios si anghela namapatay sikwara.‡

¹¹ Amminirenaya inangwa i Dios a kastigu sikwara, nakwa takesi wara padalantam, e nepetura'nga kappay takesi mappalanetam e ammetam makastiguwa kakunnara, se ara'niyennino kauddiyana aw.

¹² Kunna antu, ino tolaya massapit si natuyaggino angngurungnga, mappalan nad, tantaro nu makaliwat. ¹³ Ammina itutungungi Satanas sikwayu, awana nedumanna sino itutungungnga si ammina tolay. E natalakki Dios a manufun sikwayu, se ammerakayu purayana matutungungan sino ammeyu dama a affutan, nu ammena lud iya'daneno pannakadamayuwa miyattam, takesi ammekayu malliwat.

¹⁴ Antu gafuna, ikkayuwa iiddukangku, talekkurandawino maddayaw sino sinandiosira. ¹⁵ Ammuk si nadandangkayuwa tolay. Antu gafuna, dandammandonad yawa sapitangku sikwayu, nu gakkurug onnu bakkan. ¹⁶ Nu makkakarampattetama manguruwa maddandam sino natayani Kristo, aneno inumantama mappasalamatantam ki Dios, e antuweno mangipaita si nesapatetama nadalusan gafu sino ada i Kristo. E ino tinapaya garadwantama pakakkanantam, antuweno kesapatantam sino bagiyi Kristo. ¹⁷ Gafu se tata ke ino tinapay, massiki nu odduwetam, kunnangke tatetam se tata ke ino tinapaya pakakkanantam.

¹⁸ Dandammandokappayino aggangwana Judyu. Nu makikkanira sino newa'lat ki Dios, ipaitara si nesapatira a maddayaw sikwana.

¹⁹ Ammuyuwenno anggangkuwa sapitan? Dandammandonakuy si sapitangku si aneno pannakadameno sinandiosira anna aneno serbineno newa'lat sikwara? ²⁰ Bakkan. Ino anggangku sapitan, ino iwa'latino ammera mangu-rug sino sinandiosira, bakkanni Diosino piwa'latanda, nu ammena lurino dimonyuwera, e ammek anggam si mebumbulungkayu si dimonyu. ²¹ Se ammena dama a mesapakkayuwa mangngan anna uminum sino mangipadandam sino natayani Afu Jesus, e mesapakkayu kappaya mangngan anna uminum sino newa'lat si dimonyu. ²² Se nu kunnenoyino akwandaw, pabbungutandawi Afu Dios. Ma, natuyaggayu amma sikwana?

²³ Aneno korwanira sikwayuwa massapit si, "Damatama akwanino ingkelamanga anggantam." On, gakkurug yan,

‡ **10:10** 10:10 Ino istoriya mapeafu sino nanukkawanna ulag sikwara, ana sino Numero 21:4-6. Ino mapeafu sino nadadumulanda sikwara Moises anni Aaron a piniliyi Dios, ana sino Numero 16:41-50.

udde bakkan ammina damatama akwan e makaduffun sikwatam onnu mappatuyag sino angnguruwino bafuluntamira. ²⁴ Ino akwan naddino kadada tata sikwatam, dandammanna naddino pallawaranino bafulunnera a bakkan-nino pallawarannangkepay. §

²⁵ Antu gafuna, damayuwa isireno massiki sanna a lamana gatandangaw sino palengki, e ammeyu nad bebutan nu newa'lat onnu awan. ²⁶ Se kunnino sapiti Dios si, "Iyo lubag anna ammina ana sitaw, akwa i Dios."* ²⁷ Nu wara ammena manguruwa mayag sikwam si mangngan, umangka nu anggammu, e massiki sanneno ipaa'langnga, akkanannuwa ammem bebutan nu sintawino nappanna, takesi nalawarino aggakkannu. ²⁸⁻²⁹ Udde nu wara massapit sikwam si newa'latino akkanandaw, ammemmad akkanan gafu sikwana, se ino ana sino nakamma, liwat. Massiki bakkanna liwat sikwam, ammemmad akwan ta ammena malowino nakamma.

Udde wara nakuy sikwayuwa massapit si, "Sangku lang amme akkanan nu ammuk si bakkanna liwat? Mayan ino dandammannino bulungku ino makatipad sikwak? ³⁰ Nu mappasalamatak ki Dios sino akkanangu, mayan balawandak?" ³¹ Udde ino itabbaggu sitan, ammina akwandaw, massiki ino pangnganandaw anna pinumandaw, akwandonad ta madayawi Dios. ³² Ammeyu nad mangwa si massiki sanna a paggafuwanna palliwatanino tolayira, massiki Judyu onnu bakkanna Judyu, onnu ino bafuluntamira a tolayi Dios. ³³ Tuntulandonaddino akwangkuwa mangakkapa mikunna sino kabibiyaggu sino ammina tolay. Se ino dandammangu, bakkannino pallawarangu, nu ammena lurino pallawaranda takesi manguruwira e mesalakanira.

11

¹ Tuntulandonad inaya aggangwak a kakunneno annuntulku ki Kristo.

Ino Nalawara Akwanna Bafay Nu Makidayaw Ki Dios

² Nalawad se aggadandammandak sino ammina akwandaw anna kuruwandokepayino tulduwa nepakaammuk sikwayu si'in. ³ Udde aneno tata a aggangkuwa maamuwandaw. I Kristoweno pannakaulu ammina lalaki, ino pannakauluna bafay ino atawana a lalaki, e i Diosino pannakauluwi Kristo. ⁴ Antu gafuna, nu makkakarampakkayu, e wara lalaki si makkararag onnu mangipakaammu sino sapiti Dios e mattarabbung, iyatatalna i

Kristo, se kunnangke bakkannino pannakauluna.* ⁵ Udde nu wara bafaya makkararag onnu mangipakaammu sino sapiti Dios a awana tarabbungga, iyatatalneno atawana a pannakauluna, se nu ammena mattarabbung, kunnangke nakalbuwan. ⁶ Nu amme anggammino bafaya mattarabbung, mappausi'mad si kunnangke usi'ma lalaki. Udde gafu se ka'atatal nu mappausip onnu mappakalbuweno bafay, mattarabbunggad mantu.†

⁷ Ino gafuna a amme nad mattarabbungino lalaki sino pakkakarampattandaw, antuweno kaitanino nekunnanna ki Dios andino kinaturayi Dios. Udde ino bafay, ipaitaneno kinaturayino lalaki. ⁸ Se sin namaratuwani Dios si tolay, bakkanna bafayino naggabwatanino lalaki, nu ammena lurino lalaki ino naggabwatanino bafay. ⁹ E amme pinaratuwi Diosino lalaki gafu sino bafay, nu ammena lud pinaratuweno bafay ta wara bulunnenno lalaki. ¹⁰ Antu gafuna, mattarabbunggaddino bafay nu makkakarampakkayu takesi paitana si mappeturay sino atawana, se massiki ino anghelira, buyandeno aggangwayu.

¹¹ Udde massiki nu kunnenoy, sino nesapatantam ki Afu Jesus, amme dama a sapitannino bafay si ammena awannino lalaki, e amme kappay dama a sapitannino lalaki si ammena awannino bafay, se makkaawaawira a adwa. ¹² Se massiki naggabwatino palunguwa bafay sino lalaki, kiyad sinoy awana lalaki si amme neyana'nga bafay. Udde i Diosino naggabwatanna amammin, massiki ino lalaki annino bafay.

¹³ Ikkayu naddino maddandam nu fustuweno akwanino bafaya makkararag ki Dios sino pakkakarampattandawa ammena mattarabbung. ¹⁴ Aggaammuntangkena a tolay si meannunga mattarabbungino bafay. Se ka'atatal nu ata'nangino abu'nga lalaki, ¹⁵ udde nu ata'nangino abu'nga bafay, antuweno mappalawad sikwana, se antuweno neya'da i Dios sikwana si abbunggenno uluna.

* **11:4** 11:4 Adweno anggamma sapitannino dadana dami'na Griego a nausar sitaw: ulu onnu pangafuwan. Antu gafuna, kunnino korwanira si ino fustuwa anggamma sapitannino bersikulu 4, iyatatalneno uluna, bakkanna iyatatalna i Kristo a pannakauluna onnu pangafuwanna. † **11:6** 11:6 Sin tiyempowi Pablo, ino mattarabbung, senyalino mappeturayanino tolay sino tata a naturay amma sikwana. Antu gafuna, ammena meannung sino lalaki nu mattarabbung sino pakkakarampattan, se anggamma sapitan si mappeturay sino bafay. E nu antuweno akwana, kunnangke bakkanni Kristoweno mappeturayanna, nu ammena lurino bafay. Bakkangkappaya fustu nu ammena mattarabbungino bafay, se anggamma sapitan si lambawanneno kalintyanino lalaki. Si'in kappay, nu ammena mattarabbungino bafay nu mallawan sino balena onnu nu nakalbuwan, anggamma sapitan si bafaya narakkattino kaistoriyanna.

¹⁶ Nu wara manggama mangontara sinaya sinapikku, sapitangku pelang sikwana si kunna ammin inayino ituldumiya apostol, e antu kappayino aggangweno ammina korwana mangurug si palulubbun.

Ino Nalawara Makwa A Panandanda Sino Natayani Afu Jesus

(*Mat. 26:26-29; Mar. 14:22-25; Luc. 22:14-20*)

¹⁷ Ana kappayino korwana sapitangku sikwayu mappeafu sino fustuwa akwandaw. Udde ammek dama a massapit si nalawarino akwandaw. Se nu makkakarampakkayuwa maddayaw ki Dios, ammena mappalawad sikwayu, nu ammena lud mapparakkat. ¹⁸ Se ino palunguwa dininggaggu, maggagaradwakayu kanu kadda makkakarampakkayu, e kunnangke kuruwangku inay. ¹⁹ Maawag si kunnenoyino makwa takesi maita nu inya sikwayuweno natalanggadda mangwa sino panggammani Dios. ²⁰ Udde ino ketupakkannenaya aggangwayu, nu makkakarampakkayuwa mangngan sino panandandonad sino natayani Afu Jesus, bakkanni Jesusino dandammandaw. ²¹ Se ammekayu kanu mattaron ta maggagarindangkayuwa mangngan, nu amme lud kangkamannino kadda tata sikwayuwa akkanannino neyamwangnga a ammena iyadwanino bafulunnera. Antu gafuna, massiki nabisingkepayino korwan, nabokinnino korwan.‡ ²² Ma, awangkad baleyu si pangnganandaw? Mayan pappoporayandawino tolayira i Dios anna iyataldawino pobiriyera? Ariddonakuy si dayawantakayu? Awan, se narakkattingke.

²³ Ipidwak kappayino netulduk sikwayuwa naggabwat ki Afu Jesus. Si gafiya nelakuwani Afu Jesus, nappa si tinapay, ²⁴ nepasalama'na ki Dios, e ginaradwana a neannay. E sinapi'na si, "Antuyawino baggika mewa'lat para sikwayu. Kunnanayawino akwandaw takesi panandandaw sikwak." ²⁵ Wasin nasinduwera a nangngan, kunna kappayino inangwana sino kopa a inappana, e sinapi'na si, "Iyawa inuman, antuweno mangipaita sino bawuwa tulagi Dios sino tolayira. Ino kebubbuwanneno adak sino katayangku, antuneno keyakkuruwan inaya bawuwa tulag. Kadda inumandaw yaw, akwandona a panandam sikwak."§ Antuweno sinapiti Jesus. ²⁶ Antu gafuna,

‡ **11:21** 11:21 Ino gagangaya a'akwanino manguruwira si'in nu nakkakarampattira, nakakkananda amminino balibalino kadda tata sikwara, kasera kappay nangngan si tinapay anna ninum si diyuna ubasa panandanda sino natayani Afu Jesus. § **11:25** 11:25 Ino neturak mappeafu sino uddiya nakipangnganani Jesus sino adalannera, ana sino Mat. 26:26-29, Mar. 14:22-25, anna Luc. 22:14-20. Ino kappay mappeafu sino bawuwa netulagi Dios, ana sino Heb. 8:6-12.

kadda akkanantam yawa tinapay anna inumantam yawa kopa, ipakaammutamino natayani Afu Jesus kiyad sino puliyannana.

²⁷ Gafu se antuweno mangipadandam sino natayani Afu Jesus, nu wara tolaya makipangngan anna makiinuma ammena dandammannino fustuwa keusaranna, liwa'na ki Afu Jesus se ammena patiyannino baggina annino adana. ²⁸ Antu gafuna, kadda tata a tolai, palungunna nadda usiyannino baggina nu fustuwen dandammanna, kasena makipangngan anna makiinum. ²⁹ Se nu wara makipangngan anna makiinuma ammena dandammannino bafulunnera a gumabbaggiyi Kristo, mangwa pelang si pangastiguwani Dios sikwana. ³⁰ Kunnangke neyafuwen in-aya kastigu sikwayu, se odduwennino malowan anna nakafuy, e anengkappayino natayira. ³¹ Nu inusiddammaddino baggitam, ammetammad makastigu. ³² Udde nu kastigundetami Afu Dios, akwanna ta matulduwanetam takesi ammetamma mesapat sino ammera manguruwa makastigu si makkikiyad.

³³ Kunna antu, kakkolakku, nu makkakarampakkayuwa mangngan sino panandandaw ki Afu Jesus, makkataratarongkayu takesi mangngangkayu ammin. ³⁴ Nu wara mabisin, mangngan nad abbu sey balera, takesi nu makipangngan sino pakkakarampattandaw, awana makwa si kakastiguwandaw.

Nu mappeafu sino korwana anggangkuwa sapitan sikwayu, kase'nga sapitan nu umangngak sitan.

12

Naddadarumeno Pannakadama A Iya'deno Espirituwi Dios, Udde Tata Ke Ino Naggabwatanda (Efeso 4:1-16)

¹ Sitoya, kakkolak, aneno anggangkuwa ipakaammu sikwayu mappeafu sino naddadaruma a pannakadama a iya'deno Espirituwi Dios takesi maawatandawingke si nalawad. ² Se ammuyuweno nakwa si'in, sin ammekayu kepay nangurug, kanayungkayuwa nabalabaliyan, se aneno nifuyut sikwayuwa maddayaw sino sinandiosira a ammena makadamit. ³ Udde sitoya a nanguruggayun, anggangku si maammuwandawa mimunu sino tolaya ifuyutino Espirituwi Dios. Ino tolaya ifuyu'na, ammena dama a massapit si narakkat mappeafu ki Jesus, e kunna kappay, nu amme ifuyutino Espirituwi Diosino tolay, ammena dama a massapit si i Jesusino afafuna ammin.

4 Naddadarumeno pannakadama a meya'da sikwatama mangurug, udde tata ke ino naggabwatanda a antuweno Espirituwi Dios.* 5 Naddadaruma kappayino asserbitam, udde tata ke ino passerbiyantam ammin a antuwi Afu Jesus. 6 Naddadaruma kappayino ketupakkanino pannakadama i Dios sino biyaddam, udde tata ke kappayi Dios a manga'da sino tuyangnga kadda tata sikwatam. 7 Aneno pannakadama a neya'da sino kadda tata sikwatam a mangipaita si aneno Espirituwi Dios sikwatam, udde neya'denay para sino pallawarantam ammin. 8 Ino korwanira, a'danino Espirituwi Dios si kinalainga mangipakaammu sino gakkuruwa tuldu mappeafu ki Dios. E ino korwanira pay, a'dannera si pannakadamara a mangammu sino naunagga tuldu takesi ipakaammura pay si korwan. 9 Ino Espiritu kappayino manga'da sino korwanira si natuyagga angnurudda, e antu kappayino manga'da sino korwanira si pannakadamara a mappabattunoy sino malowanira. 10 Ino korwanira, a'danino Espirituwi Dios si pannakadamara a mangwa si kakka'baw. E ino korwanira, a'dannera si pannakadamara a mangipakaammu sino anggammii Dios a maammuwan. E aneno korwanira a naa'dan si pannakadamara a mimunu nu inyeno naggabwatanino pannakadamana tata tolay, nu ki Dios onnu ki Satanas.† Iya'da kappayino Espirituwi Diosino pannakadama sino korwanira a maddamit si naddadaruma a damita ammera inammu. E a'danna kappayino korwanira si pannakadamara a mituldu sino anggamma sapitan inayira a damit. 11 Udde ino pelang Espirituwi Dios ino naggabwatan ammin inaya pannakadama, e antuweno mamili sino iya'dana si kadda tata a tolay.

Tata Ke Ino Baggitam, Massiki Odduweno Partina

12 Ino baggitama tolay, odduweno partina, udde tata ke a baggi. Kakunnana kappay ki Kristo andino manguruwira sikwana. 13 Se ikkanetama mangurug, Judyu onnu bakkanna Judyu, aripan onnu bakkanna aripan, tata ke ino Espirituwi Dios a nabawtisarantam takesi nesapatetam sino tata ke a baggiyi Kristo, e tata ke inaya Espiritu a neya'da sikwatam ammin.

14 Kakunnaneno sinapikku mappeafu sino baggi. Tata ke ino baggina tolay, udde odduweno partina. 15 Nu sapitanino takki si, "Bakkannaka partina baggi gafu se bakkannakino kama'na," bakkanna gakkurug. Partina baggi keepay,

* 12:4 12:4 Aneno korwana allistan sino pannakadama a iya'da i Dios sino manguruwira sino bersikulu 28, Rom. 12:6-8, anna sino Efeso 4:11. † 12:10 12:10 Ino mappeafu sitawa pannakadama, ana kappay sino 1 Tes. 5:20-21 anna sino 1 Jn. 4:1.

massiki antuweno kunna. ¹⁶ Kunna kappayino layag, nu sapitanna si, "Bakkannaka partina baggi se bakkannakino matana," bakkanna gakkuruwinay, se partina baggi kepay. ¹⁷ Nu passiya mateno baggi, ansanna makadingngag? Nu passibelanga layag, ansanna makada'lu? ¹⁸ Udde nalawad se amme pinassiyi Diosino baggi, nu ammena lud neekweno partina sino kiyara anggama pagyananino kadda tata. ¹⁹ Se ammena maingnganan si baggi nu tata ke ino partina. ²⁰ Udde ino kakuruwanna, odduweno partina, udde tata ke a baggi.

²¹ Antuweno ammena dama a massapitino mata sino kamat si, "Ammetaka awan." E kunna kappayino ulu, ammena dama a sapitan sino takki si, "Ammetaka awan." ²² Se massiki ino partina baggiya nganantam si nakafuy, ira lullangino awantam amma sino korwanira. ²³ E ino kappay partina baggiya nganantam si awana kaawanda, ireno imutantam si nalawad. Kumarallino partina baggiya ka'atatalla paita, ireno lawarantama abbugan. ²⁴ Udde ino korwana partina baggiya nalawara itan, ammetammad imutan si kunnenoy. Se inangwa i Diosino baggitam takesi imutantam si nalawarino partina a nganantam si awan kura kaawanda. ²⁵ Kunnenoyino inangwana takesi amme makkakontareno partina baggi, nu ammera lud makkaduduffun. ²⁶ Nu malowino tata partina baggi, gi'nan amminino korwana partina. Nu madayawino tata sikwara, maangammira ammin.

²⁷ Kunnayawino anggama sapitannino ampariggu. Ikkantama manguruwino baggiyi Kristo, e kadda tata sikwatamino partina. ²⁸ Inaya baggiyi Kristo, nanganaganano tarabafuwa nebatuwi Dios si kadda tata. Ino palunguwa dinotukanna, ino mabbaliyera si apostolna. Ino mekadwa, ino mangipakaammuwera sino anggama a maammuwan. Ino mekatallu, ino manulduwera sino sapi'na. Nanotuk kappay sino mangwera si kakka'baw, ino mappabattunoyira si malowan, ino manuffunira sino bafulundera, ino mangifuyutira sino manguruwira, andino maddamitira si naddadaruma a damita ammera inammu. ²⁹ Bakkannira ammina apostol, mangipakaammu, onnu manuldu. Ammera kappay dama a mangwa ammin si kakka'baw ³⁰ onnu mappabattunoy si malowan onnu makadamit si naddadaruma a damita ammera inammu onnu makatuldu nu sanneno anggama sapitan inayira a damit. ³¹ Nalawarira ammin inaya iya'da i Dios a pannakadama, udde ino kalawarana arangngandaw ki Dios ino kapatianira a makaduffun si ammin.

Udde sitoya, aneno ipakaammuk sikwayuwa nalawlawad amma sino tuntulandaw ingkein, e antuweno agganggantam sino bafuluntamira.

13

Ino Agganggam

¹ Massiki ammuka maddamit si ingkelamanga dami'na tolay anna massiki ino dami'na anghelira, nu awana agganggangku si kasittolek, awana serbineno sapitangku, se kakunnanangke ino gansa onnu lata a kallalintang nu tontakkanda. ² Massiki nalaingaka mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios e ammuk kappayino ammina maamuwan sito lubag, massiki ino ammena nepakaammu si korwana tolay, anna massiki natuyaggino angnguruggu e damaka iyalitino kulud, nu awana agganggangku si kasittolek, awaningke seserbik. ³ Massiki iya'dak amminino kukwak sino pobiriyera, anna massiki itulukkuweno baggika mewa'lat, nu awana agganggangku si kasittolek, kengana pelangino akwangku.

⁴ Nu anggammantamino kasittoletam, attammantam pelangino akwanda sikwatam. Naallakketam sikwara. Ammetam mimal sikwara. Ammetam massangelet anna ammetam iyantawino baggitam. ⁵ Nu wara agganggantam, ammetam mangwa si balyat. Ammetam ipatutino uretamungkepay, e ammetam naladda a mabbungut. Ammetam itatad sino nakantamino narakkatta akwanna tolay sikwatam. ⁶ Nu wara agganggantam si kasittoletam, ammetam maanggam nu wara narakkatta makwa, nu ammetam lud maanggam nu nalawarino akwanda gafu sino kakuruwan. ⁷ Nu wara agganggantam, ammetam matappagga miyattam sino massiki sanna a akwanino kasittoletam sikwatam. Talakkantamira, e innanamantam si mallawarirana. Massiki narakkakkepayino akwanda sikwatam, iyattantam pelang.

⁸ Awana pakkiyarano agganggam. Udde bakkanna kunnenoyino pannakadamera a iya'deno Espirituwi Dios, se gumamwangngeno awa matta'luwatino pannakadama a mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios. Kunna kappayino pannakadama a maddamit si naddadaruma a damita awana nakaammu andino pannakadama a mangammu sino naunagga tuldu, matta'luwatirana kappay. ⁹ Se ino inammutam sito ingkein, kurang kepay, e kurang kappayino ipakaammutama naggabwat ki Dios. ¹⁰ Udde nanu gumamwangino awana pakkuranganna, maawanna ammin inaya panakadama.

¹¹ Kunnayawino amparingnga. Sin kabbingku, inaabbing kepayino addamikku, ino nakangku, andino annandangku. Udde sitoya, gafu se dokallakun, inibbattangkunino nakam annino aggangwana abbing. ¹² Mekunnetam si abbing, se kurang kepayino ammutam mappeafu ki Dios. Ammetangkepay kura inammu, a kunnangke itantam pelangino alinona sino nakkulapata aggasopekawan. Udde naso maddagguna aw, awaninna kulapat si itantam, se makkaititetamma. Nanu duma'nganenoya aw, awaninna kuranggeno ammutam mappeafu sikwana se mekunnana sino nangammuwana sikwatam.

¹³ Kunna antu, ino angnguruddam ki Dios, ino innanamantam gafu ki Jesu Kristo, annino agganggantam si kasittoletam, iyawira a talluweno awana pakkiyaranna. Udde ino kapapatian sikwara a tallu ino agganggam.

14

Ino Mappeafu Sino Pannakadama A Maddamit Si Nad-dadaruma A Damit

¹ Kunna antu, iyekwayungke naddino damayuwa makkaaanggam, udde arangngandonaggappayino pannakadamera a iya'deno Espirituwi Dios, kumarallino pannakadama a mangipakaammu sino ipakaammuna. ² Se ino tolaya maddamit si damita ammena inammu, i Dios pelangino tatabbanna, a bakkannino bafulunnera, se ammera maawatanino sapitanna. Ino Espirituwi Dios ino mappadamit sikwana, udde awana tolai si makaammu sino sapitanna. ³ Udde ino tolaya mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios, maawatanino bafulunnereno sapitanna, e pattuyagganneno angngurudda, passiyanakanneno nakanda, e duffunannera a miyattam nu wara dya'da. ⁴ Ino tolaya maddamit si damita ammena inammu, ino angngurunggangkepayino pattuyagganna. Udde ino tolaya mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios, pattuyagganneno angnguruwino ammina bafulunnera a mangurug. ⁵ Anggangku si makadamikkayu ammin si damita ammeyu inammu, udde kumarallingke a aanggangku nu wara pannakadamayu ammina mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios. Se odduweno serbineno mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios amma sino maddamit si damita ammena inammu. Udde ana kappay serbinenaya damit nu wara makatuldu sino anggamma sapitan takesi maduffunanino bafulunnera a mangurug.

⁶ Kakkolak, dandammandaw yaw. Nu umangngak sitan e maddamitak si damita ammeyu inammu, saneno meduffunna sikwayu? Awan, udde nu ipakaammuk sikwayuweno nepakaammuwi Dios sikwak onnu itulduk sikwayuweno inammuk mappeafu sikwana, antuweno kaduffunandaw. ⁷ Massiki ino bardyong onnu ino galating, nu ammena nalawarino dami'na, ansanna melasinino ayungnga? ⁸ Kunna kappayino tangguyufa idyofanino sindalu nu mayag sino bafulunnera, nu ammena nalawarino dami'na, amme ammuweno sindaluwera nu maddadanira nadda umang makiyubat. ⁹ Kunna kappay sikwayu, nu maddamikkayu si damita ammena maawatan, inya kaddino makaammu sino anggandawa sapitan? Tatabbandopelangino bayabbag. ¹⁰ Gakkuruwa nangangananino damit sito lubag, e amminira, aneno anggamma sapitan. ¹¹ Udde nu ammek ammuweno dami'nenno katatabbaggu, e ammena kappay ammuweno damikku, awana serbineno sapitanna sikwak, e kunna pay sikwana. ¹² Anggandawingke a maa'dan sino pannakadamera a iya'deno Espirituwi Dios, antu gafuna, ino nad arangngandaw, inowira pannakadama a mappatuyag sino angnguruddaw ammin.

¹³ Antu gafuna, ino tolaya makadamit si damita ammena inammu, makkararangngad ki Dios takesi iya'dana kappayino pannakadamana a mituldu sino anggamma sapitannino sinapi'na. ¹⁴ Se nu makkararak si damita ammek inammu, ino espritukino maddamit, udde ammek maawatanino sapitangku. ¹⁵ Sanna mantuweno nalawara akwangku? Makkararak sino damita ammek inammuwa nepasapippelangino esprituk, udde makkararak kappay sino damita maawatangku. Makkantaka maddayaw ki Dios sino damita ammek inammuwa nepakan-teno esprituk, udde makkantak kappay sino damita maawatangku. ¹⁶ Kunna kappay sikwayu, se nu makkararaggayuwa maddayaw anna mappasalamat ki Dios, udde usarandopelangino damita ammeyu inammuwa nepasapippelangino esprituyu, ansanino bafulundawira a massapit si "On" sino kararaddaw? Se ammera lud maawatanino sapitandaw. ¹⁷ Massiki nalawaringke ino kararaddawa mappasalamat ki Dios, awana iduffunna sino bafulundawira.

¹⁸ Mappasalamatak ki Dios se oodduweno pannakadamaka maddamit sino damita ammek inammu amma sikwayu ammin. ¹⁹ Udde nu makiamungak sino manguruwira, unoyneno lima ke a sapitino usarangku

sino damita maawatanino bafulungkuwera takesi matulduwanira amma sino parifurifuwa sapit sino damita ammera inammu.

²⁰ Kakkolak, ammena nad inaabbingino annandandaw mappeafu sitawira. Nu mappeafu sino narakkat, nalawad nu mekunnakayu si kalu'bita awana ammuna si kunnenoy, udde nu mappeafu sino akwandonad, nadandangayu nadda kunnangke dokalla tolai. ²¹ Dandammandonaddino nepeturakki Dios si'ina kunna si,

“Ananeno dundunanguwera a maggabwat si aroyuwa lubbuna maddamitira si damita ammeyu inammu, takesi ituldura sikwayuweno anggangkuwa maam-muwandaw. Udde massiki nu kunnenoy, ammerak kepay kuruwan.”*

²² Inaya nepeturakki Dios, antuweno pangammuwantam si ino pannakadama a iya'da i Dios a maddamit si damita ammena maawatan, bakkanna senyal para sino mangu-ruwira, nu ammena lud senyala pilasinan sino ammera mangurug si makastiguwerana. Udde ino pannakadama a iya'dana a mangipakaammu sino ipakaammuna, antuweno pilasinan sino manguruwira si gakkuruwino angngurudda, a bakkanna senyal para sino ammera mangurug. ²³ Kunna antu, nu makkakarampakkayu ammina mangurug e mad-damikkayu ammin si naddadaruma a damita ammeyu inammu, sanneno dandammannino bisitayuwera a am-mera kepay nangurug? Gakkuruwingke a sapitanda si inansekkayun. ²⁴ Udde nu itulduyu amminino anggammi Dios a mepakaammu e usarandawino damita maawatan, dingngagganneno bisitayuwereno sapitandaw e maam-muwanda si nalliwatira e makastiguwerana. ²⁵ Ilasinda pay si ammuwi Dios ammina neimad sino nakanda e mabboboliyera anna maddayawira ki Dios a sapitanda si, “Gakkuruwa ana i Dios sikwayu.”

Naurus Naddino Akwanda Nu Makkakarampattira

²⁶ Kakkolak, ino anggangkuwa sapitan, kunnayawino nalawara akwandaw nu makkakarampakkayu. Wara nad makkanta si paddayaw ki Dios e wara kappenad manuldu sino sapi'na. Wara nad mangipakaammu sino nepakaam-muwi Dios sikwara. Ino nad korwanira, maddamitira si damita ammera inammu, e ino nad korwanira kappay,

* **14:21** 14:21 Isaias 28:11-12 Sin tiyempowi Isaias, sinapiti Dios sino gakagak-
era i Israel si dundunannaneno taga-Asiria a mangastigu sikwara, se ammera
kinuruwino sinapitino gumalabbunira.

ituldureno anggama sapitan inay. Udde ammina akwandaw, makaduffun nadda mappatuyag sino ammina anggungnga korwan. ²⁷ Nu wara maddamit si damita ammena inammu, adwa onnu tallu nabbelangino maddamit. Ammera nad magagarindan, nu ammera lud mappatapatati. Wara nad tolai sinay si nangammuwa mituldu sino angganda a sapitan. ²⁸ Udde nu awana nangammu sinay, ammeran nabbelang maddamit, nu amme lud taronanino kadda tata sikwareno pittatanda, kasera tatabbanni Dios si kunnenoy. ²⁹ Kunna kappayino mangipakaammu sino nepakaammuwi Dios, adwa onnu talluwa nabbelangino maddamit. Ino korwanira, dingngagganda nad takesi ammunda nu gakkuruwa naggabwat ki Diosino sapitanda. ³⁰ Nu wara tata si aggedamadamit e aneno aggatuttura pangipakaammuwani Dios sino anggama sapitan sikwara ammin, mibba'nadda maddamit takesi mepataliyeno bulunna. ³¹ Se nu kunnenoyino akwandaw, damana a maddamikayu ammina mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios, udde mappatapatalikayu nad, takesi matulduwangkayu ammin e mattuyaggino angguruddaw. ³² Ino tolai mangipakaammu sino anggami Dios a ipakaammu, damana a fuwaddanino sapitanna. ³³ Se ino anggami Dios, bakkannino nakungkul, nu ammena lurino naurus, a kunnangke ino aggangweno korwanira a manguruwa makkakarampat si palulubbun.

³⁴ Amme nad maddamitino bafabbayira nu makkakarampakayu. Ammera nad mangwa si kunnenoy, nu ammera lud tagatulutuluk, se antuweno kunnino lintig. ³⁵ Nu wara angganda a futa, itaronda nad sino puliyanda sey balera takesi ibebu'da sino atawara. Ammena meannung nu maddamitira sino pakkakarampattandawa mangurug.

³⁶ Sandolang amme kuruwannino sinapikku mappeafu sino kinaurnusneno akwandaw? Ma, ikkayu weno naggabwatanino sapiti Dios? Ariddonakuy si ikkayu pelangino nangammu sinay? ³⁷ Nu wara sikwayuwa massapit si aneno pannakadamana a mangipakaammu sino ipakaammuwi Dios onnu aneno korwana pannakadamana a neya'deno Espirituwi Dios, ammunna nad si ammin inaya neturakku sikwayu, gakkuruwa naggabwat ki Afu Jesus. ³⁸ Udde nu ammena ibilang inay si naggabwat ki Dios, amme pay ibilangi Dios si tolana.

³⁹ Kunna antu, kakkolakku, ino nad kabbatandaw ino mangipakaammu sino anggami Dios a ipakaammu, udde ammeyu nad iyallangngino maddamit sino damita ammeyu

inammu. ⁴⁰ Udde ammina akwandaw sino pakkakarampat-tandaw, fustu nad anna naurnus.

15

Gakkuruwingke A Nangngangoliyi Kristo

¹ Kakkolakku, anggangkuwa ipadandam sikwayuweno netulduk sikwayu si'in a ino nalawara damag. Antuweno kinuruddaw e natalanggagepayino angnguruddaw sinay. ² Gafu sinaya nalawara damag, mesalakangkayu, nu natalangaggayuwa mangurug, fera pelang nu awana kaku-ruwanneno kinuruddaw.

³ Antuyawino kapatiyana nepakaammu sikwak* si'ina netulduk kappay sikwayu. Iyawa tuldu, natayi Kristo ta mapakomanino liwattam, a antuweno neyakkuruwanino nepeturakki Dios. ⁴ Wasin natay, netanam, kase nepangngangoliyi Dios sino mekatalluwa aw, a antu kappayino neyakkuruwanino nepeturakki Dios. ⁵ Wasin nangngangoli, nappadda ki Pedro, kasena sino ammina apostolna. ⁶ E nappadda si namitta sino nasurukira si limatuta bafuluntama mangurug. Ino kaodduwan sikwara, aggabiyayira kepay, udde natayinnino korwanira. ⁷ E nappadda kappay ki Santiago, kasena sino ammina apostolira.

⁸ Ino kauddiyana nappaddanna, ikkanak, massiki kakunakino abbinga neyanak sino bakkangkepaya tiyempona a ammera innanaman si mabiyag. ⁹ Se gafu sino inangwaka nappadyat sino manguruwira a tolayi Dios, awana mainnanama a mabbaliyak si apostol. Ikkanakino kababafawan sikwara ammina apostol. Ammek meannunga maingnganan si apostol gafu sino inangwak si'in. ¹⁰ Udde gafu sino allakki Dios sikwak, nabbaliyak si kunnayaw. Maita si aneno salinunu'nenno alla'nga sikwak, se oodduweno inangwaka masserbi sikwana amma sino aminira a korwana apostol. Udde ammekira inangwenay gafu sino pannakadamak, nu ammena lud gafu sino duffun anna allakki Dios sikwak. ¹¹ Awana nedumanna nu ikkanakino nibanyag onnu ira, se nakkunnenno ibanyammi ammin mappeafu sino natayani Kristo annino nangngangoliyanna, e antu kappayino kinuruddaw.

Gakkuruggappaya Pangngangolini Diosino Natayira

¹² Gafu se netuldumi sikwayu si nepangngangoliyi Dios i Kristo sino natayanna, ansanimmangke kunnino korwanira sikwayu a ammena pangngangolinino natayira? ¹³ Nannud

* 15:3 15:3 Itannu kappay sino 1 Cor. 11:23 anna sino Gal. 1:12.

gakkuruwa ammena mangngangoliyeno natayira, ammena kappenad nangngangoliyi Kristo. ¹⁴ Nu ammena nad nangngangoliyi Kristo, awan nad mantu serbineno nebanyammi e awangkappenad serbineno nanguruwandaw. ¹⁵⁻¹⁶ Bakkampelang inay, nu ammena lud maamuwandonaggappay si siriyyeno netuldumi mappeafu ki Dios, se sinapi'mi si nepangngangolina i Kristo. Udde nu gakkurungngadda ammena mangngangoliyeno natayira, ammena kappenad gakkuruwa nangngangoliyi Kristo. ¹⁷ Nannud ammena nangngangoliyi Kristo, awan nad serbineno nanguruwandaw, e ammena kepenad napakomanino liwa'daw. ¹⁸ Kunna kappay sino natayirana nangurug ki Kristo, makastiguwera kappenad. ¹⁹ Nu gakkurungngad inay e ino innanamantam gafu ki Kristo, makkiyabelang sino biyaddam sito lubag, ikkanetama manguruwino kakallakkingke amma sino ammina tolay.

²⁰ Udde ino kakuruwanna, nangngangoliyi Kristo, e antuweno pamakuruwan si pangngangolinna i Diosino ammina natay. ²¹ Ino gafuna a matay ammina tolay, gafu sino inangweno tata a tolaya i Adam. Kakunnana kappayino pangngangoliyanino natayira, gafu kappay sino inangweno tata a tolaya i Kristo. ²² Se matay ammina tolay gafu sino nesapatanda ki Adam, kunna kappay, mangngangolina amminira a nesapat ki Kristo.† ²³ Ino palunguwa nangngangoliyi Kristo, se antuweno meannung. E ikkanetama tolona, metufaretamma a mangngangoli sino awa puliyanna. ²⁴ E nu makwanenay, nada'ngennino kauddiyana aw a antuneno pangaffutani Kristo sino ammina kalinganera, massiki sanneno pannakadamara onnu kalintiyanda a matturay, kasena iya'deno patturayanna ki Dios a Amana. ²⁵ Se dinandammi Dios si matturayi Kristo makkiyad si affutanna amminino kalinganera. ²⁶ Nanu affutannera ammin, awaninna matay si tolay, se ino kauddiyana ariyani Kristo ino katayan. ²⁷ Ammutam si massiki ino katayanna tolay, affutanna, se aneno neturakka sapiti Dios a kunna si, "Ipaaffuti Dios ki Kristo ino amammin takesi iturayannera."‡ Udde ammutangkappay si amme nesapati Diosino baggina sino amamina iturayani Kristo se antuweno nappaturay sikwana. ²⁸ Nanu iturayaninni Kristo a Abbingi Diosino amammin, kasena mappaturay ki Dios a naggabwatanino ammina turena, takesi antuwennino matturay si amammin.

²⁹ Dandammantangkappayino pangngangoliyanino

† **15:22** 15:22 Ana kappayino mappeafu sikwara Adam anni Kristo sino Rom. 5:12-21. ‡ **15:27** 15:27 Salmo 8:6 Itannu kappay sino Heb. 2:8-9.

natayira. Ino bafulundawira a mappabawtisar para sino natayira, natalanggaddira nad si mangngangoliyera. Se nu bakkanna kunnenoyino dandammanda, mayan akwanda kepay? ³⁰ E ikkami kappay, sammilang ipusteno biyammiya manuldu nu ammemi innanaman si mangngangoliyeno natayira? ³¹ Kakkolak, kadda awa aggaratonangkuweno ipatek gafu sino kadyatangku. Ino kakuruwannenay, kakunnaneno kakuruwanneno aanggangku gafu sino nesapatandaw ki Kristo Jesus a Afutam. ³² Nappelalotino dyata lawumangku sito Efeso gafu sino mangontarera sikwaka mekunnera si sumarona animal. Sanneno labukku sitawa kadyatangku nu ammek mangngangoli? Awaningke. Antu gafuna, nu gakkurunggad si ammena mangngangoliyeno natayira, tawwareno tuntulantamino sapitannino tolayira si, “Makakakkanetam anna makininumetam, se malanetangkena a matay e awanin.” §

³³ Mappalangkayu nad ta ammekayu mabalabaliyan, se bakkanna gakkuruwinay. Udde gakkuruwino sapitan-nino tolayira si, “Nu mebumbulungkayu si narakkatta to-laya nabbakabakkannino annandanda, mesapakkayu sino narakkatta aggangwara.” ³⁴ Lawarandonaddino nakan-daw ta talekkurandawino narakkatta aggangwayu, se ino korwanira sikwayu, ammerangke inammuwi Dios, e maatalkayu nad gafu sinay.

Nu Mangngangoliyeno Baggi, Maangkakwen
(2 Cor. 5:1-5)

³⁵ Ana nakuyino mabbebuta massapit si, “Ansanna mangngangolineno natayira? Sannaneno akkakokweno baggira?” ³⁶ Ino mabbebut si kunnenoy, pangababulan. Dandammanna naddino makwa sino bukal. Nu mammu-laka si bukal, ammena mattufu nu ammena abbu marab-buk. ³⁷ E nu wara imulam, massiki trigo onnu korwan, ammem imuleno dokallin, nu ammena lurino bukalna pelang. ³⁸ Udde dinandamminni Diosino akkakokwaneno mula a mattufu sino bukal, e pattufunneno nanganganana bukal takesi wara meannunga fungal anna adonneno kadda tata. ³⁹ Massiki kappayino makkarekayira sito lubag, am-mera nakkakarunna, se tangananino ba'langnga tolay anna animal anna mammanuk anna lamis. ⁴⁰ Kunna kappayino pinaratuwera i Dios a ana sey langit annino anera sito lubag, ammera nakkakarunna. Antu gafuna, tangananino kinalawanneno anera sey langit sino kinalawanneno anera sito lubag. ⁴¹ Massiki ino anera sey langit, ammera

kappay nakkakarunna, se ino kinalawanneno sinag, tanganan sino kinalawanneno dakkag, e tanganangkappayino kinalawanneno bitunira, e massiki ino bitunira, ammena nakkakarunnenno kinalawadda.

⁴² Antuwenayino mangipaita si tangananino baggitam sito ingkein sino baggina tolaya pangngangolinna i Dios. Ino baggitam sito ingkein, matay anna marabbuk, udde ino baggina tolaya pangngangolinna i Dios, ammenanna a matay si makkikiyad. ⁴³ Ino baggina natay, narakkatta itan anna awaninna damana, udde nanu mangngangoli, kaanggammingkena anna natuyaggingke. ⁴⁴ Ino baggiya matay, meannumpelang sito lubag, udde nanu mangngangoli, baggiyenna a meannung sey langit. Gafu se aneno baggiya meannung sito lubag, gakkuruwingke a ana kappayino baggiya meannung sey langit. ⁴⁵ Kunnino nepeturakki Dios si, "Ino palunguwa tolaya i Adam, binyayi Dios."* Udde i Kristo a maingnganan si mekadwa a Adam, antuweno manga'da si biyaya awana pakkiyaranna. ⁴⁶ Udde ammena maunteno baggiya meannung sey langit, nu ammena lurino baggiya meannung sito lubag, kaseneno baggiya meannung sey langit. ⁴⁷ Ino palunguwa tolaya i Adam, pinaratuwi Dios si lubag. Udde i Kristo a mekadwa a Adam, naggabwat sey langit. ⁴⁸ Gafu se gakagakaretam ammini Adam, nekunnenno baggitam sino baggina a matay. Udde amminetama nesapat ki Kristo a naggabwat sey langit, mekunnaneno baggitam sikwana a mabiyag si makkikiyad. ⁴⁹ Nekunnenno baggitam sino naggabwat sito lubag se gakagakaretam, e kunna kappay, gakkuruwingke a mekunnenno baggitam sino naggabwat sey langit gafu se nesapatetam sikwana.

⁵⁰ Kakkolak, ino anggangkuwa sapitan, mapataliyan naddino baggitam, se ammena dama a mesapatino baggitama matay sino patturayani Dios a pagyananino ammera matay si makkikiyad.

⁵¹ Dingngaggandaw yaw, se kunnayawino planowi Dios a makwana sikwatama manguruwa ammena nepakaammu kiyad sitaw. Ammetam matay ammin, udde amminetam, maangkakwaneno baggitam. ⁵² Nanu makwa, malam-pelang, a kunnangke takimmatan. Makwana so kauddiyana awa kadingngagganino tangguyufi Dios. Nu maddamitino tangguyub, mangngangolineno ammina nataya nangurug e ammeranna matay si makkikiyad. E ikkanetama ag-gabiyaggepay, maangkakwana kappayino baggitam. ⁵³ Se inaya baggitama naladda a matay anna marabbuk, mapataliyan nad si baggiya ammenan matay si makkikiyad.

* 15:45 15:45 Genesis 2:7

54 Nanu makwa inaya mapataliyanino baggitama matay si baggiya ammenan matay, antuneno keyakkuruwanino nepeturakki Dios a kunna si,

“Awaninna matay se inaffuti Diosino katayan.”†

55 “Awaninna pangaffutanino katayan si tolay.

Awaninna pattalawanna tolay si matay.”‡

56 Ino gafuneno pattalawanna tolay si matay, se ammura si makastiguwerana gafu sino liwa'da. E ammura si nalliwatira, se ammura si ammera kinuruwino lintiyi Dios. § 57 Udde mappasalamatetam ki Dios se neya'dana sikwatamino pannakadamatama mangaffut sino liwat annino katayan gafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afutam.*

58 Kunna antu, kakkolaka iiddukangku, mattalaginaggayu nadda mangurug takesi ammekayu matutunggungan sino bakkanna fustuwa aggangwa anna tuldu. Kanayundonadda pangaggana masserbi ki Afu Jesu Kristo, se ammuyu si ammuna akwandaw para sikwana, aneno serbina.

16

Ino Ampattanda A Iduffun Sino Manguruwira Sey Jerusalem

(Rom. 15:22-29; 2 Cor. 8:16-9:5)

1 Antuyawino sapitangku sikwayu mapeafu sino ampattandawa meduffun sino tolayira i Dios sey Jerusalem. Nalawad nu tuntulandawino sinapikku sino manguruwira sino lulubbunna Galacia. 2 Kadda Linggu, miimfun naddino kadda tata sikwayu si iduffunna, kiyarino damana a meya'da sinaya linggu takesi maampattinnino iduffundaw nu gumamwangak sitan e ammekunna mappampat sikwayu. 3 Nanu gumamwangak sitan, manunduna'nga sino tolayira a pilindaw takesi iyandeno inampa'dawa duffundaw sey Jerusalem. Ana kappayino turakkuwa ibulungku sikwara a mangipakaammu si ireno napiliya miyang sino duffun. 4 Nu dandammangku si ikkana'ngaddino umang, mebulunirana sikwak.

Ino Planowi Pablo

(2 Cor. 1:15-24)

5 Ino dandammangku sito ingkein, umangnga'nga a manuldu sey probinsiya a Macedonia, kasek umang sitan. 6 Tantara nu mabayak sikwayu. Ammek nakuy manaw makkiyad si masinduweno irid, e nu gumikkatak, damayuwa manuffun sikwak sino pabbiyaheyanguwa

† 15:54 15:54 Isaias 25:8 ‡ 15:55 15:55 Oseas 13:14 § 15:56 15:56 Itannu

kappay sino Rom. 5:12 anna sino 7:7-13. * 15:57 15:57 Itannu kappay sino Rom. 8:1-4.

umang sino metufara anganku. ⁷ Ammek anggama umang sitan nu malanappelang. Anggangkuwa mabbayag sitan, nu damana ki Afu Dios. ⁸ Ammek umanaw sito Efeso makkiyad sino fiyestana Pentecostes. ⁹ Se nalawad nu magyanak sitawa manuldu se odduweno manggama maningngag, massiki oddu kappayino makkontara sikwak.

¹⁰ Nanu gumamwangi Timoteo sikwayu, pagamwangan-donad si nalawad, se masserbi ki Afu Jesus a kakun-nak. ¹¹ Ammeyu atatallan, nu ammeyu lud duffunan sino panawanna a muli sitaw, se aggataronangkuwera andino bafulunnera a kakkolattam.

¹² Nu mappeafu sino kolattama i Apolos, namipidyaka napppekallak sikwana a mebulun sino korwanira a kakkolattama umang sitan, udde ammena kepay anggam, kase-nana umang sitan nu wara wayana.

Ino Ambu'nenno Turak

¹³ Mappalangkayu nad ta mattalaginaggayuwa mangu-rug. Naturiggayu nad e natuyangngaddino angnguruddaw. ¹⁴ Sino ammina akwandaw, paitayu nad si wara agganggan-daw si kasittoleyu.

¹⁵ Kakkolakku, ammuyu si da Estefanas andino kataab-balayannereno palunguwa nangurug sitan probinsiya a Acaya. Kanayunira a manuffun sino tolayira i Dios. ¹⁶ Mapppekallakkak sikwayu ta mappeturekayu sikwara andino korwanira a kakunnara a nalappatta masserbi ki Afu Jesus.

¹⁷ Maanggammakungke sino ginamwanganda Estefanas anni Fortunato anni Acaico sitaw, se naarananinnino anakku sikwayu gafu sikwara a tallu. ¹⁸ Nepallamporeno nakangku a kunna kappayino nappallampawanda sino nakandaw. Meannunga meyatallino kunnenoya tolay.

¹⁹ Amminino manguruwira sino lulubbunna probinsiya a Asia, bebutanda nu manantokayu sitan. Da Akila anni Priscila a matawa andino ammina manguruwira a makkakarampat sino balera, sapitanda si aggadandamman-dakayu gafu ki Kristo. ²⁰ Ammina kakkolattama mangurug sitaw, bebutanda kappay nu manantokayu. Massiki ikkayu, nu makkaititakayu, ipaitayu nad si makkaaanggangkayu pay.

²¹ Ikkanaki Pablo a nanurak sito ambu'nenno turakka nepeturakku. Dandammantakayu ammin.

²² Nu wara ammena manggam ki Afu Jesus sitan, kasti-gunna i Dios. Maranata, anggama sapitan, malangka a muli, Afu Jesus.

²³ Allakkandakayu naddi Afu Jesus.

²⁴ Anggantakayu ammin gafu sino nesapatantam ki Kristo Jesus.

Ino Palunguwa Turakki Pablo Sino Corintowera Ino Mappeafu Sitawa Turak

Sino Palunguwa Turakki Pablo Sino Corintowera, sin-
ulduwannera mappeafu sino passasarombatanda andino
korwana problemara. Dinorawannera kappay (2:1; 12:14;
13:1-2), udde ammera kappay diningngaggino netunna
sikwara, antu gafuna, malowino nakamma sin nuliyanna
sey Efeso. Wasinoy, inang nanuldu sey Troas anna sey
Macedonia. Wasin ginamwang sey Macedonia, dina'ngana
i Tito a naggabwat sey Corinto, e nappelalotino aangamma
sin naningngagganna a nammoboliyera anna nalawarin-
nino nakanda sikwana (7:5-7). Sin nagananna kepay sey
Macedonia, netura'nga yawa turak.

Talluveno napatiya bagga'na yawa turak. Ino palungu
ino nitulduwani Pablo sino nakamma sino Corintow-
era annino aangamma gafu sino nammoboliyanda.
Nepalawangnga kappayino kabibiyag andino itulduna apos-
tol sino passerbiyanda ki Kristo. Ino mekadwa, sinapi'na
si ampattanda naddino iduffunda sino manguruwira sey
Jerusalem. Ino mekatallu, sina'dagganneno kalintiyanna a
tata a apostol, se anera kepayino nidagga sino manguruwira
sey Corinto a mabbalaw sino kinaapostolna a sapitanda si
ira kanuweno gakkuruwa apostol.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-11

Ino nakammi Pablo sino manguruwira sey Corinto annino
kabibiyangnga andino itulduna a tata a apostol 1:12-
7:16

Ino iduffunda nad sino manguruwira sey Jerusalem 8:1-
9:15

Ino nita'daggani Pablo sino kalintiyanna a tata a apostol
10:1-13:10

Ino ambu'nenno turak 13:11-13

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a apostoli Kristo Jesus gafu se antuweno
urayi Dios. Antuyawino tura'mi anni Timoteo a kolattam
sikwayuwa tolayi Dios sitan Corinto, mampesino ammina
tolena sitan probinsiya a Acaya. ² Allakkandakayu naddi
Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo, e passiyanakanda
naddino nakandaw.

I Diosino Manuffun Sikwatam Sino Dyattam

³ Dayawantami Dios a antuweno Dios anna Ama i Jesu Kristo a Afutam, se antuweno minangkallakka Amatam anna minadduffuna Diostam. ⁴ Bambayandetam sino ammuna dyattam, takesi damatangkappaya akwan sino bafuluntamira nu madyatanira. Se ino duffuni Dios sikwatam, antu payino iduffuntam sikwara. ⁵ Se ino kaodduweno kadidyattam a kunneno kadidyati Kristo, kunna kappayino duffuni Dios sikwatam gafu sikwana. ⁶ Antu gafuna, masiki nu madyatangkami, se ammumi si maduffunangkayu anna mesalakangkayu. E gafu se duffunandakamiyi Dios, damami paya manuffun sikwayu, takesi damayuwa attammanino dyat a kunneno attammammi. ⁷ Antuweno minnanamakami sikwayu, se ammumi si massiki madyatangayu a kunneno kadyatammi, duffunandakayu kappayi Dios a kunneno duffunna sikwami.

⁸ Kakkolak, anggammiya maammuwandawino nakwa sikwami sey probinsiya a Asia. Nappelalotino kadidya'mi sinay, a maggi ammumi naattamman, e ammumi innanaman si mabiyaggami kepay. ⁹ E ino dinandammi, arimmi si antuwennino katayammi. Udde nakwenay takesi bakkannino baggingingkepayino talakkammi, nu ammuna luri Dios a makapangngangoli si natay. ¹⁰ Nesala'dakami sino katayammi nad, e ammumi si isala'dakami kepena. Antuweno innanamammi si ituluyna a mangisalak sikwami sino kattalatalaw a makwa sikwami. ¹¹ Udde duffunandakami naggappay sino kararaddaw. Nu antuweno akwandaw, tabbanni Diosino odduwa kararaddaw, e odduwa tolaya maddayaw anna mappasalamat sikwana gafu sino duffunna sikwami.

Ino Gafuneno Natalantananda Pablo a Umang Sey Corinto (1 Cor: 16:5-9)

¹² Maanggangkamiya massapit si awaningke ammumi si inangwamiya narakkat si ammuna tolai, kumalar sikwayu. Nalawad amminino inangwamiya awaningke sirina se i Diosino naggabwatanna. Ammuna inangwami, ammuna naggabwat sino kinalaingnga tolai, nu amme lurino allakki Diosino nifuyut sikwami. ¹³⁻¹⁴ Ino ammuna netura'mi sikwayu, awana neimad si anggamma sapitan, se naladda a basan anna maawatan. Ammuk si ammeyu kepay kura inammuweno ana sino nakammi, udde innanamammi si maammuwandokappena, takesi nanu madatangngino awa puliyani Afu Jesus, damayuna a maanggam sikwami a kunnaneno aanggammi pay sikwayu.

¹⁵ Gafu se awana daladudwak si maanggangkayu nanu maitarakami, dinandangku si mamidwa'ngadda umang

sitan takesi mamidwakayuwa maduffunan. ¹⁶ Ino planok si'in, mittura'ngad abbu sitan, kasek umang sey Macedonia, e nanu muliyak, mitturak kappay sitan takesi duffunandak sino umangngangu sey Judea. ¹⁷ Gafu se ammena natuluyino planoka umang sitan, ariddonakuy si naladda a maangkakweno nakangu, a kakunveno tolayira a dandamanda pelangino panggamanda, a massapit si "On," udde naladda a pataliyanda si "Bakkan." ¹⁸ Udde bakkanna kunna sikwak inoy. Se matalakki Dios, e kunna pay sikwak, gakkurug amminino sinapikku sikwayu. ¹⁹ Se i Jesu Kristo a abbingi Dios a nebanyammi anda Silas anni Timoteo sikwayu, ammena inangkakweno nakamma, nu ammena lud neyakkurug ammina sinapi'na. ²⁰ Se amminino nekariyi Dios, neyakkurug gafu ki Jesus. Antu gafuna, sapitantam si gakkurug amminino nekariyi Dios, e antuweno kedayawanna. ²¹ I Diosino mappatuyag sino angnguruddam ki Kristo, e antu kappayino namili sikwatama masserbi sikwana. ²² Neya'dana kappayino Espirituna a pappaimunuwana sikwatam si ikkanetamino tolenera. Gafu sinaya Espirituna a ana sikwatam, ipaitana si iya'dananeno ammina nekarina sikwatam.

²³ Ammuwi Dios si gakkurug yo sapitangu sikwayu. Ammek inang sitan Corinto takesi wara wayayuwa miboboli sino liwa'daw, se ammek anggamma pallowanino nakan-daw nu allangngantakayu. ²⁴ Ammek anggamma sapitan si ikkamiyeno makammu sino angnguruddaw, se natuyag-ginnino angnguruddaw. Anggammi pelanga manuffun sikwayu takesi maanggangkayungke.

2

¹ Antu gafuna, dinandangku si ammek kepay ipidwa a umang sitan se ammek anggamma pallowangkappayino nakandaw. ² Se nu pallowangu kappayino nakan-daw, inya ma'nenno mappaanggam sikwak? Ikkayuveno mappaanggam sikwak, e damayu kadda akwan nu pal-lowanguweno nakandaw? ³ Antu gafuneno nanurakkangu sikwayu sinoy, takesi lawarandaw abbuweno akwandaw ta nanu umangngak sitan, ammena malowino nakangu sikwayuwa mappaanggamad sikwak. Se am-muk si nu maanggamak, maanggangkayu kappepay. ⁴ Sino nanurakkangu sikwayu, nakalaluwak gafu sino loloneno nakanguwa maddandam sino inangwayu. Udde ino gafuneno nanurakkangu, bakkanna mappalow sino nakandaw, nu ammek lud ipakaammuweno dokalla ag-gangangu sikwayu.

Mapakoman Naddino Nalliwat

⁵ Ino tolaya nalliwat sitana nappalow sino nakangku, bakkanna ikkanappelangino nalliwatanna, nu ammena lud ikkayu kappay. Udde bakkanna ikkayu ammin, ino pelang korwan sikwayuwa nepaloneno nakamma. Sapitangku si bakkangkayu ammin, se ammek anggama padammattanino liwa'na. ⁶ Se kundennino kastiguweno kaodduwan sikwayu sikwana. ⁷ Sitoya, pakomandonad anna pattuyaggandonaddino nakamma, takesi ammena mao'gananino loneno nakamma, tantaro nu antuweno pibbattanna sino angngurungnga. ⁸ Antuweno allakkandaw ta ipaitayu kappayino aggangandaw sikwana. ⁹ Ino tata kappay gafuneno nanurakkangku sikwayu sinoy, takesi itangku nu kuruwandaw amminino sapitangku sikwayu. ¹⁰ Udde sitoya, ammu si kinuruddawinnino sinapikku. Antuweno nu pakomandaw, pakomangku kappay. Ino kakuruwanna, pinakomangkun sino a'langi Kristo para sino pallawarandaw, nu wara gakkuruwa pakomangku nad. ¹¹ Pakomantammad takesi ammeretam affutanni Ofag, se ammutamunnino narakkatta gakkanna sikwatam.

Ino Naddararanani Pablo Sey Troas

¹² Wasin inangngangku sey Troas a mangibanyag sino nalawara damag mappeafu ki Kristo, nedadaninni Afu Diosino tolayira sinaya maddingngag sino tulduk. ¹³ Udde naddararanak se awani Tito a manambal nad sikwak sinay. Antu gafuna, inanawangkuweno kakkolattamira sinay, e inangngak sey Macedonia.

Ino Salinunu'neni Tarabafura Pablo

¹⁴ Wasin initaki Tito, nalawarino sinapi'na mappeafu sikwayu, e nappelalotino pasalamakku ki Dios. Mapasalamatak sikwana se gafu sino nesapatammi ki Kristo, kanayuna ifuyu'dakami sino pangaffutantam sino kalinanera. Usarandakamiya mangipakaammu sino nalawara damag mappeafu ki Kristo si palulubbun, a meyamparig si bambanguwa maddarangat. ¹⁵ Se ino pangibanyammi mappeafu ki Kristo, kunnangke bambanguwa aanggammi Dios, a da'lungkappay amminira a maningngag, ino mesalakanira andino ammera mesalakan. ¹⁶ Ino ammera mesalakan, kunnangke nabuyuka kappatayino da'lunda nu dingngaggandeno tuldutam, se antuweno pangamuwanda sino kakastiguwanda si makkikiyad. Udde ino mesalakanira, kunnangke bambanguwino da'lunda, se antuweno mifuyut sikwara sino biyaya mannayuna iya'da i Kristo. Nu kunneno, inya kaddino makadama a mangwa

sitawa tarabafuwa manuldu sino nalawara damag? ¹⁷ Udde damamiya akwan, se dinundundakamiyi Dios e ammuna si nalawarino gakkammiya manuldu gafu sino nesapatammi ki Kristo. Ammekami nekunna sino korwanira a manuldu sino sapiti Dios se pimpirakanda.

3

Naggabwat Ki Diosino Pannakadamara Pablo

¹ Gafu sinaya sinapi'mi, ariddonakuy si idayomiyeno bagimi. Udde bakkanna mekunnakami sino korwanira a manuldu, se ammekami nadda miyangkalin si turakka pamakurummi sikwayu si nalawarino aggangwami. E kunna kappay, ammekami nad marang si turak sikwayuwa ipaitami si korwana tolay. ² Ammekami mawag si kunnenoy, se ikkayunnino kunnangke turakka mita'dag sikwami, se nu itanino korwanira a tolay si nalawarino aggangwayu, ammuran si nalawaggami kappepaya nanuldu sikwayu. ³ Maita si kunnangke tura'dakayuwi Kristo a nepetura'nga sikwami. Bakkanna tinteno nepanura'nga, nu ammena lurino Espirituweno aggabiyaya Dios. E bakkangkappaya sino nadampeta batuweno neturakkanna a kunna payino lintiyi Moises, nu ammena lud sino nakandaw.

⁴ Damami pelanga massapit si kunnenoy, se i Diosino talakkammiya manuffun sikwami gafu se nesapakkami ki Kristo. ⁵ Ammumi si awana pannakadamamiya mangwa si kunnenoy, nu ikkami pelang, se ammina panakadamami, naggabwat ki Dios. ⁶ Antuweno nanga'da sino pannakadamamiya manuldu mappeafu sino bawuwa tulangnga. Inaya bawuwa tulag, bakkanna kakunneno lintiya nepetura'nga ki Moises, nu ammena lurino Espirituneno mangipakaammu. Gafu sino neturakka dadana lintig, makastiguweno tolayira si makkikiyad se ammera dama a tuntulan. Udde ino iya'deno Espirituwi Dios, biyaya awana pakkiyaranna.

Ino Kalawanneno Bawuwa Tulaga Ituldura Pablo (Heb. 8:1-13)

⁷ Dandammantamino nipaitani Dios sino kinalawanna sino nanga'danna sino lintingnga ki Moises. Nap-pelalotino kilikili'nenno mutungi Moises sin niyangnganna sinaya lintiya neturak si batu sino gakagakera i Israel. Massiki naarananino kilikili'nenno mutungnga, amme dama a aggatulangnganino Judyuwera gafu se maririyera. Nu kunnenoyino kinalawara nepaita i Dios sino nanga'danna sinaya lintiya kelotanino tolayira a makastigu si makkikiyad, ⁸ kumarallingke a maiteno kinalawanna

sino panga'danna sino Espirituna gafu sino nalawara damaga ibanyammi. ⁹ Se nu naiteno kinalawari Dios sino nanga'danna sino lintiya nassapit si makastiguweno tolayira, kumarallingke a maita sino bawuwa tulangnga a mappabali sikwatam si naggaddang sikwana. ¹⁰ Massiki nalawarino lintingnga si'in, kunnangke awaninnino kinalawanna sito ingkein, se mas nalawaringke pay ino bawuwa tulangnga. ¹¹ Se nu maiteno kinalawari Dios sino lintiya napataliyan, kumarallingkepaya maiteno kinalawanna sino nepataliya tulangnga a awana pakkiyaranna.

¹² Gafu se antuwenayino innanamammi, naturiggamiya mituldu sinaya awaningke iyimammi. ¹³ Bakkanna kakunami i Moises a inabbunganneno mutungnga takesi amme itanino kasiJudyunereno kaarananino kilikili'nenomutungnga. ¹⁴ Udde natagगतino ulura, e ammera naawatanino anggama sapitannino nakwa ki Moises. Massiki sito ingkein, nu basanino Judyuwereno neturakki Moises sino dadana tulag, kunnangke naabbunganino nakanda, se ammera maawatanino anggama sapitan. Nu manguruwira ki Kristo, ariyani Diosino abbungngeno nakanda, kasera maawatan. ¹⁵ Gakkurug yan, se massiki ingkein, ammera kepay maawatan, e kadda basandeno lintiyi Moises, kunnangke aneno mabbung sino nakanda. ¹⁶ Udde nu wara mangurug sino Afutam, maariyeno abbungngeno nakamma. ¹⁷ Ino Afutama sinapikkun sinay ino Espirituwi Jesus. Ino tolaya aneno Espirituwi Jesus sikwana, nawayan sino kinaaripanna sino liwat. ¹⁸ Amminetama mangurug, gafu se naariyeno nabbung sino nakantam, aggitantamino kinalawari Afu Jesus, e maita kappay sikwatam a kunnangke sarmingetam. Gafu se aggitantam, masesenutetama mallawad makkiyad si mekunnetam sikwana. Makwa ammin inay gafu sino pannakadameno Afutama antuweno Espirituwi Jesus.

4

Ino Tuldu Mapeafu Ki Kristoweno Mawwaldag Sino Anera Si Lammuk

¹ Gafu sino allakki Dios sikwami, netala'nga sikwamiyeno tarabafuwa manuldu sinaya tuldu. Antu gafuna, naturiggami pelanga mangwa. ² Awana akwammi si neimad anna ka'atatalla maammuwan. Ammekami mamalabali si tolay. Ammemi lamuran si siriyeno sapiti Dios, nu ammemi lud itulduweno gakkurug. Antuweno mangipaita sino tolayira si awaningke a narakkat sino nakammi.

Ammu payi Dios si awana narakkat si akwammi se aggitandakami. ³ Gakkuruwa aneno tolayira a naabbungangkepayino nakanda ta ammera maawatanino nalawara damaga ituldumi, udde ireno tolaya makastigu si makkikiyad ⁴ se ammera mangurug. Se i Satanas a diosino narakkattira a tolay sito lubag, sinelladdanneno nakanda takesi ammera mawaldan sino nalawara damaga mituldu sino kinalawari Kristo. I Kristoweno kakunna i Dios, ⁵ e antuweno ibanyammi a bakkannino baggimingkepay. Ino ibanyammi, i Jesu Kristoweno gakkuruwa Afutam. E ikkamiyeno masserbi sikwayu gafu sikwana. ⁶ Se sin napatuwanna yo lubag, i Diosino nassapit si "Wara nad sirwat"* ta mawaldanino lammuk. Antu kappayino nassirwat sino nakammi takesi maitamiyeno kinalawanna a maitengke ki Kristo.

Massiki Nadyatanda Pablo, Netuldura Kepayino Kinurudda

⁷ Iyawa nalawara damaga netalakki Dios sikwami ta ituldumi, nabaloringke. Udde netala'nga sikwamiya tolepelang. Kakunnamingke ino banga a bisakke ino balorna, massiki nabalorino ana sino unangnga. Inangwanenay takesi maita si ammena naggabwat sikwamiyeno panakadamenno ituldumi, nu ammena luri Diosino naggabwatannenaya pannakadama a awana kakunnana. ⁸ Kanayungkamiya madyatan, udde ana kepayino innanammi. Namipidyakamiya maddararan, udde ammena maaffutino nakammi. ⁹ Kanayundakamiya padyatanino tolayira, udde ammerakami purayani Dios. Gapapatayandakami udde ammerakami mapapatay. ¹⁰ Kanayuna aggararonammiyeno katayammi a kakunna payi Jesus si'in. Udde aggabiyaggami kepay gafu sino duffunna sikwami e antuweno mangipaita si aggabiyaggepayi Jesus. ¹¹ Sito katolemi, aggarorongkami sino ipatemi gafu sino passerbiyammi ki Jesus. Makwa yaw takesi maiteno pannakadamaneno biyayi Jesus sito baggimiya naladda a matay. ¹² Kunnantu, massiki aggararonammiyeno katayammi gafu sino panulduwammi sino nalawara damag, nalawallud, se antuweno kabiyayandaw si makkikiyad.

¹³ Aneno neturak sino sapiti Dios a kunna si, "Nanguruwak ki Dios e antu gafuna, naddamitak."† Kakunnami kappayino tolaya nassapit sinay, se kinurummi payi Dios, e massiki madyatangkami, sapitammiyeno kinurummi. ¹⁴ Se ammumi si i Dios a nappaangngangoli ki Afu Jesus,

* 4:6 4:6 Genesis 1:3 † 4:13 4:13 Salmo 116:10

pangngangolindakami kappena gafu sino nittatammi sikwana. Kunna kappay sikwayu, takesi appandetam ammin e mesapatetam sikwana sino pagyananna. ¹⁵ Attammammi ammin yawa kadyatammi takesi maduffunangkayu. Se nu umodduweno tolayira a mangammu sino duffuni Dios annino alla'nga, umoddu kappeneno mappasalamatira sikwana e antuweno kedayawanna.

¹⁶ Kunna mantu, ammekami matappagga manuldu. Se massiki makkafuyino baggitam, kadda awa mantatuyagino biyaya ana sikwatama ammena matay si makkikiyad. ¹⁷ Se ino dyattam sito ingkein, ammera mabbalanayun e kunnangke bisampelang nu mekunna sino labuta appantamma so maddagguna aw. Se ino ketupakkannenaya dyattamino kalalarawana biyag sey langita awana kakunnana anna awana pakkiyaranna. ¹⁸ Antu gafuna, ino aggadandammammi, bakkannino maitera sito lubag, nu ammena lurino ammena maita a ana sey langit. Se ino maitera sito lubag, maawanira ammin. Udde ino ammena maita a ana sey langit, ammena maawan si makkikiyad.

5

Ino Bawuwa Baggiya Innanamanino Manguruwira (1 Cor. 15:35-58; Flp. 1:19-26)

¹ Ammutam si nanu matayino baggitam a kakunnenobawiya magabba, ananeno bawuwa baggiya iya'da i Dios si pabbalayantam sey langit. Ammena matay si makkikiyad se i Diosino nangwa. ² Gafu se madyatanetam sito lubag, kabbatantamungke a appannino bawuwa baggitam sey langit, ³ takesi wara malan si pagyananino kararuwatam nu anawantamino dadana baggitam. ⁴ Sito ingkeina ayawetangkepay sito lubag, maburuburungetam sito kadidyata lawumantam. Udde ammek sapitan si anggantama matay ta anawantamino dadana baggitam, nu ammetam lud anggam si mapataliyan yo baggitam si bawuwa ammenan matay si makkikiyad. ⁵ I Diosino nidadan sikwatama mappa sinaya bawuwa baggitam. E neya'daneno Espirituna sikwatama pamakuruwan si appantam inay.

⁶ Gafu se aneno Espirituwi Dios sikwami, ammemi maddararan. Ammumi si kiyad si ayokami kepay sito baggimi sito lubag, aroyukami kepay sino agyanani Afu Jesus. ⁷ Udde kuruwammi kepayi Jesus, massiki ammemi itan. ⁸ Gafu sino kunnenoy, ammemi dararanannino matay. Se nalawad nu anawammiyeno baggimi sito lubag takesi makiagyangkami ki Afu Jesus. ⁹ Udde massiki sintawino agyanammi, nu sito lubaggepay onnu sey langitin, ino

pelang kabbatammi ino mappaanggam sikwana. ¹⁰ Se amminetam, uma'langetamma ammin ki Kristo ta ukuman-detam takesi appannino kadde tata sikwatamino meannung sino inangwana sito lubag, massiki nalawad onnu narakkat.

Gafu Sino Inangwa I Kristo, Dama A Mebulunino Tolayira Ki Dios

(Rom. 5:9-11; Col. 1:17-22)

¹¹ Gafu se ammumi si kattalataloneno angngukumi Afu Jesus sino tolaira, pangaggammiya manuldu sikwara takesi kuruwandakami. Ammuwi Dios si awana narakkat si gakkammiya manuldu, e nalawad nu am-mundopay. ¹² Bakkanna gakkammiya passangeletino bag-gimi sinaya sinapi'mi, nu ammumi lud sinapippelang takesi awan nadda ataldawa mangita'dag sikwami anna takesi wara itabbaddaw sino tolaira sitana passangele'deno baggira se itanda pelangino baggina tolaira bakkannino nakamma. ¹³ Nu wara massapit si mansekkami, kadde, se madayawi Dios gafu sino akwammi. Nu sapitanda si nannakangkami, nalawaggappay, se pallawarandawino akwammi. ¹⁴ Ammina akwammi, gafu pelang sino nap-pelalota agganggammii Kristo sikwami. Se ammumi si natayi Kristo a manubbut si ammina tolaira, antu gafuna, ammina tolaira, kunnangke nesapatira sino natayanino tata. ¹⁵ Natayi Kristo para sikwatam ammin, takesi amminetama aggabiyag, bakkan naddino panggammanino baggitamino tuntulantam, nu ammena lurino panggammani Kristo a natay anna nangngangoli kappay para sikwatam.

¹⁶ Si'in, nekunneno nakammii sino nakammii ammera nanguruwa dandamma pelangino kinaba'nangnga tolaira onnu ino kinalawarino baggina. Kunna kappay inayino annandammii ki Kristo si'in, udde sito ingkein, naangkak-wennino annandammii mappeafu sikwana. ¹⁷ Se ino tolaira nesapat ki Kristo, kunnangke bawuwa pinaratu. Ino dadana annandamma, napataliyan si bawu. ¹⁸ I Dios pelang ino nangwa sinay. Se massiki kababannaddam si'in, nepabbaliretam si bafulunna gafu sino inangwa i Kristo. E pinilirakamiya manuldu sino tolaira ta mabbaliyera kappay si bafulunna. ¹⁹ Ino ituldumi, dama i Dios a pakomanino liwatino ammina tolaira gafu sino inangwa i Kristo e damarana a mebumbulun sikwana. Netala'nga sikwamiyeno manuldu sinaya damag si ammina tolaira.

²⁰ Antu gafuna, ikkamiyeno pannakabifiyi Kristo a mangi-pakaammu sino anggammi Dios a sapitan. Gafu ki Kristo, makiggimallakkami mantuwa massapit si, "Ibbattandawa makkababannag ki Dios ta pabbalindakayu si bulunna."

²¹ Se kunnayawino inangwa i Dios para sikwatam. Massiki awaningke liwati Kristo, nebilang i Dios si antuweno makwan liwat sino ammina liwattam, takesi mebilangetam si naggaddang sikwana gafu sino nesapatantam ki Kristo.

6

¹ Gafu se makitarabafukami ki Dios, makiggimallakkami sikwayu ta mangwakayu si mangipaita si wara serbineno angngikalla'nga sikwayu. ² Se aneno nepetura'nga a kunna si,

“Diningngagguweno kararaddaw sin awa nanandammangku si allakkantakayu, e dinuffunantakayu sin nada'ngeno atto'na awa pangisalakangku sikwayu.”*

Dingngaggandonad inaya sinapiti Dios. Iyawinna awino pappaduffunandaw sikwana se nada'ngennino awa pisalaksana si tolay.

Ino Inattamanda Pablo Sino Nanulduwanda Sino Nalawara Damag

³ Sino pangwammi sino tarabafuwa netalakki Dios sikwami, palanammi takesi awaningke kabalawammi, ta awana rasonino tolayira si ammera panguruwan sino ituldumi. ⁴ Sino ammina akwammi, ipaitamingke si i Diosino gakkuruwingke a passerbiyammi gafu sino piyattammammi sino ammina dya'mi anna kaburungammi andino kattalatalawa makwa sikwami.

⁵ Namipidyakamiya nasiwasiwa'wattan anna nabalud anna binakkundakamiyeno tolayira a manggamma mamapatay sikwami. Kanayungkamiya madyatan sino tarabafumi, mabbiraggami ke anna mabisibisinangkami. ⁶ Maita kappay si i Diosino passerbiyammi gafu se awaningke narakkatta akwammi, e gakkuruwa amsumiyi Dios. Attammammi amminino akwanino tolayira sikwami e nannakangkami sikwara ammin. Duffunandakamiyeno Espirituwi Dios e gakkuruwingke ino agganggammi sino kasittolemi. ⁷ Ipaitami kappay si i Diosino passerbiyammi se ituldumiyeno sapi'na a kakuruwan, e aneno panakadamana sikwami. Inaya kinagaddangnga neya'da i Dios sikwami, kunnangke armasmiya pangaffut si narakkat anna panellad sino baggimi. ⁸ Sino passerbiyammi ki Dios, aneno miyatal sikwami e anakeno mangilopalopet, aneno maddayawira e ana kappayino massapitira si narakkat mappeafu sikwami. Sapitanda si massisirikami, gapade ituldumiyeno kakuruwan. ⁹ Kunnino korwanira si

* 6:2 6:2 Isaias 49:8

awana serbimi, udde naddinnamaggami kepay. Sapitanda si gapapatekami, udde itandaw, aggabiyaggami kepay. Massiki nepasiwa'wa'dakamiyi Dios, ammena ino'ganan. ¹⁰ Massiki odduweno kalowanino nakammi, kanayungkami kepay maanggam. Massiki pobirikami, odduweno tolaya pabba'nangngammi si makkikiyad. Awaningke kukwami sito lubag, udde akwamiyeno ammina ana ki Dios.

¹¹ Ikkayuwa kakkola'mi sitan Corinto, sinapi'mi sikwayuweno ammina ana sino nakammi, se dokallingke ino agganggammi sikwayu ammin sitan. ¹² Bakkanna kurangino agganggammi sikwayu, udde ikkayuwenonakurang si agganggam sikwami. ¹³ Tatabbantakayuwa kunnangke gakkuruwa abbintakayu. Anggammandakami nadda kunnangke ino agganggammi sikwayu.

Ammena Dama A Mannumangino Manguruwira Andino Ammena Mangurug

¹⁴ Kakkolak, ammena meannunga makiatawa onnu makisosyukayu sino ammenera mangurug, se ammena menu-mangino naggaddang sino narakkat. Damana kadda mamungino nabaggaw anna lammuk? ¹⁵ Ammena kappay dama a mittateno nakanda Kristo anni Ofag, antuweno awangkappay pakkunnanino nangurug annino ammena nangurug. ¹⁶ Meannung kadda medaggeno sinandiosira sino templowi Dios? Ammena, e kunna kappay sikwatam, se ikkanetamino templowa pagyananino aggabiyaya Dios. Se aneno sinapiti Dios si,

“Magyana'nga sikwara e bumbulunanguwera. Ikkana'ngeno Diosda e iraneno tolek.”[†]

¹⁷ Antu gafuna, sinapikkappayi Dios si,

“Mekatwekayu sino ammera mangurug ta ammekayu mekunna sikwara. Ibbattandawino narakkatta aggangwara ta pagamwangantakayu.[‡] ¹⁸ Ikkana'ngeno Amayu e ikkayuneno abbingku. Antuweno sinapiti Afu Dios a mannakadama.”[§]

7

¹ Ikkayuwa iiddukanguwa bafulungku, gafu se kunenoyino nekariyi Dios sikwatam, ibbattantammad aminino mapparakkat sino baggitam annino nakantam. Lawarantamungke naddino akwantam takesi maggaddangetam se iyataltami Dios.

[†] **6:16** 6:16 Levitico 26:11-12; Ezekiel 37:27 Itannu kappay sino Nepakaammu

21:3. [‡] **6:17** 6:17 Isaias 52:11 [§] **6:18** 6:18 Jeremias 31:9

Maanggammingke I Pablo Gafu Sino Nammobolijanino Corintowera

² Dagganandonaddino agganggandaw sikwami. Se awaningke nalliwatammi sikwayu, awaningke tata sikwayuwa sinutunggungammiya mangwa si narakkat, anna awangkappay binalabaliyammi sikwayu. ³ Ammek sinapit inay ta ipaliwakku sikwayu. Se kakunnaneno sinapikku sikwayu, anggammammikayu. Antu gafuna, massiki san-neno makwa sikwatam sito katoletam e massiki matayetam, ammena marananino agganggammi sikwayu. ⁴ Dokallino annalakku sikwayu e idayotakayu sino korwanira. Antu gafuna, massiki odduveno kadidya'mi, maanggammak kepay, se nattuyaggino nakangku gafu sino diningngaggu mappeafu sikwayu.

⁵ Massiki sin ginamwangkamin sey Macedonia, malokeyayino nakammi gafu sino kadidya'mi. Se kadda umangngammi, aneno kumontarera sikwami e kanayungkamiya naddararan tantaro nu ibbattandawino angnguruddaw. ⁶ Udde i Dios a mamambay sino tolayira a malowino nakanda, nepattuyangngeno nakammi gafu sino ginamwangani Tito. ⁷ Bakkampelangino nangitammi sikwaneno nappaanggam sikwami, nu ammena lurino nepadamangnga mappeafu sino nappatuyaggandaw sino nakamma. Se sinapi'na si anggandaka itan. Sinapi'na kappay si nabbobolikayu sino narakkatta inangwayu sikwak e sitoya, anggandawa mita'dag sikwak sino mabbalawira sikwak. Antu gafuna, maanggammakungke.

⁸ Massiki malowino nakandaw gafu sinaya turakku, ammek mabboboli sino neturakku. Ino kakuruwana, nabboboliyak sin diningngaggu si malowino nakandaw, massiki nalampelang e naariyen. ⁹ Sitoya, maanggam-mak, udde bakkanna gafu sino loneno nakandaw, nu ammena lud gafu se nabbobolikayu gafu sinay. Inaya loneno nakandaw, inusari Dios si pallawarandaw gafu se nangkakwakayu, e antu gafuna, nakaduffunino tu-rakku sikwayu. ¹⁰ Se ino malowa nakamma usaranni Dios, metupak sino pabbobolijanino tolayira sino liwa'da takesi mesalakanira. Awana mabboboli gafu sinaya nakwa. Udde ino loneno nakammimo ammera mangurug, awana duffunna sikwara se ammera mabboboli, e metu-pak sino kastigu si makkikiyad. ¹¹ Dandammandawino nalawara inangwa i Dios sikwayu gafu sinaya loneno nakandaw. Se sito ingkein, aanggangawinna mangwa si nalawad. Anggandawa ipaita si ammekayu nesapat sino narakkatta inangweno bulundaw. Ka'gandawino

inangwana a ka'atal, e mattalokayuwa makastigu kappay. Anggandaw si makkaititetamumman ta mallawarino abbafaruluntam. Kinastiguyuweno nalliwat. Gafu sinoya inangwayu, nepaitayu si ammekayu nesapat sino liwa'na.

¹² Ino nanurakkangu sikwayu, bakkampelanga gafu sino tolaya nalliwat annino tolaya nalliwatanna, nu ammek lud nanurak takesi mepakaammuwi Dios sikwayu si dokallino aggangandaw sikwami. ¹³ Gafu sino inangwayu, nattuyagino nakammi.

Bakkampelanga kunnenoy, nu ammena lud nadadagananino aanggammi sin initamiyi Tito a maanggam. Maanggammi Tito se gafu se nalawarino aggangwayu, awaninna dararanna sikwayu. ¹⁴ Sin liyeyi Tito a inang sitan, nedayotakayu sikwana. Ammek naatallan sino sinapikku mappeafu sikwayu, se initana si gakkurug ammin inay. Gakkurug amminino sinapikku sikwayu, e kunna kappayino sinapikku ki Tito a nalawaggayu. ¹⁵ Sitoya, madadagagananino aggangamma sikwayu se aggadandammanneno nanguruwandaw sino nepakwana sikwayu annino nipatibandaw sikwana sin inangnganna sitan. ¹⁶ Antu gafuna, maanggammakungke, se ammukun si damatakayuwa talakkan.

8

Ino Nad Akwanino Manguruwira A Manuffun Sino Mekakallakkira

¹ Kakkolak, anggammiya ipakaammu sikwayuweno inangweno manguruwira a makkakarampat sino lulubunna Macedonia gafu sino duffuni Dios sikwara. ² Se ino kakkolattamira sinay, massiki madyatanira anna odduweno attamanda, maanggammira kepay. E gafu sino aanganda, massiki pobiriyerangke, kunnangke ba'nangngira a manga'da si duffunda sino korwanira a mekakallakka kakkolattam. ³ Damaka ta'daggan si ino neya'dara, bakkampelangino damara a meya'da, nu ammera luggappay neya'deno maawadda kepay. Awana namatut sikwara a manga'da sinay, nu ammerangkepay uraya manga'da. ⁴ Nappekakallakkira sikwami si medaggera a manga'da si duffunda sino tolayira i Dios sey probinsiya a Judea. ⁵ Nakka'bokami sino neya'dara a nasobra sino innanamammi. Se netala'da abbuweno baggira ki Dios, kasena kappay sikwami ta duffunandakami, se ammura si antuweno panggammani Dios si akwanda.

⁶ Gafu se i Titoweno nipadandam sikwayu si'in si mampakkayu si iya'dayu, pulimmi sitan ta duffunan-dakayuwa mamalin sinaya neyafuyuwa pappaitandaw sino aggangandaw. ⁷ Sino ammina kinalawad, lambawan-dawino korwanira, se natuyaggino angnguruddaw anna nalaingkayuwa manuldu se odduweno ammuyu map-peafu ki Dios. Nalappakkayuwa masserbi sikwana anna dokallino aggangandaw sikwami. Antu gafuna, anggammi si ammekayu malambawan sino iya'dayuwa duffun sino mekakallakkira.

⁸ Ammek sapitan yaw ta patutantakayuwa manuf-fun. Ipakaammuppelang sikwayuweno aanggammino ko-rwanira a manga'da si duffun, takesi nu akwandokappay, antuweno pangammuwangku si gakkuruwino aggangandaw. ⁹ Se ammuyu si nappelalotino duffuni Jesu Kristo a Afutam. Massiki ba'angngingke sey langit se akwana ammin, inanawanna ammin sin inangnganna sito lubag e nabbali si tolai gafu sino aggangamma sikwatam. Ino nabbaliyanna si kakallakka tolai, takesi damatama mesapat sino kinaba'angnga.

¹⁰ Ino itungku sikwayu mappeafu sino iduffundaw, nalawad nu balinandawino neyafuyu sin tata tarun. Se ikkayuweno palunguwa nanandamma manga'da si duffun e ikkayu kappayino palunguwa nangiyafuwa nampat. ¹¹ Balinandonadda manga'da sino iduffundaw, massiki kiyabbelangino damayuwa iya'da sito ingkein. Ino aang-gandawa nangiyafu sinay, kunna kappenaddino aanggan-dawa mamalin. ¹² Se nu maanggangkayuwa manga'da sino kiyara damayuwa iya'da, maanggangkappayi Dios sinay. Ammena arangngannino ammeyu dama a iya'da.

¹³ Ammek anggamma sapitan si aggea'dakayu si duffun sino korwanira makkiyad si ikkayuweno maawanan. ¹⁴ Udde ino anggangku, iya'dayuweno sobra sikwayu sito ingkein ta maduffunanira, takesi nu duma'ngeno awa makkurangkayu pay, duffunandakayuna pay sino sobrara. Se nu kunnenoyino akwantam, makkakarunnetama manguruwa awana makkurang. ¹⁵ Kakunnaneno nepeturakki Dios mappeafu sino nampattanino Judyuwera sino makkana naggabwat sey langita kunna si, "Ino nakaampat si oddu, ammena nassobra. E ino nakaampat si bissang, ammena nakkurang."*

Da Tito Andino Bafulunnera A Dundunanda Pablo Sey Corinto

* 8:15 8:15 Exodo 16:18

¹⁶ Mappasalamakkamingke ki Dios se nekunnaneno agganggammii Tito sino agganggammiiya manuffun sikwayu. ¹⁷ Sin inarammi si umang sitan, inanggammanna, se gagangaya dinandamma a umang kappay sikwayu gafu sino agganggamma a manuffun sikwayu. ¹⁸ Dundunammiiyi Tito annino tata a kolattama iyatallino ammuna manguruwira si palulubbun gafu sino pangibanyanna sino nalawara damag. ¹⁹ Inaya kolattamino dinotukanino manguruwira a mamulun sikwami a miyang sino iduffuntam sino mekakallakkira a kakkolattam sey Judea. Akwammi yaw takesi madayawi Afu Jesus anna takesi ipaitami si anggammiiya manuffun. ²⁰ Ino gafuna a anggammi si mebulunira sikwami, se managgami takesi awana kabalawammi sino piggammammi sito dokalla iduffuntam. ²¹ Se anggammi si nalawarino akwammi, bakkampelang sino angngita i Dios, nu ammena luggappay sino angngiteno tolayira.

²² Aneno tata kappaya kolattama pebulummi sikwara Tito a umang sitan. Namipidya a dinalodomi yawa tolay e naammuwanmi si anggamma a manuffun sino manguruwira. Sitoya, anggammangke a manuffun sikwayu se dokallino annala'nga sikwayu. ²³ Nu mappeafu ki Tito, antuweno bulungku sino tarabafuka manuffun sikwayu. E ino kakkolattamira a mamulun sikwana a umang sitan, ireno pannakabaggineno manguruwira sino lulubbun sitaw, e madayawi Kristo gafu sikwara. ²⁴ Kunnantu, ipaitayu naddino agganggandaw sikwara takesi antuweno panguruwanino manguruwira si lulubbun si gakkuruwino sinapikku sikwara a nalawaggayu.

9

Inona Nalawara Salinunu'nenno Duffunda Sino Mekakallakkira

¹ Ammuk si ammena maawa manurakkak kepay sikwayu mappeafu sino iduffundaw sino tolayira i Dios sey Judea, ² se ammuk si anggandawingke a manuffun. Antuweno nedayotakayu sino manguruwira sey Macedonia. Sinapikku si nadadangkayu sitan Acaya a manuffun mangiyafu sin tata tarun. Gafu sinaya sinapikku, ino kaodduwan sikwara, anggandampaya manuffun. ³ Udde dundunangkura Tito sitan sito ingkein ta duffunandakayuwa mampat sino iduffundaw, takesi maammuwanino tolayira si gakkuruwino nalawara sinapikku mappeafu sikwayu, anna takesi idadandawino iduffundaw a kunna kappayino sinapikku. ⁴ Se nu umangngak sitana mebulunino kakkolattamira a taga-Macedonia e maammuwanda si ammena kepay nadadanino

iduffundaw, maatallana'nga se sinapikkun si nadadanin, e kunna kappay sikwayu. ⁵ Antu gafuna, dinandangku si nalawad nu pauntangku iyawira a talluwa kakkolat-tam takesi duffunandakayuwa midadan sino nekariyuwa iduffun takesi maampattinna nu gumamwangkami sitan. Se nu kunnenoy, mepaita si awana namatut sikwayuwa manga'da, nu ammena lud naggabwat sino nakandaw-ingkepay.

⁶ Dandammandonad yaw. Ino tolaya mammula si bis-sang, bissang kappayino buwatanna. Udde ino tolaya oddu-weno imulana, oddu kappepayino buwatanna. ⁷ Kadda tata sikwayu, dandamma naddino anggama iya'da takesi antuweno iya'dana. Narakkat nu manga'deta nu malowino nakanta onnu bakkanna uretangkepay. Se i Dios, anggammanneno maanggama manga'da. ⁸ Dama i Dios a manga'da sikwayu si ooddu amma sino awandaw takesi awana pakkurangandaw e oddu payino meduffundaw sino mawira si duffun. ⁹ Kakunnaneno neturak sino sapiti Dios mappeafu sino naggaddangnga tolaya kunna si,

“Odduweno iduffunna sino tolayira a mekakallak. Antuweno ammena makalyawanino nalawara aggangwana si makkikiyad.”*

¹⁰ Se i Dios a manga'da si bukal sino mammula anna mappatufu sinay takesi wara akkanannino tolayira, antu kappeneno manga'da anna mappaoddu sino ana sikwayu takesi umodduweno damayuwa iduffun sino korwanira, e paoddunna kappayino nalawara salinunu'nenno duffundaw. ¹¹ Paoddunna kappayino iya'dana sikwayu takesi ooddu payino damayuwa iya'da si korwan. E umodduweno mappasalamatira ki Dios nanu maappareno iduffundawa iyamma sikwara. ¹² Gafu sinaya duffundaw, ammeyu pelang iya'deno awannino mekakallakkira a tolayi Dios, nu ammena lud umoddu kappayino mappasalamatira sikwana. ¹³ Antu kappayino pitanino tolayira si gakkuruwino angnguruddaw a bakkanna sapipelang. E odduneno maddayaw ki Dios gafu sino nalawarino annuntuldaw sino nalawara damag mappeafu ki Kristo. Dayawanda kappay gafu sino dokalla duffundaw sikwara anda sino korwana tolay. ¹⁴ E ikararandakayuna gafu sino angngikalora sikwayu se ammura si naggabwat ki Diosino dokalla duffundaw sikwara. ¹⁵ Mappasalamatetam antu ki Dios se neya'dana sikwatamino Abbingnga a awana kakunnaneno kinapatingnga.

* 9:9 9:9 Salmo 112:9

10

Ino Netabbi Pablo Sino Nabbalawira Sikwana

¹ Ikkanaki Pablo, aneno ipekakallakku sikwayu. Anera kanuweno massapit si mattalawaka mallang sikwayu nu mara'langetam, udde naturirappelang nu manurakkak sikwayu. Udde sitoya, mappekakallakkak sikwayu se tuntulangkuweno kinanakam anna kinaallakki Kristo. ² Ino sapitangku sikwayu, mikallakkayu nad takesi amme'ngad ipaiteno kinaturiggu sikwayu. Se nu umangngak sitan, ipaita'ngeno kinaturigguwa mallang sino tolayira a mabbalaw sikwamiya massapit si maggabwappelang sino nakammiya tolayino akwammi. ³ Gakkuruwa tolekami pelang, udde ino talakkammiya pakiyubat sino narakkat, ammena naggabwat sino nakamma tolay. ⁴ Se ino kunnangke armasa usarammiya makiyubat sino narakkat, ammena naggabwat si tolay, nu ammena lud naggabwat ki Dios, e aneno pannakadamara a mangaffut si massiki sanna a kumontara sikwana. ⁵ Antuweno pangaffu'mi sino ammina rasonna tolaya mammay ki Dios, annino tansi'da a makatappan sikwara sino pangammuwanda sikwana, takesi mapataliyanino annandanda a mangontara sikwana, e sumulukira ki Kristo. ⁶ Ipaitayu nad si gakkuruwa kuruwandawi Kristo, se ino ammera mangurug sino sapitammi, nadadangkamiya mangastigu sikwara.

⁷ Ino pakkurangandaw, naladdakayuwa maawis sino maitayu, a ammeyu dandammannino kakuruwan. Se aneno korwanira sikwayuwa massapit si ira pelangino pannakabaggiyi Kristo, udde nu kunnenoyino sapitanda, dandammanda nad si massiki ikkami, pannakabaggi-rakami kappayi Kristo. ⁸ Massiki kunnangke nao'ganano sinapikku mappeafu sino kalintiyammiya matturay sikwayu, ammek maatal, se i Afu Jesusino nanga'da sikwami. Neya'dana takesi pattuyaggammiyeno angngurudaw, bakkanna panaralmi. ⁹ Ammeyu nad nganan si tantalawantakayu pelang sino turakkuwera sikwayu. ¹⁰ Kunnino korwanira sitan si, "Nu manurakki Pablo, naturira mallang anna ammuneno sapitanna, udde nu uma'lang sikwatam, kunnangke mattalaw anna awana serbineno sapitanna." ¹¹ Ino massapitira si kunnenoy, dandammanda nad si massiki sanneno sapitammi sino tura'mi nu awangkami sitan, antu kappeneno akwammi nu umangkami sitan.

¹² Ammemi anggama ikunneno baggimi sino tolayira sitana passangele'dangkepayino baggira. Kunnangke kurangino ammura. Ngananda si ino nad gagangereno matuntul, antuweno aridda si nalawarino massiki sanna a

akwanda. ¹³ Udde sikwami, nu wara isangele'mi, ammemi isangeletino amme nepangwa i Dios sikwami, se ino pelang passangele'miyeno tarabafuwa nepangwana sikwami, e nesapat sinaya tarabafuweno nanulduwammi sikwayu. ¹⁴ Antuweno aneno kalintiyammiya misangelet sino inangwami sitan, se ikkamiyeno palunguwa nanuldu sikwayu sino nalawara damag mappeafu ki Kristo. ¹⁵ Ammemi ibilang si inangwamiyeno nepakwa i Dios si korwana tolay ta isangele'mi. Udde innanamammi si mattuyagino angnguruddaw takesi damarakaminna duffunan nu umangkami pay si korwana lubbutun. ¹⁶ Ino nad anggammi, ibanyammiyeno nalawara damag si lulubbuna aroyu amma sikwayuwa awangkepay nanuldu sikwara. Se ammemi anggamma passangeletino inangwana korwan a kunnangke inangwami. ¹⁷ Tuntulamtmaddino neturakka sapiti Dios a konna si, "Nu wara manggamma massangelet, passangele'na naddino inangwa i Afu Dios."* ¹⁸ Se bakkannino tolaya passangele'nenno baggineno mebilang si nalawad, nu ammena lurino tolaya dayawanni Dios.

11

I Pablo Andino Sinan Apostolira (1 Cor. 9:1-18)

¹ Attammandonad abbu pelang yo sapitangku sikwayu, massiki kunnangke abulaka mita'dag sino baggikungkepay. Attammandopelang ingkein. ² Se gakkuruwa iddukan-takayu a kakunnenno aggidduki Dios, e maddararanak tantaro nu anawandawino fustuwa angnguruddaw. Meyampariggayu si tata a balatanga nekarika mangatawa si tata a lalakiya i Kristo, e ammek anggam si wara korwana mani'dun sikwayu kiyad sino pakkasarandaw. ³ Maddararanak sikwayu tantaro nu malamuranino angnguruddaw ki Kristo si korwana tuldu e kalyawandawino aggangandaw sikwana, a kunneno nakwa ki Eva si'ina binalabaliyanino massisiriya ulag. ⁴ Se mayan naladdakayungkelanga mangurug sino massiki inya a gumawanga manuldu sitan si tanganana tuldu mappeafu ki Jesus a bakkanna kakunnenno netuldumi? E anggangokap-paya dingngaggannino tanganana tuldura mappeafu sino Espirituwi Dios a ammena kakunnenno netuldumi, e massiki ino tuldura a bakkannino nalawara damaga netuldumi, dingngaggandokappelud. ⁵ Massiki kunnino manulduwera sikwayu si ireno kalalaingana apostol, ammek kuruwan si

* **10:17** 10:17 Jeremias 9:24 Itannu kappay sino 1 Cor. 1:31.

nalaingira amma sikwak. ⁶ Massiki ammek nalainga man-gartiya manuldu, awana kurangngeno ammek mappeafu ki Dios. Ammuyu si gakkuruwinay, se kanayuna nepaitak sikwayu sino ammina nanulduwangku.

⁷ Wasin sinulduwantakayu sino nalawara damaga nag-gabwat ki Dios, ammek narang si tandangu sikwayu.* Ariddonakuy si awana balorneno netulduk se awana pagana? Nepabbafokino baggika mattarabafu si kato-layangku takesi maduffunangkayu gafu sino tulduk. Wara kad liwaku sinay? ⁸ Sin nanulduwangku sikwayu, ino nanguruwira si korwana lulubbun ino nanuffun sikwak sino awangu. Kunnangke sinakawangkuwera, se ireno nappangu, massiki ikkayuveno dinuffunangu. ⁹ Sin naganangu sikwayuwa kurangino awangu, ammek narang sikwayu, se agyanino kakkolattamira a naggabwat sey Macedonia a niyang sino ammina awangu, takesi ammekayu madyatan sikwak.† Antuweno inangwak si'in e kunna kappeneno akwangu so maddagguna aw. ¹⁰ Awana mappabbat sikwaka misangelet sinay, se ammekungke marang si duffun sikwayu onnu si korwana tolay sino lulubbunna Acaya. Gakkurug yaw se kakunneno kaku-ruwana sinapiti Kristo a ana sikwak. ¹¹ Ariddaw nakuy si ammetakayu anggam se awana arangngangu sikwayu. Udde ammuwi Dios si iddukantakayu.

¹² Ammek angkakwanino aggangwaka amme marang sikwayu, takesi amme dama a massangeletino sinan apostolira sitana massapit si nekunneno aggangwara sino ag-gangwami. ¹³ Inayira a tolay, bakkannira a gakkuruwa apostoli Kristo, massiki antuweno sapitanda. Balabaliyan-dakayu sino tuldura se massan apostolira pelang, gampade narakkattino ana sino nakanda. ¹⁴ Bakkanna kakka'baw inaya akwanda, se massiki i Satanas, ammuna kappaya pabbalinino baggina si kunnangke mangngilikilita angheli Dios. ¹⁵ Kunna mantu, ammetammad makka'baw nu ino aripannera, ammura a pabbalinino baggira si kunnangke naggaddangnga aripanni Dios. Udde mattagarollina sik-wareno inangwara a narakkat.

Ino Ilawumi Pablo Gafu Sino Kinaapostolna

¹⁶ Sapitangu kappay sikwayu si ammeyu nganan si abulak gafu sino pita'daggangu sino baggikungkepay. Udde massiki nu antuweno dandammandaw, attamman-dokepaya dingngaggannino sapitangu a kunnangke ino addingngaddaw sino korwanira. ¹⁷ Iyawa sapitangu

* **11:7** 11:7 Itannu kappay sino 1 Cor. 9:3-18. † **11:9** 11:9 Itannu kappay sino Fil. 4:14-15.

sikwayu, ammena mekunna sino aggangwa i Afu Jesus, nu ammek lud kunnangke abula massangelet. ¹⁸ Udde gafu se odduwera sitana massangelet mappeafu sino ana sikwara sito lubag, akwangku pay takesi dingngaggandopayino tulduk. ¹⁹ Nalaingkeyu ma'lura tolaya anggandawingke a dingngaggannino sapitanna abul. ²⁰ Se massiki nu paripandakayu, iyambu'deno kukwayu, balabaliyandakayu, patutandakayuwa sumuluk sikwara, anna iyatataldakayu, damana pelang sikwayu. ²¹ Maatallanak se ammek nangwa si kunnenoy sikwayu. Kakallakkayu se awana turigguwa mangwa si kunnenoy.

Udde massiki sanneno patturiranda a isangelet, patturirangu kappaya akwan. Kungku payino abul, udde massiki, se affutangkuwera. ²² Kunda si Hebreowera a Judyu. Udde Hebreowak kappepaya Judyu. Kunda si gakagakera i Israel, udde gakararak kappayi Israel. Kunda kappay si i Abrahamino gagginafura. Massiki ikkanappay, gagginafuk inay. ²³ Sapitanda si masserbiyera ki Kristo, udde massiki ikkanak, masserbiyappay sikwana, e nalawarino asserbik amma sikwara. Ammuk si kunnangke sapi'na pangababulan yo sapitangu, udde kadde. Se ammuyu kena si nalappattaka mattarabafu para ki Kristo amma sikwara. Namipidyaka nabalud gafu sino tarabafuk para sikwana, e ammena mabilangino nasiwa'wattangu. Kanayungkappaya maggi papatayandak gafu sikwana. ²⁴ Namillimandaka siniwa'wattanino kasiJudyukira si kappatafulu si asama siwa'wat. ²⁵ Nami'luwandaka sinisi'batanino Romera. Namittaka nalapalappag, e nami'lu kappaya nadattino bafora nattakayangku. Agyangkapayino tata si awa aggapatakkak sino bebay si patataw anna tata si gafi. ²⁶ Awana ammena nakwa sikwak sino pannodoyuwanguwa umang manuldu. Namipidyaka naddammang si dokalla danum e namipidyaka nallakad sey dalana agyanino mattakawira. Odduweno kasiJudyukira a manggamma mamapatay sikwak, e massiki payino bakkannira a Judyu. Kattalatalokappayino nakwa sikwak sin naganangu sino darokalla lulubbun, sin inangngangu sino danak, anna sin nattakayangku sino bafor sey bebay. Kumaral kappayino inangweno tolayira a massangkurug ki Kristo sikwak. ²⁷ Nattarabafuwak kiyad si naayangngakungke. Kanayuna ammek maturug. Kanayuna mabisinan anna mauwawak. Dayandanaka makkurang si akkanan anna barawasi, e neyattangu pelangino la'bat se awana fustu si pagyanangu. ²⁸ Bakkampelang inayino nadyatangku, se kadda awa aggadammattino nakangu

gafu se aggadandammangkuweno manguruwira si palu-lubbun. ²⁹ Se nu wara nakafuy sino angnurungnga, malopayino nakangu. Nu wara kappay matutungungan e malliwat, mabbungutak sino nanutungung sikwana.

³⁰ Ammek anggama massangelet, udde gafu se maawag si akwangku, passangelekku pelangino mangipaita sino kinakafuyku. ³¹ I Dios a antuweno Dios anna Ama i Afu Jesus, ammuna si awana siri nenoya sinapikku. Madandayonad si makkikiyad. ³² Antuyawino tata kappaya nakwa sikwaka mangipaita sino kinakafuyku. Sin naganangu sey Damasco si'in, ino gubernadora dinotukani Ari Aretas, nepaindangnga amminino lamwanganna lubbun takesi pado'marak. ³³ Udde agyanino nanuffunira sikwak. Neittundak si dokalla lu'dug, e nelawandak sino sawangngeno balay, kaserak sinuwewayaya netabbafa sino lasinneno tupingnga lubbun, e antuweno nakabukalak.

12

Ino Nepaita I Dios Ki Pablo

¹ Ammek anggama passengeletino inangwak, se awana serbina, udde napatutappelang. Antu gafuna, sapitangu sikwayuweno nepaita i Afu Jesus sikwaka kunnangke tenap, andino nepakaammuna. ² Sin karappatin si run, agyanino ammuka tata nangurug ki Kristo* a naappen sey langit sino agyanani Dios.† Ammek ammu nu ino pelang kararuwaneno inang onnu ammin sino baggina, i Dios pelangino nangammu. ³ Ammek si neiyang sino agyanani Dios a kalalawaran. Udde ammek gakkurug ammu nu inangngino baggina onnu ino pelang kararuwana, se i Dios pelangino nakaammu. ⁴ Wasin anen sinay, agyanino dingingngangnga a awana kesapi'na si dami'na tolay e ammena kappay dama a passapi'na tolay. ⁵ Damaka passangelet inaya tolaya naappa sey langit. Udde gafu se ikkanak inay, ammek dama a passangelet, se ino pelang passangelekkuweno mangipaita si awana pannakadamak. ⁶ Nannud anggangkuwa isangeletino baggik, bakkannaka abula massisiri, se passinggadda gakkuruwino sapitangu. Udde ammek akwan, tantaro nu antuweno panayawanino tolayira sikwak. Ino anggangku, nu nalawarino angngitara

* **12:2** 12:2 Ka'gani Pablo a isangeletino baggingkepaya, antu gafuna, ino istoriyanna sito tena'ma, kunnangke tanganana tolayino sapitanna. Udde maawatan sino bersikulu 1 anna 7 si ino baggingkepaya istoriyanna.
 † **12:2** 12:2 Ino sapitanna dami'na Griego, ...*netullu sino mekatalluwa langit*. Talluwa langitino sapitannino Bibliya. Ino kaabbafawan ino agyananino dulam. Ino mekadwa ino agyananino sinag, dakkag, andino bitunira. Ino mekatallu ino agyanani Dios.

sikwak, maggabwa'nad sino inangwaka initarangkepay andino sinapikkuwa dinisingadda.

⁷ Gafu se amme anggammi Dios si dayawangkungkepayino baggik gafu sino nalawaringke a nepaitana sikwak, ina'dannak si nappelalota malow. Iyawa malow, kunnangke aripanni Satanas a nepurayi Dios a mama'gang sikwak takesi ammek massangelet. ⁸ Nami'luwangkuwa inarang ki Afu Jesus ta ariyanna nad. ⁹ Udde netabbangnga si, "Gafu sino duffungku sikwam, damama attamman amin. Se nu nakafuyka, gakkuruwa maiteno pannakadamak sikwam." Gafu sinaya sinapi'na sikwak, ammek netuluya nepaari, nu ammek lud naanggam gafu sino kinakafuyku, se kadda nakafuyak, gi'nangkuweno pannakadama i Kristo a manuffun sikwak. ¹⁰ Antu gafuna, maanggamak massiki sanneno makwa sikwak. Nu nakafuyino baggik onnu paatallandak, nu madyatanak onnu ilopalope'dak, onnu massiki sanneno problemak, attammangku pelang ammin. Se nu nakafuyak, dokallino duffuni Kristo a mappatuyag sikwak.

Ino Aggadandammanni Pablo Sino Corintowera

¹¹ Kungkungke abul gafu sinaya nisangeletangku sino baggik, udde ikkayuweno namatut sikwaka mangwa si kunnenay, se aggasasinakkayu pelang. Ikkayu naddino mangita'dag sikwak sino sinan apostolira sitan. Se massiki awana patiggu, ammerak kepay malambawan inayira a massapit si ireno kapatian. ¹² Sin naganangku sikwayu, nepaitak si gakkuruwa apostolnaki Kristo gafu sino senyalira andino korwana kakka'bawa nepaitanino pannakadama i Dios a nepangwana sikwak. E massiki nadyatanak, neyattangku pelang. ¹³ Sanna kaddino liwakku sikwayu? Se ino duffungku sikwayu, nekunna sino duffungku sino manguruwira si korwana lulubbun. Ino pelang tanganan, ammek inarang sikwayuweno awangku. Nu liwakkuwenay, pakomanda'ngad.

¹⁴ Nadadanakunna umang maddoraw sikwayu, e antuyawino mekatalluwa umangngangku sitan. Ammek umangnga marang sikwayu sino awangku. Se ino kabbatangku, bakkannino kukwayu, nu ammena lud ikkayungkepay. Se ikkayuweno kunnangke abbingku, e bakkannino abbingireno mintarak sino awannino mapparana'da, nu bakkannino mapparanakino manga'da sino awannino abbindera. ¹⁵ Maanggamak nu maambutino ammina kukwak annino tuyaggu sino panuffunangku sikwayu takesi mattuyaggino angnguruddaw.

Maaranangkaddino agganggandaw sikwak gafu sinaya nap-pelalota aggangganku sikwayu?

¹⁶ Massiki onandaw ammin si ammek narang sino awangku sikwayu, ana kepayino korwanira sitana massapit si nasirifak e binalabaliyantakayu. ¹⁷ Udde ansangku nangwa sinay? Wara kad inappeno dinundungku sikwayu? Awangkena pay. ¹⁸ I Tito a dinundungkuwa umang sitan an-nino tata a kolattama nepebulungku sikwana, binabaliyandakayu kad? Awangkena, se nakkunnenno aggangwami anni Tito e nakkunna kappayino gakkammiya naggaddang.

¹⁹ Ariddonakuy si sinapi'mi ammin inay takesi ta'daggammiyeno baggimi sikwayu. Udde bakkangkayuveno mangukum sikwami, se nesapakkami ki Kristo, e i Dios pelangino tabbammi. Ino kakuruwana, awana korwana gakkammi, nu bakkampelangino mappatuyag sino angguruddawa bulummiya iiddukammi. ²⁰ Maddararanak, tantaro nu umangngak sitan, e da'ngantakayuwa mangwa sino ammek anggama itan, e nu kunneno, ammeyu kappena anggammimo akwangku sikwayu. Tantaro nu da'ngantakayuwa mattatarukki, makkaimaimal, makkabungubungut, makkaiindu, anna wara mammammal anna mabbalaw sino bulunna, e wara kappenalang natansit e awaninna kaiinggurandaw. ²¹ Maddararanak kappay tantaro nu umangngak sitan, e ipidwaraka atallani Dios gafu sino inangwayuwera a narakkat. E maloneno nakangku gafu sino odduwera a nalliwat si'ina ammera kepay nabboboli anna inibbattanino narakkatta akwanda a kunneno makibulun anna mangwa sino massiki sanna a panggammanino baggira.

13

Makastigu Naddino Corintowera Nu Ammera Mabboboli

¹ Ipi'lu'nga a umang sitan. Dandammandawino neturakka sapiti Dios a kunna si, "Nu wara midarum sino bulunna, wara nad adwa onnu talluwa mana'dag sino kakuruwana."* ² Sin pidwaka inang sitan, sinapikku sino nalliwatira si nu ammera ibbattan, kastigungkuwerana nu muliyak sitan. E sapitangku kappay sikwayu ammin sito ingkein a nanu muliyak kappay, amme'nga allakkannino massiki sanna a malliwat. ³ Anggandaw si ipakurugguwa i Kristoweno naggabwatanino sinapikku, e maitayuna nu kastiguntakayu. Se bakkanna nakafuyna i Kristo a mangastigu sikwayu, nu ammena lud ipaiteno pannakadamana sino ammuna akwana sikwayu. ⁴ Se massiki kunnangke

* **13:1** 13:1 Deuteronomio 19:15

nakafuyi Kristo sin natayanna sino krus, nangngangoli, e antuweno nangipaita si aneno pannakadama i Dios sikwana. E kunna kappay sikwami, kunnangke nakafuykami se odduweno inattammami gafu sino nesapatammi sikwana. Udde nesapakkami kappay sino nangngangoliyanna, e anen sikwamiyeno pannakadama i Dios a itandona nu kastigummikayu.

⁵ Itandonaddino aggangwayungkepay takesi maammuwandaw nu gakkuruwino angnguruddaw. Natalanggaggayu nad si ana i Kristo Jesus sikwayu. Se nu awan, ammekayu kepay gakkuruwa nangurug sikwana. ⁶ E nu natalanggaggayu si nanguruggayu, innanamangku si maimunuwandokappay si gakkuruwa apostoldakamiyi Kristo. ⁷ Ikararammikayu ki Dios ta awan nad akwandaw si narakkat. Bakkanna ikararammi inay takesi maimunuwanino kinaapostolmi. Se anggammii si nalawannad amminino akwandaw, massiki awana wayamiya mipaita si gakkuruwa apostolkami sino pangastigumwammi nad sikwayu. ⁸ Se ammemi dama a ipaiteno pannakadamami sikwayu nu akwandawino nalawad, se ipaitami pelang sino kumontarera sino kakuruwana tuldu. ⁹ Maanggangkami nu awana pangipaitammi sino pannakadamami se natuyagginnino angnguruddaw. Antuweno arangngammi ki Dios ta mallalawarino aggangwayu kiyad si nalawarin ammin. ¹⁰ Antu gafuneno nanurakkangku sikwayu liyeka umang sitan, takesi nanu gumamwangak, ammena nad maawag si ipaitakino tureka mangastigu sikwayu. Neya'da i Afu Jesus iyawa turek, bakkanna panaralku sino angnguruddaw, nu ammek lud panuffun sikwayu.

Ino Ambu'nenno Turak

¹¹ Kakkolakku, antuyawino ambu'nenno sapitangku sikwayu. Lawarandonaddino aggangwayu takesi nalawaggayu ammin. Kuruwandonad amminino netungku sikwayu. Mitatakayu nad si nakam takesi massiyanakkino biyaddaw. Nu antuweno akwandaw, kanayuna magyan sikwayuwi Dios a naggabwatanino agganggam anna siyana'nga nakam.

¹² Nu maddarambalkayu, ipaitayu naddino agganggandaw si kadda tata. Amminino tolayira i Dios sitaw, bebutanda nu manantokayu.

¹³ Imutandakayu naddi Afu Jesu Kristo gafu sino alla'nga, ipaita naddi Diosino agganggamma sikwayu, e mittatakayu nad ammin sino Espirituna.

Ino Turakki Pablo Sino Galaciyera Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pablowno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunneno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a nadotukan si apostoli Jesu Kristo. Bakkanna tolayino naddotuk onnu namili sikwaka nabbali si apostol, nu bakkan luri Jesu Kristo anni Dios Ama a nappaangngangoli sikwana. ² Antuyawino turakku sikwayuwa manguruwa makkakarampat sitan lulubbunna Galacia. Ino kakkolattamira a manguruwa bafulungku sitaw, aggadandammandakayu pay. ³ Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo e passiyanakkanda naddino nakandaw.

⁴ I Jesu Kristo a Afutam, neya'daneno biyangnga takesi mapakomanino liwattam. Inangwanenay gafu se antuweno anggammī Dios a Amatam takesi mesalakanetam anna meli'wetam sino narakkatta ana sito lubag sito ingkein. ⁵ Madayonaddi Dios si makkikiyad. Amen.

Ino Kakuruwana Nalawara Damag

⁶ Nakka'bawakungke sikwayu, se naladdengke a sinalekkurandawi Dios a nayag sikwayu gafu sino angngikallakki Kristo, e sinuntuldawino tanganana tulduwa nganandaw si nalawara damag. ⁷ Ino kakuruwana, awaningke a korwana nalawara damag, nu bakkampelangino mappeafu ki Kristo. Udde ana kanuweno mangungkul sikwayu a kakkapanda a pataliyanino nalawara damag. ⁸ Sapitangku sikwayu, nu wara manuldu sikwayu si tanganan sino nalawara damaga netuldumi sikwayu si'in, makastigu nad sey infiyernu si makkikiyad, massiki ikkamiya apostol onnu anghela maggabwat sey langit. ⁹ Antuwenayino sinapi'mi sikwayu si'in, udde ipidwak kappaya sapitan: massiki inyeno manuldu sikwayu si tanganan sino nalawara damaga netuldumiya kinuruddaw, makastigu nad sey infiyernu si makkikiyad.

¹⁰ Nu dandammandaw inaya sinapikku, maammuwan-donad si bakkannino panggammānino tolayira sikwakino tufukangku, nu ammena lurino panggammāni Dios. Se nu ino pidayawan ino tolayira sikwak ino tufukangku, ammek dama a mebilang si masserbi ki Kristo.

I Diosino Namili Ki Pablo A Nabbali Si Apostol

¹¹ Kakkolakku, anggangku si maawatandaw si bakkanna nakamma tolayino naggabwatanino nalawara damaga netulduk sikwayu. ¹² Se bakkanna tolayino nangam-muwangku sinaya nalawara damag. Awangkappaya nituldu sikwak sinay, nu ammena luri Jesu Kristowengke-payino nangipakaammu sikwak.

¹³ Nadingngaddawinnino dadana katolek sin nanuntulangku sino gagangena Judyu. Ammuyu si nelopalopekkuwenin tolayira i Dios a nangurug ki Jesu Kristo, e neyekwakungke ino damak takesi maawan naddino mangurug sikwana. ¹⁴ Nu mappeafu kappay sino angngurummiya Judyu, ikkanakino kalambawan sino kadawunanguwera a bulungku, se nalappattakungke a nanuntul anna nangita'dag sino gagangaya nillalupa'mi sino gagginafumiya. ¹⁵ Udde tangananino gakkaddi Dios para sikwak, se gafu sino alla'nga, pinilinak sin liyek kepaya neyanak, e inayannaka masserbi sikwana.

¹⁶ Wasin nadatangngino awa anggama a ipaita sikwakino Abbingnga takesi antuweno itulduk sino bakkannira a Judyu, awaningke a tolaya nabbebutangku. ¹⁷ Ammek kappay inang sey Jerusalem a nappakibebut sino apostolira a palungu sikwak, nu ammek lud nangawwata inang sey Arabia, kasek nuli sey Damasco. ¹⁸ Wasin nalla'wutino tallurun kiyad sin nanguruwangku, inangngak sey Jerusalem a nangita ki Pablo e nakiigyanak sikwana si kadwafulu si lima aw. ¹⁹ Ira pelang anni Santiago a kolaki Afu Jesusino apostola inatak sinay, awana korwan. ²⁰ Ammuwi Dios si gakkuruwira yawa neturakku sikwayu, bakkanna siri.

²¹ Wasinoy, inangngak sino lulubbunna Siria anna Cilia. ²² Sinoya tiyempo, ino manguruwira ki Kristo sino lulubbunna Judea, ammerak kepay inita. ²³ Nadingngadda pelang si ino nangilopalopet sikwara si'in takesi maawanira naddino mangurug ki Kristo, antu kappayinnino manuldu sinaya anggurug. ²⁴ Antuweno dinayora i Dios gafu sikwak.

2

I Pablo Annino Korwanira A Apostol

¹ Wasin nalla'wutino kadwafulu si appata run, inangngak kappay sey Jerusalem a bulungkuwi Bernabe. Nebulummi kappayi Tito. ² Inangngak sinay se antuweno nepadandammi Dios a akwangku. Sin ginamwangkami sinay, nakitatabbak sikwara a mebilang si pangafuwanino manguruwira a ikkami pelang, e nepakaammuk sikwareno tulduwa ibanyaggu sino bakkannira a Judyu. Inangwak inay takesi maammuwanda si nalawarino itulduk, se nu kontarandenay, kengana pelangino nanulduwangku si'in, e kunna kappay ingkein. ³ Kunnangke inanggammandeno sinapikku, se i Tito a bulungku, massiki nu Griego, ammera pinatuta makugit. ⁴ Udde agyanino massalasangkunira a mangurug ki Kristo a nedagga sikwami. Kunnangke lakkappandeno akwantama nawaya gafu sino nesapatan-tam ki Kristo Jesus. Angganda si mappakugit naddi Tito, se ino gakkadda, paripandetangkappaya manuntul sino lintiyi Moises. ⁵ Udde ammemingke netulukino angganda, takesi matalagarino kakuruwana nalawara damaga kinurud-daw.

⁶ Kakunnaneno sinapikku, inayira a mebilang si pangafuwan, awana nedaggara sino tulduk. (Massiki ireno iyatallino tolayira, awana patingnga sikwak, se ammu si awana ta'wiyanni Dios gafu sino saadda.) ⁷⁻⁹ Awana

nedaggara, nu ammera lud sinapit si fustuweno itulduk. Se nelasinda si piniliraki Dios a apostola mangibanyag sino nalawara damag sino bakkannira a Judyu a konna kappayino namiliyanna ki Pedro a apostola mangibanyag sino Judyuwera. Ino nilasinanda sinay, gafu se initara si odduweno duffuni Dios sikwak sino nanulduwangku sino bakkannira a Judyu a konna kappayino duffunna ki Pedro sino nanulduwanna sino Judyuwera. Antu gafuna, inayira a makammu sino manguruwira a da Santiago, Pedro, anni Juan, inalamanurakami anni Bernabe a mipaita si nekunnakami sikwara. Ino natatarulammi, ituluymi anni Bernabe a manuldu sino bakkannira a Judyu, e ituluyda paya manuldu sino Judyuwera. ¹⁰ Ino pelang netunda sikwami, ituluymiya manuffun sino mekakallakkira a Judyu, e antuwennino a'akwangku.

Ino Nibuyani Pablo Ki Pedro

¹¹ Udde wasin ginamwangi Pedro sey Antiokia, nebuyak sino nara'langanino tolaira, se maitengke ino nakkamaliyanna. ¹² Se wasin gaggamwangnga, kanayuna nakikkan sino kakkolattama bakkanna Judyu. Udde wasin ginamwangino Judyuwera a dinunduni Santiago, sinesenu'na a inibbattanino makikkan sino bakkannira a Judyu, se mattalaw sino korwanira a ginamwanga mipatut si matuntul naddino lintiyi Moises.* ¹³ Antu gafuna, ino korwanira a nanguruwa Judyu, sinuntulda i Pedro, massiki ammura ammin anda Pedro si ammena fustuweno akwanda. Mampay ki Bernabe, nelimbuwatimpay a manuntul sikwara. ¹⁴ Wasin inammuwangkuweno inangwara a mekontara sino kakuruwana tulduneno nalawara damag, sinapikku ki Pedro sino nara'langanda ammin, "Massiki nu Judyuka, inibbattannuweno korwana gagangetama Judyu a kunnangke bakkangka a Judyu. Nu kunnenayino inangwam, sannu lang patutannino bakkannira Judyu a manuntul sino gagangetama Judyu?"

¹⁵ Wasinoy, sinapikku kappay sikwara ammin, "Neyanaketama Judyu, e ammetam mekunna sino bakkannira a Judyu a ammera nangammu sino lintiyi Dios. ¹⁶ Udde massiki nu kunnenoy, ammutam si ammena maggaddangngino tolaira sino angngita i Dios gafu sino panuntulanna sino lintingnga, nu ammena lud gafu pelang sino angngurungnga ki Jesu Kristo. Antu gafuna, massiki ikkanetangkappaya Judyu, nanguruwetam

* **2:12** 2:12 Sino lintiyi Moises, meyallang sino Judyuwera a makikkan sino bakkannira a Judyu, tantaro nu wara akkananda a kammara e madakkutanira.

ki Kristo Jesus takesi ibilandetami Dios si naggaddang gafu sino angnguruddam ki Kristo, a bakkanna gafu sino panuntulantam sino lintig. Se awaningke a tolaya maggaddang sino angngita i Dios gafu sino annuntulna sino lintig.

¹⁷ “Innanamantam si maggaddangngetam so angngita i Dios gafu sino nesapatantam ki Kristo. Udde nu ibilandetamino kasiJudyutam si minalliwata tolai a kakuneno bakkannira a Judyu gafu se talakkantami Kristo a bakkannino annuntultam sino lintig, anggama kad sapitan si i Kristoweno naggabwatanino liwat? Bakkanna kunnenoy. ¹⁸ Se ino kakuruwana, ipaitak si nalliwata nu muliyaka manuntul sino lintiya sinalekkurangku si'in. ¹⁹ Se sin nanuntulangku sino lintiddam, naammuwangku si ammek dama a maggaddang sino angngita i Dios gafu sinay, e antuweno sinalekkurangkuweno lintig, takesi akwangku pelangino panggamani Dios. ²⁰ Kunnangke nesapatak ki Kristo a natay sino krus, e sitoya, kunnangke bakkanna ikkanakino nabiyag, nu ammena luri Kristoweno namiyag sito baggik a mangifuyut sino ammina akwangku. Antuweno massiki sanneno akwangku sito ingkein, akwangku pelang gafu sino annalakku sino Abbingi Dios a nngam sikwak anna nanga'da sino biyangnga gafu sikwak. ²¹ Ammek ammayannino allakki Dios a kunneno manalakkira sino lintig, se nannud dama a maggaddangngino tolai sino angngita i Dios gafu sino annuntulna sino lintig, kengana pelangino natayani Kristo.” Antuweno sinapikku sikwara sey Antiokia.

3

Ino Neya'danino Espirituwi Dios Sino Galaciyera, Gafu Pelang Sino Angngurudda

¹ Ikkayu sitan Galacia, sanneno inakkandawa nappaabul sikwayu? Sandolanga nepakungkulino nakandaw sino tangatanganana tuldu a ammuyu keneno anggama sapitannino natayani Jesu Kristo sino krus? ² Dandammandaw yo ibebukku sikwayu: naa'dangkayu kad sino Espirituwi Dios gafu sino nanuntulandaw sino lintiyi Moises onnu gafu sino nanguruwandaw sino nalawara damaga dinngaddaw? ³ Pangababulangayu! Nu neyafuyunnino biyaddawa Kristiyano gafu pelang sino pannakadameno Espirituwi Dios, sandolang dandamman si damayuwa pabalinino baggiyu si tolai awana pakkuranganna gafu sino pannakadamayungkepau? ⁴ Pabbalindokad si awana

serbineno odduwa nalawumandaw kiyad sin nanguruwandaw? Bakkan nadda kunnenoy. ⁵ Dandammandonad nu sanneno gafuna a neya'da i Dios sikwayuweno Espirituna anna inangwana si kakka'baw sikwayu. Gafu kad sino nanuntulandaw sino lintiyi Moises onnu gafu sino nangu-ruwandaw sino nalawara damaga diningnaddaw?

Ino Angnguruwi Abrahamino Gafuneno Nibilangani Dios Sikwana Si Naggaddang
(Rom. 4:1-3)

⁶ Dandammandokappayino nepeturakki Dios mappeafu ki Abraham a kunna si, "Kinuruwi Abrahamino sinapiti Dios, e antuweno nibilangani Dios sikwana si naggaddang."* ⁷ Maawatandokappenad si ino tolaya aneno angngurungnga, antuweno mebilang si abbingi Abraham. ⁸ Nelabungkappay sino sapiti Dios si maggaddangngeno bakkannira a Judyu sino angngita i Dios gafu si angngurug, se antuweno anggama sapitannino nalawara damaga sinapiti Dios ki Abraham a neturak kappay sino sapi'na. Kunna si, "Gafu sikwam, mabindisiyonanna ammina tolai si ammina lulubbun."† ⁹ Antu gafuna, bindisiyonani Diosino amminira a mangurug a kakunneno namindisiyonanna ki Abraham gafu sino angngurungnga.

¹⁰ Udde amminira a manalak sino annuntulda sino lintig, makastiguwerana si makkikiyad, se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Makastigu si makkikiyarino massiki inya a tolaiya amme manuntul sino amminira a lintiya neturak sitaw."‡ ¹¹ Maitengke si awaningke a tolaiya maggaddang sino angngita i Dios gafu sino annuntulna sino lintig, se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Ino tolaiya ibilangi Dios si naggaddang gafu sino angngurungnga, mabiyag si makkikiyad."§ ¹² Nattangananino annuntulna tolaiyo sino lintig annino angngurug ki Dios, se ana kappayino nepeturakki Dios a kunna si, "Ino tolaiya manuntul sino ammina sapitannino lintig, mabiyag si makkikiyad."* ¹³ Udde awaningke makatuntul sino ammina sapitannino lintig, antu gafuna, makastiguwetammad ammin. Udde sitoya, sinubbu'detami Kristo a antuweno nallanid sikwatam gafu sino nakastiguwana sino krus. Ammutam si kinastiguwi Dios, se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Nu wara tolaiya nebassin si kayuwa napapatay, antuweno pangitan

* **3:6** 3:6 Genesis 15:6 † **3:8** 3:8 Genesis 12:3 ‡ **3:10** 3:10 Deuteronomio 27:26 § **3:11** 3:11 Habakuk 2:4 Itannu kappay sino Rom. 1:17. * **3:12** 3:12 Levitico 18:5 Itannu kappay sino Rom. 10:5.

si kinastiguwi Dios.”† ¹⁴ Nakwa ki Kristo inay takesi mesapatino bakkannira a Judyu sino nalawara nekariyi Dios ki Abraham, anna takesi, gafu sino angnguruddam sikwana, maa'danetam ammin sino Espirituwi Dios a nekarina.

Ino Lintig, Ammena Inariyeno Nekariyi Dios

¹⁵ Kakkolak, dandammandaw yo amparigguwa ampariyanneno nekariyi Dios ki Abraham. Ino gagangetam, nu wara pattulanino adwera tolay e finirmandan, ammenan dama a maranan onnu madadagganan. ¹⁶ Kunna kappayino nekariyi Dios ki Abraham annino tata a gakana. Kungku si tata ke, se ino sapita gaka a nepeturakki Dios, bakkannino odduwa Judyu a gakagaka i Abrahamino anggama sapitan, nu ammena lurino tata ke a gakana a i Kristo. ¹⁷ Antuyawino anggangu si maawatandaw mappeafu sino netulagi Dios a karina. Nangiyafu sin nitulanna ki Abraham kiyad sin nanga'danna sino lintingnga ki Moises, nalla'wutino kalimatut si tallufuluwarun. Antu gafuna, amme dama a ariyan onnu angkakwani Diosino netulangnga a karina gafu sino lintiya netufad, se nesapatana a meyakkurug. ¹⁸ E nu ino annuntulino tolay sino lintig ino gafuna a appanneno iya'da i Dios, anggama sapitan si awana serbineno nakkariyani Dios, se inappana pelang gafu sino inangwana. Udde ino kakuruwana, ino neya'da i Dios ki Abraham, neya'dana pelang gafu se antuweno nekarina.

Ino Serbineno Lintiyi Moises

¹⁹ Sanna mantuweno serbineno lintig? Mayan netufari Dios sino nekarina? Neya'da i Diosino lintingnga takesi maammuwano tolayira si minalliwatira gafu sino ammera panuntulan sinaya lintig. Ino gakkanna, mattuluyino lintig kiyad sino gamwanganino gaka i Abraham a i Kristo a sapitannino nekarina. Maita si napatiyino nekarina amma sino lintig, se sin niya'danna sino lintig, anghelireno dinundunna a nituldu ki Moises, kase sinapiti Moises sino tolayira, ²⁰ udde sin nikariyanna ki Abraham, awana dinundunna, nu bakkanningkepayino nakitatabbag.

²¹ Anggama kad sapitan inay si mekontareno lintig sino nekariyi Dios? Bakkan, ammena kunninoy. Ammera mekontara, nu ammena lud naddumeno keserbiyanda. Se nannud wara neya'da i Dios si lintiya dama a manga'da si biyag, maggaddanggaddino tolaya manuntul sinaya lintig. ²² Udde bakkanna kunninoy, se ino nepeturakki

† **3:13** 3:13 Ino gagangena Judyu si'in, nu wara tolaya nasentensiyana matay e pinapatera, kasera inappeno baggina e nebasinda si kayu onnu poste a mangipaita si kinastiguwi Dios.

Dios, kunna si ammina tolay, kunnangke nabalurira sino pannakadameno liwat. Antuwenayino planowi Dios takesi ino nekarina a meya'da gafu sino angngurungnga tolay ki Jesu Kristo, meya'da pelang sikwara a mangurug.

²³ Sin ammena kepay nadatangngino tiyempowa panguruwana tolay ki Kristo, kakunnatamino balura nagwardiyan sino lintig kiyad sino ginamwangani Kristo a kuruwantam. ²⁴ Meyampariggappayino lintig si mimut si abbing,[‡] se kunnangke inimu'detam kiyad sino ginamwangani Kristo takesi maggaddangnetam sino angngita i Dios gafu sino angngurug. ²⁵ Udde sitoya, gafu se ginamwanginni Kristo, nabalininnino pimutanino lintig sikwatam.

²⁶ Sitoya, massiki ikkayuwa bakkanna Judyu, abbindakayu ammini Dios gafu se nesapakkayu ki Kristo Jesus gafu sino nanguruwandaw sikwana. ²⁷ Se nabawti-sarangkayu ammina nesapat sikwana, e kunnangke nebarawasiyun, se maita sino panuntulandaw sino aggangwana. ²⁸ Kunnamantu, sino angngita i Dios, awaninna naddadarumanna Judyu anna bakkanna Judyu, aripan anna bakkanna aripan, lalaki anna bafay, se nittatakayu gafu sino nesapatandaw ki Kristo Jesus. ²⁹ E nu akwarakayunni Kristo, mebilangkayu si gakagaka i Abraham, e makiillalupakkayuna sino nekariyi Dios sikwana.

4

¹ Antuyawino tata kappaya keampariyanino sapitangku. Nu wara abbing si millalupa'na sino kukweno amana, udde abbing kepay, kunnangke nekunna sino aripannera, masiki nu antuweno gakkuruwa makangkwa sino ammina kinaba'nanngeno amana. ² Se ammena nawayana mangwa sino anggama, nu ammena lud aneno makammu sikwana e ana kappayino nanangngal sino kinaba'nanngino amana makkiyad si mada'ngeno tiyempowa sinapitino amana si appannanino illalupattanna. ³ Kakunnatangkappay sin ammetangkepay naawatanino kakuruwana tuldu, naari-pannetam sino gagangaya tuldu sito lubagga sinuntultam si'in.* ⁴ Udde wasin nada'ngeno tiyempowa pinili Dios, dinundunneo Abbingnga sito lubag ta iyanakino tata a bafay.

[‡] **3:24** 3:24 Ino gagangayino bafa'nanngira a taga-Roma anna Griego si'in, agyanino aripanna nimut sino abbinda mangiyafu si annammino dawunna kiyad si kadwafulu si annam. Ino tarabafuwenaya aripan, binulunneno abbinga umang miskwela anna inimu'na takesi ammena malamitan si narakkatta aggangwa. Wasin dinokallinnino abbing e nebilangin si dokalla tolay, nasinduwendino tarabafuweno gumaimut sikwana. * **4:3** 4:3 Ino tata kappaya anggama sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...nearipannetam sino narakkattira a espirituwa matturay sito lubag.

Neyanaka Judyu a nanuntul sino lintiyi Moises ⁵ takesi subbutanneno naaripannira sino lintig takesi ikkanetama mangurug, pabbalindetam si abbingi Dios. ⁶ Ino pangipaitani Dios si abbindetam, dinundunnenno Espirituweno Abbingnga ta magyan sikwatam. Gafu sikwana, Ameno pingngantam ki Dios. ⁷ Antu gafuna, tatatata sikwayu, bakkangkayuna aripan, nu ammekayu lud nabbalin si abbingi Dios. E gafu se nepabbalirakayuwi Dios si abbingnga, aneno paillalupa'na sikwayu.

Ino Naddararanani Pablo Sino Galaciyera

⁸ Si'in, sin ammeyu kepay inammuwani Dios, naari-pangkayu sino sinan diosira. ⁹ Udde sitoya a inammuwandawinni Dios, gafu pelang se nebilandakayu si abbingnga, sangkayu lang muli kappay sino gagangaya tulduwa sinuntuldaw si'in?† Ma, anggandokaggappaya mappaipan sikwara? ¹⁰ Sinapikkuwenay se tuntulandoma'lurino gagangena Judyu mapeafu sino ngilinanda a aw, dakkag, fiyesta, anna run. ¹¹ Maddararanakungke sikwayu, se kunnangke awana serbineno nayangnganguwa nanuldu sikwayu.

¹² Kakkolak, arangngangu sikwayu ta tuntulandak, se nabbaliyak si kakunnayuwa bakkanna Judyu a ammeyu sinuntulino lintiyi Moises. Gakkuruwa awana narakkatta inangwayu sikwak si'in. ¹³ Madandandaw si ino palunguwa nanulduwangku sikwayu sino nalawara damag ino naganangu sino lubbundaw gafu sino natakitangu. ¹⁴ Massiki nadyatangayu sinaya gi'ngangu, ammerak kinadakkut onnu sinalekkuran,‡ nu ammera'lud nepadilot a kunnangke anghelnaki Dios, e nalawaringke ino inangwayu sikwak a kunnangke i Kristo Jesusingkepayino nangwandaw. ¹⁵ Sinoya tiyempo, nepaitayu si naanggangkayungke sikwak se nannud damana, sinuke'dawino matayu ta iya'dayu sikwak. Sintawino nappara'bunandaw sinoya nakandaw?§ ¹⁶ Ma, ibilandak kadda kalingayu ingkein gafu sino nassapitangu sikwayu sino kakuruwan?

¹⁷ Inayira a tolaya manuldu si tanganana tuldu, paitereno angngikalora sikwayu, gampade narakkattino gakkadda. Anggandakayu pelanga paroyun sikwak takesi

† **4:9** 4:9 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...mayan uma'langkayu kappay sinayira a narakkatta espiritu... ‡ **4:14** 4:14 Ino tata kappaya anggamma sapitan: Massiki natutunggungangkayuwa mappoporay onnu manalekkud sikwak gafu sinaya gi'ngangu, ammeyu inangwenay. § **4:15** 4:15 Kunnino korwanira si ino takiti Pablo, taki'na mata, e antuweno gafuna a sinapi'nenay. Ino korwanira kappay, kunda si gagangaya sapippelang. Ino anggamma sapitan, nu damana nad, neya'dara ki Pablowno kapapatiyana ana sikwara.

ira pelangino ikaloyu anna tuntulandaw. ¹⁸ Nalawarino angngikalona tolay sino bafulunnera, ma'langngu nalawarino gakkanna, a kakunneno inangwayu sikwak, udde mabbalanayun nad inaya angngikaloyu, bakkampelang nu warak sikwayu. ¹⁹ Ikkayuwa abbingkuwa iiddukangku, maidamanakummanin gafu sikwayu a kunnangke ipidwaka miyanak sikwayu, e ituluykuwa maidaman makkiyad si mekunnakayu ki Kristo. ²⁰ Anggangku si ana'ngad sitan ta mattatarabbetamungkepay, se ammek inammuweno gakkuruwa akwangku sikwayu.

Ino Keampariyanda Agar Anni Sara

²¹ Ikkayuwa manggamma manuntul sino lintiyi Moises, dandammandonaddino sapitannenaya lintig. ²² Se neturak sino sapiti Dios si adweno abbingi Abraham a lalaki. Ino tata, abbingnga ki Agar a aripanna, e ino tata, abbingnga ki Sara a gakkuruwa atawana a bakkanna aripan.* ²³ Ino abbingnga sino aripanna, ammena kakka'bawino neyanakanna, udde ino abbingnga sino gakkuruwa atawana, ammena nad neyanak nu bakkanna gafu sino nekariyi Dios sikwara. ²⁴ Inaya nakwa, aneno naunagga anggamma sapitan, se meypariyino adwera a bafabbay sino adwa a netulagi Dios sino tolayira. Ino tata a tulag, antuweno lintiya neya'da i Dios ki Moises sino kulura Sinai. Ino meyparig sinaya tulagi Agar, se aripanni Agar annino abbingnga, e aripangkappay ammina gakagakana, ino anggamma sapitan, ino manalakkira sino lintiyi Moises a tuntulanda si kesalakanda. ²⁵ I Agar, meypariggappay sino kulura Sinai sey Arabia a naggabwatanino lintig, anino lubbuna Jerusalem sito ingkein, se ino magyanira sey Jerusalem andino ammina korwana Judyu a manalak sino lintiyi Moises, mappaaripannira sinaya lintig. ²⁶ Udde ino keampariyanino bafaya bakkanna aripannino Jerusalem sey langit† a meyparig si inatam ammina mangurug. ²⁷ Se aneno nepeturakki Dios a kunna si,
 "Ikka a lupatta bafaya ammenangke nakkakkapanino lorenzo manak, maanggangkangke nad. Ikokwama massapit sino aanggamma. Se ikka a inanawanino

* **4:22** 4:22 Ino mapeefu sino neyanakani Ismael a abbingi Agar, ana sino Genesis 16:1-16. Ino kappay mapeefu ki Isaac a abbing i Sara, ana sino Genesis 21:1-7. † **4:26** 4:26 Ino anggamma sapitannino *lubbuna Jerusalem sito ingkein*, ino tolayira a Judyu a manalak kepay sino lintiyi Moises, se Jerusalem kapapatiyana lubbunna Judyu anna sino angngurudda. Ino anggamma sapitannino *Jerusalem sey langit*, amminino tolayira a mangurug ki Jesu Kristo a minggan si iglesiya i Dios

atawana, oodduneno ana'nguwersa amma sino bafaya amme nekatwayino atawana.” ‡

²⁸ Kakkolak, ikkanetama mangurug, aneno pikunnantam ki Isaac, se neyanak gafu sino nekariyi Dios, e ikkanetangkappay, mebilangetam si abbingi Abraham gafu sinaya nekariyi Dios. ²⁹ Si'in kappay, ino abbinga ammena kakka'bawino neyanakanna, nelopalope'na i Isaac a neyanak gafu sino pannakadameno Espirituwi Dios. Kunna kappay sito ingkein, se ino mappaaripannira sino lintig, ilopalope'detam. ³⁰ Udde dandammantammaddino nepeturakki Dios a kunna si, “Paanawannuweno masinera a aripan, se ammena dama a makiillalupattino abbingnga aripan sino illalupattannino abbingnga bakkanna aripan.” § ³¹ Kunnantu, kakkolak, ino anggama sapitan amminira yaw, ammetam mebilang si abbingnga aripan, nu ammetanlud mebilang si abbingnga bakkanna aripan.

5

Ino Manguruwira, Ammera Nad Mappaaripan Sino Lintiyi Moises

¹ Gafu ki Kristo, bakkannetamunna aripan, se nelsa'detam sino kinaaripantam. Ta'daggandonad mantuweno nawayaandaw, a ammeyu purayan si mappaaripangkayu kappay sino lintig.

² Dingngaggandaw yaw. Ikkanaki Pablo a massapit sikwayu si nu mappakugikkayu gafu se kundaw si antuweno mappagaddang sikwayu so a'langi Dios, awana serbineno inangwa i Kristo para sikwayu. ³ Sapitangku kappay sikwayu si nu wara mappakugit, maawag kappemantu si tuntulanneno ammina lintiyi Moises. ⁴ Antu gafuna, ino bafulundawa manandam si maggaddangngira sino a'langi Dios gafu sino annuntulda sino lintiyi Moises, nekatwayiran ki Kristo e sinalekkurandeno allakki Dios. ⁵ Udde ikkanetam, innanamantamino pibilangani Dios si

‡ 4:27 4:27 Isaias 54:1 Ino nelabbuni Isaias sitaw, ino nuliyanino Judyuwera sey Jerusalem a naggabwat sey Babilonia (itannu sino 2 Cronicas 36:15-23), antu gafuna, ino anggama sapitannino bafaya lupat, ino lubbuna Jerusalem a naawanino magyanira sinay. Ino anggammii Isaias a sapitan, madayoneno Jerusalem nu muliyeno tolayira amma sino dadana dayona. Udde i Pablo, tangananino pusaranna sitawa amparig. Adweno anggama sapitan. Ino tata, mapeafu sikwara Agar anni Sara, se i Sara, gagangaya lupat, udde odduweno gakagakeno abbingnga amma ki Agar. Ino tata kappaya anggama sapitan, mapeafu sino Judyuwera a nangurug ki Kristo a mingngan si iglesiya. Anggama sapitan si naso maddagguna aw, odduweno mangurug ki Kristo anna odduweno bindsisiyoni Dios sikwara amma sino Judyuwera. § 4:30

naggaddangnetam, e ino Espirituwi Diosino manuffun sikwatam sino pattaronantam sino keakkuruwana gafu sino angngurug. ⁶ Se nu nasapatetam ki Kristo, awana dumana nu nakugitetam onnu awan. Ino pelang napatig ki Dios, ino angnguruddama mepaita sino pakkaaanggammantam.

⁷ Si'in, nalawarino annuntuldaw ki Kristo. Inyeno nap-paibbat sikwayuwa manuntul sino kakuruwan? ⁸ Bakkanni Diosino naggabwatannenay, se antuweno nayag sikwayu ta kuruwandawino kakuruwan. ⁹ Nu dingngaggandawino tulduwa bakkanna gakkurug, madarallino angngurud-daw, se gakkuruwino sapitanda si, "Massiki nu bissangke a lebadureno melamud, lumattagino ammina nelamu-ranna." ¹⁰ Udde massiki nu gakkuruwinay, talakkantakayu kepay gafu sino nittatantam ki Kristo, antuweno awana daladudwak si ammeyu tuntulannino bakkanna nalawara tuldu. Ammuk kappay si kastiguni Dios ino mangungkul sikwayu, massiki sanneno katolena.

¹¹ Kakkolak, ammeyu nad kuruwannino kunnino kor-wanira a massiki ikkanak e itulduk si mappakugi'naddino bakkannira a Judyu takesi mesalakanira. Se nu gaku-rungngad inay, sanda'lang padyatangkepay? Nannud itulduk si mappakugi'naddino tolayira, amme nad mab-bungutino Judyuwera sino pitulduwangku mappeafu sino natayani Kristo sino krus. ¹² Nu ino mangungkulira sikwayu, nu anggandangke ino makkugit, mappalassitiran nabbelang.

¹³ Kakkolak, inayandakayuwi Dios ta ammeyu nad map-paaripan sino lintiyi Moises. Udde massiki nawayangkayun, ammeyu nad usaranna pangwa sino narakkatta panggam-manino baggiyu, nu ammeyu lud makkaduduffun gafu sino pakkaaanggammandaw. ¹⁴ Se ammina lintiya naggabwat ki Dios, tata ke ino keangandera ammin: "Anggammannu naddino kakunna tolay a kakunnenno aggangammu sino baggimungkepay."* ¹⁵ Udde nu ipagekwayuwa massar-ombata kundopayino atuwa magagarangal, itandaw, se tantaro nu madarallino abbafarulundaw.

Mappeturenaddino Manguruwira Sino Espirituwi Dios

¹⁶ Antuyawino sapitangku sikwayu: kanayungkayu nadda mappeturay sino Espirituwi Dios, se nu kunnenoy, ammeyu tuntulannino narakkatta panggammanino baggiyu. ¹⁷ Se ino narakkatta panggammanino baggitam, mekontara sino panggammanino Espirituwi Dios. Ino panggammanino Es-pirituwi Dios, mekontara sino narakkatta panggammanino baggitam. Makkakokontarera, antu gafuna, ammetam

* 5:14 5:14 Levitico 19:18

maangweno anggantama akwan. ¹⁸ Udde nu ino Espirituwi Dios ino mangifuyufuyut sikwayu, ammeyu nad tuntulan-nino lintiyi Moises.

¹⁹ Naladda a maimunuwanino aggangweno tolayira a naggabwat sino narakkatta panggammanda, e irayaw: makiduruwira sino bakkanna atawara, mangwera si korwana ka'atal, e ammera mafuwaddan; ²⁰ maddayawira si sinan dios, makkammangngira anna mattannera; makkalingera, makkakwera, mafuwera, anna naladdera a mabbungut; angganda si ira pelangino medayaw, ammera makkaawatan, e makkakarawayira; ²¹ mimallira, mabobokira, medaggera sino nafulota akkakarayam, e akwanda kappayino korwana narakkatta kunnenay. Dinandangkuwa sinapit sikwayu si'in e ipidwaka sapitan sikwayu sito ingkein: ino mangwera si kunnenay, ammerana mesapat sino patturayani Dios.

²² Udde nu mappeturayino tolay sino Espirituwi Dios, kunnayawino pattupakkanna: manggam sino kasittolena, maanggam, nasiyanakkino nakamma, naanus, minaddufun, nannakam, natalak, ²³ tagatulutuluk, anna fuwaddaneno baggina. Nu tuntulantamira yaw, awana akwantam si mekontara sino lintig. ²⁴ Se ino tolayira i Kristo Jesus, kunnangke nelansareno dadana aggangwara sino krus, mampesino ammina panggammanino baggira. ²⁵ Gafu se ino bawuwa biyaddam e naggabwat sino Espirituwi Dios, mappeturayetangkappenad sikwana. ²⁶ Ammetammad massangkatolay, makkaasasing, anna makkaimimal.

6

Makkaduduffunetammad

¹ Kakkolak, nu maammuwandaw si wara kola'dawa nakaliwat, ikkayuwa ifuyufuyutino Espirituwi Dios, tulduwandonad takesi ibbattanneno narakkatta akwana, udde innanakammandonabelanga tulduwan. Mapalangkayu naggappay, tantaro nu matutunggungangkayu pay. ² Makkaduduffungkayu nu wara kadyatandaw, se nu antuweno akwandaw, matuntuldawino tuni Kristo.* ³ Se nu wara tolaya manandam si ammena nad manuffun sino bafulunnera, sinsiriyanneno bagginangkepay, se aringnga si nedumen sikwara, gampade bakkangkena.† ⁴ Kadda tata sikwatam, dandammanna naddino aggangwana ta maammuwana nu nalawarino inangwana. Se nu naammuwanangke si nalawarino inangwana, antuweno mappaanggam

* **6:2** 6:2 Ino netuni Kristo, ana sino Jn. 13:34; 15:12. † **6:3** 6:3 Itannu kappay sino Rom. 12:3 anna sino 1 Cor. 3:18.

sikwana, e ammenan nad ikunnenno aggangwana sino korwanira ta sapitanna si nalawarino aggangwana. ⁵ Se kadda tata, antuwenno makaammu sino aggangwanangkepay.

⁶ Ino kappay sapitangku sikwayu, ino matulduwanira sino sapiti Dios, iyadwanda naddino manuldu sikwara sino ammina nalawara ana sikwara.‡

⁷ Ammeyu nad sinsiriyano baggiyungkepay, se ammena mabalabaliyani Dios. Nu sanneno imuleno tolay, antu kappayino buwatanna. ⁸ Ino mammula si narakkat a tuntulanneno narakkatta panggammanino baggina, buwatanneno kakastiguwana si makkikiyad, udde ino mammula si nalawad a tuntulanneno panggammanino Espirituwi Dios, buwatanneno iya'deno Espirituwi Dios a biyaya manayun. ⁹ Antu gafuna, ammetammad madismaya a mangwa si nalawad, se nanu mada'ngeno fustuwa tiyempo, ananeno buwatantam nu ammetam matappag. ¹⁰ Kunnantu, kiyad si siggabiyyetangkepay, mangwetammad si nalawad sino ammina tolay, kumal sino kakkolattamira a mangurug.

Ino Ambu'nenno Turak

¹¹ Ikkanakungke ino nanurak sito ambu'nenno turakku. Itandawino darokkalla letrana! ¹² Ino mipatutira si makugikkayu nad, ireno manggamma mipaita sino kinalawadda sino angngiteno tolayira. Ino gafuna a ipatu'denay, mattalawira si ilopalopetino kasijudyurera nu ituldura si ino pelang natayani Kristoweno kesalakan, bakkannino annuntul sino lintiyi Moises. ¹³ Massiki ino nakugitira, ammera tuntulan amminino lintiyi Moises, udde angganda si mappakugikkayu nad takesi damara a passangelet sino tolayira si nappakugikkayu gafu sikwara. ¹⁴ Udde nu ikkanak, awana isangelekku, nu bakkannino natayani Jesu Kristo a Afutam sino krus, se gafu sino natayanna, awaninna patingnga sikwakino ikaloweno tolayira sito lubag, e awaningkappaya patiggu sikwara. ¹⁵ Awana dumana nu nakugitino tolay onnu awan, se ino pelang napatig ino nappabaliyani Dios sikwatam si bawuwa tolay. ¹⁶ Allakkan naddi Dios amminira a manuntul sinaya sinapikku, e a'dannerana si siyana'nga nakam, se ireno gakkuruwa tolayi Dios.

¹⁷ Mangiyafu sitaw, awan nadda mappadyat sikwak a makkontara sitawa itulduk, se napilapilatanino bagabaggik gafu sino nita'daggangku sino kakuruwana netalakki Jesus sikwak.

¹⁸ Kakkolak, allakkandakayu naddi Jesu Kristo a Afutam. Amen.

‡ **6:6** 6:6 Itannu kappay sino Luc. 10:7; Rom. 15:27; 1 Cor. 9:11, 14; 1 Tim. 5:17-18.

Ino Turakki Pablo Sino Efesowera Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pabloweno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunneno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a apostoli Kristo Jesus gafu se antuweno urayi Dios. Antuyawino turakku sikwayuwa tolayi Dios sitan Efeso a mattalaginara mangurug ki Kristo Jesus.

² Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo, e passiyankanda naddino nakandaw.

Ino Kakka'bawa Planowi Dios Sikwatam

³ Dayawantammaddi Dios, a antuweno Dios anna Ama i Jesu Kristo a Afutam, se gafu sino nesapatantam ki Kristo, nepeya'dana sino Espirituna sikwatamino ammina

nalawara maggabwat sey langit. ⁴ Sin ammena kepay naparatu yo lubag, piniliretamunni Dios a mesapat ki Kristo takesi pabbalindetam si nadosana tolaya awana pakabalawantam so a'langnga. ⁵ Gafu sino aggangamma sikwatam, dinandamma si'in si pabbalindetam si abbingnga gafu sino katayani Kristo, se antuweno panggam-manna. ⁶ Kunnantu, dayawantammaddi Dios gafu sino kakka'bawa alla'nga sikwatama nesapat sino iiddukanna a Abbingnga. ⁷ Gafu sino nebubbuwa ada i Kristo sin natayanna, nawayanetam, ino anggamma sapitan, napako-manino liwattam. Nakwenay gafu sino dokalla allakki Dios ⁸ sikwatama awana kakunnana. Oddu kappayino kinalainga neya'dana sikwatam takesi maawatantamino mappeafu sikwana andino nalawara aggangwa a tuntulantammad. ⁹ Se nepakaammuna sikwatamino planona a ammena nepakaammu si'ina dinandamma a meyakkurug gafu ki Kristo. ¹⁰ E kunnayawino planona: nu masinduweno ammina makwa nad anna madatangngino fustuwa tiyempo, pittatannaneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura.

¹¹ Ammina makwa, makwa gafu sino planowi Dios si'in, e antu kappayino namiliyanna sikwami ta mabbalikami si tolona gafu sino nesapatammi ki Kristo. Antuwenin dinandamma si'in, ¹² takesi madayawino kinadosna gafu sikwamiya palunguwa minnanama ki Kristo a nekarina a gumamwang.

¹³ Ikkayu pay, sin nadingngaddawino kakuruwana tulduwa antuweno nalawara damag mappeafu sino kesalakan-daw, nanguruggayu ki Kristo e nesapakkayu sikwana. Antu gafuna, minarkandakayuwi Dios si tolona sin nanga'danna sikwayu sino nadosana Espirituna a nekarina. ¹⁴ Ino Espirituwi Dios a ana sikwatam, antuweno pangammuwan-tam sino piyakkuruwani Dios si mawayawayaanetam anna appantamino ammina nekarina sino tolenera takesi ma-dayawino kakka'bawa kinadosna.

Ino Karari Pablo

¹⁵ Antu gafuna, nangiyafu sin naningngaggangu sino angnuruddaw ki Afu Jesus andino agganggandaw sino ammina bulundawira a tolayi Dios, ¹⁶ ammek inibbattana mappasalamat ki Dios gafu sikwayu anna ikararantakayu kappay. ¹⁷ Ilyawangku sikwana a madandayawa Am-atama dayawangkappayi Jesu Kristo a Afutam si iya'deno Espirituna sikwayuweno kinalaing anna ipakaammuna sikwayuweno mappeafu sino kinadosna takesi maamuwandawingke. ¹⁸ Ilyawangku kappay si sirwatanneno

nakandaw takesi maawatandawingke ino innanamantam gafu sino namiliyanna sikwatam anna takesi maammuwandawino kaoddu andino kinalawanneno iya'danana sino tolenera. ¹⁹ Ikararantakayu kappay takesi maammuwandawino katuyanggenno pannakadamana a manuffun sikwatama mangurug. Iyawa pannakadama, nekunna sino kakka'bawa pannakadamana a awana kakunnana ²⁰ a nepaitana sino nappaangngangoliyanna ki Kristo, kasena nepatuttud sino padiwananna sey langit. ²¹ Antuweno patturayanna sito ingkein, e nangatuweno turena amma sino ammina pangafuwan anna turay sito lubag annino ammina ammena maita sey langita aneno turena. Awaningke a aneno turena a nangatu sikwana sito ingkein e kunna kappay so maddagguna aw. ²² Nepangatuwi Diosino turayi Kristo takesi antuweno mangituray si ammin, e antu kappayino piniliyi Dios si afafuweno amminira a mangurug. ²³ Antu gafuna, amminetama mangurug, meyampariyetam si baggiyi Kristo, e antuweno kunnangke ulutam. Kunnantu, ikkanetama manguruwino kunnangke mangumpletu ki Kristo a antuweno mangumpletu si amamin.

2

Ino Allakki Dios

¹ Si'ina ammekayu kepay nangurug, kunnangke natekayu so angngita i Dios gafu sino liwa'dawira. ² Se sinuntuldawino narakkatta aggangweno ammera nangurug e kinuraddawino afafuweno narakkattira a espiritu sey kalekay a mangituray kappay sino tolayira a makkontara ki Dios. ³ Massiki ikkanetam ammin si'in, inangwatangkappayino pangammantama narakkat. Massiki sanneno pangamanino baggitam annino ana sino nakantam, antuweno sinuntultam. Kunnantu, gafu sinaya gagangetam, nesapatetam sino tolayira a kastigunna i Dios, se kakunnatamira a minalliwat.

⁴ Udde massiki tan nu kunnenoy, nappelalokkepayino allakki Dios gafu sino dokalla agganggamma sikwatam. ⁵ Massiki kunnangke natayetam gafu sino liwattam, na'dandetam si bawuwa biyag gafu sino nesapatantam ki Kristo. Ino allakki Diosino gafuneno nesalakantam. ⁶ Nesapa'detami Dios sino nangngangoliyani Kristo Jesus, e gafu sinay, makiturayetangkappay sikwana sey langit. ⁷ Inangwa i Dios inay takesi maita si makkikiyarino kadokkallino agganggamma annino alla'nga a nepaitana sikwatam gafu ki Kristo Jesus. ⁸ Se ino allakki Dios

ino gafuna a nesalakanetam gafu sino nanguruwantam ki Kristo. Bakkanna gafu sino inangwatam, nu ammena lud naggabwat ki Dios. ⁹ Kunnantu, ammetam dama a massangeleta massapit si ino kesalakantam, gafu sino nalawara aggangwatam. ¹⁰ Se i Dios pelang ino nappabawu sino biyaddam gafu sino nesapatantam ki Kristo Jesus, e inangwana takesi akwantammaddino nalawad a dinandamma si'ina ipangwana sikwatam.

Ino Napatatantam Gafu Ki Kristo

¹¹ Ikkayuwa neyanaka bakkanna Judyu, ammeyu nad kalyawanino akkakokwayu si'in. Se nelopape'dakayuweno Judyuwera a nassapit si ammekayuwa nakugit, se aridda si ireno mebilang si tolayi Dios gafu sino nakugitanda, (gampade ino nakugitanda, inangwa pelangnga tolay sino baggira). ¹² Dandammandonad si si'in, ammeyu kepay inammuwi Kristo. Neferakayu sino gagginafuwera i Israel a piniliyera i Dios si tolena. Ammekayu kappay nesapat sino nekariyi Dios sino tolayira a gumamwangngeno misalak sikwara. Antuweno awana nalawad si innanamandaw sin nanuntulandaw sino dadana aggangwayu e aroyukayu kepay ki Dios. ¹³ Udde sitoya, gafu se nesapakkayu ki Kristo Jesus, ikkayuwa aroyu si'in, nara'nikayun ki Dios anna sikwamiya tolena gafu sino ada i Kristo a nebubbu sino natayanna. ¹⁴ Se i Kristoweno nanga'da si nalawara abbafaruluntama Judyu anna bakkanna Judyu. Nepittataneno nakantam se inarineno gafuneno pakkababannantam si kadda tata. ¹⁵⁻¹⁶ Se sin natayanna sino krus, nepeibba'nenno lintingnga Judyu a odduweno tunna mappeafu sino gagangemiya Judyu takesi antu pelangino tuntulammiya Judyu anna ikkayuwa bakkanna Judyu. Sitoya, antu gafuneno nalawara abbafaruluntam, se nepabawuretama nabbali si kunnangke tata baggi gafu sino nesapatantam sikwana. Antuweno inangwana takesi para'nindetam ammin ki Dios. ¹⁷ Ginamwangi Kristo sito lubag ta itulduneno nalawara damaga damana a mesapatetam ammin ki Dios, ikkayuwa bakkanna Judyu a aroyu ki Dios anna ikkamiya Judyu a ara'ni ki Dios. ¹⁸ Kunnantu, gafu ki Kristo, makaara'niyetam ammin ki Dios a Amatam, se tata ke ino Espirituwi Dios a ana sikwatam.

¹⁹ Antu gafuna, ikkayuwa bakkanna Judyu a ammena nebilang si tolayi Dios si'in, nesapakkayun sikwamiya tolayi Dios a turayanna. Nesapakkayu kappay sino abbingnera a kabbalenera. ²⁰ Antuweno meyampariyetama mangu-rug si templowa pata'dagganni Dios. I Kristo Jesusino

meyamparig si fundasiyonnenno templowa mappatuyag sino ammina partina. Ino apostolira andino mangipakaammu sino sapi'na, ireno meyamparig si postena, e ikkayuveno meyamparig sino korwana partina. ²¹⁻²² I Kristoweno manangngal sino ammina partineno templo takesi natuyag-gino akkapa'da'nga. Gafu sino nesapatandaw sikwana, mebilangkayu sino ammina manguruwira a usaranni Dios a pangwa sino nadosana templona ta antuneno pagyananino Espiritu.

3

I Pabloweno Piniliyi Dios A Manuldu Sino Bakkannira A Judyu

¹ Antu ammin inayino dandammangku nu makkararak ki Dios. Ikkanaki Pablo a nabalud gafu sino nasserbiyangku ki Kristo Jesus para sino pallawarandawa bakkanna Judyu. ² Naammuwandaw si netalakki Dios sikwak iyawa tarabafuka mangipakaammu sikwayu sino alla'nga. ³ Se nepakaammuwi Dios sikwakino planona a ammena nepakaammu si'in, e antu kappayino abba fawa sinapikku sitawa turakku. ⁴ Nu basandaw si nalawad, maammuwandawino nepangammuk mappeafu sinaya planona a meyakkurug gafu ki Kristo. ⁵ Awana nangammu sinay si'in, udde sitoya, gafu sino Espirituna, nepakaammuwi Dios sikwamiya pinilina a masserbi sikwana a apostolna anna mangipakaammu sino sapi'na. ⁶ Antuyawino nepakaammuna. Gafu sino nanguruwandaw sino nalawara damag, mesapakkayuwa bakkanna Judyu sino nalawara iya'da i Dios sikwamiya Judyu, e mebilangkayu sino amminira a mangurug ki Kristo a meamparig si baggina. Makiyadwakayu kappay sino nekariyi Dios a iya'dana sino ammina nesapat ki Kristo Jesus.

⁷ Inalla'ngaki Dios, se gafu sino pannakadamana, netala'nga sikwak iyawa tarabafuka mangibanyag sino nalawara damag. ⁸ Massiki ikkanakino kaabba fawan sino ammina tolona, pinilina kepaya mangipakaammu sikwayuwa bakkanna Judyuveno kinalawanneno duffuni Kristo* a awana kakunnana. ⁹ Dinundundak kappayi Dios a mipalawag si ammina tolayino akwana takesi meyakkuruwino planona a neimanna kiyad sin awangkep pay yo lubag. Se i Dios a namaratu si ammin, ammena nepakaammuveno planona kiyad to ingkein ¹⁰ takesi maammuwan gafu sikwatam ammina mangurug. Se

* **3:8** 3:8 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...kinalawari Kristo...

nu itanino pangafuwanirana anghel andino korwanira a ammena maita a turay sey kalekayino keyakkuruwanino planona mappeafu sikwatama mangurug, kasera maamuwanino kinalaingnga andino kinalawanneno dinandamma. ¹¹ Iyawira a inangwa i Dios, dinandamma sinawangkepay yo lubag, e sitoya, neyakkurungngan gafu ki Kristo Jesus a Afutam. ¹² Gafu se nesapatetam sikwana, ammetammad maatalla makkararag ki Dios, se ammutam si dingngaggandetam gafu sino angnguruddam ki Kristo Jesus. ¹³ Kunnantu, ammekayu nad madismaya gafu se madyatanak para sikwayu, se antu keneno kadayawandaw.

Ino Agganggammii Kristo

¹⁴ Nu madandangkuwerenay, mamalituraka makkararag ki Dios a Amatam. ¹⁵ Antuweno mingngan si Ama se antuweno naggabwatanino ammina ana sito lubag anna sey langit. ¹⁶ Arangnganku sikwana ta pattuyaggannino Espirituneno nakandaw gafu sino pannakadamana andino kedayawanna a awana kakunnana, ¹⁷ takesi mattalaginari Kristo sikwayu gafu sino angnguruddaw sikwana. Arangnganku kappay ta mantatuyaggino agganggandaw ki Dios andino bafulundawira ¹⁸ takesi maawatandonad andino amminira a tolayi Diosino kadokkallino agganggammii Kristo sikwatam. ¹⁹ Massiki ammenangke maawatan amminino agganggamma, madadagganan naddino pannakaammuyu sino agganggamma takesi mallalawarino aggangwayu makkiyad si mekunnakayu ki Dios a awana pakkuranganna. ²⁰ Madayonaddi Dios a mannakadama si ammin, se oodduweno damana a akwan amma sino ammina arangngantam andino ammina dandammantam, gafu sino pannakadamaneno Espirituna a ana sikwatam. ²¹ Amminetama mangurug, dayawantammaddi Dios si makkikiyad gafu ki Kristo Jesus annino nesapatantam sikwana.

4

Ino Pittatanino Manguruwira A Gumabbaggiyi Kristo

¹ Ikkanaka nabalud gafu sino passerbiyangku ki Afu Jesus, sapitangku sikwayu si tuntulandonaddino ammina mepangngatta akwandawa inayani Dios. ² Kunnayawino akwandonad, tagatulutulukkayu anna nannakangkayu nad. Attammandonaddino pakkuranganino bafulundawira gafu se makkaaanggangkayun. ³ Akwandonaddino ammina

damayuwa akwan takesi metulutuluyino pittatanino nakan-dawa naggabwat sino Espirituwi Dios. ⁴ Amminetama nitata ki Kristo, kunnangke tatetama baggi anna tateno Espirituwi Dios a ana sikwatam. Tata kappayino innanamantam gafu sino nayani Dios sikwatam. ⁵ Tateno Afutam, tateno angnguruddam, anna tata kappayino nabbawtisarantam. ⁶ Tata kappayi Dios a Amatam ammin. Antuweno matturay sikwatam ammina mangurug, pangwandetam ammin sino panggammanna, e ana sikwatam ammin.

⁷ Udde tatatata sikwatamino ina'dani Kristo si nadadaruma a pannakadama a metuntul sino anggama a iya'da. ⁸ Antu kappayino nepeturakki Dios mappeafu ki Kristo a sapitanna si,

“Sin nuli sey langit, nebulunnenno odduwera a inaffu'na, e ana kappayino neya'dana sino tolenera.”*

⁹ Sanneno anggama sapitannino nuli sey langit? Anggama sapitan si inang abbu sito lubag. ¹⁰ Ino naddassa inang sito lubag, antu kappayino sinulluwa nuli sey langit, takesi antuweno matturay si ammin massiki sintawino agyananda. ¹¹ Antu kappayino nanga'da si naddadaruma a pannakadama sino tolenera. Dinotukanneno korwanira a mabbali si apostol andino korwanira a mangipakaammu sino sapi'na. Ino korwanira, dinotukkannera a mangibanyag sino nalawara damag si palulubbun, e ino korwanira kappay, nepabbalinnera si pastora mimut anna manuldu sino manguruwira. ¹² Neyadanerenaya pannakadama sino korwanira a tolona takesi matulduwanino amminira a tolayi Dios ta medadanira a masserbi sikwana. E nu nalawarino asserbiyeno kadda tata, mantatuyaggetam ammina manguruwa gumambaggiyi Kristo ¹³ makkiyad si mittatengke ino nakantam sino angnguruddam annino pannakaammutam mappeafu ki Kristo a Abbingi Dios. Nu kunnenoy, meyampariyetam si dokalla tolaya nanakammin, e mekunnenno aggangwatam sino nalawara aggangwa i Kristo a awana kurangnga. ¹⁴ Nu antuweno akwantam, ammetamun mekunna si abbinga abbaawino nakanda, se ammetam tagakurukurug sino tangatanganana tuldu, e ammetangkappay mabalabaliyan sino massisiriya a manuldu si bakkanna gakkurug. ¹⁵ Ammetammad tuntulannino aggangwara, nu ammetam lud tuntulannino kakuruwana tuldu anna sapitantam sino bafuluntamira gafu sino agganggantam sikwara, takesi mekunnetamungke ki Kristo sino ammina akwantam se kunnangke antuweno ulutam. ¹⁶ Gafu se antuweno

* 4:8 4:8 Salmo 68:18

kunnangke ulutam, antuweno makammu sikwatama kunnangke baggina, e lawaranneno patatarubburantama partina takesi pittatandetama makkaduduffun. E nu akwantama partina baggineno meannunga tarabafutam, dumokallino baggi anna mantatuyag gafu sino pakkaaanggammantam.

Ino Bawuwa Biyag Ki Kristo

¹⁷ Antuyawino anggammi Afu Jesus a sapitangku sikwayu gafu sino pittatantam sikwana. Talekkurandonaddino aggangweno ammera mangurug, se ino tuntulanda, ino maggabwat sino nakanda a awana ketupakkanna. ¹⁸ Gafu se nataggatino ulura, ammera anggamma maammuwanino mapeafu ki Dios, antuweno lammuk kepayino nakanda, e awan sikwareno biyaya iya'da i Dios. ¹⁹ Antu gafuna, awanin gi'atallanda, se massiki sanneno panggammanino baggira a narakkat onnu ka'atatal, akwanda pelanga awana makatipad sikwara.

²⁰ Udde ikkayu, bakkanna kunnenayino naammuwandaw mapeafu ki Kristo, ²¹ se sino annuntuldaw sikwana, natulduwangkayu sino kakuruwana tulduwa naita kappay sino biyangnga. ²² Antu gafuna, ibbattandonaddino dadana annandandaw anna aggangwayu, se ireno paggabwatanino narakkatta panggammanino baggiyuwa mamalabali sikwayu, e antuneno manaral sikwayu. ²³ Kunnantu, maawag si mapabawuweno nakandaw. ²⁴ Pabbawundonaddino nakandaw ki Dios takesi mekunnenno nakandaw sikwana, se nu antuweno akwandaw, maita sino biyaddawa gakkuruwa naggaddang anna nadosan.

²⁵ Ammekayu nad massisiri, nu ammena lud gakkurug pelangino sapitandaw sino bafulundawira, se nesapatetam ammin sino baggiyi Kristo. ²⁶ Nu mabbungukkayu, ammeyu nad ituluk si makaliwakkayu. Pabbabawandawino nakandaw ta ammekayu mappafufuwabba mabbungut ²⁷ takesi awana waya i Satanas a manutunggung sikwayu. ²⁸ Nu wara gumatakaw sikwayu, ibbattanna nad kesi mallappatta mattarabafu ta wara pappanna si pabbiyangnga anna wara meduffunna sino kakallakkira a tolay. ²⁹ Awaningke nadda sapitandaw si narakkat, nu ammeyu lud sapitannino makaduffun anna mappatuyag sino nakammimo maningngaggira sikwayu ta antuweno pallawaranda. ³⁰ Ammeyu nad pallowanino nakammimo nadosana Espirituwi Dios, se antuweno neya'da i Dios sikwayu a kunnangke senyal si tolenakayuwi Dios, e ino pattalaginaranna sikwayu, antuweno pangammuwandaw si gakkuruwa mesalakkayu nanu muliyi Kristo. ³¹ Ariyandonaddino ammina kunnayaw

sino nakandaw: ino loneno nakandaw, ino pakkalussawandaw sino bulundaw, annino bungubungu'daw sikwara. Ammekayu nad massasarombat anna ammekayu nad mamaraparal sino bafulundawira. Ammekayu nad maanggam nu wara narakkatta makwa sikwara. ³² Ammekayu nad mangwa si kunnenay, nu ammekayu lud makkadudufun anna makkaaallak, e makkapakomakayu naggappay a kunna payino inangwa i Dios a namakoma sikwayu gafu ki Kristo.

5

Ino Akwan Naddino Tolayira A Mattalaginad Sino Nabaggaw

¹ Kunnantu, gafu se abbindakayuwi Dios a iiddukanna, antu naddino tuntulandaw ² takesi makkaaanggangkayu a kunna payin nepanggammi Kristo sikwatam. Se neya'daneno baggina a matay para sikwatam a kunnangke nabanguwa newa'la'na ki Dios a mappaanggam sikwana.

³ Antu gafuna, ammekayu nad makibulun onnu mangwa si korwana kaddadakkut. Ammeyu kappenad a'runannino bakkanna akwayu. Massiki ino passapitandaw si kunnenay, ammena meannung sikwayuwa tolayi Dios. ⁴ Ammena kappay meannung sikwayuweno massapit si narakkatta awana ketupakkanna onnu miyaammu sino kaddadakkuta sapit, se ino nad akwandaw, mappasalamappelang ki Dios.

⁵ Se ammuyu si ammenangke mesapat sino patturayani Dios anni Kristoweno tolaya makibulun onnu mangwa si korwana kaddadakkut. Kakunnana kappayino minga'run sino bakkanna akwana, se ino kabbatanna, kunnangke antuweno diosna. ⁶ Ammekayu nad mabalabaliyan sino massisiryera a massapit si ammena narakkattino mangwa si kunnenay, se ino kunnenaya aggangwa, antuneno gafuna a kastigunira i Diosino ammena mangurug sikwana.

⁷ Kunnantu, ammekayu nad mebumbulun sino tolayira a kunnenay. ⁸ Se si'in, nagyangkayu kepay sino lammuk, udde sitoya, nawaldanino nakandaw gafu sino nesapatan-daw ki Afu Jesus. Antuweno akwandonaddino meannung sino tolayira a mattalaginad sino nabaggaw, ⁹ se ino tupa'ngenay, nalawad, naggaddang, anna kakuruwanino ammina akwandaw. ¹⁰ Adalandonaddino panggammani Afu Jesus ta antuweno akwandaw. ¹¹ Ammekayu nad mebumbulun sino anera kepay si lammuk nu mangwera si narakkatta awana ketupakkanna. Ino akwandonad, nalawannaddino aggangwayu takesi antuweno pangitanda si narakkattino aggangwara. ¹² Se ino akwanda a ammera

ipakaammu si korwan, ka'atatallingke, massiki masapip-pelang. ¹³ Se nu masirwatanino ana sino lammuk, maiteno gakkuruwa gagangena. ¹⁴ E amminira a masirwataningke, mattalaginarira sino nabaggaw. Antu kappayino sapitan-nino kanta a kunna si,

“Ikka a aggakaturug, mafakkan. Mangngangolika a natay, ta waldani Kristoweno nakammu.”

¹⁵ Aggadandammandonaddino akwandaw takesi ammeyu tuntulannino aggangweno kurang kepayino anngammura ki Dios, nu ammekayu lud mekunna sino nalaingira a maddandam ki Dios. ¹⁶ Kanayungkayu nadda maddadana mangwa si nalawad, se sitawa tiyempo, odduweranino mangwa si narakkat. ¹⁷ Ammena nad kurangino anngammuyu ki Afu Jesus, nu ammeyu lud aggadandammannino anggamma a akwandaw. ¹⁸ Ammekayu nad mabbobok, se antuweno manaral sikwayu. Awan nadda korwana mangifuyut sikwayu, nu bakkampelangino Espirituwi Dios. ¹⁹ Se nu antuweno mangifuyut sikwayu, kunnayawino akwandaw: nu makkakarampakkayu, makkapadapadandangayu sino sapi'na Salmo, ino korwanira a kanta a paddayaw ki Afu Jesus, andino kanta a mappatuyag sino annguruddaw, e kakkantandawira a paddayaw sikwana. Bakkampelangino bifiddawino makkanta, nu ammena lud maggabwat sino nakandaw. ²⁰ Kanayungkayu nadda mappasalamat ki Dios a Ama sino ammina makwa gafu sino annala'daw ki Jesu Kristo a Afutam. ²¹ E makkatulutulukkayu nad gafu sino anngiyataldaw ki Kristo.

Ino Nalawara Akwanino Matawera
(Col. 3:18-19; 1 Ped. 3:1-7)

²² Ikkayuwa bafabbay, natulukkeyu nad sino a'atawayuwera se antuweno anggammi Afu Jesus a akwandaw. ²³ Se ino lalakiyeno guman ulu sikwayuwa matawa, a kunna payi Kristo a guman ulu sikwatam ammina mangurug sikwana a meyamparig si baggina. I Kristo kappayino mangisalak sikwatam ammina gumabbagina. ²⁴ Kunnantu, natulukkeyungke nadda bafabbay sino a'atawayuwera a kunneno akwantama manguruwa natuluk ki Kristo.

²⁵ Ikkayu kappaya lallaki, anggammandonaddino a'atawayuwera a kunneno aggangammi Kristo sikwatam ammina mangurug. Se ino inangwana, neya'daneno baggina a natay para sikwatam ²⁶ takesi pabbalindetam si tolayi Dios a awaningke liwat gafu se inunafandetam si danum andino sapi'na. ²⁷ Ino gafunenaya inangwana,

takesi nadosanetam anna awaningke liwattam, e nanu muliya mayag sikwatam, nalawaretamungkena sino angngitana se awaningke pakkurangantam. ²⁸ Kunnantu, ikkayuwa lallaki, anggammandonaddino a'atawayuwera a kunneno agganggandaw sino baggiyungkepay. Nu antuweno akwandaw, ino baggiyungkepayino aanggammandaw, se nittatakayuna matawa. ²⁹ Awaningke a tolaya makkalussaw sino bagginangkepay, nu ammena lud imutan anna iddukan. Kunnenayino inangwa i Kristo sikwatama mangurug ³⁰ se nebilandetam si gumambaggina. ³¹ Aneno neturak sino sapiti Dios a kunna si, "Antuweno gafuna a anawanino lalakiyeno mapparana'ngera ta medagga sino atawana e mittatera."* ³² Odduweno maammuwan sitawa naunagga tuldu, se ikkanak, iyampariggu ki Kristo andino manguruwira sikwana. ³³ Udde ana kappepayino anggamma sapitan mapeafu sikwayuwa matawa, e kunnayaw. Ino lalaki, anggammanna naddino atawana a kunna payino agganggamma sino bagginangkepay. Ino pay bafay, iyatalna penaddino atawana.

6

Ino Nalawara Akwanino Aanakira Annino Mapparanakira

¹ Ikkayuwa aanak, kuruwandonaddino mapparana'dawira gafu sino nittatandaw ki Afu Jesus, se antuweno meannunga akwandaw. ² Se aneno lintiyi Dios a kunna si, "Dayawannu nad da amam anni inam." Antu kappayino palunguwa lintiyi Dios a aneno labuta ikarina sino manguruwa ³ kunna si, "Nu kuruwannu, nalawanneno akkakokwam e mabayino katolayannu sito lubag."*

⁴ Ikkayuw paya mapparanak, ammeyu nad pabbungutanino aana'dawira, nu ammeyuwera lud tunan anna tulduwan si nalawad a tuntulandawino akwan naddi Afu Jesus nu antuweno mana'da.

Ino Nalawara Akwanino Aripannira Annino Mangaripannira

(Col. 3:22-4:1; Tito 2:9-10; 1 Ped. 2:18-20)

⁵ Ikkayuwa aripan, kuruwandonaddino mangaripannira sikwayuw sito lubag. Iyataldawira anna iyekwayungke ino damayuwa mangwa sino pangwara sikwayu a kunnangke ino akwandaw nu i Kristoweno passerbiyandaw. ⁶ Bakkampelanga gafu se aggitandakayuweno mangaripannira sikwayuweno pallappattandaw sino tarabafuyu ta

* 5:31 5:31 Genesis 2:24 * 6:3 6:3 Exodo 20:12; Deuteronomio 5:16

anggammandakayu, nu ammeyu lud ibilang si i Kristoweno passerbiyandaw ta kanayungkayuwa mallappatta mangwa sino panggamani Dios. ⁷ Maanggangkayu nadda mangwa si massiki sanna a paangwara sikwayu a kunnangke i Kristoweno passerbiyandawa bakkampelanga tolay. ⁸ Se ammuyu si labutani Afu Jesusino amminira a tolay sino nalawara akwanda, massiki nu aripannira onnu bakkan.

⁹ Ikkayu paya mangaripan, nalawad kappenaddino akwandaw sino aripandawira. Ammeyuwera nad tantalawan, se ammuyu si nakkakarunnakayu andino aripandawira sino angngita i Afu Jesus sey langita afutam ammin, e awana tolaya ta'wiyanna.

Ino Palanira Iya'da I Dios

¹⁰ Antuyawino ambu'nenno sapitangku sikwayu. Pattuyag-gandonaddino angnguruddaw gafu sino pannakadama a ana sikwatam gafu sino nesapatantam ki Afu Jesus. ¹¹ Usarandokappenaddino ammina iya'da i Dios a palanid-daw takesi ammekayu maaffut sino pamalabaliyi Satanas. ¹² Se ino kagubattam, bakkannino kasittoletam, nu ammena lurino pangafuwanira andino tatturayireno dimonyu sey kalekay, ino anituwera, andino korwanira a mannakadama a ammena maita a matturay sino tolayira sito lubagga anera kepay si lammuk. ¹³ Antu gafuna, usarandonad amminino palanira neya'da i Dios sikwayu takesi madadangkayu nu wara narakkatta makwa. Nu antuweno akwandaw, matuyaggayuwa makiyubat ki Satanas kiyad si masinduwenogubat, e ammerakayu maaffut.

¹⁴ Kunnayawino kunnangke armas anna barawasina sindaluwa awandaw takesi madadangkayuwa makiyubat. Ino kunnangke sintarondaw, antuweno sapitandaw sino kakuruwan. Ino iyabbundawa palanid sino ta'gandaw, antuweno naggaddangnga aggangwayu. ¹⁵ Ino kunnangke sapatu'daw ta ammekayu mekulappiyat, antuweno nasiyanakka nakamma naggabwat sino nalawara damaga kinuruddaw. ¹⁶ Ino kunnangke kalataddaw, antuweno angnguruddaw ki Kristo. Antuweno meusar takesi mesoltat anna maaddappino gumigillayafa albiya ipana i Satanas. ¹⁷ Ino kunnangke helmetdaw, antuweno innanamandaw si mesalakangkayu. Ino kunnangke sase'daw, antuweno sapiti Dios a padandammimo Espirituwi Dios sikwayu.

¹⁸ Sino pusarandaw ammin sinaya armas, kanayungkayu nadda marang si duffuni Dios. Ino Espirituwi Dios naddino mifuyut sikwayu sino kararaddaw, e ammeyu nad kalyawana marang si duffuni Dios para sino amminira a tolena, nu ammekayu lud mallappatta mikararag sikwara.

¹⁹ Ikararandappay takesi itulduwi Diosino sapitangku nu manulduwak anna takesi matturirak a mangipakaammu sino nalawara damaga ammena nepakaammu si'in. ²⁰ Se dinundunnaki Kristo si pannakabaggina takesi ipakaam-mukino nalawara damag, e antu gafuneno nabalurangku sito ingkein. Kunnantu, ikararandak takesi matturirak a manuldu, se antuweno nalawara akwangku.

Ino Ambu'nenno Turak

²¹ I Tikicoweno dundunangku sikwayu ta ipakaam-muneno ammina nakwa sikwak. Antuweno kolat-tama iiddukangku e matalakka masserbi ki Afu Jesus. ²² Dinundungku sikwayu ta ipadamangnga nu manan-tokami sitaw anna ta pattuyagganneno nakandaw.

²³ Ikkayuwa kakkolak, passiyanakan naddi Dios Ama anni Afu Jesu Kristoweno nakandaw, e pattuyagganda naddino angnguruddaw ta madadaggananino pakkaaanggammandaw. ²⁴ Allakkandakayu naddi Dios, ammingkayuwa mabbalanayuna manggam ki Afu Jesu Kristo.

Ino Turakki Pablo Sino Filiposira Ino Mappeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino palunguwa pakkakarampattanino manguruwira a neyafuna sino probinsiya a Macedonia sey Europa (Inangwa 16:6-40). Sin neturakkanna yaw, nabalud gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Ino tata a gafuneno niturakkanna taw, ta passalamataneno manguruwira sey Filipos sino duffuna nepaappara sikwana. Ana kappayino sinapi'na a mappaanggam sikwara anna mappattuyag sino angngurudda, tantaro nu malowino nakanda gafu sino nabaluranna andino kadidyata idamanda kappay.

Sinapasapi'na kappay sikwara si tuntulanda naddino aggangwa i Kristo sin nagananna sito lubag ta dandamanda naddino pallawaranino bafulundera a bakkampelangino pallawaranda. Nepadandamma sikwara si mesalakanira gafu sino allakki Dios andino angngurudda ki Kristo, antuweno ammera nad talakkannino lintiyi Moises onnu ino aggangwa a kunnino tolayira a matuntul nad. Ana kappay sinapi'na sikwara mapeafu sino siyana'nga nakamma iya'da i Dios sino mikararira sino problemara sikwana, andino labuta iya'dana sino amminira a mangurug ki Kristo nanu mebulunira sikwana sey langit.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-11

Ino akkakokwa i Pablo 1:12-26

Ino tuntulan naddino manguruwira 1:27-2:18

Ino mapeafu sikwara Timoteo anda Epafrodito 2:19-30

Ino naggabwatanino kinagaddangngi Pablo 3:1-11

Ino panuntulantam sino panggammani Dios 3:12-21

Ino tuldu mapeafu sino siyana'nga nakam 4:1-9

Ino nappasalamatani Pablo sino duffunino Filiposira 4:10-20

Ino ambu'nenno turak 4:21-23

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkamira Pablo anni Timoteo a masserbi ki Kristo Jesus. Antuyawino tura'mi sikwayu ammin sitan Filipos a tolayi Dios gafu sino nesapatandaw ki Kristo Jesus, mampesino pangafuwandawira andino kaduffunandera.

² Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo, e passiyanakkanda naddino nakandaw.

Ino Karari Pablo Para Sino Filiposira

³ Kadda dandammantakayu, mappasalamatak ki Dios a passerbiyangku. ⁴⁻⁵ Se nangiyafu sin nanguruwandaw kiyad to ingkein, dinuduffunandak sino tarabafuka mangi-pakaammu sino nalawara damag. Antu gafuna, maanggamakungke kadda ikararantakayu. ⁶ Mappasalamatak kappay se ammuk si itulutuluyi Dios ino nalawara akwana sino biyaddaw kiyad si mabalinino gakkanna para sikwayu naso awa puliyani Kristo Jesus. ⁷ Meannung si kunnenayino dandammangu mappeafu sikwayu, se iiddukantakayu. Se nesapakkayu sino allak anna duffuni Dios sikwak sin nangita'dagganku sino kakuruwanneno nalawara damag mappeafu ki Kristo, e kunna kappay sito nabaluranku. ⁸ Ammuwi Dios si maanappakungke sikwayu. Aanggan-takayungke a kunna payino agganggammi Kristo Jesus sikwayu.

⁹ Kunnayawino ikararaggu ki Dios. Arangnganku si mattuyangngaddino agganggandaw sikwana andino bafulundawira, anna madadaggananino ammuyu mappeafu sikwana andino pannakadamayuwa mimunu sino nalawara akwandaw ¹⁰ takesi damayuwa tuntulannino kalalawaran. Se nu kunnenoy, passiya nalawarino aggangwayu, e awaningke kabalawandaw naso awa puliyani Kristo. ¹¹ Duffunandakayu kappayi Jesu Kristo ta odduweno nalawara maggabwat sino naggaddangnga akwandaw kesi medayawi Dios anna mepaiteno kinalawanna.

Ino Nalawara Tupa'ngeno Nabalurani Pablo

¹² Kakkolak, anggangkuwa ipakaammu sikwayu si ammena narakkattino tupa'ngeno nabaluranku, nu ammena lud nalawad, se ino odduweno naningngag sino nalawara damag. ¹³ Se inammuwan amminino sindaluwera a mindag sino palasiyu andino korwanira a tolay sitaw si awana korwana gafuneno nabaluranku nu bakkampelangino nasserbiyangku ki Kristo. ¹⁴ Gafu kappay sino nabaluranku, nantatuyaggino annalakkino kaodduwan sino kakkolat-tamira ki Afu Jesus, e ammeran mattalaw, nu ammera lud nandadaggatta mangibanyag sino sapiti Dios.

¹⁵ Gakkurubbaya anerenno mangibanyag mappeafu ki Kristo gafu sino imalda sikwak, udde ana kappay korwanira a nalawarino gakkadda. ¹⁶ Mangibanyera gafu sino aggangganda sikwak, se ammura si ino gafuneno nabaluranku, se piniliraki Dios a mangita'dag sino kakuruwanneno nalawara damag. ¹⁷ Udde ino umimallira

sikwak, tanakwanino gakkadda a mangibanyag, se anggan-daka lambawan, e ino dinandanda, dadagganandeno kadidyakku sito abbaluran. ¹⁸ Udde kadde, nu antuweno akwanda. Se massiki nu nalawad onnu narakkattino gakkadda, ma'lullang nu ibanyaddeno mappeafu ki Kristo, maanggammak kappay.

¹⁹ Bakkampelang yan, maanggammak kepena, se ammu si amminira yawa makwa sikwak, nalawanneno tupa'nga sikwak* gafu sino kararaddaw andino duffunneno Espirituwi Jesu Kristo. ²⁰ Ino innanamangku andino aanggangkungke, awan nadda keatallangku ki Dios, nu ammena lud madadaggananino turigguwa mangibanyag sino sapiti Dios ingkein a kunna kappay si'in ta medayona i Kristo gafu sikwak, massiki nu aggabiyayak kepay onnu natayakunna. ²¹ Se nu ikkanak, awana korwana gakkagguwa mabiyag, nu bakkampelang ta madayawi Kristo, udde nu matayak, tawwarena sinoy, se ana'nga sikwana. ²² Udde nu mabiyayak kepay, damaka ituluyino tarabafuk e oddu kappayino maduffunan. Antu gafuna, nu ikkana'ngaddino mamili, ammek ammu nu sanneno nalawara pilingku, ²³ se gakkuruwa kungkulandeno nakangku. Anggangkunna a matay ta magyana'nga ki Kristo, se tawwarennino kunneno. ²⁴ Udde gafu sikwayu, nalawad nu mabiyayak kepay. ²⁵ Awana dudwak si maawaddak, antuweno ammu si ammek kepay matay, nu ammek lud mabiyag ta duffunantakayu takesi mattuyaggino angnguruddaw anna madadaggananino langga'daw. ²⁶ Anggangku kappaya muli sitan takesi nanu makkaititetam, antuweno mappatuyag sino addayoyu ki Kristo Jesus gafu sikwak.

²⁷ Udde massiki sanneno makwa sikwak sitaw, mekunna naddino aggangwayu sino nalawara damag mappeafu ki Kristo, takesi nu umantakayuwa itan onnu maddamapelang mappeafu sikwayu, maammuwangku nad si mapatatakayu si nakam anna maddadaruffungkayuwa mita'dag sino nalawara damaga kuruwantam. ²⁸ Ammekayu nad matalaw sino makkontarera sikwayu, se nu ammekayu matalaw, antuweno pangammuwani Dios sikwara si makastiguwerana si makkikiyad. E antu kappayino pangammuwana sikwayu si mesalakangkayu. ²⁹ Se inalla'dakayuwi Dios ta manguruggayu ki Kristo, udde bakkampelang inay, nu ammerakayu kappelud inallak ta madyatangayu gafu sino angnguruddaw sikwana. ³⁰ Ino dyata lawumandaw, kunna kappayino dyakkuwa initayu

* **1:19** 1:19 Adwa kappayino anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: 1) ...ino kelawananguweno tupa'nga; 2) ...ino kesalakanguweno tupa'nga.

si'in, e antu kappayino dingngaggandawa makwa sikwak sito ingkein.

2

Ino Nad Aggangwa I Kristoweno Tuntulantam

¹ Ammuyu si nattuyaggino nakandaw gafu sino ne-sapatandaw ki Kristo e maanggangkayungke gafu sino agganggamma sikwayu. Ana sikwayuweno Espirituwi Dios a manuffun, e damayuwa makkaaallak. ² Gafu se gakkurug ammin inay, pittatandonaddino nakandaw anna gakkaddaw ta tuntulandaw amminino agganggammi Kristo sikwayu takesi maanggammakungke. ³ Ino gakkaddawa mangwa si massiki sanna, bakkan naddino pallawaranino baggiyungkepay annino kedayawandaw, nu ammekayu lud tagatulutuluk, se ibilandawino bulundawira si napatig amma sikwayu. ⁴ Dandammandopenaddino pallawaranino kasittoleyu, bakkampelango pallawarandaw.

⁵ Tuntulandonaddino nakammi Kristo Jesus. ⁶ Se massiki wara sikwaneno gakkuruwingke a kinadios Dios, ammena nattalaginara medayawino kinadiosna, ⁷ nu ammena lud inamay e nabbali si tolay. E sin nabbaliyanna si tolay, nekunneno kaitanna sino kaitanino bafulunnera a tolay. Nebilangnga kappayino baggina si aripan. ⁸ Sino katolena, tagatulutuluka manuntul sino gakkaddi Dios a pakwa sikwana, massiki antuweno katayanna. Ka'atatal anna kattalatalawino nepatena, se nelansara sino krus. ⁹ Antu gafuna, neyantawi Dios e na'danna si kinaturena a awana kakunnana, ¹⁰ takesi antuweno medayaw. Ammina ana sey langit anna sito lubag, massiki ino natayira andino ammera maita, mamaliturirana ammina a maddayaw sikwana. ¹¹ Amminira, sapitanda si i Jesu Kristoweno Afafuna ammin, e antuweno kedayawani Dios a Ama.

Ino Manguruwira, Kunnangke Sirwat Sito Lubag

¹² Kunnantu, antuyawino sapitangku sikwayuwa kakko-lakkuwa iiddukangku. Nu kunnenaya minangkuruwi Kristo, akwantammaggappay. Sin naganangku sikwayu, kanayundaka kinurug, udde sito awanak sikwayu, kumaral naddino angnguruddaw sito sapitangku. Iyataldonaddi Dios ta mattalokayuwa malliwat, nu ammeyu lud itulutuluya mangwa sino panggammanna takesi meyakkuruwino gakkanna a maangwa sikwayuwa antuweno kesalakandaw. ¹³ Se i Diosino mangifuyut sino nakandaw ta anggandawa mangwa sino panggammanna e a'dandakayu kappay si pannakadamayuwa mangwa.

14 Sino ammina akwandaw, ammekayu nadda madadumul anna makisosombat, 15 takesi awana kabalawandawa abbingi Dios e passingngad nalawarino aggangwayu. Se massiki makiagyangkayu sino minalliwatira sito lubagga nabbakabakkannino dinandanda, awaningke nadda pakabalawandaw takesi meampariggayu si bituna massirwat si gafi, 16 anna ipakaammuyu sikwareno sapiti Dios a manga'da si biyaya manayun. Se nu antuweno akwandaw, maanggammakungke gafu sikwayu naso awa puliyani Kristo, se mepaita si ana tupa'ngeno nayangnganguku. 17 Aneno iyampariggu sikwayu. Nu wara iwa'latino tolayira ki Dios, ana kappayino isibudda a medagga sino iwa'la'da. Ino annguruddaw, antuweno iwa'la'daw ki Dios. Ino biyaggu, antuweno meamparig sino mesibuwa medagga sino annguruddaw, se massiki nu papatayandak, maanggammak kepay se madadaggananino annguruddaw, e makiaanggammak sikwayu. 18 Kunna kappaya makiaanggangkayu nad sikwak, massiki nu matayak.

Da Timoteo Anni Epafrodito

19 Nu panggammani Afu Jesus, innanamangku si ammena mabayag e dundunanguwi Timoteo sikwayu takesi nanu muli, antuneno mappalampaw sino nakangku gafu sino ipakaammuna mapeafu sikwayu. 20 Awana korwan si bulungkuwa mikalow sikwayu nu bakkampelangi Timoteo. 21 Se ino korwanira sitaw, antu pelang agadandammandeno pallawarandangkepay a bakkannino panggammani Jesu Kristo. 22 Udde i Timoteo, ammyu si nalawarino aggangwana, se initayu si kummingke a matama se nakitarabafu sikwaka mibanyag sino nalawara damag. 23 Innanamangku mantu si antuneno malana dundunangu sikwayu nu maammuwangukweno makwa sikwak sitaw. 24 Udde innanamangku kappay si ammena mabayag e makaangngak kappay sitan gafu sino duffuni Afu Jesus.

25 Dinandangku si pulingku nad sitani Epafrodito a kolattam. Dinundundaw sitawa niyang sino duffundaw sikwak, e nalawarino nepanuffunna sikwak, se nebumbulun sikwaka mangita'dag sino nalawara damag. 26 Paapitangku sitan se maanap sikwayu ammin anna maddararan sin nangammuwana si nadingngaddawino nalowanna. 27 Gakkuruwa nalowan e nammaggi natay, udde inallakki Dios. Bakkanna antu pelangino inalla'nga, nu ammena lud mampay sikwak, se nu natenad, nadagganan naddino loneno nakangku. 28 Antu gafuna, anggangkungke a pulin sitan ta maanggangkayu nu itandokkappay anna takesi

mallampawino nakangu. ²⁹ Nanu dumatang sikwayu, pagamwangandonad si nalawad ta ipaitayu si maanggangkayu sino puliyanna, se gakkuruwa kolattam ki Kristo. Nalawad nu iyataltamino tolaya kunnenay. ³⁰ Se i Epafrodito, nammaggi natay gafu sino nangwana sino nepakwa i Kristo sikwana, e nepustaneno biyangnga a nanuffun sikwak a kunna naddino akwandaw nu warakayu sitaw.

3

Ino Kinagaddangnga Maggabwat Sino Anggurug Ki Kristo

¹ Ino tata kappaya sapitangu sikwayuwa kakkolak, maanggangkayungke nad gafu sino nesapatandaw ki Afu Jesu Kristo. Ammek matappagga ipipidweno sinapikku sikwayu, se inayira, pallawarandaw e ammena makungkulino angnguruddaw. ² Palanandonaddino tolayira a mangwa si narakkatta iyampariggu si sumarona atu. Ipatu'da si nu ammekayu makugit, ammekayu mesalakan. ³ Udde ino kakuruwana, ikkanetamino ibilangi Dios si gakkuruwa tolena a bakkannira, se ikkanetam, maddayawetam ki Dios gafu sino pannakadameno Espirituna. Maanggametangkappay gafu sino nesapatantam ki Kristo Jesus, e antuweno talakkantam a bakkannino akkakugit andino korwana aggangwa a kunnino tolayira si tuntulantammad.

⁴ Nu wara tolay si damana a manalak si kunnenaya aggangwa, awana korwan nu bakkannak. Massiki nu wara massapit si ino katotolena onnu ino inangwaneno talakkannera si antuweno kesalakanna, damak kepaya lambawan. ⁵ Se sin neyanakak, nakugitak sin mekawaluwa awku, se neyanakaka Judyu a gakagaka i Benjamin a abbingi Israel. Gakkuruwakungke a Hebreo, se Hebreoweno mapparanyakkuwera, e Hebreo kappayino damikku annino gagangek. Nu mappeafu kappay sino lintiya neya'da i Dios ki Moises, sinuntulkungke ammina lintig, se Fariseowak. ⁶ Nappelalotino angngikalok sinaya lintimmi kiyad si napadyatangkuweno manguruwira ki Jesus. Antu gafuna, nu mappeafu sino lintiyi Moises, awaningke pakabalawangku. ⁷ Udde gafu ki Kristo, amminirenaya dinandangkuwa pallawarangu si'in, ibilangu si awana ketupakkanda to ingkein. ⁸ E bakkampelang inay, nu ammekira lud ibilang ammin si awana ketupakkanda nu ikunnak sino kinalawanneno pannakaammuk ki Kristo Jesus a Afuk, se antuweno kapatayan si ammin. Gafu sikwana, sinalekkurangku ammin e ibilanguwera si amaka

metakkub kesi maammuwanguwi Kristo ⁹ e mesapatak sikwana. Kunnantu, ino kinagaddangu ingkein, bakkanna gafu sino nanuntulangu sino lintig, nu bakkannurino kinagaddangnga neya'da i Dios gafu sino angnguruggu pelang ki Kristo. ¹⁰ Awana korwan si gakkaggu nu bakkannurino pangammuwangu ki Kristo. Angganguwa lawumannurino pannakadama a ana sikwana gafu sino nangngangoliyanna, udde bakkampelang inay, nu ammek kappelud anggammanna lawumannurino dya'na, e mesapatak sikwana sino natayanna. ¹¹ Kunnenayurino anggangu se innanamangu si mesapata'nga sino pangngangoliyanna.

Ino Panuntulantam Sino Panggammani Dios

¹² Ammek sapitan si inangwakun ammin inay e ammek kappay sapitan si awana nakkurangangu. Udde akwangu amminurino damak takesi meyakkururino gakkaddi Kristo sin nepabbalinak si tolana. ¹³ Kakkolak, gakkurug si ammek kepay inangwa ammin inay, udde ino akwangu to ingkein, ammekun dandammannurino inangangwak si'in, nu ammek lud pittatanurino nakangu sino panggammani Dios a akwangkuna sino maddagguna aw. ¹⁴ Akwangu ammina damak takesi madatangkuweno meyamparig si pakkayaranurino palayawan takesi appangkuweno labuta iya'dana i Dios sino ammina inayanna a mesapat sikwana sey langit gafu ki Kristo Jesus.

¹⁵ Kunna nad inayurino dandammantam ammina natuyag-gurino angngurungnga. Udde nu wara sikwayuruwa tangannurino annandamma, i Diosneno mangipakaammu sikwara sino kakuruwan. ¹⁶ Udde massiki kunnanenoy, ino maawag si akwantam ammin, mattalaginaretammadda manuntul sino kiyara nepakaammuwi Dios sikwatam.

¹⁷ Kakkolak, pittatandonaddurino nakandaw ammin sino panuntulandaw sikwak. Itandokappenaddurino manuntulurino sino agganguwa a nepaitami sikwayuruwa takesi ira kappayurino tuntulandaw a bakkannurino korwanurino. ¹⁸ Se odduwera a kumontara ki Kristo, e pappoporayandurino natayanna sino krus gafu sino narakkatta agganguwara. Namipidya a sinapikkuwenay sikwayuruwa si'in, udde sitoya, itangatanggikuna sapitangkappay sikwayuruwa. ¹⁹ Se ino ketupakkanurino biyadda, makastiguwurana si makkikiyad. Se ino panggammanurino baggureno pabbalinda si diosda, anna ino keatallanda nad, antuweno passangele'da, se ino pelang ana sito lubaggurino aggadandammanna. ²⁰ Udde sikwatam, sey langiturino gakkuruwa lubbantam, e antu kappenurino paggabwatanurino aggarantonantama i Afu Jesu Kristo a mangisalak sikwatam. ²¹ Pataliyannana yawa

kakallakka baggitam ta mekunnera sino kinalawanneno baggina kiyad sin nangngangoliyanna. Damanera akwan yaw gafu sino pannakadamana a mangaffut si ammin ta mappeturayira sikwana.

4

Ino Tulduwi Pablo Sikwara

¹ Kunnantu, ikkayuwa kakkolak, mattalaginaggayu nad sino angnguruddaw ki Afu Jesus. Iddukantakayu anna anaanappantakayungke, se maanggammakungke gafu sikwayu se ikkayuveno kunnangke labukku sino tarabafuk.

² Ikkayu, Evodias anni Sintike, ikiggimallakku sikwayu ta makkinnawatangkayu, se kunnangke makkolakkayu gafu sino angnguruddaw ki Afu Jesus. ³ Ikka kappaya matalakka bulungku, duffunannuwera nad yana bafabbay, se nalappattira a nakitarabafu sikwak sin nangibanyangku sino nalawara damag, mampay sikwara Clemente andino korwanira a nanuffun sikwak. Ammuk si neturak amminino angandera sino leburuwa niturakkani Dios sino anganino maa'danira si biyaya mannyun.

⁴ Kanayungkayu nadda maanggam gafu sino nesapatandaw ki Afu Jesu Kristo. Ipidwak kappaya massapit si maanggangkayu nad. ⁵ Paitayu naddino kanakandaw si ammina tolay, se ara'niyennino puliyani Afu Jesus. ⁶ Ammekayu nad maddararan, massiki sanneno makwa sikwayu, nu ammekayu lud makkararag ki Dios ta arangngandawino awandaw anna mappasalamakkayu kappay sikwana. ⁷ Se nu kunnenoyino akwandaw, a'dandakayuwi Dios si nasiyanakka nakamma amme dama a attalanino tolayira, e maimutino nakandaw gafu sino nesapatandaw ki Kristo Jesus.

⁸ Kakkolak, antuyawino kauddiyana sapitangku sikwayu. Aggadandammandonaddino gakkurug, ino meyatal, ino naggaddang, ino nadosan, ino kaanggam, annino nadayaw. Massiki sanna a nalawad onnu kedayawan, antu naddino aggadandammandaw. ⁹ Ammina naammuwandaw sino tulduk, ino diningngaddaw sikwak andino initayuwa aggangwak, ira kappenaddino tuntulandaw. E i Dios a mappasiyanak sino nakandaw, antuweno mamumbulun sikwayu.

Ino Nappasalamatani Pablo Sino Duffunino Filiposira

¹⁰ Maanggammakungke e mappasalamatak ki Afu Jesus gafu sino ginamwanga duffundaw sikwak. Nabayag ma'lura ammerak dinuffunan, udde ammuk si ino gafuna, bakkanna gafu se kinalyawandak, nu ammena lud gafu

sino awana wayayuwa mangipaita sino angngikaloyu sikwak. ¹¹ Ammek sinapit yan gafu se nakafutanak sino maawaggu, se nawamaka maanggam massiki sanneno ana sikwak. ¹² Napurebakunnino makafutan, kunna kap-payino masosobran. Sitoya, nawamaka maanggam masiki sanneno makwa sikwak, nu mabisinak onnu mabatuwak, nu makkurangak sino maawaggu onnu masobranak. ¹³ Damaka attamman ammina makwa sikwak gafu sino nesapatangku ki Kristo a mamatuyag sikwak.

¹⁴ Massiki tan nu kunnenoy, nalawarino inangwayu se dinuffunandak sino kadidyakku. ¹⁵ Ikkayuwa Filipos, inam-muyuwa sin pittenin nibanyangku sino nalawara damag sin inanawangku sitan Macedonia, awana korwana nanuffun sikwak nu bakkangkayuwa mangurug sitan. ¹⁶ Massiki sin agyanangku sey Tesalonica, bakkampelanga namitta ke ino nappaappandaw si neduffundaw sikwak. ¹⁷ Udde bakkannino duffundaw sikwakino kabbatangku, nu ammek lud kabbatan si madadaggananino labuta iya'da i Dios sikwayu gafu sinay. ¹⁸ Sitoya, gafu sino nepaappayu ki Epafrodito, ammekuna makafutan, nu ammek lud masobran sino awangku. Iyawa neya'dayu, bakkanna ikkanap-pelangino nanga'dandaw, nu ammena lud meamparig si iwa'la'daw ki Dios a mappaanggam sikwana, se aanggam-mangkeno inangwayu. ¹⁹ I Dios a passerbiyangku, awana kakunnaneno kinaba'nangnga, e iya'dana sikwayuweno ammina maawaddaw gafu sino nesapatandaw ki Kristo Jesus. ²⁰ Madandayonaddi Dios a Amatam si makkikiyad. Amen.

Ino Ambu'nenno Turak

²¹ Sapitandaw sino amminira a tolayi Dios sitan a mangurug ki Kristo Jesus si aggadandammangkuwera. Ino kakkolattama bafulungku sitaw, aggadandammandakayu kappepay. ²² Amminino tolayira i Dios sitaw, kumarallino mattarabafuwera sino balayino Emperador, aggadandammandakayu pay.

²³ Allakkandakayu nad ammini Afu Jesu Kristo.

Ino Turakki Pablo Sino Colosasira Ino Mapeefu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino manguruwira sey Colosas a tata lubbunna Asia Menor. Bakkanni Pabloweno palunguwa nanuldu sino manguruwira sinay, e ammenera dinorawan (2:1), udde nekalonera kepay, e kanayunnera a ikararan.

Nadamagi Pablo si agyanino nanulduwera si bakkanna gakkurug sino nakkakarampattira a mangurug sey Colosas. Ino netuldura, nu anggangkanuweno tolaya mesalakan anna ammuwani Dios si fustu, wara nad idaggana sino angngurungnga ki Kristo. Tuntulanna naddino korwana kammalar annino sapitan irenaya manuldu, anna dayawanna naggappayino anghelira.

Kunnantu, neturakki Pablo yaw sino nanguruwira ta ipakaammuna sikwareno kakuruwana mapeefu ki Jesu Kristo. Sinapi'na si i Jesusino nepamaratuwi Dios si ammin, antu gafuna, naturay amma sino ammina anghel annino korwanira a ammena maita. Agyangkappay sikwaneno ammina kinadioso Amana, e awana korwana naggabwatanino bawuwa biyayino mangurug nu bakkan sikwana. Kunnantu, amme nad tuntulannino manguruwireno aggangwa anna lintiyino tolayira, nu ammena luri Kristo pelangino tuntulan anna talakkanda.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino karari Pablo para sino manguruwira sey Colosas 1:3-14

Ino kinadiosi Kristo annino inangwana 1:15-23

Ino nasserbiyani Pablo sino ammina manguruwira 1:24-2:5

Ino meannunga akwanino manguruwira gafu sino nitatanda ki Kristo 2:6-23

Ino dadan andino bawuwa biyag 3:1-4:6

Ino ambu'nenno turak 4:7-18

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a apostoli Kristo Jesus gafu se antuweno urayi Dios. Ana kappay sitawi Timoteo a kolattam.

² Antuyawino tura'mi sikwayuwa tolayi Dios sitan Colosas a natalakka kakkola'miya nangurug ki Kristo. Allakandakayu naddi Dios a Amatam e passiyannakkanna naddino nakan-daw.

Ino Karari Pablo Para Sino Manguruwira Sey Colosas

³ Kadda ikararammikayu, kanayungkamiya mappasalamat ki Dios a Ama i Jesu Kristo a Afutam, ⁴ se nadamammiyeno mappeafu sino angnguruddaw ki Kristo Jesus annino agganggandaw sino ammina tolai Dios. ⁵ Ino angnguruddaw annino agganggandaw, maggabwatira sino innanamandaw a appandona a neimfuni Dios sey langit para sikwayu. Inammuwandaw yawa innanamandaw sin naningngaggandaw sino nalawara damaga antuweno kakuruwana netuldumi sikwayu si'in. ⁶ Iyawa nalawara damag, mebabanyag sino ammina lulubbun sito lubag, e pabbawunneno katotolayino odduwera a maningngag anna mangurug. Kunna kappayino nakwa sikwayu mangiyafu sin naningngaggandaw mappeafu sino angngikallakki Dios e naammuwandaw si antuweno kakuruwan. ⁷ Ino palunguwa nanuldu sikwayu mappeafu sitaw, i Epafra a iiddukammiya bulummi. Matalakka masserbi ki Kristo, e antuweno pannakabaggimiya manuldu sikwayu. ⁸ Antu kappayino nipakaammu sikwami mappeafu sino agganggandaw sino bafulundawira a neya'deno Espirituwi Dios.

⁹ Antu gafuna, mangiyafu sin nadamammiyeno mappeafu sikwayu, kanayummikayuwa ikararan. Iyawammi ki Dios ta iya'deno Espirituna sikwayuweno ammina kinalaing anna pannakaammu takesi maammuwandaw si nalawarino anggammi Dios a akwandaw. ¹⁰ Se nu kunneno, meannungino biyaddaw sino nittatandaw ki Afu Jesus e kanayundawa akwanino panggammanna. Umooddu naddino ammina nalawara akwandaw gafu sino nangammuwandaw ki Dios.* ¹¹ Pattuyaggan naddi Diosino angnguruddaw gafu sino pannakadama a awana kakunnana, takesi massiki sanneno makwa sikwayu, damayuwa attaman e maanggangkayu kappay. ¹² Kanayungkayu nadda mappasalamat ki Dios a Amatam a nanga'da sikwatam sino kalintiyana makiyadwa sino nedadanna para sino tolenera a nesapat sino nabaggawingke a patturayanna. ¹³ Se nesala'detam sino pannakadama i Satanas a matturay sino lammuka pagyanan, e nesapa'detam sino patturayanino iiddukanna a Abbing ¹⁴ a nanubbut sikwatam ta mawayanetam, ino anggamma sapitan, napakomanino liwattam gafu sino nesapatantam sikwana.

Ino Kinadiosi Kristo Annino Inangwana

* **1:10** 1:10 Ino tata kappaya anggamma sapitan: Umooddu naddino ammina nalawara akwandaw anna madadagaganan naggappayino angngammuyi ki Dios.

15 I Kristoweno nangipaita sino kinadosi Dios a ammena maita. Anen sin ammena kepay napatatu yo lubag, e napatig amma sino ammina pinaratuwi Dios. 16 Se antuweno nepamaratuwi Dios si ammina ana sey langit anna sito lubagga maitera andino ammera maita, mampesino pangafuwanira andino tatturayirana anghel andino korwanira kappaya ammena maita. Amminirenay, napatatuwera gafu ki Kristo takesi ireno kedayawanna. 17 Sin liyeya napatatuweno ingkelamang, agyaninni Kristo, e antuweno manangngal sikwara ammin takesi mainggurira. 18 Antu kappayino makaammu sikwatam ammina mangurug, antu gafuna, meyamparig si ulutam e ikkanetamino gumambag-gina. Antu kappayino naggabwatanino bawuwa biyaddam, se antuweno napalunguwa nangngangoli anna ammena kappay matay, takesi antuweno kapapatiyan si ammin. 19 Se anggammii Dios si magyan amminino kinadosna sino Abbingnga. 20 E dinandamma si pulinnera sikwaneno ammina ana sito lubag anna sey langit gafu sino Abbingnga, antu gafuna, inarineno nanaldak sikwara gafu sino ada i Kristo a nebubbu sino natayanna sino krus.

21 Massiki ikkayu si'in, aroyukayu kepay ki Dios, e kinontarayu gafu sino narakkatta aggangwayu anna narakkatta nakandaw. 22 Udde sitoya, nepabbalirakayuwi Dios si bulunna a nepulina sikwana gafu sino natayanino Abbingnga sin nabbaliyanna si tolay, takesi nadosan anna nadaluskayuwa uma'langnga sikwana,[†] e awanna a kabalawandaw. 23 Udde mattalaginaggayu nadda manguruwa awana daladudwana, e ammeyu nad purayan si matutung-gungangkayuwa mekatway sino innanamantama nasapit sino nalawara damag. Se inaya nalawara damaga diningngaddaw, kakunneno nepakaammu si ammina lulubbun sito lubag, e antu kappayino nebanyaggu sino nasserbiyangku ki Kristo.

Ino Nasserbiyani Pablo Sino Ammina Manguruwira

24 Massiki nu madyatanak gafu sino nebanyagguwa pallawarandaw, maanggammak kappay, se inaya nadyatangku, antuweno tubbunnenno dyata inattammani Kristo para sino ammina manguruwa meyampariyira si gumambaggina. 25 Se dinotukandaki Dios a masserbi sino ammina manguruwira, e netala'nga sikwakino tarabafuwa mangipakaammu si fustuweno sapi'na takesi antuweno pallawarandawa bakkanna Judyu. 26-27 Inaya ipakaammuk, ammena nepakaammu si massiki inya a tolay si'in, udde

[†] 1:22 1:22 Ino tata kappaya anggammak sapitan: ...takesi nadosan anna nadaluskayu sino angngitana.

sito ingkein, dinandammi Dios a ipakaammu sikwatama tolena, mampay sikwayuwa bakkanna Judyu. E antuyawino kalalawaran anna kakka'bawa ipakaammuna: matta-laginari Kristo sikwayu, e antuweno pinnanamandaw si mesapakkayu ki Dios sino kedayawanna. ²⁸ Kunnantu, i Kristoweno ibanyammi si ammina tolay. Usarammiyeno ammina kinalaimmiya mattun anna manuldu sino ammina tolay takesi nanu uma'langira ki Dios, awana pakabalawanda, nu ammena lud meannungino angngurudda sino nittatanda ki Kristo. ²⁹ Iyekwak amminino damak takesi makwanenay, e ino damaka akwan, antuweno panakadama a iya'da i Kristo sikwak.

2

¹ Sinapikku inay se anggangku si maammuwandaw si iyekwak ammina damak para sikwayu sitan Colosas annino manguruwira kappay sey Laodicea andino amminira a korwana ammena kepay nita sikwak. ² Se anggangku si mattuyaggino nakandaw anna mittatakayu gafu sino pakkaaanggammandaw takesi ammekayu maddaladudwa, nu ammeyu lud maawatanino mappeafu sino amme nepakaammuwi Dios si'in, ino anggamma sapitan, ino mappeafu ki Kristo. ³ Se i Kristoweno pangammuwantam sino ammina neimfuna kinalaing anna dinandammi Dios. ⁴ Sinapikkuweran inay takesi ammekayu mabalabaliyan sino bakkanna gakkuruwa tulduweno korwanira, massiki nalawarino assapi'da. ⁵ Se massiki awanak sikwayu sitan, aggadandammappay sikwayu, e maanggammak sin nadam-agguweno nittatandaw si nakam annino katuyangngeno angnguruddaw ki Kristo.

Ino Meannunga Akwanino Manguruwira Gafu Sino Nitatanda Ki Kristo

⁶ Gafu se inawa'daw a i Kristo Jesusino Afuyu, maawag si tuntulandawino katotolaya meannung sino tolaya nepsapat sikwana. ⁷ Ino angnguruddaw sikwana, mekunna nad si kayuwa naggamagamut, onnu ino pata'dagganda a balaya natuyaggino arina. Tuntulandonaggappayino netuldu sikwayu mappeafu sikwana takesi mantatuyaggino angnguruddaw, e kanayungkayuwa mappasalamat ki Dios.

⁸ Palanandaw takesi ammekayu matutunggungana manuntul sino bakkanna gakkuruwa tulduwa awana ketupakkanna, se ino kunnenaya tulduwa mamalabali si tolay, ammena naggabwat ki Kristo, nu ammena lurino gagangaya dinandammino tolayira si'in andino gagangaya

tuldura sito lubag.* ⁹ Se ino kakuruwan mappeafu ki Kristo, nabbali si tolay, udde ana kepay sikwaneno ammina kinadosi Dios. ¹⁰ Antu gafuna, naturayi Kristo amma sino amminira a ammena maita a pangafuwan anna tatturay, e gafu sino nittatandaw sikwana, ana sikwayuweno ammina awandaw sino bawuwa biyaddaw.

¹¹ Gafu kappay sino nittatandaw sikwana, kunnangke namarkangkayuwa pangitan si tolerakayuwi Dios. Inaya nakwa sikwayu, meyamparig si kugit, udde tanganan sino kugit a akwanino tolayira sino baggira, se ino ariyani Kristo ino narakkatta nakantam. ¹² Se sin nabawtisarangkayu, kunnangke nesapakkayuwa netanam sino netanammani Kristo e nesapakkayu kappaya nanggangoli sino nanggangoliyanna gafu sino angnguruddaw sino pannakadama i Dios a nappaangngangoli ki Kristo. ¹³ Si'in, kunnangke natekayu sino angngita i Dios gafu sino liwa'daw anna gafu se ikkayuwa bakkanna Judyu, awana inammuyu mappeafu sino lintiyi Dios. Udde sitoya, nesapa'dakayuwi Dios sino bawuwa biyaya neya'dana ki Kristo, se pinakomanneno ammina liwattam. ¹⁴ Ino inangwa i Dios para sikwatam, meyamparig sitaw: inappaneno allistan sino gatut onnu liwattam sikwana a nangiyafu sino ammetam nanuntulan sino lintingnga, e nelansana sino krus, ino anggamma sapitan, gafu sino natayani Kristo sino krus, netakkufi Diosino allistan, pati sino lintiyira a nappaliwat sikwatam. ¹⁵ Gafu kappay sinaya natayani Kristo sino krus, inariyi Diosino kalintiyani ammera maita a pangafuwan anna tatturay, e nepaitana sino a'langino ammin si inaffu'neran.

¹⁶ Antu gafuna, ammeyu nad kuruwannino mappaliwatira sikwayuwa massapit si tuntulandonaddino odduwa kammarallanda a kunneno mappeafu sino makkan anna mainum andino ngilinanda a aw si kadda run, kadda dakkag, andino Sabaduwera a aggimwanganda. ¹⁷ Se ammin inaya netuldu si'in, kunnangke alinopelanga maunta sino makwan alinaw. Ino anggamma sapitan, antuweno nangammuwanino tolayira si'in si ananeno mepatali sinayira a lintig. Udde sitoya, ginamwanginni Kristo a antuweno fustuwa mepatali sikwara, e antu naddino tuntulantam. ¹⁸ Ammeyu naggappay kuruwannino manandarallira sikwayuwa mipatut si itulu'dawino baggiyuwa manuntul sino kammarallanda anna mesapakkayu sino paddayawanda sino anghelira. Inayira a tolay, sapitanda si aneno nepaita sikwara a kunnangke tenap e an-

* **2:8** 2:8 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...andino narakkattira a espirituwa matturay sito lubag.

tuweno pallambawanda sikwayu, udde inaya pidayawanda sino baggira, awana kakuruwanna, se naggabwappelang sino nakandangkepay. ¹⁹ Nekatwayira ki Kristo a meyam-parig si ulutama mangurug, udde ikkanetam, nesapatetam sikwana, se ikkanetamino gumambaggina. Ino uluweno makaammu sino ammina partineno baggi takesi appannino kadda tateno awanna e fustuweno kainggudda annino katutubburanda ammin. Kunnantu, dumokallino baggiya metuntul sino planowi Dios.

²⁰ Ikkayuwa mangurug, gafu sino nesapatandawa natay sino natayani Kristo, nawayaangkayu sino gagangaya lintig sito lubag.† Ansandolang tuntulangkepayino gagangayino tolayira sito lubag? Ansandolang kuruwangkepayino lintid-dera a kunnayaw: ²¹ “Ammeyu iggamman yaw! Ammeyu sinsiman yan! Ammeyu senggeran inay!” ²² Se ino ammina makkan andino korwana sapitan inaya lintidda, inangwa i Dios ta usarannino tolayira e maambut. Ino naggab-watan irenaya lintig anna tuldura, ino pelang nakamma tolay. ²³ Kunnangke aneno pallawarannenaya lintidda, se ino manuntulira sinay, natalanggaddira a maddayaw sino anghelira, itulu'deno baggira a manuntul sino gagangera, e padyatandeno baggirangkepay. Udde ino kakuruwanna, awana serbi irenaya akwanda a mifuwad sino narakkatta panggammanino baggira.‡

3

Ino Dadan Andino Bawuwa Biyag

¹ Gafu se nesapakkayuwa nangngangoli sino nangngan-goliyani Kristo, patiyandonaddino ana sino patturayani Kristo sino padiwanani Dios sey langit. ² Antu naddino aggadandammandaw, bakkannino ana sito lubag. ³ Se kunnangke natekayun mappeafu sino dadana biyaddaw, e anennino bawuwa biyaddaw, massiki ammena kepay maiteno kekunnanna, se nesapakkayu ki Kristo a nittata ki Dios sey langit. ⁴ Inaya biyaddaw, antuweno biyayi Kristo. Antu gafuna, nanu mappadda kappay, mesapakkayuna sino kinalawanna annino kedayawanna.

⁵ Kunnantu, talekkurandonaddino dadana nakam anna aggangwayuwa narakkat a kunneno makidurug si bakkanna atawayu anna mangwa si korwana ka'atal, ino ammina narakkatta kabbatan onnu panggammanino

† **2:20** 2:20 Ino tata kappaya anggama sapitan: ...nawayaangkayu sino narakkattira a espirituwa matturay sito lubag. ‡ **2:23** 2:23 Ino tata kappaya anggama sapitan: ...awana serbiyerenaya akwanda, nu ammera lud metupak sino keyakkuruwanino panggammanina baggi.

baggi, andino kinaingap, se ino ingapanna tolay, antuweno kunnangke diosna. ⁶ Gafu sinayira a makwa, kastiguni Diosino ammera mangurug sikwana. ⁷ E kunnenayino aggangwayu sin ammekayu kepay nangurug.

⁸ Udde sito ingkein, ibbattandawin nad ammin yaw: ino mabbungut, ino makkalussaw, andino manggamma mangwa si narakkat sino bafulundawira. Ammekayu nad mamaraparal anna massapit si massiki sanna a narakkat. ⁹ Ammekayu nad makkasirisiri, se inibbattandawinnino dadana nakam anna aggangwayu, ¹⁰ e inapayunnino bawuwa nakamma neya'da i Dios a kanayuna pabbawunna makkiyad si mekunnakayu sikwana takesi maawatandawingke ino mappeafu sikwana. ¹¹ Gafu sinaya inangwa i Dios, awaninna naddadarumanino tolaya nepabawuna. Massiki Judyu onnu bakkanna Judyu, massiki nakugit onnu ammena nakugit, massiki mangili anna tanakwanino gagangera, massiki aripan onnu bakkanna aripan, nakkakarunnera ammin sino angngita i Dios, se i Kristo pelangino napatig, e ana i Kristo sikwara ammina nangurug.

¹² Kunnantu, gafu se pinilirakayuwi Dios a tolana e iiddukandakayu, kunna nad yawino aggangwa a tuntulandaw: naallak anna minaduffunggayu, tagatulutuluk anna naanuskayu. ¹³ Anusandonaddino pakkuranganino bafulundawira anna makkapakapakomakayu nad nu wara parririyandaw onnu wara malliwat sikwayu a kunna payino inangwa i Afu Jesus a namakoma sikwayu. ¹⁴ Ino agganggam, antuweno idaggayu nad sinayira ammina nalawara aggangwa, se nu makkaaanggangkayu, awana kuranggeno pittatanneno nakandaw. ¹⁵ Ino nasiyanakka nakam annino kinainggura iya'da i Kristo, ira naddino kanayuna mifuyut sino nakandaw, se ino gafuneno nisapatani Dios sikwayu sino tata a baggiyi Kristo, takesi massiyanakkino nakandaw anna maingguggayu. E ammeyu nad kalyawana mappasalamat sikwana. ¹⁶ Aggadandammandonaddino napatiya netulduwi Kristo. Usarandonaggappayino ammina kinalainga iya'dana a makkatutuldu anna makkatutun. Kantandonaddino nekansiyona sapi'na Salmo, ino kanta a paddayaw ki Afu Jesus, andino kanta a mappatuyag sino angnguruddaw, gafu se anggandawa mappasalamat ki Dios. ¹⁷ Massiki sanneno akwan anna sapitandaw, meannunggad sino tolaya nesapat ki Afu Jesus, e mappasalamakkayu kappay ki Dios Ama gafu sikwana.

Ino Tuldu Mapeafu Sino Taabbalayanira
(Efeso 5:22-33; 1 Ped. 3:1-7)

¹⁸ Ikkayuwa bafabbay, natuluk kayu nad sino a'atawayuwera, se antuweno meannunga akwanino mangurug ki Afu Jesus. ¹⁹ Ikkayuwa lallaki, anggammandonaddino a'atawayuwera. Ammekayu nad mabungubungut sikwara, nu ammekayu lud nannakam sikwara.

²⁰ Ikkayuwa aanak, kanayundonadda kuruwannino mapparana'dawira, se antuweno panggammani Dios, e antu kappayino meannunga akwanino mangurug. ²¹ Ikkayuwa mapparanak, ammeyu nad fulotana aallangnganino ana'dawira, takesi ammera madismaya.

Ino Tuldu Mapeafu Sino Aripannira Annino Mangaripannira
(Efeso 6:5-9; Tito 2:9-10; 1 Ped. 2:18-20)

²² Ikkayuwa aripan, kuruwandonaddino ammina sapitannino mangaripannira sikwayu sito lubag. Bakkampelangino pangitanda sikwayuweno pallappattandaw sino tarabafuyu ta anggammandakayu, nu ammekayu lud maanggamma mangwa sino ipangwara gafu sino angngiyataldaw ki Afu Jesus. ²³ Massiki sanneno akwandaw, iyekwayuweno damayuwa mangwa a kunnangke i Kristoweno passerbiyandawa bakkampelanga tolay. ²⁴ Se ammuyu si iya'dana i Afu Jesus sikwayuweno labuta nekarina sino tolenera, se i Kristoweno Afuwa gakkuruwa passerbiyandaw. ²⁵ E ino kappay mangwa si narakkat, meannunggeno kastiguna sino narakkatta inangwana, se awana ta'wiyanni Dios sino pangukumanna sikwara.

4

¹ Ikkayu paya mangaripan, nalawannad anna naggadangngino akwandaw sino aripandaw, se ammuyu si ana payino Afuyu sey langit.

Ino Tuldu Mapeafu Sino Ammina Mangurug

² Kanayungkayu nad ammina makkararag, dandammandonaddino sapitandaw nu makkararaggayu, e mappasalamakayu kappenad ki Dios. ³ Ikararandakami kappay takesi a'dandakamiyi Dios si wayamiya mangibanyag sino kakuruwan mapeafu ki Kristo a ammena nepakaammu si'in, se antuweno gafuneno nabalurangku sito ingkein. ⁴ Ikararandak takesi nalawarino annulduk e naladda a maawatan, se antu naddino akwangku.

⁵ Nalawannaddino akwandaw sino ammera mangurug takesi awana kabalawandaw sikwara, e kanayungkayu

nadda nadadana massapit sikwara sino mappeafu ki Kristo. ⁶ Kanayun nadda mappaanggammino assapi'daw e nalawara dingngaggan, e nadadangkayu nadda manombat si massiki inya a mabbebut sikwayu ta fustuweno isomba'daw.

Ino Ambu'nenno Turak

⁷ I Tikicoweno dundunangu sikwayu takesi ipakaamuneno ammina nakwa sikwak. Antuweno tata a iiddukanguwa kola'tama matalakka bulungkuwa masserbi ki Afu Jesus. ⁸ Antuweno panundunangu sikwana sikwayu ta ipadamangngeno makwa sikwami sitaw anna takesi pallampawanneno nakandaw. ⁹ Mebulungkappayi Onesimo a iiddukammiya kalubbunandawa matalakka kolattam. Iraneno mangipakaammu sikwayu sino ammina makwa sitaw.

¹⁰ I Aristarco a bulungkuwa balud anna i Marcos a kapinsani Bernabe, aggadandammandakayu. (Naammuwandawinnino netungku sikwayu mappeafu ki Marcos, a nu gumamwang sitan, pagamwangandonad si nalawad.) ¹¹ I Jesus a mingngangkappay si Justo, aggadandangkappay sikwayu. Sino amminira a Judyu a mangurug sitaw, ira pelanga talluweno manuffun sikwaka manuldu mappeafu sino patturayani Dios, e nalampawino nakangu gafu sino odduwa duffunda sikwak.

¹² I Epafras a tata kappaya kalubbunandawa masserbi ki Kristo, aggadandangkappay sikwayu. Kanayuna iyekwanangkeno damana a mikararag sikwayu takesi matuyangngaddino angnguruddaw anna awana pakkurangandaw, takesi mattalanggaggayuwa mangammu anna mangwa sino ammina panggammani Dios. ¹³ Ta'daggangu si nalappatta mattarabafu para sikwayu anna para sikwara kappaya mangurug sey Laodicea anna sey Hierapolis. ¹⁴ I Lucas a iiddukammiya doktor anni Demas, aggadandammira kappepay sikwayu.

¹⁵ Sapitandokappay sino kakkolattamira a mangurug sey Laodicea si aggadandammanguwera, kunna kappay ki Nimfas andino manguruwira a makkakarampatta maddayaw ki Dios sino balena. ¹⁶ Nu masinduyuwa basan yawa turak, peiyandaw sino manguruwira sey Laodicea ta basanda pay. Kaseyu kappay appannino turakku sikwara ta basandopay sitan Colosas. ¹⁷ Sapitandokappay ki Arkipo si balinanna naddino tarabafuwa netalakki Afu Jesus sikwana.

¹⁸ Ikkanaki Pablo a nanurak sito ambu'na yawa turakka nepeturakku. Ammeyu nad kalyawan si aggabalurak.

Allakkandakayu naddi Dios.

Ino Palunguwa Turakki Pablo Sino Tesalonicera Ino Mapeafu Sitawa Turak

Ino lubbuna Tesalonica ino kapitalino probinsiya a Macedonia. Antuweno inangnganda Pablo sin inanawira sey Filipos, e nanulduwera sino sinagoga sinay si talluwa Sabadu. Aneno korwanira a Judyu a nangurug anna oodduwera a bakkanna Judyu. Wasinoy, ino Judyuwera a ammena nangurug, ginulureno lubbun gafu sino apalda, e pinatu'dara Pablo a umanaw. Inangngira sey Berea, kasena sey Atenas. Sin nagananda sinay, naammuwanda si madyatangkappayino manguruwira sey Tesalonica, antu gafuna, dinunduni Pablowi Timoteo sinaya mappatuyag sino angngurudda, e inampayi Pablo sey Corinto. (Nu anggamuwa basanino tubbunna, itannu sino Inangwa 17:1-15.) Sin nagananna sinay, ginamwanda Timoteo anni Silas a naggabwat sey Macedonia, e nepadamagi Timoteoweno angnguruwino Tesalonicera. Wasinoy, nanurakki Pablo sikwara ta pattuyagganneno nakanda annino angngurudda.

Nappasalamat ki Dios gafu sino angngurudda annino aggangganda. Nepakaammuna kappay sikwareno mapeafu sino puliyani Afu Jesus andino makwana sino nanguruwira a natayin. Gafu se ana kappayino tolayira sey Tesalonica a massisiri mapeafu sino gakkadda Pablo a manuldu sinay, nepalawangngeno mapeafu sino gakkadda andino aggangwara sin nagananda sinay. Ana kappayino korwana netunna sikwara ta maammuwandeno akwanda nadda mappaanggam ki Dios.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1

Ino nappasalamatanda Pablo gafu sino angnguruwino
Tesalonicera 1:2-10

Ino nalawara aggangwara Pablo sey Tesalonica 2:1-12

Ino nadyatanino manguruwira sey Tesalonica 2:13-16

Ino panggammani Pablo a muli sey Tesalonica 2:17-20

Ino nappabonani Pablo ki Timoteo sey Tesalonica 3:1-13

Ino akwanino manguruwira a mappaanggam ki Dios 4:1-
12

Inona makwa sino nanguruwira a natayin 4:13-18

Ino pattaronantam sino puliyani Afu Jesus 5:1-11

Ino korwana tuldura Pablo 5:12-28

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkamira Pablo, Silas, anni Timoteo. Antuyawino tura'mi sikwayuwa mangurug ki Dios a makkakarampat sitan Tesalonica, ikkayuwa tolayi Dios a Amatam a ne-sapakkappay ki Afu Jesu Kristo. Allakkandakayu naddi Dios anna passiyannakkanna naddino nakandaw.

Ino Nappasalamatanda Pablo Gafu Sino Angnguruwino Tesalonicera

²⁻³ Kadda makkararaggami, ikararammikayu kappay, e kanayungkamiya mappasalamat ki Dios a Amatam gafu sikwayu ammin, se aggadandammamiyeno nalawara aggangwayu gafu sino angnguruddaw sikwana annino kinalappa'dawa masserbi sikwana gafu sino agganggandaw sikwana annino kinaattandaw gafu sino pinnanamandaw ki Jesu Kristo a Afutam.

⁴ Ikkayuwa kakkolak, mappasalamakkami kappay ki Dios se ammumiya aanggangdakayu anna pinilirakayuwa tolena. ⁵ Ammumi, se sin nanulduwammi sikwayu sino nalawara damag, bakkanna sapi'mi pelangino diningngaddaw, nu ammeyu kappelud gini'nenno pannakadameno Espirituwi Dios, e inammuyu pay si awaningke kalindaduwmami sino kakuruwana. Initayuwenin aggangwami sin naganammi sitan lubbundaw, e ammuyu si pallawarandawino inangwami. ⁶ On, ammumiya pinilirakayuwi Dios, se sinuntul-dawino aggangwami annino aggangwa i Jesus a Afutam, se massiki madyatangyungke gafu sino angnguruddaw, maanggangkayu kepaya maddingngag sino sapiti Dios, se ino Espirituwi Dios ino mappaaanggam sikwayu. ⁷ Antu gafuna, nabbalikayu si panuntulanino amminira a mangurug sino lulubbunna Macedonia anna Acaya. ⁸ Se gafu sikwayu, naddidinnamino sapiti Dios mappeafu ki Jesus sey Macedonia anna Acaya, udde bakkampelang sinay, se massiki si korwana lulubbun, naddinnamino angngurud-daw ki Dios. Antuweno awana maawag si sapitammi mappeafu sikwayu, se ⁹ ireno massapit sikwamiya maang-gangkayu sin naningngaggandaw sino tuldumi. Sapitanda si sinalekkurandawino dadana dayawandaw e masser-bikayu sino gakkuruwa Dios a aggabiyag. ¹⁰ Sapitanda kappay si taronandawino puliyani Jesus a Abbingi Dios a maggabwa'na sey langit. Antuweno nepangngangoliyi Dios, e antu kappayino mangisalak sikwatam sino kattalatalawa amma'gangnga i Dios si ammina tolay.

2

Ino Nalawara Aggangwara Pablo Sey Tesalonica

¹ Kakkolak, aggaammundaw si aneno ketupakkanneno nangammi sitan. ² Ammuyu kappay si pinadyatandakami anna nelopalope'dakami sey Filipos sin liyemiya inang sitan lubbundaw. Massiki odduwera kappaya nangontara sikwami sitan Tesalonica, neyattammi se nepattuyaggi Diosino nakammi, e netuldumi sikwayuweno nalawara damaga naggabwat sikwana. ³ Sin sinulduwammikayu, awana narakkat sino nakammi. Ammekami nassisiri, anna ammekami namalabali si tolay, ⁴ nu ammemi lud sapitannino panggammanni Dios, se talakkandakamiyi Dios e netala'nga sikwamiyeno mangituldu sino nalawara damag. Bakkannino panggammanna tolayino gafuneno panulduwammi, nu bakkan lurino panggammanni Dios, se antuweno nakaammu sino nakammi. ⁵ Ammuyu si ammekami nangatatu, e ino gakkammiya nanuldu, bakkanna inintufu'miyeno buma'nang. Ammuwi Dios si gakkurug yaw. ⁶ Ammemi inintufukino addayoyu sikwami onnu ino addayona korwan sikwami, ⁷ massiki nu meannunga dayawandakami, se ikkamiyeno dinunduni Kristo a apostolna. Udde nannakangkami sikwayu sin nagyangkami sitan, a kunnangke kanakamma ina sino abbingnera. ⁸ E wasin nanulduwammi sikwayu sino nalawara damaga naggabwat ki Dios, naddadangkami kappaya matay para sikwayu, se nappelalotino agganggammi sikwayu.

⁹ Aggadandammandokepay nakuyino nayangngammiya nattarabafu sin sinulduwammikayu sino nalawara damaga naggabwat ki Dios. Se aw anna gafi, nattarabafukami kappay ta wara pappammi sino maawammi, takesi ammekayu kakallakka mamakkan sikwami. ¹⁰ Initayu anna ammu kappayi Dios si nalawarino inangwami sikwayuwa mangurug sitan. Awana inangwami si kabalawammi, nu ammemi lud nangwa sino panggammanni Dios. ¹¹ Ammuyu pay si kunna kappayino akwanna ama sino abbingngereno inangwami sino kadda tata sikwayu. ¹² Se nepattuyammiyeno nakan-daw, e sinulduwammikayu takesi ino katotoleyu, awana keatallanna ki Afu Dios a nappili sikwayu ta mesapakkayu sino kedayawanna sino atturayanna.

Ino Nadyatanino Manguruwira Sey Tesalonica

¹³ Kanayungkamiya mappasalamat ki Dios, se wasin nepakaammumiyeno sapiti Dios sikwayu, kinuruddaw e ammeyu nebilang si sapippelangnga tolay, nu ammeyu lud naimunuwan si gakkuruwa sapiti Dios. Iyawa sapiti Dios, kaduffunandawa manguruwa mangwa si nalawad. ¹⁴ Maita si gakkuruwa nanguruggayun, kakkolak, se ino nakwa sikwayu, parefu sino nakwa sino tolayira i Dios sey

Judea a nesapat ki Kristo Jesus. Se ino kalubbunandera a Judyuweno nappaidam sikwara, e konna kappay sikwayu, ino kappay kalubbunandawino nappaidam sikwayu. ¹⁵ Ino Judyuwera si'in, ireno namapatay sino gumalabbunira i Dios, e ino gakagakarerenno namapatay ki Afu Jesus, e ira kappayino nappadyat sikwami. Kontarandeno anggammii Afu Dios, e kunnangke kababannadda ammina tolai, ¹⁶ se iyallandeno pibanyammi sino sapiti Dios sino bakkannira a Judyu ta maammuwandeno kesalakandana. Kunnenayino panadaggananda sino liwa'da kiyad si metu'gen, e ammeran makali'wa sino amma'gangnga i Dios sikwara.

Ino Panggammani Pablo A Muli Sey Tesalonica

¹⁷ Kakkolak, massiki ammena kepay nabayino inanawammi sitan, maanakkami kappay sikwayu. Massiki awangkami sitan, aggadandammamikayu. Gafu se maanakkami sikwayu, gauulikami sitan ta dorawammikayu. ¹⁸ Anggamingke nadda muli sikwayu. Kumaral sikwak, namipidyaka ginikkata muli sikwayu, udde sinappandakamiyi Satanas. ¹⁹ Anggammikayuwa itan se ikkayuweno mappaanggam sikwami. Innanamammi si mattalaginaggayuwa mangurug, e antuweno pallanggakammi andino kedayawammi naso puliyani Afu Jesus. ²⁰ Gakkurug yan, ikkayuweno mappalanggak sikwami andino kedayawammi.*

3

Ino Nappabonani Pablo Ki Timoteo Sey Tesalonica

¹ Antu gafuna, wara sin ammemei meattammimo ana'mi sikwayu, mattatarabbaagami si ikkami anni Silasino matak sey Atenas, ² e dinundummiyi Timoteo sitan. I Timoteoweno kolattama katarabafuwammiya masserbi ki Dios a mangibanyag sino nalawara damag mapeafu ki Kristo.* Dinundummi sitan takesi pattuyagganna anna duffunanakayu sino angnguruddaw. ³ Inangwanenay takesi ammeyu nad talekkuranino angnguruddaw† gafu sitana nappadyatanda sikwayu. Ammuyun si urayi Dios si mapadyatanetam. ⁴ Se wara sin nagyangkami kepay sikwayu, neyuuntamiya netuldu sikwayuwa mapadyatanetamma, e

* **2:20** 2:20 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...ikkayuweno mappalanggak sikwami andino gafuneno paddayawammi ki Afu Jesus. * **3:2** 3:2 Ino neturak sino korwana manuskritu sino dami'na Griego: ...i Timoteoweno katarabafuwani Dios a mangibanyag sino nalawara damag mapeafu ki Kristo.

† **3:3** 3:3 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...awan sikwayuwa makkafuy si angngurug.

ammuyu si gakkuruwinna nakwa. ⁵ Gafu se aggandan-dammak sino kadyatandaw, malowingkeno nakangku e ammek maattamman, antuweno nappabonangku ki Timoteo ta maammuwangku nu manantawino angnguruddaw. Maddararanak tantaro nu tutunggungandakayuwi Satanas ta talekkurandawino angnguruddaw, e nu kunneno, awaninna ketupakkanneno nayangngammi gafu ki Afu Dios.

⁶ Sitoya, nuliyenni Timoteo sikwami, e nalawarino netulduna. Sinapi'na a natuyaggino angnguruddaw anna aangandawino bafulundawira. Sinapi'na kappaya aggandan-dammandakami anna maanakkayu sikwami, kunna kappayino ana'miya mita penad sikwayu. ⁷ Antu gafuna, kakkolak, massiki odduweno kadyadyatammi, nalawabelangino nakammi, se naammuwanmiya manguruggayu kepay ki Dios. ⁸ E maanggangkamingke gafu se mattalaginaggayuwa mangurug ki Afu Jesus. ⁹ Ammemi ammu nu ansammiyeno mappasalamat ki Dios gafu sino nappelalota aanggammiya neya'dana gafu sikwayu. ¹⁰ Antu gafuna, aw anna gafi, arangngammi sikwana ta makkaititetammad imman ta duffunammikayu nu wara kuranggeno angnguruddaw.

¹¹ Ariyan naddi Dios a Amatam anni Jesus a Afutamino manappan sikwamiya muli sikwayu sitan. ¹² Pantatuyaggan naddi Afu Jesusino agganggandaw so kadda tata sikwayu anna so ammuna tolai, takesi mekunna sino agganggammi sikwayu, ¹³ se nu mantatuyaggino agganggandaw, patta-laginarandakayuwi Afu Jesus a mangwa si nalawad takesi awanna a kabalawandaw so a'langi Dios a Amatam naso puliyanna i Jesus a Afutama kebulunanneno ammuna tolen-era.

4

Ino Akwanino Manguruwira A Mappaanggam Ki Dios

¹ Kakkolak, ana kappayino sapitammi sikwayu. Inammuwandaw sikwami nu sanneno akwandawa mappaanggam ki Dios, e maita si kinuruddaw se antuweno akwandaw. Udde sitoya, gafu sino turaya neya'da i Afu Jesus sikwami, arangngammi si dadagganandawino nalawara akwandaw. ² Se ammuyunnino netutummi sikwayuwa naggabwat ki Afu Jesus. ³ Ino anggammi Dios, madiosangkayu nad. Ammekayu nad makidurug si bakkanna atawayu. ⁴ Ikkayuwa lallaki, mangatawakayu

nadda nadosana bakkanna angngayoyung,* ⁵ takesi amekayu mekunna sino ammera nangammu ki Dios, a ammera mafuwaddanino panggammannino baggira sino bafabbayira. ⁶ Ammeyu mangwa si narakkat sino kakunayyuwa tolaya makidurug sino atawana, se nu akwandaw inay, kunnangke mattakokayu. Ammuyu si kastigunna i Afu Diosino mangwa si kunnenay, se antuweno netuldumin a padandam sikwayu. ⁷ Se ammeretam piniliyi Dios a mangwa si narakkat, nu ammena lud piniliretama mangwa sino panggammanna. ⁸ Nu ammeyu kuruwan iyawa sinapikku, bakkanna tolayino ammayandaw, nu bakkan luri Dios a nanundun sino nadosana Espirituna sikwayu.

⁹ Mapeafu sino aggangandaw sino bafulundawira a mangurug, awanin nadda itura'mi sikwayu, se i Diosino nanuldu sikwayu ta makkaaanggangkayu ammin, ¹⁰ e antu gakkuruwino a'akwandaw sino ammina kakkolattamira sino ammina lulubbunna Macedonia. Udde massiki kunneno, sapitammi si dadagganandonaddino aggangandaw. ¹¹ Mabbafarulungkayu nad si nalawad ta massiyanakkino nakandaw. Ammeyu bibiyanganino akwanino bulundawira, mallappakkayu lud sino tarabafuyu ta wara ibiyaddaw. Antuweno sinapi'mi sikwayu si'in. ¹² Se nu kunneno, iyataldakayuweno bafulundawira a ammera kepay mangurug, e ammeyu nad marang sino awandaw.

Inona Makwa Sino Nanguruwira A Natayin

¹³ Ikkayuwa kakkolak, anggammiya maammuwandawino kakuruwan mapeafu sino nanguruwira a natay, takesi ammena aggalowino nakandaw a kunneno tolayira a awana innanamanda si mangngangolirana. ¹⁴ Kuruwantam si natayi Jesus e nangngangoli. Antu gafuna, kuruwantam penad si mangngangoli kappeneno natayira a nangurug sikwana, e pebulunirana i Dios ki Jesus naso puliyanna.

¹⁵ Antuyawino nepakaammuwi Afu Jesus sikwami mapeafu sino puliyannana. Ikkanetama aggabiyaggepay, ammetam untananino natayira a nanguruwa dumambal sikwana. ¹⁶ Antuna yawino makwa. Maddasangnga i Afu Jesus a maggabwat sey langit a makkulawuwa umayag sino nanguruwira, maddamikkappeneno tata a afafuneno anghelnera, e meindanna sino damitino tangguyufi Dios. Mauntana a mangngangoliyeno natayira a nangurug ki Kristo, ¹⁷ kase kappay ayani Afu Jesusino nanguruwira

* **4:4** 4:4 Adwa kappayino anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: 1) ammuwandonadda mimut sino atawayu; 2) ammuwandonadda maffuwad sino baggiyu.

a aggabiyaggepay, e sumulluwetam ammina dumambal sikwana sey kalekay. E mebumbulunetamma sikwana si makkikiyad. ¹⁸ Antuweno pakkadadandammandaw yawa tuldu ta ammena aggalowino nakandaw nu wara matay.

5

Ino Pattaronantam Sino Puliyani Afu Jesus

¹ Nu mappeafu sino tiyempowa makwanenay, awan nad itura'mi sikwayuwa kakkolak, ² se inammuyunna kaka'meng kenalanga gumamwangi Jesus a kunnangke gumamwanga mattakaw si tangngana gafi. ³ Sinoyna a aw, ananeno massapitira si nasiyanakkino akkakokwara e awana pakaburunganda, udde kalanna'na pelanga duma'ngeno kakastiguwanda a kunnangke ino kaloneno bafaya gapapanak, e ammera makali'wa sinaya kastigu.

⁴ Udde ikkayuwa kakkolak, ammekayu makka'baw nu mada'nganenaya aw, a kunnangke ino akka'boyu nu gumamwangino mattakaw si gafi, se ammekayu mekunna sino anera sino lammuk. ⁵ Ammutamino makwana se nebilangetam ammin si aw a nabaggawinnino nakantam. Ammetam nebilang si gafiya lammuk kepayino nakantam. ⁶ Nu kunnenoy, ammetammad tuntulannino aggangweno ammera manguruwa kunnangke maturuwira, nu ammetam lud maddadan, anna fuwaddantammaddino baggitam. ⁷ Ino mebilangira si gafi, kunnangke maturuwira a ammera naddadan sinoya aw. Mekunnera pay so mabukira a nakungkulino nakanda. ⁸ Udde gafu se nebilangetam si aw, fuwaddantammaddino baggitam ta awana akwantam si narakkat. Ammetammad makalyawanino angnguruddam ki Dios annino aggangantam sino kakkolattamira, se ireno kunnangke palanid sino ta'gangnga sindalu ta amme mataffutino narakkat. Ammetammagappay makalyawanino innanamantam sino kesalakantam, se antuweno kunnangke palanid si ulu ta ammetam maddararan. ⁹ Se ammeretam piniliyi Dios ta palawumma sikwatamino amma'gangnga, nu ammeretam lud pinili ta isala'detam mappeafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afutam. ¹⁰ Natay gafu sikwatam takesi makiigyanetam pena sikwana, massiki natayetam onnu aggabiyayetamma kepay naso puliyanna. ¹¹ Kunnantu, ituluydawino akwandawa makkapatapatuyag si nakam anna makkaduduffungkayu ta mattuyaggino angnguruddaw.

Ino Korwana Tuldura Pablo

¹² Antuyawino sapitammi kappay sikwayu. Iyataldonaddino tolayira a mifuyut sikwayuwa mangurug, anna

malappattira a mimut anna manuldu sikwayu sino annandandaw ki Afu Jesus. ¹³ Paitayu naddino aggiddu'daw sikwara e ikaloyuwera gafu se odduweno duffunda sikwayu. Mabbafarulungkayu nad si nalawad.

¹⁴ Itutummi sikwayu, kakkolak, ta allangngandonaddino matarutira takesi mattarabafuwera. Pattuyaggandawino nakammino taladdonira ta ammera madismaya. Duffunandawino nakafuyira si angngurug. Nannakangkayu nad si ammina tolay. ¹⁵ Nu wara mangwa si narakkat sikwayu, ammekayu nad mabbalat, nu ammena lud kanayuna nalawannaddino akwandaw so kadda tata sikwayu anda sino ammina tolay.

¹⁶ Kanayungkayu nadda maanggam, ¹⁷ kanayungkayu penadda makkararag, ¹⁸ e massiki sanneno makwa sikwayu, mappasalamakkayu nad ki Dios, se antuwenayino anggamma a tuntulandawa nesapat ki Kristo Jesus.

¹⁹ Ammeyu nad ilammattino petulduwino Espirituwi Dios sikwayu, ²⁰ anna ammeyu nad ilopalopetino saptannino bulundawira a petulduwi Dios sikwara. ²¹ Udde fu'ngaddandonaggappay ammina tuldu ta maammuwandaw nu gakkuruwa naggabwat ki Dios. Kuruwandawino ammina nalawad, ²² e li'likandawino ammina narakkat.

²³ I Dios a mappasiyanak sino nakantam, lawaranna nad ammina aggangwayu. Imutanna naddino esprituyu, ino nakandaw, andino baggiyu, takesi awaningke kabalawandaw naso puliyani Jesu Kristo a Afutam. ²⁴ I Diosino mangwa sitaw se antuweno namili sikwayu e ta'dagganna ammina sinapi'na.

²⁵ Kakkolak, ikararandakami, mampay sikwayu.

²⁶ Itulduyu so ammina kakkolattamira sitana aanggam-mammiyera.

²⁷ Gafu sino tureka naggabwat ki Jesus a Afutam, saptanku si basandaw yawa turak sino ammina manguruwira sitan Tesalonica.

²⁸ Allakkandakayu naddi Jesu Kristo a Afutam.

Ino Mekadwa A Turakki Pablo Sino Tesalonicera Ino Mapeafu Sitawa Turak

Massiki inappeno nanguruwira sey Tesalonica ino palunguwa turakki Pablo sikwara, ana kepayino ammera naawatan mapeafu sino puliyani Kristo, se nakungkul kepayino nakanda gafu sino sapitannino korwanira a nuliyen. Antuweno niturakkani Pablo sitawa mekadwa a tura'nga takesi mepakaammu sikwara si maunta a mappaddeno tolaya mangontara sino ammina lintiyi Dios anna umoduweneno kinarakka'nenno tolayira, kasena muliyi Kristo.

Netungkappayi Pablo sikwara si natalanggaddira nadda mangurug anna mangwa si nalawad, massiki nu mapadyatanira gafu sinaya angngurudda. E sinutunnera kappay si ammera nad mattarut, nu ammera lud mallappatta mattarabafuwa kunna kappayino inangwara Pablo.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino amma'gangnga i Dios so ammera mangurug naso puliyani Jesus 1:3-12

Ino mangontara ki Dios 2:1-12

Ino piniliyera i Dios a mesalakan 2:13-17

Ino parangnganda Pablo si mekararanira 3:1-5

Ino sapi'da Pablo mapeafu sino matarutira 3:6-15

Ino ambu'nenno turak 3:16-18

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkamira Pablo, Silas, anni Timoteo. Antuyawino tura'mi sikwayuwa manguruwa makkakarampat sitan Tesalonica, ikkayuwa tolayi Dios a Amatam a nesapakkappay ki Afu Jesu Kristo. ² Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo e passiyanakkanda naddino nakandaw.

Ino Amma'gangnga I Dios So Ammera Mangurug Naso Puliyani Jesus

³ Kakkolak, kanayungkami nadda mappasalamat ki Dios gafu sikwayu. Nalawara akwammi yaw, se mattuyaggino angnguruddaw, e dumokallino agganggandaw si kadda tata. ⁴ Antu gafuna, idayomikayu sino korwanira a mangurug ki Dios nu umangkami si korwana lubbun. Itutuldumi sikwara si mattalaginaggayuwa mangurug, massiki madyatangayu gafu sino angnguruddaw.

⁵ Antuyawino pimunuwan si naggaddangngeno pangukumani Dios, se gafu sino piyattammandaw sino kadyatan-daw, damayuna a mesapat sino atturayanna, a antuweno gafuna a mallawungkayu si dyat. ⁶ Naggaddangngino akwani Dios a mangukum, se ino mappadyatira sikwayu, padyatannerana kappay, ⁷ anna pibbattannaneno kina-didya'daw, kunna kappeneno akwanna sikwami. Akwan-nana yaw nanu muliyi Afu Jesus a maggabwat sey langita kebulunanino mannakadama a anghelnera,* ⁸ e ino bag-gina, malebaddanna si gumigillayafa afuy. Kastigunnaneno tolayira a amme manggamma mangammu ki Dios, ira a ammena mangurug sino nalawara damag mappeafu ki Jesus a Afutam. ⁹ Ino kastigura, madyatanirana si makkikiyad, mekatwayirana ki Afu Jesus, e ammerana maiteno kedayawanino pannakadamana. ¹⁰ Makwa ammin inay naso awa puliyani Afu Jesus. Mulina takesi dayawan amminino tolenera a mangurug sikwana anna iyatalda gafu sino inangwana. Mesapakkayu kappay sikwara se kinuruddawino sapiti Dios a netuldumi sikwayu.

¹¹ Antu gafuna, kanayummikayuwa ikararan takesi pabalindakayuwi Dios si tolaya meannunga mesapat sikwana, se antuweno namiliyanna sikwayu. Gafu sino pannakadamana, duffunandakayu nad takesi meyakkurug amminino nalawara anggandawa akwan anna mabalin amminino anggandawa akwan gafu sino angnguruddaw. ¹² Se nu kunnenoy, madayona i Jesus a Afutam gafu sino nalawara inangwayu, e madayokayuna kappay gafu se nesapakkayu sikwana. Makwana yaw gafu sino allakki Dios anni Afu Jesu Kristo.

2

Ino Mangontara Ki Dios

¹ Antuyawino sapitammi sikwayuwa kakkolak mappeafu so puliyano Afutam a i Jesu Kristo annino pakkakaram-pattantamma a dumambal sikwana. ² Ammena nad nal-adda a makungkulino nakandaw anna ammekayu nad maddararan gafu sino sapitanda a ana kanuweno nelab-bummi onnu netuldumi onnu netura'mi a nada'ngennino awa puliyani Afu Jesus. ³ Massiki sanneno sapitanda, ammeyu nad mabalabaliyana mangurug sinay. Se ammena dama a mada'ngenaya aw makkikiyad si umoodduweno

* **1:7** 1:7 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...kebulunanino anghelnera a kaitanino pannakadamana.

mangontara ki Dios, e mappadda kappayino tolaya mangontara sino ammina lintiyi Dios, a makastiguna sey infiyernu. ⁴ Kontarannana i Dios andino ammina dayawannino tolayira a ibilanda si diosdera, e iyantonaneno baggingankeyay sikwara ammin. E umangnga a mattuttud sino Templowi Dios, e kunnana si "Ikkanaki Dios."

⁵ Ammeyu kad madandammينو netulduk sin naganangku sitan mappeafu sinay? ⁶ Ammuyu pay nu sanneno mifuwad sinaya tolaya mangontara sino ammina lintiyi Dios takesi ammena keyay mappadda kiyad si mada'ngeno awa piniliyi Dios si pappaddanna. ⁷ Massiki ammena keyay nappaddeno mangontara sino ammina lintiyi Dios, neyafunanino mamalabali sino tolayira takesi kontaranda kappayi Dios, udde neyimaggepay, se aneno mifuwad sikwana. Nanu maariyeno mifuwad sikwana, mappaddenneno tolaya mangontara ki Dios. ⁸ Udde nanu muliyi Afu Jesus, ipaitananeno kinadiosna, e affutannana. Massiki nu idyofannana pelang, matayin.

⁹ Nanu mappaddeno mangontara sino lintiyi Dios, ananeno pannakadamana a maggabwat ki Satanas. Kunnantu, odduneno kakka'bawa akwana a mamalabali sino tolayira takesi maddayawira sikwana. ¹⁰ Nangananneno narakkatta pamalabalina sino tolayira a mekatway ki Dios a makastigu. Inona gafuneno kakastiguwanda, ammera dingngaggan anna ammera kuruwannino kakuruwana tuldu mappeafu ki Jesus takesi mesalakanira nad. ¹¹ Gafu se ammayandeno kakuruwana tuldu, purayanira i Dios takesi manguruwira si siri, ¹² e kastigunnerana ammin gafu se ammera mangurug sino kakuruwan, nu ammera lud anggamma a mangwa si narakkat.

Ino Piniliyera I Dios A Mesalakan

¹³ Udde ikkayuwa kakkolaka iiddukani Afu Jesus, kanayungkami nadda mappasalamat ki Dios gafu sikwayu. Se massiki sin awangkeyay yo lubag, pinilirakayunna mesalakan, e nesalakangkayu gafu se kinuruddawino kakuruwana tuldu mappeafu ki Afu Jesus e nepabbalirakayuweno Espirituwi Dios si tolona a nadosan. ¹⁴ Inayandakayuwi Dios a mesalakan gafu sino nalawara damaga netuldumi sikwayu takesi mesapakkayuna so kinadiosi Jesu Kristo a Afutam. ¹⁵ Kunnantu, kakkolak, mattalaginaggayu nad sino angnguruddaw. Aggadandammandonaddino netuldumi sino palunguwa tura'mi sikwayu annino netuldumi sin naganammi sitan.

¹⁶⁻¹⁷ I Jesu Kristo a Afutam anni Dios a Amatam, pattuyaganda naddino nakandaw anna duffunandakayu nad takesi

nalawad amminino akwandaw anna sapitandaw. Nepaita i Diosino aggangamma sikwatam, e gafu sino alla'nga, ina'dandetam si natuyagga nakamma ammena mangkakwa annino nalawara innanamantam.

3

Ino Parangganda Pablo Si Mekararanira

¹ Ayokappay yo sapitammi sikwayu, kakkolak. Ikararadakami abbu takesi malana mawwarakino sapiti Dios a ituldumi. Ikararaddokappay takesi maanggammino tolayira a maningngag anna mangurug sinaya tuldu a kunna pay sikwayu. ² Aranggangandokappay ki Dios ta ili'warakami sino narakkattira a tolay, se bakkanna ammina tolay e mangurug ki Dios.

³ Udde massiki kunnenoy, matalakki Afu Jesus, e antuweno mappatuyag sikwayu anna mili'wa sikwayu sino narakkatta akwani Satanas. ⁴ Gafu kappay sikwana, innanamammi si itupa'dawa akwanino ammina sinapi'mi si akwandonad. ⁵ Ifuyu'na naddino nakandaw takesi madaggananino angngawa'daw sino aggidduki Dios sikwayu andino kinaattammi Kristo si dyat takesi tuntulandopay.

Ino Sapi'da Pablo Mapeafu Sino Matarutira

⁶ Kakkolak, ana kappayino sapitammi sikwayu gafu sino turaya neya'da i Afu Jesu Kristo sikwami. Ammekayu nad mebumbulun sino kakkolattamira a manguruwa matarut anna ammera tuntulannino netuldumi sikwayu. ⁷ Se ammuyun si tuntulandonaddino aggangwami sin nagyangkami sitan, se ammekami mataruta mattarabafu. ⁸ Awana inappami sikwayuwa ammemi pinagan, nu ammemi lud nattarabafu si aw anna gafu takesi ammekayu madyatan gafu sikwami. ⁹ Antuweno inangwami takesi ino tarabafumiyeno tuntulandaw, massiki aneno kalintiyammiya marang sino maawammi sikwayu. ¹⁰ Aggesapasapitammi sikwayu sin naganammi sitan si ammeyu nad pakkanannino matarutira a mattarabafu.

¹¹ Sapitammimman yaw sikwayu se nadamammi si ayan kanuweno matarutira sikwayuwa ammera mattarabafu. Awampelang akwanda, nu bakkannino lumala'lak sino akwanino bulundera. ¹² Gafu sino turaya neya'da i Afu Jesu Kristo sikwami, sapitammi sikwara ta pittatanda naddino tarabafura ta wara pabbiyadda. ¹³ Udde ikkayuwa kakkolak, ammekayu nad matappagga mangwa si nalawad.

¹⁴ Nu wara ammena mangurug sitawa tura'mi, palananonad, e ammekayu mebulun sikwana, takesi maatallan.

15 Udde ammeyu ibilang si kalingayu, nu ammeyu lud tulduwan a kunnangke kola'daw.

Ino Ambu'nenno Turak

16 Kanayundakayu nadda a'dani Afu Jesus si nasiyanakka nakam, massiki sanneno makwa sikwayu, se antu pelangino paggabwatanino nasiyanakka nakam. Kanayungkappe-nadda mebumbulun sikwayu.

17 Iyawa sapitangku sito ambu'na turakku, ikkanaki Pablo a nanurak sitaw. Antuyawino akwangku sino ammina turakku takesi maammuwan si gakkuruwa naggabwat sikwak, se maimunuwan sino annurakku.

18 Allakkandakayu nad ammini Jesu Kristo a Afutam.

Ino Palunguwa Turakki Pablo Ki Timoteo Ino Mapeafu Sitawa Turak

I Timoteo, tata a buwanaka dina'nga i Pablo sin nan-gibanyanna sey sako'ma Licaonia. Gafu se natalanggaddino angngurungnga ki Kristo, inayani Pablo a mebulun sikwana a manuffun sino tarabafuna a mangibanyag anna manuldu. Ino tata a lubbuna nibanyanda, sey Efeso, e i Timoteoweno nepatali ki Pablo a manuldu sino pakkakarampattanino manguruwira sinay. Wasin nabayinni Timoteo sinay, kase nanurakki Pablo sikwana. Nasurukin si tallufuluweno dawuni Timoteo sin nanurakkani Pablo sikwana.

Ino tata a napatig sitawa turak, ino mapeafu sino tulduwa bakkanna gakkurug. Netuni Pablowi Timoteo ta paibbattanneno manulduwera sinaya tuldu (1:3), se ituldura si nu anggangkanuweno tolaya mesalakan, maawag si kammarallandeno korwana maakkan anna ammera kappenad mangatawa.

Ana kappayino netuni Pablo mapeafu sino akwan naddino makkakarampattira a makkararag anna mad-dayaw ki Dios, ino aggangwa naddino bafabbayira a mangurug, ino aggangwa naddino tolayira a pilinda a pangafuwanda andino pilindera a manuffun sino pangafuwandera, andino akwan naddino manguruwira sino bafulundera a balu, pangafuwan, anda aripan. Ana kappayino korwana netuni Pablo ki Timoteo mapeafu sino akwana nadda masserbi si fustu ki Kristo. Sino uddiya kapituluna, ana kappayino netulduna mapeafu sino manggammira a buma'nang andino kakuruwana kinaba'nang.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino mapeafu sino manulduwera si bakkanna gakkurug 1:3-11

Ino nappasalamatani Pablo ki Dios gafu sino alla'nga 1:12-20

Ino mapeafu sino kararag nu makkakarampattino manguruwira 2:1-8

Ino aggangwa a tuntulan naddino bafabbayira a mangurug sino pakkakarampattanda 2:9-15

Ino mapeafu sino pangafuwanirana manguruwira 3:1-7

Ino mapeafu sino manuffunira sino pangafuwanirana manguruwira 3:8-13

Ino napatyingke a nepakaammuwi Dios sikwatam 3:14-16

Ino manulduwera si bakkanna gakkurug 4:1-5

Ino nalawara masserbi ki Kristo Jesus 4:6-5:2

Ino netuni Pablo mappeafu sino manguruwira a balu 5:3-16

Ino netuni Pablo mappeafu sino pangafuwanirana manguruwira 5:17-25

Ino netuni Pablo mappeafu sino aripannira 6:1-2

Ino manulduwera si siri andino manggammira a buma'nang 6:3-10

Ino korwana netuni Pablo ki Timoteo 6:11-21

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a apostoli Kristo Jesus, se antuweno tureka neya'da i Dios a misalak sikwatam anni Kristo Jesus pinnanamantam. ² Antuyawino turakku sikwam Timoteo a ibilangku si gakkuruwa abbingku si angngurug. Allakkandaka naddi Dios a Amatam anni Kristo Jesus a Afutam ta duffunandaka nad anna passiyanakanda naddino nakammu.

Ino Mapeafu Sino Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug

³ Sin inanawangku sitana umang sey Macedonia, ne tungku sikwam ta magyangka nad sitan Efeso, e ipidwak kappaya itun sikwam, se ana sitanino manulduwera si bakkanna gakkurug e sapitannu nad sikwara ta ibbatanda. ⁴ Sapitannu kappay sikwara ta ammera aggadandammannino iistoriyera pelangnga tolaya pinandera si'in andino ata'nangingke a listaanino gagginafurera, se inayira, antuweno paggabwatanino passasarombatanino tolayira. Awana meduffunna sino keyakkuruwanino planowi Dios, se ino angnguruddam ki Dios, antu pelangino pangamuwantam anna panuntulantam sino planona. ⁵ Ino anggangku si pattupakkanino itunnu sino tolayira sitanino panggammanda sino bafulundera. Ino paggabwatannenaya agganggam ino nalawad anna nadalusa nakamma awana narakkat si gakkanna annino gakkuruwingke a angngurug ki Dios. ⁶ Ino korwanira a tolay, inanawandenaya nalawara aggangwa, e antu pelang anggandeno mattatarabbag sino awana serbina. ⁷ Angganda a manuldu sino lintiyi Dios, udde ino kakuruwana, ammera maawatanino anggamma a sapitan. Massiki ino sapitanda a ipatu'da si gakkurug, ammera kappay ammuweno anggamma a sapitan.

⁸ Ammutam si nalawarino lintiyi Dios a neturakki Moises si'in, nu ino tolaya musar, fustuweno pusaranna.

⁹ Dandammantammad si ino naangwanino lintiyira, bakkanna gafu sino naggaddanggira, nu ammena lud gafu sino narakkattira a tolaya kunnayaw: ino mangontarera sino lintig andino ammera mappeturay sino turayira, ino ammera maddayaw ki Dios andino minalliwatira, ino ammera miyatal ki Dios andino mappoporayira mappeafu sikwana, ino mamapatayira sino mapparana'dera andino mamapatayira sino korwanira a kasittolera, ¹⁰ ino makiduruwira sino bakkanna atawara, ino lallakiyera a makidurug si kasillalakira, ino mano'mera si kasittolera ta paaripanda, ino massisiriya andino misapatera si ammena gakkurug, andino amminira a mangwa si massiki sanna a mekontara sino kakuruwana tuldu. ¹¹ Inaya kakuruwana tuldu, naggabwat sino nalawara damaga netalakkino kalalawaran anna madandayawa Dios sikwaka ipakaammuk.

Ino Nappasalamatani Pablo Ki Dios Gafu Sino Alla'nga

¹² Mappasalamatak ki Kristo Jesus a Afutam a nappatuyag sikwaka mangwa sinaya tarabafuk, se nebilangngaka matalak e dinotukannaka masserbi sikwana. ¹³ Antuwenayino inangwana, massiki nassapitak si narakkat mappeafu sikwana si'in, nelopalopekkuweno manguruwira sikwana anna pinadyatangkuwera. Udde massiki tan nu kunnenoy, inalla'dak kappayi Dios, se ammek kepay nangurug si'in, antuweno ammek inammu si narakkattino akwangku. ¹⁴ Dokallingke ino allakka nepaita i Afu Dios sikwak, se nepangurungngak ki Kristo Jesus anna ina'dannak si agganggangku sino bafulungkuwera a kunna kappayino akwanna sikwatama nesapat ki Kristo Jesus.

¹⁵ Gakkurug yawa sapitangku, e kuruwan nad ammina tolay: inangngi Kristo Jesus sito lubag takesi isala'ngeno malliwatira, e ikkanakino kararakkattan sikwara. ¹⁶ Udde antu kappayino gafuna a inalla'daki Dios, takesi wara papaitani Kristo Jesus sino ammena mambuta kinaanusna sin inanusandaka kararakkattana minalliwat. Inangwanenay takesi antuweno paddandammanino tolayira si damara kappaya mangurug sikwana ta maa'danira kappay si biyaya mannayun. ¹⁷ Antu gafuna, meyatal anna madayonad si makkikiyarino Ariya awana pakkiyanino patturayanna. Ammena matay anna ammena maita, antu pelangi Dios a awana kakunnana. Amen.

¹⁸ Ikka Timoteo a abbingku, irayawa itungku sikwam, nekunnera sino nelabbun mappeafu sikwam si'in. Ammemira nad kalyawan inay, se antuweno mappatuyag sikwama makiyubat sino ammina narakkat. ¹⁹ Imutannungke

naddino angnurungngu e itannu ta ino pelang panggammani Dios ino akwannu. Ammeka nad mekunna sino korwanira a gagguriyatanda a mangwa si narakkat, e antuweno nanaral sino angnurudda.* ²⁰Ino adwa sikwara, da Himeneo anni Alejandro a neyalawakku ki Satanas takesi antuweno padalanda si ammera nad massapit si narakkat mappeafu ki Dios.

2

Ino Mappeafu Sino Kararag Nu Makkakarampattino Manguruwira

¹ Kunnayawino palunguwa itungku sikwam. Ikararantammad ammina tolay, arangngantammad ta duffunanira i Dios, anna mappasalamatetam sikwana. ² Ikararantammaddino ariyera andino ammina korwan a aneno turera takesi nasiyanakkino biyaddama awana mangungkul, takesi damatama masserbi ki Dios anna mangwa si fustu sino kasittoletamira. ³ Se nalawad nu antuweno akwantam, e antu kappayino mappaanggam ki Dios a misalak sikwatam. ⁴ Se ino anggammi Dios, mesalakannad ammina tolay anna maammuwandeno kakuruwana tuldu mappeafu sikwana. ⁵ Se tata ke i Dios anna tata kappayino nadotukana mangita'dag sino tolayira sikwana. Antuwi Kristo Jesus a nabbali si tolay ⁶ a nanga'da sino biyangnga takesi manubbut sino ammina tolay. Nakwen inay sino fustuwa tiyempowa piniliyi Dios, e antuweno nangipaitanna si anggamma a mesalakan ammina tolay. ⁷ Antu kappayino gafuna a dinotukandaka apostola umang manuldu sino bakkannira a Judyu ta ibanyaggu sikwareno kakuruwana tuldu takesi kuruwanda. Gakkurug irayawa sapitangku, ammek massisiri.

⁸ Kunna mantu, anggangku si makkararino lallakiyera sino ammina pakkakarampattanino manguruwira, udde nadosanira nadda awana bungu'da onnu passasarombatanda* nu itayaddeno kama'da a makkararag.

Ino Aggangwa A Tuntulan Naddino Bafabbayira A Mangurug Sino Pakkakarampattanda

⁹ Ino bafabbayira kappay, mabbarawasiyera nad si meaning sikwara a ammena kura nangina anna ammena makagayayung si lallaki. Ammera kappenad o'ganana mangarti sino abu'da anna sino baggira a miyekwa si

* **1:19** 1:19 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...e antuweno inanawandeno kakuruwana tulduwa kuruwantam. * **2:8** 2:8 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...awana bungu'da onnu daladudwara...

nabalora aritus anna sillay andino korwana kunnenaya naangwa si bulawan onnu korwana nangina. Se ino dandammada nad, bakkannino pappaitanda sino kalawadda, ¹⁰ nu ammena lurino nalawara aggangwa a mangipaita sino angngurudda, se antuweno meannung sikwara a massapit si maddayawira ki Dios. ¹¹ Aggasasina'ngaddino bafabbayira sino padalanda sino sapiti Dios anna natulukira nad sino manuldu sikwara. ¹² Ammek purayan si ino bafabbayireno manuldu sino lallakiyera onnu matturay sikwara. Aggasasinakkira nabbelang. ¹³ Se sin pinaratuwi Diosino tolayira, pinaratuna abbuwi Adam, kasena i Eva. ¹⁴ E bakkanni Adamino nabalabaliyan, nu bakkan lurino bafay, antu gafuna, antuweno palunguwa nalliwat ki Dios. ¹⁵ Antu gafuna a mapadyatanino bafabbayira a manak, udde mesalakanira kappay,† nu ituluyda a mangurug ki Dios, manggam sino bafulundera, mabiyag si nadosan, anna naannad sino ammuna akwanda.

3

Ino Mappeafu Sino Pangafuwanirana Manguruwira (Tito 1:5-9)

¹ Gakkurug yawa sapit a ino manggamma mabbali si pangafuwanino manguruwira, nabalorino tarabafuwa anggamma. ² Antu gafuna, ino pangafuwan, awan nadda kabalawanna. Tata kenaddino atawana e ammena nad mimbafay. Napalan nadda tolaya ammuna mifuwad sino panggammanino baggina, e iyatal naddino korwana tolay. Minappadilo'nad anna nalainga manuldu. ³ Ammena nad minagginum, ammena nad naladda a mabbungut onnu gumakkipakwa, nu ammena lud nannakanakam pelang. Ammena naggappay naingap si pirak. ⁴ Ammuna nadda inggurannino kataabbalayannera takesi manguruwino ana'ngera sikwana anna iyatalda. ⁵ Se nu ammena ammuwa minggud sino kataabbalayannera, damana kadda mimut sino makkakampattira a mangurug ki Dios? ⁶ Ino pangafuwanino manguruwira, bakkan naddino bawuwa nangurug, tantaro nu passangele'na, e antuneno gafuna a kastiguni Dios a kunnaneno nakwa ki Satanas. ⁷ Nalawannaddino aggangwana massiki sino angngiteno ammera kepay nangurug, tantaro nu balawanda, e antuneno kakannanna sino baleti Satanas.

Ino Mappeafu Sino Manuffunira Sino Pangafuwanirana Manguruwira

† **2:15** 2:15 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...udde meli'wera kappay...

⁸ Kunna kappay, ino mapiliyera a manuffun sino pangafuwanirana manguruwira, meannungira naggappaya meyatal anna ammera nad massisiri. Ammera nad minagginum anna ammera nad naingap si pirak. ⁹ Natalangganaddino angngurudda sino kakuruwana tulduwa nepakaammuwi Dios sikwatam, e ammura nad si mekunveno akwanda sino kuruwanda. ¹⁰ Ino pilindawira a manuffun, dalodawandawira nad abbu takesi nu awana maammuan si kabalawanda, kasera dama a mabbali si manuffun sino pangafuwanira. ¹¹ E ino atawara kappay, meannungira nadda meyatal anna ammera nad mamaraparal. Napalanira nadda tolay* e matalakkira nad sino ammina akwanda. ¹² Ino manuffunira sino pangafuwanira, tata kenaddino atawara anna ammera nad mimbafay. Ammura nadda inggurannino kataabbalayandera. ¹³ Nu nalawarino aggangwara sino tarabafura a manuffun, medayawira sino bafulundera, e ammera maatalla massapit mappeafu sino angngurudda ki Kristo Jesus.

Ino Napatiyingke A Nepakaammuwi Dios Sikwatam

¹⁴⁻¹⁵ Anggangku nadda malana umang sitan, udde tantaro nu matalantanak, antuweno iturakku yaw sikwam, takesi maammuanuweno meannunga akwantama nesapat sino kataabbalayanino aggabiyaya Dios.† Se aminetama mangurug sikwana, meyampariyetam si ari anna fundasiyonveno balena, se ikkanetamino nitalakkanna sino kakuruwana tuldu takesi ituldutam si nalawara ammena maangkakwa. ¹⁶ Ammutam ammin si napatiyingke ino kuruwantam mappeafu ki Kristo Jesus. Ammena nepakaammu si'in, udde nepakaammuwi Dios sikwatam sito ingkein:

I Kristo, nabbali si tolay. Nepakuruwino Espirituwi Dios si antuweno Abbingi Dios a awana kakunnaneno kinalawanna. Inita kappayino anghelira. Nebanyeno mappeafu sikwana si palulubun, e odduweno nanguruwira sikwana sito lubag. Netullu kappay sey langita kedayawanna.

4

Ino Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug

* **3:11** 3:11 Ino tata kappaya anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: Ammera naggappay minagginum... † **3:14-15** 3:14, 15 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...sino pagyananino aggabiyaya Dios.

¹ Nalawagino nepakaammuweno Espirituwi Dios a naso maddagguna aw, ananeno tolayira a ibbattandeno angnurudda ki Kristo Jesus ta kuruwandeno tulduwa mamalabali sikwara a maggabwat sino dimonyuwera. ² Ino manulduwera si kunnenay, massalasangkunira a mangurug anna massisiriya. Gafu se nabayinna gagguriyatanda a mangwa si narakkat, ammenan malowino nakanda nu malliwatira. ³ Inayira a tolay, sapitanda si ammeneno mangatawa anna kammarallino korwana makkan. Udde ino kakuruwana, pinaratuwi Dios ammina makkan ta akkanantama mangurug ki Kristo anna makaammu sino kakuruwana tuldu nu mappasalamatetam sikwana. ⁴ Se nalawad ammina pinaratuwi Dios, antu gafuna, awan nadda kammarallantam, nu ammetam lud appan ammina iya'dana, e mappasalamatetam sikwana. ⁵ Se mebilang si nalawad gafu sino sapiti Dios annino pappasalamatantam sikwana gafu sinay.

Ino Nalawara Masserbi Ki Kristo Jesus

⁶ Nu ituldum ammin inay sino kakkolattamira a mangurug sitan, nalawarino asserbim ki Kristo Jesus, e ipaitangkappay si naawatannungke ino kakuruwan mappeafu sino angnuruddam annino nalawara tulduwa sinuntulnu. ⁷ Aroyuwannu naddino iistoriyera pelanga awana serbina, se awana iduffunda sino angnuruddam ki Dios. Gawamannu nadda madal anna manuntul sino panggammani Dios. ⁸ Se nu pattuyaggantamino baggitam, ana payino bisangnga serbina, udde nu gawamantamino nakantama manuntul sino panggammani Dios, awana kiyanneno pallawaranna sikwatam, se malabutanetam si bawuwa biyaya maggabwat ki Dios, bakkampelang sito ingkein, nu ammena lud si makkikiyad. ⁹ Gakkurug yawa sapitanku, e kuruwan nad ammina tolay. ¹⁰ Antu gafuna, iyekwatamino damatama manuldu sino kakuruwana tuldu, se ino innanamantam ino aggabiyaya Dios, a antuweno misalak sino ammina tolay, kumarallino manguruwira sikwana.

¹¹ Ituldum ammin inaya sinapikku sikwam sino manguruwira sitan, e tunannuwera ta tuntulanda. ¹² Itannu nad ta awana kabalawannu gafu sino kinaabbingngu, nu ammekalud mabbali si panuntulanino manguruwira. Nalawan naddino sapitannu anna nalawannaggappayino aggangwam. Ipitammaggappay sikwareno agganggammu sino kasittolem, ino annala'ngu ki Dios, annino angnifuwannu sino baggim ta ino pelang panggammani Dios ino akwannu. ¹³ Ino anggangku si akwannu makkikiyad si umangngak

sitan, mibasaka sino sapiti Dios sino manguruwira, ituldum sikwareno anggama sapitan, e tunannuwera ta tuntulanda. ¹⁴ Ammemmad purayanino pannakadama a neya'deno Espirituwi Dios sikwam sin nassapitanino mangipakaammuwera sino pelabbuni Dios annino nipotunanino pangafuwanirana manguruwira sino kama'da sikwam. ¹⁵ Aggadandammannu nad inayira a netungku sikwam ta iyekwamino ammina damama mangwa sinay takesi itanino ammina tolay si mallalawarino aggangwam. ¹⁶ Imutannungke naddino aggangwam annino annuldum, se nu mattalaginagga a mangwa sinay, bakkampelangino baggimino mesalakan, nu ammena kappelurino maningngaggira sikwam.

5

Ino Nalawara Annuldu Sino Manguruwira

¹ Nu wara balawannu si narakkat sino manguruwira sitan, nannakangka nadda manuldu sikwara. Nu lakay amma sikwam, ammem aallangngan, nu ammem lud tatabban si nalawara kunnangke amam. Mampesino lallakiyera a abbingira amma sikwam, tunannuwera a kunnangke kakkola'nguwerera. ² Kunna kappay sino bafabbayira a palungu sikwam, ibilangnguwerera a kunnangke inam, e ino bafabbayira a abbingira amma sikwam, ibilangnguwerera kappaya kunnangke kakkola'nguwerera a awana narakkat si dandammannuwa akwan sikwara.

Ino Netuni Pablo Mapeafu Sino Manguruwira A Balu

³ Ino bafabbayira a balu, duffunandawira nad nu awana wayira si mimut sikwara. ⁴ Udde nu wara abbinda onnu afura, ira naddino mimut sikwara. Maammuwanda nad si ino aggimu'da sino kataabbalayandeno palunguwa pangipaitanda sino anngurudda ki Dios, ta balattandeno nepimutino mapparana'dera andino a'afurera sikwara, se antuweno anggammii Dios. ⁵ Ino baluwa awaningke a mimut sikwana, innanamanna si i Diosino manuffun sikwana, antu gafuna, makakarakararag si aw anna gafiya marang si duffun sikwana. ⁶ Udde ino baluwa aggeakakwanneno panggammanino baggina, kunnangke natayin ki Dios, massiki nu aggabiyaggepay. ⁷ Ituldumirenay sino manguruwira sitan, takesi awana balawannino korwanira a tolay sikwara. ⁸ Se nu wara massapit si mangurug ki Dios udde ammena imutannino wawwayinera, kumaral sino kataabbalayannera, sinalekkurannanino anngurungnga. Ino kunnenaya tolay, narakkattino aggangwana amma sino ammera mangurug ki Dios.

⁹ Ino bafaluwera a ilitayuwa maduffunan, nalla'wutin nad si annammafuluweno dawunda, e namittera ke a nangatawa.* ¹⁰ Naammuwan nad ammina tolayino nalawara inangangwara a kunnayaw: nalawarino nepimu'da sino ana'dera, minappadilotira, tagatulutulukira a nasserbi sino bafulundera a mangurug,[†] minadduffunira sino mekakallakkira a tolay, e kanayunira a nadadana mangwa si massiki sanna a nalawad.

¹¹ Ino bafaluwera a ammera kepay kura bakat, ameyuwera idagga sino listaan, se gumamwangngeno tiyempowa angganda a mangatawa, se mattuyangngeno panggammanino baggira amma sino gakkadda a masserbi ki Kristo. ¹² E nu antuweno akwanda, makaliwatira[‡] se talekkurandeno karira a masserbi ki Kristo. ¹³ Ino kappay gafuna a ammeyuwera nad ilita, mawamirana a amme mattarabafu. Mamalafalayirana a makakkiyayam, pakibiyangandaneno tarabafuweno korwanira, e iistoriyan-daneno awana seserbina. ¹⁴ Antu gafuna, ino urek, nalawad nu makiatawa kappayino bafaluwera a ammera kepay kura bakat, ta manakira e wara imutanda sino bafalerera, se nu kunnenoy, awana gafuna a balawandetamino ammera kepay mangurug. ¹⁵ Kunnenayino sinapikku se anennino korwanira a baluwa sinalekkurandanino angngurudda e dinandaniran ki Satanas.

¹⁶ Ino mauddiya sapitangu mappeafu sino bafaluwera, nu wara bafaya manguruwa aneno wawwayinera a balu, antu naddino mimut sikwara takesi ammena maidamanino bafulunnera a mangurug, takesi damara a duffunanino bafaluwera a awana mimut sikwara.

Ino Netuni Pablo Mappeafu Sino Pangafuwanirana Manguruwira

¹⁷ Ino pangafuwanira a nalawarino angngifuyu'da sino manguruwira, dadagganandonaddino tandanda, kumaral sino malappatta manuldu anna mangipakaammu sino sapiti Dios. ¹⁸ Se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Ammemmad gosalanino baka a ageiriirik takesi damana a mangngan sino irikanna."§ E kunna kappay si, "Matandanan naddino tolaya mattarabafu."*

¹⁹ Ammemmad kuruwan nu wara ipaliwa'da sino pangafuwanino manguruwira, nu awana tallu onnu adwa a

* 5:9 5:9 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...e ammena nakibulun.

† 5:10 5:10 Ino sapitanna sino dami'na Griego, *inunafandeno takkiyeno tolayira i Dios*. ‡ 5:12 5:12 Adwa kappayino anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: 1) ...paliwatandereno nakanda...; 2) ...paliwatandereno tolayira...

§ 5:18 5:18 Deuteronomio 25:4 * 5:18 5:18 Luc. 10:7

mana'dag si gakkuruwa nalliwat. ²⁰ Udde nu gakkuruwa nalliwat, ibuyammad sino nara'langanino ammina mangu-ruwira, ta makatalawino korwanira a manuntul sikwana.

²¹ Tunantaka sino a'langi Dios anni Kristo Jesus andino nadosanira a anghel ta kuruwannu inayira a sinapikku sikwama awana padumannu si massiki sanna a tolay, nu ammemira lud pakkakarunnan. ²² Nu wara pilinnuwa masserbi ki Kristo, ammeke nad makkangkama manotuk sikwana, nu ammem lud itan abbu nu meannung sino tarabafuna. Kanayungka nadda napalan takesi ammeke melot sino liwa'na korwan. Aroyuwannu nad ammina narakkat ta nalawad ammina akwannu.

²³ Bakkampelanga danumino inumannu, nu ammeke lud minungkappay si bisangnga tayug[†] ta maaganino taki'nenno kuyungngu, se namipidyaka a natakut.

²⁴ Mapeafu kappay sino dotukkannuwa masserbi ki Kristo, dandammannu nad si ino korwanira a tolay, naammuwanino liwa'da massiki nu ammera kepay nedarum. Ino korwanira kappay, ammena melasinino liwa'da, udde maammuwangkappena sino maddagguna aw.

²⁵ Kakunnana kappayino tolayira a mangwa si nalawad, se aneno nalawara aggangwa a naladda a maammuwan, e ana kappayino ammena malana maammuwan, udde maammuwanirana kappay so maddagguna aw.

6

Ino Netuni Pablo Mapeafu Sino Aripannira

¹ Antuyawino itungku sino aripannira a mangurug. Iyataldangke naddino amunda. Se nu ammera akwan inay, bakkampelangino aripannireno mabalaw, nu ammena kappeluri Dios andino ituldutam. ² Ino aripannira a manguruggappayino amunda, ammera nad dandamman si massiki ammerera iyatal gafu se makkolakira si angngurug, nu ammera lud passerbiyanirangke si nalawad, se ino duffunanda sino tarabafura ino kola'da si angnguruwa iiddukani Dios.

Ino Manulduwera Si Siri Andino Manggammira A Buma'nang

Ira nad inayino ituldum anna itunnu sino manguruwira sitan. ³ Nu wara manuldu si tanganan sinay, a ammena mekunna sino kakuruwana netulduwi Jesu Kristo a Afutam annino ituldutam mapeafu sino annuntul sino panggamani Dios, ⁴ antuweno tolaya passangele'nenno laingnga, gampade awangkena ammuna. Ino kunnenaya tolay,

[†] 5:23 5:23 Ino tayungnga Judyu, naangwa si diyuna ubas.

nakungkulinnino nakamma, se antu pelang anggammeno makisosombat mappeafu sino sapit anna makipakwa mappeafu sino awana serbina. Ino tupa'ngenaya aggangwana, ino imal, ino kontara, ino ammaraparal, annino appaliwat sino korwana tolay. ⁵ Inayira a tolay, kanayunira a makkakwa, se narakkattinnino nakanda, e inaroyuweran sino kakuruwana tuldu. Aridda si ino angngurudda ki Dios ino buma'nganganda.

⁶ Gakkuruwa aneno maappatam sino panguruwantam ki Dios, nu maanggammetam sino ana sikwatam, udde bakkanna kinaba'ngang. ⁷ Se awana nelawantam sito lubag sino neyanakantam, e awangkappaya iyangkalintam nu matayetam. ⁸ Antu gafuna, nu wara damatama akkanan anna pabbarawasi, maanggammetamun nad. ⁹ Udde ino tolayira a makkabbata buma'ngang, naladdera a matutungungan, e kunnangke nakannera si balet gafu sino odduwa kabbatanda a awana serbina anna manaral sikwara, se ireno mituntul sikwara sino kakastiguwanda si makkikiyad. ¹⁰ Se ino kinaingapino tolay si pirak, antuweno paggabwatan ammina gannunna kinarakkat. Gafu sinay, odduweno nattalekkud sino angngurudda ki Dios, e antuweno kallolow sino nakanda.

Ino Korwana Netuni Pablo Ki Timoteo

¹¹ Udde ikka Timoteo a masserbi ki Dios, aroyuwannu nad ammin inay, ta iyekwamino damama mangwa si nag-gaddangnga antuweno panggammani Dios. Pattuyagganu naddino angngurungngu ki Kristo annino agganggammu sikwana andino bafulunnuwera. Attammannu nad nu madyatangka, e nannakangka nad si ammina tolay. ¹² Iyekwammaddino damama mangurug anna masserbi ki Kristo Jesus a kunnangke ino makiparesa a manggamma mangaffut takesi malabutangka si biyaya mannayun. Se antuweno namiliyani Dios sikwam sin nassapitannu si'ina mangurugga ki Kristo Jesus sino a'langino odduwa tolay. ¹³ Antu kappay yawino itungku sikwam sino a'langi Dios a mamiyag si ammin anni Kristo Jesus a nangita'dag sino kakuruwan sino a'langi Poncio Pilato. ¹⁴ Ino sapitangku, tuntulannungke naddino ammina netuldu sikwam mappeafu ki Dios anna imutannu takesi ammena madagganan si bakkanna gakkurug anna awana masapit si aneno kurangnga. Antu naddino akwannu makkiyad sino puliyani Jesu Kristo a Afutam. ¹⁵ Se nu duma'ngeno fustuwa tiyempo, gakkuruwa pulini Diosi Jesu Kristo sito lubag. I Dios pelangino madandayawa matturay si ammin, se antuweno Ariyeno amminira a ari anna Afuweno amminira a

afafu. ¹⁶ Antu pelangino paggabwatanino biyaya mannayun se ammena matay. Awana tolaya makaara'ni sikwana se nappelalotino kilakilanneno agyananna. Awaningke a tolaya nita sikwana e awangkappaya makaita sikwana si makkikiyad. Madayonad si makkikiyad se awana kakunneno pannakadamana. Amen.

¹⁷ Sapitannu sino bafa'nangngira sito lubag ta ammera nad passangeletino ana sikwara. Sapitannu kappay sikwara si bakkan naddino kinaba'nandeno talakkanda se maawangkappekena, nu ammena luri Dios a ammena naawawita manga'da sikwatam sino ammuna awantam takesi maanggammetam. ¹⁸ Ituldungkappay sikwara ta mangwera nad si nalawad takesi ba'nangngira naggappay si nalawara aggangwa. Ammera nad maituk si pirak, nu ammera lud nadadana manuffun si korwana tolai. ¹⁹ Se nu kunnenayino akwanda, kunnangke mampattira si kinaba'nang sey langit, e natalanggaddino innanamanda a maappareno kakuruwana biyag si makkikiyad.

²⁰ Timoteo, imutannungke naddino netalakki Dios sikwam. Aroyuwannuveno mattatarabbira sino awana serbina, a massasarombat mapeafu sino ngananda si kinalaing, udde awana kakuruwana. ²¹ Se aneno korwanira a gafu sino nanuntulanda sinaya kinalaing, sinalekkurandeno kakuruwana tulduwa kuruwantam.

Allakkandakayu nad ammini Dios.

Ino Mekadwa A Turakki Pablo Ki Timoteo Ino Mapeafu Sitawa Turak

Wasin niturakkani Pablo sitawa mekadwa a tura'nga ki Timoteo, nabayinna nabalud sey Roma gafu sino angngurungnga ki Kristo. I Timoteo, agyangkepay sey Efeso a manuldu sino nakkakarampattira a nangurug sinay.

Sitawa turak, odduwa sinapiti Pablo ki Timoteo a napatuyag sino nakamma takesi gakkuruwannangke a manuldu anna mangwa sino korwana tarabafuwa netalakki Dios sikwana, massiki nu wara mappadyat sikwana anna mangontara sino tulduna.

Nepadandamma kappay ki Timoteoweno narakkatta aggangwaneno tolayira sino mauddiyera a aw e netunna si aroyuwanna naddino kunnenay. Sinapi'na kappay si amme nad medagga i Timoteo sino pattatarabbanda a awana serbina sino a'langi Dios, nu ammena lud mattalaginara manuntul anna manuldu sino kakuruwana tulduwa naggabwat ki Dios.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino nappasalamatani Pablo gafu ki Timoteo andino nassapitanna sino mappatuyag sino nakamma 1:3-18

Ino natalakka sindaluwi Kristo Jesus 2:1-13

Ino meannunga akwanino masserbi ki Dios 2:14-26

Ino aggangweno tolayira so mauddiyera a aw 3:1-9

Natalanggannaddi Timoteo sino naammuwanna a sapiti Dios 3:10-4:8

Ino arangngi Pablo ki Timoteo 4:9-18

Ino ambu'nenno turak 4:19-22

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a apostoli Kristo Jesus, gafu se anuweno urayi Dios. Dinundundaka umang mibanyag sino biyaya nekariyi Dios sikwatama nesapat ki Kristo Jesus.

² Antuyawino turakku sikwam Timoteo a ibilangku si abbingkuwa iiddukangku. Allakkandaka naddi Dios a Ama anni Kristo Jesus a Afutam ta duffunandaka nad anna passiyanakanda naddino nakammu.

*Ino Nappasalamatani Pablo Gafu Ki Timoteo Andino
Nassapitanna Sino Mappatuyag Sino Nakamma*

³ Mappasalamatak ki Dios gafu sikwam Timoteo. Antuweno passerbiyangku a kakunneno nepasserbiyeno gagginafukira a awana narakkat sino nakangku. Aw anna gafi, aggadandammantaka kadda makkararak. ⁴ Maanappakungke sikwam nu madandangkuweno nakalaluwannu sin nakkatwayanta, antu gafuna, anggantaka kappaya itan takesi maangammakungke. ⁵ Madandangku kappayino gakkuruwa angngurunggu a kunna kappayino angnguruwi afuma Loida anni inama Eunice a naunta a nangurug sikwam. ⁶ Antu gafuna, ipadandangku sikwam ta gakkuruwannungke a usarannino pannakadama a neya'da i Dios sikwam sin netappakuweno kamakku sikwama nakkararag. ⁷ Ammeke nad mattalawa musar, se ana sikwatamino Espirituwi Dios a neya'dana, e inaya Espirituwa neya'dana, ammeretam pabbalin si taladdon, nu ammeretam lud a'dan si pannakadama a masserbi ki Dios, manggam sino kasittoletamira, anna mifuwad sino baggitam.

⁸ Kunnantu, ammeke nad maatalla mita'dag sino map-peafu ki Jesu Kristo a Afutam. Ammeke naggappay maatallan gafu sikwak a nabalud gafu sino nasserbiyangku sikwana, nu ammem lud attammanino dyata lawumanta gafu sino pibanyanta sino nalawara damag. Attamman-nuwera yaw, se pattuyaggandaka i Dios. ⁹ Antuweno nialak sikwatam anna inayandetam ta ikkanetamino nadiosana tolena. Ino nangwanna sinay, bakkanna gafu sino inangwatam, nu ammena lud gafu sino gakkanna annino angngikalla'nga sikwatam. Se sin ammena kepay naparatu yo lubag, dinandamman si ipaitaneno angngikalla'nga sikwatam gafu ki Kristo Jesus. ¹⁰ E sito ingkein, nepaitanan sikwatam inaya angngikalla'nga, se ginamwangin sito lubaggi Kristo Jesus a misalak sikwatam. Inarinanino pannakadameno katayan, e nepakaammuneno nalawara damaga massapit si damatama mabiyag si makkikiyad.

¹¹ Dinotukandaki Dios a tata a apostolna a umang mibanyag anna manuldu sinaya nalawara damag. ¹² Antu gafuneno nadyatangku sito ingkein. Udde ammek iyatal inay, se ammukungke ino kinuruggu, e natalanggarak si aneno pannakadamana a mimut sino netala'nga sikwaka tarabafuk* makkikiyad si mada'ngeno awa puliyani Kristo.

¹³ Nu manulduka, tuntulannungke naddino kakuruwana netulduk sikwam anna ituluynu kappenadda mipaita sino

* **1:12** 1:12 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...sino netalaku sikwana...

angngurug anna aggangamma neya'da i Kristo Jesus sikwatama nesapat sikwana. ¹⁴ Gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios a ana sikwatam, imutannuweno napatiya tulduwa netalakki Dios sikwam ta ammenan maangkakwa.

¹⁵ Ammumun si kaodduwan sino manguruwira a taga-Asia e inanawandak, massikira Figelo anni Hermogenes. ¹⁶ Udde i Onesiforo, allakkannira naddi Afu Dios amminira a taabbalayan, se namipidyanna a nepattuyaggino nakangku. Ammerak kappay neyatal sino nabalurangu, ¹⁷ se wasin ginamwang sito Roma, ammena nakasinakka nintarak sikwak kiyad si nasumpalandak. ¹⁸ Ammungskappay si oodduweno duffunna sikwak sey Efeso. Allakkan naddi Afu Dios naso awa pangukumanna si ammina tolay.

2

Ino Natalakka Sindaluwi Kristo Jesus

¹ Ikka Timoteo a abbingku, pattuyaggannu naddino angngurungngu ki Dios se odduweno duffunna sikwatam gafu sino nesapatantam ki Kristo Jesus. ² Amminino diningngangngu sikwaka netulduk sino a'langino odduwa tolay, ituldummad sino matala'nguwera, takesi damara a ituldu si korwana tolay.

³ Attammannuweno dyata duma'nga sikwatama mangurug ki Kristo Jesus a kakunnenno akwanino matalakka sindaluwa miyattam si dyat. ⁴ Tuntulannu kappayino akwana sindaluwa aggadandam sino kinasindaluna a awana korwan, se antu pelang anggama akwanino panggammanino afuna. ⁵ Dandammannu kappayino tolaya makiparesa. Awana labu'na nu ammena tuntulannino lintingngeno paresa. ⁶ Kunna kappay, ino malappatta manguma, antuweno mapalunguwa mappa sino ballena sino ganinna. ⁷ Dandammannuwerenaya nepampariggu, e duffunandaka i Afu Jesus ta maawatannuwera ammin.

⁸ Aggadandammannu naddi Jesu Kristo a gaka i Ari David a natay e nangngangoli. Antuwenayino nalawara damaga ibanyaggu. ⁹ Gafu sino nibanyangu sinaya nalawara damag, madyatanak sito ingkein anna nabaluraka kunnangke minalliwat. Udde ino sapiti Dios, ammena mabalud. ¹⁰ Antuweno attammangku amminino dyat para sino pallawaranino tolayira a piniliyi Dios ta mesalakanira anna mesapatira sino kalalawarana biyag sey langita awana kiyanna. ¹¹ Gakkurug yawa sassapit,

"Nu nesapatetam ki Kristo sino natayanna, mesapate-tangkappena sikwana a mabiyag si makkikiyad.

12 Nu matalanggaretama miyattam si dyat, makituyayetta sikwana sino pattarayanna. Udde nu ammayantamino nangammuwantam sikwana, ammayandeta pena. 13 Massiki nu ammetam matalak, matalak kappay, se ammena dama a amme akwanino sinapi'na."

Ino Meannunga Akwanino Masserbi Ki Dios

14 Kanayunnu nadda ipadandammirenay sino mangu-ruwira sitan, e tunannuwera sino a'langi Dios ta ammera nad massasarombat mappeafu si sapippelang, se awana serbina, nu ammena lud darallannino angnguruwino maningngaggira. 15 Iyekwamungke naddino damama mangwa sino panggammani Dios, a kunnangkeno mattarabafuwa ammena iyatallino akwana, e nalawarino annulduna sino kakuruwana sapiti Dios. 16 Ammeka nad medagga sino pattatarabbanda a awana serbina sino angngita i Dios, se ino mangwera si kunneno, masesenuta umaroyuweno nakanda ki Dios. 17 Ino sapitanda, kakunnenno gurira naladda a mananep a manaral sino baggina tolay. Ino adwera a manuldu si kunneno, da Himeneo anni Fileto. 18 Aroyuweran sino kakuruwan e kungkulandeno angnguruwino korwanira, se ino tuldura, nasinduwennino nangngangolijanino natayira. 19 Udde massiki nu kunneno sapitanda, ammena maangkakweno kakuruwana sapiti Dios, se kunnangke natuyagga fundasiyona ammena maguyad, a aneno neturak sinaya massapit si, "Ammuwi Afu Dios nu inyeno tolenera," anna sapitanna kappay si, "Nu inyeno massapit si mangurug ki Afu Jesus, ibbattanna nad amminino narakkat."

20 Sino dokalla baleneno ba'nang, ammena nakkakarun-eno usaranda. Aneno duyuwa bulawan anna karasiya a usaranda nu wara kaatallanda, e ana kappayino duyuwa kayu anna nadweng a usaranda kadda aw. 21 Ino tolaya umaroyu si ammina narakkat, mekunna sino bulawana duyug. Se awana narakkat sikwana, e meannunga usarannino Afuna, se nadadana masserbi si massiki sanna a nalawara akwan.

22 Antu gafuna, talekkurannu naddino narakkatta panggammanino bafuwanakira, ta iyekwamungke naddino damama mangwa sino nalawad annino mappatuyag sino angngurunggu. Iyekwangkappenaddino damama manggam sino bafulunnuwera ta mekunnenno nakammu sino ammina tolaya marang si duffun ki Afu Jesus a natalanggadda mangurug sikwana. 23 Aroyuwannu naggappayino pattatarabbanino tolayira a kurangino

ammura a awana serbina, se ammun si ino pelang pattupakkannenay ino akkakwa. ²⁴ Se ino masserbi ki Afu Jesus, ammena nad makipakwa, nu ammena lud nannakam si ammuna tolay. Nalaing kappenadda manuldu anna naanusa miyattam si dyat. ²⁵ Nannakammadda manuldu sino makikontarera sikwana, tantaro nu paddandammannira i Dios ta ibobolireno liwa'da e maammuwandeno kakuruwana tuldu. ²⁶ Se nu kunnenoy, minnanakammira anna meli'wera sino pannakadama i Satanas a nano'ma sikwara ta patutannera a mangwa sino panggammanna.

3

Ino Aggangweno Tolayira So Mauddiyera A Aw

¹ Dandammannu nad yawa sapitangku. Naso mauddiyera a aw, oodduneno kadidyatan sito lubag. ² Se ino aggangwaneno tolalaira, ino baggira pelangino dandammanda, naingapira si pirak, massangeletira, anna iyan-toreno baggira. Ilopalope'deno bafulundera, ammera kuruwannino mapparana'dera, awana ammura a mappasalamat, anna ammerangke dandammanni Dios. ³ Massiki ino abbindera, ammera kappay aanggamman. Nu wara makaliwat sikwara, ammerangke pakoman. Paraparal-landeno bafulundera, ammera makafuwad sino baggira, anna awana nakanda. Kababannaddeno ammuna nalawad. ⁴ Ammerangke matalak, foforme pelangino akwanda a ammera dandammannino tupa'nga, anna massangkato-layira. Ino pelang panggammandeno akwanda a ammera dandammannino panggammani Dios. ⁵ Massalasangkunira a maddayaw ki Dios, udde ammera netulukino baggira sino pannakadamana ta mapataliyanino narakkatta aggangwara. Aroyuwannuwerenaya tolay. ⁶ Ino korwan sikwara, mammalafalayira a makakkiyayam sino tolalaira takesi balabaliyandeno bafabbayira a nakafuyino nakanda ta tun-tulandeno tuldura. Inayira a bafabbay, malowino nakanda gafu sino odduwa liwa'da, e tagakurukuruwira gafu sino panggammanino baggira. ⁷ Kanayunira a maddingngag si bawuwa tuldu, udde ammera makaawat sino kakuruwana tuldu. ⁸ Ino tolalaira a mamalabali sinayira a bafabbay, passiya narakkattino nakanda, e awana serbina ki Diosino salasanguna angngurudda. Kontarandeno kakuruwana tuldu a kakunnara Janes anni Jambres a nakkontara ki Moises si'in. ⁹ Udde ammena mabayino pamalabaliyanda sino tolalaira, se maammuwandeno kinalokora a kunna kappayino nakwa sikwara Janes anni Jambres.

Natalanggannaddi Timoteo Sino Naammuwanna A Sapiti Dios

¹⁰ Udde ikka Timoteo, naammuwannuveno netulduk, ino aggangwak, andino gakkagguwa mangwa sino panggamani Dios. Naammuwannungkappayino kakuruwanneno angnguruggu, ino anusku, ino agganggangku si kasittolek, andino angngiyattangku si massiki sanna a makwa sikwak.

¹¹ Ammungskappayino angngilopalope'da sikwak annino nappelalota dyakku a kunnangke ino nakwa sikwak sey Antiokia, Iconio, anda sey Listra. Udde massiki kunneno, nesala'daki Afu Jesus sino ammin inaya dyakku.

¹² Bakkanna ikkanappelangino madyatan, nu ammena lud amminira a manggamma mangwa sino panggamani Dios gafu sino nesapatanda ki Kristo Jesus.

¹³ Udde ino narakkattira a tolay annino mamalabaliyera, umooduveno kinarakka'da. Mamalabaliyera sino bafulundera e mabalabaliyanira kappepay.

¹⁴ Udde ikka, natalaggagga nad sino tulduwa naammuwanna. Ammum si gakkurug, se ammumungke si matalakkino nanulduwera sikwam.

¹⁵ Se kiyad sin kabbinggu, naammuwannunnino neturakka sapiti Dios a antuweno pangammuwanna tolay sino kesalakan gafu sino angngurungnga ki Kristo Jesus.

¹⁶ Ammina nepeturakki Dios, naggabwat ammin sikwana, e napatiyino kausaranna, se ipakaammuna sikwatamino kakuruwan, ibuyaretam nu wara liwattam, pallawaranneno narakkatta aggangwatam, anna tulduwandetama mangwa sino panggamani Dios, ¹⁷ takesi awaningke a pakkurangantama masserbi ki Dios, nu ammetam lud nadadana mangwa sino ammina nalawara paangwana.

4

¹ Antuyawino itungku sikwam sino a'langi Dios anni Kristo Jesus a mangukumma si ammina tolay, massiki ino aggabiyayira onnu ino natayiran. Gafu se muli sitawi Kristo Jesus a matturay, itungku sikwam si ² kanayungka nadda nadadana manuldu sino sapiti Dios. Ituldum lud sino tolayira nu angganda a dingngaggan onnu ammera. Ipakaammum sikwara nu wara liwa'da anna ibuyam ta ibobolira. Pattuyagannuveno nakanda a mangwa si nalawad. Nannakangka nadda mangwa si kunneno sino panulduwanna sikwara.

³ Se mada'nganeno awa amme anggammino tolayira a dingngaggannino kakuruwana tuldu. Angganda pelanga manuntul sino narakkatta ana sino nakanda, antu gafuna, mayira si odduwa manuldu sikwara sino angganda a dingngaggan. ⁴ Aanggangke a dingngaggannino

paraparatu pelanga sapit, e bangngaggandeno kakuruwana tuldu. ⁵ Udde sikwam, napalangka nad sino ammina akwannu. Iyattammu nad ammina dyat a duma'nga sikwam. Ituluynu naggappaya mibanyag sino nalawara damag. Akwannu amminino tarabafuwa netalakki Dios sikwam.

⁶ Udde ikkanak, meyampariyino biyaggu sino isibudda nu wara iwa'la'da ki Dios, se ara'niyennino anawangku sito lubag. ⁷ Sino passerbiyangku ki Dios, neyekwak amminino damaka kunnangke makiparesa, e sitoya, dina'ngakunnino pakkiyanino paresa. Natalanggaraka nanuntul sino kinuruddam anna inimukku ta ammena maangkakwa. ⁸ Antu gafuna, aneno nedadana labukku sey langit a iya'daneno naggaddangnga ukum a i Afu Jesus sikwak so awa pangukumanna si ammina tolay gafu sino nangwangku sino pangammanna. Bakkanna ikkanappelangino labutanna, nu ammena lud amminira a manggamma mita sikwana so puliyanna.

Ino Aranggi Pablo Ki Timoteo

⁹ Nu damana, malangka nadda umang sitaw, ¹⁰ se i Demas, inanawandak e inang sey Tesalonica gafu se antu pelang aggadandammanneno pallawaranna sito lubag. I Cresente, inang sey Galacia, e i Tito, inampay sey Dalmacia. ¹¹ I Lucas pelangino bulungku sitaw. Nu umangka sitaw, sippalannuwi Marcos, se damana a manuffun sikwak sino tarabafuk. ¹² Dinundungkuwi Tikico sey Efeso. ¹³ Nu umangka sitaw, sippalannuveno tafalkuwa nabattangku ki Carpo sey Troas. Appannu kappayino leburukira, kumarallino nalukulukutira a turak.

¹⁴ I Alejandro a gumapanday, odduweno narakkatta inangwana sikwak, udde i Diosino makammuwa mibalat si meannung sino inangwana. ¹⁵ Palanannu, se ginakkurungnganke a kinontareno tuldutam.

¹⁶ Sin pittara a nimbistigar sikwak, awaningke a bulungkuwa nana'dag sikwak, se inanawandak. Udde pako-manira naddi Dios sinaya inangwara. ¹⁷ Udde massiki nu kunnenayino inangwara, ammerak nepurayi Afu Jesus, nu ammena lud nepattuyaggino nakangku takesi damaka sapitannino kakuruwana tuldu ta dingngaggan amminino bakkannira a Judyu sinay. Nesala'ngak kappay sino katatalalawa dyat a meyamparig sino wangi'na layon. ¹⁸ E amruk si isala'ngaki Afu Jesus sino ammina narakkat kiyad si appandak sino patturayanna sey langit. Madandayonad si makkikiyad. Amen.

Ino Ambu'nenno Turak

¹⁹ Sapitannu sikwara Priscila anni Akila si aggadan-dammanguwera, mampay sikwara Onesiforo a taabbalay. ²⁰ Nabattangi Erasto sey Corinto, e i Trofimo, binattangu sey Mileto se malowan. ²¹ Malangka nadda umang sitaw liyena irid.

Da Eubulo, Pudente, Lino, anni Claudia, anna amminino korwanira a manguruwa ana sitaw, aggadandammandaka pay.

²² Kanayun nadda mebumbuluni Afu Jesus sikwam, e allakkandakayu nad ammin.

Ino Turakki Pablo Ki Tito Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo ki Tito a tata a bakkanna Judyu a nangurug gafu sino netulduna (1:4). I Tito, natalak anna nalappatta makitarabafu ki Pablo. Nebulun sikwara Pablo anni Bernabe sin inangnganda a nakimitingan sey Jerusalem (Gal. 2:1), e napatiggappayino tarabafuwa nepangwa i Pablo sikwana sey Corinto. Antuweno dinunduni Pablo sinaya makammu sino nampattanda sino piraka iduffunda sino manguruwira sey Jerusalem (2 Cor. 8:6, 16-24), e antu kappayino nangita'dag sino kinaapostoli Pablo sino manguruwira sey Corinto takesi mallawaggappayino annandanda sikwana (2 Cor. 7:5-7). Nakitarabafuwi Tito ki Pablo sino nangibanyanda sino nalawara damag sey Creta, e binattangi Pablo sinay ta itulunya a manuldu sino manguruwira.

Sin nanurakkani Pablo sitaw, malowino nakamma gafu sino akkakokweno pakkakarampattanda sey Creta. Oodduwera a manuldu si bakkanna gakkuruwa tulduwa mappaaroyu sino korwanira a nangurug (1:10-11), e awangkepaya nadotukan si pangafuwanino pakkakarampattanda a mangipakaammu sino kakuruwana tuldu. Nalami-tangkappayino manguruwira sino narakkatta aggangweno bafulundera sey Creta a kunnangkeno makibulun andino matarut. Antu gafuna, neturakki Pablo sitaw ki Tito takesi ipakaammuna sikwaneno fustuwa akwana a minggud sikwara. Nepakaammuna kappay si aneno kalintiyani Tito a manuldu e kuruwan naddino Cretereno itulduna (1:5).

Talluweno napatiya maappa sitawa turak. Ino palungu, nepadandammi Pablo ki Titoweno nalawara aggangwa a tuntulan naddino nadotukanira a pangafuwanino pakkakarampattan. Ino mekadwa, sinapi'nenno fustuwa itulduna sino korwanira a klasena tolay sino pakkakarampattan a kunnangke ino lallakayira, ino bafa'bakattira, ino korwanira a lallaki anna bafabbay, andino aripannira. Ino mekatallu, nepakaammuneno aggangwa a tuntulan naddino ammina nangurug gafu sino kesalakanda.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-4

Ino mapeafu sino pangafuwanirana manguruwira sey Creta 1:5-9

Ino mapeafu sino manulduwera si bakkanna gakkurug 1:10-16

Ino ituldu naddi Tito a akwanino tolayira 2:1-15
 Ino nalawannadda akwanino manguruwira 3:1-11
 Ino ambu'nenno turak 3:12-15

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a masserbi ki Dios. Tatak kappaya apostoli Jesu Kristo. Dinundundaka mappatuyag sino angnguruwino piniliyera i Dios si tolana anna mipakaammu sikwara sino kakuruwana tuldu takesi nadosan naddino biyadda. ² Kunnenayino akwangku takesi wara innanamanda si biyaya mannayun. Antuweno nekariyi Dios sin awangkepay yo lubag, e ammutam si i Dios, ammena massisiri. ³ Sin nada'ngennino awa pinilina, nepakaam-munenaya nalawara damag sino tolayira. Se i Dios a mangisalak sikwatam, netutunna sikwak si ibanyaggu inaya nalawara damaga netala'nga sikwak.

⁴ Antuyawino turakku sikwam Tito a ibilangku si gakkuruwa abbingku gafu sino nanguruwanta. Allakkandaka naddi Dios a Ama anni Kristo Jesus a mangisalak sikwatam e passiyannakkanda naddino nakammu.

Ino Mapeafu Sino Pangafuwanirana Manguruwira Sey Creta

(1 Tim. 3:1-7)

⁵ Ino gafuneno namattanganku sikwam sitan Creta, takesi balinannuweno tarabafuta sitan anna takesi maddotukka si pangafuwanira sino kadda pakkakarampattanino manguruwira sino lulubbun sitan. ⁶ Ino pangafuwanino manguruwira, awan nadda kabalawanna. Tata ke naddino atawana anna ammena nad makibulun. Massiki ino abbinggera, manguruwira naggappay, anna awan nadda kabalawanda gafu se makka'apotira anna mangwera si narakkat. ⁷ Ino gafuna a awan nadda kabalawannenaya mangifuyut sino manguruwira, se antuweno netalakkanino tarabafuwi Dios. Antu gafuna, ammena nad natansit, ammena nad naladda a mabbungut, anna ammena nad minagginum. Ammena nad gumakkipakwa anna ammena naggappay naingap si pirak. ⁸ Ammena nad kunnenay, nu ammena lud minappadilot si korwana tolay anna manggamma mangwa si nalawad. Napalan nadda tolay e ammuna a mifuwad sino panggammanino baggina. Nag-gaddang anna nadosan nadda tolay. ⁹ Natalanggannaddino angngurungnga sino kakuruwana netuldu sikwana a dama a talakkannino tolayira. Se nu kunnenoy, damana kappaya ituldu sino bafulunnera takesi pattuyagganneno angnguruwino korwanira anna ipaitaneno nakkamaliyanino makkontarera sino kakuruwan.

Ino Mappeafu Sino Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug

¹⁰ Kunnenaya sinapikku sikwam se odduweno ka'apotira a tolay sitan a mamalabali sino bafulundera gafu sino ituldura a awana ketupakkanna, kumarallino Judyuwera a massapit si makugi'nad ammina mangurug. ¹¹ Palammattannuwera nad, se paroyundeno odduwa tolay sino angngurudda, massiki amminira sino korwana taabbalay, gafu sino ituldura a ammena nad metuldu, e ino pelang gakkadda a mituldu sinay, pamirakanda pelang. ¹² Aneno diyadala kalubbunanda a nassapit si, "Ino tolayira a taga-Creta, sariyonira ammin. Natansitira a kunnangke sumarona animal. Matarutira a mattarabafu udde malawotira a mangngan." ¹³ Gakkuruwino sinapi'na. Antu gafuna, gakkuruwannungke nadda mibuya sikwara, takesi mallawarino angngurudda. ¹⁴ Ibuyamira takesi ammera didingngaggannino iistoriyera a pinandayino Judyuwera andino tunino tolayira a nattalekkud sino kakuruwana tuldu. ¹⁵ Ino tolaya nadalusanino nakamma, awaninna kammarallanna, se ibilangnga si nadalus ammin.* Udde ino tolaya nadakkutino nakamma a awana angngurungnga ki Dios, awana ibilangnga si nadalus, se nadakkutaninnino nakamma e ammenan maimunuwanino narakkat anna nalawad. ¹⁶ Sapitanda si ammura i Dios, udde maita sino aggangwara si bakkanna gakkurug. Narakkattirangke, ka'apotira, e ammerangke dama a mangwa si nalawad.

2

Ino Ituldu Naddi Tito A Akwanino Tolayira

¹ Udde ikka, Tito, itulutuluynuwa tulduwanino manguruwira a mangwa sino meannung sino kakuruwana tuldu. ² Ino lallakayira, tulduwannuwera ta fuwaddandeno panggammanino baggira anna napalanira takesi meyatal-lira gafu sino nalawara aggangwara. Tulduwannuwera kappay ta natalanggaddino angngurudda, gakkuruwingke ino agganganda sino kasittolera, e naattammirangke so ingkelamanga dya'da.

³ Mampesino bafa'bakattira, tulduwannuwera ta nadosanino biyadda a meannung sino angngurudda. Tulduwannuwera kappay ta ammera mamaraparal anna minagginum, nu ammera lud itulduweno nalawad. ⁴ Se nu

* **1:15** 1:15 Odduweno tunna Judyu mappeafu sino akkanan andino korwana mausara ibilanda si nadalus onnu kaddadakkut. Udde sinapiti Jesus si bakkannino maakkanino mappadakkut si tolay, nu ammena lurino narakkatta ana sino nakamma. Antu gafuna, nu nadalusinnino nakamma tolay, damana a nadalusino pibilanganna si ammina makkana andino korwana kunnenay. Itannu sino Mar. 7:14-19 anna sino Col. 2:20-22.

kunnenay, damara a tulduwanino aanakira a bafabbay a midduk sino a'atawarera andino aanakira. ⁵Tulduwandra kappenad ta fuwaddandeno baggira anna nadalusino ag-gangwara. Naimutira nad sino gibbafalayandra, nan-nakammira anna tagatulutulukira nad sino a'atawarera, takesi awana kabalawanino sapiti Dios a ituldutam.

⁶ Kunna kappay sino aanakira a lallaki, tulduwannu-
era ta fuwaddandeno baggira sino ammina akwanda.
⁷ Massiki ikka kappay, kanayun nadda nalawarino ak-
wannu takesi ikkeno panuntulanino bafulunnuwera. Sino
panulduwannu, ipaitam si nalawarino gakkannu anna
ibilangngu si napatiyino ituldum. ⁸ Nalawannaddino as-
sapi'nuwa passiya gakkurug takesi awana kabalawanna.
Se nu kunnayanino akwannu, maatallanira a kumontara
sikwam se awana damara a ipaliwat sikwatam.

⁹ Ino aripannira, tulduwannuwera kappay ta tagatu-
lutulukira sino amundera sino ammina akwanda takesi
maangammira sikwara. Ammera nad sumosombat sik-
wara ¹⁰ onnu takawanira, nu ammera lud ipaita sino
ammina akwanda si matalakkirangke, takesi nu kun-
nenayino akwanda, madayawino tuldu mappeafu ki Dios
a mangisalak sikwatam.

¹¹ Se nepaita i Diosino alla'nga takesi dama a
mesalakanino ammina tolay. ¹² Gafu sino alla'nga,
ipakaammuna sikwatam si talekkurantammad
ammina kontara sino anggamma annino ammina
narakkatta panggammannino ammera mangurug,
takesi fuwaddantamino baggitam, mabiyayetam si
naggaddang, anna akwantamino panggammanna kiyad
si ayawetangkepaya sito lubag. ¹³ Kunnenay naddino
akwantam sino pattaronantam sino innanamantama
mappaanggam sikwatam. Inaya innanamantamino
pangitantam sino kinadiosi Jesu Kristo sino puliyanna, a
antuwenno madandayawa Diostama mangisalak sikwatam.
¹⁴ Antuweno nanga'da sino biyangnga para sikwatam
takesi mesalaketam sino ammina pannakadamana liwat.
Inangwanenay takesi pabbalindetam si nadiosana tolona a
manggammingke a mangwa si nalawad.

¹⁵ Antuwenayino ituldummad sino tolayira sitan. Tunan-
nuwera a mangwa sinay anna ibuyam nu wara pakkuran-
ganda. Sino pangwannu sinay, ipaitamino kalintiyannu
takesi kuruwandeno sapitannu.

*Ino Nalawannadda Akwanino Manguruwira
(Rom. 13:1-7; 1 Ped. 2:13-17)*

¹ Ipadandammu sino manguruwira sitan si tagatulutulukira nad sino gubiyernu andino korwanira a matturay sikwara. Kuruwanda nad anna nadadanira a mangwa si massiki sanna a nalawad. ² Ituldum sikwara si ammera nad mamaraparal anna makipakwa si massiki sanna a tolay, nu ammera lud nannakam anna naanus si ammينا tolay.

³ Se massiki ikkanetama mangurug, kurangino dinandantam mappeafu ki Dios si'in, e ammetam kinurug. Nabalabaliyanetam e nearipannetam sino narakkat, ta akwantamino massiki sanna a panggamanino baggitam. Narakkattino nakantam sino bafuluntamira e inimallantamira. Kinababannaddetam e kinababannaddamira kappay. ⁴ Udde i Dios a misalak sikwatam, nepaitaneno angngikalla'nga andino aggangamma, ⁵ e nesala'detam. Bakkanna gafu sino nalawara inangwatamino nialakanna sikwatam, nu ammena lud gafu sino alla'nga sikwatam. Nesala'detam gafu se dinalusandetam anna nepabbawuretamino Espirituna a kunnangke neyanaketangkappay.

⁶ Neya'da i Diosino nappelalota duffunnenaya Espirituna gafu sino inangwa i Jesu Kristo a mangisalak sikwatam. ⁷ Antuweno neya'dana takesi wara innanamantam si mesapatetama millaluput si biyaya mannayun. Ino gafunenaya innanamantam ino nibilanganna sikwatam si naggaddang gafu sino alla'nga. ⁸ Gakkurug ammin inaya sinapikku. Antu gafuna, anggangku si gakkuruwannungke a itulduwerenay sino nanguruwira ki Dios sitan, takesi aggadandamanda a mangwa si nalawad.

Nalawad ammin inaya tuldu e masserbi si pallawaran ammينا tolay. ⁹ Udde ammeka nad medagga sino awana serbina a passasarombatanino tolayira mappeafu sino listaanneno nganganino gagginafuwera. Umaroyuka kappay sino pakkakwanda mappeafu sino lintiyi Moises, se inaya pattatarukkiyanda, awana ketupakkanna se awana duffunna sikwatam. ¹⁰ Nu wara tolaya manuldu si bakkanna gakkurug a mappakakaraway sino manguruwira, sapitannu ta ibbattanna nad. Udde nu namidwannuna sinapit e ammena didingngaggan, ammekan mebumbulun sikwana, ¹¹ se ammumun si ino tolaya kunnenoy, sinalekkurananino kakuruwan, e gagguriyatanna a malliwat, massiki ammunan si narakkattino akwana.

Ino Ambu'nenno Turak

¹² Dundunangkuna i Artemas onnu i Tikico a umang sitan. E nanu gumamwang, sulyatannungkena ta dambalannak

sey Nicopolis, se dinandangku si antuweno pagyanangku kiyad si malla'wutino irid. ¹³ Iyekwamungke ino damama manuffun sikwara Zenas a abugadu anni Apolos takesi makagikkatira e itannu nad ta ana amminino maawadda sino biyahera. ¹⁴ Ino bafuluntamira sitana mangurug, gawamanda nadda mangwa si nalawad ta duffunandeno gakkuruwa mawag si duffun takesi wara serbineno biyadda.

¹⁵ Amminino bafulungkuwera sitaw, aggadandammira pay sikwayu. Sapitannu sino manguruwira sitana mangikalow sikwami a aggadandammangkuwera kappay.

Allakkandakayu nad ammini Dios.

Ino Turakki Pablo Ki Filemon Ino Mapeafu Sitawa Turak

I Filemon, tata a ba'nang sey Colosas a nangurug ki Afu Jesus. Agyanino aripanna a mingngan si Onesimo a nabukal, e inang sey Roma a nabalurani Pablo. Sin naganani Onesimo sinay, nangurug gafu sino nanulduwani Pablo sikwana, e nabbali si Kristiyano. Anggammaddi Pablo a makiigyani Onesimo sikwana, se dokallino duffunna sikwana, udde gafu se ammena ammu nu anggammii Filemon, dinandamma si pulinna sino amuna. Antuweno netura'nga yawa turak ta arangnganna si pakomani Filemoni Onesimo. Arangnganna kappay si amme nad ibilangi Filemoni Onesimo si aripampelang, nu ammena lud ibilang si kola'nga gafu sino nittatanda ki Afu Jesus.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1-3

Ino angngurug annino agganggammi Filemon 4-7

Ino arangnganni Pablo ki Filemon 8-22

Ino ambu'nenno turak 23-25

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pablo a nabalud gafu sino nasserbiyangku ki Kristo Jesus, e ayaw sitawi Timoteo a kolattam. Antuyawino tura'mi sikwam Filemon a ididdukammi a katarabafuwammi. ² Iyawa tura'mi, umang kappay ki Apia a kolattam anni Arkipo* a bulummiya sindaluwi Kristo, annino amminira a nanguruwa makkakarampat sitan baleyuwa maddayaw ki Dios. ³ Allakkandakayu naddi Dios a Amatam anni Afu Jesu Kristo e passiyanakandeno nakandaw.

Ino Angngurug Annino Agganggammi Filemon

⁴ Kadda ikararaddaka, Filemon, mappasalamatak ki Dios ⁵ gafu se dinidingngagguweno angngurunggu ki Afu Jesus annino agganggammu sino ammina tolayira i Dios. ⁶ Ikararaggu takesi gafu sino pittatantam sino angngurudam, madadagganan naddino akkaammum mapeafu sino nalawara iya'da i Dios sikwatam gafu sino nesapatantam ki Kristo. ⁷ Kolakku, maanggamakungke anna nantatuyagino nakangku gafu sino agganggammu sino tolayira i Dios, se nepattuyangguweno nakanda.

* 1:2 1:2 I Apia, atawa i Filemon, e i Arkipo, kunnino korwanira si pangafuwanino manguruwira a makkakarampat sino balera. Ino korwanira kappay, kunda si abbinda Filemon anni Apia.

Ino Arangnganni Pablo Ki Filemon

⁸ Gafu se kunnenoy ino aggangwam, aneno sapitangku sikwam. Massiki aneno kalintiyangkuwa neya'da i Kristo a massapit sino nalawara akwanna, ammek akwan, ⁹ nu ammek lud makiggimallak sikwam gafu so agganggantam. Antuweno akwangku, massiki ikkanaki Pablo a lakaya† nabalud gafu sino nasserbiyangku ki Kristo Jesus. ¹⁰ E ino arangngangku sikwam, allakkannu abbuweno abbingku si angnguruwa i Onesimo. Ibilangku si abbingku se kinurungngeno netulduk mappeafu ki Kristo sito nabalurangku. ¹¹ Massiki nu awana neduffunna sikwam si'in, sitoya, odduweno meduffunna sikwata a adwa.‡

¹² Pulingkuwi Onesimo sikwam, e peyangkalingkuweno agganggangku sikwana. ¹³ Anggangku si magyangkepe-nad sitaw takesi kunnangke waraka sitawa manuffun sikwak sito nabalurangku gafu so nanulduwangku sino nalawara damag. ¹⁴ Udde ammek anggam si magyan sitaw nu ammem annutan, se ammetaka anggamma patutana mangwa si nalawad, nu ammena lud maggabwat sino nakammungkepay.

¹⁵ Ino nakuy inanawani Onesimo sikwam si bisangnga aw, takesi nanu muli kappay, mesapat sikwam si makkikiyad. ¹⁶ Sitawin, bakkannimpelanga aripan, nu ammena lud kolattama mangurug ki Kristo. Dokallingkeno aggiddukku sikwana, udde ammenangke kun sikwam, se nabbaliyen si kola'ngu ki Kristo e odduwenneno iduffunna sikwam.

¹⁷ Kunnantu, nu gakkuruwa ibilangngak si bulunnu, pagamwangannu naddi Onesimo sino puliyanna sikwam a kunna kappayino akwanna sikwak. ¹⁸ Nu wara liwa'na sikwam onnu wara gatu'na sikwam, ikkana'ngeno makaammu. ¹⁹ Ikkanakungkepayino manurak sitaw: Ikkanaki Pablo a mappaga sino gatu'na sikwam. Udde amme'ngad ipadandam si gatu'nu sikwakino biyangngu si makkikiyad. ²⁰ Si kunna, kolak, gafu sino angngurungngu ki Afu Jesus, allakkannak abbu ta akwanna inaya inarangku sikwam. Pallampawannuweno nakangku, se makkolaketa ki Kristo. ²¹ Manurakkak sikwam se natalanggaddak si akwannuweno inarangku, e odduweno akwanna amma sino sinapikku.

²² Ay, on mat, ana kappay sapitangku sikwam. Midadangka abbu si pagyanangku sitan baleyu, se innanamangkuwa

† **1:9** 1:9 Ino neturak sino korwana manuskritu sino dami'na Griego: ...ikkanaki Pablo a pannakabaggiyi Kristo... Sino dami'na Griego, tata ke a letreno kelasinanneno sapi'na lakay anna sapi'na pannakabaggi. ‡ **1:11** 1:11 Ino anggamma sapitannino angani Onesimo, *aneno duffunna*.

gafu sino kararaddaw, makalawanak sito abbaluran ta muliyak sikwayu.

Ino Ambu'nenno Turak

²³ Manantokayu kunni Epafra a bulungkuwa nabalud sitaw gafu sino nasserbiyanna ki Kristo Jesus.

²⁴ Manantokayu kanu pay a kunda Marcos, Aristarco, Demas, anni Lucas, ireno katarabafuwangku.

²⁵ Allakkandakayu nad ammini Afu Jesu Kristo.

Ino Turak Sino Hebreowera Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pabloweno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunneno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

I Jesu Kristo A Abbingi Diosino Nappasapitanna

¹ Si'in, namipidya a aneno nepakaammuwi Dios sino gagginafutamira gafu sino nappasapitannera a gumal-abbunna. E nanganganangkappayino inangwana a nipakaammu sikwara. ² Udde sito ingkein, ino Abbinggeno nappasapitanna sikwatam. Inaya Abbingnga, antuweno pinilina a namaratu si ammin, e antu kappayino pinilina a millaluput si amammin. ³ Antu kappayino pangitantam sino ammina kinalawari Dios a awana keampariyanna. Antuweno kakunnana, se amminino ana ki Dios, ana

kappay sino Abbingnga. Gafu pelang sino pannakadamenno sapi'na, tangngallanna amamminino pinaratuna. Wasin nasinduwennino inangwana a naddalus sino liwattamira, nuliyan sey langit e nattuttud sino padiwanani Dios ta makituray sikwana.

Napatiyino Abbingi Dios Amma Sino Anghelira

⁴ Antuweno nabbaliyeno Abbingi Dios si napatig amma sino anghelira. Kunna kappayino nepingngani Dios sikwana, nadayaw amma sino nganino anghelira. ⁵ Se awana nassapitani Dios si massiki sanna sino anghelira si, "Ikkeno Abbingku, e sitoja, ipakaammuk si ikkanakino Amam."*

E awangkappaya nassapitanna sino anghelira si, "Ikkanakino Amam e ikkeno Abbingku."†

⁶ Wasin ara'niyennino nanundunani Dios sino madandayawa Abbingnga sito lubag, sinapi'na si, "Ammingkayuwa anghelkuwera, dayawandonad."

⁷ Kunnayawino sinapi'na mappeafu sino anghelira, "Ino anghelkuwera, ireno aripanguwa dundunanguwa pabbalingku si bayabbag anna afuy."‡

⁸ Udde ino kappay sinapi'na sino Abbingnga, kunna si, "Ikka Dios, mattareka si makkikiyad. Naggaddangngingke ino aggangwama matturay. ⁹ Anggammuweno nalawad e ka'gannuweno narakkat. Antu gafuna, ikkanaka Diosnu, nepallanggattaka anna neyantotaka amma sino bafulunnuwera."§

¹⁰ E sinapi'na kappay sino Abbingnga si, "Sin palunguwa aw, ikka Afuweno namaratu sito lubag. Kunna kappay sino langit, ikkeno namaratu.

¹¹ Mawawanirana ammin, udde ikka, magyangka si makkikiyad. Mekunnera si barawasi a maddadan anna mapataliyan, ¹² se gumamwangino awa kappilannuwera a kunnangke tafal, e pataliyannuwera a kunnangke barawasiya ammenan meusar. Udde ikka, ammeke mangangkakwa, se awana pakkiyaranneno biyangngu."*

¹³ E awangkappay nassapitani Dios si massiki tata sino anghelira sino sinapi'na sino Abbingnga a kunnayaw, "Mattuttugga sito padiwanangu makkikiyad si pangaffutantaka sino ammina kakalingamira a kunnangke ipi'na'nguwera."†

* 1:5 1:5 Salmo 2:7 † 1:5 1:5 2 Samuel 7:14 ‡ 1:7 1:7 Salmo 104:4 § 1:9 1:9 Salmo 45:6-7 * 1:12 1:12 Salmo 102:25-27 † 1:13 1:13 Salmo 110:1

14 Sanna mantuweno serbiyeno anghelira? Ireno ammena maita a masserbi ki Dios, e dundunannera a umang manuffun sino amminira a pinilina a mesalakan.

2

Patiyantammaddino Kesalakantam

1 Gafu se kunnenayino kinapatingngeno Abbingi Dios, kuruwantamungke naddino diningngaddama netulduna takesi ammetam mekatway sino kakuruwan. 2 Se natalanggaddino lintiyi Dios a nepakaammuweno anghelira sino gagginafutamira si'in,* e ino tolaya nakkontara sinaya ammena nangurug, nakastigu sino meannung sino liwa'na. 3 Nu kunnenoyino nakwa sikwara a amme nangurug sino nepakaammuweno anghelira, damatangkadda malli'wa sino kakastiguwantam nu ammetam patiyannino nabalora kesalakantama netulduwi Afu Jesus? I Afu Jesusino palunguwa nangipakaammu sinaya kesalakantam, e ino naningngaggira sikwana, sina'daggandeno kakuruwannana sikwatam. 4 Massiki kappayi Dios, sina'dagganneno kakuruwannenaya tuldura gafu sino nanganganana kakka'bawa senyala nepakwana sikwara. Sina'dagganna kappay gafu sino pannakadama a naggabwat sino Espirituna a neya'dana sino kiyara anggamma.

Nabbaliyi Jesus Si Tolay Takesi Isalakandeta

5 Bakkannino anghelireno piniliyi Dios a matturena sinaya bawuwa lubagga sinapi'mi, nu bakkan lurino tolayira. 6 Se antuweno anggamma sapitannino nepeturakki Dios a kunna si, "Afu Dios, sanna kaddino angngitam sino tolayira ta aggadandammannuwera? Sanneno gafuna a imutannuwera gampade tolayira pelang? 7 Se masiki pinaratumira a babbafaw amma sino anghelira, ammena mabayag e neyantomira ta medayawira a kunnangke ari, 8 e nepatturemira si amamina inangwam."†

Ino sapitannenaya nepatturayi Dios sino tolayira si amamina inangwana, anggamma sapitan si awaningke a ammera iturayan. Maita pay sikwatama tolaya ammetangkep pay matturay si ammin. 9 Udde inammutam si aneno tata tolaya neyakkuruwan ammin inaya neturak a antuwi Jesus. Se sin nabbaliyanna si tolaya, nanabbafa sino anghelira si bisangnga tiyempo. Inangwanenay takesi matay para sikwatama tolai gafu sino allakki Dios sikwatam. Udde

* 2:2 2:2 Itannu kappay sino Inangwa 7:38 anna sino Gal. 3:19. † 2:8 2:8 Salmo 8:4-6

ammutam si sito ingkein, neantawi Dios ta medayawa kunnangke ari.

¹⁰ I Diosino namaratu si amammin anna naparatuwera ammin takesi kedayawanna. Naggaddangngino dinandamma a mappabali ki Jesus si fustuwa pangafuwantam gafu sino dyata ilawumma, se i Jesusino mangifuyut sikwatam sino kesalakantam. Inangwa i Dios inay takesi odduweno abbingnga a ayanna a mesapat sino kedayawanna. ¹¹ I Jesus a mappabali sikwatam si nadosana tolayi Dios anna ikkanetama pabbalinna si nadosan, tata ke ino Amata ammin. Antu gafuna, amme maatalli Jesus a mingngan si kola'detam. ¹² Ammutam si gakkuruwa kola'detam, se aneno neturak si'ina sinapi'na ki Dios si,

“Sapitangkuneno mappeafu sikwam sino kakkolakkuwera. Makakkantaka maddayaw sikwam sino pakkakarampattammi.”[‡]

¹³ E sinapi'na kappay si, “Massiki ikkanak, talakkanguwi Dios.” E kunna kappay si, “Ayokami sitaw, andino kakkolakuwera a abbingi Dios a netala'nga sikwak.”[§]

¹⁴ Gafu se ino abbingira i Dios a sinapi'na, tolayira a aneno baggira e damara a matay, nabbali kappayi Jesus si tolaya aneno baggina a kakunnara ta damana kappaya matay. Inangwanenay takesi gafu sino natayanna, affutanna i Ofagga paggabwatanino katayan annino kekatwayanino tolayira ki Dios. ¹⁵ Ino inangwa i Jesus, antuweno naariyanneno talotama matay, se kunnangke winayandem sino nabalurantam sino talotama matay kiyad sin neyanakantam. ¹⁶ Bakkannino anghelireno duffunanna, nu bakkannetam lura tolaya mebilang si gakagaka i Abraham. ¹⁷ Kunnantu, gafu se anggandetama duffunan, maawag si nabbali si tolay a kakunnatama kakkola'nga, takesi damana a mabbali si afafuna padiya naallak anna natalakka mangita'dag sikwatam ki Dios. E ino gafuna a ilawummeno kastiguneno liwattam, takesi damana a nabbali si afafuna padi, takesi mapakomanino liwattam. ¹⁸ Gafu se nadyatan anna natutunggungan, ammunana manuffun sikwatam nu matutunggunganetam ta ammetam maaffut.

3

Napatiyi Jesus Amma Ki Moises

¹ Kunnantu, ikkayuwa kakkolakkuwa piniliyi Dios a tolena a mesapa'na sikwana sey langit, dandammantammaddi Jesus. Se mappeafu sino tulduwa kuntam si ku-ruwantam, antuweno dinunduni Dios si Apostolna anna Afafuna Padiya mangita'dag sikwatam ki Dios. ² Natalakka nangurug ki Dios a nanotuk sikwana, a kakunna kappayi Moises a natalakka nasserbi sino ammina tolayira a kataabbalayani Dios. ³ Udde i Jesus, nadayaw amma ki Moises, a kakunnenno mamata'dag si balay, nadayaw amma sino patta'dagganna. ⁴ Ammina bafalay, ammutam si aneno nangwa, udde ino nangwa si amammin, i Dios. ⁵ Gakkuruwa natalakki Moises a nasserbi sino ammina bafulunnera a kataabbalayani Dios, udde aripampelangi Dios, e ino inangwana, keampariyampelangino ipakaammuwi Dios so maddagguna aw. ⁶ Udde i Kristo, bakkampelanga aripanni Dios, nu ammena lud Abbingnga a matalakka makammu sino kataabbalayanna. Ikkantam inaya kataabbalayanna nu natalanggaddetam sino angnguruddam anna maanggammetam gafu sino innanamantam.

Palanantammad Takesi Ammetam Talekkurani Dios

⁷ Antu gafuna, dandammantammaddino nepeturakkino Espirituwi Dios a kunna si,

“Sitoya, nu dingngaggandawino sapitanni Dios, ⁸ ammekayu mappatagat si nakam a kunnangke ino inangwenin gagginafuyuwera si'ina nangontara ki Dios sin naganira sey kalolowat, e dinalodora ta itanda nu kastigunnera. ⁹ E sinapiti Dios mappeafu sikwara si, ‘Dinaddalodorak massiki aggitandeno pannakadamak si appatafuluwa run.* ¹⁰ E antuweno nabbungutak gakkurug sikwara e sinapikku si, A'akwanda pelangino angganda anna ammera sinuntulino netungku sikwara. ¹¹ Gafu sino bungukku, nesapatak si ammekira patallungan sino pappaimwanganku nad sikwara.’”†

¹² Kunna antu, kakkolakku, mappalangkeyu nad takesi awan sikwayuwa narakkattino nakamma a amme mangurug ki Dios, takesi awan sikwayuwa mattalekkud sino aggabiyaya Dios. ¹³ Ino akwandonad kadda aw kiyad si nawayetangkepaya mangurug, makkaduduffungkeyu si angngurug takesi awan sikwayuwa mabalabaliyan sino

* **3:9** 3:9 Ino istoriyera mappeafu sino nanalodawanino Judyuwera ki Dios, anera sino Exodo 17:1-7 anna sino Numero 14:1-23. † **3:11** 3:11 Salmo 95:7-11

liwata antuweno pattaggatannino nakandaw. ¹⁴ Se gakkuruwa mesapatetam ki Kristo, nu matalanggaddetama mitupak sino angnguruddam sikwana makkiyad sino uddina aw. ¹⁵ Ipadadanku kappay sikwayuweno nepeturakki Dios a kunna si,

“Sitoya, nu dingngaggandawino sapitanni Dios, ammekayu mappatagat si nakam a kunnangke ino inangwenin gagginafuyuwera si'ina nangontara ki Dios.”

¹⁶ Inyereno naningngag sino sinapiti Dios, e kinontarara kepay? Bakkangkaddino gagginafutamira a nefuyuti Moises sin inanawanda sey Egipto? ¹⁷ E inyereno nabungutani Dios si appatafuluwa run? Bakkangkaggappayino kanayunira a nalliwat, e natayira sey kalolowat? ¹⁸ Inyereno nisapatangkappayi Dios si ammenera patallungan sino pappaimwanganna nad sikwara? Awana korwan nu bakkannira kappaya ammenera nanuntul sino sinapi'na. ¹⁹ Kunnantu, ammutam si ammera nakatallung sino nekariyi Dios si pimwanganda nad, gafu se ammera nangurug sikwana.

4

Ino Pappaimwangana Nekariyi Dios Sino Tolenera

¹ Massiki tan nu kunnenoy, ituluy kepayi Diosino nekariyi sikwatam si damatama sumallung sino nedadanna a pimwangantam. Mappalanetam mantu, takesi awan nad tata sikwatam si ammenera makatallung. ² Se diningngaddangkappayino nalawara damaga kakunna kappayino diningngaggino gagginafutamira si'in. Udde awana neduffunna sikwara, se ammera kinurug. ³ Ikkanetam pelanga manguruwino makatallung sinaya pappaimwangana nedadani Dios. Udde mappeafu sikwara a ammera mangurug, sinapiti Dios si,

“Gafu sino bungukku, nesapatak si ammekira patallungan sino pappaimwanganku nad sikwara.”*

Kunnenayino sinapiti Dios, massiki nedadan inaya pappaimwanganna si tolay mangiyafu sin nasinduwennino tarabafuna a namaratu sito lubag. ⁴ Ammutam si nedadan si'in, se aneno nepeturakki Dios mappeafu sino mekapituwa awa kunna si, “Sino mekapituwa aw, nimwangi Dios, se nasinduwen amminino tarabafuna.”† ⁵ Dandammandokappayino nepeturakki Dios a sinapikkunna ammenerangke patallungan sino pappaimwangana nedadanna sikwara. ⁶ Inaya sinapi'na a

* 4:3 4:3 Salmo 95:11 † 4:4 4:4 Genesis 2:2

aneno pappaimwangana nedadanna, anggama sapitan si aneno anggammī Dios a sumallung. Gafu se ammena sinallungino naningngaggira sino nalawara damag si'in gafu sino ammera nanguruwan, ⁷ nepakaammuwi Dios a ana kepayino tiyempowa makatallungino tolayira, e sitawinna awino tiyemponenay. Ammutam inay, se wasin amme sinallungino tolayira si'in, odduwa runa nalla'wut, kase nepeturakki Dios ki Ari David ino sinapikkunna kunna si,

“Sitoya, nu dingngaggandawino sapitanni Dios, ammekayu mappatagat si nakam.”[‡]

⁸ Ammutangkappay si ino pimwangana nekariyi Dios, bakkampelingino lubbun sey Canaan a nifuyutani Josue sino gagginafutamira. Se nannud sey Canaan, amme nagappay sinapiti Dios si ana kepeneno korwana tiyempowa makatallungino tolayira. ⁹ Kunna mantu, innanamantam si ana kepayino pappaimwangana nedadani Dios para sino tolenera, a kakunneno pimwangana sino mekapituwa aw. ¹⁰ Se massiki inya a mesapat sino pimwangani Dios, mimwangingkena sino tarabafuna a kakunnana i Dios. ¹¹ Antu gafuna, iyekwatamungke naddino damatama sumallung sinaya pimwangan. Palanantam takesi awan nad sikwatama manuntul sino gagginafutamira a ammera nakatallung gafu se ammera kinuruwino sinapiti Dios.

¹² Kuruwantammad amminino sapiti Dios, se ino sapi'na, kunnangke aggabiyag se mannakadama a mangipaita sino ammina ana sikwatam. Mekunna sino natarammingke a saset a nannumangino ngaramma a mesuduk sino baggina tolay, se ino sapiti Dios, damana a munag sino nakantam, anna damana a milasin sino ana sino nakantam, massiki ino naunagga dinandantam anna panggammantam. ¹³ Ammina pinaratuwi Dios, awaningke makaimad sikwana, se aggitanna ammin. E antuneno panombatantam sino ammina inangwatam annino dinandantam.

I Jesusino Afafuna Padiya Makaduffun Sikwatam

¹⁴ Nu kunnenoy, pattuyaggantammaddino angngurudam, se i Jesus a Abbingi Diosino afafuna paditama awana kakunnana a inangngin sey langita mangita'dag sikwatam ki Dios. ¹⁵ E iyawa afafuna paditam, ammuna a mikallak sikwatam sino kinakafuytam, se wasin nabbali si tolay, natutunggungangkappay a kakunnatama tolay, udde ammenangke nalliwat. ¹⁶ Kunna antu, ammetammad maatalla mara'ni ki Dios a minangkallak, se nu makiggimallakketam

sikwana, allakkandetam anna duffunandetam sino tiyempowa pawantam si duffun.

5

¹ Ino nadotukan si afafuna paditama Judyu, tolay paya napiliya mangita'dag sino kasittolenera ki Dios. Antuweno mangiwa'lat sino animalira onnu sino korwana iya'deno bafullunera ki Dios takesi mapakomanino liwa'dera. ² Gafu se tolay kappepaya aneno pakkafuyanna, ammuna a allakkan-nino kakunnanera a tolaya nakaliwat gafu se ammera inammuweno nalawannadda akwanda. ³ E gafu se malliwakkappepay, wara nad abbu iwa'la'na ta mapakomanino liwa'na, kasena miwa'lat para sino liwa'nenno kasittolenera.

⁴ Awana mamili sino bagginangkepaya masserbi si afafuna padi, se i Dios pelangino mamili sikwana, a kunna kappayino namiliyanna ki Aaron a palunguwa padi si'in. ⁵ Kakunnana kappayi Kristo, se ammena neantawino bagginangkepaya masserbiya afafuna padi, nu ammena luri Diosino namili sikwana. Se sinapiti Dios sikwana si, "Ikkeno Abbingku, e sitoaya, ipakaammuk si ikkanakino Amam."*

⁶ E ana kappayino nepetura'nga a kunna si, "Padika si makkikiyara kakunna kappayino kinapadiyi Melkisedec si'in."†

⁷ Wasin nagyangkepaya Jesus sito lubag, nakatangatan-gita nakkararag ki Dios e nekokwaneno makimakimawid sikwana, se i Dios pelangino makaisalak sikwana sino katayanna. E diningngaggi Diosino kararangnga, se netulu'ngeno baggina a mangwa sino panggammani Dios. ⁸ Massiki Abbingi Dios, naammuwanneno anggama sapitannino mangurug ki Dios gafu sino nadyatanna. ⁹ E gafu se kinurungnga amminino nepakwa i Dios sikwana anna awaningke nakkuranganna, antuweno nabbali si paggabwatanino kesalakan si makkikiyarino amminira a mangurug sikwana. ¹⁰ Se dinotukani Dios si afafuna padi, a kakunna kappayino kinapadiyi Melkisedec si'in.

Palanantammad Takesi Ammetam Talekkuranino Angguruddam

¹¹ Oddu kepaya anggangku ipakaammu sikwayu map-peafu sino nakkunnanda Melkisedec anni Kristo, udde madyata ipakaammuk sikwayu, se kunnangke nataggatino uluyu e ammekayu makaawat. ¹² Ikkayu naddino manuldu sino bafulundawira se nabayaggayuna nangurug, udde awandokepaya mantutuldu sikwayu sino kalaladdana

* 5:5 5:5 Salmo 2:7 † 5:6 5:6 Salmo 110:4

tuldu mappeafu sino sapiti Dios. Kunnangke kalu'bikkayu kepaya mawag si passusuwandaw se ammekayu kepay makakkan si nataggat. ¹³ Ino kunnenaya tolay, kunnangke kalu'bikkepay se ammena makaimunu si nalawad anna narakkat. ¹⁴ Udde ino tolaya natuyagginnino angngurunga, maammuwanneno naunagga tulduwa keyampariyanino nataggata akkanan, se nawama mangwa si nalawad anna mammay si narakkat.

6

¹ Antu gafuna, ammetammad ipipidwa a adalannino kalaladdana tuldu mappeafu ki Kristo, nu ammetangkappelud adalannino naunagga tuldu, takesi mattuyaggino angnguruddam. Ammetammad adaadalannino meyamparig si fundasiyonnenno angnguruddam sino kunnayawa tuldu: ino niboboliantam sino inangwatama narakkat* takesi i Dios pelangino kuruwantam, ² ino akkabawtisar, ino pitapatanino tolayira sino kama'da sino bulunda a ikararanda, ino panggangoliyanino natayira, annino pangukumani Dios sino ammera mangurug takesi makastiguwera si makkikiyad. Gafu se naammuwantamun inay, ammetamun nad ipipidwa. ³ Ino akwantammad, nu panggammani Dios, adalantamino naunagga tuldu takesi mantatuyaggino angnguruddam.

⁴ Awan serbina a ipipidweno naladda a tuldu, se nu wara tolaya nibbat sino angngurudda, ammeran dama a maawisa mambaboboli. Se nabaggawaninnino nakanda sino dinngingadda a nalawara damag, kinakkapandanino allakki Dios sikwara, e nesapatira kappay sino annuffunino Espirituna. ⁵ Kinakkapandangkappayino kinalawarino sapiti Dios annino pannakadamana a paitanana so maddagguna aw. ⁶ Massiki kinakkapanda ammin inay, inibbattanda kappayino angngurudda. Ammenan dama a pabbobolinira kappay, se kunnangke iyallalansareno Abbingi Dios sino krus anna atatallanda sino a'langino tolayira.

⁷ Meampariyetama tolay si lubag. Nu mauraurationino lubag, e nalabwakkino mattufuwa mula sinay, aneno serbina sino makwan lubag. Ino tolaya kakunnanenaya lubag, allakkangkappayi Dios. ⁸ Udde nu nanganganampelanga kaddatta nasasitino mattufu sinay, awaningke serbina e sikkulanino makwan lubag. Kakunnaneno tolaya mibbat sino angngurunga, kastigunna i Dios.

* **6:1** 6:1 Ino tata kappaya anggamma sapitan sino dami'na Griego: ...inangwatama mefuyut sino kekatwayantam ki Dios si makkikiyad...

⁹ Kakkola'miya iiddukammi, massiki kunnenayino sinapi'mi, innanamammi si ammena makwa sikwayu inay, nu ammeyu lud appannino nalawara iya'dana i Dios sino amminira a isala'nga. ¹⁰ Se naggaddangngi Dios. Ammenana kalyawanino nalawara aggangwayu, annino agganggandaw sikwana a nepaitayu si'in e ipaitayu kepay sito ingkein sino panuffunandaw sino bafulundawira a mangurug. ¹¹ Ino anggammingke si akwandaw, mattalaginannaddino kadda tata sikwayuwa minnanama sino keyakkuruwanino nekariyi Dios makkiyad sino uddina aw. ¹² Se nu kunnenayino akwandaw, ammekayu madadantak sino angnguruddaw, nu ammeyu lud tuntulannino tolayira a mangappa sino nekariyi Dios gafu se natuyaggino angngurudda e ammera matappagga mattaron.

Gakkuruwa Akwani Diosino Nekarina

¹³ Dandammantami Abraham, se aneno nekariyi Dios sikwana, e nesapatana si akwanneno nekarina. Gafu se awana mannakadama amma sikwana, ino bagginangkepayino nassapatanna. ¹⁴ Sinapi'na ki Abraham si, "Antuyawino ikarik sikwam, gakkuruwantakangke a duffunan e paod-dungkuweno gakagakamira."† ¹⁵ Gafu se ammena natappaggi Abraham a nattaron sino nekariyi Dios, neyakkurug sikwaneno nekariyi Dios.

¹⁶ Nu anggammino tolaya ipakaammu sino bafulunnera si gakkuruwino sapitanna, isapataneno napatig amma sikwana. Se nu kunnenayino akwanna, antuwennino ambu'nenno pattatarukkiyanda. ¹⁷ I Dios kappay, gafu se anggamma si maammuwanino tolayira a mangappana sino nekarina si ammenangke angkakwanino karina sikwara, antuweno binulunanneno karina si sapata. ¹⁸ Ammutam si meyakkuruwino nekariyi Dios sikwatam se ammena pelang nakkari, nu ammena luggappay nesapata. Ammenan mangkakweno sinapi'na se ammena massisiriyi Dios. Antu gafuna, ikkanetama inang nappesalak sikwana, aneno adwera a mappatuyag sino nakantam takesi matalaginaretama minnanama sino nekarina. ¹⁹ Iyawa innanamantam, antuweno mappatuyag sino angnguruddam takesi ammetam maddaladudwa sino kesapatantam ki Dios. Gafu sitawa innanamantam, kunnangke sinallungetamun sino agyanani Dios a kakunnenno sinallunganino afafuna padi sino Kadidiosana Kwartu sino Templo a nalefangngan

† **6:14** 6:14 Genesis 22:16-17 Nangiyafu sin palunguwa nikariyani Dios inay ki Abraham (Genesis 12:4) kiyad sino neyanakani Isaac (Genesis 21:5), inang si ka'lufulu si lima run. E nalla'wukkappayino annammafuluwa run, asena neyanakino afunera (Genesis 25:26).

si kortina. ²⁰ Naunteni Jesus a inang sinaya mangita'dag sikwatam ki Dios, se antuweno nabbali si afafuna paditam si makkikiyad, a kakunnenno kinapadiyi Melkisedec si'in.

7

Ino Kinapadiyi Melkisedec

¹ Inaya Melkisedec, ari sey lubbuna Salem si'in, anna padi kappaya nasserbi ki Dios a Kapapatiyan. Wasin nuliyan Abraham a naggabwat sino nangaffutanna sino appatira a ari, dinambali Melkisedec sikwana. Nakkarari Melkisedec ki Dios ta duffunanna i Abraham.* ² E neya'da i Abraham ki Melkisedec ino pakkatafuluneno sinansamma sino nangaffutanna sino ariyera. Ino anggama sapitan-nino nganna Melkisedec, naggaddangnga ari. E gafu se antuweno ari sey Salem, maingnganangkappay si ariya mappaingud si tolay, se ino anggama sapitannino Salem, naingud. ³ Awana neturak mappeafu sino amana annino inana, massiki ino gagginafunera. Ammena kappay naam-muwanino neyanakanna annino natayanna, antu gafuna, kakunnaneno Abbingi Dios, se awana pakkiyanino kinapadina.

⁴ Dandammantamino kinapatiyi Melkisedec, se masiki i Abraham a madayawa fungaltam ammina Judyu, neya'dana ki Melkisedec ino pakkatafuluneno sinansamma sino nakiyubattanna. ⁵ Nu gaka i Levi i Melkisedec, naladda nadda maawatanino gafuna a ina'dani Abraham, se aneno lintingnga Judyu a kunna si ino gakagakera i Levi a mabbali si padi, appanda nad sino bafulundera a Judyuweno pakkatafuluneno ampattanda, massiki gakagakera ammini Abraham. ⁶ Udde massiki bakkanna gaka i Levi i Melkisedec, ina'dampayi Abraham sino pakkatafuluneno inappana. E massiki i Abrahamino nakkariyani Dios, nakkarari Melkisedec ki Dios ta duffunanna i Abraham. ⁷ Ammutamun si napatiyi Melkisedec amma ki Abraham se ino tolaya aneno kalintiyanna a mamindisiyon, napatig amma sino bindisiyonanna. ⁸ Ino tata kappaya mangipaita sino kinapatingnga, ino padiyera a gakagaka i Levi a nangappa sino pakkatafulu, natayira ammin se tolayira pelang. Udde i Melkisedec a nangappa sino pakkatafuluwi Abraham, kunnangke aggabiyabbelang se ammena neturak sino sapiti Diosino natayanna. ⁹ Massiki i Leviyeno gagginafuweno padiyera a nangappa sino pakkatafulu, kunnangke nesapat ki Abraham a nanga'da si pakkatafuluna

* **7:1** 7:1 Ino istoriya mappeafu sikwara Abraham anni Melkisedec, mabasa sino Genesis 14:17-20.

ki Melkisedec. ¹⁰ Se massiki ammena kepay neyanaki Levi sin nanambalani Melkisedec ki Abraham, kunnangke agyangkepay sino baggiyi Abraham, se i Abrahamino gagginafuna.

Napataliyanino Kinapadiyi Levi Sino Kinapadiyi Melkisedec

¹¹ Sin nepeturakki Dios ki Moisesino lintingnga Judyu, dinotukanna i Aaron andino korwanira a gakagaka i Levi takesi ireno padiya miggam sino lintig. Udde ino tarabafuwenayira a padi, ammena dama a mapagaddangngino tolayira, antu gafuna, wara nad padiya mepatali a nekunneno kinapadina ki Melkisedec a tanganan sino kinapadiyi Aaron. ¹² Nu mapataliyanino kinapadiyeno mangita'daggira sino tolayira ki Dios, mapataliyan nagappayino lintiya tuntulanda. ¹³⁻¹⁴ Ammutam si napataliyaniran, se i Jesus a sapitammi, bakkanna gaka i Levi. Ammutam ammin si gaka i Juda, e awana gaka i Juda a nasserbi si padiya miggam sino lintig. Awangkappaya sinapiti Moises mappeafu sino pabbaliyanino gakagakera i Juda si padi.

¹⁵ Naladda a maawatantam si napataliyaninnino dadana kinapadi annino lintiya sinuntulda, nu dandammantam si i Jesus a nepatali sikwara, tangananino kinapadina a kakunneno kinapadiyi Melkisedec. ¹⁶ Ino nabbaliyanna si padi, ammena naggabwat sino lintingnga Judyu, nu ammena lud gafu sino pannakadamaneno biyangnga a awana pakkiyaranna. ¹⁷ Se kunnenoyino nepeturakki Dios mappeafu sikwana a kunna si,

"Padika si makkikiyara kakunna kappayino kinapadiyi Melkisedec si'in."†

¹⁸ Kunnantu, napataliyanino dadana lintig, se awana panakadamana a mappara'ni sino tolayira ki Dios anna awana serbina a ¹⁹ mappagaddang sikwara so a'langnga. Udde sitoya, nalawarinnino innanamantam, se gafu ki Jesus a naggabwatanino innanamantam, makaara'niyetam ki Dios.

²⁰ Ino tata kappaya pangammuwantam si nalawarino kinapadiyi Jesus amma sino kinapadiyeno gakagakera i Levi, se nassapata i Dios sin nanotukanna sikwana si padi. Sin nanotukanna sino korwanira a padi, awana nesapatana, ²¹ udde sin nanotukanna ki Jesus, nesapatana sikwana si, "Ikkanaka Afu Dios, isapatak si padika si makkikiyad, e ammenan maangkakweno nakangku."

† 7:17 7:17 Salmo 110:4

²² Gafu sinaya nesapata i Dios, dama i Jesus a ipakurug si meyakkuruwino bawuwa netulagi Dios sino tolayira a nalawad amma sino dadan.

²³ Ino tata kappaya nedumanino kinapadiyi Jesus sino padiyera a gakagaka i Levi, odduweno nappatapataliya padiya ammera nabalino tarabafura, se nadadarandanira a natay, ²⁴ udde i Jesus, aggabiyag si makkikiyad, antuweno mabbalanayunino kinapadina. ²⁵ Antu gafuna, aneno pannakadamana sito ingkein anna si makkikiyara mangisalak si massiki inya a umara'ni ki Dios gafu sikwana, se aggabiyag si makkikiyad e kanayuna makitatabbag ki Dios para sikwara.

²⁶ Gafu so kunnenoy, i Jesusino afafuna padiya awantam. Nadosan anna naggaddangngingke a awaningke kabalawanna. Tanganan sikwatama minalliwat, se nalawabbelang. Neantawin sey langita awan kakunnaneno kedayawanna. ²⁷ I Jesus, ammena nekunna sino korwanira a afafuna padi se ammena nad miwa'lat si kadda aw. Ino korwanira, miwa'latira nad abbu gafu so liwa'dangkepay, kasera miwa'lat gafu sino liwatino korwanira a tolay. Udde i Jesus, namitta ke ino niwa'latanna sino bagginangkepay ki Dios gafu sino liwatino ammina tolay, e ammena nad ipidwa. ²⁸ Ino nadotukanira si afafuna padi gafu sino lintiyi Moises, tolayira pelanga aneno pakkuranganda. Udde wasin narurunanin, kase nassapata i Dios si ino Abbingnga ino dinotukanna a nabbali si padiya awaningke pakkuranganna si makkikiyad.

8

I Jesus A Afafuna Paditam Annino Bawuwa Tulag (2 Cor. 3:7-11)

¹ Antuyawino bagga'nenno sinapi'mi sikwayu, aneno afafuna paditama aggatuttud sino padiwanani Dios a Kapapatiyan sey langita makituray sikwana. ² E ino agyananino passerbiyanna a afafuna padi ino gakkuruwa paddayawan ki Dios a inangwa i Dios, bakkannino inangweno tolayira si'in.

³ Amminira a afafuna padi sito lubag, nadotukanira a mangiwa'lat sino animalira onnu sino korwana iya'deno bafulundera ki Dios takesi mapakomanino liwa'da. Antu gafuna, ino afafuna paditam, wara kappenad iwa'la'na ki Dios. ⁴ Udde bakkan sito lubaggino passerbiyanna, se nannud wara kepay sito lubag, ammena nad dama a masserbi si padi, se ino gakagakera i Levi ino nadotukana miwa'lat sino iya'deno tolayira gafu sino lintiyi

Moises. ⁵ Udde ino passerbiyanda, kunnangke letratu onnu alinopelangino gakkuruwa ana sey langit. Ammutam inay, se wasin ara'niyenna pata'dagganda Moisesino tolda a paddayawanda, netuni Dios sikwana si, "Lawarannuwa pata'daggan, takesi mekunnengke sino nepaitak sikwam sin nagananta sey kulud."* ⁶ Udde ino tarabafuwa netalakki Dios ki Jesus, nalawad amma sino tarabafuweno dadanira a padi sito lubag, se ino bawuwa netulagi Dios sino tolayira a ita'daggi Jesus, nalawad amma sino dadana netulangnga. Se ino nekariyi Dios sino bawuwa tulangnga, nalawad amma sino nekarina si'in.

⁷ Nannud awana kurangngeno pitta a tulag, ammenan nad miyambabawuwi Dios si tulag. ⁸ Udde maammuwan si aneno kurangngenaya dadana tulag se amme makatumpalino tolayira. Gafu sino liwa'dera, binalawira i Dios e sinapi'na si,

"Sapitangku si дума'nganeno awa mangwak si bawuwa tulag sino tolekira a gakagakera i Juda annino gakagakera kappayi Israel. ⁹ Iyawa bawuwa tulag, ammena mekunna sino dadana netulaggu sino gagginafurera sin nifuyutangku sikwara a nanaw sey Egipto, se ammera sinuntul inaya netulaggu sikwara, e antu gafuna, nepurekira. ¹⁰ Antuyawino bawuwa itulaggu sino gakagakera i Israel naso maddagguna aw. Imulakino lintiggu sino nakanda takesi angganda a kuruwan. E nu kunnenoy, ikkana'ngeno Diosda e iraneno tolek. ¹¹ Ammeran nad manuldu sino kakkola'dera annino kalubbunandera a massapit si ammuwanda naddi Dios, se ammurakun ammin, massiki ino kaabbafawanira a tolay andino kadodokkallanira a tolay. ¹² Se pakomangkuneno liwa'dera, e ammekunna dandammannino narakkatta inangwara."†

¹³ Ino nassapitani Dios si ananeno bawuwa tulag, antuweno nipakaammuwan na si dadaninnino pitta a netulangnga a awaninna serbina. E ammutam si ammina dadan, malana mawawan.

9

Ino Naddayawanino Tolayira Ki Dios Sino Dadana Tulag

¹ Sino pitta a netulagi Dios sino gagginafutamira, aneno netutunna mappeafu sino paddayawanda sikwana. E

* 8:5 8:5 Exodo 25:40 † 8:12 8:12 Jeremias 31:31-34

ana kappayino nepata'dadda a balena, takesi wara pad-dayawanda sikwana.* ² Sinaya paddayawanda, tolda a aneno adwa a kwartuna. Ino pitta a kwartuwa sumallunganda, antuweno ngananda si Nadiosana Kwartu. E ino nagan sinay, ino sirwat andino lamisaan a piwaganda sino tinapaya neya'dara ki Dios. ³ Nakortinanino sumallungan sinaya kwartu. Ana kappayino tata a kortina a nanaldak sino mekadwa a kwartuwa ngananda si Kadidiosana Kwartu. ⁴ Ino nagan sinaya kwartu, ino bulawana assikkulanda si bambangug. Ana kappayino kafona nakalukkupan si bulawana ngananda si Kafonna Tulag. Ino neyittunda sinaya kafonino banga a bulawana niyekwanda sino mana a maakkana neya'da i Dios sino gagginafuwera si'in, ino tokuri Aaron a nassimit si'in, andino adwera a nadampeta batuwa niturakkani Moises sino netuni Dios mappeafu sino netulangnga sino tolayira. ⁵ So utunnenno kafon, aneno adwera a nappayaka sinan paratuwa ngananda si kerubima ireno mangipaita si ana i Dios sinay. Nabo'liyarino paya'da e nasiyonganino kallamma kafona antuweno pawwarsiyanino padi sino adaneno newa'la'na takesi mapakomanino liwa'na tolay. Antuwen inayino sapitammi mappeafu sitaw, se ammemi kepay masapit ammin.

⁶ Kunnenayino akkainggurino ammina ana sinaya pad-dayawanda ki Dios. Kadda aw sumallungino padiyera sino pitta a kwartu, takesi akwandeno tarabafura. ⁷ Udde sino mekadwa a kwartu, ino pelang afafuna padiyeno makatallung, e mamitta pelanga sumallung si unangnga tarun. Ammena kappay dama a sumallung, nu awana ada si iyangkalinna a iwa'la'na ki Dios para sino liwa'na anda sino liwatino kasittolenera, nu wara inangwara si liwata ammera inammu.† ⁸ Gafu sino ammin inay, ipakaamuweno Espirituwi Dios si ammena dama a sumallungino tolayira sino gakkuruwa agyanani Dios nu tuntulanda kepayino dadana lintig mappeafu sino Nadiosan andino Kadidiosana Kwartu. ⁹ Se amminirenay, amparyira pelangino neyakkurug sito ingkein gafu ki Kristo. Se ino animalira andino korwana newa'latino naddayawira ki Dios, ammera dama a paggaddangngan, e malokepayino nakanda gafu sino liwa'dera. ¹⁰ Se ammina inangwara a kunnenay, pallawarampelangino baggira, se mappeafu pelang sino maakkan anna mainum annino paddalusanda si massiki

* **9:1** 9:1 Ino tunira mappeafu sino pangwanda sino balaya tolda andino mausar sinay, ana sino Exodo 25-27 anna 30. † **9:7** 9:7 Ino mappeafu sino tarabafuweno afafuna padiya inangwana si namitta si tarun, ana sino Levitico 16.

sanna. Inayira a lintig, matuntul nabbelang makkiyad si pinataliyani Dios sino bawuwa tulag.

¹¹ Sitoya, ginamwanginni Kristo a nabbali si afafuna paditam, e inappatamino nalawara nekariyi Dios sino bawuwa tulangnga. Ino passerbiyanneno gakkuruwa agyanani Dios sey langit, e napatig anna nalawad amma sino paddayawanda si'in, se bakkanna tolayino nangwa anna bakkampelang sito lubag, nu ammena lud sey langit. ¹² Ino inangwa i Kristo, namitta pelanga sinallung sino gakkuruwa agyanani Dios sey langit neyampariyanino Kadidiosana Kwartu, e ammenan ipidwa. E bakkanna adana galding anna bakeno neyangkalinna, nu bakkanna adanangkepay, se ino adaneno nepappagana sino liwattam takesi mesalakanetam si makkikiyad. ¹³ Gakkuruwa aneno serbineno adana galding anna baka e kunna kappayino lallangngeno nasikkulana ubbunna baka a newarsi sino tolayira, udde masserbi pelanga maddalus sino baggina tolaya nebilang si madakkut ki Dios takesi damara kappaya maddayaw ki Dios.† ¹⁴ Nu damana a madalusanino baggina tolay gafu sino adana animal, kumarallingkepaya napatiyino ada i Kristo. Se i Kristo, awaningke a kabalawanna, e neya'daneno baggina a newa'lat ki Dios gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios a aggabiyag si makkikiyad. Antu gafuna, ino adaneno dama a maddalus sino nakanatama madakkut gafu sino narakkatta inangwatama awana serbina takesi damatama masserbi sino aggabiyaya Dios.

¹⁵ Gafu se kunnenoyino pannakadamaneno ada i Kristo, i Kristoweno makammu sino bawuwa netulagi Dios sino tolayira, takesi amminira a inayani Dios a mesapat sikwana, damara a appannino ammina mabbalanayuna nekarina sikwara. Damana a maa'danira se natayi Kristo a misalak sikwara sino kastiguwi Dios sino liwa'da sin nanuntulanda sino pitta a tulag.§

¹⁶⁻¹⁷ Ino tata a aggangwana tolay, ipaitana si matenaddi Kristo liyetama appannino iya'da i Dios. Se ino amparingnga, aneno tolaya mappailaluput sino ana'ngera, udde kaserana appan nu matay. Kunna antu, wara nad

† **9:13** 9:13 Adwa a klase ino mewa'lata sapitanna yaw. Ino galding andino torowa baka ino newa'la'da kadda run para sino liwatino afafuna padi andino tolayira. Ino mappeafu sino lallang, itannu sino Numero 19. Nu wara tolaya nebilang si nadakkut gafu sino nappanganna sino baggina natay, maawag si nawarsiyan si danuma nalamuran si lallangngeno nasikkulana nalibaga a ubbunna baka, kasena mebilang kappay si nadalusan. § **9:15** 9:15 Ino sapi'na Griego a nausar sitaw anna sino metufara bersikulu, adweno anggama sapitan. Ino tata, tulag. Ino tata kappay, ino netura'nga tolay mappeafu sino keannayanino ipaillalupa'na.

mangipakurug si gakkuruwa natayin liyera a appan. Se nu aggabiyaggepay, ammera dama a appannino illalupattanda. ¹⁸ Kakunnanenoyino inangwa i Dios. Se massiki ino pitta a tulagi Dios, ammena nad nakwa nu awana ada si nangi-pakurug si aneno natay.* ¹⁹ Se ino inangwa i Moises si'in, binasana amminino netuni Dios a neturak sino lintingnga sino nara'langanino tolayira. Wasin kunnenoy, inappaneno adana galding anna baka, e dinanumanna. Nappa si tata a kaddatta ngananda si hisopo e binuriburanna si nalibaga a du'du'na karnerowa nalufid. Kasena nesosaw sino nallamura ada anna danum, e newarsina sino tolayira anna sino neturakkanino lintiyi Dios. ²⁰ Wasin newarsineno ada, sinapi'na si, "Iyawa adeno mangipaita si neyakkuruwino netulagi Dios sikwatama tuntulandonad."† ²¹ Winarsiyanna kappayino tolda a paddayawanda ki Dios andino ammina ana sinaya usaranda a maddayaw ki Dios. ²² Se ino lintiyi Moises, maggi ammin e madalusan sino ada. Se nu awana ada si mesayuk, ammena mapakomanino liwat.

Mapakomanino Liwa'na Tolay Gafu Sino Natayani Kristo

²³ Kunna antu, inayira a inusarda a naddayaw ki Dios sito lubag, ampariyira pelangino gakkuruwa ana sey langit. Nawarsiyanira nad si adana animala newa'lat ki Dios takesi madalusanira. Udde gafu se nalawarino gakkuruwa ana sey langit amma sikwara ammin, nalawannaggappayino mewa'lat takesi madalusan. ²⁴ Ino sinallungani Kristo, bakkannino Kadidiosana Kwartuwa inangwana tolaya amparibbelangino ana sey langit, nu ammena lurino gakkuruwa agyanani Dios. E antuweno agyananna sito ingkeina mangita'dag sikwatam ki Dios. ²⁵ Tanganangkappayino inangwa i Kristo sino akwanino afafuna padina Judyu, se ira, kadda runa sumallungira sino Kadidiosana Kwartuwa iyangkalindeno adana animala newa'la'dan. Udde i Kristo, ammena nepipidwa a niwa'lat sino baggina. ²⁶ Se nannud namipidyeno newa'latanna, kanayun nadda madyatana matay makkiyad sin namaratuwanna sito lubag. Udde ino kakuruwanna, namitta pelangino inangnganna sito lubag sito kauddiyana aw takesi ariyannaneno liwa'na tolai gafu sino niwa'latanna sino baggina. ²⁷ Amminetama tolai, maawag si mamittetangke a matay, kaseretam ukumanni Dios. ²⁸ Kunna kappay ki Kristo, namitta ke a nataya

* **9:18** 9:18 Ino gagangena Judyu, nu wara pattulanino adwera a tolai, wara nad partiyanda a mangipakaammu si iyakkuruddeno nattulanda. Itannu kappay sino Genesis 15 ino inangwa i Dios a nangipakaammu si iyakkurungngeno nekarina ki Abraham. † **9:20** 9:20 Exodo 24:6-8 Itannu kappayino sinapiti Afu Jesus sino Luc. 22:20.

newa'lat takesi ikaruneno ammina liwattama tolay. Muli kappena sitaw, udde bakkanna gafu se ipidwana a mikaru sino liwattam, nu ammena lud umangnga mangisalak sikwatam ammina aggataron sikwana.

10

Ino Niwa'latani Kristo Sino Bagginangkepaya

¹ Ino lintiyi Moises, kunnangke alinopelanga amparingngeno nalawara iya'da i Kristo. Gafu se amparibbelanga bakkannino kakuruwan, massiki kadda runa miwa'latino maddayawira ki Dios si animal, ammerangke mapaggad-dang gafu sinaya akwanda. ² Se nannud gakkuruwa nadalusanira sino liwa'da gafu sino newa'la'da, ammeran nad ituluya miwa'lat, se awaninna malow sino nakanda. ³ Udde ino kakuruwan mappeafu sinaya iwawwa'la'da, kadda runa ipadandanda sino tolayira si ana kepaya liwa'da. ⁴ Se ammena dama a maariyeno liwa'na tolay gafu sino adana baka anna galdinga mewa'lat.

⁵ Antuweno gafuna a sin ara'niyenna inangngi Kristo sito lubag, sinapi'na ki Dios si,

"Bakkannino napartiya animal annino korwana mewa'latino panggammannu. Antuweno nepabbalirak si tolay ta damaka mangurug sikwam.

⁶ Gakkuruwa ammem anggammino animala sikkulanda andino korwana iwa'la'da gafu sino liwa'dera. ⁷ Antu gafuna, sapitangku si, 'Ayawak, Dios, takesi akwangkuweno panggammannu, a kakunnenno nepetura'ngu mappeafu sikwak sino sapi'nu.' **

⁸ Dandammantamino anggamma sapitannino sinapiti Kristo a netura'mi. Ino palunguwa sinapi'na, amme anggammi Diosino naddadaruma a newa'la'da sikwana. Bakkannirenayino panggammanna. Kunnenayino sinapi'na, massiki antuweno ana sino lintiya tuntulanda nad. ⁹ Kasena sinapikkappay si, "Ayawak, Dios, takesi akwangkuweno panggammannu." Ino nassapitanna sinoy, antuweno pangammuwantam si nepeibbatti Diosino dadana iwawwa'la'da e nepatalina i Kristo a mewa'lat. ¹⁰ Gafu se inangwa i Jesu Kristowenaya panggammani Dios, nadalusanetam sino liwattam gafu sino niwa'latanna sino bagginangkepaya ammenan mepipidwa.

¹¹ Ino padiyera a Judyu, kadda awa natta'daggira a mangwa sino tarabafura. Kadda awa ipipidwara a miwa'lat

* 10:7 10:7 Salmo 40:6-8

si animal ki Dios. Udde inaya iwawwa'la'da, awan-
ingke damara a mari si liwatino tolayira. ¹² Udde i
Kristo, namitta ke ino niwa'latanna sino baggina para
sino liwatino tolayira, e damanan si makkikiyad. Ino
pamakurug sinay, wasin inangwanan inay, nattuttud sino
padiwanani Dios sey langit, ¹³ e ana sinaya aggararon sino
pangaffutani Dios sino kakalinganera. ¹⁴ Se gafu sino
namitta ke a niwa'latanna sino baggina, nepaggaddangnga
si makkikiyad amminino tolayira a dalusanna sino liwa'da.

¹⁵ Ta'daggangkappayino Espirituwi Dios sikwatam si
gakkuruwinay, gafu sino nepetura'nga si'in si,

¹⁶ " 'Antuyawino bawuwa itulaggu sikwara naso
maddagguna aw,' kunni Afu Dios. 'Imulakino lintiggu sino
nakanda takesi angganda a kuruwan.' "

¹⁷ E sinapi'na kappay,

"Ammekunna dandammannino liwa'dera andino
narakkatta inangwara."†

¹⁸ Kunna mantu, gafu se napakomaniran, awanin nadda
mewa'lat gafu sino liwat.

Damatama Umara'ni Ki Dios Gafu Ki Kristo

¹⁹ Kunna antu, kakkolak, gafu sino ada i Jesus a nebubbu
sino natayanna, ammetammad maatalla sumallung sino
gakkuruwa agyanani Dios a meyamparig sino Kadidiosana
Kwartu. ²⁰ Se gafu sino natayanna a meyamparig sino napsi-
sayanino kortina a nanaldak sino sumallungan,‡ nangwa
i Jesus si bawuwa dalana kunnangke aggabiyag, se inaya
dalan, i Jesus a aggabiyag. ²¹ Inaya Jesus, antu kappayino
paditama awana kakunnana a mimut sikwatama kataab-
balayani Dios. ²² Kunna antu, umara'niyetammad ki Dios
gafu se gakkuruwa anggantama maddayaw sikwana anna
ammetam maddaladudwa sino kinuruddam. Se ammutam
si nadalusanetam sino ammina liwata kunnangke nawar-
siyanetam sino ada i Kristo e kunnangke naunafanino bag-
gitam si namannanga danum.§ ²³ Pattalaginarantammad
sino nakantamino sapitantama innanamantam. Ammetam-
mad maddaladudwa, se matalakki Dios e akwanneno neka-
rina. ²⁴ Dandammantangkappenaddino damatama akwana
makkaduduffun takesi madadaggananino agganggantam
andino nalawara aggangwatam. ²⁵ Ammetam ibbattana

† **10:17** 10:17 Jeremias 31:33-34 ‡ **10:20** 10:20 Ino napissayanino kortineno
Templo, mabasa sino Mar. 15:38. § **10:22** 10:22 Ino tunira mappeafu
sino pawarsiyano padi si ada, ana sino Exodo 29:21. Ino mappeafu sino
kaunafanneno baggira, ana sino Exodo 29:4, 30:17-21, anna sino 40:30-32.
Itannu kappayino nekariyi Dios a ana sino Ezekiel 36:25.

makkakarampatta maddayaw ki Dios a kakunneno akwanino korwanira, nu ammetam lud pattuyaggannino angnguruwino bafuluntamira, kumaral se aggaammuntam si ara'niyennino puliyani Afu Jesus.

Natalanggaddetammad Sino Angnguruddam

²⁶ Se nu naammuwantamunnino kakuruwan mappeafu ki Kristo, e gagguriyatantangepaya malliwata mattalekkud sikwana, awaninna korwana mewa'lat si makaari sino liwattam. ²⁷ Awana korwan si taronantam nu bakkampelangino kattalatalawa pangukumani Dios sikwatam annino kattalatalawa afuya kasikkulanino ammina kumontara sikwana. ²⁸ Dandammantamino nakwa sino ingkelanga tolaya nattalekkud sino lintiyi Moises si'in. Nu wara tallu onnu adwa a manistigu si gakkuruwa nalliwat, awaningke alla'da sikwana, nu ammera lud papatayan.* ²⁹ Nu kunnenoyino kastiguneno nattalekkud sino lintiyi Moises, kumarallingkepayino kastiguneno tolaya mappoporay anna mattalekkud sino Abbingi Dios, anna mibilang si awana balorneno adana, massiki inaya adeno mipakurug sino netulagi Dios annino makadalus sikwana sino liwa'na. Ino tolaya mangwa si kunnenoy, ayoyunganna kappayino Espirituwi Dios a manuffun sikwatam. Nadammattangkeneno kastiguwi Dios sikwana. ³⁰ Se ammutamino pannakadama i Dios a nassapit si, "Ikkanakino ana kalintiyanna a mabalat sino mangwera si narakkat. Ikkanakino mangastigu sikwara a meannung sino inangwara." Sinapi'na kappay si, "Ikkanakino mangukum sino tolekira."† ³¹ Kunna mantu, gakkuruwingke a kattalatalawino mana'nga sino kastiguwi Dios a aggabiyag si makkikiyad.

³² Dandammandonaddino inangwayu sin bawukayu kepaya nangurug. Se massiki nadyatang kayungke, inattammandokepay e natuyaggino angnguruddaw. ³³ Nu korwan, pinadyatandakayuweno ammera nangurug anna neyatataldakayu sino a'langngeno kaodduwana tolai. Nu korwan, massiki bakkangkayuweno nadyatan, nesapakkayu sino bafulundawira a madyatan gafu se dinuffunandawira. ³⁴ Se inalla'dawino bafulundawira a nabalud. E massiki inappeno ammera nanguruwino ammina kukwayu, ammeyu nepabburuburung, nu ammekayu lud maanggam gafu se ammuu si aneno kura nalawara kukwayuwa mabbalanayun. ³⁵ Kunnantu, ammeyu nad iboboliyeno angnguruddaw, se odduweno nalawara labu'daw nu mattalaginaggayu. ³⁶ Attammandonaddino kinadidya'daw takesi

* **10:28** 10:28 Deuteronomio 17:2-7; 19:15 † **10:30** 10:30 Deuteronomio 32:35-36

akwandawino panggammani Dios, e nu kunnenoy, appandawino nalawara nekarina. ³⁷ Se aneno nepeturakki Dios a kunna si,

“Ammenan mabayag, e gumamwangino taronandaw, e awana katalantananna. ³⁸ Ino tolekira a naggaddang, mabiyayira gafu sino angngurudda annino annala'da sikwak. Udde nu wara mattalekkud sino angngurungnga, ammek maanggam sikwana.”[‡]

³⁹ Udde ikkanetam, ammetam mesapat sikwara a mattalekkud sino angngurudda a makastiguna si makkikiyad. Se ikkanetam, natalanggaddino angnguruddam, e mesalaketamma.

11

Ino Angnguruwa Tuntulantam

¹ Iyawa angnguruddam, antuweno pattalanggaddantam si meyakkuruwino innanamantam annino panguruwantam si gakkuruwa aneno ammetam maita. ² Kakunneno tolayira si'ina gafu sino angngurudda, antuweno nanggammani Dios sikwara.

³ Gafu kappay sino angnguruddam, ammutam si napatatu ammin gafu pelang sino pannakadamaneno sinapiti Dios. Antuweno ammutam si ammina maita, naggabwat ammin sino ammena maita.

⁴ Dandammantami Abel si'in. Gafu sino angngurungnga, nalawarino newa'la'na ki Dios amma sino newa'latino kola'nga a i Cain. Gafu kappay sinaya angngurungnga, nebilangi Dios si naggaddangnga tolay, e ino pangam-muwantam, inanggammaneno newa'la'na. Antu gafuna, massiki natayi Abel, oddu kepayino itulduna sikwatam gafu sino angngurungnga.

⁵ I Enoc kappay si'in, gafu sino angngurungnga, ammena natay, nu amme lud inappa i Dios a mesapat sikwana a aggabiyag. Antu gafuna, massiki inintufu'da sito lubag, ammera nasumpalan se anen ki Dios. Aneno nepeturakki Dios mappeafu ki Enoc a sapitanna si maanggammi Dios sikwana liyena inappa. ⁶ Ammena dama si anggammanni Diosino massiki sanna a tolay nu awana angngurungnga sikwana. Se ino manggamma umara'ni ki Dios, kuruwanna nad si gakkuruwa ana i Dios anna kuruwanna naggappay si nalawarino ilabu'na sikwara a manggamma mangammu sikwana.

[‡] **10:38** 10:38 Habakuk 2:3-4 Itannu kappay sino Rom. 1:17 anna sino Gal. 3:11.

⁷ Massiki i Noe kappay si'in, gafu sino anngurungnga, kinurungngeno sinapiti Dios sikwana mappeafu sino katta-latalawa makwa so maddagguna aw. Massiki awana initana si kunnenoy, kinurungnga kepay, e nangwa si dokalla pattakayan takesi antuneno kesalakanda a taabbalay. Gafu sinaya anngurungnga, nebilangti Dios si naggaddangnga tolay, udde ino bafulundera a ammera nangurug, nepaitana si narakkattino inangwara.

⁸ Tata kappayi Abraham a gafu sino anngurungnga, inangwaneno sinapiti Dios sikwana a anawanneno lub-bunna ta umang si korwana lubagga ipaillalupatti Dios sikwana. E ginikka'mantura Abraham, massiki ammera in-ammuweno ira'bunda. ⁹ Gafu kappay sino anngurungnga, inanusanna a nabbalay si tolda a kunnangke mangili sinaya lubagga nekariyi Dios sikwana. Kakunna kappayino abbingnga a i Isaac, mampesino afuna a i Jacob, nabbalayira kappay si tolda, massiki nekariyi Dios si illalupattandeno lubag. ¹⁰ Inanusani Abrahamino kunnenoya agyananna, se innanamanna si makiigyanna sino lubbuna inangwa i Dios sey langit awana pakkiyaranna.

¹¹ Gafu sino anngurungnga, neya'da i Dios sikwaneno pannakadama a mabbing, massiki lakayin anna lupatta bakattinni Sara a atawana, se kinurungnga si matalakki Dios a mangwa sino nekarina.* ¹² Antu gafuna, massiki ammenan nad makaabbingi Abraham se lakayin, inod-duweno gakagakanera. Ammena mabilangino kaodduweno gakagakanera, se kunnangke kaodduweno bitunira sey langit onnu ino kaodduweno adat sino dappi'na bebay.

¹³ Amminirenaya tolay, nanguruwira kepay ki Dios makkiyad sino natayanda. Massiki ammera inappa sino kabiyaddeno nekariyi Dios sikwara, kunnangke aggadipatandeno meya'dana sikwara, e maanggammira. Aggaam-munda si bakkan yawa lubaggino gakkuruwa lubbunda, nu bakkanna mangiliyera lubbelang sitaw. ¹⁴ Ino tolayira a kunnenoyino dandammanda, ipakaammura si aneno angganda a umangngan, a antuweno gakkuruwa lubbunda. ¹⁵ Bakkannino lubbuna inanawandeno dandammanda, se nu kunna naddinoy, damara nadda muli sinay. ¹⁶ Udde bakkanna antuwenayino aggadandammanda, nu ammera lud aggadandammannino kalawarana lubbuna ana sey langit. Gafu se kunnenoy, ammena maatallani Dios sino

* **11:11** 11:11 Ino tata kappaya anggamma sapitan sino dami'na Griego: I Sara kappaya atawa i Abraham, lupat anna bakattin, udde gafu sino anngurungnga, neya'da i Diosino pannakadama a mabussit, se kinurungnga si matalakki Dios a mangwa sino nekarina.

pingngananda sikwana si Diosda. E ammutam si gakkuruwenay, se aneno nedadanna a lubbunda sey langit.

¹⁷⁻¹⁸ Dandammantamino angnguruwa nepaita i Abraham sin nanalodawani Dios sikwana. Gafu sino angngurungnga, nedadanna a papatayanino tata ke a abbingnga a i Isaac[†] a mewa'la'na ki Dios, massiki nekariyi Dios si i Isaacino paggabwatanino gakagakanera. ¹⁹ Se ino nakammi Abraham, aneno pannakadama i Dios a mappaangngangoli ki Isaac nu matay. E kunnangke gakkuruwa nepangngangolina, se nu amme inallangngani Diosi Abraham sin pamapatayanna nad sikwana, neyakkurungnga nadda pinapatay.

²⁰ I Isaac kappay, kinurungnga si akwani Diosino nekarina, e gafu sinaya angngurungnga, sinapi'na sino ana'ngera a da Jacob anni Esau si duffunanira i Dios naso maddagguna aw.

²¹ Kunna kappayi Jacob, nepaita si kunnenoy kappayino angngurungnga, se sin ara'niyenna matay, sinapi'na sino adwera a afuna a abbingi Jose si nalawarino iya'da i Dios sikwara. E naddu'mug sino tokunna a naddayaw ki Dios.

²² I Jose kappay, gafu sino angngurungnga, sin liyena kepaya matay, sinapi'na si madatangngeno umanawanino bafulunnera a gakagaka i Israel sey Egipto, e netunna si iyangkalinda naddino tulangngera nu umanawira takesi itananda sino lubbuna umangnganda.

²³ Ino mapparanakira i Moises, ana kappayino anggurudda, e antuweno ammera nattalawa amme manuntul sino lintiyino ari sey Egipto a papatayanda naddino kalu'bita lalaki, e wasin neyanaki Moises, netawura si talluwa dakkag, se naitara si kaanggammino kalu'bit.

²⁴ Ana kappayino angnguruwi Moises sin dokallin, se ammena anggamma nebilang si abbingino nanifi sikwana a ino bafaya abbingi Faraon a ari sey Egipto. ²⁵ Ino nalawad sino nakamma, mesapat sino tolayira i Dios, massiki madidyatanira, amma sino makilanggak sino balayino ariya ammena mangurug, se ammuna si malana matta'luwat inaya langgak. ²⁶ Se ino dinandamma, nalawarino madidyatan anna maayoyungan gafu se innanamanneno piniliyi Dios a matturay so maddagguna aw amma sino appanna amminino kinaba'ngngino Egiptowera, se kunnangke aggadipatanneo ipalabuti Dios sikwana sey langit.

²⁷ Gafu kappay sino angnguruwi Moises, inanaw sey Egipto, udde bakkanna gafu se mattalaw sino bungutino ari.

[†] **11:17-18** 11:17, 18 Agyanino korwanira a abbinda Abraham, udde mebilangsi Isaac si tatatata ke a abbing, se antu pelangino neyanak si keyakkuruwanino nekariyi Dios. Itannu kappay sino Rom. 9:7-9.

Massiki madyatan, ammena nakkafuyino angngurungnga, se kunnangke aggitanna i Dios a ammena maita. ²⁸ Gafu se kinurungngeno sinapiti Dios sikwana, netulduna sino bafulunnera a gakagaka i Israelino akwanda nad sino fiyesta a ngananda si La'wutan. Sinapi'na sikwara si mamartiyera nad si karnero ta iwarsireno adana sino idangngeno kayatanino bafalerera, takesi nanu gumamwangino anghela mamapatay sino pappalunguwa a abbing sey Egipto, la'wutannaneno bafalayira a nawarsiyan si ada takesi awana matay sikwara a gakagaka i Israel.

²⁹ Gafu sino angnguruwino gakagakera i Israel, dinammandeno bebaya mingngan si Nalibaga a kunnangke nalakarira si namma a lubag. Udde wasin kinakkapanino Egiptowera a dumaddag sikwara a naddammang, nalimatira ammin.

³⁰ Gafu kappay sino angngurudda ki Dios, naduduwino ata'nanga tupinga nelebad sino lubbuna Jerico sin nasinduwerana nalallebad si pituwa aw. ³¹ Sinaya lubbun, agyanino bafaya mingngan si Rahab a milallaku sino kinabafena. Udde gafu sino angngurungnga ki Dios, nepadilo'nenno dinundunira i Josue a mallakkap sino lubbunna anna dinuffunannera. Antu gafuna, ammena nepsapat sino pamapatayanda sino kalubbunannera a ammena manggamma mangurug ki Dios.

³² Dagganangku kepenaddino mistoriya mappeafu sino angnguruwino gagginafutamira si'in. Udde ammek mabalin yo turakku nu itulduk amminino mappeafu sikwara Gideon, Barac, Samson, Jefte, David, Samuel, andino gumalabbunira. ³³ Odduweno inangwara gafu sino angngurudda ki Dios. Nangaffutino korwan sikwara sino nakiyubattanda si korwana lulubbun. Ino korwanira pay, naturayira si naggaddang, e inappareno nekariyi Dios. Ino kappay korwanira, nepisandeno wangitino layonira takesi ammerera ansan. ³⁴ Ino korwanira, ammera nalussuk massiki netakkuddera sino natuyagga afuy. Ino korwanira pay, nalli'wera sino mamapatayira nad sikwara. Nakafuyino korwanira, udde nepattuyaggira i Dios. Ino korwanira kappay, naturirira a inang nakiyubat, e nepabbukaldeno sindaluwera a naggabwat si korwana lubbuna nakiyubat sikwara. ³⁵ Agyangkappayino bafabbayira a nepangngan-goliyi Diosino abbindera.

Udde agyangkappayino korwanira a nadyatan kiyad si natayira, se inammera a sinalekkuranino angngurudda ta mawayanira nad. Se ino innanamanda, ino kalalawarana

biyag sey langit nu mangngangoliyera sinay. ³⁶ Ino korwanira kappay, nelopalope'dera e siniwa'wattandera. Ino kappay korwanira, kinawarandera e binaluddera. ³⁷ Ana kappayino ilapalappaddera kiyad si natayira. Ino kappay korwanira, gina'bundenno baggira si ragadi, e ino korwanira, pinapaterera si saset. Nepaanoreno korwanira sino lubbunda e pinadyatandera, antuweno kakallakkirangke. Nabbarawasiyera si gaddangnga galding anna karnero, ³⁸ e nalalitira pelang sino kalolowat anna sino kakuluran, a nagan si agweb anna si abbu'na lubag. Udde ino kakuruwana, ammena meannungino kasittolerera a mebulun sikwara.

³⁹ Amminirenaya tolay, dinayawira i Dios gafu sino angngurudda, udde ammena neyakkurug sino tiyemporeno nekarina. ⁴⁰ Se aneno kura nalawara dinandamma a ammena meyakkuruwino nekarina sikwara makkiyad si mesapatetam takesi magagarindanetama mappa sino kalawarana nekarina.

12

Tulduwandetami Dios A Amatam

¹ Ikkanetam sito ingkein, meyampariyetam si makiparesa a buyanino amminira a natuyaggino angngurudda si'in. Antu gafuna, tuntulantammaddino aggangweno makiparesa ta ariyantamino massiki sanna a manalantan sikwatam, mampesino liwata kunnangke mifuwad sikwatam. Ituluytammadda malayaw sino papparesana netulduwi Dios sikwatama ² pittatantammaddino nakantam ki Jesus, se antuweno gafuneno nanguruwantam annino salinunu'nenno nanguruwantam. Neyattammeno nelansanna sino krus anna nepansi'nenno niyatatallanda sikwana gafu se aggadandammanneno pallanggakanna nanu masinduweno nepakwa i Dios sikwana. E sito ingkein, anenna aggatuttud sino padiwanani Dios sey langita matturay.

³ Dandammandonaddino inangwa i Jesus a niyattam sino nappelalota nangontaranino minalliwatira sikwana, takesi ammekayu makkafuy anna matappag sino angnguruddaw. ⁴ Se massiki madyatangayuwa mammay sino narakkat, awangkepay natay sikwayu gafu sinoy. ⁵ Ma, nakalyawandokaddino sinapiti Dios sikwayuwa abbingnga? Se anggama pattuyaggannino nakandaw sino sinapi'na si, "Ikka a abbingku, dingngagannu nad nu tulduwandaka i Afu Dios, e ammeke madismaya nu allangngandaka.

⁶ Se allangngani Diosino ammina iiddukanna, e siwa'wattanna ammina ibilangnga si abbingnga.”*

⁷ Kunna antu, ibilandonaddino dya'daw si aggallangngi Dios sikwayu e attammandaw, se antuweno pangammuwandaw si ibilandakayuwi Dios si abbingnga. Se wara kad abbing si amme allangnganino amana? ⁸ Se nu ammerakayu allangngani Dios a kunneno akwanna sino ammina abbingnga, anggama sapitan si bakkanna abbindakayu, e kunnangke tangananino amayu. ⁹ Ino amatamira sito lubag, inallangngandetam, e neyaltamira gafu sinaya inangwara. Kumaralla mappeturayetammad ki Dios a Amatam sey langit, se nu kunnenayino akwantam, mabiyayetam si makkikiyad. ¹⁰ Inallangngandetamino amatamira sito lubag si bisampelanga aw sin kabbintam, e inangwara pelangino ammuram si pallawarantam. Ammenangke kun ki Dios, se gakkuruwa ammuneno pallawarantam, e allangngandetam takesi mekunnetam sikwana a nadosan. ¹¹ Gakkuruwa ammetam maanggam nu mada'ngeno pallangnganna sikwatam, se malow, udde nu massi'lutin e matulduwanetam sinay, mallawarinnino aggangwatam anna massiyanakkin-nino nakantam.

Kattalatalawino Mattalekkud Ki Dios

¹² Kunna antu, massiki odduweno dyata lawumandaw, ammeyu nad madismaya sino angnguruddaw. Pattuyag-gandonaddino nakandaw. ¹³ Mattalaginaggayu nadda mangwa si nalawad, takesi ino bafulundawira a nakafuyino angngurudda, ammera mibbat, nu ammera lud mattuyag.

¹⁴ Ino aggangwayu nad, nalawarino akkebulundaw si ammina tolay nu damana, anna akwandopelangino panggamani Dios. Se awana mesapat ki Dios nu ammena akwanino panggammanna. ¹⁵ Makkaimaimukkayu takesi awan sikwayuwa mattalekkud sino allakki Dios, se ino tolaya mangwa si kunnenoy, meyamparig si mula a napetino bungana, e nu purayandawa mattufu, odduwa mapetana malamitan sino liwa'na. ¹⁶ Itandokappay si awan sikwayuwa makidurug sino bakkanna atawana, anna awan sikwayuwa manuntul ki Esau si'ina ammena nekalowi Dios. Se i Esau, netalya'na si taakkananino kalintiyanna a palunguwa abbing.† ¹⁷ Ammutam si wasin nasinduwenay, neboboliyi Esauwino inangwana, se anggama si bindisiyonanino amana si meannung sikwana a palunguwa abbing. Udde massiki napppekakallakka mattangit, ammenan dama, se awana damana a ipatali sino salinu'nu'nenno inangwana.

* **12:6** 12:6 Proverbio 3:11-12 † **12:16** 12:16 Ino istoriya mappeafu sino inangwa i Esau, ana sino Genesis 25:27-34 anna 27:30-40.

18 Ammetammad matappagga mangurug ki Dios, se nalawarino bawuwa netulangnga sikwatam amma sino dadana netulangnga sino gagginafutamira si'in. Se sin naddayawira ki Dios, inara'niyandeno maitara a kulura Sinai a gumigillayab. Kattalatalawino kinakkapanda a lammuk anna natuyagga bayabbag. 19 Diningngadda kappayino natuyagga tangguyub andino kattalatalawa damiti Dios. Wasin diningngaddenay, nakatalawiran e nakiggimal-lakkira si ibbattanneno sapitanna. 20 Se ammera makattam sino sinapi'na si, "Ammekayu umara'ni sito kulud, se nu wara mani'dun sitaw, massiki animal, malappangngad kiyad si matay."‡ 21 Gafu se gakkuruwa kattalatalawino initarana anna diningngadda, massiki i Moises, sinapi'na si, "Mayya'yakkakun sito talok."§

22 Udde tangananin sikwatam sito ingkein, se nu mad-dayawetam ki Dios, kunnangke ara'niyantamino kulura Sion a agyananino bawuwa lubbunna Jerusalem sey langit. Ino anggama sapitan, umara'niyetam sino agyanani Dios a aggabiyag si makkikiyad. Antu kappayino agyananino parifurifuwera a anghelnera a malallanggakira a mad-dayaw sikwana. 23 Nesapatetam sino amminira a ibilangi Dios si palunguwa abbingnga a antuweno bafuluntamira a manguruwa neturakkino nganda sey langit, mampesino kararuweno naggaddangngira a tolay si'ina nepabbaliyi Dios si tolona a awaninna liwa'da. Inara'niyetam ammin ki Dios a mangukum si ammina tolay, 24 anna ki Jesus a mangita'dag sino bawuwa netulagi Dios sikwatam. Kunnangke nawarsiyanetam sino adana sin nadalusanino liwattam. Mannakadameno adana amma sino ada i Abel si'in, se ino ada i Abel, kunnangke arangnganna si mabbalatti Dios, udde mapakomanetam gafu sino ada i Jesus.*

25 Palanandaw takesi dingngaggandawino sinapiti Dios. Se nu kinastiguwi Diosino gagginafutamira si'ina ammera nangurug sino nepetulduna ki Moises, kumarallin nanu ammetam kuruwannino nepesapi'na sino Abbingnga a naggabwat sey langit. 26 Se sin naddamiti Dios si'in sey Sinai, nagguyaddino lubag. Udde aneno sinapi'na a ammena kepay neyakkuruwa kunna si, "Ipidwa'nga a guyaddan yo lubag, udde bakkampelangnga sito lubag, nu ammena lud ammina ana sey langit."† 27 Ino nassapitanna si ipidwana a guyaddan yo lubag, anggama sapitan si maari amminino pinaratuna a dama a maguyad, takesi ino pelang mabbalanayunino mabattang.

‡ 12:20 12:20 Exodo 19:12-13 § 12:21 12:21 Deuteronomio 9:19 * 12:24 12:24 Genesis 4:10 † 12:26 12:26 Hageo 2:6

²⁸ Gafu se nesapatetam sino patturayani Dios a ammena maari si makkikiyad, mappasalamatetammad sikwana. Gafu se patiyantam anna ammetam kalyawanino pan-nakadamana, dayawantammad sino addayawa panggammanna. ²⁹ Se ino Dios a dayawantam, nu mangastigu, meyamparig si afuya sikkulanneno ammin.

13

Ino Akwannaddino Manguruwira A Mappaanggam Ki Dios

¹ Ituluydonadda makkaaanggamma kunnangke makkakarolakkayu. ² Minappadilokkayu nad si korwana tolay, massiki ammeyuwera ammu, se agyanin nappadilotira sino ngananda si kasittolerera, gampade anghelira karud. ³ Duffunandonaddino bafulundawira a nabalud, anna allakkandawira a kunnangke nabaluggayu pay. Kunna kappay sino nadyatanira, allakkandawira a kunnangke nadyatangayu pay.

⁴ Patiyandonaddino natawandaw takesi ammeyu daralannino akkatafaleyu, se kastiguni Dios amminira a makibulun onnu mangayoyung si bakkanna atawara.

⁵ Ammekayu nad naingap si pirak, nu ammeyu lud manggam sino ana sikwayu, se sinapiti Dios si, "Am-metakayuna anawan, ammetakayu kena purayan."* ⁶ Gafu so kunnenoy, ammetammad maatalla massapit si, "I Diosino manuffun sikwak, e ammek mattalaw, massiki sanneno akwanna tolay sikwak."†

⁷ Dandammandonaddino nangifuyutira sikwayu si'ina nanuldu sikwayu sino sapiti Dios. Dandammandawino nalawara tupa'ngeno biyadda takesi tuntulandawino anngurudda. ⁸ Se i Jesu Kristo, ammena mangkakwa, se ino nakamma si'in, kunna kappay sito ingkein, e kunna kappena si makkikiyad. ⁹ Itandonad takesi ammekayu matutunggungana manuntul si tanganana tuldu. Se ino mappatuyag sino annguruddamino anngikallakki Dios sikwatam, bakkannino panuntulantam sino tutunino tolayira mappeafu sino maakkan. Ino nanuntulira sino kunnenoya tun, awaningke a neduffunna sikwara.

¹⁰ Ikkametama mangurug ki Jesus, ino natayanna sino krusino napakomanneno liwattam. Udde ino tolayira a miwa'lakkepay si animala manuntul sino lintiyi Moises, am-mera dama a mesapat sino duffunna sikwatam. ¹¹ Awana kalintiyanda a mesapat sinay, se massiki gafu sino lintiyi

* 13:5 13:5 Deuteronomio 31:6,8; Josue 1:5 † 13:6 13:6 Salmo 118:6

Moises, ammera akkanannino animala mewa'lat para sino liwat. Se ino animala maparti, itallungino afafuna padiyeno adana sino Kadidiosana Kwartu ta iwa'la'na ki Dios para sino liwat, udde ino baggira, iyanda sino lasinneno lubbun ta masikkulan. ¹² Kunnenoyino amparingngeno nakwa ki Jesus, se natay sino lasinneno lubbun, takesi madalusanino tolayira sino liwa'da gafu sino adana. ¹³ Kunna antu, umangnetam sikwana sino lasinneno lubbun, ino anggama sapitan, ibbattantamino dadana aggangwatama Judyu, massiki madyatanetam anna melopalopetetama kunna kappay sikwana. ¹⁴ Se bakkan sito lubaggino pagyanantam si makkikiyad, nu ammetam lud aggataro-nanino pagyanantamma sey langit so maddagguna aw.

¹⁵ Gafu ki Jesus, kanayunetammadda maddayaw ki Dios anna mappasalamat sikwana a Afutam a kunnangke antuweno iwa'lattam sikwana. ¹⁶ Ammetangkappenad matappagga mangwa si nalawad sino bafuluntamira anna manuffun sino mawira si duffun, se antu kappayino mallanga iwa'lattama panggammani Dios.

¹⁷ Kuruwandonaddino mangifuyutira sikwayu e mappeturekayu sikwara, se ireno piniliyi Dios a mimut sino angguruddaw. Nalawarino aggimu'da sikwayu se ammura si sombatandana ki Dios nu ansanneno annulladura sikwayu. Antuweno kuruwandawira nad, takesi maanggammira a mangwa sino tarabafura. Se nu ammeyuwera kuruwan, malowino nakanda, e ikkayuweno maawanan si duffun.

¹⁸ Ikarakararandakami ki Dios, se awana ammumi si narakkatta inangwami, e kanayuna anggammiya mangwa si nalawad. ¹⁹ E anggangkungke si ikararandak takesi malanaka muli sikwayu sitan.

Ino Namindisiyonanna Sikwara

²⁰⁻²¹ I Dios a mappasiyanak si nakam, a'dandakayu nad si ammuna awandawa mangwa sino panggammanna, anna gafu ki Jesu Kristo, pabbalindakayu nad si tolaya manggama mangwa sino panggammanna. I Diosino nappaangngangoli ki Jesus a Afutama mimut sikwatama kunnangke Pastonerowa mimut sino karneronera. Gafu sino natayanna, neyafuneno bawuwa tulagi Dios a awana pakkiyaranna. Antu gafuna, madayonaddi Jesu Kristo si makkikiyad.

Ino Ambu'nenno Turak

²² Kakkolakku, allakkanda'ngad ta dingngaggandaw yo neturakuwa mappatuyag sino nakandaw, se ammena kena ata'nang. ²³ Anggangkuwa ipakaammu sikwayuwa

nepalawandani Timoteo a kolattam sino abbaluran. Nu malana umang sitaw, ibulungku nanu umangngak sitan.

²⁴ Itulduyu sino ammina mangifuyut sikwayu si aggadandammamiyera, e massiki ino amminira a mangurug sitan, aggadandammamiyera kappay. Ino bafuluntamira a manguruwa naggabwat sey Italia, sapitanda pay si aggadandammandakayu.

²⁵ Allakkandakayu nad ammini Dios.

Ino Turakki Santiago Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pablowno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunnenno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Santiago a masserbi ki Dios anna ki Afu Jesu Kristo. Antuyawino turakku sikwayuwa Judyu a mangurug ki Kristo a magyan sino palulubbun sito lubag. Nalawaggayu penad.

Ino Angngurug Annino Kinalaing

² Kakkolakku si angngurug, nu odduweno lawumandawa dyat, maanggangkayungke nad, ³ se ammuyu si ino kadalodawanino angnguruddaw, antuweno mappatuyag

sino angnguruddaw takesi natalanggad.* ⁴ Natalanggannad mantuweno angnguruddaw ta ammeyu ibbattan, se ino ketupakkannenay, mallalawarino aggangwayu makkiyad si awaningke a pakkuranganna.

⁵ Udde nu wara sikwayuwa amme makaammu sino anggammi Dios si akwana, marangngad ki Dios si laingnga ta maa'dan. Se maanggammi Dios a manga'da sino ammina tolaya marang sikwana, e ammenera atallan. ⁶ Udde ino marang, kuruwanna nad si iya'da i Diosino arangnganna a ammena maddaladudwa, se ino maddaladudwa, kakun-neno palung sino bebaya ingkelamangino kedaluyakanna gafu sino leled. ⁷ Ino tolaya kunnenay, ammena nad innana-man si wara iya'da i Dios sikwana, ⁸ se makkalindadweno nakamma, e ammena natalanggad sino ammina akwana.

Ino Pobiriyera Andino Bafa' nanggira

⁹ Ikkayuwa pobiriya kakkolak, maanggangkayu nad, se napatiggayu sino angngita i Dios. ¹⁰ Ikkayu paya bafa' nang, maanggangkayu kappenad gafu se awana patingngeno kin-aba'nandaw sino angngita i Dios. Se ino ba' nang, kakunna-neno lappawa malana malelay. ¹¹ Se nu mattaggatino sinag e napatuwengkein, malelayiranino mula e madara'nino lappora e awaninnino lawadda. Kunna peneno makwa sino ba' nangnga tolai, mada'nganeno katayanna, e anawanneno kinaba' nangnga.

Ino Kadyatan Andino Katutunggungan

¹² Nagasatino tolai natalanggadda mangurug ki Dios, massiki nu madyadyatan, se nu maita i Dios si natalanggaddino angngurungnga, appannaneno labuta nekariyi Dios sino manggammira sikwana a antuweno biyaya man-nayun. ¹³ Nu wara pay sikwayuwa matutunggungan malliwat gafu sino kadidya'na, ammena nad sapitan si i Diosino manutunggung sikwana, se i Dios, ammena matutunggungan malliwat, e ammena kappay manutunggung si massiki sanna a tolai. ¹⁴ Se ino katutunggunganino tolai, maggabwat sino narakkatta panggammanino baggingkep-pay. ¹⁵ E nu ponurannenaya panggammanino baggina, antuweno palliwatanna, e ino ketupakkanneno liwa'na, antuweno kekatwayanna ki Dios si makkikiyad.

¹⁶ Kunnantu, ikkayuwa kakkolaka iiddukangku, ammeyu nad balabaliyanino baggiyungkepaya massapit si i Diosino manutunggung sikwayu, ¹⁷ se i Dios sey langit, antuweno paggabwatanino ammina fustu anna nalawad. Antu kappayino namaratu sino amminira a sirwat sey langit, udde

* 1:3 1:3 Itannu kappay sino Rom. 5:3-4 anna sino 1 Ped. 1:6-7.

massiki nu maangkakwera, amme maangkakwa i Dios. ¹⁸ Gafu se antuweno urena, nepabbaliretam si abbingnga gafu sino nanguruwantam sino kakuruwana tuldu, takesi ikkanetamino kapatian sino ammina pinaratuna.

Ino Paninggaggan Andino Panguruwan Sino Sapiti Dios

¹⁹ Dandammandaw yaw, kakkolaka iiddukangku. Madadanetammadda maddingngag, e palanantammaddino adamittam. Ammetammad naladda a mabbungut, ²⁰ se ino bungu'na tolay, ammena mefuyut sino naggaddangnga panggammani Dios. ²¹ Ibbattandonad mantuweno ammina narakkatta aggangwayu andino narakkatta ana sino nakan-daw, e natulukayu ki Dios takesi akwandawino sapi'na a diningngaddaw, a antuweno makadama a mangisalak sikwayu.

²² Ammeyu nabbelang dingngaggannino sapiti Dios, nu ammeyu kappelud tuntulan, se nu dingngaggandopelanga ammeyu tuntulan, balabaliyandawino baggiyungkepay. ²³ Se ino maningngag sino sapiti Dios e ammena tuntulan, mekunna sino tolaya sarminganneno mutungnga e itanneno gakkuruwa kakunnana, ²⁴ e nu anawanneno sarming, makalyawannanino initana. ²⁵ Udde ino tolaya aggadandam anna manuntul sino nalawara lintiyi Dios a mangipawaya si tolay, antuweno duffunani Dios sino ammina akwana, se ammena pelang diningngag e kalyawannan.

²⁶ Nu wara massapit si akwana amminino panggammani Dios, gampade awampelanga tulatulangngeno bifingnga, balabaliyannangkepayino baggina, e awana ketupakkan-neno akwana. ²⁷ Se ino ibilangi Dios a Ama si gakkuruwa mangwa sino panggammanna a awana kabalawanna, ino tolaya manuffun sino ulilera andino bafaluwera nu madyatanira, e ammena tuntulannino narakkatta aggangweno tolayira sito lubag.

2

Ammetammad Mappaduma Si Massiki Sanna A Tolay

¹ Kakkolakku, nu manguruggayu sino madandayawa Afutama i Afu Jesu Kristo, ammekayu nad mappaduma si massiki sanna a tolay. ² Gangngariyan ta wara gumamwang sino pakkakarampattandaw si ba'ningnga nabbarawasi si nalawad anna nassakkalang si bulawan, e wara kappay pobiri si gumamwanga garume'metino barawasina, ³ e sapitandaw sino ba'ning si, "Umangka taw ta mattuttugga sito nalawara pattutturannu," udde sapitandokappay sino pobiri

si, "Massiki nu matta'dagga tan onnu mattuttugga sitan dattan," ⁴ nu kunnenoyino akwandaw, narakkattino dinandandaw, se padumandawino tata gafu sino kinaba' nangnga.

⁵ Dandammandaw yaw, kakkolak. Ino pobiriyera sino angngiteno tolayira sito lubag, ireno piniliyi Dios a mabbali si ba'nang si angngurug anna ireno mesapat sino patturayana nekarina sikwara a manggam sikwana. ⁶ Udde iyataldawimmangke ino pobiriyera. Inya kaddino mangilopalopet anna midarum sikwayu nu bakkannino bafa'nangngira? ⁷ Bakkannira kaggappayino makasapasapit si narakkat mappeafu ki Jesu Kristo a antuweno Afutam?

⁸ Aneno napatiya lintiyi Dios a nepetura'nga si'in a kunna si, "Anggammannu naddino kasittolema kunna payino aggangammu sino baggim."* Nu tuntulandaw inaya lintig, nalawaringke ino akwandaw. ⁹ Udde nu ammeyu pakkakarunnannino agganggandaw sino kasittoleyu, nu ammeyu lud padumanino bafa'nangngira, malliwakkayu se kontarandaw inaya lintiyi Dios. ¹⁰ Se nu wara makkontara si massiki tata sino lintiyira i Dios, ibilangi Dios si nalliwat, massiki tuntulanna ammuna korwana lintingnga. ¹¹ Se i Dios a nassapit si "Ammeka makibulun," antu kappayino nassapit si, "Ammeka mamapatay."† Antu gafuna, massiki ammekayu makibulun, nu mamapatekayu, kontarandaw amminino lintig.

¹² Kunnantu, palanantammad amminino sapitantam annino akwantam, se ukumandetamma i Dios gafu sino lintiya mangipawaya sikwatam si liwat. ¹³ Se ino tolaya awana alla'nga sino kasittolena, amme pena allakkanni Dios naso pangukumanna. Udde ino tolaya minangkallak, ammena nad mattalaw sino pangukumanna.

Ino Angngurug Andino Nalawara Aggangwa

¹⁴ Kakkolakku, nu wara massapit si mangurug ki Jesu Kristo, gampade ammena ipaita sino aggangwana, sanna kaddino serbina? Damana kadda mesalakan gafu sino kunnenaya angngurug? ¹⁵ Gangngariyan ta wara kola'daw si angnguruwa kurangino barawasina anna awana akkananna, ¹⁶ e wara sikwayuwa massapit sikwana si, "Ammeka maddararan, maa'dangka nad si barawasim e oddu naddino akkanannu," gampade awana iya'dana sino awanna, wara kad mantu serbinenaya sinapi'na? ¹⁷ Kunna kappayino angngurug, nu sapippelanga ammena maita sino aggangwatam, awangkappay serbina.

* 2:8 2:8 Levitico 19:18 † 2:11 2:11 Exodo 20:13-14; Deuteronomio 5:17-18

18 Udde wara nakuy manombata massapit si, "Ino tata tolay, nalawarino akwanna sino kasittolena, udde ino tata pay, aneno angngurungnga ki Dios." Nu wara massapit si kunnenay, kunnayawino itabbaggu. "Nu awana nalawara aggangwam, ammem mepaita si gakkuruwino angngurungngu, udde nu ikkanak, ipaiteno nalawara aggangwak sino kasittolek si gakkuruwino angnguruggu ki Dios." 19 Sapitannu si mangurugga si tata ke ino Dios, e nalawad yan. Udde massiki ino dimonyuwera, kuruwanda pay, e mayya'yakkira sino talora se ammura si kastigunnerana. 20 Pangababulangka a tolay! Maawag kepekad si wara pamakuruggu si awana serbineno angngurug nu ammena mepaita sino nalawara aggangwa? 21 Dandammannu naddi Abraham a gagginafutam si'in. Nebilangi Dios si naggaddang gafu sino nangwana sino sinapiti Dios sin nitappatanna sino abbingnga a i Isaac sino assikkulan ta iwa'la'na ki Dios.‡ 22 Maammuwannu sinay si naggindanino angngurungnga annino inangwana. Inaya inangwana, nepaitana si gakkuruwino angngurungnga. 23 E neyakkuruwino neturakka sapiti Dios a kunna si, "Kinuruwi Abrahamino sinapiti Dios, e antuweno nibilangani Dios sikwana si naggaddang."§ Antu kappayino nanganani Abraham si buluni Dios.* 24 Kunnantu, antuweno pangammuwantam si ibilangi Dios si naggaddangngino tolay gafu sino aggangwana, bakkampelanga gafu sino angngurungnga.

25 Kunna kappayi Rahab si'ina madakkuta bafay. Nebilang kappayi Dios si naggaddang gafu sino nalawara inangwana sino dinundunira i Josue. Se nepatallunggera sino balena e nefuyu'nera si tanganana dalan ta ammerera mapapatay sino anawanda.

26 Nu awana anga'nenno baggina tolay, awana serbina, natayin. Kunna kappayino angngurungnga tolay nu awana nalawad si aggangwana, awana serbina e kunnangke natay.

3

Ino Dilana Tolay

1 Kakkolakku, nalawad nu awana oddu sikwayuwa manggamma manuldu sino manguruwira, se ammuu si nadamma'nenno kastigumiya manuldu nu matamakami amma sino matulduwanira. 2 Amminetama tolay, mamipidyetama matama, kumaral sino assapitantam. Udde tantaro nu wara tolay si makafuwad sino dilana takesi

‡ 2:21 2:21 Nu anggammuwa basanino tubbunna yawa istoriya, itannu sino Genesis 22. § 2:23 2:23 Genesis 15:6 Itannu kappay sino Rom. 4:3. * 2:23 2:23 2 Cronicas 20:7; Isaias 41:8

awana katamanna sino sapitanna, awaningke nadda paliwatanna, se ammunna a fuwaddanino ammina baggina. ³ Gangngariyan, nu gosalandamino wangi'na kabayu takesi kuruwandetam, damatama ifuyut sino anggantama angan. ⁴ Kunna kappayino bafor, massiki nu dokal anna natuyaggino bayabbagga mitu'yud, mefuyukkappay sino anggammino mammanehuwa angan gafu sino kunnangke paluwa sino likunna, massiki bibissang pelang. ⁵ Kunna kappay inayino dilana tolay, se massiki bibissang, dokal kappayino pannakadamana.

Dandammantamino akwanna afuy. Massiki bibissang sino gafuna, dokallino karayamanna. ⁶ Antu kappayino keampariyanino dilatam, se ino dilatam, kunnangke afuya awana ammena darallan. Antuweno paggabwatanino paliwatanino baggitam, e antu kappayino mapparakkat sino ammina kabibiyaddam, se i Satanas lurino paggabwatanino kinarakka'nenno dilatam.

⁷ Ino tolayira, damara a mappawam si ammina ana sito lubag, se gakkuruwa aneno tolayira a nappawam sino sumaronira a animal andino mammanukira andino amminira a makkure'gawang, massiki ino anera sino bebay. ⁸ Udde awangkepaya tolaya nappanakam sino dilana, se ino dila, kunnangke nagita, e kanayuna nadadana massapit si narakkat. ⁹ Antuweno usarantama maddayaw ki Afu Dios a Amatam, udde antu kappayino usarantama massapit si narakkat sino kasittoletam, massiki pinaratuwera i Dios a kakunnana. ¹⁰ Massiki tateno wangittam, madweno sapitanna, se nu korwan, dayawantami Dios, udde nu korwan, narakkattino sapitantam sino kasittoletam. Kakkolakku, ammenera nad inoy. ¹¹ Awana bitufuta miyabwal si nalawad anna napeta danum. ¹² Awangkappay kayuwa igosa mammunga si olibo, e kunna kappayino ubas, ammena mammunga si igos. Ammetam makaappa si nalawara danum sino bebay. Antuweno ammutamun si ammena nad mallawan sino tata a wangitino narakkat anna nalawad.

Ino Kinalainga Maggabwat Ki Dios

¹³ Nu wara sikwayuwa nadandam anna mannakaawat, ipaitana nad sino nalawara aggangwana andino kinanakamma a maggabwat sino kinalaingnga. ¹⁴ Udde nu umillikayu anna aggadandammandopelangino pallawaranino baggiyungkepaya, ammeyu nad isangeletino kinalaindaw, se nu kunnenayino akwandaw, kontarandawino kakuruwan. ¹⁵ Ino kunnenaya kinalaing, ammena naggabwat ki Dios sey langit, nu ammena lud naggabwat sino tolayira sito lubag, se ammena

nekunna sino nakammi Dios, nu ammena lud nekunna ki Satanas. ¹⁶ Se massiki sannera a tolaya umilli anna aggadandam pelang sino pallawarandangkepay, kungkulanda kappayino abbafulunda anna oddu kappayino akwanda a narakkat. ¹⁷ Udde ino tolaya aneno kinalaingnga a naggabwat ki Dios, passiya nalawarino dandammanna, nalawarino akkibulunna, nannakam, ammena ipatutino pangammanna, minangkallak, minadduffun, awana padumanna sino bafulunnera, anna ammena massalasangkun. ¹⁸ E ino tolaya nalawarino akkibulunna e lawaranneno abbafulunino korwanira, kunnangke nammula si kinainggud, e ino ibungana, ino biyaya mappaanggam ki Dios.

4

Ino Gafuneno Attatarukki

¹ Sanna kaddino gafuneno pakkakwandaw andino pattatarukkiyandaw? Ammena kad naggabwat sino oodduwa panggammandawa mangungkul sino nalawara nakandaw? ² Aneno kabbandawa appan, udde ammekayu makaappa. Antu gafuna, anggandawa mamapatay kesi maappayu. Umillikayu kappay se ammekayu makaappa, antuweno pakkakwandaw anna pattatarukkiyandaw. Udde ino gafuna a ammekayu makaappa sino anggandaw, ammeyu arangngan ki Dios. ³ Udde massiki nu arangngandaw, ammena kappay iya'da sikwayu, se narakkattino gakkaddawa marang, se usarandopelang a pappaanggam sino baggiyu.

⁴ Ammekayungke matalak se ammeyu iyatalli Dios! Ammeyu kad ammu si nu aangandawino ana sito lubag, kontarandawi Dios? Se ino tolaya tuntulanna pelangino panggammanino baggina sito lubagga bakkannino urayi Dios, pabbalinneno baggina si kalinga i Dios. ⁵ Ammeyu sapitan si awana serbineno nepeturakki Dios a kunna si, "Ino Espirituwa dinunduni Dios a magyan sikwatam, umilli nu bakkanni Dios pelangino anggamantam." ⁶ Udde dokallino duffuni Dios sikwatam takesi ammetam tuntulan-nino panggammanino baggitam. Antuweno ana kappayino nepetura'nga a kunna si, "Kontarani Diosino tolaya massangelet, udde allakkanneno tagatulutuluka tolay."*

⁷ Mappaturekayu mantu ki Dios. Kontarandokappayi Satanas, ta mabbukal e anawandakayu. ⁸ Umara'nikayu nad ki Dios ta umara'ni pay sikwayu. Ikkayuwa nalliwat, talekkurandonaddino liwa'daw. Ikkayu paya

* 4:6 4:6 Proverbio 3:34

maddaladudwa, pittatandonaddino nakandaw ki Dios.
⁹ Malonaddino nakandaw, e itangi'dawino liwa'daw. Ibbatandonaddino akkatawayu annino langga'daw gafu sino liwa'daw ta pataliyandaw si tangit anna lona nakam.
¹⁰ Se nu mappeturekayu ki Dios a maddayaw sikwana, pedayorakayu kappena.

Ammetammad Makkabalabalaw

¹¹ Kakkolakku, ammekayu nad makkabalabalaw, se ino mabbalaw sino bulunna, kunnangke balawanna kappayino lintiyi Dios a massapit si makkaaanggammetammad. E ino pamalawanna sino lintiyi Dios, antuweno pangitan si ammena tuntulan inaya lintig, nu ammena lud ibilang si awana serbina. ¹² I Dios pelangino nanga'da sino lintig sikwatam e antu pelangino ana turena a mangukum sikwatam. Awangkappaya korwana makadama a misalak anna mangastigu sikwatam. Nu kunnenoy, awana turetama tolay a mangukuma massapit si narakkattino bafuluntamira.

Ammetammad Massangelet

¹³ Nu wara sikwayuwa massapit si, "Sito aw onnu daramat, umangkami si korwana lubbun ta mannigosiyokamina sinay si unangga tarun takesi buma'nangkami," dandammandonad yaw. ¹⁴ Inammuyu kaddino sa'balandaw nu daramat? Se ino biyaddaw, meyamparig si lappata maita sito ingkein, udde ammena mabayag e maawampelang. ¹⁵ Kunna mantu, nalawad nu sapitandaw si, "Nu antuweno urayi Dios, mabiyaggami kepay takesi akwammingkepayino akwammi." ¹⁶ Udde ino akwandaw, isangele'daw si damayuwa akwanino anggandaw. Narakkat amminino kunnenaya passangelet. ¹⁷ Dandammandomantu yaw. Ino tolaya nangammu sino akwana nad, gampade ammena akwan, malliwat.

5

Ino Makwa Sino Bafa'nangngira A Maituk

¹ Ikkayu kappaya bafa'nang, dingngaggandaw yaw. Iku-lawuyu naddino tangi'daw gafu sino kattalatalawa dyata lawumandona. ² Awaninna serbineno kinaba'nandaw, se madaralliraneno kukwayu anna madanniraneno neimfundawa barawasi. ³ Mallatalati kappeneno bulawandaw anna pira'daw, e inaya latina, antuneno pamakurug si naitukkayu. Inona ketupakkanna, makastigukayu sey inifiyernu, antuweno meyampariyino lati si afuya mangufut sino

baggiyu. Ara'niyennino pangukumani Dios sikwayu, gam-pade mampakkayu kepay si kukwayu, massiki antuweno kakastiguwandaw. ⁴ I Dios a mannakadama si ammin, ammunanino piraka neimfundawa itandandonad sino natarabafuwera si innawan sino umayu. Diningngangnga kappayino pakiggimallakkanda. ⁵ Napaleggayu sito lubagga nappa sino ammina panggammandaw. Meyampariggayu si baka a makagaragarab takesi mattafa, udde ammena ammu si mapartiyen. ⁶ Narakkakkappayino inangwayuwa nidarum anna namapatay sino tolaya awana liwa'da, e awana pannakadamara a nangontara sikwayu.

Attammantammaddino Dyat

⁷ Ikkayuwa kakkolak, attammandonaddino dyat makkiyad sino puliyani Afu Jesus. Dandammandonaddino mangumera. Ammera matappagga mattaron si uran takesi makabiniyera, kasera kappay anusana mattaron sino kaganiyanneno apaya nabalor sikwara. ⁸ Antu gafuna, naanuskayu kappenad anna pattuyaggandonaddino nakandaw, se ara'niyennino puliyani Afu Jesus. ⁹ Ammekayu nad makkariririri, takesi ammerakayu paliwatanni Dios, se ara'niyenna gumamwang inaya mangukum. ¹⁰ Dandammandonaddino gumalabbunira si'in a nassapit sino nepakaammuwi Afu Dios sikwara takesi tuntulandaw, se massiki nadyatanira, inattammanda kepay. ¹¹ Ibilantam si maanggammino tolaya kakunnara a nangiyattam si dyat gafu sino pangwanda sino panggammani Dios. Gangngariyan ta diningngaddawino mappeafu sino kinaattammi Job si'in. Massiki nadyataningke, inattammanna kepay, e wasin nasinduwen, naammuwannan si nalawarino planowi Dios para sikwana, se i Dios, nannakam anna minangkallak.

¹² Kakkolaku, ana kappay napatiya sapitangku sikwayu. Nu wara sapitandaw, ammekayu nad massapata. Ammeyu isapateno langit onnu ino lubag onnu massiki sanna. Sapitandopelang si "On" nu onandaw anna "Ammek" nu ammayandaw, takesi ammerakayu kastiguni Dios.

Makkararetammad

¹³ Nu wara sikwayuwa madyatan, makkararangngad. Nu wara kappay maanggam, makkanta nadda maddayaw ki Dios. ¹⁴ Nu wara kappay malowan sikwayu, paayangnga naddino pangafuwanirana manguruwira ta ikararanda anna lananda a marang sino duffuni Afu Jesus. ¹⁵ E inaya kararadda a naggabwat sino tala'da ki Afu Jesus, antuweno kaariyanino kalona, se pabbattunoyani Dios, e

nu nalliwatino nalowan, pakomanna kappay. ¹⁶ Antu gafuna, nu nalliwakkayu, ipunnuyu nad sino bafulundawira a mangurug takesi ikararandakayu ta mabbat-tunoykayu. Se ino kararangnga tolaya naggaddang, dokallino pannakadamana e odduweno nalawara pat-tupakkanna. ¹⁷ Dandammandawi Elias a gumalabbun si'in. Tolepaya kakunnatam, udde wasin ginakkurungnganke a nikararag si ammena nad muran, ammena gakkuruwa nuran si kappata run si gadwa. ¹⁸ E wasin nangkakararag-gappay si muran nad, nuran gakkurug, nangngangolayino mulera e nammungera.*

¹⁹ Ikkayuwa kakkolak, antuyawino uddiya sapitangku sikwayu. Nu wara sikwayuwa mibbatta manuntul sino kakuruwana tuldu annino aggangwa a panggammani Dios, e wara kappay sikwayuwa mappaboboli sikwana a muli, ²⁰ dokallino duffunna sinaya nakaliwat, se antuweno ke-salakanna takesi ammena mekatway ki Dios, e ino odduwa liwa'na, mapakomanira.

* **5:18** 5:18 Iyawa mappeafu sino nakkararani Elias, masumpalan sino 1 Ar-ari 17:1; 18:1, 41-45.

Ino Palunguwa Turakki Pedro Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pedro sino manguruwira ki Jesu Kristo a ngyan sino limera a probinsiya sey Asia Menor. Ino kapapatiyana gakkanna a nanurak, takesi pattuyag-ganneno nakanda, se nappelalotino kadidya'da gafu sino angngurudda. Antu gafuna, nepadandandereno nalawara innanamanda gafu sino natayan, nangngangoliyan, anna puliyani Jesu Kristo. Se ammuna si nu dandammandeno innanamanda sey langit, meyattandeno dya'da. Nepaddandandera kappay si tuntulanda naddino nadosana kabibiyag anna mappeturayira nad sino aneno turera sikwara.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino kesalakantam 1:3-12

Nadosanetammad 1:13-2:10

Ino akwantammad nu madyatanetam 2:11-4:19

Ino netuni Pedro sino pangafuwanira andino korwanira a mangurug 5:1-11

Ino ambu'nenno turak 5:12-14

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Pedro a apostoli Jesu Kristo. Antuyawino turakku sikwayuwa piniliyi Dios si tolana a nesinasinak a magyan sino probinsiya a Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, anna Bitinia. ² Pinilirakayuwi Dios Ama a keyakku-ruwanino dinandamma si'in, e gafu sino Espirituna, nepab-balirakayu si nadosana tolana takesi kuruwandawi Jesu Kristo anna mapakomanino liwa'daw gafu sino nebu-buwanino adana. Madadagganan naddino angngikallak anna siyana'nga nakamma iya'da i Dios sikwayu.

Ino Innanamantam Gafu Sino Kesalakantam

³ Dayawantammaddi Dios a antuweno Dios anna Ama i Jesu Kristo a Afutam. Se gafu sino dokalla alla'nga, na'dandetam si bawuwa biyag gafu sino nangngangoliyani Jesu Kristo. Antu gafuna, natalanggaddino nalawara innanamantam. ⁴ E inaya nalawara innanamantam, awana kakunnana, se ammena maawan, ammena mar-rakkat, anna ammena marananino balorna si makkikiyad. Antuweno neimfuni Dios sey langit para sikwatama tolana. ⁵ Neimfuni Dios inay kiyad sino keakkuruwanino

nedadanna a kesalakandaw, e imutandakayu sino panakadamana gafu sino angnguruddaw kiyad si ipaitaneno keakkuruwana naso uddina aw.

Maanggammetam Gafu Sino Kesalakantam

⁶ Maanggangkayu gafu sinayira ammin, massiki nu maawag si idamandawino odduwa dyat sito ingkein. ⁷ Ino gafuna a idamandawirenaya dyat, takesi maiteno kakuruwanneno angnguruddaw. Se massiki ino bulawana madaral, metubba nad si afuy ta maita nu gakkuruwa bulawan. Napatiyino angnguruddaw amma sino bulawan, antu gafuna, mepaita naddino kakuruwana gafu sino lawumandawa dyat. E nu maita si gakkurug, madayokayu anna meyantokayu naso awa puliyani Jesu Kristo. ⁸ Ammeyu kepay inita, udde anggammandokepay. Massiki ammeyu maita sito ingkein, manguruggayu kepay sikwana. Antu gafuna, maanggangkayungke sino ammena masapita langga'dawa awana kakunnana, ⁹ se appandawinnino tupa'ngeno angnguruddaw, a antuweno kesalakandaw.

Ino Nelabbunanino Kesalakantam

¹⁰ Aneno nelabbunino gumalabbunira si'in mappeafu sinaya pamakuruwan sino allakki Dios a antuweno kesalakantam. Ammera kura naawatan inaya nelabbunda, udde aggadandammandeno anggamma sapitan. ¹¹ Se anggangke maammuwan nu ansanna anna naanseno keakkuruwan irayawa nepalabbunino Espirituwi Kristo a ana sikwara. Se ino nepalabbunna, ino nadyatani Kristo andino kedayawanna a tupa'ngenay. ¹² Udde nepakaamuwi Dios sikwara si ino nepalabbunna sikwara, ammena meyakkurug sino tiyempora, nu ammena lud makwa sito tiyempotam. Gakkuruwa nakwennino nelabbunda, se kunna kappayino sinapitino nibanyera sino nalawara damag sikwayu gafu sino pannakadameno Espirituwi Dios a dinundunna a naggabwat sey langit. Massiki ino anghelira, anggangke a maawatan irayaw.

Nadiosanetammad

¹³ Gafu sino nisalakani Dios sikwayu, idadandonaddino nakandawa mangwa sino panggammanna. Fuwaddandonaddino baggiyu. Aggadandammandonaddino nalawara innanamandawa iya'da i Dios sikwayu naso puliyani Jesu Kristo. ¹⁴ Tagatulutulukkayu nadda abbingi Dios. Ammeyu nad tuntulannino narakkatta panggammandaw a kakunneno aggangwayu si'in, sin ammeyu kepay naammuwanino kakuruwan, ¹⁵ nu ammena lud passinggadda nalawarino aggangwayu, a kakunneno kinalawari Dios a

nayag sikwayu. ¹⁶ Se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Passingngadda nalawarino aggangwayu a kunna pay sikwak."*

¹⁷ Dandammandonad si i Dios a ingnganandaw si Ama nu makkararaggayu, antu kappayino mangukum sikwatam. E awanna a ta'wiyanna nu ukumandetam, nu ammena lud ukumannino ammina tolay gafu sino akwanino kadda tata. Antu gafuna, iyataldonad anna italoyu sito ayokayu kepay sito lubag. ¹⁸ Se sinubbu'nakayu ta damayuwa ibbattanino awana serbina a gagangeyuwa inillalupa'daw sino gagginafuyuwera. E ammuyu si ino nepanubbu'na sikwayu, bakkanna pirak onnu bulawana maawanino balorna, ¹⁹ nu ammena lurino nabalora ada i Kristo a nebubbu sino natayanna, a kunnangke ubbunna karnerowa awaningke kabalawanna a iwala'da ki Dios. ²⁰ Sin ammena kepay naparatu yo lubag, antuweno piniliyi Dios a manubbut sino tolayira, udde sito pelanga tiyempo, dinundunna sito lubag si kesalakantam. ²¹ Gafu sikwana, talakkandawi Dios a nappaangngangoli sikwana anna nappedayaw sikwana. Antu gafuna, i Diosino pittatanino angnguruddaw annino innanamandaw.

Makkaaanggammetammad

²² Gafu sino nanguruwandaw sino kakuruwana tuldu, nadalusanino nakandaw e damayuna a anggammannino kakkola'dawira a mangurug. Antu gafuna, makkaaanggangkayungke nad si gakkurug. ²³ Se neyanakkayu kappay, e ino bawuwa biyaddaw, ammena naggabwat si tolaya matay, nu ammena lud naggabwat ki Dios a ammena matay. Nepabbalirakayu si abbingnga gafu sino sapi'na a manga'da si biyag anna ammena maangkakwa si makkikiyad. ²⁴ Kunna kappayino nepeturakki Dios a kunna si,

"Ammina tolay, kakunnana kaddat, annino kinalawadda, kunnangke ino lappona. Se ino kaddat, malelay, andino lappona, madara'nag. ²⁵ Udde ino sapiti Afu Dios, ammena maangkakwa si makkikiyad."†

Iyawa sapiti Afu Dios, antuweno nalawara damaga netuldu sikwayu.

2

Adalantammaddino Sapiti Dios

* 1:16 1:16 Levitico 11:44-45; 19:2 † 1:25 1:25 Isaias 40:6-8

¹ Kunnantu, gafu se napabawuweno biyaddaw, talekkurandonad ammina narakkat. Ibbattandonaddino massisiri annino massalasangkun, ino mimal annino maraparal sino bafulundawira. ² Meyampariggayu si akkeanaka kalu'bit, antuweno tuntulandonaddino aggangwana a kanayuna manggamma massusu. Kanayungkayu nadda manggamma madal sino gakkuruwa sapiti Dios takesi mantatuyaggino angnguruddaw kiyad si meyakkuruwino kesalakandaw. ³ Se kinakkapandawinnino kinlawari Afu Dios.

Meyampariyi Kristo Andino Manguruwira Sikwana Si Batuwa Aggabiyaḡ

⁴ Umara'nikayu mantu sino fungalla biyaya i Kristo a meyamparig si batuwa aggabiyaḡa mappatuyag si balay. Inaya batu, inamayino tolayira, udde antuweno piniliyi Dios, se napatig anna nadayaw sino angngitana. ⁵ Gafu sino umara'niyandaw sikwana, meyampariggayu kappay si batuwa aggabiyaḡ, a mausara pamata'dag si balaya pagyananino Espirituna. Pabbalindakayu kappay si kunnangke padiya mangiwa'lat sikwana, udde ino iwa'ladaw ino addayoyu sikwana,* e antuweno panggamanna gafu sino inangwa i Jesu Kristo. ⁶ Ammutam si gakkuruwinay, se aneno nepeturakki Dios a kunna si,

“Aneno pinilika ipata'daggu sey Sion a kunnangke kapapatiyana batuwa mappatuyag si balay. Massiki sanna a tolaya mangurug sikwana, ammenana maatallan si makkikiyaḡ.”†

⁷ Antu gafuna, napatiyinaya batu sikwatama mangurug. Udde ino ammenera mangurug, dandammada naddino nepeturakki Dios a kunna si,

“Ino batuwa inamayino mamata'daggira si balay, antuweno nepabbaliyi Dios a kapapatiyana batuwa mappatuyag si balay.”‡

⁸ Dandammada kappenaddino nepeturakki Dios a kunna si,

“Antuweno batuwa kesara'dulanino tolayira annino keduffuwanda.”§

Mesara'dulira se ammera kuruwannino sapiti Dios, se antuweno dinandammi Dios a makwa sikwara.

⁹ Udde ammekayuwa kunninoy, se ikkayuweno piniliyi Dios si abbingnga andino padiyera a masserbi sikwana a Aritam. Ikkayu kappayino nadiosana iturayanna

* **2:5** 2:5 Nu mapeafu sino iwa'lattam ki Dios, itannu kappay sino Rom. 12:1 anna sino Heb. 13:15. † **2:6** 2:6 Isaias 28:16; Rom. 9:33 ‡ **2:7** 2:7 Salmo

118:22; Luc. 20:17 § **2:8** 2:8 Isaias 8:14; Rom. 9:33

se ikkayuweno pinilina si akwana.* Pinilinakayu si tolena takesi ipakaammuyuweno kinalawanneno inangangwana, se antuweno nayag sikwayu ta anawandawino lammuk takesi masirwatangkayu sino kakka'bawa kinalawanna. ¹⁰ Si'in, bakkangkayuwa tolayi Dios, udde sito ingkein, tolenakayun. Si'in, ammeyu kepay inammuweno angngikalla'nga, udde sito ingkein, inalla'ngakayun.

Mappeturayetammad Sino Aneno Turena Sikwatam (Rom. 13:1-7; Tito 3:1)

¹¹ Kakkolakkuwa iiddukangku, gafu se bakkan sito lubagino gakkuruwa lubbundaw anna ammekayu mabaya magyan sitaw, ammayandonaddino narakkatta panggamanino baggiyu se mekontarera sino angnguruddaw ki Afu Dios. ¹² Kanayun nadda nalawarino aggangwayu ta itanino kalubbunandawira a ammena mangurug. Se nu antuweno akwandaw, massiki nu paliwatandakayu sito ingkein a massapit si narakkattino akwandaw, itandaneno nalawara aggangwayu, e dayawandana i Dios naso awa gumwanganna a mangukum.

¹³ Gafu sino Afutam, mappeturekayu nad sino ammina tolaya aneno turera sikwatam. Mappeturekayu nad sino Emperador a antuweno katuturayan, ¹⁴ e mampesino gubernadorira a dinotukanna a umang mangastigu sino mangwera si narakkat anna maddayaw sino mangwera si nalawad. ¹⁵ Se anggammi Dios si nalawarino aggangwayu takesi ammerakayu dama a balawannino tolayira a amme nangammu sikwana. ¹⁶ Bakkangkayuwa aripannino massiki sanna a tolay, se nawayangkayun. Udde ammeyu nad usarannino wayayuwa parrasona pangwa si narakkat, nu ammeyu lud usaranna masserbi ki Dios a kunnangke aripanna. ¹⁷ Iyataldonad ammina tolay. Anggammandonaddino kakkola'dawira a mangurug. Italoyu naddi Dios. Iyataldopenaddino Emperador.

Tuntulannaddino Aripannireno Angngiyattammi Kristo (Efeso 6:5-8; Col. 3:22-25; Tito 2:9-10)

¹⁸ Ikkayuwa aripan, mappeturekayu nad sino amundawira anna iyataldawira. Nu nannakam anna naanusira, onnu massiki natansitira, kuruwandawira naggappay. ¹⁹ Se nu attammannuweno kadyatannuwa awana gafuna, gafu se aggadandammannuwi Dios, maanggamma i Dios sinay. ²⁰ Nu wara mabbe'bek

* **2:9** 2:9 Iyawira a appata titulu, nasapit sino Dadana Tulag mappeafu sino Judyuwera a gakagakera i Israel a tolayi Dios. Ino anggammi Pedro a sapitan, ino manguruwira ki Kristo ino mebilang si gakkuruwa Judyu sino angngita si Dios sito ingkein.

sikwam gafu sino inangwama narakkat e attammannu inaya kastigum, meannungka kadde medayaw sinay? Udde nu padyatandaka gafu sino inangwama nalawad e attammannu, antuweno panggammani Dios sikwam. ²¹ Antuwenayino nayani Dios sikwayu, se massiki i Kristo, odduweno inattammanna a dyat gafu sikwayu, e ino nepaitana a kabibiyangnga, antu naddino tuntulandaw. ²² Awaningke a nalliwatani Kristo anna awaningke a nassisiriyanna. ²³ Wasin nassapasapitanda si narakkat, ammenera sinabbag si narakkat. Wasin pinadyatanda, ammenera sinantalawa makastigu, nu ammena lud netalak ammin ki Dios a naggaddangnga ukum. ²⁴ I Kristoweno nangiyattam sino kastiguneno liwattam sino natayanna sino krus. Antuweno inangwana takesi ibbattantama malliwat e akwantam pelangino panggammani Dios. Gafu sino nabiyaranna, nabbattunoyetam. ²⁵ Si'in, kunnangke natantangkayuwa karnero, udde sitoya, neyulirakayun a dumandan ki Kristo a antuweno mimut sikwayu.

3

Ino Tulduwi Pedro Sino Siggatawanira (Efeso 5:22-33; Col. 3:18-19)

¹ Ikkayu kappaya bafabbaya siggatawan, mappeturekayu nad sino a'atawayuwera, takesi nu wara sikwareno ammena mangurug sino sapiti Dios, maawisira a mangurug gafu sino nalawara aggangwayu. Massiki nu awana sapitandaw sikwara, manguruwira kappay, ² se itandeno aggangwayuwa awana kabalawanna andino angngiyataldaw ki Dios. ³ Ino kinalawaddaw, ammena nad gumafu sino pangartiyandaw sino abu'daw, sino pabbarawasiyandaw si nangina, andino korwana pangartiyeno bafabbayira sino baggira, ⁴ nu ammena lud gumafu nad sino ana sino nakandaw. Se ino kinalawara ammena mangkakwa a nabalor sino angngita i Dios ino kinanakam anna kinaanus sino ammuna akwanna tolay. ⁵ Kunna kappay inayino inangweno nadosanira a bafabbay si'ina nanalak ki Dios. Nappeturayira sino a'atawarera, e antuweno nappalawad sikwara. ⁶ Kunnenayino inangwa i Sara si'in a kinurungnga i Abraham a atawana e nebilangnga si amuna. Mekunakayu sikwana a kunnangke abbindakayu, nu akwandawino nalawara ammekayu mattalaw si madyatangkayu.

⁷ Ikkayu paya lallakiya siggatawan, iyataldonaddino a'atawayuwera ta imutandawira si fustu, se nakafuyira

amma sikwayu. Iyataldawira naggappay se makiillalupatira sikwayu sino biyaya mannayuna iya'da i Dios. Akwandonad inay takesi awana makatipad sino kararaddaw.

Ino Akwantammad Nu Madyatanetam

⁸ Antuyawireno anggangkuwa sapitan sikwayu amina mangurug. Mittatakayu nad si nakam, anna makkaaallakkayu. Makkaaanggangkayu nadda kunnangke makkakarolak. Makkaduduffungkayu nad anna tagatulutulukayu. ⁹ Nu wara mangwa si narakkat sikwayu, ammekayu nad mabbalat. Kunna kappay nu wara masapit sikwayu si narakkat, ammeyuwera nad sombatan si narakkat, nu ammeyuwera lud ikararan ta nalawarino iya'da i Dios sikwara. Se antuweno nayani Dios sikwayu, takesi mangwakayu si nalawad ta nalawaggappayino iya'dana sikwayu. ¹⁰ Dandammandawino nepeturakki Dios a kunna si,

"Ino tolaya manggamma nalawarino biyangnga anna nalanggak, ammena nad massapit si narakkat anna ammena nad massisiri. ¹¹ Talekkuranna naddino narakkat ta passiya nalawarino akwanna. Iyekwana naddino damana a mappalawad sino abbafulunda andino korwanira. ¹² Se imutanni Afu Diosino mangwera si nalawad anna sombatanneno kararadda, udde kontarannangke ino mangwera si narakkat."*

¹³ Nu manggangkayungke a mangwa si nalawad, wara kadda mangwa si narakkat sikwayu? ¹⁴ Udde massiki nu madyatangayu gafu sino nalawara akwandaw, maanggangkayu se labutandakayuwi Dios. Antuweno ammekayu nad mattalaw sino mappadyatira sikwayu anna ammekayu nad maddararan, ¹⁵ nu ammeyu lud aggadandammanni Kristo a ibilandaw si nadosana Afuyu. Kanayungkayu nadda nadadana manabbag nu wara mabbebut sikwayu mappeafu sino innanamandaw gafu sino angnguruddaw sikwana. ¹⁶ Udde nannakangkayu nadda manabbag sikwara a mangipaita si iyataldawira. Akwandonabelangino ammuyu si nalawad, takesi nu wara mamaraparal sikwayu mappeafu sino nalawara aggangwayuwa mangurug ki Kristo, maatallanirangkepay sino narakkatta sapitanda. ¹⁷ Tawwareno madyatangayu gafu sino pangwandaw si nalawad, nu antuweno urayi Dios, amma sino madyatangayu gafu sino pangwandaw si narakkat. ¹⁸ Kunna kappayi Kristo, nadyatan anna natay gafu sino liwattamira. Namitta ke a natay, ammena nad mepidwa. Awaningke a liwa'na, udde natay para sikwatama minalliwat takesi

* 3:12 3:12 Salmo 34:12-16

iyandetam ki Dios. Pinapatereno baggina, udde ino kararuwana, nabiyag. ¹⁹ E inangngino kararuwana a nanuldu sino nabalurira a kararuweno natayira.† ²⁰ Inayira a nabalud, ireno ammena nangurug ki Dios sin tiyempowi Noe. Sinoya tiyempowa nangwani Noe sino baforna, inanusi Dios a nattaron sino panguruwanda nad sikwana. Udde bisangke ino ammena nalimat sin nallinangnganna sito lubag, waluwera pelangino sinallung sino bafor e nesalakanira sino danum. ²¹ Inaya danum, antuweno keampariyanino akkabawtisar. Se gafu sino nappabawtis-arandaw, nesala'dakayuwi Dios gafu sino pannakadamen nangngangoliyani Jesu Kristo. Ino anggama sapitan ino nappabawtis-arandaw, bakkanna nadiyutino baggiyu ta maariyeno dakku'na, nu ammena lurino nakkarandaw ki Dios ta dalusanneno nakandaw.‡ ²² Nuliyenni Jesu Kristo sey langit, e anen sino padiwanani Dios a matturay sino ammina anghelira annino korwanira a ammena maita a pinaratuna a aneno turera onnu pannakadamara.

4

Ino Naangkakwena Kabibiyaddam

¹ Gafu se nadyatani Kristo sin agyananna sito lubag, idadandonaddino nakandaw ta attammandaw nu wara dyat a kunna pay sikwana. Se ino tolaya nadadana miyattam si dyat, ipaitana si ammenan anggama malliwat. ² E nu kunnenoyino nakandaw, mangiyafu sito ingkein kiyad sino katayandaw, ammeyun tuntulannino narakkatta panggammanino baggiyu, nu ammeyu lud tuntulannino panggammani Dios. ³ Se odduwennino sinayandawa tiyempowa mangwa si narakkat sin ammeyu kepay inammuwi Dios. Se si'in, nakangangwakayu si massiki sanna a narakkatta panggammandawa ammenangke mafuwaddanino baggiyu. Nabbobokkayu, nangwakayu si ka'atal, nafulota akkararayandaw, e narakkattino inangwayu sino naddayawandaw sino sinandiosira. ⁴ Antu gafuna, nakka'bawino dadana bulundawira gafu sino ammeyu kebumbulunan sikwara sinaya narakkatta akwanda, e antuweno massapitira si narakkat mappeafu sikwayu. ⁵ Udde uma'langirana ki Kristo ta sombatandangkepeneno inangangwara, se nadadaninna mangukum si ammina

† **3:19** 3:19 Kunnino korwanira si iyawira a nabalurino kararuweno natayira sin tiyempowi Noe. Kungkappayino korwanira si ireno narakkattira a anghel (itannu sino Genesis 6 anna 7, 2 Ped. 2:4, anna sino Jud. 6). ‡ **3:21** 3:21 Ino tata kappay anggama sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...nu ammena lurino nekariyu ki Dios gafu se nadalusino nakandaw.

tolay, massiki aggabiyayira onnu natayiran. ⁶ Antuweno gafuna a netulduweno nalawara damag sikwara a natay si'in. Se massiki nelawundeno kastiguna ammina tolai e natayira, netuldu sikwareno nalawara damag takesi damana a mabiyayino kararuwara a kunna payi Dios.

Ino Akwantammad Gafu Se Ara'niyennino Pakkiyarana Yo Lubag

⁷ Ara'niyennino pakkiyaranna yo lubag, antuweno nalangkayu nad anna nalappatta mangwa si nalawad takesi nalawarino akkararaddaw. ⁸ Ino kapatiyana akwandonad, makkaaanggangkayungke, se nu makkaaanggangkayu, ammeyu aggadandammannino liwatino bafulundawira, nu ammeyuwera lud lananna pakoman. ⁹ Maanggangkayu nadda mappadilot sino bafulundawira a mangurug. ¹⁰ Kadda tata sikwayu, aneno pannakadamana a neya'da i Dios, e natalakkayu nadda musar sinay takesi makkaduduffungkayu ammin. ¹¹ Ino manuldu, dandammanna nad si ino sapiti Dios ino itulduna. Ino manuffun sino bafulunnera, malappa'nadda manuffun a dandammanna si i Diosino naggabwatanino tuyangnga. Sino ammina akwandaw, itandaw ta madayawi Dios gafu ki Jesu Kristo. Antuweno madandayaw anna mannakadama a maturanay si makkikiyad. Amen.

Ino Dandammantammadda Mangurug Ki Dios Nu Madyatanetam

¹² Kakkolakkuwa iiddukangku, ammekayu nad makka'baw sino nappelalota kadyatandaw, a nganandaw si tangananino makwa sikwayu. Se duma'ngenaya dyat ta madalodawino angnguruddaw. ¹³ Ammekayu nad makka'baw, nu ammekayu lud maanggam nu madyatangkayu a kunneno nadyatani Kristo. Se nu kunneno, maanggangkayungke naso awa puliyanna a mangipaita sino kedayawanna. ¹⁴ Maanggangkayu kappay nu passapitandakayu si narakkat gafu sino angnguruddaw ki Kristo, se antuweno pangammuwandaw si ana sikwayuweno madandayawa Espirituwi Dios. ¹⁵ Nu madyatangkayu, ammena nad gafu sino inangwayungkepaya narakkat a kunnangke ino mamapatay, mattakaw, makkontara sino lintig, anna makibiyang sino bulunnuwera. ¹⁶ Udde nu madyatangkayu gafu sino angnguruddaw ki Kristo, ammekayu nad maatal, nu ammekayu lud maddayaw ki Dios se nebilangkayu si tolai Kristo.

17 Neyafuwenni Dios a mangukum si ammina tolay, e palungundetama abbingnga. Nu ino dyattamireno pangiyafuwanna, kattalatalawingkeneno maangwa sino ammerera nangurug sino nalawara damaga naggabwat sikwana. 18 Kunna kappayino nepeturakki Dios a kunna si, "Nu madyatino kesalakanino nalawarira a tolay, mannanotinna sino tolayira a ammena manandam ki Dios andino minalliwatira?"* 19 Kunnantu, nu madyatangayu gafu se antuweno panggammani Dios, ituluydonadda mangwa si nalawad, anna itala'donaddino baggiyu sikwana, se antuweno nama-ratu sikwayu e matalakka mangwa sino nekarina.

5

Ino Netuni Pedro Sino Pangafuwanira Andino Korwanira A Mangurug

1 Aneno anggangkuwa sapitan sikwayuwa pangafuwanino manguruwira. Aneno kalintiyangkuwa massapit sitaw se tatak kappaya pangafuwan, initakino nadyatani Kristo, e mesapata'nga sino kedayawanna a mepaita naso puliyanna. 2 Antuyawino itungku sikwayu. Lawarandonaddino aggimu'daw sino manguruwira sitan agyanandaw, se kunnangke ireno karnerowi Dios a netala'nga sikwayu. Maanggangayu nadda mimut sikwara a ammekayu mapatut, se antuweno panggammani Dios. Ammeyu naggappay akwanino tarabafuyu gafu se naingakkayu si pirak, nu ammena lud gafu se anggangdawa masserbi ki Dios andino bafulundawira. 3 Ammeyu naggappay ipatutino panggammandaw sino tolayira a netalak sikwayu, nu ammena lud nalawannaddino anggangwayu ta wara tuntulanda. 4 E nanu muliyi Kristo a afafuweno pangafuwanirana manguruwira, a'dandakayuna si labuta antuweno kesapatandaw sino kedayawanna si makkikiyad.

5 Ikkayuwa korwana mangurug, mappeturekayu nad sino palunguwera sikwayu. Ammingkayuwa mangurug, tagatulutulukkayu nad sino bafulundawira ta makkaseserbikayu. Se aneno nepeturakki Dios a kunna si, "Kontarani Diosino tolaya massangelet, udde allakkanneno tagatulutulu-luka tolay."* 6 Kunnantu, tagatulutulukkayu nad ki Dios a mannakadama takesi iyantorakayu naso awa pinilina. 7 Itala'donad ki Diosino ammina pakaburungandaw, se ikalorakayu anna imutandakayu.

* 4:18 4:18 Proverbio 11:31 * 5:5 5:5 Proverbio 3:34

⁸ Mappalangkayu nad anna imutandawino angnguruddaw, se i Satanas a kalingatam, meyamparig si natansita layon a mannodoyuwa mintufuk si sillunanna. ⁹ Kontarandonad gafu sino natuyagga angnguruddaw, se ammyu si bakkanna ikkayu pelangino madyatan si kunyaw, nu ammena lud massiki ino kakkola'dawa mangu-rug si ammina lulubbun sito lubag. ¹⁰ Ammena mabayino kadidya'daw, kaserakayu pabbalini Dios si tolaya awana pakkuranganna. Pattuyaggandakayu ta mattalaginarino angnguruddaw ta ammenan maangkakwa. Se antuweno minangkallakka Dios a nayag sikwayuwa mesapat sino kedayawanna a awana pakkiyaranna gafu sino nittatandaw ki Kristo. ¹¹ Antuweno mannakadama a matturay si makkikiyad. Amen.

Ino Ambu'nenno Turak

¹² Ino nanuffun sikwaka nanurak sito abbafawa turakku, i Silas a ibilangku si matalakka kolattam. Neturakku yaw takesi pattuyaggangkuweno angnguruddaw anna ipakuruggu si ino nalawumandaw, antuweno gakkuruwa allakki Dios. Mattalaginannad inay sino nakandaw ta ammeyu kalyawan onnu talekkuran.

¹³ Ino bafulundawira a manguruwa ayaw sito Babilonia a pinili payi Dios, bebutanda nu manantokayu. Kunna kappayi Marcos a ibilangku si abbingku. ¹⁴ Nu madadarambalkayu, ipaitayu si makkaaanggangkayu.

Nasiyana'ngaddino nakandaw ammina nittata ki Kristo.

Ino Mekadwa A Turakki Pedro Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pedro sino manguruwira ki Jesu Kristo, tantaro ira a nagan sino palulubbun sey Asia Menor (1 Ped. 1:1; 2 Ped. 3:1). Ino gakkanna a nanurak, ta kontaranneno tarabafuweno manulduwera si bakkanna gakkurug, andino ka'atatalla aggangwa a ketupakkanino netuldura. Antu gafuna, sinunnera takesi ammera matu-tunggungan sino bakkanna fustuwa tuldu, nu ammera lud dadaggananino nalawara aggangwara gafu sino allakki Afu Jesu Kristo anna dadaggananda kappayino akkaammura sikwana (3:17-18).

Ino tata a sinapitino nanulduwera si siri, ammena kanu muliyi Kristo, se nabayin e ammena kepay nuli. Sinombati Pedro sikwara a nassapit si gakkuruwingke a mulina i Kristo. Ino gafuna a nabayin e ammena kepay nuli, naanusi Dios sino minalliwatira a tolay. Anggamma si wara wayara a miboboli sino liwa'dera takesi ammerana makastigu, nu ammera lud mesalak.

Nabalar yawa turak sikwatam, se pattuyagganneno inanamantama muliyi Kristo. Ta'dagganna kappay si ino sapiti Dios, ammena naggabwat sino nakamma tolay, nu ammena lud naggabwat ki Dios, se ino gumalabbunira andino korwanira a nappeturakkani Dios sino sapi'na, nefuyutino Espirituwi Diosino netura'da (1:20-21; 3:15).

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino nalawara aggangwa a idaggatammad sino angnguruddam 1:3-15

Gakkuruwino neturakkino gumalabbunira si'in 1:16-21

Ino manulduwera si bakkanna gakkurug 2:1-22

Ino puliyani Jesu Kristo 3:1-18

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Simon Pedro a masserbi ki Jesu Kristo. Tatak paya apostolna. Antuyawino turakku sikwayuwa naa'dan si angnguruwa awana nedumanna sino angngurummi, gafu sino kinagaddangngi Jesu Kristo a Diostam anna misalak sikwatam. ² Madadagganan naddino angngikallak annino siyana'nga nakam a iya'da i Dios sikwayu gafu sino nangammuwandawingkepay sikwana anna ki Jesus a Afutam.

Ino Nalawara Aggangwa A Idaggatammad Sino Angguruddam

³ Gafu sino pannakadamana a antu kappayino pannakadama i Dios, neya'dana sikwatamino ammina awantama mangwa sino panggammanna sito kabiyaddam. Damatama akwan inay, gafu sino nangammuwantam sikwana a namili sikwatama mesapat sino kedayawanna annino kinalawanna.* ⁴ Gafu sinaya kedayawanna anna kinalawanna, neya'dana sikwatamino kapapatiyan anna kalalawarana nekarina sikwatam, takesi mesapatetam sino kinadosna, anna takesi malli'wetam sino kadarallanino baggi anna nakam a pattupakkanino narakkatta panggamanino tolayira sito lubag. ⁵ Antu gafuna, iyekwayungke ino damayuwa managga sino angnguruddaw si nalawara aggangwa. Ino idaggayu kappay sino nalawara aggangwayu, ino nangammuwandaw sino akwandonad. ⁶ Ino idaggayu kappay sinay, ino pifuwaddandaw sino baggiyu, e idaggayu kappay sinayino angngiyattam. Ino angngiyattam, dagganandokappay si nadosana aggangwa, ⁷ e ino nadosana aggangwayu, dagganandokappay si agganggam sino kakkola'dawira a mangurug. Ino kauddiyan, dagganandaw inaya agganggandaw si agganggam si ammina tolai. ⁸ Se nu umoodduwerenaya nalawara aggangwayu, aneno ketupakkanda a mantatuyaggino angngammuyu ki Jesu Kristo a Afutam.† ⁹ Udde nu wara mangurug e ammenera akwan inaya aggangwa, kunnangke lappatta ammena patiyannino angngurungnga, se nakalyawannan si naunafan e napakomanino nalliwatanna si'in.

¹⁰ Antu gafuna, kakkolak, iyekwayungke ino damayuwa mangwa sinayira a nalawara aggangwa, takesi ammuyungke si nesapakkayu sikwara a inayan anna piniliyi Dios. Se nu kunnenayino akwandaw, ammeyungke umaroyu sino kinuruddaw. ¹¹ E maanggammi Dios a mappagamwang sikwayu sino mannanayuna patturayani Jesu Kristo a Afutam anna misalak sikwatam.

¹² Antu gafuna, kanayungkuwera a ipadandam sikwayu inay, massiki ammuyun anna natalangaggayun sino angnguruddaw sino kakuruwana netuldu sikwayu. ¹³ Ino nakangku, nalawad nu ipadandangku sikwayuwerenay kiyad si aggabiyayak kepay. ¹⁴ Se amruk si ara'niyennino katayangku, se antuweno nepakaammuwi Jesu Kristo a Afutam sikwak. ¹⁵ Kunnamantu, iyekwakungke ino damaka

* **1:3** 1:3 Ino tata kappay anggamma sapitan: ...sikwana a namili sikwatam gafu sino kedayawanna annino kinalawanna. † **1:8** 1:8 Ino tata kappaya anggamma sapitan: ...aneno ketupakkanino nangammuwandaw ki Jesu Kristo a Afutam.

massapit sitawira sikwayu, ta massiki nu anawangkunna yo lubag, warana panandammandaw sino sinapikkuwera.

Gakkuruwino Neturakkino Gumalabbunira Si'in

¹⁶ Ino nepakaammumi sikwayu mappeafu sino puliyani Jesu Kristo a Afutam annino pannakadamana, bakkanna iistoriya a inangweno nasirifira a tolay. Se initamingkepayino kinalawanna annino kinadiosna. ¹⁷⁻¹⁸ Se ikkamiyeno bafulunna sino nadiosana kulud sin nidayawani Dios Ama sikwana anna nipaitanna sino nedaduma a kinadiosna. Ikkamingkepayino naningngag sino dami'nenno mannakadama a Dios a naggabwat sey langit a sinapi'na si, "Antuyawino iiddukanguwa Abbingku. Antuweno mappaanggam sikwak."‡

¹⁹ Gafu sinaya initami anna diningngammi, natalangaggami si gakkuruwingke ino neturakkino gumalabbunira si'in. Nalawad nu kuruwandawino sinapasapi'da, se kunnangke sirwata mawwaldag sino lammuk. Kuruwandonad makkiyad si mappaddeno abbasilelaw e nabaggawin, ino anggama sapitan, makkiyad sino awa puliyani Kristo a mawwaldag sino nakandaw.

²⁰ Dandammandaw yaw se maawag si maawatandaw. Awaningke a neturakkino gumalabbunira a naggabwat sino nakandangkepay. § ²¹ Se inayira a netura'da, ammena naggabwat sino nakanda, nu ammena lurino Espirituwi Diosino nifuyut sikwara sino nilabbunanda sino sapita naggabwat ki Dios.

2

*Ino Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug
(Jud. 4-16)*

¹ Udde agyangkappay si'inino bakkannira a gakkuruwa gumalabbuna nilabbun si siri. E konna kappay sito ingkein, ananeno manulduwera si bakkanna gakkuruwa medagga sikwayu. Manulduwerana si siriya manaral si angngurug, e massiki ino Afutama nanubbut sikwara, ammayandana. Inona labu'da sino tuldura ino napa'lata kakastiguwanda. ² Udde massiki kunnenoy, oddu kappeneno bafulundawira a manguruwa manuntul sino ka'atatalla aggangwara, e gafu sikwara, balawannino tolayireno kakuruwana tulduwa tuntulantam. ³ Gafu sino kinainga'da, balabaliyandakayuwa

‡ **1:17-18** 1:17, 18 Ino istoriya mappeafu sino nakwanna yaw, ana sino Mat. 17:1-9, Mar. 9:2-9, anna sino Luc. 9:28-36. § **1:20** 1:20 Ino tata kappaya anggama sapitan: Awaningke a neturakkino gumalabbunira a damana tolaya ipalawag sino nakamma pelang.

tulduwan si iistoriya a pinaraparatura pelang takesi pami-rakandakayu. Udde ammeyu kun si maturuwino mangukum sikwara, se inukummeran si'in e nadadaninnino kastigura.

⁴ Ammutam si makastiguwerana, se massiki ino anghelira a nalliwat si'in, kinastiguwera i Dios, se netakkumera sey infiyernu ta magyanira sino lammuk* kiyad sino awa pangukumani Dios si ammin. ⁵ Kinastigu kappayi Diosino tolayira a amme manandam sikwana sin tiyempowi Noe, se nepuranna kiyad si nallinang sito lubag, e nalimattira. Udde i Noe a nanuldu si naggaddanggaddino akwanda, nesalakira i Dios andino pituwera a bafulunna. ⁶ Kunna kappayino nangastiguwani Dios sino naganira sey lubbuna Sodoma anna Gomorra. Sinikkulanira i Dios andino lubbunda kiyad si naammukira takesi ipaitana si kastigunaneno ammina tolaya amme manandam sikwana. ⁷⁻⁸ Udde nesala'nga i Lot a nagan sey lubbunda, se naggaddangnga tolay, e aggalowino nakamma gafu sino ka'atatalla inangweno kalubbunannera a narakkatta initana anna diningngangnga kadda aw. ⁹ Amminirenaya nakwa si'in, ireno pangammuwantam si ammuwi Dios a misalak sino nadiosanira a tolaya madyatan, e ammuna kappaya midadan sino narakkattira a tolaya makastiguna sino uddina awa pangukumanna si ammin. ¹⁰ Kumaralla makastiguneno tolayira a manuntul sino ka'atatalla panggammanino baggira anna ammera iyatallino naturayira amma sikwara.

Ino manulduwera si bakkanna gakkurug, awanna atalda anna ipatu'deno panggammanda. Ammera kappay italawino madandayawira a aneno pannakadamara sey langit, nu ammera lud pappoporayampelang. ¹¹ Massiki ino anghelira a dodokkallino pannakadamara amma sikwara, ammera massapit si narakkatta pabbalaw sino bafulundera a nalliwat sino a'langi Afu Dios. ¹² Udde ira a manuldu si siri, massapitira si narakkat mappeafu sino massiki sanna a ammera maawatan. Kakunnareno sumarona animala ammena makadadam. Ino pelang pattupakkanneno biyayinaya animal, mado'man anna mapapatay, e kunna kappay sikwara, se makastiguwerana si makkikiyad. ¹³ Inaya narakkatta makwana sikwara, antuweno meannung sino narakkatta inangangwara. Narakkattirangke, se massiki nu aw, pallaangganda a akwanino narakkatta panggammanino baggira. Meyampariyira si mansa a mappadakkut si

* 2:4 2:4 Ino sapitanna sino dami'na Griego, Tartarus. Sino gagangena Griego, Tartarusino lammuka pagyanana kebaluranino nalliwatira a diosda a agyan sino dolam sino difafana Hades.

nadalusa barawasi, se medaggera sikwayu sino pangganandaw, massiki aggeakakwanda kepay inaya narakkatta akwanda, e maanggammirangke sino namalabaliyanda sikwayu. ¹⁴ Pifaggandeno massiki sanna a itanda a bafay, e massiki namipidyera a nalliwat, ammera kepay nanganggad. Nalaingira kappaya manutunggung sino tolayira a nakafuyino angngurudda takesi tuntulandeno narakkatta aggangwara. Nawamira a maffulat sino bakkanna akwara. Udde kastigunirana i Dios! ¹⁵ Inanawandeno fustuwa dalan e inaroyuweran sino kakuruwan, se sinuntuldeno aggangwa i Balaam si'ina abbingi Beor a massiki sanna a akwanna a narakkat, lullang nu wara appanna si pirak. ¹⁶ Udde ammena dama a akwanino gakkanna, se inalangananino asnowa nangabayuwanna. Se massiki animala ammena nad makadamit, nepadamiti Dios e natipaddino kinaabulna a mekontara ki Dios.

¹⁷ Inayira a manuldu si siri, meyampariyira si bitufuta naabbatan onnu dulamma mebayabbabelang, a awana seserbira. Anennino kalam mukana nedadani Dios si kakastiguwanda si makkikiyad. ¹⁸ Odduweno sapasapitanda a nalawara dingnganggan, udde awana seserbina. Ituldura si ammena narakkattino manuntul sino panggammanino baggi, e antuweno panutunggunganda sino bawuwera a nanguruwa a'ibba'da sino dadana narakkatta aggangwara. ¹⁹ Ikarira si mawayanino tolaya manuntul sino tuldura a damara a akwanino ingkelamanga panggammanda. Udde ino kakuruwanna, irangkepayino aripannino liwa'da e antuweno manaral sikwara. Se ino tolay, mabbali si aripannino massiki sanna a mangaffut sikwana. ²⁰ Ino tolaya nalli'wa sino narakkatta akwanino tolayira sito lubag gafu sino nangammuwanna ki Jesu Kristo a Afutama misalak sikwatam, kasena kappay muli sino dadana narakkatta aggangwana ta mearipangkappay, kumarallino kinarakka'na amma si'in. ²¹ Nalawad nu ammena nad naammuwanino nalawara akwana panggammani Dios amma sino naammuwanna, kasena sinalekkuran inaya nadiosana tun a netuldu sikwana. ²² Nu kunnenayino makwa, meyakuruwino sapita kunna si, "Ino atu, akananna kappayino utana," annino tata kappaya kunna si, "Massiki nu diyutannuweno bafuy, umang kappaya mabbambang."

3

Ino Puliyan i Jesu Kristo

¹ Kakkolaka iiddukangku, antuyawino mekadwa a turakku sikwayu. Sitawa adwa a turakku, aneno sinapikku sikwayu ta dandammandokkappayino nalawara ammuyu.

² Anggangku si dandammandawino netulduweno nadiosanira a gumalabbun si'in andino netuni Jesus a Afutama misalak sikwatam a nepakaammuna sikwayu gafu sino apostolira a nanuldu sikwayu. ³ Dandammandonad yaw. Naso mauddiyera a aw, ananeno tolayira a manuntul sino narakkatta panggammanino baggira, e kakkatawarakayuna gafu sino angnguruddaw ⁴ a kundana si, "Amme kad nekariyi Jesus a muli? Antawino? Natayinino a'afutamira, gampade ammena kepay nuli, e awana naangkakwa sito lubag nangiyafu sin napatuwanna." ⁵ Udde ino sapitanda a awana naangkakwa, bakkanna gakkurug, se gagguriyatanda a kalyawanino inangwa i Dios si'in. Se pinaratuwi Dios iyo lubag annino ana sey langit gafu sino pannakadamaneno sapi'na. Danumino nepangwana sito lubag e danungkappayino nepamiyangnga sino ammina ana sito lubag. ⁶ Gafu kappay sino sapi'na, danumino nepalinangnga a nanaral sino dadana lubag anna nangastigu sino tolayira. ⁷ Kunna kappeneno makwa, se gafu kappay sino sapi'na, darallanna kappena yo lubag, e massiki ino langit, se masikkulanirana. Makwana sino awa pangukummanna sino tolayira a amme manandam sikwana ta makastiguwera si makkikiyad.

⁸ Udde ikkayuwa kakkolakku, ammeyu nad kalyawan yaw. Ino nakammi Dios, nakkunnenno kabayino tata si aw annino kabayino tarifuwa run, e ino tarifuwa run, kunnangke tata si aw sikwana. ⁹ Amme naladawi Afu Dios a niyakkurug sino nekarina a antuweno sapitannino korwanira. Se ino kakuruwanna, naanus sikwatam, se anggamma si awan nadda makastigu, nu ammena lud mabboboli nad ammina tolay sino liwa'da. ¹⁰ Udde massiki kunnenoy, gakkuruwa mada'nganeno awa puliyani Afu Jesus, e ino gamwanganna, kunnangke ino gamwanganna mattakaw a awana makaammu nu naansa. Sinoyna a aw, ananeno natuyagga ungug e maawanino langit. Malunanggenno sinag, ino dakkag, andino bitunira si afuy, e masikkulangkappena yo lubag andino ammina igyanna.*

¹¹ Gafu se antuweno makwana sino ammina maita sey langit anna sito lubag, akwandonaddino panggammani Dios ta awana kabalawandaw. ¹² Sino pattaronandaw sino awa pangukummani Dios si ammin, iyekwayungke naddino damayuwa mangwa sino panggammanna takesi pakkangkamandawino gamwanganna. Gakkuruwa sinoyna a aw, masikkulanneno langit e malunangnga

* **3:10** 3:10 Ino neturak sino korwana manuskritu sino dami'na Griego: ...e maawangkappena yo lubag andino ammina igyanna.

ammina ana sinay. ¹³ Udde ikkanetam, innanamantam si iyakkurungnga i Diosino nekarina, a ananeno bawuwa langit anna bawuwa lubagga passiya naggaddangngino aggangweno amminira a magyan sinay.

¹⁴ Kunna mantu, kakkolak, gafu se antuweno aggataronandaw, iyekwayungke naddino damayu takesi nadalusino biyaddaw anna awana kabalawandaw, takesi nasiyana'ngeno nakandawa uma'lang sikwana.

¹⁵ Dandammandonad si ino gafuna a amme kepay nuliya Afu Jesus, anggama si wara kepay wayaneno tolaya mesalakan. Antu kappayino neturakki Pablo a iiddukantama kolak sikwayu gafu sino kinalainga neya'da i Dios sikwana.

¹⁶ Sino ammina tura'nga mapeafu sino puliyani Afu Jesus, kunna kappay yanino sinapi'na. Ana gakkuruwino madyata maawatan sino tura'ngera. E ino tolayira a kurangino ammura anna ammena natalanggaddino angngurudda, angkakwandeno anggama a sapitan sino tura'ngera a kunna kappayino akwanda sino korwana sapiti Dios. Gafu sinaya a'akwanda, makastiguwerana si makkikiyad.

¹⁷ Udde ikkayuwa kakkolak, gafu se dinadangkuwa sinapit sikwayu mapeafu sino manulduwera si siri, palanandonad takesi ammekayu mabalabaliyan sino nabakabakkanna tulduwerenaya narakkatta tolay, tantaro nu aroyuwandawino kakuruwana kinuruddaw. ¹⁸ Ammena nad kunninoy, nu ammeyu lud dadaggananino nalawara aggangwayu a pammakurug sino angngikallakki Jesu Kristo a Afutama misalak sikwatam. Dadagganandonaggappayino akkaammuyu sikwana. Antu naddino madayaw sito ingkein anna si makkikiyad. Amen.

Ino Palunguwa Turakki Juan Ino Mapeafu Sitawa Turak

Ino nanurak sitaw, i Juan a tata a adalani Jesus a nebulun sikwana sin nagananna sito lubag. Netura'nga yaw sino manguruwira a nagan sino palulubbunna Asia Menor. Lakayin sin nanurakkanna sitaw.

Ino gafuneno niturakkanna taw, se agyanin nekatwayira sino nanguruwira a nanulduwera si bakkanna gakkurug mapeafu ki Jesu Kristo. Netuldura si amminira a ana sito lubag, nalamitanira si narakkat. Antu gafuna, amme kanu nabbaliyi Kristo si gakkuruwa tolay. Netuldura kappay si i Jesus, bakkannino Mesias onnu Kristo a Abbingi Dios. Bakkampelangino netuldureno nabbakabakkan, nu ammena kappelurino akwanda, se sinapi'da si massiki amme talekkuranino manguruwireno liwa'da anna massiki ammera makkaaanggam, nalawaggepay.

Antu gafuna, sina'daggani Juan sino mabbasera sitaw si i Jesu Kristoweno Abbingi Dios a nabbali si tolay. Nepipidwana kappaya nassapit si ino tolaya manggam ki Dios, anggamma kappenaddino bafulunnera anna tuntulanna naddino tunira i Dios.

Ooddu peneno mabasa sitawa mappaanggam sino nakan-tama mangurug: ino kakka'bawa agganggammi Dios sikwatam, ino akwantammad ta madalusanino ammina rakkattam, ino akwantammadda mangaffut sino ana sito lubagga kumontara ki Dios, andino pangammuwantam si ana sikwatamino biyaya mannayun.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-4

Ino pattalaginarantam sino baggaw onnu sino lammuk
1:5-2:29

Ino nalawara biyayino abbingira i Dios 3:1-10

Ino pakkaaanggammanino abbingira i Dios 3:11-24

Ino pangammuwan sino gakkurug anda sino bakkanna
gakkuruwa tuldu 4:1-6

Ino agganggammi Dios andino agganggammino mattalaginad ki Dios 4:7-5:5

Ino pita'dagganda si Abbingi Diosi Jesu Kristo 5:6-12

Ino dama a ammuwanino manguruwira sino Abbingi
Dios 5:13-21

Ino Sapita Manga'da Si Biyaya Mannayun

¹⁻² Sitawa turak, aneno sapitammi sikwayu mappaeafu sino mingngan si Sapit. Antuwi Jesu Kristo a manga'da si biyaya mannayun. Agyanin ki Dios a Amana sin liyekepaya naparatu yo lubag, udde nabbali si tolay sin nappaitanna sito lubag. Antu gafuna, initamingke, diningngammiyeno dami'na, anna inappangammi kappay. ³ Ituldumi inayira a initali anna diningngammi takesi mesapakkayu pay sikwami sino kebulunammi ki Dios a Ama anni Jesu Kristo a Abbingnga. ⁴ Itura'miyera yaw takesi maanggammeta-mungke.

I Dios, Kunnangke Sirwat

⁵ Inaya diningngammi sino Abbingi Dios, antuweno ipakaammumi sikwayu: i Dios, kunnangke sirwat, se awaningke lammuk sikwana. ⁶ Nu kuntam si mebumbulunetam ki Dios, gampade mangwetangkepay si narakkatta kunnangke agyanetangkepay sino lammuk, massisiriyetam, se ammena mekunno akwantam sino kakuruwan. ⁷ Udde nu matalaginaretam sino baggawa kunna payino akwani Dios, nalawarino abbafuluntam annino buluntamira a mangurug, anna maunafan amminino liwattam gafu sino ada i Jesus a Abbingnga. ⁸ Nu kuntam si awana liwattam, sinsiriyantamino baggitamungkepay, e ammena gakkuruwino dinandantam. ⁹ Udde nu ipunnutamino liwattamira ki Dios, pakomannenaya liwat anna dalusandetam sino ammina rakkattam. Matalakki Dios a mangwa si kunnenoy, anna naggaddang nu akwanna, gafu sino natayani Kristo. ¹⁰ Nu kuntam si ammetam nalliwat, pabbalintami Dios si sariyon, e awanino sapi'na sino nakantam.

2

I Kristoweno Mangita'dag Sikwatam Ki Dios

¹ Ikkayuwa abbingku, neturakkuwera yaw sikwayu takesi ammekayunnad malliwat. Udde nu wara makaliwat, ana i Jesu Kristo a awaningke liwa'na a mangita'dag sikwatam ki Dios a Ama takesi mapakomanino malliwat. ² Se i Kristo, nakastigu gafu sino liwattamira takesi mapakomanira, e bakkampelangino liwattam, nu ammena lurino liwat ammina tolay.

³ Antuweno pangammuwantam si ammutami Dios, nu akwantam amminino tunnera. ⁴ Nu wara massapit si ammuna i Dios, gampade ammena akwanino tunnera, massisiri inay anna awan sikwaneno kakuruwana tuldu. ⁵⁻⁶ Udde ino mangwa sino sapiti Dios, gakkuruwingke ino aggangamma ki Dios. Nu wara massapit si nesapat ki

Dios, tuntulanna naddi Jesu Kristo. E nu antuwenayino akwantam, antuweno pangammuwantam si gakkuruwingke a nesapatetam ki Dios.

⁷ Ikkayuwa iiddukangku, bakkanna bawuwa tunino itu-rakku sikwayu, se kiyad sin nanguruwandaw ki Jesu Kristo, diningngaddawino tuna massapit si makkaaanggammetam. ⁸ Udde kunnangke bawu kappay inaya tun, se neyakkurug sino biyayi Jesus e antu kappayino akwandaw ingkein. Gafu so kunnenoy, kunnangke mawawanino lammuk se nawaldanetam sino gakkuruwingke a sirwat.

⁹ Ino massapit si anen sino baggaw, gampade kalussoneno kola'nga si angnurug, ana kepay si lammuk. ¹⁰ Udde ino manggam sino kakkola'ngera, mattalaginad sino baggaw, e awaninna paggafuwanna a malliwat.* ¹¹ Udde ino makkalussaw sino kakkola'ngera, ana kepay si lammuk. Meamparig si mallakad sino lammuka ammena inammuweno ira'bunna se nepallappattino lammuk.

¹² Nanurakkak sikwayuwa aanakku gafu se napakomanino liwa'dawira gumafu ki Kristo. ¹³ Nanurakkak sikwayuwa lallakay gafu se inammuwandawi Kristo a naganin sin awangkepay yo lubag. Nanurakkak sikwayuwa bafuwanak gafu se inaffu'dawi Satanas. ¹⁴ Ipidwaka sapitannino gafuneno nanurakkangku sikwayu. Nanurakkak sikwayuwa abbingku gafu se ammuyunni Dios a Amatam. Nanurakkak sikwayuwa lallakay gafu se ammuyunnino naganin sin awangkepay yo lubag. Nanurakkak sikwayuwa bafuwanak gafu se natuyaggino angnguruddaw, mattalaginarino sapiti Dios so nakandaw, anna inaffu'dawi Satanas.

¹⁵ Ammeyu anggammanino gagangena tolay sito lubagga makkontara ki Dios andino ana sito lubag, se nu antuweno panggammandaw, awana aggangandaw ki Dios a Ama. ¹⁶ Se ammina narakkatta ana sito lubag, a kunnangke ino narakkatta panggammanino tolayira, ino gagangera a minga'run si ammina maitara, annino passangele'da sino ana sikwara, bakkanni Dios a Amatamino naggabwatanda, nu ammera lud naggabwat sito lubag. ¹⁷ Iyo lubag annino ammina narakkatta panggammanino tolayira, mawawanira ammin, udde ino mangwa sino panggammani Dios, mabiyag si makkikiyad.

Ino Kumontarera Ki Kristo

* **2:10** 2:10 Adwa kappayino anggamma sapitanna yaw sino dami'na Griego: 1) ...awan sikwaneno palliwatanino bulunna; 2) ...awana palliwatanna sinay.

¹⁸ Ikkayuwa anakkuwera, ara'niyennino puliyani Kristo. Naammuwandaw si aneno gumamwang abbuwa kumontara sikwana. Sitoya, inodduwennino kumontara sikwana, e antuweno pangammuwantam si ara'niyennino puliyanna. ¹⁹ Ira a kumontara, neamungira sikwatam si'in, udde bakkannira a gakkuruwa buluntama mangurug, antuweno nekatwayira. Nu gakkuruwa buluntamira, ammera nad nekatway. Udde urayi Dios ino nekatwayanda, takesi maita si bakkannira a gakkuruwa buluntam.

²⁰ Udde ikkayu, ana sikwayuweno Espirituwi Dios a neya'da i Kristo, e antu gafuna, ammuyu amminino kakuruwana tuldu. ²¹ Ino gafuneno nanurakkangku sikwayu, bakkannino ammeyu nangammuwan sino kakuruwan, nu ammena lud gafu se inammuyun, e ammuyu kappay si awaningke a siriya maggabwat sino kakuruwana tuldu.

²² Inya mantuweno massisiri, nu bakkampelangino massapit si i Jesus, bakkannino Kristo a dinunduni Dios? Ino massapit si kunnenay, antuweno kumontara ki Kristo, e bakkampelangino Abbingi Diosino ammayanna, nu ammena kappeluri Dios a Amana. ²³ Se ino massapit si bakkanna Abbingi Diosi Jesus, ammena kappay dama a mesapat ki Dios a Amana. Udde ino massapit si Abbingi Diosi Jesus, mattalaginad ki Dios a Amana.

²⁴ Ita'daddomantuweno kakuruwana tulduwa nadinggaddaw kiyad sin nanguruwandaw. Se nu antuweno akwandaw, mattalaginaggayu ki Dios anna ki Jesus a Abbingnga, ²⁵ se antu keneno biyaya mannayuna nekariyi Kristo sikwatam.

²⁶ Neturakkuwerenay mapeafu sino tolayira a manggamma mamalabali sikwayu. ²⁷ Udde amruk si kanayuna ana sikwayuweno Espirituwi Dios a neya'da i Kristo, e ammeyu mawag si korwana manuldu sikwayu. Se itulduna sikwayuweno ammina maawaddawa ammuwan, e gakkurug ammina sapitanna. Antu gafuna, kuruwandondaddino itulduna ta mattalaginaggayu ki Kristo.

²⁸ Kunnantu, ikkayuwa aanakkuwera, mattalaginaggayu nad sikwana, takesi awana pattalawantam anna kaatallantam naso puliyanna. ²⁹ Ammuyu si naggaddangngi Dios,† e antu gafuna, ammundokappenad si abbingira i Diosino ammina mangwa si naggaddang.

3

Ino Abbingira I Dios

† 2:29 2:29 Ino tata kappay anggamma sapitanna yaw: ...naggaddangngi Kristo...

¹ Dandammantamino dokalla agganggammi Dios sikwatam, se gafu sino aggiddu'nga sikwatam, nebilandetam si abbingna, e gakkuruwa abbindetam. Udde ino ammera mangurug, ammera maimunuwan si abbindetami Dios, se ammera kappay ammuwi Dios a Amatam. ² Ikkayuwa iiddukangu, abbindetami Dios sito ingkein, udde ametangkepay kura inammuweno pabbalinantamma. Udde ino ammutam, nanu muliyi Kristo, mekunnetamma sikwana se maitatamma si nalawad. ³ Kadda tolaya minanama si kunnenay, talekkuranda ammuna narakkat ta nalawad ammuna akwanda a kunna payi Kristo.

⁴ Nu inyeno malliwat, sulyatanneno lintiyi Dios, se ino liwat, antu kappayino sumulyat sino lintig. ⁵ Ammuyu si inangngi Kristo sito lubag ta ariyanneno liwatino tolayira, e damana akwan, se awaningke liwa'na. ⁶ Kunnantu, nu inyeno mattalaginad ki Kristo, ammuna aggeliwaliwat. Udde ino tolaya aggeliwaliwat, ammuna inammuwu Kristo se ammuna mangurug sikwana.

⁷ Ikkayuwa anakkuwera, ammekayu pabalabali so masiki sanna a tolai. Ino kanayuna mangwa si nalawad, naggaddangnga tolaiy kunna payi Kristo. ⁸ Udde ino aggeliwaliwat, tolayi Satanas, se i Satanas, gagangayinna nalliwat kiyad si'in. Antuweno gafuna a inangngino Abbingi Dios sito lubag, takesi darallanneno akwani Satanas. ⁹ Ino gakkuruwa abbingira i Dios, ammera aggeliwaliwat, se ana sikwareno nakammi Dios. Gafu se i Dios ino nabbali si Amara, ammera dama a aggeliwaliwat. ¹⁰ Kunnayawino pimunuwantam sino abbingira i Dios andino abbingira i Satanas. Ino tolayira a amme mangwa si nalawad anna amme manggam sino kakkola'dera, bakkannira a abbingi Dios.

Ino Agganggantam Sino Bafuluntamira

¹¹ Antuyawino kakuruwana tulduwa dinginggaddaw kiyad sin nanguruwandaw: makkaaanggammetammad. ¹² Ammetammad tuntulannino inangwa i Cain, se i Cain, tolayi Satanas, e pinapatnenno kola'nga. Ansanna lang pinapatay? Gafu se narakkattino aggangwana, e nalawarino aggangweno kola'nga.* ¹³ Antu gafuna, kakkolak, ammekayu nad makka'baw nu kababannaddakayuweno ammera mangurug. ¹⁴ Udde massiki tan nu kunnenoy, se ammutam si ammetam mekatway ki Dios a bakkanna kunna si'in, nu ammetam lud maa'dan si biyaya mannayun. Ammutam si gakkuruwinay, se anggantamino kakkolattamira a

* **3:12** 3:12 Nu anggammuwa basanino istoriya mappeafu sikwara Cain anni Abel, itannu sino Genesis 4:1-8.

mangurug. Udde ino ammena manggam sino kasittolena, kunnangke natekepay se nekatwekepay ki Dios. ¹⁵ Se ino makkalussaw si kola'nga, kunna kappayino gumapapatay, e ammutam si ino gumapapatay, awan sikwaneno biyaya mannayun.

¹⁶ Ino pangammuwantam sino gakkuruwa agganggam, neya'da i Kristoweno biyangnga para sikwatam. Antu gafuna, ikkanetangkappay, midadanetammadda manga'da sino biyaddam para sino kakkolattamira. ¹⁷ Udde ino tolaya warawara sikwana e inammuna si aneno kola'nga a kurangino awanna e ammenangke kallakkan, wara kad agganggamma ki Diosino kunnenay? ¹⁸ Ikkayuwa anakuwera, ammetam pelang sapitan si anggantamino kakkolattamira, nu ammetam lud ipaiteno gakkuruwa agganggantam sikwara gafu sino nalawara aggangwatam.

¹⁹⁻²⁰ Nu kunnenayino akwantama makkaaanggam, antuweno pangammuwantam si gakkuruwa nesapatetam ki Dios. Massiki nu paliwatandetamino nakantam, damatama passiyanakannino nakantam takesi ammetam maatalla makkararag sikwana. Se ammutam si dokallino aggikallakki Dios amma sikwatam, se ammunna ammin. ²¹ Kakkolak, nu ammeretam paliwatannino nakantam, awana talotama uma'lang ki Dios. ²² Massiki sanneno aranggantam sikwana, iya'dana se tuntulantamino tunnera anna akwantamino pangammanna. ²³ Antuyawino netunna sikwatam: manguruwetammad ki Jesu Kristo a Abbingnga anna makkaaanggammetam, se antu kappayino netuni Kristo sikwatam. ²⁴ Ino manuntul sino tunira i Dios, matalaginad ki Dios anna matalaginabbayi Dios sikwana. Ino pangammuwantam si matalaginari Dios sikwatam, ana sikwatamino Espirituwa neya'dana.

4

Ino Pimunuwan Sino Gakkuruwa Tuldu Andino Siriya Tuldu

¹ Ikkayuwa iiddukangku, ammekayu mangurug sino aminira a massapit si gumalabbunira i Dios, nu ammeyu abbu dalodawan nu gakkuruwa naggabwat ki Diosino sapitanda, se odduwerana massisiri a massapit si gumalabbunira i Dios a nesinasinak sito lubag. ² Kunnayawino pimunuwandaw nu ino Espirituwi Diosino naggabwatanino ituldura: nu sapitanda si i Jesusino Kristo a nabbali si tolaya inang to lubag, ino Espirituwi Diosino naggabwatanna. ³ Udde nu ammera sapitan si i Jesusino Kristo a nabbali si tolay, bakkanna Espirituwi Diosino ana sikwara, nu

ammena lud mekunneno nakanda sino Kumontara ki Kristo a diningngaddaw si'in si gumamwang. E kunnangke ginamwangin, se antuweno mifuyut sino manulduwira si mekontara ki Kristo.

⁴ Udde ikkayuwa anakkuwera, abbindakayuwi Dios, e inaffu'dawino massisiriya. Se natuyaggino Espirituwi Dios a ana sikwayu amma ki Satanas a matturay sikwara a ammena mangurug. ⁵ Ino manulduwera si siri, tuntu-landeno aggangweno bulundera a ammera mangurug ki Dios, e ino ituldura, mekunna sino akkakokwara, e antu gafuna, anggammino ammera manguruwa maningngag sikwara. ⁶ Udde ikkanetam, abbindetami Dios, antu gafuna, ino manggammira a maningngag sino ituldutam, ireno bafuluntama nangammu ki Dios. Antuweno pangammuwantam sino gakkuruwa tulduwa naggabwat sino Espirituwi Dios andino siriya tulduwa naggabwat ki Satanas, se nu naggabwat sino Espirituwi Dios, amme anggamma dingngaggannino ammera mangurug.

Ino Agganggammii Dios

⁷ Ikkayuwa iiddukangku, makkaaaggammetammad, se i Diosino paggabwatanino agganggam. Kunnantu, ino manggam sino kakkola'ngera, abbingi Dios a nangammu sikwana. ⁸ Udde ino tolaya awana agganggamma sino kakkola'ngera, ammena ammuwi Dios, se i Dios, gagangena a manggam si tolai. ⁹ Kunnayawino nipaitanna sino agganggamma sikwatam, dinundunneo tatatata ke a Abbingnga sito lubag takesi maa'danetam si biyaya mannayun gafu sikwana. ¹⁰ Antuyawino kakuruwana agganggam, bakkannino agganggantam ki Dios, nu ammena lurino agganggamma nepaita i Dios sikwatam sin nanundunanna sino Abbingnga a mewa'lat ta mapakomanino liwattam.

¹¹ Ikkayuwa iiddukangku, nu kunnenoyino inangwa i Dios a manggam sikwatam, makkaaaggammetam penad. ¹² Se massiki nu awana tolai nakaita ki Dios, nu makkaaaggammetam, mattalaginari Dios sikwatam, e maitengke sikwatamino agganggamma a awana kurangnga.

¹³ Antuyawino pangammuwantam si mattalaginaretam ki Dios anna mattalaginabbay sikwatam, neya'daneno Espirituna sikwatam. ¹⁴ Ikkami pay, initamiyi Jesus, antuweno damamiya ita'dag si dinunduni Diosino Abbingnga sito lubag takesi antuweno misalak si ammina tolai. ¹⁵ Massiki sanna a tolai mita'dag si i Jesusino Abbingi Dios, mattalaginad ki Dios e mattalaginabbayi Dios sikwana.

¹⁶ Ikkannetama mita'dag ki Jesus, ammutamino agganggammii Dios sikwatam e antuweno talakkantam.

Gagangayi Dios a manggam si tolay. Antu gafuna, ino tolaya manggam ki Dios andino kasittolenera, mattalaginad ki Dios e mattalaginaggappayi Dios sikwana. ¹⁷ Nu kunnenayino biyaddam, madadaggananino agganggantam kiyad si awana pakkuranganna, e awanna a pattalawantam so awa pangukumani Dios si ammina tolay, se ino aggangwatam sito lubag, mekunna sino aggangwa i Kristo. ¹⁸ Gafu se anggandetami Dios, ammetammad mattalawa makastigu, se ino agganggamma awana kurangnga, affuttanneno talaw. Antu gafuna, ino tolaya mattalaw gafu se aggadandammanneno kastiguwi Dios, ipaiteno talona si kurang kepayino agganggamma.

¹⁹ Anggammantami Dios se inanggammandetam. ²⁰ Nu wara massapit si anggammanna i Dios, gampade kalussoneno kola'nga, massisiri inaya tolay. Se nu awana agganggamma sino kola'nga a aggitanna, ammena dama si anggammanna i Dios a ammena inita. ²¹ Antuyawino netuni Dios sikwatam: ino manggam ki Dios, anggammanna penaddino kakkola'ngera.

5

Ino Pangaffutanino Manguruwira Sino Kumontarera Ki Dios

¹ Massiki sanna a tolaya mangurug si i Jesusino Kristo a dinunduni Dios, abbingi Dios. E ino manggam sino ama, anggammanna kappayino abbingngera. ² Antu gafuna, nu anggammantami Dios anna akwantamino tunnera, antuweno pangammuwantam si anggammantangkappayino kakkolattamira a abbingnga. ³ Se ino gakkuruwa agganggantam ki Dios, antuweno pangwantam sino tunnera. E ino tunnera, ammena madyata akwan, ⁴ se massiki sanna a abbingi Dios, kanayuna affuttanneno ana sito lubagga kumontara ki Dios. E ino pangaffuttam, antuweno angguruddam. ⁵ Se awana makaaffut sino ana sito lubagga kumontara ki Dios, nu bakkampelangino mangurug si i Jesusino Abbingi Dios.

Ino Mamakurug Si I Jesus, Abbingi Dios

⁶⁻⁸ Sin inangngani Jesu Kristo sito lubag, aneno taluwa pamakurug si antuweno Abbingi Dios. Ino tata, antuweno nappabawtisaranna si danum. Udde bakkampelangino nappabawtisaranneno pamakurug, nu ammena kappelurino adana a nebulbu so natayanna. Ino mekatallu, antuweno Espirituwi Dios, a gakkurug ammina sapitanna. Inaya talluwa, nakkakarunneno pamakuruwanda map-peafu ki Jesu Kristo. ⁹ Kuruwantangkeneno ita'daggino

tolayira, e nu kuruwantam inay, mannanotinna sino talluwera a nepaita i Dios a mita'dag sino Abbingnga, se matalakkino sapitanna amma sino sapi'na tolai. ¹⁰ Ino mangurug si i Jesusino Abbingi Dios, mattalaginad so nakammeno neta'daggi Dios mappeafu sikwana. Udde ino ammena mangurug sino sinapiti Dios, pabbalinna i Dios si sariyon, se ammena kuruwannino sinapi'na. ¹¹ Antuyawino sinapi'na: na'dandetam si biyaya mannayun, e ino Abbingngeno paggabwatanna. ¹² Kunnantu, ino tolai nesapat sino Abbingi Dios, ana sikwaneno biyaya mannayun, udde ino ammena nesapat sino Abbingnga, ammena naa'dan sinaya biyag.

Ino Ammutam Mappedu Ki Kristo

¹³ Neturakuwera yaw sikwayuwa mangurug sino Abbingi Dios kesi ammundawingke si wara sikwayuweno biyaya mannayun. ¹⁴ Ammetam maatalla makkararag ki Dios, se ammutam si dingngagganna, nu ino ilyawantam sikwana, mekunna sino panggammanna. ¹⁵ Gafu se ammutam si dingngagganneno kararaddam, ammutangkappay si iya'dananeno ilyawantam.

¹⁶ Nu wara maitayu si kola'dawa malliwat, ikararaddonad ki Dios ta a'danna si biyaya mannayun. Ino anggangkuwa sapitan, ikararandaw nu ino liwa'na e liwata mapakoman, ino liwata ammena mifuyut sino kastiguwa awana pakkiyaranna. Se ana kappayino liwata ammena mapakoman, e ammek sapitan si antu naddino ikararandaw. ¹⁷ Gakkuruwa liwatino ammina narakkatta aggangwa, udde aneno liwata mapakoman a ammena mifuyut so kastiguwa awana pakkiyaranna.

¹⁸ Kunnantu, aneno talluwera a ammutam. Ino palungu, ammutam si awana abbingi Dios a aggeliwaliwat, se imutanni Jesus a Abbingi Dios, e amme dama a ansani Satanas. ¹⁹ Ino mekadwa, ammutam si abbindetami Dios, massiki nu i Satanas kepayino matturay si ammin sito lubagga kumontara ki Dios. ²⁰ Ino mekatallu, ammutam si inang sito lubaggino Abbingi Dios e na'dandetam si pannakaammu takesi maammuwantamino kakuruwana Dios. Nesapatetam sino kakuruwana Dios se nesapatetam ki Jesu Kristo a Abbingnga. Antuweno kakuruwana Dios a paggabwatanino biyaya mannayun.

²¹ Anakkuwera, ammeyu nad kuruwannino massiki sanna a bakkanna kakuruwana Dios.

Ino Mekadwa A Turakki Juan Ino Mapeafu Sitawa Turak

Antuyawino turakki Juan sino tata a bafaya piniliyi Dios andino aana'ngera. Aneno massapitira si ireno masina a inammuwi Juan. Ino korwanira, sapitanda si ino anggama yawa sapitan, tata a pakkakarampattanino manguruwira andino makkakarampattira sinay.

Massiki nu abbaaw yawa turak, odduweno maamuwana nalawad. Nasapit sitawa makkaaangammaddino manguruwira anna imutanda nad takesi ammera mabalabaliyan sino manulduwera si bakkanna gakkuruwa tuldu.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1-3

Ino tuldu mapeafu sino agganggam 4-6

Ino tuldu mapeafu sino kakuruwana tuldu 7-11

Ino ambu'nenno turak 12-13

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Juan a tata a pangafuwanino manguruwira. Antuyawino turakku sikwama bafaya piniliyi Dios andino ana'nguwera. Aangammantakayungke, e

bakkannappelangino manggam sikwayu, nu ammena lud ammina nangammu sino kakuruwana tuldu.

² Makkaaanggammetam se nattalaginarino angngammutam sino kakuruwana tulduwa ammena maari sino nakantam si makkikiyad. ³ Nu ituluutama manuntul sino kakuruwana tuldu anna makkaaanggammetam, allakkandetami Dios a Ama anni Jesu Kristo a Abbingnga, e duffunandetam anna passiyannakkandeno nakantam.

Ino Kakuruwana Tuldu Andino Agganggam

⁴ Maanggamakungke sino nangammuwangukuwa tuntulannino korwanira a ana'nguweno kakuruwana tulduwa kunna kappayino netuni Dios a Ama sikwatam. ⁵ Udde ana kepayino anggangkuwa sapitan sikwayu: makkaaanggammetammad. Bakkanna bawuwa tun yawa sapitangu, nu ammena lud antu kappayino diningngaddam kiyad si'in. ⁶ Nu gakkuruwa makkaaanggammetam, akwantamino tunira i Dios. Antuweno tuna diningngaddaw si'in, a makkaaanggangkayu nad.

⁷ Antuweno sinapikkuwenay sikwayu, se odduweranino nesinasinaka manuldu si siri si palulubbun. Irenayino ammera mangurug si nabbaliyi Jesu Kristo si gakkuruwa tolay

sin inangnganna sito lubag. Ino tolayira a kunnenay, ireno sariyona kumontara ki Kristo. ⁸ Mappalangkayu nad takesi ammena mawawanino nayangngandaw, se nu akwandaw inay, maappayu amminino labu'daw so maddagguna aw.

⁹ Massiki sanna a tolay, nu ammena mattalaginara manuntul sino tulduwi Kristo, nu ammena lud dadagganan, awani Dios sikwana. Udde ino mattalaginara manuntul sino tulduwi Kristo, ana sikwana i Dios a Ama annino Abbingnga. ¹⁰ Kunnantu, nu wara gumamwang sikwayuwa tangananino tulduna, ammeyu paddilotan sino baleyu e ammeyu talatatabban, ¹¹ kesi ammekayu mesapat sino narakkatta aggangwana.

Ino Ambu'nenno Turak

¹² Oddu kepenaddino sapitangku sikwayu, udde ammek anggama idagga sito turakku, se innanamangku si umangngak sitan ta tatabbantakayu si nalawad e madadaggananino aanggantam.

¹³ Aggadandammandakayuweno anakireno kola'nguwa bafaya pinili kappayi Dios.

Ino Mekatalluwa Turakki Juan Ino Mapeafu Sitawa Turak

Antuyawino turakki Juan sino bulunna a mingngan si Gayo a pangafuwanino tata a pakkakarampattanino manguruwira. Nedandayona se pinalapakkanneno mannodoyuwira a manuldu si palulubbun. Ana kappayino netulduwi Juan sikwana mapeafu sino narakkatta aggangweno tolaya mingngan si Diotrefes.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1-4

Ino nidayawani Juan ki Gayo 5-8

Ino narakkatta inangangwa i Diotrefes 9-10

Ino nalawara inangangwa i Demetrio 11-12

Ino ambu'nenno turak 13-15

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Juan a tata a pangafuwanino manguruwira. Antuyawino turakku sikwam Gayo a aanggangkungke.

² Kolakkuwa iiddukangku, ammu si natuyaggino angngurunggu, e ikararantaka takesi nalawagga penad sitan anna natuyaggino baggim a kunna kappayino katuyangngeno angngurunggu. ³ Maanggamakungke sino ginamwananino korwanira a kakkolattama naggabwat sitan, e sinapi'da si nattalaginagga a manuntul sino kakuruwana tuldu.

⁴ Awana korwan si mappaanggam sikwak, nu bakkampelangino naningngaggangku si tuntulannino anakkuw-ereno kakuruwana tuldu.

Ino Kedayawani Gayo

⁵ Kolakkuwa iiddukangku, nalawaringke ino inangangwam sino kakkolattamira a nakiigyan sitan, se massiki amemira inaammu, dinuffunannuwera. ⁶ Ireo nassapit sino manguruwira sitaw sino nipaitannu sino agganggammu sikwara. Nalawad nu pabbalanayunannuwa mangwa si kunnenoy ta duffunannuwera sino pannodoyuwanda. Ino iduffunnu sikwara, meannunggad sino passerbiyanda ki Dios. ⁷ Se ginikkatira a umang mangibanyag mapeafu ki Jesu Kristo, e ammera mappa sino maawadda sino ammerera mangurug. ⁸ Kunnantu, maawag si ikkanetama manguruwino manuffun sinayira a tolay, takesi mesapattam sikwara a mangipakaammu sino kakuruwana tuldu.

Da Diotrefes Anni Demetrio

⁹ Aneno neturakku si'in sino manguruwira sitan, udde amme nepilingalinga i Diotrefesino sinapikku, se anggamma si antuweno matturay sitan. ¹⁰ Kunnantu, nu umangngak sitan, palawanangkuna amminino narakkatta a'akwanna. Paraparallannakami, e bakkampelang inayino akwanna, se ammena padilotannino kakkolattamira a umang sitana manuldu mappeafu ki Jesus, anna allangnganna keno korwanira a manggamma mappadilot sikwara, e nu wara mangwa si kunnenoy, panawannera takesi ammera makiamung sikwayu.

¹¹ Kolakkuwa iiddukanku, ammemmad tuntulannino narakkat, nu ammena lurino nalawad. Se ino mangwa si nalawad, akwa i Dios, udde ino mangwa si narakkat, ammena inammuwi Dios.

¹² I Demetrio, passiya nalawarino sapitannino tolayira mappeafu sikwana, e ino kappay aggangwana, paitana si nalawaringke a tolaya manuntul sino kakuruwana tuldu. Massiki ikkami, ta'daggammi sikwayu, e ammuyu si gakkurug yawa sapitammi.

Ino Ambu'nenno Turak

¹³ Oddu kepenaddino anggangku sapitan sikwam, udde ammek idagga sito turakku, ¹⁴ se innanamangku si ammena mabayag e makkaititeta, kasetana mattatabbag si nalawad.

¹⁵ Nasiyana'ngaddino nakammu. Amminino buluntera sitaw, sapitanda si aggadandammandaka, e sapitannu pay sino kadda tata a buluntera sitan.

Ino Turakki Judas Ino Mapeafu Sitawa Turak

Iyawa turak, neturakki Pablo sino nanguruwira a nakkakarampat sey Efeso anda sino korwanira a lubbun sey Asia Menor. Sin neturakkanna yaw, nabalud sey Roma gafu sino nangibanyanna sino nalawara damag mapeafu ki Afu Jesu Kristo.

Sino gafuna yawa turak, nepakaammuwi Pabloweno planowi Dios ta pittatanneno ammina ana sito lubag anna sey langit ta i Kristo pelangino afafura (1:10). Kunnantu, sinapi'na kappay sino manguruwira si pittatanda naddino nakanda gafu sino nesapatanda ammin ki Kristo takesi mekunnenno aggangwara sino planowi Dios.

Niyampariyi Pablo ta ipakaammuneno kekunnanneno pittatantama mangurug. Sinapi'na si amminira a mangurug, meyampariyira si partineno tata a baggi, e i Jesu Kristoweno kunnangke ulunenaya baggi. Sinapi'na kappay si kunnangke balayino manguruwira, e i Kristoweno kunnangke fundasiyonna. Neyamparingnga kappayi Kristo andino manguruwira sikwana si matawera.

Ana kappayino maammuwantam mapeafu sino nalawara akwanino matawera, abbing anda mapparanak, aripannira andino makwan aripan sikwara. Sino ambu'nenno turak, ana kappayino maammuwantam mapeafu sino iya'da i Dios sino manguruwira ta pimu'da nad sino baggira takesi ammayira balabaliyani Satanas.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-2

Ino akkakokwaneno manguruwira ki Jesus 1:3-3:21

Ino tuntulan naddino manguruwira 4:1-6:9

Ino palanirino manguruwira 6:10-20

Ino ambu'nenno turak 6:21-24

Ino Gafuneno Turak

¹ Ikkanaki Judas a kolaki Santiago a nanurak sitaw. Tataka masserbi ki Jesu Kristo. Antuyawino turakku sikwayuwa piniliyi Dios Ama. Ikkayuwenno anggammanna anna imutanna kiyad sino puliyani Jesu Kristo.
² Madadagganan naddino ammuyu sino angngikallak, siyana'nga nakam, anna agganggamma maggabwat ki Dios.

Ino Gakkanna Yawa Turak: Anereno Massalasangkuna Manguruwa Nedagga Sino Manguruwira
(2 Ped. 2:1-22)

³ Ikkayuwa iiddukungku, manurakka'ngad sikwayu map-peafu sino kesalakantam ammina mangurug, se antuweno anggangkuwa sapitan sikwayu. Udde ammek netuluya neturak inay, se dinandangkuwa maawag si tunantakayu ta iyekwayungke ino damayuwa manuntul anna mimut sino angnguruddama netalakki Dios sikwatama tolona takesi ammenan nad maangkakwa. ⁴ Se aneno tolayira a ammera dandammanni Dios a nedagga sikwayu a ammera nepaiteno narakkatta gakkadda anna gagangera. Angkak-wandeno kakuruwan mappeafu sino angngikallakki Dios, se sapitanda si damana kanuwa mangweno manguruwira si massiki sanna a narakkatta panggamanino baggira, se naallak kanuwi Dios. Ammayanda kappayino kakuruwan mappeafu ki Jesu Kristo a antu pelangino Afutama passerbiyantam. Nelabbun si'in ino kakastiguwanda sino neturakka sapiti Dios.

Ino Nangastiguwani Dios Sino Nalliwatira Si'in

⁵ Naammuwandawin amminino ituldu'nga sikwayu map-peafu sino nangastiguwani Dios sino nalliwatira si'in, udde anggangku kappaya ipadandam sikwayu. Dandammandon-adda nesalaki Diosino tolenera sin nifuyutanna sikwara a inanaw sey Egipto, udde kasena kinastiguweno ammera nangurug sikwana e natayira. ⁶ Dandammandonabbayino anghelira a amme nikalow sino kalintiyana neya'da i Dios sikwara, nu ammera lud inanawanino fustuwa pagyananda sey langit. Gafu se inanawira sinay, kinadenanira i Dios si kadena a ammena maari, e nebalunnera sino lammuk makkiyad sino awa pangukumanna si ammin. ⁷ Dandammandokappenaddino naganira sey Sodoma anna Gomorra andino wewe'nginda a lulubbun. Ino nalliwatanda, nekunna sino nalliwatan inayira a anghel, a nangwera si bakkanna kalintiyanda a akwan, se dinuruddeno bakkanna atawara, e ino lallakiyera, dinurudda kappayino kasillalakirera. Antu gafuneno sinikkulanira i Dios andino lulubbundera, e antuweno mangipaita si ino ammera mangurug, kastigunirana i Dios si afuya ammena maaddap si makkikiyad.

Ino Aggangweno Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug Andino Kakastiguwandana

⁸ Udde kunna kepay inayino akwanino manulduwera si bakkanna gakkurug. Meampariyira si mattatenap, se ammera ammuweno akwanda. Darallandeno baggirangkepay

sino narakkatta akwanda, ammera iyatallino naturay amma sikwara, e massapitira si narakkat mappeafu sino anghelira. ⁹ Massiki ino afafuweno anghelira a i Miguel, awana turinna a mangwa si kunnenay. Se wasin nattukkiyera anni Satanas mappeafu nu inya sikwareno ana kalintiyanna a mappa sino baggiyi Moises, ammena nassapit si narakkat sikwana, nu ammena pelang sinapit si, "I Afu Diosino makammuwa mallang sikwam." ¹⁰ Udde inayira a tolay, narakkatino sapitanda mappeafu sino massiki sanna a ammera maawatan. Mekunnera si animala ammera makadandam, se antu pelang maawatandeno panggammanino baggira, e antu kappeneno manaral sikwara.

¹¹ Kakallakkirana sino kattalatalawa kastigura. Se tuntulandeno narakkatta aggangwa i Cain,* ipagekwara kappaya manuldu si siriya kakunnenno aggangwa i Balaam† gafu sino kinainga'da si pirak, e kontaranda kappayino pangafuwandera a kakunnenno nangontarani Core ki Moises si'in.‡ Kastigunirana i Dios si makkikiyara kunna payino kakastiguwani Core.

¹² Ino kesapatanda sikwayuwa mangngan sino panandandaw sino natayani Jesus, meyamparig si mansa a manaral sino barawasiya nadalus. Nafulotino aggakkanda anna agginunda se awana talora ki Dios, se ino pelang baggireno dandamanda. Meyampariyira kappay si dulla-ma ipallerino bayabbag e awana da'nanda si uran. Mekunnera kappay si kayuwa ammena mammunga sino fustuwa pammunganna nad, onnu ino kayuwa natay e nafi'dutin. ¹³ Meyampariyira kappay si darokkalla palungngeno bebaya midaluyak si kaddadakkuta lulu sino ga'dangnga, se kanayunira a mangwa si ka'atal. Ino tata kappaya keyampariyanda, ino bullalayawa mebulyat sino fustuwa pallakaranna. Antu gafuna, aneno kalalamukana pagyanana nedadani Dios si kebaluranda si makkikiyad.

Ino Nelabbuni Enoc Mappeafu Sino Kaukuman Annino Kakastiguwanneno Manulduwera Si Bakkanna Gakkurug

¹⁴ I Enoc a mekannamma afuwi Adam, aneno nelabunna mappeafu sikwara. Sinapi'na si, "Itandaw, gumamwangnga i Afu Dios a mibulun si parifurifuwera a nadosana anghelna ¹⁵ takesi ukumanna ammuna tolay, e kastigunna ammuna nalliwat a amme manandam sikwana gafu sino ammuna inangwara a narakkat andino narakkatta

* **1:11** 11 Itannu sino Genesis 4:1-8 anna sino 1 Jn. 3:12. † **1:11** 1:11 Ino istoriya mappeafu sino inangwa i Balaam, ana sino Numero 22-24 anna sino 31:16. Itannu kappay sino 2 Ped. 2:15-16. ‡ **1:11** 11 Ino mappeafu sino nangontaranda Core ki Moises, ana sino Numero 16:1-35.

sinapi'da a mekontara sikwana." Antuweno nelabbuni Enoc. ¹⁶ Inayira a tolay, kanayunira a madadumul anna mangananawa. Ino pelang tuntulanda ino narakkatta panggammanda. Isangele'deno baggirangkepay anna atatundeno bafulundera takesi maappareno angganda.

Ino Nelabbunino Apostolira A Ananeno Massan Mangu-ruwira

¹⁷ Udde ikkayuwa iiddukangku, ammeyu nad kalyawanino nelabbunino apostolira i Jesu Kristo a Afutam. ¹⁸ Sinapi'da sikwayu si, "Naso kauddiyanira a aw, ananeno mappoporayira sino nadosan a manuntul pelang sino narakkatta panggammanda." ¹⁹ Ireno mappakakaraway sikwayu. § Tuntulanda pelangino panggammanino nakandangkepay, se awan sikwareno Espirituwi Dios.

Ino Nassapitani Judas Si Pattuyagganda Naddino Angngurudda Takesi Fustuwenno Aggangwara

²⁰ Udde ikkayuwa iiddukangku, pantatuyaggandawino angnguruddaw gafu sino padalandaw sino nadosaningke a tulduwa kuruwantam. Pefuyukkayu nad sino Espirituwi Dios sino pakkararandaw. ²¹ Ammeyu talekkuran onnu kalyawanino agganggammi Dios sikwayu, nu ammeyu lud anusana taronanino awa kaa'dandaw si biyaya mannayun gafu sino allakki Jesu Kristo a Afutam. ²² Allakkandonaddino maddaladudwera ta pattuyaggandawino angngurudda. ²³ Ino korwanira paya mangurug sino bakkanna gakkurug, kunnangke ilasse'dawira nad ta mesalakira sino afuy. Ino minalliwatira pay, allakkandawira kappenad, udde ammayandawino liwa'dera, e palanandaw takesi ammekayu matutunggungana manuntul sikwara.

Ino Karara Paddayaw Ki Dios

²⁴ Madayonaddi Dios a makadama a mimut sikwayu takesi ammekayu malliwat, e iyandakayuna so a'langnga a awaningkena a kabalawandaw anna nappelalo'nenno langga'daw. ²⁵ Madayonaddi Dios se awana kakunnana e antuweno nangisalak sikwatam gafu sino inangwa i Jesu Kristo a Afutam. Antuweno kalalawarana matturay si ammin, annino mannakadama a Dios a awana kiyanneno kalintiyanna mangiyafu si'in, sito ingkein, anna si makkikiyad. Amen.

§ 1:19 19 Ino tata kappaya anggamma sapitan: Ireno mipassig sino baggira sikwayu.

Ino Nepakaammuwi Jesu Kristo Ki Juan Ino Mapeafu Sitawa Leburu

Ino Nepakaammuwi Jesu Kristo Ki Juan mapeafu sino makwana so maddagguna aw, neturak sino tiyempowa napadyatanino Kristiyanowera gafu sino angngurudda ki Afu Jesu Kristo. Ino kapatiyana gakkaddi Juan a niturak sitaw, takesi pattuyagganneno nakanda ta natalanggaddira a mangurug massiki nu mapadyatanira.

Ino kaodduwana neturak sitawa leburuweno nepaita i Jesu Kristo ki Juan a kunnangke tenappa aneno angganda a sapitan. Tantaro nu naawatanino Kristiyanowera sin tiyempowi Juan ino anggama a sapitan inayira a tenap, udde sitoya, madyata maawatanino korwanira, e ammena nakkunnenno pangawatino tolayira sino angganda a sapitan. Massiki nu kunnenoy, maawatanino anggama sapitannino korwana sapit onnu amparig sino neturakki Juan. Gangngariyan, ino anggama sapitannino mata, angngammu, ino ta'gud, pannakadama anna kalintiyana, anna ino takki, kinatalaggad. Naladda kappaya maawatanino kapatiyana nasapit sitaw a antuweno pangaffutani Dios sino ammina kalingana gafu ki Kristo andino pallabutanna sino natalakkira a tolona a makiigyanna sikwana si makkikiyad. Sino uddiyera a kapitulu, aneno mappaangam sikwatam mapeafu sino bawuwa langit anna lubagga akwani Dios andino bawuwa lubbuna Jerusalem a maggabwat sey langit.

Ino Bagga'na Yaw

Ino gafuneno turak 1:1-8

Ino palunguwa nepaita i Jesu Kristo ki Juan 1:9-20

Ino netuni Jesus sino nanguruwira sino pituwera a lubbun 2:1-3:22

Ino kadayawanda ki Dios sey langit 4:1-11

Ino nalukuta papel annino karnero 5:1-14

Ino nalakkatanino pituwera a nepikkat sino nalukuta papel 6:1-8:1

Ino pituwera a tangguyub 8:2-11:19

Ino bafay, ino dragon, annino kattalatalawa animal 12:1-13:18

Ino karnero annino 144,000 a sinubbu'na 14:1-5

Ino pagganiyanino tolayira sito lubag 14:6-20

Ino pituwera a malukunga napannu si kastiguwi Dios 15:1-16:21

Ino naddinnama bafaya nattakay sino kattalatalawa animal 17:1-18

Ino padarallanino lubbuna Babilonia annino pangaffutani Dios sino amminira a kalingana 18:1-20:10

Ino mauddiya kaukumanino tolayira 20:11-15

Ino bawuwa langit, ino bawuwa lubag, annino bawuwa Jerusalem 21:1-22:6

Ino ambu'na yawa leburu 22:7-21

Ino Gafuneno Turak

¹ Iyawa neturak sito leburu, antuweno nepakaammuwi Jesu Kristo mappeafu sino makwana so maddagguna aw. I Dios ino nangipakaammu ki Jesus sitaw takesi ipakaammuna kappay sino aripannera. E antuweno inangwana, se dinundunnenno tata anghelna a nangipakaammu ki Juan a aripanna. ² I Juan, netura'nga ammina initana anna diningngangnga. E iyawa neturak, itulduneno gakkuruwa sapiti Dios a nepakaammuwi Jesu Kristo. ³ Nagasatino tolayira a mabbasa sitawa neturak, e nagasatira paya maddingngag anna mangurug sino sapitanna, se ammena mabayag e makwa ammin yaw.

Ino Neturakki Juan Sino Nanguruwira Sino Pituwa Lubun

⁴⁻⁵ Ikkanaki Juan, antuyawino turakku sikwayuwa nangurug ki Dios a makkakarampat sitan pituwa lubbunna probinsiya a Asia. Allakkandakayu naddi Dios annino Espirituna anni Jesu Kristo ta passiyannakkandeno nakandaw. I Dios, ana si'in, ana kepay ingkein, e magyan si makkikiyad. Ino Espirituwi Dios a magyan sino a'langngeno tronona, aneno paitana a pituwa pannakadama i Dios.* I Jesu Kristo, antuweno natalakka mangipaita sino ammina ana ki Dios, e naingnganangkappay si palunguwa abbingnga, se antuweno napalunguwa nangngangoli a ammenan matay, e antu kappayino matturay si ammina turay sito lubag. I Jesu Kristo kappay, aanggandetam, e winayawayaandetam sino liwattam gafu sino adana a nebubbu sin natayanna. ⁶ E nesapa'detam sino patturayanna ta makiturayetam sikwana, e nepabbaliretangkappay si papadi a masserbi ki Dios a Amana. Madandayonaddi Jesu Kristo anna matturenad si makkikiyad. Gakkurug yaw.

⁷ Dandammandaw yaw. Mulina i Jesus a mebulun si dulam, e maitana ammina tolay. Massiki ino nanuduk

* **1:4-5** 1:4, 5 Sitawa leburu, mepipidweno bilanga pitu. Ino anggamma sapitannino pitu sino annandamma Judyu, fustuwengke, kumpletu, anna awana pakkuranganna.

sikwana sin namapatayanda sikwana, itandana kappay. E mattatarangi'na amminino tolayira sito lubag gafu sino talora sikwana. Gakkuruwa makwa yaw.

⁸ I Afu Dios a anen si'in, ana kepay ingkein, e magyan si makkikiyad a mannakadama si ammin, kunna si, "Ikkanakino naggafuwanna ammin e ikkanak kappayino ambu'na ammin."[†]

Ino Nepaita I Jesu Kristo Ki Juan

⁹ Ikkanaki Juan a kola'daw, bulundawa miyattam sino padyatantam gafu sino angnguruddam ki Jesus, bulundokappaya mesapat sino patturayanna. Ino nakwa sikwak, nepeyandakino ammera mangurug sito lubbunna Patmos sito tangngana bebay. Antuweno inangwara sikwak, gafu se nangibabanyak sino sapiti Dios annino kakuruwana nepakaammuwi Jesus. ¹⁰ Wara si tata Linggu, gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios, agyanino diningngaguwa dokalla damit sino likuggu a kunnangke ungunnga tangguyub. ¹¹ Ino sinapi'na sikwak, "Itura'ngu ammina maitam ta peyangngu sino nanguruwira a makkakarampat sino pituwa lubbun: sey Efeso, Esmirna, Pergamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, anna sey Laodicea."

¹² Wasin nadingngagguweno naddamit sino likuggu, nalangngiyak ta itangkuweno makitatabbag sikwak, e initalikino pituwa aggitappatan si sirwat. ¹³ E agyanino natta'dag sino tangngara a kunnangke tolaya ata'nangino barawasina a nealuka'batino bulawan sino ta'gangnga. ¹⁴ Ino abu'nga, kunnangke kapatino kafurona. Ino matana, kunnangke gumigillayafa afuy. ¹⁵ Ino takkina, mangngilikilit a kunnangke naruruna gumbang. E ino dami'na, kunnangke ungunnga nabarangofonga danum. ¹⁶ Aneno pituwa bituna aggiggammanino diwanana kama'na. Ana kappayino saseta nannumangino ngaramma a mallawan sino wangi'na. Mangngilikilitino mutungnga se kunnangke sinag si tangnganaw.

¹⁷ Waso initalik, kinakkabbak sino a'langnga a kunnangke natayak gafu sino talok. Udde netappa'nenno diwanana kama'na sikwak, kasena sinapit si, "Ammeka mattalaw, se ikkanakino naggafuwanna ammin, e ikkanak kappayino ambu'na ammin. ¹⁸ Ikkanakino mabiyag si makkikiyad, se massiki natayak si'in, nangngangoliyak kappay e mabiyayak si makkikiyad. Ikkanakino makaammu so katayanino tolayira e ana sikwakino tulbi'ngeno Hades

[†] **1:8** 1:8 Ino sapitanna sino dami'na Griego: Ikkanakino Alfa andino Omega. Alfa ino palunguwa letra sino abakadana Griego. Omega ino uddiya letra.

a pagyananda nu matayira. ¹⁹ Itura'ngu mantuveno ammina ipaitak sikwam, ino makwa sito ingkein annino makwa so maddagguna aw. ²⁰ Ino initama pituwa bitun sito diwanangku annino pituwa bulawana aggitappatan si sirwat, ipakaammukino angganda sapitan. Ino pituwa bitun, ireno pituwa anghela mimut sino nanguruwira sino pituwa lubbun. Ino pituwa aggitappatan si sirwat, ireno nanguruwira a makkakarampat sino pituwa lubbun.”

2

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Efeso

¹ Wasinoy, nepetura'nga sikwak iyawa sapitanna sino anghela mimut sino nanguruwira sey Efeso, a kunna si:

“Ikkanakino agggigam sino pituwa bitun sito diwanana kamakku e ikkanak kappayino malallakad sino nallalanino pituwa bulawana aggitappatan si sirwat. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Efeso. ² Ammuk amminino inangwayu. Ammuk si malappakkayuwa mattarabafu para sikwak anna attammandawino kadidya'daw. E ammuk kappay si ammayandawino tulduveno narakkattira a tolay, se dinalodoyuweranino massapit si apostolira, e ammuyun si massisiriya. ³ Ammuk si inattammandawino kadidya'daw gafu sino angnguruddaw sikwak e ammeyu nattalekkuran.

⁴ “Udde aneno balawangku sikwayu. Nakkafuyino aggangandaw sikwaka ammena nekunna sino aggangandaw sin gafunenin nanguruwandaw.

⁵ Dandammandonaddino aggangandaw sino pittana ta mabbolikayu ta akwandokappayino inangwayu si'in. Se nu ammekayu mabboli, gumamwanga'nga sikwayu ta ariyangkuweno aggitappatandaw si sirwat sino agyananna.

⁶ Udde ana payino aggangku sikwayu, se ammeyu anggammino akwanino Nicolaitera* a ammek pay anggam.

⁷ “Nu ammuyuwu maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun.

“Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, iya'dak sikwareno kalintiyanda a mangngan si bunganeno kayuwa manga'da si biyaya mannayuna ana sino nalawara agyanani Dios.”

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Esmirna

* **2:6** 2:6 Ino mingnganira si Nicolaita, ireno nanuldu si dama a tuntulannino Kristiyanoweno panggammanino baggina anna lamuranino angngurungnga ki Kristo si gagangena tolaya ammera mangurug.

⁸ Wasinoy, sinapi'na kappayino iturakku sino anghela mimut sino nanguruwira sey Esmirna, a kunna si:

“Ikkanakino gafuna anna ambu'na ammin, e ikkanakino natay a nangngangoli kappay. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Esmirna. ⁹ Ammuk si paidamandakayu anna ammuk kappay si pobirikayu. Udde si kakuruwana, ba'ngangkayu gafu sino angnguruddaw sikwak. Ammuk si ilopalope'dakayuweno korwanira a Judyu. Kunda si tolayira i Dios gafu sino kinaJudyura, gampade bakkan, se tolayira i Satanas. ¹⁰ Ammekayu nadda mattalaw sino dyata malana gumamwang sikwayu. Se kakkapani Satanas a dar-allannino angnguruddaw. Ino akwana, pebaluddakayuwa korwan, e madyatangayu si tafuluwa aw. Udde ammeyu talekkuranino angnguruddaw sikwak, massiki nu ipateyu, e a'dantakayuna si koronayuwa antuweno biyaya manayun.

¹¹ “Nu ammuyuwu maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun.

“Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, ammerana mesapata makastigu si makkikiyad sino pidwana katayan.”

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Pergamo

¹² Wasin nasinduwenoy, netulduneno petura'nga sikwak sino anghela mimut sino nanguruwira sey Pergamo, a kunna si:

“Ikkanakino nassaset si nataramma nannumangino ngaramma. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Pergamo. ¹³ Ammuk si odduweno mangurug ki Satanas sitan agyanandaw, udde natuyaggepayino angnguruddaw sikwak. Ammuk kappayino nakwa ki Antipas a natalakka nangipakaammu mappeafu sikwak. Massiki pinapatera sitan patturayani Satanas, ammeyu sinalekkuranino angnguruddaw sikwak.

¹⁴ “Udde aneno balawangku sikwayu, se ino korwan sikwayu, dumandanira sino tulduwi Balaam si'in. I Balaamino nanuldu ki Balak a manutungung sino gakagakera i Israel ta mangwera si narakkat. Nakiakkanira sino newa'lat sino sinandiosira anna nakiduruwira si bakkanna atawara. ¹⁵ Kunna kappayino korwan sikwayu, se anera a dumandan sino narakkatta tulduweno Nicolaitera. ¹⁶ Ibobolira naddino liwa'da, se nu ammera iboboli, ammena mabayag e gumamwangak sitan ta gubatangkuwera a musar sino saseta mallawan sito wangikku.

¹⁷ “Nu ammuyuwu maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun.

“Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, a'dangkuwerana si makkana mingngan si mana a neimfungkepay sey langit. E kadada tata sikwara, a'dangku kappay si nafurawa batuwa naturakkan si bawuwa angan a awana nakaammu nu bakkannino nanga'danna.”

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Tiatira

¹⁸ Wasinoy, nepetura'nga kappay sikwakino sapi'na sino anghela mimut sino nanguruwira sey Tiatira, a kunna si:

“Ikkanakino Abbingi Dios a kunnangke gumigillayafa afuyino matak a mangngilikilitino takkik a kunnangke naruruna gumbang. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Tiatira. ¹⁹ Ammuk amminino akwandaw, ino kinatuyangngeno agganggandaw, annino angnguruddaw. E ammuk kappay si mattalaginaggayuwa masserbi sino bafulundawira anna attammandawino kinadya'daw. Ammuk pay si oodduweno akwandawa nalawad ingkein amma sin gafunenin nanguruwandaw.

²⁰ “Udde aneno balawangku sikwayu, se purayandawino tata a bafaya i Jezebel. Massapit si antu kanuweno tata gumalabbuni Dios, udde tulduwanneno aripangkuwera ta mangwera si narakkat. Gafu sino tulduna, makiduruwira si bakkanna atawara anna akkanandeno newa'lat sino sinandiosira. ²¹ Aggataronanguweno piboboliyanna sino narakkatta inangwana, udde ammena anggamma talekkuran. ²² Antu gafuna, pattakitangkungke si mabayag ta aggaidda pelang. Kunna kappayino akwangku sino bafulunera a nangwa si narakkat, padyatangkuwerangke, nu ammera iboboliyeno narakkatta akwanda. ²³ Papatayangkuna amminino dumandan sikwana, takesi maammuwanino nanguruwira sikwak si palulubbun a ammuk ammina nakammimo tolayira. E iya'da'ngeno meannung sino inangweno kadada tata sikwara.

²⁴ “Udde ino korwan sikwayu sitan Tiatira, ammeyu sinuntulino narakkatta tulduweno bafay anna ammeyu kappay inadalino naunagga tulduwa naggabwat ki Satanas, antuweno awana idaggaka ipaangwa sikwayu takesi ammena madaggananino dya'daw. ²⁵ Ino pelang itungku sikwayu, mattalaginaggayu nadda mangurug makkiyad si muliyak.

²⁶ “Ino tolaya ammera maaffut si narakkat e ammera umibbatta mangwa sino anggangku makkiyad si matayira, a'dangkuwera si kalintiyanda a matturay si palulubbun ²⁷ a kunnangke ino neya'da i Ama sikwak. Awana makaaffut sikwara e kastigundeno mangwera si narakkat. Ino angngastigura sikwara, kunnangke meburayita banga nu

masi'batan si baliyang. ²⁸ Iya'dak kappena sikwara ino bituna abbasilelaw.

²⁹ "Nu ammuyuwa maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun."

3

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Sardis

¹ Wasinoy, nepetura'nga kappayino sapi'na sino anghela mimut sino nanguruwira sey Sardis, a kunna si:

"Ikkanakino mifuyut sino Espirituwi Dios a pituweno kaitanino pannakadamana. E ikkanak kappayino miggam sino pituwera a bitun. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Sardis. Ammuk amminino akwandaw, e ammuk kappay si kunnino tolayira a aggabiyaggayu, udde ino kakuruwanna, natekayu se nakalyawandawino angnguruddaw. ² Mafakkayu nad ta pattuyaggandawino nakafuya angnguruddaw ta ammena maawan. Se naammuwangku si kurangino asserbisyu sino angngita i Dios. ³ Dandammandonaddino tulduwa diningngaddaw si'in. Antu naddino kuruwandaw ta iboboliyuweno liwa'daw. Se nu ammeyu akwan, gumamwangaka mangastigu sikwayu. Ammeyu maammuwanino ora'nenno gumamwangangku, se kakunnakino gumatakaw si gafi.

⁴ "Udde aneno korwan sikwayu sitan Sardis a ammena namansanino barawasira. (Ino anggama sapitan, ammera mangwa si narakkat.) Ireno meannunga mabbarawasi si nafurawa mebulun sikwak.

⁵ "Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, mabbarawasiyera kappay si nafuraw. Ammek ariyanino anganda sino leburuwa nelistanino ngangandera a mabiyag si makkikiyad, e sapitangkuna sino a'langi Ama annino anghelnera si ireno gakkuruwa tolek.

⁶ "Nu ammuyuwa maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun."

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Filadelfia

⁷ Waso kunnenoy, sinapi'nenno iturakku sino anghela mimut sino nanguruwira sey Filadelfia, a kunna si:

"Ikkanakino nadosan anna natalakka miggam sino tulbi'nga patturayani Dios, a kakunna i Ari David si'ina niggam sino tulbi'ngeno lubbunna a Jerusalem. Nu gakutangku, awana makabukkat. Antuyawino sapitangku sikwayu sitan Filadelfia. ⁸ Ammuk amminino inangwayu. Massiki bisangke ino pannakadamayu, nattalaginaggayuwa

nangwa sino sinapikku, e ammeyu neimaddino angngurudaw sikwak. Antu gafuna, kunnangke binukkatanguweno sawang takesi makatallungkayu e awana makagakut.

⁹ “Dingngaggandaw yaw. Aneno Judyuwera sitana masapit si tolayira i Dios, gampade bakkan, se tolayira i Satanas. Ino akwangku sikwara, pamalituranguwera sino a'landaw ta maddayawira sikwayu ta antuweno pangamuwanda si anggantakayu. ¹⁰ Gafu se kinuruddawino sinapikku sikwayu, e inattammandawino kinadya'daw, imutantakayu nanu gumamwangino kattalatalawa dyat* sito lubagga kadalodawanino tolayira a ammera mangu-rug. ¹¹ Ara'niyennino gamwanganku. Antuweno patalaginarandonaddino angnguruddaw sikwak, ta awana makafulat sino korona a iya'dak sikwayu.

¹² “Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, pabbalinanguwera si kunnangke arineno templowi Dios e magyanira sinay si makkikiyad. E markanguwera sino angani Dios annino anganino lubbunna a antuweno bawuwa Jerusalem a maggabwat ki Dios sey langit. E imarkak kappayino bawuwa anganku sikwara.

¹³ “Nu ammuyuwu maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun.”

Ino Netuni Jesus Sino Nanguruwira Sey Laodicea

¹⁴ Wasinoy, nepetura'nga kappayino sinapi'na sino anghela mimut sino nanguruwira sey Laodicea, a kunna si: “Ikkanakino naingnganan si Kakuruwan se natalakkak, e gakkurug ammina ipakaammuk mappeafu ki Dios. E ikkanak kappayino nappaangwani Dios sino ammina pinaratuna. Antuyawino sapitanku sikwayu sitan Laodicea. ¹⁵ Ammuk amminino inangwayu. Meampariggayu si alupatuwana danuma awana serbina se bakkanna napatu anna bakkangke a nala'bat. Ino anggangku, napatukayu onnu nala'bakkayu nad, se aneno serbira a adwa.† ¹⁶ Udde gafu se alupatuwampelangino angnguruddaw, gailaluppatakayu se ammeyu maattaman. ¹⁷ Kundaw si ba'nangkayuwa awana pakkurangandaw. Udde ammeyu inammuweno kakuruwana a

* **3:10** 3:10 Ino tata kappaya anggama sapitanna yaw sino dami'na Griego: ...ili'watakayuna sino kattalatalawa dyata gumamwang... † **3:15** 3:15 Agyanino adwera a lubbuna naddinamag gafu sino danunda a ara'ni sey Laodicea. Sey Hierapolis, agyanino bitufuta pabwalanna napatuwa danuma umanganino tolayira a paddiyutan ta maariyeno taki'da. Sey Colosas pay, agyanino nala'bata danuma nalawara inuman. Udde ino danunda sey Laodicea, alupatuwan anna awana tantamma.

kakallakkayungke. Pobirikayu, nabboyangkayu, nalappakkayu. ¹⁸ Sapitangku sikwayu ta maggatangkayu nad sikwak si bulawana antuweno gakkuruwa angngurug, takesi buma'nangkayu. E maggatangkayu kappenad sikwak si nafurawa barawasiyu ta maariyeno ataldaw sino nabboyangandaw. E maggatangkayu kappenad sikwak si pagasdaw sino matayu ta makaitakayu kappay.‡ ¹⁹ Ammina tolaya iiddukangku, a'allangnganguwera anna kastigungkuwera takesi matulduwanira. Kunna mantu, mallappakkayu nadda mangwa sino ipangwak sikwayu e iboboliyu nad amminino liwa'daw. ²⁰ Dingngaggandaw, se ayawak sito kayatana mappebukkat sikwayu. Nu wara makadingngag sikwak anna mabbukkat, sumallungak e makikkanak sikwana.

²¹ "Ino tolaya ammera maaffut si narakkat, a'dangkuwera si kalintiyanda a makituttud sikwaka matturay a kunna payino inangwa i Ama sikwak sin nangaffutangku ki Satanas.

²² "Nu ammuyuwu maddingngag, dingngaggandonaddino sapitannino Espirituwi Dios sino ammina nangurug si palulubbun."

4

Ino Kadayawanda Ki Dios Sey Langit

¹ Wasin nabalinin inoy, sinangawak e initakino sawanga nabukkatan sey langit. E nadingngaggu kappayino damita kunnangke dami'na tangguyufa diningngaggu si'in. Sinapi'na sikwak si, "Umangka taw ta ipaitak sikwamino maangwana so maddagguna aw." ² Kaka'meng kelanga netullurakino Espirituwi Dios sey langit. E naitakino tronowa aneno nattuttud sinay. ³ Ino nattuttud sinay, mangngilikilitino kaitanna a kunnangke ino nanginera a batuwa ngananda si haspe anna karnelia. Aneno bulluna nallebad sino tronowa a mangngilikilita kunnangke ino alutan a batuwa ngananda si esmeralda. ⁴ E ana kappayino ka'lufulu si appata tronowa nallebad sino tata a trono, e antuweno pattutturano ka'lufulu si appata pangafuwan. Nabbarawasiyera si nafuraw anna nakkoronera si bulawan. ⁵ E aneno maggabwat sino tronowa makakilakilat anna umunguunguwa addug. Sino a'langino trono, aneno pituwera a gumigillayafa sirwat a ireno keampariyanino Espirituwi Dios a pituweno kaitanino pannakadamana.

‡ **3:18** 3:18 Meannungino sinapiti Afu Jesus sikwara sey Laodicea, se naddinamira gafu sino odduwa bangku anna nigosiyora, ino nalawara sinnuna nangisita inangwara, annino agasna mata a nelakuweno korwanira sino lubbunda.

⁶ Sino a'lang kappayino trono, aneno kunnangke bebaya mallanga sarminga awana kulapa'na.

Aneno appatira a pinaratuwi Dios a nallebad sino trono, a passi mateno a'landa, mampesino darurura. ⁷ Ino tata, kunnangke layonino kaitanna, e ino mekadwa, kunnangke baka. Ino mekatallu, nammutung si mutungnga tolay, e ino mekappat, kunnangke kulawa makakkayab. ⁸ Ira a appat, aggannammira si payak, anna nammatamateno bagabaggira, massiki ino dolammينو paya'da. Aw anna gafi ammera umibbatta makakkanta a kakkantandeno,

“Awana kakunneno kinalawari Afu Dios a mannakadama si ammin se nalawad ammينا akwanna. Ana si'in, ana kepay ingkein, e magyan si makkikiyad.”

⁹ Makakkanteno appatira a pinaratu sino paddayawanda sino kinalawarino aggatuttud sino tronowa mabiyag si makkikiyad, e mappasalamatira sikwana. Nu makakkantera, ¹⁰ mamaliturino ka'lufuluwera si appata pangafuwan sino a'langino aggatuttud sino trono e maddayawira sikwana a mabiyag si makkikiyad. E ariyandeno koronara a bulawan e iwaggara sino a'langnga, e ikantareno sapitanda si,

¹¹ “Ikka Dios a Afumi, meannungka a madayaw gafu sino kinalawannu anna pannakadamam, se ikkeno namaratu si amammin. Gafu sino urem, pinaratum ammin, e na'dannuwera si biyag.”

5

Ino Nalukuta Papel Annino Karnero

¹ Wasinoy, ana kappay initaka nalukuta papela iniggamanino diwanana kamattino aggatuttud sino trono. Inaya papel, nannumangino tura'nga, e namippituwa nepikka'da ta ammena mabo'liyad. ² E agyanino initaka anghela dokallino pannakadamana, e nekokwana a nassapit si, “Inyeno meannunga mallakkat sito pikka'na papel ta bo'liyaranna?” ³ Udde massiki sey langit, sito lubag, anna sino agyananna natay, awaningke masumpalan si meannunga mabbo'liyad sino nalukuta papel ta basanna. ⁴ E natattangitak gafu se awaningke masumpalan si meannunga mabbo'liyad sino papel takesi basanna. ⁵ Udde naddamitino tata a pangafuwan e sinapi'na sikwak si, “Ammeka mattangit. Itannu, aneno ngananda si Layon a gaka i Juda anna gaka kappayi Ari David. Antuweno nangaffut ki Satanas, e antu gafuna, antuneno meannunga mari sino pituwa pikka'nenno papel takesi bo'liyaranna.”

⁶ Wasin sinapi'nenoy, aneno initaka ubbunna karnerowa natta'dag sino nallalatanino trono annino appatira a pinaratu andino ka'lufuluwera si appata pangafuwan. In-aya Karnero, kunnangke pinapatera si'in se aneno pila'na. E ana kappayino pituwa ta'gunna anna pituwa matana a kaitanino pannakadameno Espirituwi Dios a mita sino ammina makwa to lubag. ⁷ Inang inappeno Karneroweno nalukuta papel sino diwanana kama'nenno aggatuttud sino trono. ⁸ E wasin inappaneno papel, namaliturino appatira a pinaratu andino ka'lufuluwera si appata pangafuwan sino a'langnga a maddayaw sikwana. E kadda tata sino pangafuwanira, niggam si arpa anna malukunga bulawana napannu si umatoka nabangug a antuweno amparyino kararino ammina tolayi Dios. ⁹ E nakkantera sikwana si bawuwa kanta a sapitanda si,

“Ikkeno meannunga mangappa sino nalukuta papel anna mari sino pikka'na. Se pinapateraka e nebubbuweno adam. Antuweno nepappagam sino liwatino tolayira ta wara mabbali si tolayi Dios a maggabwatira si ammina lulubbuna naddadarumeno dami'da anna gafura. ¹⁰ Nesapa'nuwera sino patturayannu, e nepabbalimira si papadi ta masserbiyera ammin ki Dios anna matturayirana sito lubag.”

¹¹ Wasin mallangalangak kappay, initakino parifurifuwera a anghela ammera mabilanga ilebalebaddeno trono annino appatira a pinaratu andino ka'lufuluwera si appata pangafuwan. ¹² E nekokwareno makkakaranta a sapitanda si,

“Ino Karnero a pinapatera, antuweno meannunga medayaw, se awana kakunnaneno pannakadamana, kinaba'nangnga, kinalaingnga, kinatuyangnga, anna kinalawanna a awana pakkuranganna.”

¹³ E diningngaggu kappayino kanteno amminira a ana sey langit andino anera sito lubag, ino anera sey bebay andino anera sino agyananna natay. Ammina pinaratuwi Dios, makkakaranta a sapitanda si,

“Ino aggatuttud sino trono annino Karnero, awana kakunnaneno kinalawad anna kinatuyadda, antu gafuna, ireno medayaw si makkikiyad.”

¹⁴ E sinabbino appatira a pinaratu e sinapi'da si, “On mappay.” E namalitud kappayino ka'lufuluwera si appata pangafuwana maddayaw sino Karnero annino aggatuttud sino trono.

6

Ino Nalakkatanino Nipikkat Sino Nalukuta Papel

¹ Wasinoy, initakino Karnero a mallakkat sino palunguwa pikka'nenno nalukuta papel. Wasin ilakka'nenoy, diningngagguweno kunnangke adduwa damita naggabwat sino tata sino appatira a pinaratu e sinapi'na si, "Umangka taw." ² Wasin itangku, aneno initaka nafurawa kabayu. Aneno nattakaya niggam si pana a umang makiyubat. E naa'dangkappay si korona a mangipaita si antuweno mangaffut. Kasena inang makiyubat e affutannana ammina kaguba'na.

³ Wasin ilakkatino Karneroweno mekadwa a pikka'nenno papel, diningngaggu kappayino dami'nenno mekadwa a pinaratu e sinapi'na si, "Umangka taw." ⁴ E initak kappayino nalibaga a kabayu. E ino nattakay, naa'dangkappay si dokalla saseta mangipaita sino pannakadamana a mappagagarunut sino tolayira sito lubag ta makkapatapatayira.

⁵ Wasin ilakkakkappayino Karneroweno mekatalluwa pikka'nenno papel, diningngaggu kappayino dami'nenno mekatalluwa pinaratu e sinapi'na si, "Umangka taw." E initak kappayino nangisita kabayu. Ino nattakay, aneno aggaiggammanna a akkilowan. ⁶ E diningngaggu kappayino damita mallanga naggabwat sino agyananino appatira a pinaratu e sinapi'na si, "Dokalla bisin sito lubag e makilo ammin. Ino tandanino tolay si tata si aw, takilo pelanga baggatino keatanganna, onnu tallu kilowa bakaw. Udde ammeyu panginanino mantika anna tayug."

⁷ Wasin ilakkatino Karneroweno mekappata pikka'nenno papel, diningngaggu kappayino dami'nenno mekappata pinaratu e sinapi'na si, "Umangka taw." ⁸ E initak kappayino alufurawana kabayu. Ino anganino nattakay, e i Patay. E ino dumadandan sikwana, i Hades, a antuweno agyananino natayira. E naa'danira si kalintiyanda a mampatay si pakkapa'nenno tolayira sito lubag. Ino ammapatera sino tolayira, gubat, bisin, takit, anna kattalatalawa animal.

⁹ Wasin ilakkakkappayino Karneroweno mekalima a pikka'nenno papel, initakino assikkulanda sino mewa'lat ki Dios, e sino gukamma, initakino kararuweno tolayira a pinapatera gafu sino nangibanyanda sino sapiti Dios annino nana'dagganda sino kakuruwanna. ¹⁰ E nekokwareno nassapit si, "Afu Dios a mannakadama si ammin, nalawad ammina akwannu anna ta'daggannu ammina sapitannu. Naansa ma'nenno pangukumannu sino tolayira to lubag ta kastigunnuweno namapatayira sikwami?" ¹¹ E naa'danira ammin si nafurawa barawasi, e netuldu sikwara

si mimwangira nad si bisang ta taronandeno kakkola'dera a masserbi ki Dios a papatayandera kappena a kunnangke ino inangwara sikwara.

¹² Wasin ilakkatino Karneroweno mekannamma pikka'nenno papel, nalunig si natuyag, e nangngisitino sinag a mallanga landu. E nallibageno dakkag a mallanga ada. ¹³ Nadara'nino bitunira sito lubag a kunnangke naata a bungana kayuwa madara'nag nu mabbayabbag. ¹⁴ E nepallinneno langit a kunnangke papela nalukut. Ammina kulud andino lubagga nalebaddan si bebay, nealitira ammin. ¹⁵ E nakatalaw amminino tolayira sito lubag. Ino ariyera andino tatturayira, ino afafuwerana sindalu, ino bafa'nangngira annino aneno pannakadamara, anna ammina korwana tolai, aripan onnu bakkanna aripan, inangngira nattawu sino agweb anna sino kabatuwan sino kulud. ¹⁶ E nakimawirira sino batuwera anda sino kulurira si, "Madabbakkayu ta tabbunandakami*" ta ammerakami maiteno aggatuttud sino trono sey langit ta ammemei lawumannino kastiguweno Karnero sikwami. ¹⁷ Se nada'ngennino kattalatalawa aw a pangastiguwanda sikwami, e ammekami makattam."

7

Ino Kadwatut Si Appatafuluwe Appata Rifuwa Tolayi Dios

¹ Wasin nasinduwenoy, initakino appatira a anghela natta'dag sino suyusuyuneno lubag. E lefangngandeno appata paggabwatanneno bayabbag kesi ammena mabayabbagganino utunna lubag annino bebay andino massiki sanna a kayu. ² Kasek kappay ititeno tata a anghela naggabwat sino lattakani sinag a aggaiggammanneno pammarka i Dios a antuweno aggabiyag si makkikiyad. E nekokwaneno nassapit sino appatira a anghela ireno ina'dani Dios si pannakadamara a manaral sito lubag anna sino bebay. ³ E sinapi'na sikwara si, "Ammeyu abbu ansan yo lubag annino bebay annino kakayuwanira makkiyad si markamiyeno kirayino maripannira ki Diostam." ⁴ E dininggaggu kappayino kaodduweno namarkanira, e kadwatut si appatafuluwe appatarifuwera a naggabwatira ammin sino karadwera a abbingi Israel. ⁵⁻⁸ Karadwa si rifuweno namarkan sino gakagakera i Juda, kunna kappay sino gakagakerara Ruben, Gad, Aser, Neftali, Manases, Simon, Levi, Isacar, Zabulon, Jose, anni Benjamin.

Ino Tolayira A Ammena Mabilanga Nabbarawasi Si Nafuraw

* 6:16 6:16 Nelabbuni Jesus yaw sino Luc. 23:29-30.

⁹ Wasin nasinduwenoy, kasek kappay nallangalanga, e aneno initaka tolaya ammera mabilang gafu sino kaodura. Naggabwatira si ammina lulubbuna naddadarumeno dami'da anna gafura. Natta'daggira ammin sino a'langino aggatuttud sino trono annino Karnero, e nabbarawasiyera ammin si nafuraw anna giiggammanira ammin si adonna ayowa antuveno mangipaita sino langga'da. ¹⁰ E nekokwara ammina nassapit si, "Madayonaddi Dios a aggatuttud sino trono annino Karnero, se ireno nangisalak sikwatam." ¹¹ Amminira a anghel, ilebaddeno trono annino ka'lufuluwera si appata pangafuwan andino apatira a pinaratu. E namaliturira ammina umokab sino a'langngeno tronowa maddayaw ki Dios. ¹² E sinapi'da si, "Gakkurug yaw! Madayonaddi Dios si makkikiyad. Dayawantam anna mappasalamatetam sikwana gafu se awaningke nakkuranganneno kinalaingnga, kinalawanna, annino pannakadamana. Amen."

¹³ Ino tata sino pangafuwanira, nappakibebut sikwak e sinapi'na si, "Ma, ammunu inyerenaya tolaya nabbarawasi si nafuraw, e ammunino naggabwatanda?" ¹⁴ E sinabbaggu si, "Ammek ammu. Ammunu nakuy." E sinapi'na si, "Ireno tolaya nanguruwa nallowum sino kattalatalawa dyat, udde natuyaggepayino angngurudda. Inunafandeno barawasira sino adaneno Karnero e naffuraw. ¹⁵ Antu gafuna, anera sino a'langino tronowi Dios a masserbi sikwana sino templona si aw anna gafi. E i Dios a aggatuttud sino trono, imutannera. ¹⁶ Ammera mabisin anna mauwaw si makkikiyad. Ammera masinasinan onnu madyatan sino korwana napatu. ¹⁷ Se ino Karnero a ana sino trono, antuneno mimut sikwara anna mifuyut sikwara sino paggabwatanneno danuma manga'da si biyaya manayun. E funatani Diosino kalaluwara takesi awaninna malow sino nakanda."

8

Ino Nalakkatanino Mekapituwa Pikka'nenon Nalukuta Papel

¹ Wasin nallakkatanino Karnero sino mekapituwa pikka'nenon nalukuta papel, sininak ammina ana sey langit si kagadwana orat. ² Kasek initeno pituwera a anghela aggata'dag sino a'langi Dios, e naa'danira si tattata a tangguyub.

³ Wasinoy, ginamwangino tata kappaya anghela aggaigam si bulawana pekwan si bambangug, e inang natta'dag sino a'langngeno assikkulanda si bambanguwa

ana sino a'langino trono. E naa'dan si odduwa bambangug ta idaggana sino kararino tolaira i Dios, kasena sinikkulan sino bulawana assikkulan ta mewa'lat ki Dios. ⁴ Ino ato'ngeno bambanguwa naggabwat sino agggammanino anghel, nebulun sino kararino tolaira i Dios a sumullu sino a'langga. ⁵ E inappeno anghelino aggekwanna si bambangug, e pinannuna si ba'ganga inappana sino assikkulan, asena netakkub sito lubag. E kaka'meng kelanga makadaddug, nanallit, anna nalunig.

Ino Pituwa Tangguyub

⁶ Wasinoy, nedadanino pituwera a anghela paddamitanino tangguyudda.

⁷ Wasin nepadamitino palunguwa anghelino tangguyumma, nuran si alalawu anna afuya nalamuran si ada. E nasikkulanino pakka'luneno lubag, pakka'luneno kakayuwan, andino ammina kaddat.

⁸ Wasin nepadamitino mekadwa a anghelino tangguyumma, aneno netakkub sey bebay a kunnangke dokalla kulura gumigillayab. E nabbali si adeno pakka'luneno bebay. ⁹ Natayino pakka'luneno anera sey bebay, e nadarallino pakka'luneno baforira.

¹⁰ Wasin nepadamitino mekatalluwa anghelino tangguyumma, aneno nada'na dokalla bituna gumigillayafa kunnangke patud, e naddattu sino pakka'luneno wawwang annino bitufutira. ¹¹ Ino anganneno bitun, Napet. Nepappe'nenno pakka'luneno danum, e odduweno tolaya natay gafu sino ininumanda sino napet.

¹² Wasin nepadamitino mekappata anghelino tangguyumma, naaddappino pakka'luneno sinag anna pakka'luneno dakkag andino pakka'luneno bitunira. Antu gafuna a awana sinag sino pakka'luna aw, e awana sirwat sino pakka'luna gafi.

¹³ Wasinoy, aneno naitaka kulawa makakkayab sey aba'nga langita nekokwaneno nassapit si, "Kakalla'ngeno ammina tolai sito lubag gafu sino kattalatalawa maangwa nanu paddamitanino talluwera kappaya anghelino tangguyudda."

9

¹ Wasinoy, nepadamitino mekalima a anghelino tangguyumma, e initakino kunnangke bituna naggabwat sey langita nada'nin sito lubag. E neya'da sikwaneno tulbi'ngeno bituwa awana pakkiyaranna. ² E binukkataneno bitu, e nallawanino odduwa atok a kunnangke ato'nga dokalla sikkul, e nallammukino lubag se nalefangganino

sinag sino nappelalota atok. ³ E ana kappayino durunira a nallawan sino atok, e nippera sito lubag. Naa'danira si pannakadamara a manilura kunnangke mallagama. ⁴ Nasapit sikwara si ammera si'si'dunannino kaddattira annino kayuwera, onnu massiki sanna a mula, ta padyatanda pelangino tolayira a awana marka i Dios sino kirera. ⁵ Udde ammera nuraya namapatay sino tolayira, nu ammerera lubbelang paddyatanira si lima dakkag. Ino kadyatanda, kunnangke ino kalowino silunna mallagama. ⁶ Sino unanggenoya lima dakkag, angganda nadda matay, udde ammera dama a matay.

⁷ Ino kaitanino durunira, kakunnareno kabayuwa nadadana umang makiyubat. Aneno mallanga bulawana korona sino ulura, anna kunnangke mutungnga tolayino mutunda. ⁸ Ino abu'da, kunnangke abu'nga bafay. Ino ngipanda, kunnangke ngipanna layon. ⁹ Nadwattapanino ta'ganda si kunnangke kalatadda a baliyang. Umunguwino paya'da nu makkayafira a kunnangke ungunnga odduwa kalesa a bu'butanna kabayu a umang makiyubat. ¹⁰ Aneno silud sino ifu'da a kunnangke silunna mallagama. Antuweno agyananino pannakadamara a mappadyat si tolay si lima dakkag. ¹¹ Ana kappayino arira a mangituray sikwara, a antuweno anghela nakaammu sino bituwa awana pakkiyaranna. Ino anganna si dami'na Hebreo, i Abaddon, e si dami'na Griego, i Apolion a ino anggama sapitan, antuweno Manandaral.

¹² Nabalinnino palunguwa kattalatalawa dyat, udde ana kepayino adwa a metufad.

¹³ Wasinoy, nepadamitino mekannamma anghelino tangguyumma, e dingngagguweno kunnangke damita naggawat sino suyusuyuneno assikkulana bulawana agyan sino a'langi Dios. ¹⁴ Sinapi'na sino mekannamma anghel si, "Ilubba'nguveno appatira a anghela neyakad sino idangngeno dokalla wawwanga Eufrates." ¹⁵ E inangnga nelubbakino appatira a anghel, se nadadanira a melubbak sitawa run, dakkag, aw, anna orat, ta mamapatayira sino pakka'luneno tolayira. ¹⁶ Nasapit sikwakino kaodduweno sindalurera a nakkabayu, e adwatuta milyon. ¹⁷ Kunnayawino kaitanino kabayuwera annino nattakayira a napaita sikwak si kunnangke tenap. Nadwattapanino ta'ganda si tallu nganana kolor. Aneno nalibaga a kunnangke afuy, alungisitana kunnangke batuwa safiro, anna duddulawa kunnangke asufre. Ino kabayuwera, kunnangke uluna layonino ulura, e aneno mallawana afuy, atok, anna asufre sino sangira. ¹⁸ Natayino pakka'luna katotolay gafu

so afuy, atok, anna asufre a nallawan sino sangira. ¹⁹ Se ino pannakadamenno kabayuwera, ana sino sangira anna sino ifu'da. Ino ifu'da, kunnangke ulagga nulu e antuweno panukkora si tolay.

²⁰ Udde ino tolayira a nabuna a ammera natay sinoya dyat, ammera inibbattanino maddayaw sino anituwera annino sinandiosdera a inangwarangkepay si bulawan, gumbang, baliyang, batu, anna kayu. Ammerera sinalekkuran inaya sinandiosda, massiki ammera makaita, ammera makadingngag, anna ammera makalakad. ²¹ Ammera pelang neboboliyeno narakkatta aggangwara a mamapatay, makkammangnga mattanna, makibulun, anna mattakaw.

10

Ino Bibissangnga Papela Iniggammanna Anghel

¹ Wasin nabalinin inoy, aneno initaka natuyaggingke a anghela bumabbafa a naggabwat sey langit. Nakulmutanino baggina si dulam e aneno bullun sino uluna. Ino mutungnga, kunnangke sinag, e ino takkina, kunnangke gatungnga afuy. ² Aggaiggammanneno nabo'liyara bibissangnga papel. Ino diwanana takkina, nepi'na'nga sino bebay e ino dawina, nepi'na'nga sino lubag. ³ E nakkulawu, e kunnangke natuyagga garanna layon. E sinombatino pituwa natuyagga addug. ⁴ Wasin iyafu'ngadda iturakkino sinapitino addug, aneno damita diningngagguwa naggabwat sey langita sinapi'na si, "Ammem iturakkino sinapitino pituwa addug se ammena mepakaammuwenay."

⁵ Wasin aggitangkuweno anghela aggata'dag sino bebay anna sino lubag, netayangngeno diwanana kama'na, ⁶ a nesapataneno angani Dios a mabiyag si makkikiyad anna namaratu sino langit, lubag, bebay, anna ammina ana sikwara. Sinapi'na si, "Awaninna mataronan, ⁷ se nanu paddamitanino mekapituwa anghelino tangguyumma, antuennenayino pangwani Dios sino planona a netulduna sino gumalabbunera a nasserbi sikwana a ammena nepakaammu si korwana tolay."

⁸ Wasinoy, diningngaggu kappayino damit sey langita sinapi'na sikwak si, "Umangngu appannino bibissangnga papela nabo'liyara aggaiggammanino anghela aggata'dag sino bebay anna sino lubag."

⁹ Wasin inara'niyak sino anghel, inarangkuweno papel, e sinapi'na sikwak si, "Appannu ta akkanannu. Nami'na sino sangim a kunnangke diyuna ayokan, udde nu sillunannu, maloneno kuyungngu gafu sino pe'na." ¹⁰ Inappakino papel sino anghel e inakkangku. E gakkuruwa namit a

kunnangke diyuna ayokan, udde wasin sinillungku, malowino kuyungku. ¹¹ Nasapit sikwak si, "Ipakaammum-maggappayino makwana sino ariyera andino tolerera si palulubbuna naddadarumeno dami'da."

11

Ino Adwera A Tistiguwi Dios

¹ Waso kunnenoy, nanga'da sikwak si, "Umangka ta annu kamangannino templowi Dios annino assikkulanda. E bilangannu kappayino tolayira a maddayaw ki Dios sinay. ² Udde ammem kamangannino lasinna se neya'den sino tolaya ammera mangurug ki Dios. Dakkutandeno nadiosana lubbun si appatafulu e adwa dakkag. ³ Udde sinaya tarifuwe ka'luwatut si annammafuluwa aw, ananeno dundunanguwa adwera a tistiguka mangitulduna sino mappeafu sikwak. Mabbarawasiyerana si saku se antuweno mangipaita si pabbobolindeno nalliwatira."*

⁴ Ino adwera a tistigu, ireno keampariyanino adwa a kayuwa olibo annino adwa a sirwata nagyan sino a'langi Dios a matturay sito lubag. ⁵ Nu wara manalodawa mangwa si narakkat sikwara, aneno mallawana afuy sino sangira ta masikkulanira, e antuweno ipatayino kalingera. ⁶ Ana kappayino pannakadamara a mappalammat si uran ta ammena muran sino panulduwanda sino sapiti Dios. E ana kappayino pannakadamara a mappabalin si danum si ada. E damara kappaya padyatanino tolayira sito lubag si massiki sanna a dyat nu antuweno angganda.

⁷ Wasin nabalininnino netulduweno adwera a tistigu, kasena mallawanino kattalatalawa animala maggabwat sino bituwa awana pakkiyaranna, e makiyuba'na sikwara. E papatayannera se affutannera. ⁸ E ino baggira, mekulidangnga sino kalasadaneno dokalla lubbun a antuweno lubbuna nelansanino Afutam sino krus. Inaya lubbun, mingngangkappay si Sodoma anna Egipto, se nakkunnera si kinarakkat. ⁹ Si unangnga tallu aw anna kagadwa, buyabuyanneno tolayireno adwera a natay, e ammerera anggama itanam. E ino tolayira a mabbuya sikwara, maggabwatirana si ammina lulubbuna naddadarumeno dami'da. ¹⁰ Maanggamma ammina tolay e mallalanggakirana anna makkaaa'dera si rigalu gafu sino natayanino adwera a gumalabbuni Dios, se pinadyatandera.

* **11:3** 11:3 Ino gumalabbunira si'in, nabbarawasiyera si saku, kumarallino gumalabbunira a nangibanyag si mabboboli naddino tolayira. Ino saku, senyal kappayino malowa nakam.

¹¹ Udde wasin nalla'wutino kappata aw, binyayi Diosino adwera, e ginabwatira. E nakatalawingke ino nakaitera. ¹² Kasena aneno diningngaggino adwera a tistiguwi Dios a dokalla damita naggabwat sey langita sinapi'na si, "Umangkayu taw." E nebulunira si dulamma sinullu sey langita aggitanino kakontarera. ¹³ Wasinoy, kaka'meng kelanga nalunig si natuyag, e nadarallino pakkatafuluneno lubbun, e piturifuweno tolayira a natay. Nakatalawino tolayira a nabuna e naddayawira ki Dios sey langit.

¹⁴ Nabalinnino mekadwa a kattalatalawa dyat,[†] udde ana kepayino mekatalluwa ara'niyenna gumamwang.

Ino Kauddiyana Tangguyub

¹⁵ Wasin nepadamitino mekapituwa anghelino tangguyumma, aneno natuyaggira a damit sey langit e sinapi'da si, "Mangiyafu sitawa aw, awana matturay sey lubag nu bakkampelangi Dios anni Jesu Kristo a dinundunna, e matturayira si makkikiyad." ¹⁶ Kasena namaliturino ka'lufuluwera si appata pangafuwana aggatuttud sino a'langi Dios ta maddayawira sikwana, ¹⁷ e sinapi'da si, "Afu Dios a mannakadama si ammuna ana si'in anna ana kepay ingkein, mappasalamakkami sikwam, se sitoya, nepaitamino pannakadamam e neyafumunnino matturay. ¹⁸ Nabbungubungutingke ino tolayira a ammena nangurug sikwam, se nadatangnginnino pangastiguwanna sikwara. E nadatangngingkappayino pangukumannu ammin sino natayira. Sitawingkappayino panga'dannu sino labutino gumalabbunira a nasserbi sikwam andino amminira a tolema mangiyatal sikwam, massiki ino pobiriyera andino bafa'nangngira. Sitawingkappayino panarallannu sino tolayira a nanaral sito lubag gafu sino kinarakka'da."[‡]

¹⁹ Wasinoy, nabukkatanino templowi Dios sey langit, e initakino kafona agyananino neturakka lintiyi Dios. Kasena nakakilakilat, nakadaddug si natuyag, nalunig, e nuran si alalawuwa darokkal.

12

Ino Bafay Annino Dragon

[†] **11:14** 11:14 Ino mekadwa a kattalatalawa dyat, ino kabayuwera a nasapit sino 9:13-21. Ino mapeafu sino bibissangnga papel andino adwera a tistigu (10:1-11:13), bakkanna partineno mekadwa a kattalatalawa dyat.

[‡] **11:18** 11:18 Ino bagga'na bersikulu 15-18, kaampattanino ammena kepay makwa a sapitannino metufarira a kapitulu. Sino annandammuno appatira a pangafuwan, kunnangke ginamwanginnino tiyempowa sapitanna sitaw, se gakkuruwingke a makwa.

¹ Wasin nasinduwenoy, aneno kakka'bawa senyala maita sey langit. Aneno bafaya aggata'dag sino dakka nab-barawasi si mangngilikilita kunnangke sinag. Nakoronan si karadwa a bitun. ² Gapapanakin, e maddaying gafu se mallowin.

³ Wasinoy, ana kappayino kakka'bawa senyala maita sey langit. Se aneno kunnangke lamagga dokal a ngananda si dragon.* Nalibageno baggina, pituweno uluna, e tafuluweno ta'gunna. Nakoronanino kadda tata a uluna. ⁴ Sini'batanino ifu'nenno pakka'luweno bitunira, e nadara'nira sito lubag. E ina'langngeno bafaya gapapanak, ta nanu mallawanino kalu'bit, akkananna. ⁵ Udde wasin neyanakinnino abbingnga a lalaki, nafulattino abbing e neang sino agyanani Dios a matturay. Se antuneno matturay si ammina lubbun, e awana mangaffut sikwana sino turena. ⁶ Udde ino bafay, nabbukala inang sino ginufat sino nedadani Dios a pagyananna, takesi maimut sinay si kadwarifu si adwatut e annammafuluwa aw.

⁷ Wasinoy, aneno gubat sey langit. Da Miguel annino kasi'anghelnera, nakiyubattira sino dragon annino bulun-nera a anghel. ⁸ Naaffutino dragon annino bulunnera, e ammeran dama a makiagyan sey langit. ⁹ Netakkufino dragon annino anghelnera sito lubag. Inaya dragon, antuweno ulag si'in, a mingngangkappay si Diablo onnu Satanas. Antuweno mamalabali si ammina tolay sito lubag.

¹⁰ Wasin nabalinin inoy, diningngagguweno dokalla damit sey langita sinapi'na si,

“Neakkuruwinnino nisalakan i Dios sino tolenera, se nepaitananino pannakadamana a matturay. Nepaitanangkappayino kalintiyani Kristo a pinilina a matturay. Se i Satanas a nappaliwat sino kakkolattamira sino a'langi Dios si aw anna gafu, nepaanoran sito langit. ¹¹ Inaffutino kakkolattamira gafu sino adaneno Karnero a nebubbu sino natayanna anna gafu kappay sino nassapitanda sino kakuruwana tuldu. Se nattalagarinira a nangurug ki Kristo, massiki nu antuweno katayanda. ¹² Antu gafuna a ammingkayuwa ana sito langit, maanggangkayungke. Udde ikkayuwa ayan sitan lubag anna bebay, kakallakkayu ammin, se antuyanino netakkufani Satanas. E nappelalotino bungu'na, se ammuna si bisangke ino tiyempona a pangwanna sino anggamma akwan.”

* **12:3** 12:3 Odduweno istoriyana tolay si'in mappeafu sino ngananda si dragon. Sino annandamma Egipto, ino dragon, kunnangke dokalla lamag. Sino annandammimo korwanira, kunnangke ata'nangingke a ba'lata nagan sino bebay. Ino keampariyanna, i Satanas.

¹³ Wasin naammuwanino dragon si netakkub sito lubag, dinaddanggeno bafaya niyanak sino lalaki. ¹⁴ Udde naa'danino bafay si adwa a paya'nga a kunnangke paya'nga dokalla mammanuk ta pakkayamma a umang sino ginufat, takesi amme mado'manino dragon, e sinayino kaimutanna si kappatarun si gadwa. ¹⁵ Wasinoy, nuteno dragon si odduwa danum takesi maanurino bafay, ¹⁶ udde dinuffunanino lubaggino bafay, se nabbartakino lubag e sinannappino danuma naggabwat sino sangiyeno dragon. ¹⁷ Nabbungutingke ino dragon sino bafay, e inangnga ginubattino korwana abbingino bafay a ireno mangurug sino sapiti Dios annino kakuruwana tulduwa nepakaammuwi Jesus. ¹⁸ E inangngino dragona natta'dag sino dappi'na bebay.

13

Ino Kattalatalawa Animala Naggabwat Sino Bebay

¹ Wasinoy, aneno initaka kattalatalawa animala naggabwat sino bebaya pituweno uluna anna tafuluweno ta'gunna. Nakoronan amminino ta'gunna, e kadda tata a uluna, naturakkan si angani Dios, massiki awana kalintiyanna a musar. ² Kunnangke leopardoweno baggineno animala initak. Ino takkina, kunnangke takkina bear a natarammino kukuna.* E ino wangi'na, kunnangke wangi'na layona kattalatalawino ngipanna. E ino dragon, nea'dana sino kattalatalawa animalino pannakadamana anna kalintiyanna a matturay si palulubbun. ³ Ino tata uluneno kattalatalawa animal, nadamanino biyanna e ipatena nad, udde napilatin. Nakka'baw ammina tolayira sito lubag e antuweno dinandananda sikwana. ⁴ E dinayoreno dragon se nea'daneno kalintiyanna sino animal, e dinayora kappayino kattalatalawa animal e sinapi'da si, "Awaningke a kakunnaneno animal, e awaningke a makaaffut sikwana."

⁵ Kaka'meng kelanga nakadamitino animal, e nassangelet anna nassapit si narakkat mappeafu ki Dios. Nepurayi Dios a matturay si kalimafulu si adwa a dakkag. ⁶ Netuluyna a nassapit si narakkat mappeafu ki Dios, ino anganna, ino pagyananna sey langit, anna ammina agyan sinay. ⁷ E nurekappaya naggubat sino tolayira i Dios, e inaffu'nera. Nurekappaya matturay sino tolayira sito lubag anna si ammina lulubbuna naddadarumeno dami'da. ⁸ Antu gafuna,

* **13:2** 13:2 Ino leopardo, kunnangke tigre udde nappatapattik. Ino bear, dokalla animala ata'nangingke ino kukuna.

ammına tolay sito lubag, dayawandeno kattalatalawa animal, fera pelang ino tolayira a nelisteno anganda sino leburuwa neturakkanino anganino mabiyayira si makkikiyad. Sin ammena kepay napatatu yo lubag, neturakkinnino angandera sino leburuneno Karnero a napapataya newa'lat.

⁹ Nu ammuyuwa maddingngag, dingngaggandonad yaw.
¹⁰ Ino tolaya gasa'deno mebalud, mebalurirana mantu. E ino tolaya gasa'deno mapapatay si saset, mapapatayirana kappay. Antu gafuna, ino tolayira i Dios, pattuyagganda naddino angngurudda takesi attammandeno massiki sanna a dyata makwa sikwara.

Ino Mekadwa A Kattalatalawa Animala Naggabwat Sino Lubag

¹¹ Waso kunnenoy, ana kappayino initaka kattalatalawa animala naggabwat sino lubag. Adweno ta'gunna a mallanga ta'gunna ubbunna karnero, udde ino dami'na, kattalatalawa kunnangke dami'na dragon. ¹² Ino ammina kalintiyannino palunguwa animal, ana ammin sikwana se antuweno pannakabaggina. E pinatu'na amminino tolayira sito lubagga maddayaw sino palunguwa animala napilatin-nino biyanna a ipatena nad. ¹³ Ino mekadwa a animal, aneno nepaitana a kakka'baw, se niyamug si afuya maggabwat sey langit sino a'langino tolayira. ¹⁴ E binalabaliyanna ammina tolay sito lubag gafu sino kakka'bawa akwanna gafu sino pannakadameno palunguwa animal. E netulduna sino tolayira ta mangwera si sinan animal ta dayawandeno palunguwa animala nadamanino biyanna si saset, udde nabiyaggappay. ¹⁵ E naa'danino mekadwa a animal si pannakadamana a mappaangat sino sinan animal takesi makadamit anna massapit si matenad amminino ammera maddayaw sikwana. ¹⁶ E pinatutino mekadwa a animal ammina tolaya mamarkanino kirera onnu ino diwanana kama'da. Massiki ino kaso'dan annino kaabbafawan, ino ba'ngang annino pobiri, ino aripan annino bakkanna aripan, mamarkanira nad ammin. ¹⁷ Awaningke a makalaku onnu makagatang nu ammera namarkan sino anganneno palunguwa animal onnu ino numerowa pimunuwan sino anganna.

¹⁸ Ino pelang nalainga tolayino makaammu sitaw. Se ino nalaing, madistuneno anggamma sapitannino numero-neno palunguwa animal. Se anganna tolayino itulduneno numero. E ino numero, annammatut e annammafulu si annam.

14

Ino Karnero Annino 144,000 A Sinubbu'na

¹ Wasin nallangalangak kappay, initakino Karnero a agata'dag sino kulura ngananda si Sion. E aneno bulunnera a tatut e appatafulu e appata rifuwa tolaya naturakkanino kirera sino anganino Karnero annino anganino Amana a i Dios. ² E ana kappayino diningngagguwa damita naggabwat sey langit a kunnangke danurungnga utu onnu natuyagga addug. Kakunna kappayino dami'na odduwa arpa. ³ Aggata'daggino tatut e appatafulu e appata rifuwera a tolay sino a'langino trono annino appatira a pinaratu andino pangafuwanira. E nakakkantera si bawuwa kanta a awana korwan si makaammu, nu bakkannira pelang, se ireno sinubbutino Karnero sito lubag. ⁴ Inayira a tolay, awaningke nallokolokuwanda si bafabbay, se nadalusir-angke. E dumadandanira sino Karnero massiki sintawino anganna. Ireno napili sino tolayira a nabbali si tolayi Dios a meamparig sino palunguwa maganiya mewa'lat ki Dios annino Karnero. ⁵ Ammerangke nassisiri anna awaningke kabalawanda.

Ino Nepadamino Talluwera A Anghel

⁶ Wasin nabalinin inoy, initak kappayino tata anghela makakkayab sey kalekay, e aneno nalawara damaga ammena mangkakwa si makkikiyad a ibanyangnga sino ammina tolay si palulubbuna naddadarumeno dami'da. ⁷ Nekokwaneno massapit si, "Iyataldonaddi Dios anna dayawandonaddino kinalawanna, se nadatangnginnino pangukumanna si tolay. Dandayawandonad se antuweno namaratu sino langit, lubag, bebay, anna ammina bitufut."

⁸ Wasinoy, aneno mekadwa a anghela netufara nassapit si, "Nadarallinnino Babilonia a naddinnama lubbuna nakastiguwanino tolayira sinay. Se ino tolayira sinay, nappainumira si napeta tayug sino ammina tolay si palulubbun. Ino keampariyanna, sinutunggungandera takesi tuntulandeno narakkatta aggangwara."

⁹ Waso kunneno, aneno mekatalluwa anghela netufara nikokwa a nassapit si, "Ino tolayira a maddayaw sino kattalatalawa animal annino sinan animala kakunnana, a namarkanino kirera anna kama'da sino anganna, ¹⁰ painumannira i Dios si napeta tayuwa awana bababangnga a antuweno pangastiguna sikwara gafu sino bungu'na, e awaningke alla'nga sikwara. Madyatanirangke si afuy anna gumigillayafa asufre sino a'langino anghelira i Dios annino Karnero. ¹¹ E ino afuya kadyatanda, awana kaaddappanna si makkikiyad e awana lumammattanneno

ato'nga. Aw anna gafi, awaningke a pimwanganda sino kadyatanda, se ireno naddayaw sino kattalatalawa animal annino sinan animala kakunnana, anna namarkanira kappay sino anganino animal.”

¹² Gafu sinaya makwana sikwara a ammena mangurug, ino tolayira i Dios a mangwa sino sapi'na anna mangurug ki Jesus, pattuyagganda naddino angngurudda takesi attam-mendeno massiki sanna a dyata makwa sikwara.

¹³ Wasinoy, diningngaggu kappayino damita naggabwat sey langit, e sinapi'na sikwak si, “Itura'ngu yaw. Mangiyafu sitaw, maanggammira a mangurug ki Afutam nu matayira.” E sinabbaggappayino Espirituwi Dios e sinapi'na si, “Gakkurug, maanggammirana, se antuweno pimwangandan sino nadammatta tarabafura, e malabutanira gafu sino nalawara inangwara.”

Ino Pagganiyanino Tolayira Sito Lubag

¹⁴ Wasinoy, nallangalagak kappay, e aneno initaka nafurawa dulam, a aneno aggatuttud sinaya kunnangke tolaya nakkorona si bulawana nakaiggam si nataramma gapas. ¹⁵ E nallawanino tata a anghel sino templo sey langit, e nekokwana a nassapit sino aggatuttud sino dulam si, “Usarannu yan gapasnuwa maggani, se nadatangnginnino pagganiyan sito lubag.” ¹⁶ E newara'wat mantuweno ag-gatuttud sino dulammino gapasna, e naganiyennino lubag.

¹⁷ Wasinoy, ana kappayino tata anghela nallawan sino templo sey langita nakaiggangkappay si nataramma gapas. ¹⁸ E nallawangkappayino tata anghela naggabwat sino assikkulanda, a antuweno mimut sino afuy. E nekok-wana a nassapit sino miggam sino nataramma gapas si, “Iwara'wa'nu yan gapasnu ta mabuwat amminino bungana ubasa nemula sito lubag se nalutuweran ammin.” ¹⁹ E newara'wa'nenno gapasna sito lubag, e binuwa'na amminino bungana ubas, e netakkumera si dokalla ammasan. Ino anggamma sapitannino ammasan, antuweno kattalatalawa pangastiguwani Dios sino ammera mangurug sikwana sito lubag. ²⁰ Napappattino binuwa'na sino ammasana ana sino lasinneno lubun. E ino ada a nallawan sino ammasan, nayit si kappatatut si adwafuluwa kilometro, e manikadwa metro si kagadweno kata'nangnga.

15

Ino Pituwa Anghel Andino Pituwa Mauddiya Dyat

¹ Wasin nabalinin inoy, ana kappayino initaka kakka'bawa senyal sey langit. Ino initak, pituwa anghela

nitalakkan si pituwa dyat. Antuweno mauddiyera a dyat, se ireno kauddiyana kastiguwi Dios sino tolayira sito lubag.

² Ana kappayino initaka kunnangke sarminga bebaya nalamuran si afuy. E initak kappayino tolayira a nangaffut sino kattalatalawa animal gafu se ammera naddayaw sikwana annino sinan animala kakunnana, e ammera ammin namarkan sino numeroneno anganino animal. E aggata'daggira sino dappi'na bebaya aggaiggam si arpa a neya'da i Dios sikwara. ³ E kakkantandeno kanta i Moises a nasserbi ki Dios si'in, a antu kappayino kanteno Karnero. Kunnayawino kantara,

"Afu Dios a mannakadama si ammin, kakka'baw anna madandayawino ammina akwannu. Ikkeno afafu si palulubbun, e passiyngke naggaddang anna nalawarino akwannu. ⁴ Awaningke amme miyatal sikwam, e awangkappaya amme midayaw sino angannu se awana kakunnaneno kinalawannu. Antu gafuna, ammina tolay si palulubbun, umangngirana ammin sitawa maddayaw sikwam se initara aminino naggaddangnga inangwam."

⁵ Wasin nakkanteran, initaka nabukkatanino Kadidiosan a Kwartuneno templowi Dios sey langita antuweno gakkuruwa agyanani Dios. ⁶ E nallawanino pituwa anghel sino templowa ireno netalakkanino pituwa dyat. Nabbarawasiyera ammin si nafurawa awana mansana, e nealuka'batino bulawan sino ta'ganda. ⁷ E ino tata sino appatira a pinaratu, inannayanneno pituwa anghel si malukunga bulawana napannu si kastiguwa naggabwat ki Dios a mabiyag si makkikiyad. ⁸ E napannuweno templo sey langit si atoka mipaita sino kinalawari Dios annino pannakadamana, takesi awana makatallung sinay makkikiyad si masinduweno pituwa dyata netalak sino pituwera a anghel.

16

Ino Nesibuwanino Pituwa Malukunga Napannu Si Kastiguwi Dios

¹ Wasinoy, diningngaggu kappayino dokalla damita naggabwat sino templowa sinapi'na sino pituwera a anghel si, "Umangkayu ta isibuddaw sey lubaggino kastiguwi Dios a ana sino pituwa malukundaw." ² Inangngino palunguwa anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sito lubag. E ino tolayira a namarkan sino markaneno kattalatalawa animala naddayaw sino sinan animala kakunnana, nagguriguririra, e nappelalotino lona.

³ Wasinoy, inang kappayino mekadwa a anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sito bebay. E nabbaliyeno danum si ada a kunnangke adana natay, e natay amminino anera sinay.

⁴ Wasinoy, inang kappayino mekatalluwa anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sino ammina wawwangira annino bitufutira, e nabbali si adeno ammina danunda. ⁵ E diningngagguweno sinapitino anghela gumaimut sino danuma kunna si, "Afu Dios, Dioska si'in, Dioska makkiyad sitaw, a awaningke kakunnaneno kinalawannu. Naggad-dangngino akwannuwa mangastigu. ⁶ Se ino kastigunnuwera, ireno namapatay sino tolemira annino gumalabbunnuwera, e nebbuweno adara. Sitoya, adeno painummu sikwara, e nalawad yan, se antuweno meannung sino inangwara." ⁷ E diningngagguweno damita naggabwat sino assikkulanda a sinapi'na si, "Afu Dios a mannakadama si ammin, gakkuruwa nalawad anna naggaddangngino akwannuwa mangastigu sino tolayira."

⁸ Wasinoy, inang kappayino mekappata anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sino sinag. E dinaggatino patuneno sinag, e nalussukino tolayira. ⁹ Udde massiki malulussukiran sino nappelalota patuneno sinag, ammera neboboliyeno liwa'dera ta dayawanda naddi Dios a nanga'da sino dya'da, nu ammera lud nassapit si narakkat mappeafu sikwana.

¹⁰ Wasinoy, inang kappayino mekalima a anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sino trononeno kattalatalawa animal. E nallammukino palulubbuna patturayanna, e ino tolayira sinay, nangngaritammendo bifidda gafu sino loneno guridda, ¹¹ e nassapitira si narakkat mappeafu ki Dios a ana sey langit gafu sino loneno bagabaggira. Udde ammera kepay nammoboli sino narakkatta inangwara.

¹² Wasinoy, inang kappayino mekannamma anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sino dokalla wawwanga Eufrates. E nabbatino wawwang takesi makadamngeno ariyera andino sindaluwera a maggabwat sino lattakanna sinag. ¹³ Kasek kappay initeni talluwera a narakkatta espirtuwa kunnangke tukakino akkakokwara. Ino tata, nallawan sino wangitino dragon, ino mekadwa, nallawan sino wangitino kattalatalawa animal, e ino mekatallu, nallawan sino wangitino sinan gumalabbun. ¹⁴ Inayira a narakkatta espirtu, ammura a mangwa si kakka'baw. Inangngira sino ariyera si palulubbun ta maaramamungira a makiyubat ki Dios a mannakadama. Udde antuweno awa pangaffutani Dios

sikwara. ¹⁵⁻¹⁶ E ino lubbuna nappaaramamunganino narakkattira a espiritu sino ariyera andino sindaluwera, Armagedon ino anganna si Hebreo a dami'na Judyu.

Udde sinapiti Jesu Kristo si, "Dingngaggandaw yo sapitangku. Kaka'meng kelangngeno gamwangangkuwa kunnangke gumatakaw. Maanggammino tolaya ammena maturug anna aggabarawasi sino pattaronanna sikwak, se ammenana a maatallan nu gumamwangak."

¹⁷ Wasinoy, inang kappayino mekapituwa anghela nisibug sino igyanneno malukungnga sino bayabbag. E aneno dokalla damita naggabwat sino trono sino templowa sinapi'na si, "Nabalinin." ¹⁸ E nakakilakilat, nakadad-dug, anna nalunig si natuyag. Awaningke kakunnana a alunig mangiyafu sin napatuwanino tolayira sito lubag se antuyawino katatuyaggan. ¹⁹ E naggagaradwa si tallu anna nadarallino naddinnama lubbuna Babilonia, e nadaral kappayino ammina dokalla lubbun sito lubag. Amme kinalyawani Dios a mangastigu sino tolayira sey Babilonia, e ino angngastiguna, kunnangke nepainumma sikwareno napeta tayungnga a antuweno amparingngeno bungubungu'na. ²⁰ E ammina lubbuna nalebaddan si bebay, nadattira, e massiki ino kulukulud, naawanira ammin. ²¹ E nuran si darokalla alalawuwa limafuluwa kiloweno damma'nenno kadada tata, e naddattuwersa sino tolayira. Antuweno nassapitanda si narakkat mappeafu ki Dios, se kattalatalawingke inaya dyat.

17

Ino Naddinnama Bafaya Nattakay Sino Kattalatalawa Animal

¹ Wasin nabalinin inoy, inara'ni sikwakino tata sino pituwera a anghela niggam si malukung, e sinapi'na si, "Umangka taw ta ipaitakino angngastiguwi Dios sino bafaya naddinnamino ayo'na. Inaya bafay, ampariyino naddinnama lubbuna ara'ni si odduwa wawwang. ² Ino tatturayira sito lubag, kunnangke nakiduruwira sikwana, e ino tolayira sito lubag, kunnangke nabokira sino tayungnga a antuweno narakkatta aggangwana a sinuntulda."

³ Wasin kunnenoy, gafu sino pannakadamenno Espirituwi Dios a ana sikwak, neiyangngakino anghel sey ginufat. E initak sinayino tata bafaya aggatakay si kattalatalawa animala nalibaga a pituweno uluna anna tafuluweno ta'gunna. E naturakkanino bagabaggineno animal si angani Dios mas-siki awana kalintiyanna a musar. ⁴ Nalibaga anna alungisitano barawasiyeno bafaya kunnangke barawasina ari.

E naartiyān si bulawan, sillay, anna nakkakanginera a batuwa mangngilikilit. E aneno agggammanna a basuwa bulawana napannu sino kaddadakkut anna narakkatta aggangwana. ⁵ E aneno angana neturak sino kirena a nau-naggino anggamma sapitanna kunna si, "Ino naddinnama lubbuna Babilonia, antuweno ineno ammina narakkatta bafaya antu kappayino fungalla ammina narakkatta makwa sito lubag." ⁶ E initaka nabokino bafay sino adaneno tolayira i Dios a pinapatera gafu sino angngurudda ki Jesus.

Wasin initakino bafay, nakka'bawakungke. ⁷ E sinapitino anghel sikwak si, "Appe makka'boka? Sapitanguweno keampariyanino bafay annino kattalatalawa animala nat-takayanna a pituweno uluna e tafuluweno ta'gunna. ⁸ Ino animala initam, nabiyag si'in, udde sitoaya, natayin. Udde ammena mabayag, muli kappaya maggawat sino bituwa awana pakkiyaranna, kasena meyang sino kakastiguwanna si makkikiyad. Makka'boneno tolayira a ammena nelis-teno anganda sino leburuwa neturakkanino nganganino mabiyayira si makkikiyad a neturak sin ammena kepay naparatu yo lubag. Makka'bawira nanu itandeno kattalata-lawa animal se nabiyag si'in, kasena natay, e nuli kappay.

⁹ "Malowa maammuwān yaw, udde nu nalaingino tolay, maammuwanna. Ino pituwa ulu, ireno pituwa kulura pattutturānino bafay. E ampariyanda kappayino pituwa ari. ¹⁰ Naariyennino limerā a ari, matturayino tata ingkein, e mattarena kappayino tata, udde malampelang. ¹¹ Ino kattalatalawa animala nabiyag si'in, udde natayin, antuweno mebilangna si mekawaluwa ari, massiki tata sino pituwera. Udde meyangna sino kakastiguwanna si makkikiyad.

¹² "Ino keampariyanino tafuluwera a ta'gud, ireno tafu-luwa ariya ammera kepay natturay. Nanu maa'danira si kalintiyanda a matturay, makiturayirana sino katta-latalawa animal, udde malampelang, a kunnangke taorat. ¹³ Gafu se tata pelangino gakkadda, iya'dareno kalin-tiyanda anna pannakadamara sino kattalatalawa animal. ¹⁴ Gubattandaneno Karnero, udde ino Karnero andino talakkannera a pinilina a dumandan sikwana, mangaffuti-rana. Se ino Karnero, antuweno Afafu ammina afu, e antu kappayino Ariyeno ammina ari."

¹⁵ Sinapikkappayino anghel sikwak si, "Ino initama odduwa wawwanga aggatutturānino bafaya maayot, ireno ammina tolay si palulubbuna naddadarumeno dami'da. ¹⁶ E ino tafuluwera a ta'gura initam annino kattalatalawa animal, kababannaddaneno bafay, appandaneno ammina

ana sikwana, makkiyad si maboyangan, e kanandaneno ba'langnga, kasera sikkulanino mabuna. ¹⁷ Ino ammina makwa sikwana, gafu se nepadandammi Dios si iya'dareno kalintiyanda sino kattalatalawa animal ta antuneno matturay makkiyad si meyakkuruwino sinapiti Dios a makwa. ¹⁸ Ino bafaya initam, antuweno amparingngeno dokalla lubbuna matturay si ammina ari sito lubag."

18

Ino Kadarallanino Lubbuna Babilonia

¹ Waso nasinduwen inoy, ana kappayino initaka anghela maddassa naggabwat sey langit. Dokallino pannakaturena, e nawaldan ammin yo lubag gafu sino kinalawanna. ² E nekokwana a nassapit si,

"Nadarallin! Nadarallinnino naddinnama lubbuna Babilonia. Nabbalayaninna dimonyu anna narakkatta espirituwa antuweno paffunanino ammina nadakkut anna narakkatta mammanuk. ³ Nadaral inaya lubbun, se inayayanna amminino tolayira sito lubag ta tuntulandeno narakkatta aggangwana a kunnangke nepainummeno napeta tayungnga sikwara e nabokira ammin. E ino tatturay si palulubbun, kunnangke nakiduruwira ammin sino bafaya ampariyino lubbun. E amminino gumalakuwera sito lubag, bina'nangngira ammin gafu sino kinainga'ma."

⁴ Wasinoy, aneno korwana damita dinginggagguwa naggabwat sey langita kunna si,

"Ikkayuwa tolek, anawandawin yana lubbun ta ammekayu mesapat sino nalliwatanna anna ammekayu kappay mesapat sino kakastiguwanna. ⁵ Se awana kakunnana sino kaodduweno liwa'na a kunnangke nallutulutukinna metu'ga sey langit. E amme kalyawani Diosino narakkatta inangwana. ⁶ Ammina inangwana a narakkat sino tolayira, mabbala'na sikwana udde madobli. Ino tayuwa napeta nepainumma sino tolayira, madoblineno kinapetino ipainumma sikwana, a antuweno bunguti Dios.* ⁷ Ino kaodduweno kinaba'nangnga annino pidayawanna sino baggina, kunna kappeneno kaodduweno kadyatanna anna loneno nakamma. Se sinapi'na sino nakamma si, 'Ikkanakino prinsesa a matturay. Ammek mekunna si balu, se awana loneno nakangku.' ⁸ Gafu sino

* **18:6** 18:6 Ino sapitanna sino dami'na Griego, madobliyono bala'na sikwana anna madobliyono pe'nenno mepainum sikwana, udde gagangaya sapippelang. Ino anggamma sapitan, makastiguwengke a meannung sino inangwana.

nakamma a kunnenoy, maggagarindana makwa sikwaneno naddadaruma a dyat, se makastigu si takit, malowa nakam, anna bisin, kasena masikkulan. Makwa ammin inay, se mannakadama i Afu Dios a mangastigu sikwana.”

Antuwenoyino sinapitino naddamit sey langit.

⁹ Kunna antu, ino tatturayira sito lubagga nakidurug anna nakilawum sino kinaba'nangngino bafaya ampariyino lubbun, malowingkeneno nakanda anna mattatarangitirana a midipat sino ato'ngeno masikkulana lubbun. ¹⁰ Matta'daggira si aroyu se mattalawira a mesapat sino kastiguna. Malowingke ino nakanda a massapit si, “Kattalatalawino nakwa sinaya lubbun. Kakallakkingke ino Babilonia! Se massiki naddinnama dokalla lubbun, kaka'meng kelanga naawan.”

¹¹ Kunna kappay amminino gumalakuwera si palulubbun, mattatarangitirana e aggaloneno nakanda, se awaninna maggatang sino ilakura. ¹² Awaninna maggatang sino lakura a bulawan, kantal, nakkakangina a batu anna sillay. Awankingappay maggatang sino nangina a sinnuna nalibaga anna alungisitan, annino seda. E awangkappay maggatang sino nabanguwingke a kayu, anna foforme a naangwanino ta'gunna elefante, nangina a kayu, gumbang, baliyang, anna nalawara batu. ¹³ E awangkappay maggatang sino naddadaruma a rikadu anna bambanguwa frankinsens anna mirra annino korwanira. E awangkappay maggatang sino tayug, lana, arina, anda apay, andino baka, karnero, kabayu, anda kalesa. E awangkappay maggatang si tolaya aripan. ¹⁴ E amminira a gumalaku, sapitandana si, “Kengana pelang inaya lubbun, awaninnino nalawara inanggammana, se nadaral ammin. Ammina kinaba'nangnga anna kinalawanna, naawanira ammin si makkikiyad, e ammeneran meuli sikwana.” ¹⁵ Antuwenayino sapitannino gumalakuwera a bina'nang gafu sino pallalakuwanda sinaya lubbun. Udde ammera umara'ni se mattalawira a mesapata makastigu. E mattatarangitira a aggalowino nakanda e sapitandana si, ¹⁶ “Kakallakkingke inaya naddinnama lubbun. Se si'in, nabbarawasiyera si nangingengeke a nalibaga anna alungisitan, a naartiyan si bulawan anna sillay anna nakkakangina a batu. ¹⁷ Udde taorappelang, e naawaninnino kinaba'nanda.”

Kunna kappay amminino mattarabafu si bafor annino kapitanna bafor, ino makitakayira a umang mallaku, andino ammina mattarabafu sey bebay, agyanirana sey

aroyu ¹⁸ a mabbuya sino ato'ngeno masikkulana lubbun, e ikokwareno massapit si, "Awanna a kakunnanenaya naddinnama lubbun." ¹⁹ E ekwananda si lafukino ulura gafu sino loneno nakanda, e mattatarangitira a massapit si, "Kattalatalawino nakwa sinaya naddinnama lubbun. Ino kinaba'nangngeno nappaba'nang sino amminira a makwan bafor. Udde taorappelang, e naawanin ammin."

²⁰ Udde ikkayuwa ana sey langit, maanggangkayu nad. Ikkayuwa tolayira i Dios anna apostolnera anna gumalabbunera, maanggangkayu naggappay ammin se nabbalatinni Dios sinaya lubbun gafu sino inangwara sikwayu.

²¹ Waso kunnenoy, aneno initaka natuyagga anghela ma'lig si dokalla batuwa aggilingan. E netakkumma sino bebay, e sinapi'na si, "Kunna kappayino makwana sino naddinnama lubbuna Babilonia, se madarallingke e maawanna e ammena maita si makkikiyad. ²² E awaninna madingngag sinaya lubbun si makkanta anna maggitara, mamardyong anna makkorneta. E awaninna madingngag si mattarabafu sinay si makkikiyad. E awaninna madingngag si mabbayu. ²³ E awaninna mawwaldag si sirwat sinay, e awaninna madingngag si langga'nga kasar. Antuweno anngastiguwi Dios sikwara, se massangeletino gumalakuwera sinay, a ireno kababa'nangngan sito lubag. Binalabaliyanda amminino tolayira sito lubag sino kinasiridda."

²⁴ Makastiguweno tolayira sey Babilonia, se ireno namapatay sino gumalabbunira i Dios andino korwanira a tolena, massiki ammina napapatayira sito lubag.

19

Ino Pallangakanino Anera Sey Langit

¹ Wasin nasinduwenoy, aneno diningngagguwa dokalla damit a kunnangke dami'na odduwa tolay sey langita makkantera si,

"Madandayonaddi Dios. Dandayawantammad se antu pelangino makasalak sino tolayira, e antu pelangino mannakadama anna kalalawaran. ² Nalawad anna naggaddangngino anngukumma sino tolayira, se kinastiguneno naddinnama bafaya nayag sino tolayira sito lubagga mesapat sino narakkatta aggangwana. E binala'nenobafay gafu se pinapateneno aripannera."

³ E nekokwara kappaya nassapit si, "Madandayonaddi Dios. Umatatok anna masikkulan inaya lubbun si makkikiyad se antuweno kastiguwi Dios sikwana."

⁴ Ino ka'lufuluwera si appata pangafuwan andino apatira a pinaratu, namaliturira a maddayaw sino a'langi

Dios a aggatuttud sino trono. Sinapi'da si, "Gakkurug, i Dios pelangino madandayaw."

Ino Pallanggakanda Sino Kasarneno Karnero

⁵ Wasinoy, ana kappayino dinginggagguwa damita nagabwat sino tronowa sinapi'na si, "Dandayawantami Dios, ikkayuwa masserbi anna mangiyatal sikwana, massiki ba'nang onnu pobiri, dayawantammad ammin."

⁶ Waso kunnenoy, ana kappayino dinginggagguwa odduwa maddamita tolaya kunnangke ungunnga utu onnu natuyagga addug, e sinapi'da si,

"Dandayawantami Dios a mannakadama a Afutam se antu pelangino matturay si amammin. ⁷ Maanggammetam anna mallanggaketam anna maddandayawetam sikwana gafu so kinaturena. Se sitoya, nadatangnginino kasarneno Karnero, e naddadanino atawana ⁸ se nabbarawasiyen sino nea'dana a nalawaringke a barawasina a mangngilikilitino furona."

(Ino nafurawa barawasi, antuweno ampariyino nalawara a'akwanino tolaira i Dios.)

⁹ Wasi kunnenoy, sinapitino anghel sikwak si, "Itura'nguyaw. Maanggammirangke a naayana umang makikasar sino kasarneno Karnero." E sinapi'na kappay si, "Gakkururuwa sapiti Dios yaw." ¹⁰ Namaliturak sino a'langino anghel ta dayawangku nad, udde sinapi'na sikwak si, "Ammem. Ammem akwan sikwak yan. I Dios pelangino paddayawannu. Se tatappaya masserbi ki Dios a kakunnayu andino bulundawira a mangurug sino kakuruwana tulduwa nepakaammuwi Jesus."

Se ino nepakaammuwi Jesus, antuweno fungal ammina tulduweno gumalabbunira i Dios.

Ino Nangaffutanino Nattakay Si Nafurawa Kabayu

¹¹ Waso kunnenoy, inital kappayino langita nabukkatan, e aneno nallowana nafurawa kabayu. Ino nattakay, minggan si Katalakkan anna Kakuruwan, se naggaddangngino akwana a mangukum si tolai anna kepangngattanneno makiyubat sino makikontarera sikwana. ¹² Ino matana, kunnangke gumigillayafa afuy, e odduweno korona sino uluna. Neturak sino baggineno angana awaningke makaammu sino anggama sapitan nu bakkampelang.

¹³ Passiya adeno barawasina. Ino pingnganda sikwana, Sapiti Dios. ¹⁴ Amminino tolenera sey langit, kundangke sindalunera a dinandan sikwana. Nafuraw amminino barawasira a awana mansana, anna nattakayira ammin si nafurawa kabayu. ¹⁵ E ino pingnganda si Sapiti Dios, aneno

nataramma saseta mallawan sino wangi'na a antuweno pangaffu'na sino tolayira si palulubbuna ammera mangu-rug sikwana. E antuneno matturay sikwara a ammena dama si ammera kuruwannino sapitanna. Paitaneno bungubunguti Dios a mannakadama sino malliwatira, se ino angngastiguna sikwara, kakunnaneno ammappat sino diyuna ubas. ¹⁶ E ana kappayino neturakka angan sino barawasina anna uffuna a "Ariyeno ammina ari anna Afafu ammina afu."

¹⁷ Waso kunnenoy, initakino tata a anghela aggata'dag sino sinag, e nekokwana a nayag sino ammina mam-manukira a makakkayab sey kalekay e sinapi'na si, "Umangkayu taw ta mangngangkayu sino odduwa pinar-tiyi Dios. ¹⁸ Akkayun taw ta akkanandawino baggiyeno tatturayira, sindaluwera, andino kapitandera. Akkanan-dokappayino baggiyeno kabayuwera andino natakayira sikwara. Akkanandokappayino bagabaggiyeno ammina makikontara ki Dios, ba'nang anna pobiri, aripan anna bakkanna aripan."

¹⁹ Waso kunnenoy, initaka neyamungino kattalatalawa animal sino tatturayira sito lubag andino sindaluwera. Naamamungira ammina umang makiyubat sino natakay sino nafurawa kabayu andino sindalunera. ²⁰ Udde nado'manino kattalatalawa animal andino sinan gumal-abbuna pannakabaggina a nangwa si kakka'baw. Ino kakka'bawa inangwana, antuweno nabalabaliyanino to-layira a namarkan sino markaneno kattalatalawa animal anna naddayaw sino sinan animal. Wasin nado'manira a adwa, netakkufira a aggabiyag sino kunnangke bebaya agyananino gumigillayafa asufre. ²¹ Ammingkappayino sindalurera, napapatayira sino saseta nallawan sino wan-gitino natakay sino nafurawa kabayu. E nabattuwinno mammanukira sino bagabaggiyeno natayira.

20

Ino Nebalurani Satanas Si Tarifuwa Run

¹ Wasinoy, initakino tata anghela maddassa naggab-wat sey langit. Aneno iniggammanna a dokalla kawad annino tulbi'ngeno bituwa awana pakkiyaranna. ²⁻³ E dino'manneno dragona antuweno ulag si'ina ngananda si Diablo onnu Satanas. Kinawaranna, kasena netakkub sino bituwa awana pakkiyaranna. E sinulbikanna anna minarkanna ta ammena makalawana umang mamalabali

sino tolayira si palulubbun makkiyad si malla'wutino tarifuwa run. Udde nanu malla'wutin, mepalawan nad, udde malampelang.

⁴ Waso kunnenoy, initakino aggatutturira si tronowa naa'dan si kalintiyanda a mangukum si tolay. Initak kappayino kararuweno tolayira a pinapatera gafu sino nibanyanda sino sapiti Dios annino kakuruwana nepakaammuwi Jesus. Ammera naddayaw sino kattalatalawa animal annino sinan animala kakunnana, e ammena namarkanino kirera onnu kama'da sino markana. Nangngangoliyera ammin e makiturayira ki Kristo si tarifuwa run. ⁵ Antuyawino palunguwa pangngangoliyanino tolayira. Ino korwanira a natay, ammera mangngangoli makkiyad si malla'wutino tarifuwa run. ⁶ Maanggammingke ino tolayira a mesapa'na sino palunguwa pangngangoliyan, se ammera lawumanino dyata ngananda si pidwana katayan, nu ammera lud mabbali si padi a masserbi ki Dios anni Kristo, e makiturayira sikwana si tarifuwa run.

Ino Naaffutani Satanas Annino Ketakkufanna

⁷ Nanu malla'wutinnino tarifuwa run, palawananda i Satanas sino nabaluranna. ⁸ E umang mamalabali sino tolayira si palulubbun. Amamungannera a mainganana si Gog anna Magog a ireno makkontara ki Dios, ta madadanira a umang makiyubat. Ino kaod dura, kunnangke ino adat sey dappi'na bebaya ammena mabilang. ⁹ E mawwarawarakira sito lubag ta umanda balikungkunganino lubbuna anggammi Dios a antuweno pakkampowaneno tolenera. Udde ananeno afuya mada'na maggabwat sey langit e masikkulanira ammin. ¹⁰ E i Satanas a namalabali sikwara, metakkumma sino kunnangke bebaya agyananino gumigillayafa asufre a netakkufangkappayino kattalatalawa animal annino pannakabaggina a sinan gumalabbun. E madyatanira ammin si aw anna gafi si makkikiyad.

Ino Mauddiya Kaukumanino Tolayira

¹¹ Waso nasinduwenoy, aneno initaka dokalla nafurawa tronowa aneno aggatuttud sinay. E gafu sino kawarana, naawanino langit anyo lubag, e ammeran maita. ¹²⁻¹³ E initak kappayino ammina natayira a ina'lang sino aggatuttud. Massiki ino ba'ngang anna pobiri, anera ammin sinay. Amminino natayira a nagan sey Hades a agyananino natayira, annino natayira sino bebaya, nepalawannera ammin. Waso aggata'daggira sino a'langino aggatuttud, nabukkatanino leburuwa a neturakkan amminino inangweno tolayira.

Nabukkatangkappayino leburuwa nelistanino nganganino mabiyayira si makkikiyad. Kase maukumino kadde tata sikwara a mepangngat sino inangwara a neturak sino leburuwera. ¹⁴ Wasinoy, netakkufino Patay annino Hades a dadana agyananino natayira sino kunnangke bebaya agyananino gumigillayafa afuy. Antuweno ngananda si pidwana katayan. ¹⁵ E amminino tolayira a awanino anganda sino leburuwa nelistanino mabiyayira si makkikiyad, metakkufirana sinaya afuy.

21

Ino Bawuwa Langit Annino Bawuwa Lubag

¹ Waso kunnenoy, aneno initaka bawuwa langit anna bawuwa lubag, se naawaninnino dadana langit annino lubag, massiki ino bebay, naawangkappay. ² E initak kappayino lubbuni Dios a maddassa naggabwat sey langit. Antuweno bawuwa Jerusalem. Nalawaringke ino lubbun a kakunnaneno bafaya nabbarawasi si nalawara naddadana umang dumambal sino mangatawa sikwana. ³ E diningn-gagguweno dokalla damita naggabwat sino tronowa nassapit si, "Sitoya, makilubbuni Dios sino tolayira. Magyan sikwara se ireno tolenera. Kanayuna mebumbulun sikwara se antu pelangino Dios a dayawanda.*" ⁴ Funatanna amminino kalaluwarera. E awaninna matay, awaninna mattangit, awaninna aggalow si nakam, anna awaninna matakit, se ammin inaya nakwa sino dadana lubag, naawaniran ammin."

⁵ Wasinoy, naddamitino aggatuttud sino tronowa nassapit si, "Sitoya, pabbawungku ammin." E sinapi'na kappay sikwak si, "Itura'ngu yawa sapitangku se gakkurug anna gakkurungnga a makwa." ⁶ E sinapi'na kappay si, "Nabalinin se ikkanakino mamalin si ammin. Ikkanakino gafuna ammin anna ambu'na ammin, se ikkanak kappayino nangwa si ammin anna mamalin si ammin. Nu inyeno mauwawa tolay, painumangku sino danuma maggabwat sino bitufuta manga'da si biyaya mannayun, a awana pagana. ⁷ Ino tolayira a ammera maaffut si narakkat, ibilanguwera si abbingku e ikkanakino Diosda. ⁸ Udde kattalaloneno makwa sino tolayira a amme mattalaginara mangurug sikwak gafu sino talora si dyat, ino mattalekkud sino angngurudda, ino mangwa si ka'atal, ino mamapatay, ino makidurug si bakkanna atawara, ino makkammang anna mattanna, ino maddayaw si sinan dios,

* 21:3 21:3 Itannu kappay sino 2 Cor. 6:16.

annino ammina massisiri. Metakkufira ammin sino kunnangke bebaya gumigillayafa asufre a antuweno ngananda si pidwana katayan."

Ino Bawuwa Jerusalem A Naggabwat Sey Langit

⁹ Waso kunnenoy, inang sikwakino tata sino pituwera a anghela niggam sino pituwa malukunga napannu sino mauddiya dyat, e sinapi'na si, "Umangka taw ta ipaitak sikwamino atawanino Karnero a amparyino kesapatanino tolenera sikwana."

¹⁰ Wasinoy, gafu sino Espirituwi Dios, neiyangngakino anghel sino munsu'ngeno asodda kulud, e nepaitana sikwakino Jerusalem a lubbuni Dios a maddassa naggabwat ki Dios sey langit. ¹¹ E mangngilikilitino lubbun gafu sino kinalawari Dios. Ino baggona, kunnangke ino kabaggona sarming, onnu kunnangke ino nangina a batuwa mingngan si haspe. ¹² E nalasanganino lubbun si ata'nanga tupinga karadweno lamwanganna. Kadda tata a lamwangan, aneno mindagga anghel. E naturakkanino kadda lamwangan si anganino karadwera a abbingi Israel a gagginafuweno Judyuwera. ¹³ Ino lamwanganira, tallu sino dilod, tallu sino diraya, e aggalluweno nannumanga abbag. ¹⁴ E ino tupinga alasangnga, aneno karadwa a batuwa patta'dagganna. E ino karadwa a batu, naturakkanira sino anganino karadwera a apostolino Karnero.

¹⁵ Ino anghela nakitatabbag sikwak, nakaiggam si kakamanga bulawan takesi kamanganna inaya lubbun annino alasangnga andino lamwangannera. ¹⁶ Nakkakarunneno kasoddangngenaya lubbun, ino abbangnga annino unnu'na. Se kinamangino anghel, e adwarifu e appatatuta kilometroweno kasoddangngeno abbangnga annino unnu'na, a kunna kappayino kata'nangnga. ¹⁷ E kinamang kappayino anghelino alasangnga, e kapitufulu si annamma metroweno kata'nangnga. Ino nepakkamangino anghel, ino metroweno tolayira.

¹⁸ Ino lubbun, passiyngke a bulawana mangngilikilita kunnangke kabaggona sarming. E ino alasangnga kappay, passiyngke a nangina a batuwa mingngan si haspe. ¹⁹ E ino karadwa batuwa patta'dagganneno alasang, naartianira si nanganana nangina a batuwa mangngilikilit. Ino palunguwa batu, naartian si batuwa haspe. Ino mekadwa, naartian si safiro. Ino mekatallu, naartian si kalsedonia. Ino mekapat, naartian si esmeralda. ²⁰ Ino mekalima, naartian si sardonika, e ino mekannam, naartian si karnelia. Ino mekapitu, naartian si krisolito, e ino mekawalu,

naartiyani si berilo. Ino mekasam, naartiyani si topasio. Ino mekatafulu, naartiyani si krisoprasio. Ino mekadwafulu si tata, naartiyani si hasinto, e ino mekadwafulu si adwa, naartiyani si amatista. ²¹ Perlasino kadda tata sino karadwa a lamwangan. E ino kalasada sinaya lubbun, passiya bulawana mangngilikilita kunnangke sarming.

²² Awana initaka templo sinaya lubbun se i Afu Dios a mannakadama si ammin annino Karnero, ireno kunnangke templo sinay se madandayawira. ²³ Awana awannenaya lubbun si baggona sinag anna dakkag, se nawaldan sino kinawari Dios annino Karnero. ²⁴ Ammina tolai sito lubag, mawaldanira sino kinabaggonenaya lubbun. E ammina taturayira, iyandeno kinaba'nanda sinaya lubbun. ²⁵ Ino lamwangan sinay, aggabukkatira pelanga ammera magakutan si makkikiyad, se awana gafi sinay. ²⁶ Amminino kinaba'nang anna dayawino tolai si palulubbun, iyanda ammin sinaya lubbun. ²⁷ Udde awaningke makatallung sino ibilangi Dios si narakkata kunnangke ino massisiriya andino mangwa si ka'atatal. Se ino pelang makatallung sinay, ira a neturakkino anganda sino leburuweno Karnero a antuweno nelistanino amminira a mabiyag si makkikiyad.

22

¹ Wasinoy, nepaita kappayino anghel sikwakino wawwanga manga'da si biyag. Namamannangingke ino danumma, e naggabwat sino tronowi Dios annino Karnero. ² E nayit sino tanggana kalasada sinaya lubbun. Sino dapadappi'na wawwang, aneno kayuwera a manga'da si biyag. E mammungera si karadwa si tata a run, e mappabawuwera si bunga kadda dakkag. E ino adondera, pagasino tolai si palulubbun takesi awana matakit. ³ E awana masumpalan sinaya lubbun si massiki sanna a ibilangi Dios si narakkat.

Antuwenayino lubbuna agyanani Dios annino Karnero a matturay, e amminino masserbiyera ki Dios, maddayawira sikwana. ⁴ Aggitandaneno mutungi Dios, e metura'ngeno anganna sino kirerera. ⁵ Awana gafi sinay e awana mawag si sirwat onnu sinag se i Afu Diosino mawwaldag sikwara. E makiturayira sikwana si makkikiyad.

⁶ Waso kunnenoy, sinapitino anghel sikwak si, "Gakkurug amminino netuldu sikwam anna gakkuruwingke a makwana. Se i Afu Dios a manga'da sino Espirituna a mifuyut sino gumalabbunera, antu kappayino nanundun sikwaka anghelna a mangipakaammu sikwayuwa masserbi sikwana sino maawa makwa, se ammena mabayag e makwen."

Ino Puliyani Jesus

⁷ Sinapiti Jesus si, “Dingngaggandonad, se ammena mabayag e gumamwangak. E maanggammino mangu-ruwira sino neturak sito leburu.”

⁸ Ikkanaki Juan a nangita anna naddingngag ammin sitaw. Wasin initak anna dinginggaggu, namaliturak sino a'langino anghela mangipaita takesi dayawangku nad.

⁹ Udde sinapi'na sikwak si, “Ammem kunyan, se tatappaya masserbi ki Dios a kakunnayu andino bulundawira a gumalabbun andino amminira a mangurug sino neturak sito leburu. I Dios pelangino paddayawannu.”

¹⁰ E sinapi'na kappay si, “Ammem iyimaddino netura'ngu sito leburu mappeafu sino makwana, se ammena mabayag e makwen. ¹¹ Nanu mada'ngenaya tiyempo, ira a mangwa si narakkat anna madakkut, aggeakakwandana kepayino narakkat se antuweno angganda. Udde ino tolayira i Dios a mangwa si nalawad, aggeakakwanda kepenaddino nalawad andino panggammani Dios.”

¹² Sinapiti Jesus si, “Dingngaggandaw, se ammena mabayag e gumamwangak. Iyangkalingkuweno ilabukku sino amminira a tolaya meannung sino inangwara.

¹³ Ikkanakino gafuna ammin anna ambu'na ammin, se ikkanakino nangwa anna mamalin si ammin.”

¹⁴ Maanggammino tolayira a munab sino barawasira se ana kalintiyanda a sumallung sinaya lubbun ta mangganira sino bungana kayuwa manga'da si biyag. ¹⁵ Udde ino mangwa si ka'atal, ino makkammang anna mattanna, ino makidurug si bakkanna atawara, ino gumapapatay, ino maddayaw si sinan dios, annino massisiri anna mamalabali, awaningke makatallung sikwara sinaya lubbun.

¹⁶ E sinapikkappayi Jesus a si, “Ikkanaki Jesus a nanundun sino anghelkuwa mituldu sikwayu sinay ta ipakaammuyu sino manguruwira a makkakarampat si palulubbun. Ikkanakino gakkuruwa gaka i Ari David, e ikkanakino abbasilelawa bitun.”

¹⁷ “Gumamwangkan,” kunnino Espirituwi Dios annino meamparig si atawanino Karnero.

“On, gumamwangkan,” kunnaddino maddingngaggira sitaw.

Ammingkayuwa mauwaw, gumamwangkayu nad, nu anggandawa inumannino danuma awana pagana a manga'da si biyaya manayun.

Ino Ambu'na Yawa Leburu

¹⁸ Ikkanaki Juan a massapit sikwayuwa maddingngag sito nepakaammuk sitawa leburu, mappalangkayu takesi ammeyu daggananino neturakkun, se nu wara managga

sitaw, dagganani Diosino kastiguna sino ammina dyata neturakku sitawa leburu. ¹⁹ E nu wara kappay maranan sino neturak sitawa leburu, ariyani Diosino kalintiyanna a mangngan sino bungana kayuwa manga'da si biyag e ariyanna kappayino kalintiyanna a sumallung sino lubbuni Dios a nasapit sito leburu.

²⁰ I Jesus a nassapit si gakkurug ammin yaw, sinapi'na kappay si, "Gakkuruwa ammena mabayag e gumamwangak." E sinabbaggu si, "On, gumamwangka, Afu Jesus."

²¹ Allakandetammad ammini Afu Jesus. Amen.